

Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning

Del 2

*Betänkande av 2025 års
förverkandeutredning*

Stockholm 2026

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2026:10

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Åtta45

Tryck och remisshantering: Åtta45, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1473-3 (tryck)

ISBN 978-91-525-1474-0 (pdf)

ISSN 0375-250X

Innehåll

DEL 1

Sammanfattning	29

Summary	47

1 Författningsförslag.....	65

1.1 Förslag till lag om omedelbara åtgärder om frysning	65

1.2 Förslag till lag om säkrad och förverkad egendom	68

1.3 Förslag till lag om tillägg till den upphävda lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet	76

1.4 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	78

1.5 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	91

1.6 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	94

1.7 Förslag till lag om ändring i jordabalken	96

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1955:227) om inskrivning av rätt till luftfartyg	102

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1955:229) i anledning av Sveriges tillträde till 1948 års konvention rörande internationellt erkännande av rätt till luftfartyg ...	106

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:668) om utlämning för brott.....	107

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m.	108

1.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	110
1.13	Förslag till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.	112
1.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.....	114
1.15	Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)	115
1.16	Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)	117
1.17	Förslag till lag om ändring i handelsregisterlagen (1974:157)	118
1.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m.	119
1.19	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel	120
1.20	Förslag till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)	121
1.21	Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)	125
1.22	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter	127
1.23	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi.....	128
1.24	Förslag till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)	129
1.25	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om flyttning och kontroll av vissa punktskattepliktiga varor.....	130
1.26	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument	131
1.27	Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079) ...	135

1.28	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	136
1.29	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.....	138
1.30	Förslag till lag om ändring i fartygssäkerhetslagen (2003:364).....	139
1.31	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk utredningsorder.....	140
1.32	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder	142
1.33	Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.....	144
1.34	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall.....	146
1.35	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	149
1.36	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat.....	152
1.37	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.....	154
1.38	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:990) om företagshypotek.....	156
1.39	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:1075) om inteckningsbrevsregister	157
1.40	Förslag till lag om ändring i lagen (2009:366) om handel med läkemedel	158
1.41	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster.....	159
1.42	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor	162

1.43	Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877) ..	163
1.44	Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)	164
1.45	Förslag till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar	166
1.46	Förslag till lag om ändring i lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder.....	169
1.47	Förslag till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat.....	171
1.48	Förslag till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder.....	173
1.49	Förslag till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag ..	175
1.50	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter	177
1.51	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder	180
1.52	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar	182
1.53	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1653) om företagsnamn	184
1.54	Förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)	185
1.55	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:724) om tjänstepensionsföretag	186
1.56	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande	188

1.57	Förslag till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering.....	192
1.58	Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt) ...	194
1.59	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar	196
1.60	Förslag till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710).....	198
1.61	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande och åläggande av företagsbot	200
1.62	Förslag till lag om ändring i patentlagen (2024:945)	206
1.63	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:1159) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar.....	208
1.64	Förslag till förordning om säkrad och förverkad egendom ..	210
1.65	Förslag till förordning om ändring i utsökningsförordningen (1981:981).....	212
1.66	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:1190) om överlåtelse av statens fasta egendom m.m....	213
1.67	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete	214
1.68	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2024:902) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.....	224
1.69	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2025:744) om brottsofferfond.....	225

2	Utredningens uppdrag och arbete	227
2.1	Utredningens uppdrag	227
2.2	Utredningens arbete.....	228
2.3	Om förverkandedirektivet	229
2.4	Kort om FATF	230
2.5	Avgränsningar.....	233
2.6	Betänkandets disposition	234
3	Processuella beslagsregler och utvidgade möjligheter till beslag.....	237
3.1	Gällande rätt om att säkra egendom.....	238
3.1.1	Dispositionsförbud	239
3.1.2	Förvar.....	243
3.1.3	Kvarstad	248
3.1.4	Beslag och penningbeslag	259
3.1.5	Specialstraffrätt	268
3.1.6	Sammanfattning gällande rätt.....	272
3.2	En utvidgad beslagsregel	272
3.2.1	Jämförelser med våra grannländer.....	273
3.2.2	Skyddet för egendom.....	279
3.2.3	Andra grundlagsfrågor.....	285
3.2.4	Det bör införas en utvidgad beslagsbestämmelse..	290
3.3	Bör förverkandebeslag kunna bestå till laga kraft?	296
3.3.1	Gällande rätt och jämförbar rätt	297
3.3.2	Rättslig diskussion	297
3.3.3	En jämförelse med kvarstad.....	309
3.3.4	En jämförelse med utmätning	310
3.3.5	Europakonventionens krav.....	312
3.3.6	Förverkandebeslag får bestå till laga kraft i våra grannländer	316
3.3.7	Allramålet	318
3.3.8	Samtliga beslag bör kunna bestå till laga kraft.....	319

3.4	Beslagsförhandlingar och frister för rättens beslagsprövning.....	328
3.4.1	Uppdraget i direktiven	328
3.4.2	Gällande rätt och jämförbar rätt	328
3.4.3	Rätten till en rättvis rättegång	334
3.4.4	Har antalet beslagsförhandlingar ökat?.....	337
3.4.5	Förhandlingar om beslag bör inte alltid krävas....	337
3.5	Rättens bevakning av åtalsfrister.....	340
3.5.1	Uppdraget i direktiven	340
3.5.2	Gällande rätt och jämförbar rätt	340
3.5.3	Rätten bör inte äga frågan om beslag	341
3.6	Övriga frågor	343
3.6.1	Rättens beslagsbeslut och hävning av beslag	343
3.6.2	Det bör inte krävas att rätten uttalar sig om avkastning	347
3.6.3	Egendom ska kunna anvisas vid vissa typer av beslag	361
4	Spåra och identifiera tillgångar	363
4.1	Förverkandedirektivets artiklar om att spåra och identifiera egendom	364
4.1.1	Artikel 4 om utredningar för att spåra tillgångar ..	366
4.1.2	Artikel 5 om kontor för återvinning av tillgångar...	367
4.1.3	Artikel 6 om åtkomst till information	369
4.1.4	Artikel 7 om villkor för ARO-kontorens åtkomst till information	372
4.1.5	Artikel 8 om övervakning av åtkomst och sökningar som görs av ARO-kontorens medarbetare.....	372
4.1.6	Artikel 9 om informationsutbyte	373
4.1.7	Artikel 10 om tidsfrister för att lämna information	378
4.1.8	Artikel 26 om resurser till ARO-kontoren.....	379

4.2	FATF:s rekommendationer	379
4.2.1	Rekommendation 4 om förverkande och provisoriska åtgärder	380
4.2.2	Rekommendation 30 om ansvar för brottsbekämpande och utredande myndigheter ...	382
4.2.3	Rekommendation 31 om befogenheter för brottsbekämpande och utredande myndigheter ...	383
4.2.4	Rekommendation 38 om ömsesidig rättslig hjälp vid frysning och förverkande	384
4.2.5	Rekommendation 40 om internationellt samarbete	385
4.2.6	FATF:s vägledande policydokument för tolkning av rekommendationerna	386
4.3	Inrättande av ARO-kontor i EU	391
4.3.1	Regleringen om ARO-kontoren	391
4.3.2	Några utländska exempel	399
4.4	Gällande rätt om tillgångsutredningar i svenska förundersökningar	404
4.4.1	Spåra och identifiera tillgångar under förundersökningen	405
4.4.2	Fortsatt finansiell utredning	406
4.5	Myndigheternas möjlighet att få tillgång till information....	407
4.5.1	Allmänt om informationsutbyte mellan myndigheter	408
4.5.2	Lag om informationsskyldighet till brottsbekämpande myndigheter	415
4.5.3	Information från banker och finansiella företag ...	419
4.6	Uppfyller svensk rätt förverkandedirektivets krav och FATF:s rekommendationer som syftar till att egendom ska kunna spåras och identifieras?	422
4.6.1	Ett nationellt center för tillgångsinriktad brottsbekämpning	423
4.6.2	Utredningar för att spåra tillgångar (artikel 4) ..	437
4.6.3	Kontor för återvinning av tillgångar (artikel 5) ..	447
4.6.4	Åtkomst till information (artikel 6)	450
4.6.5	Villkor för ARO-kontorens åtkomst till information (artikel 7)	517

4.6.6	Övervakning av åtkomst och sökningar (artikel 8)	519
4.6.7	Informationsutbyte (artikel 9)	520
4.6.8	Tidsfrister för lämnande av information (artikel 10)	525
5	Säkra och förverka tillgångar.....	527
5.1	Förverkandedirektivets artiklar om att säkra och förverka egendom	527
5.1.1	Artikel 11 om frysning	528
5.1.2	Artikel 12 om förverkande.....	530
5.1.3	Artikel 13 om förverkande hos tredje man.....	531
5.1.4	Artikel 14 om utvidgat förverkande	533
5.1.5	Artikel 15 om förverkande utan fällande dom.....	536
5.1.6	Artikel 16 om förverkande av oförklarade tillgångar med koppling till brottsliga gärningar ...	537
5.1.7	Artikel 17 om effektivt förverkande och verkställighet.....	539
5.1.8	Artikel 18 om ersättning till brottsoffer	540
5.1.9	Artikel 19 om vidare användning av förverkad egendom	542
5.1.10	Kapitel V om skyddsåtgärder.....	543
5.2	FATF:s rekommendationer	546
5.2.1	Egendom som kan säkras och förverkas	547
5.2.2	Rekommendation 3 om penningtvättsbrott	548
5.2.3	Rekommendation 4 om förverkande och provisoriska åtgärder	549
5.2.4	Rekommendationerna 38 och 40 om internationellt samarbete	574
5.3	Gällande rätt	578
5.3.1	Reglering med koppling till gränsöverskridande fall.....	578
5.3.2	Förverkande	594
5.3.3	Skyddsåtgärder vid förverkandeförfarandet	602
5.3.4	Enskilda anspråk och ersättning till brottsoffer ur förverkad egendom.....	609

5.3.5	Annan användning av förverkad egendom	614
5.3.6	Brottsofferfonden	618
5.4	Uppfyller svensk rätt förverkandedirektivets krav och FATF:s rekommendationer om att säkra och förverka egendom?	620
5.4.1	Om skyddsåtgärderna i artiklarna 23 och 24.....	620
5.4.2	Frysning (artikel 11)	621
5.4.3	Förverkande (artikel 12)	646
5.4.4	Förverkande hos tredje man (artikel 13)	647
5.4.5	Utvidgat förverkande (artikel 14)	650
5.4.6	Förverkande utan en fällande dom (artikel 15)...	657
5.4.7	Förverkande av oförklarade tillgångar (artikel 16) ..	660
5.4.8	Effektivt förverkande och verkställighet (artikel 17)	667
5.4.9	Ersättning till brottsoffer (artikel 18)	670
5.4.10	Användning av förverkad egendom (artikel 19)...	675

DEL 2

6	Förvalta tillgångar	689
6.1	Förverkandedirektivets krav om förvaltning	689
6.1.1	Artikel 20 om förvaltning av tillgångar och planering	690
6.1.2	Artikel 21 om förtida försäljning	692
6.1.3	Artikel 22 om kontor för förvaltning av tillgångar.....	695
6.1.4	Artikel 27 om register över egendom	697
6.2	FATF:s rekommendationer om förvaltning	700
6.3	Utredningens direktiv om förvaltning	706
6.4	Gällande rätt om egendomsförvaltning.....	707
6.4.1	Förvar.....	707
6.4.2	Kvarstad	709
6.4.3	Beslag och penningbeslag	717
6.4.4	Förverkande.....	725
6.4.5	Specialstraffrätt	732
6.4.6	Myndigheternas nuvarande förvaltning.....	735

6.5	Särskilt svårförvaltd egendom	747
6.5.1	Uppdraget och allmän vägledning	748
6.5.2	Kryptotillgångar	751
6.5.3	Företag	762
6.5.4	Immateriella tillgångar	787
6.6	Uppfyller svensk rätt förverkandedirektivets krav om egendomsförvaltning?	820
6.6.1	Möjliga sätt att öka effektiviteten av tillgångsförvaltning (artikel 20.1 och 20.3)	821
6.6.2	Regler för att hindra att förverkad egendom köps tillbaka av den dömd (artikel 20.2)	836
6.6.3	Förvaltningsbedömningar i fråga om vissa egendomsslag (artikel 20.4)	839
6.6.4	Förverkandesvaranden kan förpliktas att betala förvaltningskostnader (artikel 20.5)	841
6.6.5	Regler om förtida försäljning och förstörande av egendom (artikel 21)	846
6.6.6	Kontor för förvaltning av tillgångar (artikel 22) ...	852
6.6.7	Register över förvaltd egendom (artikel 27)	867
7	Samla in, föra och redovisa statistik.....	875
7.1	Krav på insamling av statistik enligt förverkandedirektivet ...	876
7.1.1	Artikel 28	876
7.1.2	Myndigheternas insamling av den efterfrågade statistiken	879
7.2	FATF:s rekommendation 33 om statistik.....	880
7.3	Regeringsuppdrag att utveckla och stärka arbetet med återtagande av brottsvinster	883
7.3.1	Synen på resultat och resultatindikatorer	884
7.3.2	Mål- och resultatstyrning skiljer sig åt mellan myndigheterna	886
7.3.3	Tänkbara resultatindikatorer	889
7.3.4	Internationella krav på uppföljning	894
7.3.5	Ett nytt regeringsuppdrag om stärkt förmåga att återta brottsvinster	898
7.4	Myndigheternas instruktioner och regleringsbrev.....	898

7.5	Rättsväsendets digitalisering.....	902
7.6	Den officiella kriminalstatistiken	905
7.7	Sverige uppfyller inte kraven i artikel 28 på att samla in och föra statistik	907
8	Omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande	911
8.1	En bestämmelse om utvidgat förverkande införs och förändras	912
8.1.1	En bestämmelse om utvidgat förverkande införs i svensk rätt	912
8.1.2	Förverkanderambeslutet.....	913
8.1.3	Regeringens överväganden vid genomförandet av förverkanderambeslutet	914
8.1.4	En utvärdering av tillämpningen av bestämmelsen om utvidgat förverkande	917
8.1.5	Ändringar med anledning av genomförandet av 2014 års förverkandedirektiv.....	919
8.1.6	Beviskravet sänktes i november 2024	920
8.2	Rättslig diskussion.....	922
8.2.1	Doktrin	922
8.2.2	Rättsfall från Högsta domstolen om utvidgat förverkande.....	928
8.2.3	Europadomstolens avgöranden	936
8.3	Förverkandekonventionens krav på en omvänd bevisbörda..	943
8.3.1	Artikel 3 i förverkandekonventionen	944
8.3.2	Överväganden vid det svenska tillträdet till förverkandekonventionen	945
8.3.3	Europarådets rapport om genomförandet av artikel 3.4 i förverkandekonventionen.....	947
8.4	Om tillämpningen av det nya beviskravet.....	956
8.5	Överväganden om en omvänd bevisbörda	958
8.5.1	Bör det införas en omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande?	958
8.5.2	Författningsförslag som inte följer av utredningens ställningstagande i sakfrågan	962

9 Tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen.... 967

9.1	Enskilda anspråk i strafförelägganden	968
9.1.1	Mer om problemet.....	968
9.1.2	En hänvisning till 36 kap. brottsbalken för utfärdande av strafföreläggande	969
9.2	Förverkande av barnpornografi.....	971
9.2.1	Mer om problemet.....	971
9.2.2	Ett uppenbarhetsrekvisit införs i lagen om förverkande av barnpornografi	973
9.3	Tullverkets möjligheter att omedelbart sälja och förstöra egendom	974
9.3.1	Mer om problemen.....	975
9.3.2	Ökade möjligheter för Tullverket att sälja och förstöra säkrad egendom i förtid	976
9.4	Tidpunkten för värdeberäkning i tullbefogenhetslagen	977
9.4.1	Mer om problemet.....	977
9.4.2	Värdeberäkningar vid samma tidpunkt	978
9.5	Fullgörelseförverkande av penningtvättade medel	979
9.5.1	Mer om problemet.....	979
9.5.2	En utvidgad möjlighet till fullgörelseförverkande ..	980
9.6	Utbetalning av skadestånd till barn	982
9.6.1	Mer om problemet.....	982
9.6.2	Ett skydd för pengar som Polisen betalar ut till omyndiga.....	983
9.7	Ska ett förverkandebeslut förfalla efter tio år?	984
9.7.1	Mer om problemet.....	984
9.7.2	En möjlighet att förlänga tiden innan ett förverkandebeslut förfaller.....	986
9.8	Solidariskt förverkande.....	989
9.8.1	Mer om problemet.....	990
9.8.2	Ingen utvidgad möjlighet till solidariskt förverkande	991
9.9	Uppgiftsskyldighet i associationsrättslig lagstiftning.....	992
9.9.1	Mer om problemet.....	993

9.9.2	Anpassning av associationsrättsliga lagar	994
9.10	Krav på en stämningsansökan	995
9.10.1	Mer om problemet	995
9.10.2	Inga nya krav på stämningsansökans innehåll	997
9.11	Prioritering mellan förverkande och utmätning	999
9.11.1	Mer om problemet	999
9.11.2	Ingen lagreglering om prioritetsordning	1006
9.11.3	En prioriteringsordning i Polisens underrättelseskyldighet	1008
9.12	Ska Kustbevakningen kunna förverka självständigt?	1009
9.12.1	Mer om problemet	1009
9.12.2	Kustbevakningen bör inte driva mål om självständigt förverkande	1012
9.13	Åklagarnas direktförverkanden	1014
9.13.1	Mer om problemet	1014
9.13.2	Ett tillägg i 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag	1016
9.14	Polisers direktförverkanden	1018
9.14.1	Mer om problemet	1019
9.14.2	Ytterligare undantag från krav på delgivning	1020
9.15	Polisers beslag	1021
9.15.1	Fara i dröjsmål	1022
9.15.2	Önskemål om hänvisningar till rättegångsbalken	1024
9.16	Översyn av den nya förfarandelagen	1026
9.16.1	Frågan om kapitel 2 ska breddas	1026
9.16.2	Frågor från domstolarna	1031
9.16.3	Frågor om tvångsmedel som saknas	1035
9.16.4	Frågor om delgivning av slutunderrättelse och stämningsansökan	1039
9.16.5	Frågan om en allmän översyn av förfarandelagen ..	1043
9.17	Förverkande av egendom med säkerhet	1044
9.17.1	Mer om problemet	1045
9.17.2	Bestämmelser om ersättning till rättighetshavare	1046

9.18	Hur förordningen om frysning och förverkande ska tolkas .	1052
9.18.1	Mer om problemet.....	1052
9.18.2	Förordningen om frysning och förverkande bör kunna tillämpas för beslut om självständigt förverkande	1053
9.19	Ytterligare frågor.....	1054

10 Konkurrens mellan förverkande och enskilda anspråk 1057

10.1	Förutsättningar för att tillämpa konkurrensreglerna.....	1057
10.1.1	36 kap. 21 § om att staten ska ersätta målsäganden	1058
10.1.2	36 kap. 22 § om att rätten ska fastställa målsägandens rätt till betalning	1060
10.2	Motiven till de nya reglerna.....	1064
10.2.1	Anspråkets karaktär – bättre rätt eller skadestånd.....	1066
10.2.2	Rättens fastställelsebeslut	1067
10.3	Frågor som har uppstått i tillämpningen	1069
10.3.1	Frågor om domslutet.....	1070
10.3.2	Frågor om överrättsprocessen	1073
10.3.3	Frågor om verkställigheten	1074
10.4	Synpunkter från tillämpare	1077
10.4.1	Svea hovrätt.....	1077
10.4.2	Göta hovrätt.....	1080
10.4.3	Hovrätten för Västra Sverige	1084
10.4.4	Hovrätten över Skåne och Blekinge	1084
10.4.5	Polisen	1085
10.5	En jämförelse med Norge.....	1087
10.5.1	Generellt om att säkra egendom i Norge.....	1087
10.5.2	Att använda förverkad egendom för att täcka ersättningskrav.....	1088
10.6	Utredningens överväganden.....	1090
10.6.1	Målsägandens enskilda anspråk när det finns ett fastställelsebeslut	1091
10.6.2	Hur domslutet borde utformas	1100

10.6.3	Överrättsprocessen	1102
10.6.4	Verkställigheten	1105
11	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	1109
11.1	Ikraftträdande	1109
11.2	Övergångsbestämmelser	1110
12	Förslagens konsekvenser	1113
12.1	Allmänna krav på en konsekvensutredning	1113
12.2	Närmare om innehållet i utredningens konsekvensutredning	1115
12.3	De som berörs av förslagen	1116
12.4	Ekonomiska konsekvenser	1117
12.4.1	Förslagen kan innebära vissa ökade kostnader för staten	1118
12.4.2	Ekonomiska konsekvenser för enskilda personer, föreningar och företag	1137
12.5	Övriga konsekvenser	1139
12.5.1	Konsekvenser för kommuner och regioner	1139
12.5.2	Konsekvenser för Sveriges medlemskap i EU	1139
12.5.3	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	1140
12.5.4	Särskilda konsekvenser för enskilda	1141
12.5.5	Särskilda konsekvenser för barn	1144
12.6	Redogörelse för vilka åtgärder som har vidtagits för att förslagen inte ska medföra mer långtgående konsekvenser än nödvändigt	1145
12.7	Utvärdering av förslagen	1146
13	Författningskommentar	1149
13.1	Förslaget till lag om omedelbara åtgärder om frysning	1149
13.2	Förslaget till lag (2027:000) om säkrad och förverkad egendom	1159

13.3	Förslaget till lag om tillägg till den upphävda lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet.....	1193
13.4	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	1196
13.5	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	1217
13.6	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	1221
13.7	Förslaget till lag om ändring i jordabalken.....	1223
13.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1955:227) om inskrivning av rätt till luftfartyg	1228
13.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1955:229) i anledning av Sveriges tillträde till 1948 års konvention rörande internationellt erkännande av rätt till luftfartyg ...	1231
13.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1957:668) om utlämning för brott.....	1232
13.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m.	1232
13.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	1234
13.13	Förslaget till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.	1235
13.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	1236
13.15	Förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).....	1236
13.16	Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988).....	1238
13.17	Förslaget till lag om ändring i handelsregisterlagen (1974:157).....	1238
13.18	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m.	1239

13.19 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel	1240
13.20 Förslaget till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)	1240
13.21 Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220) ...	1243
13.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi.....	1245
13.23 Förslaget till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)	1245
13.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om flyttning och kontroll av vissa punktskattepliktiga varor...	1246
13.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och konförföring av finansiella instrument	1246
13.26 Förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079) ..	1250
13.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.....	1250
13.28 Förslaget till lag om ändring i fartygssäkerhetslagen (2003:364)	1252
13.29 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk utredningsorder	1252
13.30 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder.....	1253
13.31 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse	1255
13.32 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall	1257
13.33 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)...	1259
13.34 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat	1262

13.35 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.....	1264
13.36 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:990) om företagshypotek.....	1266
13.37 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:1075) om inteckningsbrevsregister	1266
13.38 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:366) om handel med läkemedel	1267
13.39 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster.....	1267
13.40 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor	1269
13.41 Förslaget till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877).....	1270
13.42 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043).....	1270
13.43 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar	1272
13.44 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder	1274
13.45 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat	1275
13.46 Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder	1276
13.47 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag.....	1278
13.48 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter.....	1279
13.49 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder	1283

13.50 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar	1285
13.51 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1653) om företagsnamn	1286
13.52 Förslaget till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)	1287
13.53 Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:724) om tjänstepensionsföretag	1288
13.54 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande	1289
13.55 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering	1293
13.56 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt)	1295
13.57 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar	1297
13.58 Förslaget till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)	1298
13.59 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande och åläggande av företagsbot	1300
13.60 Förslaget till lag om ändring i patentlagen (2024:945)	1307
13.61 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:1159) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar	1308

Särskilda yttranden	1311

Referenser	1323

Bilaga 1	Kommittédirektiv 2024:122	1343

Bilaga 2	Kommittédirektiv 2025:78	1353

Bilaga 3	Europaparlamentets och rådets direktiv EU 2024/1260	1355

Bilaga 4	Vägledning om överrättsprocessen.....	1383

DEL 2

6 Förvalta tillgångar

En central del i utredningens uppdrag handlar om hur egendom som har säkrats ska omhändertas. I förverkandedirektivet betonas det att medlemsstaterna ska säkerställa en ”effektiv förvaltning” av säkrad och förverkad egendom. I en svensk rättslig kontext talar man oftare om ”vård” av egendom än förvaltning. Förvaltningsbegreppet är dock något bredare och täcker inte bara in den praktiska skötseln av egendomen utan även alla former av beslutsfattande i fråga om egendomen, inklusive frågor om hur den ska säljas.

I det här kapitlet beskrivs de krav som förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer ställer på medlemsstaterna i fråga om förvaltning av säkrad egendom (avsnitt 6.1 och 6.2). Därefter beskrivs vad som anges i kommittédirektiven om egendomsförvaltning (avsnitt 6.3). Efter det följer en redogörelse för hur gällande rätt ser ut i Sverige när det gäller förvaltning av säkrad och förverkad egendom (avsnitt 6.4). Sedan följer ett avsnitt om egendom som är särskilt svår att förvalta (avsnitt 6.5). Slutligen analyseras om svensk rätt uppfyller förverkandedirektivets krav (avsnitt 6.6). I de fall den svenska rätten inte överensstämmer med kraven lämnas förslag för att åtgärda det.

6.1 Förverkandedirektivets krav om förvaltning

I förverkandedirektivet handlar kapitel fyra särskilt om förvaltning av tillgångar. Kapitlet innehåller tre artiklar – en om effektiv förvaltning, en om förtida försäljning och en om inrättandet av ett särskilt kontor med ansvar för förvaltningsfrågor. Dessutom finns en artikel i kapitel 6 som handlar om register över egendom som förvaltas.

I det följande går dessa artiklar igenom tillsammans med de skäl i ingressen som utvecklar hur artiklarna bör tolkas.

6.1.1 Artikel 20 om förvaltning av tillgångar och planering

Artikel 20 innehåller fem olika punkter, som alla handlar om hur medlemsstaterna ska åstadkomma en effektiv förvaltning av tillgångar.

Effektiv förvaltning

I tredje punkten sägs att medlemsstaterna ska säkerställa en effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom fram till dess att den avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande. Samma sak sägs i första punkten, men där i fråga om enheter, såsom företag, som ska bevaras för fortsatt drift. Även dessa ska förvaltas effektivt. Båda punkterna innehåller alltså obligatoriska uppgifter för medlemsstaterna.

Med begreppet ”avyttring” avses inte enbart försäljning utan även annan hantering för att avhända sig egendomen, som att överföra den till någon annan person.¹

I ingressen till förverkandedirektivet utvecklas hur en effektiv förvaltning kan se ut. Där anges att medlemsstaterna bör införa effektiva förvaltningsåtgärder för att säkerställa att egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande bibehåller sitt ekonomiska värde. Sådana förvaltningsåtgärder inbegriper en effektiv förvaltning av enheter som ska bevaras för fortsatt drift – såsom företag – samtidigt som nödvändiga åtgärder vidtas för att säkerställa att den misstänkta eller tilltalade personen varken direkt eller indirekt drar någon nytta av den fortsatta verksamheten i enheten. När så är lämpligt kan förvaltningsåtgärder för sådana enheter handla om övervakning av hur de kontrolleras.²

I ingressens mer övergripande skäl framhålls också på flera ställen att en effektiv egendomsförvaltning är nödvändig för att uppfylla förverkandedirektivets krav. Exempelvis sägs det att för att systemet för återvinning av tillgångar ska bli effektivt krävs en effektiv förvaltning av den frysta och förverkade egendomen för att bevara dess värde.³ Det sägs också att för att beröva brottslingar vinningen av deras brottsliga verksamhet bör det fastställas regler som förbättrar förvaltningen av fryst och förverkad egendom fram till dess att den

¹ På engelska används ”disposal further to a final confiscation order”, som i förfogande, och i den franska versionen ”aliénation” som betyder överlåtelse.

² Skäl 41.

³ Skäl 5.

avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande.⁴ Sådan egendom som kan bli föremål för frysning eller förverkande bör definieras brett, och bör omfatta juridiska dokument eller instrument som styrker äganderätt eller intresse i egendom.⁵

Hindra den dömde från att köpa tillbaka egendomen

I andra punkten uppmanas medlemsstaterna att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att förverkad egendom som avyttras förvärvas av personer som har dömts inom ramen för det straffrättsliga förfarande där egendomen har varit säkrad. Det är alltså inte en obligatorisk uppgift för medlemsstaterna.

Det handlar således om att den person som har dömts för ett brott inte ska kunna köpa tillbaka den egendom som har förverkats från honom eller henne. I skälen förtydligas att detta varken bör kunna ske direkt eller indirekt. Medlemsstaternas åtgärder bör alltså innefatta en kontroll av att den dömde inte heller genom familjemedlemmar eller företag köper tillbaka den förverkade egendomen. Den här typen av förhindrande åtgärder kan begränsas till att avse egendom över ett visst värde. Åtgärderna kan vara utformade som att vissa typer av enheter hindras från att delta vid försäljningen av egendomen, eller innefatta krav på dokumentation från köparen eller att en bedömning görs av köparens eventuella kopplingar till den dömda personen. Den här typen av förhindrande åtgärder kan även tillämpas när fryst egendom säljs.⁶

Särskilda förvaltningsbedömningar

I fjärde punkten regleras en skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att det i vissa fall görs en särskild förvaltningsbedömning av fryst egendom. De myndigheter som ska ansvara för förvaltningen av egendomen ska på ett tidigt stadium – redan när beslutet om frysning förbereds eller senast utan oskäligt dröjsmål efter verkställandet av beslutet – göra en sådan bedömning. Bedömningen ska gå ut på att den behöriga myndigheten prövar hur förvaltningskostnaderna för egen-

⁴ Skäl 7.

⁵ Skäl 12.

⁶ Skäl 40.

domen kan minimeras och hur värdet av egendomen ska kunna bevaras fram till dess att den avyttras. Den här särskilda förvaltningsbedömningen behöver myndigheterna inte göra i fråga om all egendom, utan endast när det är motiverat på grund av egendomens art.

I ingressen utvecklas vad som avses med den särskilda förvaltningsbedömningen på följande sätt.

Om det är motiverat på grund av egendomens art, inbegripet dess värde eller behovet av särskilda förvaltningsvillkor, bör en bedömning göras av hur förvaltningskostnaderna kan minimeras och värdet på egendomen bevaras. Syftet är att förse de behöriga myndigheterna med information om relevant hänsyn som ska tas före, under eller efter att frysningsbeslutet fattas och verkställs. Medlemsstaterna kan utfärda riktlinjer för hur en sådan bedömning bör göras med beaktande av omständigheterna kring den egendom som ska frysas. Riktlinjerna kan också handla om hur det ska säkerställas att bedömningen inte äventyrar ett snabbt verkställande av frysningsbeslutet.⁷

Det sägs inget i direktivet om vilken egendom som är av en sådan art att en särskild förhandsbedömning är obligatorisk.

Huvudmannen kan betala för förvaltningen

Slutligen anges i femte punkten att medlemsstaterna får kräva att kostnaderna för förvaltningen av fryst egendom, åtminstone delvis, ska belasta den verkliga huvudmannen. Det rör sig alltså om en möjlighet för medlemsstaterna att ha en sådan reglering om de vill.

I ingressen sägs det att medlemsstaterna bör kunna kräva att huvudmannen för den frysta egendomen debiteras kostnaderna för förvaltningen, exempelvis som ett alternativ till att beordra förtida försäljning, samt vid en lagakraftvunnen fällande dom.⁸

6.1.2 Artikel 21 om förtida försäljning

Artikel 21 handlar om att egendom ska kunna avyttras före ett lagakraftvunnet avgörande i vissa fall.

⁷ Skäl 42.

⁸ Skäl 43.

Obligatorisk förtida försäljning

I första punkten anges att medlemsstaterna ska säkerställa att egendom som är föremål för ett beslut om frysning kan överföras eller säljas före ett slutligt beslut om förverkande om någon eller några av följande omständigheter föreligger:

- a) Den egendom som är föremål för frysning är lättfördärvlig eller förlorar snabbt i värde.
- b) Lagrings- eller underhållskostnaderna för egendomen står inte i proportion till dess marknadsvärde.
- c) Förvaltningen av egendomen fordrar särskilda förhållanden och sakkunskap som inte finns lätt tillgänglig.

Det handlar alltså om en skyldighet för medlemsstaterna.

I ingressen sägs att om det skäligen kan antas att några av omständigheterna i a–c föreligger, eller om egendomen lätt kan ersättas, bör medlemsstaterna tillåta försäljning av sådan egendom före ett slutligt beslut om förverkande. Ett beslut om förtida försäljning av egendom av en viss art kan vara föremål för förhandsgodkännande av en nationell behörig myndighet.⁹

Processuella regler vid förtida försäljning

I andra punkten sägs att medlemsstaterna ska säkerställa att den berörda personens intressen beaktas vid ett beslut om förtida försäljning. Detta innefattar att det ska prövas om den egendom som ska säljas lätt kan ersättas. Medlemsstaterna ska som huvudregel säkerställa att den person som berörs av en förtida försäljning underrättas om det och ges möjlighet att höras före försäljningen. Undantag kan göras i brådskande fall eller om personen har avvikit eller inte kan hittas. Den person som berörs ska också ges möjlighet att själv begära att egendomen säljs i förtid.

I ingressen sägs att medlemsstaterna bör föreskriva en möjlighet att överklaga ett beslut om förtida försäljning. De bör också föreskriva en möjlighet för domstol att tillfälligt avbryta verkställigheten av ett beslut om förtida försäljning, det vill säga att inhibera det.

⁹ Skäl 43.

Detta kan till exempel vara möjligt om det är nödvändigt för att skydda den berörda personens legitima intressen – särskilt om det finns en risk för en irreparabel skada. Enligt ingressen kan medlemsstaterna också föreskriva en möjlighet att ge ett överklagande av ett beslut om förtida försäljning ”suspensiv” verkan – ett begrepp som sällan används i sådana här sammanhang i svensk juridisk terminologi men som får förstås som att beslutet inte får verkställas förrän det har fått laga kraft. Medlemsstaterna kan ha regler om att ett alternativ till förtida försäljning är att huvudmannen debiteras kostnaderna för förvaltningen av egendomen.¹⁰

Säkring av intäkter från förtida försäljning

I tredje punkten sägs slutligen att intäkterna från en förtida försäljning ska säkras till dess att ett beslut om förverkande har fattats.

Skyddsåtgärder vid beslut om förtida försäljning

När det gäller beslut om förtida försäljning behöver medlemsstaterna särskilt beakta vissa rättssäkerhetsgarantier som framgår i förverkandedirektivets femte kapitel. Det ska säkerställas att beslut om förtida försäljning av egendom utan oskäligt dröjsmål meddelas den berörda personen. I besluten ska skälen för åtgärden anges samt de processuella rättigheter och skyldigheter som står till förfogande för den berörda personen.¹¹

Medlemsstaterna ska även göra det faktiskt möjligt för en berörd person att bestrida ett beslut om förtida försäljning och erbjuda personen alla processuella rättigheter som krävs för att utöva rätten till ett effektivt rättsmedel. Medlemsstaterna ska föreskriva en möjlighet för domstol att inhibera ett beslut om förtida försäljning om det annars skulle uppstå irreparabel skada för den berörda personen.¹²

Av ingressen framgår att syftet med att meddela den här typen av beslut är att den berörda personen ska ha en faktisk möjlighet att bestrida dem. Därför bör underrättelser om beslut innehålla skälen för beslutet. Om den berörda personens identitet eller vistelseort är

¹⁰ Skäl 43.

¹¹ Artikel 23.

¹² Artikel 24 punkt 6.

okänd, eller om en underrättelse till var och en av de berörda personerna skulle medföra en oproportionell börda för en behörig myndighet, bör en underrättelse genom ett offentligt tillkännagivande vara möjlig (det vill säga kungörelsedelgivning).¹³

De personer som påverkas av de åtgärder som föreskrivs i förverkandedirektivet – det vill säga även de personer som påverkas av en fråga om förtida försäljning – ska ha rätt att få tillgång till en advokat under hela frysnings- och förverkandeförfarandet, och informeras om att de har den rätten.¹⁴ Rätten till advokat påverkar inte de nationella regler som är tillämpliga på tillhandahållandet av kostnadsfri rättshjälp.¹⁵

6.1.3 Artikel 22 om kontor för förvaltning av tillgångar

I artikel 22 regleras en ny form av kontor som måste inrättas enligt förverkandedirektivet.

Kontor ska inrättas

I första punkten sägs att varje medlemsstat ska inrätta eller utse minst en behörig myndighet som ska fungera som ett kontor för förvaltning av tillgångar för att förvalta fryst eller förverkad egendom fram till dess att egendomen avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande.

Den här typen av myndigheter finns redan i vissa medlemsstater och kallas internationellt för AMO-kontor (asset management offices). Det äldre förverkandedirektivet ställde krav på inrättandet av ARO-kontor (asset recovery offices, som beskrivs mer ingående i kapitel 4). Nu blir även AMO-kontor obligatoriska för medlemsstaterna.

I avsnitt 6.6.6 finns beskrivningar av hur AMO-kontoren fungerar i några av de länder som redan har inrättat sådana kontor.

¹³ Skäl 47 och 48.

¹⁴ Artikel 24.8.

¹⁵ Skäl 50.

Kontorens uppgifter

I andra punkten anges att AMO-kontoren ska ha följande uppgifter:

- a) Säkerställa en effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom, antingen genom direkt förvaltning av fryst och förverkad egendom eller genom att tillhandahålla stöd och sakkunskap till andra myndigheter som ansvarar för sådan förvaltning (och för de särskilda förvaltningsbedömningar som ska göras enligt artikel 20.4).
- b) Samarbeta med andra behöriga myndigheter med ansvar för att spåra och identifiera, frysa och förverka egendom enligt detta direktiv.
- c) Samarbeta med andra behöriga myndigheter som ansvarar för förvaltning av fryst och förverkad egendom i gränsöverskridande ärenden.

I ingressen framgår det att syftet med kravet på AMO-kontor är att det ska inrättas specialiserade myndigheter med uppgift att förvalta fryst och förverkad egendom för att egendomen ska förvaltas effektivt och för att dess värde ska bevaras. Det kontor som inrättas kan antingen vara den enda myndigheten som förvaltar egendom, eller ge stöd till decentraliserade aktörer och stödja dem med planering. Det tydliggörs också att direktivets krav inte påverkar institutionella system i medlemsstaterna.¹⁶

Resurser till AMO-kontoren

I artikel 26 framgår det att medlemsstaterna ska säkerställa att AMO-kontoren (och ARO-kontoren) har personal med lämpliga kvalifikationer samt lämpliga tekniska och finansiella resurser för att kunna utföra sina uppgifter effektivt. Det handlar alltså om en obligatorisk uppgift för medlemsstaterna.

¹⁶ Skäl 44.

Dataskydd hos AMO-kontoren

I ingressen framhålls det att EU:s dataskyddsdirektiv är tillämpligt på åtgärder som vidtas enligt förverkandedirektivet.¹⁷ Det här gäller behandling av personuppgifter som sker i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott och verkställa straffrättsliga påföljder. Den typen av personuppgiftsbehandling regleras i Sverige genom brottsdatalagen (2018:1177). I tillämpliga fall, särskilt när det gäller den behandling av personuppgifter som AMO-kontoren ska göra i samband med förvaltning av egendom, är däremot dataskyddsförordningen tillämplig (alltså de vanliga GDPR-reglerna).¹⁸

Det här innebär att det kommer att vara andra rättsliga förutsättningar för större delen av AMO-kontorens personuppgiftsbehandling jämfört med de brottsbekämpande myndigheternas. Reglerna i dataskyddsförordningen är strängare i fråga om personuppgiftsbehandling än vad brottsdatalagen är. Bland annat kan en personuppgiftsbehandling som enligt dataskyddsförordningen kräver samtycke från den registrerade personen vara tillåten oberoende av samtycke enligt brottsdatalagen.¹⁹

6.1.4 Artikel 27 om register över egendom

Artikel 27 ställer krav på att det ska vara möjligt att snabbt få information om fryst och förverkad egendom.

Register för förvaltat egendom

I första punkten anges att medlemsstaterna ska säkerställa att AMO-kontor och andra behöriga myndigheter snabbt kan få information om fryst och förverkad egendom som förvaltas enligt direktivet. För detta ändamål ska medlemsstaterna upprätta effektiva verktyg

¹⁷ Direktiv (EU) 2016/680 om skydd av personuppgifter vid brottsbekämpning, brottmålshantering och straffverkställighet.

¹⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG.

¹⁹ För en utförlig redovisning av skillnaderna mellan den båda regelverken se Lindberg, Gunnel, 2023, *Några reflektioner om särregleringen av personuppgiftsbehandling för brottsbekämpning*, publicerad i *Dataskyddet* 50 år, Jure AB, s. 325–337.

för förvaltning av fryst eller förverkad egendom, såsom ett centralt register eller andra register.

I ingressens skäl sägs samma sak som i punkten 1, men där sägs i stället att medlemsstaterna bör upprätta effektiva verktyg, såsom ett eller flera register över egendom.²⁰

Information i registren

I andra punkten listas vad registren ska innehålla. Där sägs att medlemsstaterna vid tillämpningen av punkten 1 ska säkerställa att det är möjligt att få information om följande.

- a) Den egendom som är föremål för ett beslut om frysning eller förverkande och som ska förvaltas fram till dess att den avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande, inbegripet uppgifter som gör det möjligt att identifiera egendomen.
- b) När så är lämpligt, det uppskattade eller faktiska värdet av egendomen vid tidpunkten för frysningen, förverkandet och avyttringen.
- c) Egendomens ägare, inbegripet den verkliga huvudmannen, om sådan information finns tillgänglig.
- d) Referensnummer för den nationella akten för förfarandet avseende egendomen.

Loggning i registren

Enligt tredje punkten ska medlemsstaterna, om de upprättar ett sådant register som anges i första punkten, säkerställa att myndigheter som har åtkomst till registret kan söka i och få information om namnet på den myndighet som för in informationen i registret och om användaridentiteten för den tjänsteman som har fört in information i registret.

²⁰ Skäl 55.

Bevarande av information i registren

I fjärde punkten anges att medlemsstaterna, om de upprättar ett sådant register som anges i första punkten, ska säkerställa att informationen i 27.2 a–d bevaras så länge som det är nödvändigt för att föra register och ha översikt över den registrerade egendomen. Informationen ska inte bevaras längre än till dagen när egendomen avyttras eller så länge som det behövs för syftet att föra årlig statistik över egendomen på det sätt som krävs enligt artikel 28.²¹

Lagring av personuppgifter i registren

I femte punkten sägs att medlemsstaterna, om de upprättar ett sådant register som anges i första punkten, ska säkerställa att alla personuppgifter som lagras i registren är åtkomliga och kan användas i samband med frysning, förverkande och förvaltning av egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om förverkande, i enlighet med tillämpliga regler om dataskydd.

Skydd för uppgifterna i registren

Slutligen sägs i sjätte punkten att om medlemsstaterna upprättar ett sådant register som anges i första punkten, ska de säkerställa att lämpliga organisatoriska och tekniska åtgärder har vidtagits för att uppgifterna i registren hålls säkra. De ska också utse den eller de myndigheter som ska ansvara för förvaltningen av registren och för att utföra den registeransvariges uppgifter enligt regler om dataskydd.

Tolkningen av artikel 27

Ordet ”om” i punkterna 3–5 kan tolkas som att det står medlemsstaterna fritt att upprätta eller låta bli att upprätta register över förvaltrad egendom, men det är inte nödvändigtvis så artikeln ska tolkas. I den engelska versionen av direktivet används i stället ”where”, som i ”where member states establish a register [...] they shall [...]”. I den

²¹ Innehållet i artikel 28 beskrivs inte närmare nu, men den handlar om att medlemsstaterna ska sända statistik till kommissionen.

franska versionen används ”lorsque”, alltså ”när”.²² Sannolikt bör artikeltexten läsas som att den är mer handlingsdirigerande än vad ordet ”om” ger intryck av. *När* medlemsstaterna upprättar sina register ska de alltså tillse att de uppfyller de olika krav som anges i artikeln.

I ingressen understryks på flera ställen vikten av att skyddet av personuppgifter säkerställs vid tillämpningen av direktivet och att nya regler är förenliga med EU-rättsakter om dataskydd, som bland annat dataskyddsförordningen (2016/679).²³

6.2 FATF:s rekommendationer om förvaltning

I oktober 2023 antog Financial Action Task Force (FATF) nya rekommendationer på förverkandeområdet. Vad FATF är beskrivs i avsnitt 2.4.

Särskilt rekommendationerna 4 och 38 är av intresse här. Vissa delar av dessa rekommendationer handlar om egendomsförvaltning.

Rekommendation 4

I rekommendation 4 sägs bland annat att länder bör ha verktyg, inklusive lagstiftning, som gör det möjligt för deras behöriga myndigheter att verkställa beslut om förverkande och att säkerställa en effektiv förvaltning av egendom som har frysts, beslagtagits eller förverkats.²⁴

I den förklarande noten till rekommendationen anges att länder bör ha effektiva verktyg för att hantera, vårda och vid behov undanska sådan egendom som är fryst, tagen i beslag eller förverkad. Förvaltningen av egendom bör omfatta möjligheter att sälja egendomen före ett beslut om förverkande, i de fall där det är lämpligt.²⁵ Det anges också att länder bör se till att de har verktyg som gör det möjligt för dem att verkställa ett beslut om förverkande genom att

²² I den tyska versionen ser det ut så här: ”richtet ein Mitgliedstaat gemäß Absatz 1 dieses Artikels ein Register für die sichergestellten und eingezogenen Vermögensgegenstände ein, so sorgt er dafür, dass [...]“. Det vill säga där är mönstret: ”upprättar en medlemsstat ett register [...] ska den tillse att [...]”.

²³ Skäl 52 och 53.

²⁴ Rekommendation 4 g) och h).

²⁵ Not F.14 till rekommendation 4.

realisera den egendom eller det värde som omfattas av beslutet, så att egendomen permanent fränhånds förverkandesubjektet.²⁶

Det har också tagits fram en vägledning som på ett mer utförligt sätt beskriver hur rekommendationen kan följas.

Vägledning om förvaltningsbedömningar

Enligt den vägledning som har tagits fram för att tolka FATF:s rekommendationer bör förvaltningen av tillgångar grundas i en strategi som har tagits fram redan innan tillgången tas i beslag. Strategin bör avse hela tidsperioden fram tills tillgången avyttras slutligt och syfta till att bevara dess värde och minska förvaltningskostnaderna.²⁷

En viktig del av den planering som bör göras redan före ett beslag är att bedöma vilka tillgångar som är lämpliga att beslagta för förverkandesyften. Det handlar om tillgångarnas ekonomiska värde, kostnaderna för att förvalta tillgångar och tillgångarnas strategiska betydelse för kriminella nätverk. Att grundligt utvärdera tillgångarna redan innan ett beslag görs hjälper myndigheterna att skilja mellan tillgångar som är värda att beslagta och tillgångar som är kostnadsdrivande utan att sedan ge avkastning.²⁸ Genom att tidigt identifiera potentiella risker, innan en tillgång tas i beslag, kan myndigheterna utveckla strategier för att hantera riskerna proaktivt. Risker kan handla om rättsliga krav från tredje man, snabb avskrivning av vissa typer av tillgångar eller praktiska utmaningar med att säkra tillgången.²⁹

Ett sätt att hantera risker kan vara att få tillgången värderad och att rådgöra med juridisk expertis. En riskmatris kan också tas fram som en del av förhandsbedömningen. Exempel på hur en sådan riskmatris kan se ut finns i vägledningen.³⁰

²⁶ Not F.16 till rekommendation 4.

²⁷ FATF, 2025, *Asset Recovery Guidance and Best Practices*, s. 299.

²⁸ FATF, 2025, s. 122.

²⁹ FATF, 2025, s. 123.

³⁰ FATF, 2025, s. 128 f.

Vägledning om rutiner för olika sorters tillgångar

I vägledningen understryks att kontor för förvaltning av tillgångar kan spela en viktig roll, och att länder bör överväga att ta fram rutiner för hur tillgångar ska avyttras som dessa kontor och andra myndigheter eller uppdragstagare kan använda. Sådana rutiner bör vara flexibla och kan tillåta att lättfördärliga tillgångar säljs snabbt, medan tillgångar av historiskt eller kulturellt värde överförs till offentliga eller andra institutioner.³¹ I vägledningen beskrivs även särskilda utmaningar som kan uppstå när fordon, smycken, lyxartiklar, konst, antikviteter och kryptovalutor ska säkras.³²

När det är nödvändigt bör myndigheter kunna ta hjälp av experter eller specialiserade organ för egendomsförvaltning. Det kan vara aktuellt för värderingar och särskilt för komplexa och värdefulla tillgångar som fastigheter, finansiella instrument, konstverk eller immateriella rättigheter. Korrekta och väldokumenterade värderingar säkerställer att myndigheterna koncentrerar sina ansträngningar till rätt tillgångar.³³

De principer som bör styra tillgångsförvaltningen grundas i transparens, rättssäkerhet, riskhantering och proportionalitet. Godtroende tredje mäns rättigheter måste respekteras.³⁴

I vägledningen pekar man på att det vid tillgångsförvaltning i det privata näringslivet finns internationella standarder som ISO 55000 och de tillhörande dokumenten ISO 55001 och ISO 55002. Dessa standarder betonar strategisk planering av tillgångsförvaltning och riskhantering. Riktlinjer och metodstöd erbjuds också från Institute of Asset Management, som är ett internationellt organ för professionella tillgångsförvaltare. Den typen av standarddokument har visat sig vara effektiva både i den privata och offentliga sektorn. Sådana standarddokument kan även ge vägledning i fråga om förtida försäljning av egendom.³⁵

³¹ FATF, 2025, 299 f.

³² FATF, 2025, s. 125 f.

³³ FATF, 2025, s. 130.

³⁴ FATF, 2025, s. 134 f.

³⁵ FATF, 2025, s. 186.

Vägledning om att den dömda inte ska kunna få tillbaka egendomen

I vägledningen anges att det ska säkerställas att säkrade tillgångar hanteras av professionella aktörer med hög integritet. En strikt tillsyn, inklusive registerföring, revisioner och regelbundna översyner av relevanta tillsynsmyndigheter, kan säkerställa att processen är fri från korruption och brister i förvaltningen. Personal som arbetar med tillgångsförvaltning bör vara säkerhetsprövad och ha hög yrkesintegritet, särskilt eftersom de tillgångar som de hanterar kan vara värdefulla.³⁶

Om tillgångar säljs på auktion kan det förekomma att kriminella nätverk hotar eller på något annat sätt avskräcker anbudsgivare. Detta förhållande kan förebyggas genom att det införs verktyg för att granska potentiella köpare, som bakgrundskontroller och verifiering av deras identiteter.³⁷

Vägledning om förtida försäljning

Förtida försäljning av egendom kan enligt vägledningen vara lämpligt i vissa situationer, till exempel om underhållskostnaderna blir höga eller tillgången kommer att minska i värde av att förvaras. En sådan åtgärd ska inte ses som en bestraffning utan som ett sätt att skydda egendomens värde. En förtida försäljning bör dock endast genomföras när det är nödvändigt, och i allmänhet som en sista utväg, eftersom en tillgångs unika karaktär eller affektionsvärde inte kan ersättas. Det är eftersträvensvärt att hitta en balans mellan att se till att tillgångarna finns kvar och att inte tillåta underhållskostnaderna att bli för höga. Besluten om förtida försäljning ska kunna underställas en rättslig prövning, och bör i allmänhet inte verkställas utan att ha godkänts av en domare.³⁸

Vägledning om användningen av förverkad egendom

Enligt vägledningen måste ländernas strategier för avyttring av tillgångar återspegla ett engagemang för rättvisa, snarare än ett syfte om att skapa intäkter till statskassan. Allmänhetens förtroende kan under-

³⁶ FATF, 2025, s. 299.

³⁷ FATF, 2025, s. 198.

³⁸ FATF, 2025, s. 195 f.

grävas om det ges intryck av att polisarbete sker i syfte att stärka statsfinanserna. Man bör därför inte enbart rikta in sig på tillgångar som ger en snabb avkastning. Om förverkade tillgångar anvisas särskilt till exempelvis sociala ändamål eller stöd till brottsoffer ökar legitimiteten för tillgångsinriktad brottsbekämpning.³⁹

I vägledningen finns flera exempel på hur tillgångar kan avyttras genom att staten tar över dem och återanvänder dem för olika ändamål. Att återanvända tillgångarna i stället för att sälja dem beskrivs som ett praktiskt, kostnadseffektivt och hållbart tillvägagångssätt. Fordon, datorer och drönare kan till exempel användas av polis- eller tullmyndigheter efter att först ha kontrollerats noga. Även mer ovanliga tillgångar, som hästar och hundar, kan användas av de brottsbekämpande myndigheterna. Att använda de förverkade tillgångarna på det sättet kan också vara ett sätt att neutralisera de kostnader som tillgångsförvaltningen medför. Tillgångar kan också återanvändas i samhället på olika sätt – fastigheter som har förverkats kan till exempel bli allmänna parker eller härbärgen för hemlösa. Om tillgångarna bara får flyta in fritt i statskassan ser dock inte allmänheten det orsaksamband som finns mellan brottsbekämpning och samhällsviktig verksamhet. Det finns alltså ett signalvärde i att förverkade medel avsätts särskilt för sådana ändamål, även om det aldrig bör ersätta de vanliga finansieringssätten.⁴⁰

Rekommendation 38

Rekommendation 38 handlar om att länder ska ge varandra ömsesidig rättslig hjälp och snabbt kunna bistå vid begäranden från andra länder om hjälp att identifiera, spåra, utvärdera, utreda, frysa, beslagta och förverka brottslig egendom och egendom av motsvarande värde. Länder bör också kunna förvalta egendom som omfattas av förverkandebeslut i alla skeden av återvinningsprocessen och dela eller återlämna förverkad egendom.

I den förklarande noten till rekommendationen anges det bland annat att länder bör ha effektiva verktyg för att hantera, förvalta och, när så är nödvändigt, förfoga över, frysa, beslagta eller förverka egendom enligt rekommendation 4. Länder bör kunna dela förverkad

³⁹ FATF, 2025, s. 303 f.

⁴⁰ FATF, 2025, s. 308–311.

egendom med andra länder, särskilt när förverkande är en följd av samordnande brottsbekämpande åtgärder. Länder bör ha möjlighet att, när så är lämpligt, kunna dra av eller dela betydande kostnader som har uppstått vid verkställigheten.⁴¹

Vägledning om bilaterala avtal

I vägledningen anges att stater kan bistå varandra genom olika former av bilaterala avtal om ömsesidig rättslig hjälp. De kan också ha avtal om att dela förverkade tillgångar som hittas och förverkas i det gränsöverskridande samarbetet. Varaktiga och allmänt hållna avtal mellan länder som reglerar rutinfrågor – exempelvis hur influtna medel ska fördelas procentuellt, hur medel ska överföras och i vilka situationer det kan bli aktuellt att dela tillgångar – beskrivs som något som främjar effektiviteten vid återlämnandet av tillgångar. Att länder förhandlar fram sådana avtal, särskilt med frekventa utländska samarbetspartner, beskrivs som god praxis. Delning av tillgångar kan vara ett diplomatiskt verktyg för att förbättra samarbetet med viktiga partner i kampen mot bland annat finansiering av terrorism och penningtvätt. Frågor om delning av kostnader bör förutses och övervägas så tidigt som möjligt, eventuellt redan innan den begärda rättsliga hjälpen beviljas och verkställs.⁴²

Utgångspunkten är att det som ett land kan göra för sig självt när det gäller att förvalta tillgångar, bör det också kunna göra för andra länder. Länder bör också ha beredskap för att de länder som de bistår kan ha mycket längre tider för sina rättsliga förfaranden. Det anmodade landet bör därför vara berett att förvalta tillgångar under en längre tid. Bästa praxis är att förvaltningen sker i nära samråd med den utländska partnern.⁴³

Vid misstanke om korruption i det andra landet är det än viktigare än annars att processen för att återlämna tillgångar är transparent och att den övervakas.⁴⁴

⁴¹ Not 5 och 6 till rekommendation 38.

⁴² FATF, 2025, s. 313 f och 320.

⁴³ FATF, 2025, s. 317 och 320.

⁴⁴ FATF, 2025, s. 315 f. där frågan om korruption även problematiseras mer ingående.

6.3 Utredningens direktiv om förvaltning

Frågor om egendomsförvaltning är en del av kommittédirektiven, även bortsett från den del av utredningens uppdrag som handlar om att implementera förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer.⁴⁵

I den del av kommittédirektiven som handlar om att utvidga tillämpningsområdet för befintliga tvångsmedel lyfts sådana frågor särskilt. Som beskrivits i kapitel 3 är en obligatorisk uppgift för utredningen att föreslå ett tvångsmedel som gör det möjligt att på ett generellt och enkelt sätt kunna säkra olika typer av egendom. När egendomen väl har säkrats, eller när den har övergått i statens ägo genom ett förverkande, är det enligt vad som sägs i direktiven angeläget att den vårdas och inte förlorar i värde. Eftersom exempelvis fastigheter, bostadsrätter och immateriella rättigheter kan kräva att andra åtgärder vidtas än vad som är fallet vid vård av lösa saker ligger det i utredningsuppdraget att ta ställning till hur en sådan egendomsförvaltning ska se ut. I direktiven framhålls att det ligger i statens intresse att egendomen som förverkas inbringa ett så stort värde som möjligt när den säljs, men att det framför allt är av vikt att egendomen inte ska ha skadats eller av något annat skäl ha förlorat i värde om den ska lämnas tillbaka när ett förverkandeyrkande inte har bifallits.

Utredningen ska enligt direktiven föreslå vilka åtgärder som de verkställande myndigheterna ska få vidta när de förfogar över egendom som kräver särskilda åtgärder. Utredningen ska också ta ställning till vilken myndighet eller annat rättssubjekt som bör anförtros uppgiften att förvalta sådan egendom efter att den har säkrats och i förekommande fall förverkats. I det sammanhanget ska utredningen särskilt beakta behovet av att renodla Polisens arbetsuppgifter. En utgångspunkt för utredningens ställningstaganden bör vara att Polisen inte ska ägna sig åt arbetsuppgifter som saknar eller har låg polisiär relevans och som i övrigt inte bidrar till genomförandet av kärnuppdraget.

⁴⁵ Dir. 2024:122, särskilt s. 6–8.

6.4 Gällande rätt om egendomsförvaltning

Nedan beskrivs de svenska regler som finns om hur egendom som har säkrats genom förvar, kvarstad och beslag ska förvaltas. I avsnittet om beslag beskrivs även penningbeslag.

Utöver vad som redovisas nedan innehåller EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och förverkande regler om hur fryst och förverkad egendom ska förvaltas, som bland annat innebär att förvaltningen ska syfta till att förhindra att egendomen minskar i värde.

6.4.1 Förvar

De materiella förutsättningarna för att ta egendom i förvar har beskrivits i avsnitt 3.1.2. Förvar är ett förstadium till kvarstad och pågår därför endast en kort tid.

Vård av egendom i förvar

Om det som har tagits i förvar är ett föremål är det möjligt att lämna kvar det i innehavarens besittning. Detta förutsätter att det kan ske utan fara för att föremålet går förlorat, och att det även annars är lämpligt. Om beslutet om förvar avser en fordran eller en annan rättighet, ska gäldenären eller någon annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än Kronofogden.⁴⁶ Åklagaren ska genast underrätta Kronofogden om detta.⁴⁷

Exempel på fall när det kan vara lämpligt att lämna ett förvarstaget föremål i innehavarens vård är om det är ett skrymmande föremål som tas i förvar, eller ett levande djur som av lämplighetsskäl inte bör flyttas. Det kan också vara fråga om ett värdefullt föremål som kräver särskilt omhändertagande.⁴⁸

Om egendom har tagits i förvar, får ägaren eller innehavaren inte överlåta egendomen eller förfoga över den på något annat sätt till skada för den vars intressen förvarsbeslutet ska skydda. I fråga om utmätning av egendom som har tagits i förvar gäller vad som är föreskrivet i 16 kap. 15 § utskönningsbalken om utmätning av egendom

⁴⁶ 26 kap. 3 a § första stycket rättegångsbalken.

⁴⁷ 32 § förundersökningskungörelsen (1947:948).

⁴⁸ Prop. 2007/08:68 *Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet*, s. 85.

som belagts med kvarstad för fordran.⁴⁹ Det innebär bland annat att förvarsbeslutet inte hindrar att egendomen utmäts för en annan fordran. Om det finns annan egendom att tillgå ska dock den som huvudregel tas i anspråk i första hand.

Den som bryter mot förbudet att inte överlåta egendomen eller förfoga över den på något annat skadligt sätt kan bli straffrättsligt ansvarig. Av 17 kap. 13 § första stycket brottsbalken följer att den som olovligen rubbar, skadar eller annars förfogar över egendom som är föremål för utmätning, kvarstad, betalningssäkring, beslag eller någon annan liknande åtgärd, döms för överträdelse av myndighets bud till böter eller fängelse i högst ett år.

Den egendom som har tagits i förvar ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn. Det finns alltså en vårdplikt för det allmänna för den egendom som har tagits om hand. När det gäller pengar innebär vårdplikten i de flesta fall att medlen ska göras räntebärande.⁵⁰ Polisen eller Ekobrottsmyndigheten, beroende på vem som har fattat beslutet, ansvarar för den egendom som har tagits i förvar i avvaktan på domstolens beslut och fram till dess att kvarstaden verkställs.⁵¹

Försäljning av egendom i förvar

För den egendom som tas i förvar med stöd av rättegångsbalkens bestämmelser om tvångsmedlet förvar finns inga regler som tillåter att egendomen säljs eller förstörs i förtid. Någon slutlig avyttring av sådan egendom blir inte aktuell, eftersom förvaret av egendomen antingen kommer att hävas eller ersättas med ett beslut om kvarstad. Egendomen kommer alltså så småningom att antingen lämnas tillbaka eller säljas exekutivt, men då med stöd av reglerna för försäljning av kvarstadsbelagd egendom eller när ett värdeförverkande drivs in. Det uppstår sannolikt sällan något behov av förtida försäljning i fråga om egendom som har tagits i förvar med stöd av tvångsmedlet förvar, eftersom förvarstiden är så kort. Rimligen undviker man att ta lättfördärlig egendom, som exempelvis livsmedel som riskerar att bli skämda, i den typen av förvar.

⁴⁹ 26 kap. 3 a § andra stycket utskökningsbalken.

⁵⁰ Prop. 2007/08:68 s. 107.

⁵¹ RåV 2024:8 s. 11.

6.4.2 Kvarstad

Förutsättningarna för att belägga egendom med kvarstad har beskrivits i avsnitt 3.1.3.

Vård av kvarstadsbelagd egendom

Den egendom som har belagts med kvarstad omhändertas av Kronofogden ända tills det finns en lagakraftvunnen dom i brottmålet som kan ligga till grund för utmätning. Detta kan ta lång tid. Vid utmätning, som Kronofogden vanligtvis ägnar sig åt, ska lös egendom som huvudregel säljas inom två månader och fast egendom inom fyra månader från utmätningen.⁵² När ett beslut om kvarstad har verkställts blir det i regel fråga om betydligt längre tider – en omfattande brottmålsprocess kan pågå i flera år. Av det skälet måste Kronofogdens handläggare ägna stor uppmärksamhet åt kostnaderna för förvaring av kvarstadsbelagd egendom och åtgärder för värdesäkring av den.⁵³

För Kronofogdens omhändertagande av kvarstadsbelagd egendom gäller i huvudsak samma regler som när myndigheten utmäter egendom.⁵⁴ När egendom har belagts med kvarstad får gäldenären inte överlåta den eller förfoga över den till skada för sökanden, om inte Kronofogden efter att först ha hört sökanden medger det av särskilda skäl.⁵⁵ Att medge undantag kan bli aktuellt bland annat när en gäldenär vill belåna ett pantbrev eller sälja egendom som har betalningssäkrats eller belagts med kvarstad i syfte att betala den fordran som ligger till grund för åtgärden.⁵⁶

Kronofogden ansvarar för att den kvarstadsbelagda egendomens värde säkras, och har rätt att vidta de åtgärder med egendomen som behövs för att sökandens rätt ska tas till vara. Kronofogden har i det sammanhanget samma befogenheter som egendomens ägare, men får inte väcka talan i domstol eller svara i mål angående egendomen.⁵⁷ Det anses inte nödvändigt att Kronofogden på samma sätt som en ägare sätter sig in i och följer förhållanden som rör egendomen, utan i viss utsträckning får Kronofogden förlita sig på att sökanden eller

⁵² 9 kap. 2 § utsökningsförfordningen (1981:981) och 12 kap. 11 § utsökningsbalken.

⁵³ Kronofogden, 2018, *S-handboken*, del 1, dnr 808 34351-10/111, s. 35.

⁵⁴ Löneutmätning får dock inte ske i ett kvarstadsmål.

⁵⁵ 16 kap. 13 § och 14 § första stycket utsökningsbalken.

⁵⁶ Kronofogden, 2018, s. 257 f.

⁵⁷ 4 kap. 31 § utsökningsbalken.

gäldenären uppmärksammar myndigheten om det inträffar förhållanden som kräver särskilda åtgärder.⁵⁸

I praktiken kan det bli aktuellt för Kronofogden att i syfte att tillvarata sökandens rätt vidta bland annat följande åtgärder:

- Avbryta preskription.
- Bevaka en fordran i sekundogäldenärens konkurs.
- Bevaka gäldenärens rätt vid fond- eller nyemissioner när aktier har belagts med kvarstad.⁵⁹
- Försäkra egendomen i vissa fall.⁶⁰

En kostnad som uppstår när Kronofogden vidtar någon åtgärd av den här typen utgör i allmänhet en förrättningskostnad. Det innebär att kostnaden ska tas ut i målet och att sökanden är skyldig att förskottera kostnaden och att stå för den, om den inte kan tas ur influtna medel. I allmänna mål tas dock inga kostnader ut av sökanden.⁶¹ Innan Kronofogden vidtar en åtgärd som medför kostnader av betydelse, ska myndigheten höra sökanden och, när det är lämpligt, gäldenären.⁶²

Övriga åtgärder som Kronofogden vidtar för att säkra egendom är bland annat följande.

- Pengar, löpande skuldebrev, pantbrev, inteckningshandlingar och liknande handlingar tas i förvar. Kronofogden kan ansöka om dödning av handlingar som inte påträffas.⁶³
- När fordringar och andra rättigheter utmäts meddelar Kronofogden ett förbud för den förpliktade att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än Kronofogden eller den som myndigheten anvisar.⁶⁴
- Medel som har belagts med kvarstad görs i de flesta fall räntebärande utan dröjsmål. Myndigheten ska försöka få så hög ränta

⁵⁸ Prop. 1980/81:8 med förslag till ny utsökningsbalk, s. 485.

⁵⁹ Kronofogden, 2018, s. 271 f.

⁶⁰ Prop. 1980/81:8 s. 528–530. I förarbetena pekas särskilt fast egendom, skepp och luftfartyg ut som egendom där Kronofogden bör se till att försäkring tecknas eller vidmakthålls, i första hand genom att påpeka behovet för parterna.

⁶¹ 17 kap. utsökningsbalken.

⁶² 6 kap. 18 § utsökningsförfordningen.

⁶³ 6 kap. 2 och 5 §§ samt 4 kap. 31 § utsökningsbalken och 16 § lagen (2011:900) om dödande av förkommen handling.

⁶⁴ 6 kap. 3 § första stycket utsökningsbalken. Detta är dock inte möjligt om rättigheten inte motsvaras av en förpliktelse för en viss person, till exempel varumärkesrätt eller patenträtt.

som möjligt men samtidigt beakta intresset av att ha medlen lätt tillgängliga. Detta gäller både svensk och utländsk valuta.⁶⁵

Särskilt om vården av lös egendom

Lös egendom kan antingen tas i förvar eller lämnas i gäldenärens besittning. Lämnas den hos gäldenären kan den förseglas eller märkas. Om den inte har förseglats får gäldenären fortsätta att använda egendomen om inte Kronofogden bestämmer något annat.⁶⁶ Detta kan bli aktuellt för vissa typer av svårförvaltat egendom som exempelvis större maskiner eller djur. I det sammanhanget bör det beaktas om ett förvarstagande medför förluster för gäldenären i form av att möjligheterna till avkastning går förlorade om egendomen omhändertas. Risken för att gäldenären undanskaffar eller förstör egendomen ska också beaktas.⁶⁷ Om risken för att egendomen försvinner är mycket liten samtidigt som kostnaderna för att omhänderta egendomen skulle bli orimligt höga finns det i regel utrymme att lämna egendomen hos gäldenären.⁶⁸

När gäldenären har kvar egendomen i sin vård får han eller hon inte nyttja egendomen på ett onormalt hårt sätt. Kronofogden har möjlighet att bestämma särskilda villkor för hur egendomen får användas. Kronofogden kan också lämna egendomen hos gäldenären men hindra att den används. Den kan till exempel placeras i en låst låda hos gäldenären. På ett fartyg kan rodret säkras med kätting och hänglås. Kronofogden får anpassa förfarandet efter vad som är lämpligt i det enskilda fallet.⁶⁹

Lös egendom som har belagts med kvarstad ska förtecknas och värderas. Om det behövs får Kronofogden anlita en värderingsman.⁷⁰ Värderingen är nödvändig för att Kronofogden ska kunna bedöma om det är försvarligt att belägga egendomen med kvarstad.

⁶⁵ 13 kap. 1 § utsökningsförordningen. Bestämmelsen är inte direkt tillämplig på kvarstadsbelagd egendom men i praxis har det ändå ansetts att det åligger Kronofogden att tillämpa den analogt i kvarstadsfall, se NJA 1990 s. 137.

⁶⁶ 6 kap. 4 § utsökningsbalken.

⁶⁷ I JO:s ämbetsberättelse 1988/89 s. 324 f. fick Kronofogden kritik när lantbruksmaskiner, djur och spannmål togs i förvar på så sätt att egendomen framtogs gäldenärens besittning. Gäldenären var lantbrukare.

⁶⁸ Kronofogden, 2018, s. 247.

⁶⁹ Walin, Gösta, Gregow, Torkel, Millqvist, Göran, med flera, 2023, *Utsökningsbalken – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 6, kommentaren till 6 kap. 4 §.

⁷⁰ 6 kap. 9 § och 12 kap. 3 § utsökningsbalken.

Särskilt om vården av fast egendom

En kvarstadsbelagd fastighet ska beskrivas och värderas så snart det är lämpligt. Fastighetstillbehör ska anges i beskrivningen och värderas för sig om det är påkallat.⁷¹

När en fastighet beläggs med kvarstad får ägaren som regel ha kvar den i sin besittning, ombesörja dess förvaltning och tillgodogöra sig avkastning från fastigheten. Ägaren får inte minska fastighetens värde genom att överlåta fastighetstillbehör. Ägaren får dessutom inte minska fastighetens värde genom att, annat än till husbehov, avverka skog, bedriva grus- eller stentäkt eller på något annat sätt utnyttja naturtillgångarna eller förändra fastigheten. Ägaren får inte heller genom nyttjanderättsupplåtelse låta någon annan använda fastigheten på det sättet. Rivning, bortförande av byggnader och liknande ingrepp är inte tillåtna. Kronofogden har möjlighet att på begäran av ägaren medge undantag från inskränkningarna i ägarens rätt att använda sin fastighet om det är lämpligt. Det kan till exempel medges undantag om fastighetsägaren vill avverka skog eller sälja fastighetstillbehör i syfte att betala sökandens fordran. Sökanden ska höras innan ett medgivande görs.⁷²

Kronofogden får besluta att ta vård om fastighetstillbehör. Det kan bli aktuellt när det finns en risk att ägaren överskrider sina befogenheter genom att överlåta tillbehören. Hur vården av fastighetstillbehör ska verkställas beror på omständigheterna. Undantagsvis kan fastighetstillbehör tas omhand. Om tillbehöret inte lämpligen kan föras bort från fastigheten får vården ta sig uttryck i att Kronofogden märker egendomen och lämnar föreskrifter om hur den får användas. Galdenären kan underrättas om vad han eller hon ska iaktta och om det straffansvar som kan följa vid överträdelser.⁷³

Kronofogden kan också besluta att arrendeavgift, hyra och annan avkastning ur fastigheten ska uppbäras av Kronofogden eller av en syssloman som Kronofogden utser.⁷⁴

Om det kan befaras att ägaren vanvårdar fastigheten eller förfogar över den på något otillåtet sätt, eller att egendomen på något annat sätt försämrats i större utsträckning, kan Kronofogden utse en sysslo-

⁷¹ 12 kap. 3 § första stycket utsökningsbalken.

⁷² 12 kap. 6 § utsökningsbalken och Walin, med flera, 2023, kommentaren till samma bestämmelse och 12 kap. 8 § andra stycket utsökningsförordningen.

⁷³ 12 kap. 7 § utsökningsbalken och Walin, med flera, 2023, kommentaren till samma bestämmelse.

⁷⁴ 12 kap. 8 § utsökningsbalken.

man för att förvalta fastigheten. Sysslomannen har vidsträckta befogenheter beträffande fastighetens förvaltning, och kan jämföras med en konkursförvaltare.⁷⁵ Kostnaden för sysslomannen tas ut ur fastighetens avkastning. Avkastningen får också användas till andra nödvändiga utgifter för fastighetens vård och underhåll.⁷⁶

Kronofogdens ansvar för skada på kvarstadsbelagd egendom

Det allmänna ska ersätta personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning.⁷⁷ Detta skadeståndsansvar gäller alltså vid sådan myndighetsutövning som består i vård av egendom, men för denna typ av myndighetsutövning har det i praxis utvecklats ansvarsregler som liknar vad som gäller i inomobligatoriska förhållanden.

I fråga om den egendom som Kronofogden har en vårdplikt för gäller ett presumtionsansvar. Det innebär att om en skada har uppkommit under förvaringstiden anses den ha uppkommit till följd av försummelse vid vården av egendomen, om inte Kronofogden kan visa att skadorna inte har orsakats av vårdslöshet från myndighetens sida. Om Kronofogden anlitar ett privat företag för att ta hand om eller transportera egendomen fritar inte det myndigheten från presumtionsansvaret. Myndigheten får då ansvara för företagets eventuella fel eller försummelse, om inte myndigheten lyckas visa att skadan inte har orsakats av bristande omvårdnad.⁷⁸

Det är alltså fråga om ett presumtionsansvar och inte något strikt ansvar. Liksom vid deposition finns således inget ansvar som är oberoende av vållande. Enbart det förhållandet att egendom i ett sådant rättsförhållande exempelvis har kommit bort eller stulits kan inte grunda ersättningsskyldighet. För att förvararen ska gå fri från ansvar måste det emellertid framgå av utredningen att ingen försummelse med avseende på förvaringen ligger förvararen till last.⁷⁹

Presumtionsansvaret ser likadant ut för annan tvångsvis omhändertagen egendom som vårdas av andra myndigheter. Principen för sådana situationer är att det allmänna som huvudregel ansvarar för

⁷⁵ 12 kap. 9 § utsökningsbalken och Walin, med flera, 2023, kommentaren till samma bestämmelse.

⁷⁶ 17 kap. 10 § andra stycket utsökningsbalken.

⁷⁷ 3 kap. 2 § första stycket 1 skadeståndslagen (1972:207).

⁷⁸ NJA 1989 s. 191 och NJA 1950 s. 5.

⁷⁹ NJA 1978 s. 618.

egendomen på samma sätt som en enskild depositarie. Ansvar kan dock vara strängare i speciella fall om det är påkallat. Ytterst bestäms ansvaret av egendomens egenskaper.⁸⁰ Fel eller försummelse vid brister i vården ligger alltså nära vad som gäller i privat verksamhet.⁸¹

Om staten blir skadeståndsansvarig när den har anlitat någon för att ta hand om egendomen kan staten utöva regress mot uppdragstagaren.⁸²

Om Kronofogden skulle lämna egendom i gäldenärens vård, vilket alltså är möjligt enligt utsökningsbalkens regler, har Kronofogden fortfarande ansvaret för egendomen (det legala custodieansvaret). Gäldenären som har egendomen i sin besittning är dock också ansvarig för egendomen (det faktiska custodieansvaret). Om egendomen skadas när den är hos gäldenären bli Kronofogden presumtionsansvarig för det i förhållande till sökanden om detta orsakar en skada för sökanden. Slutligt ansvarig blir dock gäldenären. Det slutliga ansvaret stannar alltså hos den faktiska custorn.⁸³ Att det är praktiskt svårt att förvara eller flytta egendom kan göra att Kronofogden väljer att lämna egendom hos gäldenären, men den sortens praktiska svårigheter får som huvudregel myndigheten ansvara för i relation till en eventuell skadelidande.⁸⁴ När den slutliga skadevållaren är skadelidanden själv, kan det dock inte tänkas att något ansvar för legal custodia blir aktuellt.

Docenten Jakob Heidbrink har i en artikel om det allmännas vårdplikt vid omhändertagande av egendom beskrivit hur vårdplikten ser ut när Kronofogden, Polisen och Tullverket tar hand om egendom. Hans slutsats är att vårdplikten innebär att det orimliga eller omöjliga

⁸⁰ Prop. 1972:5 med förslag till ny skadeståndslag m.m., s. 357–359. Jämför även Justitiekanslerns beslut den 29 september 1981 med dnr 1958-81-40. I det fallet hade en kvarstadsbelagd bil utsatts för stöld och skadegörelse medan den varit förvarad i ett inhägnat område. Detta sätt att förvara en bil ansågs vara ett tillfredsställande sätt att ta vård om egendomen. Något fel eller någon försummelse hade därför inte förekommit från Kronofogdens sida, varför skadeståndskravet ogillades.

⁸¹ Hellner, Jan, Radetzki, Marcus, 2010, *Skadeståndsrätt*, Norstedts juridik, 8 U, s. 454 och Kleineman, Jan, 1992, *De offentliga rättssubjektens skadeståndsansvar – offentligrättslig reglering med privaträttslig metod*, JT 1991/92 s. 63, s. 72.

⁸² Jämför Heidbrink, Jakob, 2010, *Det allmännas vårdplikt vid custodia*, SvJT 2010 s. 321, s. 324. Observera att Heidbrink uttrycker sig betydligt mer försiktigt om att det "bör vara möjligt" för staten att utöva regress mot den faktiska custorn. Han skriver också att det i ljuset av vissa andra rättsfall kan betvivlas om staten har någon regressrätt över huvud taget för myndigheters kostnader. Det borde dock rimligen inte kunna finnas någon tvekan om att staten kan rikta ett regresskrav mot den faktiske custorn inom ramen för det avtal som finns med uppdragstagaren. De rättsfall som Heidbrink hänvisar till som stöd för sin mer försiktiga linje är inte helt jämförbara eftersom de avser utomobligatoriskt skadestånd.

⁸³ Heidbrink, 2010, s. 326.

⁸⁴ JK 1990 C 10.

inte krävs av den myndighet som vårdar egendom, men att myndigheterna ska göra sitt bästa för att förhindra att egendom skadas, förstörs eller förkommer. Vad som är det bästa en myndighet kan åstadkomma avgörs bland annat av egendomens karaktär. Värdesaker ska förvaras på ett betryggande sätt, annan egendom ska på rimliga sätt skyddas mot stöld, egendom som tar skada av att utsättas för väder och vind ska skyddas från det, djur ska få lämpliga fodervårdar, och så vidare. Det allmännas ansvar liknar i allt detta vad som i allmänhet gäller i skadeståndsrätten.⁸⁵

Omfattningen av Kronofogdens vårdplikt har prövats av Högsta domstolen i ett antal rättsfall.

I rättsfallet NJA 1990 s. 137 prövade Högsta domstolen frågor om Kronofogdens ansvar för kvarstadsbelagd utländsk valuta. Kronofogden hade låtit växla tre miljoner kvarstadsbelagda USA-dollar till svenska kronor utan att parterna i målet hade tillstyrkt åtgärden. Efter att växlingen ägt rum devalverades valutan med 16 procent. Kvarstadssökanden stämde staten på grund av värdeminskningen.

Högsta domstolen uttalade att i kvarstadsmål bör det åligga Kronofogden att utan dröjsmål göra medel räntebärande, om det är fråga om ett inte obetydligt penningbelopp och det dessutom finns anledning att utgå från att kvarstaden kommer att ha en viss varaktighet. I det sammanhanget är det naturligt att myndigheten, med beaktande av intresset att ha medlen lätt tillgängliga, försöker få så hög ränta som möjligt. Skyldigheten att göra kvarstadsbelagda medel räntebärande får anses gälla även utländsk valuta. Frågan i målet var om det hade varit rätt att låta växla in valutan först.

Redan förhållandet att det saknas regler om växling innebar enligt Högsta domstolen att myndigheten borde ha iakttagit stor försiktighet innan den lät växla in valuta. Domstolen ansåg också att det är uppenbart att en växling från en valuta till en annan kan vara förenad med betydande risker. Även bortsett från risken för en devalvering kan förluster uppstå till följd av kursförändringar av annat slag. Till det kommer de kostnader som har samband med själva växlingsförfarandet. I målet var det kvarstadsbelagda beloppet stort, vilket borde ha fått Kronofogden att iaktta extra försiktighet. Enligt Högsta domstolen borde Kronofogden som utgångspunkt inte ta initiativ till att växla valuta utan att först rådgöra med de berörda parterna. Om inte samtliga parter tillstyrker en växling, borde en sådan normalt inte

⁸⁵ Heidbrink, 2010, s. 342 f.

äga rum. Avsteg från det borde bara kunna göras i rena undantagsfall, till exempel om det råder mycket speciella förhållanden på valutamarknaden. Eftersom åtgärden att låta växla valutan var felaktig blev staten skadeståndsansvarig för den, trots att en devalvering typiskt sett är en händelse av så speciell natur att en medelsförvaltare normalt inte behöver räkna med den. Myndigheten hade därmed ådragit staten ett ansvar även för sådana skador till följd av växlingen som inte kunde förutses. Högsta domstolen tillämpade alltså ett casusmixtus-ansvar; ett ansvar även för inadekvata följder av en handling.

I rättsfallet NJA 1989 s. 191 hade Kronofogden lämnat en kvarstadsbelagd segelbåt till ett varv för vinterförvaring. Det var ostridigt att båten hade skadats och att utrustning hade försvunnit från båten under den tid som den förvarades av varvet, men staten bestred skadeståndsansvar och invände att Kronofogden hade förlitat sig på varvet i egenskap av expert på båtar, och att varvet hade åtagit sig att på alla sätt ansvara för båten under förvaringstiden. Dessutom hade gäldenären inte hållit sin båt försäkrad. Domstolarna bedömde dock att det fanns ett presumtionsansvar när staten omhändertog egendom i sin myndighetsutövning – det vill säga att staten endast ansvarar för fel eller försummelse men att bevisbördan är omkastad så att det åligger staten att exculpera sig. Att staten hade anlitat en självständig medhjälpare för vården ändrade inte på den saken, eftersom vården fortfarande utövades för statens räkning. Eftersom staten inte hade förmått visa att inget fel hade begåtts blev den skadeståndsansvarig. Gäldenären ansågs inte vara medvållande på grund av att han hade underlåtit att hålla båten försäkrad.

Förtida försäljning av kvarstadsbelagd egendom

Kronofogden har möjlighet att sälja lös egendom som har belagts med kvarstad i förtid, det vill säga före ett lagakraftvunnet avgörande. Det är möjligt om egendomen hastigt faller i värde eller kräver alltför kostsam vård. En sådan förtida försäljning förutsätter att en part begär det.⁸⁶ I de fall där kvarstadsmålet är ett allmänt mål företräder Kronofogden staten som borgenär, och kan därför ta eget initiativ till att egendom ska säljas i förtid. Men även gäldenären kan alltså begära en förtida försäljning.

⁸⁶ 16 kap. 14 § tredje stycket utsökningsbalken.

Innan Kronofogden fattar ett beslut om förtida försäljning ska motparten få yttra sig.⁸⁷ Såväl ett beslut att sälja som att inte sälja egendomen kan överklagas.⁸⁸ Om förtida försäljning sker omfattar kvarstaden i stället det belopp som inflyter efter avdrag för kostnaderna i målet. Förrättningskostnaden får tas ut ur köpeskillingen.⁸⁹

Frågan om en förtida försäljning är motiverad för att egendomen kräver alltför kostsam vård måste bedömas med hänsyn till egendomens värde och med beaktande av de olägenheter som skulle följa av försäljning, om kvarstaden senare upphävs.⁹⁰ I ett hovrättsfall ansågs förvaringskostnaden för två bilar motivera en förtida försäljning av den ena bilen som hade lågt värde, men åtminstone vid den tidpunkten inte av den andra bilen som var värd mer.⁹¹ Ett annat exempel på när det har ansetts lämpligt med förtida försäljning är när ett lager av spannmål har tagits i förvar.⁹²

Bestämmelserna om förtida försäljning gäller enbart lös egendom. Det kan aldrig bli aktuellt att sälja en fastighet för att den har belagts med kvarstad.

Om det är en andel i samägd egendom som har belagts med kvarstad är det inte möjligt att sälja hela egendomen, även om förutsättningarna för förtida försäljning i övrigt är uppfyllda. Detta gäller även om någon delägare begär att egendomen ska säljas i förtid.⁹³

6.4.3 Beslag och penningbeslag

Förutsättningarna för att ta egendom i beslag eller penningbeslag har beskrivits i avsnitt 3.1.4.

⁸⁷ 15 kap. 8 § utsökningsförfordningen.

⁸⁸ 18 kap. utsökningsbalken.

⁸⁹ Prop. 1980/81:8 s. 809 och 17 kap. 10 § första stycket utsökningsbalken.

⁹⁰ Jämför Walin, med flera, 2023, kommentaren till 8 kap. 4 §.

⁹¹ RH 1993:112.

⁹² JO 1988/89 s. 324 f.

⁹³ Eftersom utmätning i den samägda egendomen ännu inte har skett enligt 8 kap. 8 § utsökningsbalken. Se Walin, med flera, 2023, kommentaren till 16 kap. 14 §.

Verkställighet av beslagsbeslut och vård av det beslagtagna

Beslut om beslag är omedelbart verkställbara och verkställs i regel genom att föremålet fysiskt tas om hand. Om beslaget avser pengar eller andra rättigheter ska gäldenären eller den som annars är förpliktad meddelas ett förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än Polisen.⁹⁴

Ett beslagtaget föremål ska tas i förvar av den som har verkställt beslaget. Om det kan ske utan fara eller annars är lämpligt får föremålet dock lämnas kvar i innehavarens besittning. I så fall ska det förseglas eller märkas som beslagtaget, om inte det framstår som onödigt. Den som beslaget har gjorts från får inte överlåta föremålet eller förfoga över det på något annat sätt i strid mot ändamålet med beslaget. Ett föremål som har lämnats i innehavarens besittning får dock fortfarande användas, om det inte har förseglats eller om inte något annat har beslutats.⁹⁵ Den som hanterar det beslagtagna i strid mot vad som är tillåtet kan dömas för överträdelse av myndighets bud.⁹⁶

Polisens hantering och säkring av beslaget innebär normalt att beslaget ska förvaras i polisens lokaler. Undantag kan göras för föremål som kräver särskild hantering, som till exempel särskilt känsliga eller skrymmande föremål. Ett annat skäl kan vara att föremålet innehåller forensiska spår som riskerar att kontamineras eller förstöras.⁹⁷

Föremål som har tagits i beslag ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn så att föremålet inte byts ut, förändras eller missbrukas på något annat sätt.⁹⁸

Det finns inget hinder mot att den myndighet som förvarar det beslagtagna föremålet lånar ut det till åklagaren, att föremålet skickas till experter som ska utföra en undersökning och avge ett utlåtande eller att myndigheten förfogar över föremålet där det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna fullgöra sin uppgift.⁹⁹ Om åklagaren överväger att visa upp beslagtagna föremål vid förhandling i domstolen bör han eller hon först överväga om vårdplikten kan iakttas. Lånar åklagaren ut ett beslagtaget föremål till någon annan bör det dokumenteras till vem lånet sker och när föremålet ska ha återlämnats.¹⁰⁰

⁹⁴ 27 kap. 1 a § tredje stycket rättegångsbalken.

⁹⁵ 27 kap. 10 § första och andra styckena rättegångsbalken.

⁹⁶ 17 kap. 13 § brottsbalken.

⁹⁷ RåV 2022:22, s. 8.

⁹⁸ 27 kap. 10 § tredje stycket rättegångsbalken.

⁹⁹ RåV 2022:22 s. 54.

¹⁰⁰ RåV 2022:22 s. 55.

Åklagaren måste också försäkra sig om att egendomen inte kan försvinna, bytas ut, förändras eller missbrukas på något annat sätt medan den är utlånad.¹⁰¹

När Polisen förvarar egendom ska det ske på i förväg fastställda platser som inte är åtkomliga för obehöriga. Om föremålet kräver särskild hantering får det förvaras på någon annan plats än lagerplatsen, vilket i så fall antecknas i beslagsloggaren. Beslagtagna föremål får inte förvaras i arkivlagda akter eller i arkivlokaler. Föremål med ett uppskattat värde av mer än en tiondels prisbasbelopp (det vill säga mer än 5 920 kronor år 2026) ska förvaras avskilt i ett säkerhetsskåp eller ett annat lika säkert förvaringsutrymme. Undantag från kravet att ett föremål ska förvaras på lagerplats kan göras för föremål som kräver särskild hantering, som till exempel särskilt känsliga eller skrymmande föremål. Ett annat skäl kan vara att föremålet innehåller forensiska spår som riskerar att kontamineras eller förstöras. I sådana fall bör samråd ske med forensiker om lämplig förvaringsplats och åtgärder beträffande hantering och förvaringssätt. Föremålen bör om storleken medger det förvaras i de bevispåsar som används för bevisbeslag eller andra spår. Beslaget ska vara märkt med ärendenummer för spårbarhet. Egendom som har tagits i förvar i avvaktan på rättens beslut om kvarstad ska i tillämpliga delar hanteras och vårdas som ett beslag.¹⁰²

Om vårdplikten åsidosätts kan Polisen bli ersättningsskyldig mot den som har drabbats av skada på den beslagtagna egendomen. Polisen är, liksom Kronofogden, ansvarig för egendomens vård även om en privat aktör anlitas för förvaringen av det beslagtagna. Se mer om ansvaret i avsnitt 6.4.2.

Enligt Polisens rutiner innebär vårdplikten följande för olika egendomsslag.

- Om *kontanter* tas i beslag är det ofta lämpligt att sätta in dem på ett bankkonto så att de görs räntebärande.¹⁰³ Om kontanterna inte behövs rent fysiskt – exempelvis för bevissäkring – eller om de överstiger en tiondels prisbasbelopp ska de sättas in på Polisens bankkonto.¹⁰⁴

¹⁰¹ JO 6533-2008.

¹⁰² Polisen, PM 2023:22, *Polismyndighetens handbok för beslagshanteringen*, s. 40 f.

¹⁰³ NJA 1965 s. 97 II.

¹⁰⁴ Polisen, 2023, s. 78.

- *Utländska kontanter* ska behandlas som svenska kontanter så långt detta är möjligt. Det innebär att ett beslag av utländska kontanter också ska sättas in på bankkonto och göras räntebärande, efter att först ha växlats till svenska kronor. Om beslaget ska återlämnas ska det dock ske i samma valuta som det gjordes i, oavsett om det har skett förändringar i valutakursen. Växlingskostnader mellan valutor samt eventuella valutaförluster som detta förfarande innebär får Polisen stå för, precis som för andra utredningskostnader.¹⁰⁵
- När föremål som har *batterier* förvaras ska de som huvudregel inte laddas, på grund av brandrisken.¹⁰⁶
- *Kryptovaluta* ska säkras genom att det skapas nya unika nycklar som Polisen förfogar över. Detta måste ske skyndsamt. I de fall kryptovaluta innehåses av ett tjänsteföretag åt en kunds räkning behöver ett förbudsmeddelande riktas till företaget. De nya nycklarna ska dokumenteras på en informationsbärare som ska registreras i beslagsloggaren och hanteras som en värdehandling. Nycklarna får aldrig skrivas ut i förundersökningsprotokollet.¹⁰⁷ Varje transaktion av kryptovaluta genererar vanligtvis en överföringskostnad som dras från det saldo som överförs. Hur stor denna kostnad är beror inte nödvändigtvis på hur stort belopp som ska överföras utan kan också vara beroende av bland annat hur snabbt transaktionen ska genomföras. Kostnaden får anses som en förundersökningskostnad som är jämförbar med andra kostnader som uppstår vid verkställighet av tvångsmedel. I de fall beslaget av kryptovaluta ska hävas kan Polisen komma att behöva tillskjuta medel motsvarande transaktionskostnader för att kunna återbetala samma summa som säkrades. Kryptovaluta ska inte växlas in till annan valuta.¹⁰⁸
- Ett *fordon* som ska förvaras ska dokumenteras genom fotografering. Syftet är att fastställa skicket på fordonet vid ankomsten. El-, hybrid- och gasfordon ska stå i karantän utomhus under väderskydd i minst tre veckor. Alla fordon ska kontrolleras så att inte ämnen som kan utgöra en risk förvaras i fordonet, till

¹⁰⁵ Polisen, 2023, s. 78–80.

¹⁰⁶ Polisen, 2023, s. 44.

¹⁰⁷ Polisen, 2023, s. 82.

¹⁰⁸ Polisen, 2023, s. 83 f.

exempel mat eller brandfarliga ämnen. Eftersom beslag av fordon utgör myndighetsutövning kan Polisen inte anlita någon extern aktör för att utföra Polisens åtaganden.¹⁰⁹

Jakob Heidbrink har i den artikel om det allmännas ansvar för custodia som nämnts i avsnitt 6.4.2 jämfört vilka regler som gäller när Polisen omhändertar beslagtagna egendom respektive hittegods. Han har kommit fram till att inget antyder att rättsgrunden för Polisens innehav av egendom – alltså huruvida det rör sig om något påtagligt myndighetsingripande eller en mer servicebetonad åtgärd – skulle ha återverkningar på vårdpliktens närmare utformning. Egendomen ska alltså vårdas på samma sätt oavsett grunden för att den förvaras, och hur det ska gå till varierar beroende på vilken egendom det är fråga om. Till exempel ska värdepappers ekonomiska värde bevaras, plånböcker låsas in och djur lämnas till lämplig fodervärd.¹¹⁰

Rättsfall med mera

I rättsfallet NJA 1989 s. 607 hade en brottsmisstänkt person förts till polisförhör. Innan han fördes till förhöret tvingades han att låsa upp sin villa och bereda polismän tillträde dit för att göra husrannsakan. Polisen hade också beordrat honom att lämna sin plånbok på en bänk i köket i villan. Mannen stämde staten och begärde ersättning för att pengar hade stulits från hans bostad när han var borta. Pengarna förvarades dels i plånboken som lämnats i köket, dels i en kavaj i en garderob. Domstolarna ansåg att det var bevisat att mannen hade blivit bestulen på det sätt som han påstått, men skadeståndskravet ogillades ändå. Det förelåg inga omständigheter som visade att polismännen skulle ha lämnat villan utan tillsyn eller på något annat sätt ha brustit i bevakningen av den under husrannsakan. Mannen hade själv lämnat nycklarna till villan till en bekant, och polispersonalen ansågs ha fog att utgå från att den bekante kunde anförtros ansvaret för villan. Eftersom de pengar som hade stulits inte hade omhändertagits av poliserna ansågs staten inte ha någon uppgift att bevaka egendomen.

¹⁰⁹ Polisen, 2023, s. 93 f.

¹¹⁰ Heidbrink, 2010, s. 332.

I ett mål som prövades av Svea hovrätt hade Polisen beslagtagit en camper (en husbilspåbyggnad som man kan fästa på ett flak) som sedan hade stulits under förvaringstiden. Campern hade förvarats hos en privat bilfirma på ett område som var inhägnat med ett högt taggtrådstaket. Det hade funnits ett larm på området som inbrottstjuvarna hade monterat ner. Inbrottet hade skett på en helg när området var obebokat. Hovrätten kom fram till att staten inte var skadeståndsansvarig för den stulna campern. Skälet för det var att de säkerhetsåtgärder som hade omgärdat camperns förvaring hade varit tämligen omfattande. Inbrottstjuvarna hade behövt ha detaljerad kunskap om området och tillgång till kran och lastbil för att stjäla campern. Polisen fick därför anses ha gjort vad som rimligen kunde krävas för att skydda den beslagtagna egendomen från stöld. Något fel eller någon försummelse hade det inte varit fråga om.¹¹¹

I ett beslut av Justitiekanslern bedömdes Polisen ha förvarat en båt på ett godtagbart sätt när båten hade förvarats inom ett inhägnat område och länsumpats varje dag. Båtens ägare fick inte ersättning för skador som hade uppstått för att vatten hade trängt in i båten.¹¹²

I ett annat beslut uttalade Justitiekanslern att det torde få ankomma på den myndighet som förvarar omhändertagen egendom att bevaka att egendomens värde inte går förlorat genom yttre påverkan. Det fanns enligt Justitiekanslern starka skäl att anlägga liknande synpunkter när det gällde förvaringen av värdehandlingar. Skulle exempelvis tiden för inlösen av en obligation gå ut under förvarstiden fick det därför ankomma på förvararen att medverka till att obligationen verkligen löstes in. I det ärende som prövades förvarade Polisen flygbiljetter som hade tagits i beslag. Det skulle ha gått att lösa in biljetterna om de inte utnyttjades och få ersättning för dem, men det gjordes inte trots flera påminnelser från försvararen. Justitiekanslern bedömde att Polisen borde ha vidtagit sådana åtgärder och att staten var skadeståndsansvarig eftersom det inte hade skett.¹¹³

¹¹¹ Svea hovrätts dom den 15 maj 2002 i mål T 8308-01.

¹¹² JK 1987 C 4 – ärendet prövades enligt den gamla regeln för det allmännas skadeståndsansvar men kan ändå vara av intresse.

¹¹³ JK 1994 C 13.

Förtida försäljning av beslagtagnen egendom

I specialstraffrätten finns lagliga förutsättningar för att förstöra eller sälja beslagtagnen egendom i förtid i vissa situationer, se sådana exempel i avsnitt 6.4.5. Några motsvarande regler om förtida försäljning finns inte i rättegångsbalken. Inte heller lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. (1974 års förfarandelag) är tillämplig på beslagtagnen egendom i allmänhet, utan endast på hävda beslag.¹¹⁴ Det är därför inte tillåtet för den myndighet som vårdar beslaget att sälja eller förstöra det beslagtagna innan det finns ett beslut om förverkande som har fått laga kraft, om det inte finns reglering i speciallagstiftning som tillåter det. Det gäller oavsett om det beslagtagna riskerar att förstöras eller om det är besvärligt eller kostnadskrävande att vårda. Det är inte heller tillåtet att i förtid förstöra sådan egendom, även om syftet med beslaget är att egendomen ska förstöras.¹¹⁵

I Polisens beslagshandbok anges det att föremål som har tagits i beslag som är på väg att bli skämda eller förstöras, till exempel färska livsmedel, omgående ska säljas eller förstöras.¹¹⁶ Detta är dock inte korrekt; det finns inget lagstöd för en sådan åtgärd. Hos Polisen har man uppmärksammat att det står fel i handboken.¹¹⁷

De bestämmelser i 1974 års förfarandelag som reglerar förtida försäljning gäller endast för sådan egendom som listas i den lagens 1 §, bland annat hittegods, stöldgods, hävda beslag som inte har hämtats ut och förverkad egendom.

Regleringen i 1974 års förfarandelag om förtida försäljning och övrig hantering av egendom – som alltså är tillämplig på hävda beslag som inte hämtas ut men inte på beslag i allmänhet – innebär följande. Det är möjligt att omedelbart sälja egendomen om den inte kan vårdas utan fara för förstöring, om vården av den är förenad med alltför stora kostnader, eller om det annars finns särskilda skäl.¹¹⁸ Om egendomen kan befaras komma till brottslig användning eller annars är olämplig för försäljning ska den oskadliggöras. Egendom som inte har sålts i förtid eller oskadliggjorts ska säljas, vilket när det gäller stöldgods innebär att om stöldgodset har förvarats av Polisen i sex må-

¹¹⁴ 1 § 1974 års förfarandelag och 27 kap. 8 a § rättegångsbalken.

¹¹⁵ Lindberg, 2022, s. 491 och 522 f.

¹¹⁶ Polisen, 2023, s. 41. Motsvarande uppgifter finns i Skatteverkets handledning om beslag.

¹¹⁷ Minnesanteckningar från möte med Polisen om tillgångsförvaltning, komm2025/00016-3.

¹¹⁸ 4 § 1974 års förfarandelag.

nader och man därefter har kungjort uppgifter om egendomen får Polisen sälja den. Om egendomen inte kan säljas får den förstöras.¹¹⁹

Om det uppstår en fråga om förtida försäljning ska försök göras att klarlägga vem som äger egendomen. Försäljning ska ske genom ett anbudsförfarande, som dock kan begränsas till att föremålet muntligen bjuds ut till mer än en intresserad köpare. I beslagsliggaren ska det antecknas vilka försök som har gjorts för att klarlägga äganderättsförhållandena eller varför något sådant försök inte har gjorts. Där ska det också antecknas till vilka personer egendomen har bjudits ut och vilka anbud som har lämnats.¹²⁰

Behovet av att värdera egendom som ska säljas får bedömas från fall till fall. Det är möjligt att anlita en värderingsman, som i så fall bör vara ackrediterad. Uppgifter om värderingen ska dokumenteras. Även beslut om försäljning ska dokumenteras, tillsammans med försäljningskvitton.¹²¹

Om det inte går att sälja egendomen får den förstöras. Det får även ske om den av något annat skäl är olämplig för försäljning, till exempel ur trafiksäkerhetsperspektiv eller på grund av smittorisk. När det gäller teknisk utrustning som lagrar elektronisk information kan det vara svårt att radera informationen på ett sätt som gör att den inte går att återskapa. Om informationen lagras i utrustningen lämpar den sig därför inte för försäljning utan bör i stället förstöras eller oskadliggöras på något annat sätt.¹²²

Om ett föremål ska förstöras ska det ske med två personer närvarande, om föremålet är värt mer än en tjugondels prisbasbelopp (2 960 kronor år 2026). Båda personerna ska intyga att åtgärden har skett. Egendom kan också oskadliggöras genom att tas om hand av Polisen och användas i myndighetens referenssamling, eller genom att överlämnas till Polismuseet, Nationellt forensiskt centrum eller liknande för att användas som studie- eller referensobjekt. Om egendom oskadliggörs på det sättet ska beslutet om det dokumenteras noga i beslagsprotokollet.¹²³

Om ägaren eller en annan rättsinnehavare gör anspråk på egendom som är föremål för någon form av avyttring ska egendomen lämnas ut till honom eller henne, om den inte redan har sålts eller

¹¹⁹ 5 och 6 §§ 1974 års förfarandelag.

¹²⁰ Polisen, 2023, s. 64 f.

¹²¹ Polisen, 2023, s. 65 f.

¹²² Polisen, 2023, s. 65 f.

¹²³ Polisen, 2023, s. 66.

förstörts. Om egendomen har reparerats eller förbättrats på något sätt är den som gör anspråk på egendomen skyldig att betala kostnaden för det innan egendomen lämnas ut.¹²⁴

När egendomen säljs sker det för statens räkning. Om egendomen har sålts har ägaren eller någon annan rättsinnehavare rätt till ersättning med högst det belopp som har inkommit vid försäljningen. Den som är missnöjd med ett beslut om att betala förbättringskostnader eller ett beslut om ersättning för såld egendom kan klaga på det hos förvaltningsrätten.¹²⁵

6.4.4 Förverkande

Förutsättningarna för att förverka egendom har beskrivits i avsnitt 5.3.2.

Det styrande för verkställigheten av ett förverkande är om domslutet innebär ett sakförverkande eller ett värdeförverkande.

Sakförverkad egendom

Egendom som har tillfallit staten på grund av förverkande genom ett lagakraftvunnet avgörande ska hanteras enligt 1974 års förfarandelag. I den lagen finns en bestämmelse om oskadliggörande, som har beskrivits i avsnitt 6.4.3. Den är även tillämplig för förverkad egendom och innebär att egendomen kan oskadliggöras genom att användas för vissa utpekade ändamål eller genom att förstöras.

Egendomen kan också säljas genom den förvarande myndighetens försorg. Försäljningen sker för statens räkning. Om försäljningen inte lyckas får egendomen förstöras.¹²⁶

Värdeförverkad egendom

Om beslutet om förverkande är formulerat som en betalningsförpliktelse verkställs det genom uppbörd eller indrivning. Uppbörd är när den dömde frivilligt betalar summan, medan indrivning sker med

¹²⁴ 7 § 1974 års förfarandelag

¹²⁵ 8 och 9 §§ 1974 års förfarandelag.

¹²⁶ 5, 6 och 8 §§ 1974 års förfarandelag.

tvång.¹²⁷ Polisen är uppbördsmyndighet. Gäldenären ska ges tillfälle att betala frivilligt. Om det inte sker ska Polisen begära indrivning hos Kronofogden.¹²⁸ Indrivning sker enligt lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.¹²⁹ Vid indrivningen har Kronofogden vissa möjligheter att förordna att vidare verkställighet inte ska äga rum. Den möjligheten ska dock tillämpas restriktivt. Kronofogdens beslut i en sådan fråga får överklagas både av åklagaren och den dömde.¹³⁰ Kronofogden har också möjlighet att lämna uppskov med betalningen eller bestämma en avbetalningsplan i vissa fall.¹³¹

Vid indrivning gäller utsökningsbalkens regler om förfarandet vid verkställigheten i fråga om vilken egendom som kan tas i anspråk till täckande av skulden och om möjligheterna att överklaga Kronofogdens beslut. Indrivningsmål handläggs som allmänna mål.¹³² Målet inleds genom att Kronofogden gör en gäldenärsutredning och undersöker hur gäldenärens ekonomiska förhållanden ser ut och vilka utmättningsbara tillgångar som finns. Kronofogden säkrar därefter egendom, om inte egendomen som ska indrivas är säkrad sedan tidigare. Hur det går till har beskrivits närmare i avsnitt 6.4.2 om verkställighet av kvarstad.

Om det finns säkrad fast eller lös egendom som ska drivas in ska den säljas. Det finns detaljerade regler om hur försäljningen går till i 9–12 kap. utsökningsbalken och 9–12 kap. utsökningsförfordningen (1981:981), som beskrivs sammanfattat här.

Lös egendom

Lös egendom ska säljas på offentlig auktion eller under hand.¹³³ Kronofogden kan uppdra åt någon annan att genomföra försäljningen av egendomen på auktion. Det kan vara ett auktionsföretag, en advokat, en fastighetsmäklare eller andra lämpliga personer. Aktier, obligationer och andra värdepapper får säljas genom värdepappersinstitut.¹³⁴

¹²⁷ 1, 4 och 6 §§ bötesverkställighetslagen (1979:189).

¹²⁸ 1, 3 och 6 §§ bötesverkställighetsförfordningen (1979:197), 3 och 5 §§ indrivningsförfordningen (1993:1229).

¹²⁹ 6 § bötesverkställighetslagen.

¹³⁰ 12 och 13 §§ bötesverkställighetslagen.

¹³¹ 7 § indrivningslagen.

¹³² 1 kap. 6 § utsökningsbalken.

¹³³ 9 kap. 1 § utsökningsbalken.

¹³⁴ 9 kap. 3 § utsökningsförfordningen.

Underhandsförsäljning bör användas om det är sannolikt att det kan ge en högre köpeskilling och det även i övrigt är ändamålsenligt. Sakägare som berörs av försäljningen ska få tillfälle att yttra sig i frågan om en underhandsförsäljning bör ske. Innan egendom säljs under hand ska anbud begäras in. En begäran om anbud ska kungöras. Om det inte lämnas några anbud ska egendomen som huvudregel säljas på auktion.¹³⁵

Underhandsförsäljning är i regel mer omständlig än auktionsförsäljning. Den lämpar sig sannolikt bäst för egendom som intresserar endast en viss kategori eller ett begränsat antal personer och som har ett förhållandevis högt värde, till exempel maskiner eller fordon av speciella slag. Ibland kan det vara lämpligt med underhandsförsäljning efter ett misslyckat försök att sälja på auktion.¹³⁶ Anbud inför underhandsförsäljningar bör i regel hämtas in genom annonsering. Om de tänkbara spekulanterna är få och kända kan Kronofogden dock vända sig direkt till dem. I fråga om till exempel antikviteter kan det vara lämpligt att vända sig till ett mindre antal handlande i branschen.¹³⁷

En auktion ska kungöras i god tid och på lämpligt sätt. De sakägare som berörs av försäljningen ska underrättas om den, om det inte är uppenbart obehövligt. Ett bud som lämnas får inte godtas om det är sannolikt att en avsevärt högre köpeskilling kan uppnås. Undantag kan göras om alla berörda sakägare medger det. Om någon har rätt till betalning ur egendomen gäller särskilda regler.¹³⁸

Köpeskillingen för egendomen ska betalas genast efter att ett bud har godtagits. I vissa fall kan Kronofogden tillåta att endast handpenning betalas, men egendomen får inte lämnas ut till köparen förrän full betalning har skett. Om full betalning inte sker ska egendomen bjudas ut på nytt. Fortsatta försäljningsförsök ska göras i viss utsträckning om det inte lämnas något bud som godtas.¹³⁹

Om den lösa egendomen består av en fordran som är förfallen till betalning, ska Kronofogden driva in den. Om den inte är förfallen till betalning kan Kronofogden avtala med sekundogäldenären om förtida betalning mot en nedsättning av fordrans belopp. En utmätt

¹³⁵ 9 kap. 8 § första stycket och 9 § första och andra styckena utsökningsbalken samt 9 kap. 14 § utsökningsförfordningen.

¹³⁶ Walin, med flera, 2023, kommentaren till 9 kap. 8 §.

¹³⁷ Walin, med flera, 2023, kommentaren till 9 kap. 9 §.

¹³⁸ 9 kap. 3 och 4 §§ utsökningsbalken.

¹³⁹ 9 kap. 5 och 6 §§ utsökningsbalken.

fordran får säljas om den inte kan drivas in i rimlig tid.¹⁴⁰ En utmätning av en fordran kan ofta begränsas till ett visst belopp, till exempel när det gäller ett banktillgodohavande. Om fordringen kan delas upp är det ett möjligt alternativ. Om det inte går kan hela fordringen behöva tas i mät. Om fordran förfaller i rater kan det vara lämpligt att indriva de förfallna beloppen och sälja återstoden av fordringen.¹⁴¹

Om den lösa egendomen är ett pantbrev kan den intecknade egendomen tas i anspråk.¹⁴² Om den lösa egendomen är ett registrerat skepp eller luftfartyg ska den säljas på offentlig auktion. För sådana försäljningar gäller särskilda regler.¹⁴³

En genomgående princip för Kronofogdens försäljningar är att det indrivna objektet ska tillgodogöras på ett sätt som ger ett så gott ekonomiskt resultat som möjligt. Hur auktionen ska kungöras och hur information ska lämnas är ganska flexibelt och går att anpassa till det enskilda fallet. Auktion bör hållas där bästa resultat av försäljningen kan förväntas bli uppnått, vilket i dag i många fall innebär på internet. För vissa sorters egendom, till exempel konst och antikviteter, kan det vara mer fördelaktigt att sälja dessa på en sedvanlig auktion.¹⁴⁴

Fast egendom

När verkställighet ska ske genom försäljning av fast egendom ska fastigheten beskrivas och värderas så snart som det är lämpligt, om det inte redan har skett i ett kvarstadsförfarande. Fastighetstillbehör ska anges i beskrivningen och värderas för sig i den mån det är påkallat med hänsyn till deras värde eller av någon annan orsak. Vid behov får en sakkunnig person anlitas för beskrivning och värdering. Fastighetens ägare ska på anmodan tillhandahålla handlingar som visar vilka rättigheter som besvärar fastigheten och uppge vilka som har en fordran eller rättighet som bör iakttas när fastigheten säljs. Kronofogden ska även på andra sätt införskaffa utredning om det.¹⁴⁵ I samband med beskrivningen av fastigheten bör det i den mån det är görligt lämnas upplysningar om särskilda inskränkningar i fastig-

¹⁴⁰ 9 kap. 11–13 §§ utsökningsbalken.

¹⁴¹ Walin, med flera, 2023, kommentaren till 9 kap. 13 §.

¹⁴² 9 kap. 14 och 16 §§ utsökningsbalken. Pantbrevet kan också pantförskrivas till sökanden, men det kanske sällan blir aktuellt i allmänna mål.

¹⁴³ 10 och 11 kap. utsökningsbalken.

¹⁴⁴ Walin, med flera, 2023, kommentaren till 9 kap. 1 och 2 §§.

¹⁴⁵ 12 kap. 3 § första och tredje styckena och 4 § utsökningsbalken.

hetsägarens förfoganderätt som gäller enligt annan lagstiftning, till exempel plan- och bygglagen (2010:900). Taxeringsvärdet kan i allmänhet inte godtas som utgångspunkt för prövningen av fastighetens värde.¹⁴⁶

Som huvudregel ska fast egendom säljas på offentlig auktion.¹⁴⁷ En fastighet får dock säljas under hand, om en sådan försäljning bedöms vara mer ändamålsenlig och det är tillförlitligt utrett vilka fordringar och rättigheter som belastar fastigheten. Vid bedömningen av om en försäljning under hand är mer ändamålsenlig ska det särskilt beaktas om det finns förutsättningar för att på så sätt få en högre köpeskilling för fastigheten än vid försäljning på auktion.¹⁴⁸ Försäljning under hand ger möjlighet att undersöka marknaden på ett affärsmissigt sätt och mäklare kan engageras för fastighetens försäljning.¹⁴⁹ Även om mäklarens arbete kräver provision när det lyckas kan man ofta vänta sig att nettobehållningen blir större än vid försäljning på auktion. På sina håll kan dock erfarenheten ge vid handen att vissa typer av fastigheter kan gå högre vid auktion. Kronofogden kan anmoda statliga eller kommunala organ att lämna anbud vid en underhandsförsäljning, om fastigheten har betydelse ur allmän synpunkt. Annonsering med anbudsförfarande kan kräva så pass stora kostnader, att Kronofogden bör försäkra sig om att sökanden eller gäldenären inte har någon invändning mot det.¹⁵⁰

Kronofogden kan under vissa förutsättningar sälja fastighetstillbehör för sig. Frågan om det är lämpligt ska undersökas vid ett sammanträde dit sakägarna kallas. För fastighetstillbehör som ska säljas separat gäller samma regler som för lös egendom. De anses inte längre höra till fastigheten om de säljs separat även om de inte skiljs från fastigheten.¹⁵¹ Något som kan tala för att det kan vara lämpligt att sälja tillbehören för sig är om exempelvis en rörelse har lagts ner. Då kan man få bättre resultat om man får särskilda köpare till maskiner och liknande som inte längre behövs på fastigheten. Särskilt i fråga om industritillbehör ligger det nära till hands att ordna separata försäljningar.¹⁵²

¹⁴⁶ Walin, med flera, 2023, kommentaren till 12 kap. 3 §.

¹⁴⁷ 12 kap. 1 § utsökningsbalken.

¹⁴⁸ 12 kap. 57 § första stycket utsökningsbalken.

¹⁴⁹ 12 kap. 29 § utsökningsförfordningen.

¹⁵⁰ Walin, med flera, 2023, kommentaren till 12 kap. 57 §.

¹⁵¹ 12 kap. 14 och 15 §§ utsökningsbalken.

¹⁵² Walin, med flera, 2023, kommentaren till 12 kap. 14 §.

Kronofogden bestämmer tid och plats för auktionen. Fastighetsägaren och nyttjanderättshavare är skyldiga att låta fastigheten visas. Ett bevakningssammanträde ska hållas för förhandling om försäljningen, antingen samma dag som auktionen eller före den. Auktionen ska kungöras i god tid och på ett lämpligt sätt. I kungörelsen ska det finnas information om bevakningssammanträdet. Fastighetsägaren och andra kända innehavare av fordringar och rättigheter som bör iakttas vid auktionen ska underrättas om den i god tid.¹⁵³

Ett inrop på auktionen kan nekas om summan inte täcker fastighetens skyddsbelopp eller om det är sannolikt att avsevärt högre köpeskilling kan uppnås. Skyddsbeloppet är det sammanlagda beloppet av fordringar med bättre rätt än exekutionsfordringen och förrättningskostnaderna.¹⁵⁴ Om ett inrop godtas ska inroparen omedelbart betala handpenning. Ett kort uppehåll kan göras för att inroparen ska få tillfälle att skaffa fram handpenningen. Om ingen handpenning lämnas ska fastigheten ropas ut på nytt. Om det inte sker några inrop som godtas eller fullföljs görs nya försäljningsförsök.¹⁵⁵

Som har beskrivits i avsnitt 6.4.2 har ägarens rätt att använda fastigheten på vissa sätt och tillgodogöra sig normal avkastning ur fastigheten begränsats från det att fastigheten har säkrats till dess att den har sålts och ska tillträdas av köparen. Arrendeavgifter, hyra och annan avkastning som förfaller till betalning under förfarandets gång kan under vissa förutsättningar uppbäras av Kronofogden. Om det inte sker får fastighetsägaren uppbära sådana intäkter som förfaller till betalning före köparens tillträde. En fastighet som har sålts på auktion får tillträdas samma dag som köpeskillingen ska fördelas. Vid försäljning under hand framgår tillträdesdagen av köpevillkoren.¹⁵⁶

I 12 kap. utskökningsbalken finns omfattande regler om hur Kronofogden ska tillgodose rättigheter för andra personer än sökanden och gäldenären som har intresse i fastigheten, exempelvis andra borgenärer, panträttshavare och nyttjanderättshavare. Dessutom finns regler om hur man gör med gemensamt intecknade fastigheter och med andelar i fastigheter. Dessa bestämmelser redovisas inte här.

¹⁵³ 12 kap. 18–21 §§ utskökningsbalken.

¹⁵⁴ 12 kap. 29 § första stycket 1 och 40 § utskökningsbalken.

¹⁵⁵ 12 kap. 41 och 42 §§ utskökningsbalken.

¹⁵⁶ 12 kap. 8, 36 och 60 §§ utskökningsbalken.

Kostnader för försäljningen

I utskökningsmål – vilket indrivningar av värdeförverkanden är – får det tas ut en årlig grundavgift för allmänna kostnader vid handläggningen och även i övrigt tas ut ersättning för statens kostnader för förfarandet hos Kronofogden. Dessa kostnader kallas för förrättningskostnader.¹⁵⁷ Vid exekutiv försäljning tas förberedelseavgifter och försäljningsavgifter ut i procentsatser av egendomens uppskattade värde eller köpeskillingen. Det kan också tas ut avgifter för särskilda kostnader som uppkommer för staten.¹⁵⁸ Förrättningskostnaderna tas ut ur köpeskillingen för såld egendom, behållen avkastning och andra tillgängliga medel. Om det behövs kan de genast utsökas hos gäldenären.¹⁵⁹

Det sagda innebär att Kronofogdens kostnader åtminstone till viss del täcks ur köpeskillingen vid en sådan försäljning.

Statens ansvar vid försäljning av förverkad egendom

När staten säljer förverkad egendom utgör det sådan myndighetsutövning som kan föranleda skadeståndsansvar vid fel eller försumelse med stöd av 3 kap. 2 § första stycket 1 skadeståndslagen. I rättsfallen *Smyckets vikt*, NJA 2023 s. 373, och NJA 1995 s. 112 prövades frågor om Kronofogdens skadeståndsansvar för försäljningar på offentlig auktion.

I det förstnämnda fallet gjorde Högsta domstolen bland annat följande bedömningar.

Vid prövningen av statens ansvar vid exekutiva försäljningar bör man vara restriktiv med paralleller till köprättsliga regler. När en myndighet säljer förverkad egendom kan den inte förväntas ta ansvar för den sålda egendomen i samma utsträckning som den som säljer en vara på vanligt sätt. Myndigheten har ingen egentlig förkunskap om egendomen och det kan i regel inte heller förväntas att myndigheten ska göra några mer omfattande kontroller av vad som säljs.

Om fel enligt köplagen föreligger trots försäljning i befintligt skick, kan myndigheten dock bli ansvarig. Det handlar alltså om fall där säljaren har lämnat vissa felaktiga uppgifter om varan före

¹⁵⁷ 17 kap. 1 § utskökningsbalken.

¹⁵⁸ 9–13 §§ förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten.

¹⁵⁹ 17 kap. 7 § första stycket utskökningsbalken.

köpet och dessa kan antas ha inverkat på köpet. Enbart förhållandet att en myndighet har lämnat en konkret, väsentlig och reservationslös uppgift om egendomens beskaffenhet måste dock inte innebära ett skadeståndsansvar för myndigheten. Det avgörande blir om det finns tillkommande omständigheter som gör att uppgiftslämnandet når upp till vad som är att anse som ett felaktigt eller försumligt handlande. Sådana tillkommande omständigheter skulle kunna vara om myndigheten av någon särskild anledning borde ha ifrågasatt eller närmare granskat den uppgift som visade sig vara felaktig, eller om myndigheten på något särskilt sätt har förmedlat att de uppgifter som lämnas är korrekta och kontrollerade.

I *Smyckets vikt*, NJA 2023 s. 373, hade Kronofogden i informationen om ett smycke som såldes exekutivt angett hur mycket det vägde, och även angett att myndigheten ansvarade för den information som lämnades vid försäljningen. Uppgiften om vikten visade sig vara felaktig. Detta fick Kronofogden ansvara för trots att myndigheten också hade lämnat friskrivningar om smyckets kvalitet. I NJA 1995 s. 112 däremot hade Kronofogden sålt en tavla och angett att den var målad av konstnären Marcus Larsson. Tavlan var försedd med ett äkthetsintyg som hade utfärdats av en sakkunnig person. Inför auktionen hade Kronofogden låtit en konsthandlare värdera tavlan. Under dessa förhållanden ansågs det att varken fel eller försummelse låg Kronofogden till last, trots att det efter försäljningen hade visat sig att Marcus Larsson inte hade målat tavlan.

6.4.5 Specialstraffrätt

I specialstraffrätten finns i vissa lagar utbyggda regler om förtida försäljning, vilket alltså saknas när ingen speciallag är tillämplig.

Nedan följer en inventering av lagar som innehåller bestämmelser om hur säkrad och förverkad egendom ska förvaltas. Några av dem är bara av karaktären upplysningsbestämmelser men många har ett materiellt innehåll.

Tabell 6.1 Specialstraffrätt om att säkra egendom

Inventering av relevanta bestämmelser i specialstraffrätten

Lag	Vård eller särskild verkställighet	Förtida avyttring	Avyttring efter slutligt beslut
Lagen (2000:1225) om straff för smuggling	17 §	19 §	18 §
Tullbefogenhetslagen (2024:710)	8 kap. 11 §	8 kap. 12–14 §§	
Förfogandelagen (1978:262)		55 §	
Lagen (1969:729) om upphovs- rätt till litterära och konst- närliga verk			7 kap. 55 och 56 §§
Mönsterskyddslagen (1970:485)	37 §		37 §
Lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter			12 §
Växtförädlarrättslagen (1997:306)			9 kap. 7 §
Varumärkeslagen (2010:1877)			8 kap. 7 §
Lagen (2018:1653) om företagsnamn			5 kap. 10 §
Ransoneringslagen (1978:268)		50 §	
Lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott		8–10 §§	
Lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m.		2 §	2 och 3 §§
Narkotikastrafflagen (1968:64)		7 §	7 §
Tryckfrihetsförordningen			7 kap. 26 §
Miljöbalken		29 kap. 12 a och b §§	
Jaktlagen (1987:259)		47 §	50 §
Fiskelagen (1993:787)		47 §	48 §
Alkohollagen (2010:1622)		12 kap. 5 §	
Kustbevakningslagen (2019:32)	3 kap. 11 §	3 kap. 12 §	3 kap. 12 §
Lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål			5 kap. 11 och 12 §§
Lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom	14 §		36 §

Lag	Vård eller särskild verkställighet	Förtida avyttring	Avyttring efter slutligt beslut
Lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och förverkande			5 kap. 6 och 7 §§

Inventeringen har utgått från den inventering som gjordes av den förra förverkandeutredningen. Se SOU 2021:100 *Ny förverkandelagstiftning*, s. 649–674 och innehållsförteckningen i prop. 2023/24:144 *En ny förverkandelagstiftning*. Tillägg har gjorts i de fall det har uppmärksamats att det finns ytterligare lagar som har bestämmelser om förvaltning av säkrad eller förverkad egendom.

Av de ovan listade bestämmelserna finns det skäl att särskilt beskriva bestämmelserna om förtida försäljning eller förstöring i smugglingslagen och tullbefogenhetslagen. Med stöd av de bestämmelserna kan Tullverket eller andra myndigheter omedelbart låta sälja egendom som har tagits i beslag för att den skäligen kan antas bli förverkad på grund av brott enligt smugglingslagen. En sådan förtida försäljning kan ske om egendomen inte kan vårdas utan fara för att den förstörs, vården av den är förenad med alltför stora kostnader, eller om det annars finns särskilda skäl. Egendomen får i stället förstöras om den inte kan säljas, kan befaras komma till brottslig användning, eller annars är olämplig för försäljning.¹⁶⁰

Med stöd av bestämmelserna kan varor som inte har något marknadsvärde eller kan befaras komma till brottslig användning förstöras. Det kan vara fråga om exempelvis farliga införselreglerade varor eller egendom som speciellt har ställts i ordning för att användas som hjälpmedel vid in- eller utförselbrott, till exempel fordon med dolda förvaringsutrymmen. Om det är ekonomiskt försvarbart kan sådan egendom dock först återställas i ursprungligt skick och sedan säljas. Det finns också en möjlighet att förstöra egendom som i annat fall är olämplig för försäljning. Det kan gälla exempelvis smittade djur eller växter. Försäljning av ännu inte förverkad egendom beskrivs i förarbetena som en ingripande åtgärd som bör komma i fråga bara när en fortsatt förvaring av varan framstår som oförsvarlig. En försäljning får därför ske endast om det finns särskilda skäl. Det uppställs inget krav på att ägaren ska ha begärt försäljning eller att domstol ska ha lämnat tillstånd till den. Av allmänna förvaltningsrättsliga

¹⁶⁰ 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen och 19 § smugglingslagen.

regler får det emellertid anses följa att myndigheten, om möjligt, ska ha lämnat ägaren tillfälle att yttra sig i frågan.¹⁶¹

En bestämmelse med motsvarande innehåll och användningsområde finns i kustbevakningslagen. Den är tillämplig på egendom som kan antas bli förverkad.¹⁶²

6.4.6 Myndigheternas nuvarande förvaltning

De myndigheter som arbetar med att förvalta säkrad egendom har ombetts att beskriva sin beslags- och förvaltningsverksamhet utifrån förverkandedirektivets krav. Syftet har varit att identifiera eventuella brister i effektiviteten och skillnader mellan gällande rätt och vad som krävs i direktivet. De berörda myndigheterna har beskrivit sitt arbete med att förvalta säkrad och förverkad egendom, och de behov de har i sin verksamhet, på följande sätt.

Polisen

Tjänstemän som arbetar hos Polisen med frågor om reella tvångsmedel och tillgångsförvaltning har gett följande beskrivning av de utmaningar som finns med det nuvarande regelverket.¹⁶³

Förvar och kvarstad används i alltför liten utsträckning och framstår inte som effektiva sätt att säkra egendom. Under de senaste åren har det endast framställts drygt 100 yrkanden om kvarstad per år. Polisen skulle kunna säkra tillgångar i högre utsträckning, men det är praktiskt besvärligt och tidskrävande att hantera frågor om förvar och kvarstad. Förvar och kvarstad upplevs av tjänstemännen som ålderdomliga institut. De används dessutom inte i andra länder.

Ett sätt att åstadkomma ett mer effektivt säkrande av tillgångar vore att ta fram en generell beslagsregel som gäller för alla typer av egendom. Den nya bestämmelsen om penningbeslag var enligt tjänstemännen ett steg i rätt riktning, men det vore önskvärt om även fastigheter, bostadsrätter och andra typer av rättigheter kunde tas i beslag.

¹⁶¹ Prop. 1999/00:124 *En ny smugglingslag m.m.*, s. 156 f. och 167 och Åberg, Kazimir, 2024, kommentaren till 18 § smugglingslagen, Lexino, Juno.

¹⁶² 3 kap. 12 § kustbevakningslagen.

¹⁶³ Minnesanteckningar från möte med Polisen om tillgångsförvaltning, komm2025/00016:3.

För att öka rättssäkerheten för de personer som drabbas av beslag skulle dock kompetensen i beslagsfrågor behöva höjas och samlas på en plats. Man skulle också kunna ha ytterligare reglering, exempelvis på föreskriftsnivå, om hur olika typer av egendom ska hanteras. Beslagsverksamheten är en mycket viktig del av den brottsbekämpande verksamheten och ingår i nästan varje utredning. Ändå har frågor om beslag låg status och upplevs som besvärliga.

Ett önskemål som företrädare för Polisen har framfört även i andra sammanhang är att det borde finnas myndighetsgemensamma beslagshus där all beslagtagnen egendom förvaras och vårdas fram tills den ska förstöras eller säljas, oavsett vilken myndighet som har tagit egendomen i beslag. Att ha all kompetens på en plats skulle både gynna rättssäkerheten och vara resurseffektivt. Dessutom skulle gemensamma beslagshus tillgodose behovet av säkerhet och god arbetsmiljö för den personal som arbetar med beslag. Hanteringen av beslagtagnen egendom behöver vara enhetlig oavsett vilken myndighet som har gjort beslaget.

Ett samarbete mellan myndigheterna skulle också gynna myndigheternas värdering av beslagtagnen egendom. När beslagen värderas sker det i regel genom att man anlitar externa värderare. Tjänstemännen beskriver att myndigheterna i dag konkurrerar i upphandlingar om värderingstjänster.

Vissa sorters egendom kräver särskild uppmärksamhet i fråga om hur den ska hanteras för att man ska uppfylla vårdplikten – exempelvis elfordon, kryptovaluta, alkohol och tobak. Även det är något som man skulle kunna komma till rätta med genom särskilda beslagshus och en särskild beslagsmyndighet. Författning om de här frågorna skulle också behövas för att tydliggöra vad som gäller.

Hos Polisen efterlyser man utbyggda regler om förtida försäljning. I 4 § 1974 års förfarandelag finns en bestämmelse om detta, men den är sällan tillämplig. Bristen på lagstöd för förtida försäljning kan skapa problem i fråga om färskvaror som blir skämda. Det kan också skapa problem i fråga om vissa typer av narkotika som borde kunna förstöras i förtid – exempelvis kan drogen kat som man ofta tar stora beslag av ruttna i lagret. Det här kan leda till arbetsmiljöproblem för beslagshandläggarna. Det behöver alltså finnas regler inte bara om att man ska kunna sälja egendom i förtid utan också om att man ska kunna förstöra vissa typer av egendom – till exempel narkotika – före ett slutligt beslut om förverkande. Sådana regler

skulle dessutom vara resurseffektiva. Det är onödigt att lagerhålla egendom som blir förstörd eller som det inte finns något legalt användningsområde för.

Kronofogden

Tjänstemän som arbetar hos Kronofogden med frågor om att säkra egendom har lämnat följande beskrivning av hur de ser på det nuvarande regelverket.¹⁶⁴

Allmänt kan sägas att det finns ett väl utbyggt regelverk för Kronofogdens verksamhet inklusive hur frågor om vård av egendom, försäljning och förtida försäljning är reglerade. Kronofogden har arbetat med dessa frågor i många år och har en god kompetens för att hantera alla möjliga typer av egendom. Befintliga regler ger utrymme för den ansvarige tjänstemannen hos Kronofogden att göra en anpassning till vad som är ändamålsenligt i det enskilda fallet.

Egendom som säkras i ett utmättningsärende kan i vissa fall lämnas kvar i gäldenärens besittning (märkas eller förseglas). Detta blir dock ytterst sällan aktuellt när det handlar om verkställighet av en kvarstad, eller över huvud taget när verkställigheten riktar sig mot en gäldenär som är misstänkt för brott. Man måste alltid fråga sig om det finns en risk att egendomen försvinner. Finns det en sådan risk ska man göra allt för att säkra den. Fastigheter och bostadsrätter lämnas dock i gäldenärens besittning.

Om det finns ett behov av att anlita en uppdragstagare för att ta hand om någon egendom har Kronofogden utrymme att göra det. Det kan till exempel handla om att ordna stallplatser åt hästar eller lagerplats åt en skrymmande maskin. Utöver att Kronofogden har möjlighet att i det enskilda fallet avtala med en uppdragstagare har myndigheten vissa generella avtal med banker, garage och lager om förvaring av tillgångar, valutakonton etcetera.

Kostnaderna för förvaring och underhåll med mera tas i ett vanligt utmättningsmål ut ur de medel som har flutit in från försäljningen. Om det inte är möjligt faktureras sökanden i efterhand för kostnaderna. När Kronofogden driver in värdeförverkad egendom kan dock inte sökanden faktureras för det, eftersom sökanden aldrig svarar för

¹⁶⁴ Minnesanteckningar från möte med Kronofogden om tillgångsförvaltning, komm2025/00016:4.

Kronofogdens kostnader i allmänna mål. Om de medel som flyter in vid egendomens försäljning inte är tillräckliga för att täcka Kronofogdens kostnader för underhåll och förvaring av egendomen kommer kostnaderna att stanna hos Kronofogden.

Det är möjligt att sälja kvarstadsbelagd egendom i förtid om den hastigt faller i värde eller kräver alltför kostsam vård. Det krävs dock att en part begär det, vilket i fråga om kvarstad för att säkra ett förverkande borde vara åklagaren eller gäldenären. Kronofogden tar inte själv initiativ till en förtida försäljning men kan upplysa parterna om att möjligheten finns. Reglerna om förtida försäljning fungerar bra men tillämpas kanske inte fullt så ofta som borde vara möjligt.

Ekobrottsmyndigheten

Tjänstemän vid Ekobrottsmyndigheten har beskrivit myndighetens beslagsverksamhet på följande sätt.¹⁶⁵

Den egendom som tjänstemän vid Ekobrottsmyndigheten beslutar om att ta i beslag ansvarar myndigheten ensam för – Polisen har alltså aldrig hand om egendom som tas i beslag av Ekobrottsmyndigheten. Detta skiljer sig mot fördelningen hos Åklagarmyndigheten och Polisen. Eftersom Åklagarmyndigheten och Polisen arbetar tillsammans hanteras alla beslag som åklagarna vid Åklagarmyndigheten gör av Polisen, men Ekobrottsmyndigheten hanterar alltså sina egna beslag. Undantagsvis kan dock skrymmande föremål förvaras hos Polisen om Ekobrottsmyndigheten inte har plats i sina egna lager. Ekobrottsmyndigheten kan också anlita privata företag för förvaringen.

I och med den nya förverkandelagstiftningen tas numera mer egendom och nya typer av egendom i beslag. Tidigare har Ekobrottsmyndigheten framför allt tagit it-utrustning, dokument och liknande i beslag, men nu tar man även fordon, möbler, accessoarer och annat.

Ekobrottsmyndighetens nuvarande beslagsriktlinjer är från år 2014. De är kortfattade och har vissa brister. Myndigheten har inte någon handbok om beslag. Ofta vänder man sig till Polisens beslagshandbok för vägledning.

Det är svårt att tänka sig att Ekobrottsmyndigheten skulle vilja ta ett företag i beslag för fortsatt drift. Möjligen skulle det kunna

¹⁶⁵ Minnesanteckningar från möte med Ekobrottsmyndigheten, komm2025/00016:22.

bli aktuellt i fråga om blandverksamhetsbolag, där det bedrivs både en legitim och en illegitim verksamhet. För svenska åklagare är dock reglerna om företagsbot ett effektivt verktyg för att komma till rätta med företag som är osunda i vissa delar.

Om ett bolag används som brottsverktyg bör det dock finnas en möjlighet att förverka och likvidera det. Ett digitalt aktieägarregister hos Bolagsverket (som efterfrågas även i den myndighetsgemensamma redovisningen av regeringsuppdraget om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster, se avsnitt 6.5.3), skulle underlätta möjligheterna att spåra tillgångar och att förverka aktier i bolag som används som brottsverktyg. Om man förverkar aktierna i ett sådant bolag kunde det vara lämpligt att det fanns en möjlighet att utse någon form av syssloman som får i uppgift att avveckla rörelsen. En sådan syssloman kunde också vara lämplig att utse om man tänker sig att en helt laglig verksamhet ska beslagtas i syfte att säkra ett värdet förverkande, även om detta kanske inte är något man i dagsläget ser framför sig skulle bli vanligt förekommande.

En utmaning i fråga om hur egendom ska förvaltas handlar om värderingstjänster. De nya förverkandereglerna har också väckt frågor rent allmänt om värdering av egendom. Det behövs gemensamt upphandlade tjänster för värdering av olika typer av egendom där det säkerställs att de värderingsmän som anlitas är säkerhetsklassade och inte kan infiltreras av den organiserade brottsligheten. I dag uppmärksammar myndigheterna praktiska svårigheter med att man i varje ärende behöver anlita en värderare. Det har också noterats att fastighetsmäklare inte alltid vill ta sig an uppdrag kopplade till värdering och försäljning eftersom de har känt en rädsla för att ta uppdrag där fastigheter är kopplade till organiserad brottslighet.

Det kan vara lämpligt att införa ett förbud mot att förverkandesvaranden köper tillbaka den förverkade egendomen. Om personen vet i förväg att han eller hon kan få köpa tillbaka det förverkade i framtiden kanske han eller hon förstör egendomen i syfte att köpeskillingen ska bli lägre vid en framtida försäljning. Å andra sidan kan det också vara så att incitamenten att vårda egendomen blir starkare om han eller hon vet att han eller hon kommer att ha möjlighet att köpa tillbaka den förverkade egendomen i framtiden. Rent praktiskt vore det svårt att formulera regler som möjliggjorde en kontroll av alla eventuella bulvaner och av vidareförsäljningar i ett senare skede till förverkandesvaranden. Viktigast när förverkad egendom köps

tillbaka är dock var köpeskillingen kommer ifrån, så att inte staten medverkar till penningtvätt.

Hos Ekobrottsmyndigheten gör man inga sådana särskilda förvaltningsbedömningar som beskrivs i artikel 20.4 i förverkandedirektivet. I Sverige bedrivs förundersökningar relativt snabbt jämfört med många andra länder. Kanske är kravet på förvaltningsbedömningar mer relevant i de fall där det kan förutses att beslaget kommer att bestå under en längre tid.

Sannolikt säljs egendom i förtid i betydligt högre utsträckning i de stater som har fokuserat på att effektivisera egendomsförvaltningen. Många problem kopplade till förvaring och förvaltning skulle man slippa om man säljer egendom i ett tidigt skede och sätter in köpeskillingen på ett räntebärande konto. Det verkar ganska självklart att man bör bygga ut möjligheterna till förtida försäljning, inte minst eftersom det ofta är i den enskildes intresse. Många beslag avser exempelvis fordon eller teknisk utrustning som förlorar betydligt i värde av att lagras under lång tid. All egendom som är skrymmande borde vara möjlig att sälja i förtid. Förtida försäljning vore också intressant för kryptotillgångar. Eftersom kryptotillgångar är så volatila finns stora rättssäkerhetsrisker för den enskilde kopplat till hur dessa förvaltas och vid vilken tidpunkt de säljs. Förtida försäljning är dock sannolikt inte intressant för fonder och liknande värdepapper som förvaltas av en bank.

Något som också efterfrågas hos Ekobrottsmyndigheten är utbyggda regler för att förstöra egendom i förtid. Sådana regler vore av intresse inte minst för egendom som saknar ett legalt användningsområde.

Tullverket

Tjänstemän vid Tullverket har lämnat följande beskrivning av myndighetens beslagsverksamhet.¹⁶⁶

När Tullverket beslagtar varor handlar det framför allt om införselreglerade varor, som narkotika, dopningsmedel, farliga varor och liknande. Bevisbeslag är också vanligt förekommande, exempelvis av teknisk utrustning. Ofta innebär förvaltningen av den beslagtagna egendomen inget mer än att Tullverket förvarar egendomen

¹⁶⁶ Minnesanteckningar från möte med Tullverket, komm2025/00016-23.

till det finns ett lagakraftvunnet avgörande, alternativt förstör den i förtid om det finns förutsättningar för det. Det är sällan som Tullverket behöver fundera över hur man ska uppfylla vårdplikten för beslagtagna egendom.

I Tullverkets verksamhet skulle det aldrig kunna bli aktuellt att ta ett företag i beslag för fortsatt drift, ens om det fanns en laglig möjlighet till det. Inte heller aktier eller andra finansiella instrument som kan kräva en mer aktiv förvaltning än enbart förvaring är något som man ser framför sig att Tullverket i nuläget skulle ta i beslag. Kanske skulle det dock kunna bli aktuellt att ta aktier eller värdepapper i beslag i framtiden när det blir ett ökat fokus i verksamheten på återtagande av brottsvinster.

Om det någon gång inte är lämpligt att följa Tullverkets allmänna riktlinjer för vård av beslagtagna egendom finns det möjlighet för avdelningschefen att besluta om undantag från dem. Det skulle exempelvis kunna bli aktuellt om man beslagtog konst, kulturminnesföremål eller antikviteter som kräver särskilda fukt- och ljusförhållanden. I så fall vore Tullverkets lager ingen lämplig förvaringsplats. Vid enstaka tillfällen har det förekommit beslag av kryptotillgångar. Vid försäljning av förverkade kryptotillgångar har den beslagsansvarige behövt ta hjälp av tekniskt kunniga personer. Ett annat exempel på svårförvaltat egendom är när beslag har gjorts av levande djur. En gång gjordes ett beslag av ett stort antal exotiska djur. Då behövde Tullverket anlita en djurpark för att vårda dem, vilket var kostsamt. Beslag av djur har även förekommit vid andra tillfällen.

Beslag av kontanter är vanligt förekommande i Tullverkets verksamhet. Tullverkets rutiner ser ut så att kontanter växlas till svensk valuta, om de inte redan är svenska kronor, och sätts in på ett räntebärande konto. Om beslaget hävs får den enskilde tillbaka kontanterna tillsammans med räntan.

Tullverket har inga regler i verksamheten om att göra sådana särskilda förvaltningsbedömningar som beskrivs i artikel 20.4, men däremot funderar man förstås särskilt noga när det blir aktuellt att ta någon mer svårförvaltat egendom i beslag. Ett exempel är de nyss nämnda exotiska djuren, där det krävdes noggranna undersökningar och kontakter med Naturvårdsverket för att åstadkomma en förtida förstöring av beslaget. En framtida bestämmelse om särskilda förvaltningsbedömningar bör enligt Tullverkets tjänstemän vara öppet

formulerad och utgå från syftena att minimera förvaltningskostnader och skydda särskilt värdefull egendom.

Idén att den dömda skulle kunna förpliktas att betala förvarings- och underhållskostnader är intressant om det kunde ske som ett alternativ till förtida försäljning eller förstöring. En annan fråga som har aktualiserats oftare efter att den nya förverkandelagstiftningen trädde i kraft är kostnader för återställande av fordon som har använts som brottsverktyg. Det är vanligt att smugglare hyr lastbilar eller släp av hyrbilsföretag och bygger om dem i syfte att smuggla varor. Om ett sådant ombyggt fordon yrkas förverkat kan domstolen som ett alternativ till förverkande besluta att fordonet ska lämnas tillbaka till hyrbilsföretaget. En motsvarande bestämmelse fanns även tidigare men den har börjat tillämpas i större utsträckning av domstolarna nu i och med den nya förverkandelagstiftningen. I en sådan situation behöver Tullverket bekosta ombyggnationen för att återställa fordonet i ursprungligt skick. Här hade det varit önskvärt om förverkandesvaranden eller egendomens ägare kunde bli betalningsansvarig för att återställa fordonet.

Från Tullverkets sida anser man att det ofta är lämpligt att sälja eller förstöra egendom i förtid. Den typen av frågor diskuteras alltid med åklagare, och det förekommer ofta att den ansvarige åklagaren motsätter sig en förtida förstöring. Tullverket har därför exempelvis narkotika i lager under längre perioder. Skälet till att åklagarna motsätter sig en förtida förstöring kan handla om att de vill vara säkra på att det inte kommer att göras invändningar om narkotikans renhetsgrad som kräver nya undersökningar. Det kan också vara för att de vill göra jämförelseanalyser med andra narkotikapartier. Åklagarna godtar inte heller att man endast sparar en mindre del av den beslagtagna narkotikan för att göra sådana nya analyser.

Vissa typer av egendom förstör Tullverket dock regelmässigt i förtid. Drogen kat är ett exempel, som förstörs eftersom den ruttnar. Beslagtagna öl har inte heller särskilt lång hållbarhet och kan ofta behöva förstöras i förtid eftersom den jäser. Sprit och vin håller längre och behöver inte förstöras i förtid. När alkohol har förverkats förstörs den alltid – den säljs alltså inte vidare. Det går inte att veta säkert var den kommer ifrån och det vore därför inte lämpligt att sälja den.

Kustbevakningen

Företrädare för Kustbevakningen har lämnat följande uppgifter om beslagsverksamheten hos myndigheten.¹⁶⁷

Vid Kustbevakningen förvaltar man redan i dag beslagtagna egendom på ett effektivt sätt. Kustbevakningslagen är en modern lag som har bestämmelser som möjliggör en effektiv hantering av beslagtagna egendom, inte minst 3 kap. 12 § om förtida försäljning eller förstöring. Dessa regler utnyttjas också effektivt.

Kustbevakningen beslagtar mestadels fiskeredskap och annan egendom kopplad till fiskebrott. Fiskeredskap är ofta skrymmande (som stora garn) och kan då förstöras i förtid för att det är besvärligt att förvara egendomen. Beslag av alkohol förekommer också. Vid mer sällsynta tillfällen förekommer det beslag från vrakdykare som har bärgat gods från vrak – det rör sig i så fall om brott mot kulturmiljölagen (1988:950).

Det händer också att Kustbevakningen beslagtar fartyg, men i så fall rör det sig oftast om beslag under en kortare tid. Om det exempelvis handlar om ett lastfartyg ute till havs så flyttar man i så fall normalt inte på fartyget, utan man meddelar befäl och besättning att fartyget är beslagttaget. Att flytta ett lastfartyg vore praktiskt svårt – kanske kan de närliggande hamnarna inte ta emot ett så stort fartyg. Det har hänt att Kustbevakningen har lämnat personal på fartyget under några dagar eftersom man har befarat att befälet annars inte skulle ha hörsammat beslutet om beslag. Vid några tillfällen har yachter tagits i beslag, men det har i så fall oftast rört sig om att utreda olyckor.

Kustbevakningen har ingen möjlighet att kontrollera att den dömda personen inte köper tillbaka det som har förverkats. Egendom som har förverkats eller som säljs i förtid säljs på auktion, ofta på internet, genom en upphandlad auktionsfirma. Det finns inga möjligheter att kontrollera vem köparen är och det är svårt att se varför den dömda personen ska hindras från att köpa tillbaka egendomen om han eller hon lägger det högsta budet. Skulle man införa något förbud för den dömda att köpa tillbaka egendomen så skulle han eller hon säkert kunna göra det ändå genom en bulvan. Viktigt att ha i åtanke är att den egendom som säljs är legal egendom – egendom som inte har ett legalt användningsområde förstörs.

¹⁶⁷ Minnesanteckningar från möte med Kustbevakningen, komm2025/00016-25.

Kustbevakningen gör ofta en sådan särskild förhandsbedömning av hur egendom ska förvaltas som beskrivs i artikel 20.4 i direktivet. Detta är vanligt för fiskeredskap, där man behöver fundera i förväg över hur den beslagtagna egendomen ska vårdas och om det är möjligt att sälja eller förstöra den i förtid.

Det vore i och för sig praktiskt möjligt att ta reda på hur stora förvarings- och underhållskostnaderna är i varje enskilt ärende om man skulle införa regler om att den dömde ska betala tillbaka sådana kostnader. Det finns dock andra svårigheter med en sådan regel som beskrivs i artikel 20.5. Ofta är det svårt att reda ut ägarförhållandena – det är inte alls säkert att man vet vem den beslagtagna egendomen tillhör.

3 kap. 12 § kustbevakningslagen motsvarar vad som efterfrågas i förverkandedirektivets artikel 21 om förtida försäljning. Kustbevakningen tillämpar ofta möjligheten att sälja eller förstöra egendom i förtid – det gäller exempelvis skrymmande fiskeredskap som är besvärliga att förvara. Förtida försäljning eller förstöring blir i normalfallet inte aktuellt om det rör sig om egendom som är enkel att förvara eller om någon gör anspråk på egendomen.

Det finns inget särskilt förfarande för att höra den person som berörs innan egendomen säljs eller förstörs. I samband med att beslagsprotokollet upprättas kan dock patrullen anteckna om någon gör anspråk på egendomen eller om någon framför något särskilt om egendomen. Det har till exempel hänt att personer har framfört att det finns särskilda affektionsvärden kopplade till fiskeredskap som har använts länge i familjen.

Det finns ingen möjlighet att överklaga ett beslut om förtida försäljning eller förstöring, men den som berörs av ett beslag kan alltid begära rättens prövning av själva beslagsbeslutet. Om egendom som har sålts eller förstörts inte förverkas, har ägaren eller någon annan rättsinnehavare rätt till ersättning. För egendom som har sålts lämnas dock inte ersättning med högre belopp än vad som har kommit in vid försäljningen. Om egendomen har förstörts lämnas ersättning med ett skäligt belopp.

Kustbevakningen är sammanfattningsvis en liten myndighet som inte har hand om några större mängder beslag. De beslut som kan behöva fattas i fråga om beslagtagen egendom är sällan svåra. Det händer i och för sig att Kustbevakningen beslagtar stora fartyg, vilket

kan vara svårt, men i så fall rör det sig oftast om beslag under en kortare tid.

Skatteverket

Tjänstemän vid Skatteverket har beskrivit myndighetens beslagsverksamhet på följande sätt.¹⁶⁸

Skatteverkets brottsutredande verksamhet fattar inga egna beslut om beslag och kan i princip inte verkställa beslag. Det enda tillfället när Skatteverkets brottsutredare själva verkställer beslag är om åklagare fattar beslut och den berörda personen frivilligt lämnar över dokument, exempelvis om någon tar med sig bokföring till ett förhör. Annars är det poliser hos Ekobrottsmyndigheten som verkställer beslag, men Skatteverket som har vårdplikten för den beslagtagna egendomen. Grunden till att Skatteverket har vårdplikt för egendomen är att det finns en överenskommelse mellan Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket om att Skatteverket ska ha vårdplikten i sådana ärenden där Skatteverkets brottsutredningsenhet har slutredovisningsansvar.

Skatteverket har vissa särskilt inrättade beslagsrum där beslagen förvaras. Dit har bara brottsutredningsenhetens personal tillträde. Rummen är anpassade för förvaring av dokument och mindre värdeföremål. Myndigheten har inga större lokaler som är anpassade för förvaring av mer skrymmande beslagtagna egendom. Man har inte heller några rutiner för säker transport av sådan egendom. Eftersom Skatteverket inte har möjlighet att besluta om beslag har man inte heller någon möjlighet att kontrollera vad som beslagtas eller när det beslagtas. I stället ställs Skatteverkets personal inför fullbordat faktum när egendomen redan är beslagtagna och måste helt enkelt lösa förvaringsfrågan. Detta blir allt svårare eftersom den nya förverkandelagstiftningen har inneburit fler beslag än tidigare och av andra typer av egendom än Skatteverkets personal är van att hantera.

Tjänstemännen ser positivt på den idé om gemensamma beslagshus som diskuteras hos Polisen. Tanken med sådana gemensamma utrymmen är att man från beslagsplatsen ska transportera beslagtagna egendom direkt till en särskild lokal där flera myndigheter förvarar beslag. Den ordningen skulle lösa de utmaningar som Skatteverket

¹⁶⁸ Minnesanteckningar från möte med Skatteverket, komm2025/00016-34.

har med att man inte har personal som är utbildad för att säkert transportera eller förvara värdefull egendom.

I Skatteverkets verksamhet är det svårt att se att man någonsin skulle ta hand om ett företag som ska bevaras för fortsatt drift. Det är som nämnts inte Skatteverkets personal som i så fall skulle besluta om det beslaget, utan personal vid Ekobrottsmyndigheten.

Skatteverkets erfarenhet av beslag handlar framför allt om papper; pärmar med bokföring och avtal till exempel. Man har också erfarenhet av att ta it-utrustning i beslag. Inget av detta är svårt att förvara. I och med den nya förverkandelagstiftningen förekommer det dock även beslag av fordon, kontanter, smycken, värdefull alkohol med mera. Att ta in värdefull egendom i Skatteverkets lokaler är ingen optimal lösning, eftersom Skatteverkets brottsutredare varken är beväpnade eller utbildade i riskhantering.

I dagsläget gör Skatteverkets personal ingen sådan särskild förvaltningsbedömning som beskrivs i artikel 20.4. Att det görs en sådan bedömning vore värdefullt för egendom som är skrymmande eller på annat sätt svår att förvara. Det vore också värdefullt om man tidigt fick klart för sig om egendomen kan säljas eller förstöras i förtid. Om det inte alls går att förvara något vore det också bra att veta det innan beslaget verkställs. I så fall får egendomen lämnas kvar i den misstänktes besittning.

Ibland har Skatteverket fått hjälp av Kronofogden med frågor om förvaring av egendom. Kronofogden är expertmyndighet i sådana frågor. Om Kronofogden har varit intresserad av egendomen i sin verksamhet, för att den misstänkte har skulder, har egendomen kunnat tas om hand av Kronofogden. Ibland har Skatteverket fått låna förvaringslokaler av Polisen.

Det vore värdefullt att i lag förtydliga vem som ansvarar för beslut om hur egendomen ska vårdas, inklusive vem som ska göra en förvaltningsbedömning. Är det myndigheten som har vårdplikt eller den åklagare eller brottsutredare som verkställer beslaget? I dagsläget bestämmer åklagarna om det exempelvis är möjligt att sätta in kontanta medel på ett bankkonto, förstöra något i förtid etcetera, trots att det är Skatteverket som har vårdplikten och skadeståndsansvar om egendomen förstörs.

Om man införde regler om att en dömd person ska betala tillbaka förvaringskostnader vore det möjligt att ta fram underlag om vad kostnaderna består i såvitt gäller exempelvis värderingskostnader och

hyra av lokaler eller containrar. Däremot vore det svårare att beräkna vad förvaringen har kostat om egendomen har förvarats i myndighetens egna lokaler eller om man har lånat lokaler av en annan myndighet. Vilken lösning som väljs för förvaringen handlar ofta om var det råkar finnas plats för tillfället.

Skatteverket varken förstör eller säljer någon egendom i förtid i nuläget, utan all beslagtagnen egendom förvaras. Man kan ifrågasätta lämpligheten i att förvara exempelvis tobak under lång tid, eftersom den blir förstörd. Det vore rimligt om sådan egendom fick förstöras direkt.

Exempel på situationer där det hade varit bra att ha regler om förtida försäljning är när man tar tobak, alkohol, dyrbara konstverk, kryptovaluta, fordon, teknik och aktier i beslag. I sådana situationer kan den mest effektiva åtgärden ibland vara att sälja eller förstöra egendomen i förtid. Om beslaget sedan hävs får den drabbade kompenseras med pengar, vilket säkert är att föredra jämfört med att få tillbaka egendom som har förvarats länge och kanske sjunkit i värde på grund av det.

Skatteverket låter alltid åklagaren fatta beslut om vad som ska hända med beslagtagnen egendom, alternativt avvaktar myndigheten en lagakraftvunnen dom innan man gör sig av med egendomen.

6.5 Särskilt svårförvaltat egendom

I det här avsnittet ägnas särskild uppmärksamhet åt vissa typer av tillgångar som anses vara svårare att säkra och förvalta än andra. Syftet är att åskådliggöra de utmaningar som finns, liksom möjliga lösningalternativ.

Nedan följer en beskrivning av särskilda utmaningar i fråga om virtuella tillgångar, företag och immateriella rättigheter. Först ska något sägas om utredningens uppdrag i fråga om särskilda egendoms-slag och om allmänna uttalanden som har gjorts i sammanhang där frågor om den här typen av förvaltning har diskuterats.

6.5.1 Uppdraget och allmän vägledning

I kommittédirektiven anges att fastigheter, bostadsrätter och immateriella tillgångar till sin natur är sådana att vård av dessa egendoms-
slag kan kräva att andra åtgärder behöver vidtas än vad som är fallet
vid vård av lösa saker, och att det ligger i uppdraget att ta ställning
till hur en sådan egendomsförvaltning ska se ut.¹⁶⁹

Ett av skälen till att det nya förverkandedirektivet togs fram var
just utmaningen vad gäller förvaltningen av frysta och förverkade till-
gångar. I en beskrivning från Europaparlamentets utredningstjänst
om bakgrunden till förverkandedirektivet anges att vissa typer av till-
gångar, exempelvis boskap, kryptovalutor och företag, kräver sär-
skilda åtgärder för att behålla sitt värde, och att otillräckliga förvalt-
ningsåtgärder ibland har visat sig omintetgöra hela processen för att
återta tillgångar. Att kostnaderna för tillgångsförvaltning kan förvän-
tas bli höga har visat sig vara något som har avskräckt medlemsstater
från att inleda processer om frysning eller förverkande, även i gräns-
överskridande fall. Utredningstjänsten beskrev att ett problem med
det tidigare förverkandedirektivet var att det endast uppmuntrade
medlemsstaterna att säkerställa en effektiv förvaltning, och att endast
13 medlemsstater hade inrättat AMO-kontor. Att anförtro förvalt-
ningen av fryst och förverkad egendom till flera olika nationella organ
beskrevs som ett hinder för det gränsöverskridande samarbetet.
Dessutom ansågs det problematiskt att vissa förvaltningsmetoder
som anses vara effektiva, som förtida försäljning och särskilda för-
handsbedömningar före beslut, inte används i alla medlemsstater.¹⁷⁰

I vägledningen om FATF:s uppdaterade rekommendationer an-
ges att förvaltningen av säkrade tillgångar måste syfta till att undvika
betydande värdeminskningar och att säkerställa att tillgångarna fort-
sätter att fungera ändamålsenligt. Det förklaras också att Institutet
för tillgångsförvaltning, Institute of Asset Management, har tagit
fram principer och ISO-standarder som lämpligen bör tjäna som väg-
ledning. Om man följer standarderna säkerställer det att tillgångarna
förvaltas på ett strukturerat, transparent och riskmedvetet sätt. Målet
är att skydda och, om det är möjligt, öka värdet på tillgångarna.¹⁷¹

¹⁶⁹ Dir. 2024:122 s. 8.

¹⁷⁰ Europaparlamentets utredningstjänst, 2024, *Revision of the EU rules on asset recovery and confiscation*, s. 4.

¹⁷¹ FATF, 2025, s. 186.

Vägledning finns också på annat håll. Världsbanken och FN:s kontor för bekämpning av narkotika och kriminalitet har i ett gemensamt initiativ för att arbeta med frågor om återvinning av stulna tillgångar – the Stolen Asset Recovery Initiative – tagit fram publikationer som är tänkta att underlätta länders arbete med att spåra, säkra och förvalta tillgångar. Bland dessa publikationer finns en handbok om tillgångsförvaltning som kan vara ett stöd för de myndigheter som arbetar med sådana frågor. Ett kapitel i handboken handlar om tillgångar som är särskilt svåra att förvalta.

Det som handboks författarna bedömer som svår förvaltade tillgångar är exempelvis immateriella tillgångar (inklusive finansiella instrument som aktier, obligationer, panträtter eller kryptotillgångar), licenser (till exempel yrkesmässiga licenser som sprit-, taxi- och affärslicenser) och immateriella rättigheter (till exempel patent, upphovsrätt och domännamn). Näringsverksamheter anses också vara en svår förvaltat tillgång.¹⁷²

I handboken beskrivs att den tillgångsförvaltande myndigheten, om den ska kunna hantera komplexa tillgångar på ett effektivt sätt, måste överväga att anlita experter från den privata sektorn. Detta görs redan av de mer erfarna AMO-kontoren i olika jurisdiktioner. Konsulter från den privata sektorn kostar visserligen pengar, men att anlita konsulter resulterar ändå ofta i högre nettointäkter för staten. Konsulter med branschspecifika kunskaper kan erbjuda bättre lagrings-, underhålls- och värderingstjänster för den specifika typ av tillgång som är aktuell och kan ofta ordna så att lagrings- och underhållskostnaderna blir lägre, inte minst på grund av de stordriftsfördelar som finns i den privata sektorn. Privata mäklare kan också vara ett effektivt sätt att avyttra tillgångar för att maximera köpeskillingen.¹⁷³

I handboken sägs vidare att det kan vara mer kostnadseffektivt att myndigheter använder sig av förverkad egendom direkt i sin verksamhet än att man säljer egendomen och för intäkterna till statskassan. Om en myndighet exempelvis kan använda fastigheter, fordon eller elektronik direkt kan det spara in transaktionskostnader. Tillgångar bör dock endast användas på det sättet när det finns en klar fördel av det, exempelvis en ekonomisk fördel för de brottsbekämpande myn-

¹⁷² Bostwick, Lisa, Bartlett, Nigel, Cronje, Herminone, Abernatyh III, T.J., 2023, *Managing Seized and Confiscated Assets – A Guide for Practitioners*, Stolen Asset Recovery Initiative, s. 142.

¹⁷³ Bostwick, med flera, 2023, s. 109.

digheterna. Tillgångar som har tillhört brottsoffer bör aldrig användas direkt av myndigheter.¹⁷⁴

I handboken finns handfasta råd om vissa tillgångsslag som inte kommer att gå igenom närmare här. Kort kan dock dessa råd sammanfattas enligt följande.

- *Större skepp och luftfarkoster* beskrivs som särskilt svåra att förvalta på ett effektivt sätt, inte minst eftersom kostnaderna för förvaringen snabbt kan överskrida farkostens värde. Innan ett beslag görs av den typen av tillgångar bör man överväga om det finns andra tillgångar att ta i stället, eller om skeppet eller luftfarkosten kan lämnas kvar i förverkandesvarandens vård.¹⁷⁵
- Vissa *olämpliga tillgångar* bör förstöras även om de har ett värde. Förutom vapen och narkotika kan exempel på sådana tillgångar vara nazistiska samlarobjekt, piratkopior och annat som det framstår som stötande om statliga myndigheter säljer.¹⁷⁶
- En vägledande princip för tillgångsförvaltning är att undvika att beslagta *levande djur*. De kräver specialiserad vård, de tenderar att snabbt minska i värde och de genererar sällan några större intäkter. Om det inte går att undvika att ta levande djur i beslag måste man säkerställa djurens välfärd och se till att de undersöks av veterinär. Innan ett djur flyttas måste den förvaltande myndigheten undersöka vilka lagkrav som finns för djurtransporter. Om djuren lämnas kvar hos förverkandesubjektet bör man anlita en kunnig person som regelbundet inspekterar djuren. Om djuren är en del i en jordbruksrörelse som beslagts bör en kompetent person anlitas för att driva rörelsen vidare. Att driva ett jordbruk är komplicerat och kräver kännedom om flera regler om djurskydd, arbetsmiljö med mera.¹⁷⁷

Beskrivningar ur handboken kommer också att återges i följande avsnitt där vissa svårförvaltade tillgångar ska beskrivas mer i detalj.

¹⁷⁴ Bostwick, med flera, 2023, s. 123.

¹⁷⁵ Bostwick, med flera, 2023, s. 156–158.

¹⁷⁶ Bostwick, med flera, 2023, s. 127.

¹⁷⁷ Bostwick, med flera, 2023, s. 181–183.

6.5.2 Kryptotillgångar

Virtuell valuta, eller kryptovaluta, uppmärksammas i förverkandesammanhang som en sådan typ av tillgång som kräver särskild kunskap i fråga om hur den bäst säkras och förvaltas. Den globala räckvidden, snabbheten i internationella transaktioner och möjligheter att agera dolt gör att marknaden med kryptotillgångar är särskilt attraktiv för den kriminella ekonomin. Kryptohandeln är internationell, vilket gör att ett gränsöverskridande samarbete blir en grundförutsättning för att spåra och säkra kryptotillgångar.

Finanspolisen beskriver i en rapport om penningtvätt att det finns ett tydligt samband mellan allvarlig och organiserad brottslighet och personer som rapporteras för transaktioner i kryptovaluta. Nära en tredjedel av personerna förekommer i andra underrättelser om allvarlig och organiserad brottslighet. Det handlar framför allt om narkotika, vapen och våld, penningtvätt, systematiska vinningsbrott, samt bedrägerier. I Sverige finns dessutom ett betydande antal personer som bedriver illegal växling av kryptovaluta och som därmed möjliggör verksamheten för kriminella aktörer och nätverk.¹⁷⁸

Som nämnts i avsnitt 4.6.4 har det tagits fram en EU-förordning, den så kallade Mica-förordningen, som bland annat har till syfte att fastställa enhetliga regler för utgivare och tillhandahållare av tjänster för kryptotillgångar på EU-nivå. Sedan den 30 december 2024 gäller förordningen fullt ut i alla EU:s medlemsstater och ersätter då nationell reglering av kryptotillgångar där sådan finns.¹⁷⁹ I Mica-förordningen definieras en kryptotillgång som en digital representation av ett värde eller av en rättighet som kan överföras och lagras elektroniskt med hjälp av teknik för distribuerade liggare eller liknande teknik.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Polisen, 2022, rapporten *Penningtvätt och finansiering av terrorism med kryptovalutor*, dnr A433.555/2022, s. 4.

¹⁷⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 av den 31 maj 2023 om marknader för kryptotillgångar och om ändring av förordningarna (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 1095/2010 samt direktiven 2013/36/EU och (EU) 2019/1937. Se även Fi2024/00366 s. 32.

¹⁸⁰ Distribuerade liggare definieras som ett informationsregister över transaktioner som delas via, och är synkroniserat mellan, ett antal DLT-nätverksnoder med hjälp av en konsensusmekanism. Konsensusmekanism definieras som de regler och förfaranden genom vilka en överenskommelse nås mellan DLT-nätverksnoder om att en transaktion är validerad. En DLT-nätverksnod definieras som en enhet eller process som ingår i ett nätverk och som innehåller en fullständig eller partiell kopia av register över alla transaktioner med en distribuerad liggare. Se artikel 3.2–5.

Vad är virtuell valuta?

Åklagarmyndigheten har tagit fram en rättslig vägledning om kryptovaluta som innehåller förklaringar om vad virtuella valutor är för något och hur de används. Den rättsliga vägledningen är av intresse för alla tjänstemän som stöter på frågor om kryptotillgångar i sitt arbete. Något av vad som sägs där återges i detta avsnitt.

Virtuella valutor är ett samlingsbegrepp för flera olika sorters digitala tillgångar. Det kan till exempel vara bonuspoäng på ett kreditkort eller en valuta för att köpa saker i ett spel. Virtuella valutor kan vara utgivna och kontrollerade av enskilda aktörer. De kan också, men behöver inte, vara möjliga att växla till vanliga valutor som ges ut av centralbanker. Kryptovalutor är en form av virtuell valuta. Kryptovaluta är en digital immateriell tillgång som inte kan ha en fysisk form. Det finns flera tusen kryptovalutor med olika tekniska egenskaper. Några av de vanligare är bitcoin, ether och tether.¹⁸¹

Kryptovalutor kan användas för lagliga transaktioner som exempelvis inköp i vissa butiker (fysiska eller online). De används också i kriminella sammanhang, bland annat på handelsplatser på Darknet eller i penningtvättssammanhang. De används även för kapitalplacering med syfte att skydda kapital mot inflation eller för att investera.¹⁸²

Kryptovalutor baseras vanligtvis på blockkedjeteknologi. Teknologin innebär att information om nyutgivning av valutan och varje transaktion som görs av den sparas i ett så kallat block. När blocket har färdigställts blir det låst och kan inte ändras. När ytterligare transaktioner sker bildas nya block som läggs till de gamla, vilket bildar en blockkedja. Informationen i blockkedjan är som huvudregel öppet tillgänglig och därmed är alla transaktioner spårbara.¹⁸³

Den process i vilken nya block bekräftas i en blockkedja – alltså transaktionsprocessen – kallas för brytning av kryptovaluta. Brytningen går ut på att datorer för varje block löser ett matematiskt pussel genom vilket de transaktioner som ingår i blocket valideras. De datorer som gör detta är uppkopplade i ett nätverk och när tillräckligt många datorer har bekräftat lösningen på pusslet blir transaktionerna slutligt bekräftade och låsta. Datorerna som används gör det mot att innehavarna får ersättning i form av nyutgiven kryptovaluta eller transaktionsavgifter. Avgifterna har en miniminivå, men

¹⁸¹ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 *Kryptovalutor*, s. 5.

¹⁸² Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 5 f.

¹⁸³ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 5.

den som gör transaktionen kan betala extra för att transaktionen ska gå fortare. Transaktioner kan annars ta lång tid.¹⁸⁴

För att utföra transaktioner med kryptovalutor används adresser, som närmast är att likna vid bankkonton. Hur adresserna ser ut skiljer sig åt mellan olika kryptovalutor, men vanligtvis är adressen en kod av siffror och bokstäver.¹⁸⁵ Till varje adress finns en publik och en privat kryptografisk nyckel. Dessa används för att disponera saldot på adressen. Det är bara den eller de personer som känner till nycklarna till en adress som kan disponera saldot. En transaktion genomförs genom att sändaren anger mottagarens adress och summan som ska överföras. Sändaren signerar sedan med sin privata nyckel. Transaktionen ropas därefter ut till ett nätverk av datorer som genom en komplex algoritm bekräftar att transaktionen är giltig, det vill säga att saldot finns tillgängligt att spendera och att den som har begärt transaktionen har angett rätt privat nyckel. När transaktionen bekräftats i ett block blir det blocket låst och kan inte ändras. Således är inte transaktionen färdig när sändaren signerar den utan först när nätverket har bekräftat att den är korrekt.¹⁸⁶

Nycklarna lagras vanligtvis i en programvara, en kryptovalutaplånbok, men de kan också vara nedskrivna på ett papper eller memoreras. I praktiken har användaren sällan vetskap om nycklarnas lydelse utan sköter det mesta genom programvaran. Det är vanligt förekommande att programvaran skyddas av pinkod, lösenord eller något annat skydd. Nycklarna och adresserna som lagras i en plånbok kan i många fall också återskapas genom att en återställningsfras knappas in i en plånboksprogramvara. Det här möjliggör för en användare att behålla kontrollen över tillgångarna oavsett vad som händer med den enhet som han eller hon vanligtvis använder. Därför är det vanligt att återställningsfrasen sparas i exempelvis ett textdokument på en dator eller nedskriven på ett papper.¹⁸⁷

Kryptonycklarna är av omedelbar betydelse för möjligheterna att förfoga över kryptovalutan, men nycklarna i sig är inte kryptovalutan. Ett saldo på en kryptovalutaadress finns inte på någon viss plats utan bör normalt anses vara allmänt tillgängligt på liknande sätt som öppen information på internet.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 9.

¹⁸⁵ Till exempel 1A1zP1eP5QGefi2DMPTfTL5SLmv7DivfNa.

¹⁸⁶ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 6.

¹⁸⁷ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 7.

¹⁸⁸ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 10.

En kryptotillgång är inte fullt jämförbar med kontomedel på en bank. Ett saldo på ett bankkonto motsvaras av en fordran på banken. För kryptovalutor finns inte någon motsvarighet till banken eftersom alla transaktioner hanteras decentraliserat av de datorer som deltar i nätverket. Detta medför att det inte finns något fordringsförhållande vad gäller kryptotillgångar, och att det inte går att stoppa eventuella transaktioner genom att agera mot någon. Den egentliga kontrollen över ett kryptosaldo utövas av den som förfogar över nycklarna. Kryptonycklar kan finnas i flera uppsättningar på flera olika platser och det enda sättet att hindra andra från att använda kopior av nycklarna är att spendera saldot själv. Innehavet av nycklarna är således en av flera förutsättningar för att möjliggöra en transaktion av tillgången.¹⁸⁹

Befintliga rutiner och vägledningar om förvaltning av kryptotillgångar

I det regeringsuppdrag om återtagande av brottsvinster som de brottsbekämpande myndigheterna nyligen har utfört beskriver de att de har kommit olika långt i sitt arbete med att spåra, säkra och förvalta kryptovalutor. Hos Polisen finns kryptospårare både bland cyberspecialisterna och bland de finansiella utredarna. Olika enheter på Nationella operativa avdelningen träffas kontinuerligt sedan fler år tillbaka och diskuterar aktuella frågor om kryptovalutor såsom nya avgöranden, nya verktyg, metodstöd och lagstiftningsfrågor. Även Skatteverket har utbildade kryptospårare varav en del är skatteutredare och andra arbetar med stöd på tekniska sektioner. Kryptospårarna arbetar både åt beskattningsverksamheten och åt verksamheterna med brottsutredningar och underrättelse.¹⁹⁰

Några av myndigheterna har tagit fram rutiner för att säkra och hantera kryptovaluta.

¹⁸⁹ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 11.

¹⁹⁰ Polismyndigheten, 2025, *Myndighetsgemensam redovisning om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster*, s. 34.

Åklagarmyndighetens vägledning

Åklagarmyndigheten har som nämnts en utförlig rättslig vägledning om kryptovalutor. Den innehåller rekommendationer både i fråga om beslag, penningbeslag och förverkande.

I vägledningen beskrivs att det inte är möjligt att tala om en enskild geografisk lagringsplats av kryptovalutan som kan grunda jurisdiktion. Informationen är tvärtom närmast att betrakta som allmänt tillgänglig. Det innebär att kryptotillgången i rättslig mening finns omedelbart tillgänglig för var och en som har ett berättigat anspråk på den. Omvänt innebär det att ett ianspråktagande inte innebär att man träder något annat lands territoriella anspråk förnär. Således blir tillgången till nycklarna styrande för möjligheten att i praktiken utöva exekutiv jurisdiktion, men tillgången till nycklarna skapar inte den exekutiva jurisdiktionen över tillgången.¹⁹¹

I vägledningen anges sammanfattningsvis följande om hur kryptotillgångar bör säkras.

Om kryptovaluta ska säkras innebär åtgärden vanligen, oavsett vilket tvångsmedelsbeslut som fattas, att kryptovalutan skickas till en plånbok eller adress som kontrolleras av den utredande myndigheten. Tillgång till nycklarna i någon form är därför en förutsättning för att kunna säkra kryptovalutan. Det finns ofta anledning att skyndsamt verkställa en säkringsåtgärd. Vid säkrandet uppkommer en transaktionskostnad som kan vara betydande och som bör redovisas. Säkrad kryptovaluta bör inte växlas in under förundersökningen.¹⁹²

För att kryptovaluta ska kunna säkras måste tillgången flyttas. För det behövs tillgång till de kryptografiska nycklarna. Dessa kan påträffas i många olika former. Informationen som behövs för att säkra kryptovalutan – som nycklar, återställningsfraser eller pinkoder – kan påträffas lagrad i ett beslag, nedskriven på ett papper eller på något annat sätt.¹⁹³

Oavsett vilket tvångsmedelsbeslut som fattas för att säkra kryptovalutan är säkringsförfarandet i praktiken detsamma. En överföring behöver göras av kryptovalutan till en plånbok som den utredande myndigheten kontrollerar. Om kryptovalutan inte flyttas finns det en risk att någon med kännedom om privata nycklar eller lösenord tar kontroll över kryptovalutan och omintetgör möjligheten att säkra

¹⁹¹ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 12 f.

¹⁹² Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 14.

¹⁹³ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 15.

den. Innan transaktionen är bekräftad finns en risk att någon med kännedom om den privata nyckeln kan avbryta den överföring som den utredande myndigheten har initierat. Det finns därför ofta anledning att agera skyndsamt. När kryptovalutan har överförts till en annan plånbok blir de gamla nycklarna obrukbara för att komma åt tillgången.¹⁹⁴

En kryptovaluta kan inte tas i beslag enligt de allmänna beslagsreglerna om beslag av föremål. En informationsbärare som innehåller information om kryptonycklar kan däremot tas i beslag. Ett beslag av en sådan enhet innebär dock inte att det saldo som kan disponeras med nycklarna är säkrat. Ett beslag av en sådan enhet ger enligt den uppfattning som framförs i vägledningen inte heller rätt att flytta saldot. För att så ska kunna ske krävs ytterligare ett tvångsmedelsbeslut: penningbeslag eller förvar.¹⁹⁵

Penningbeslag bör enligt vad som sägs i vägledningen anses tillämpligt på immateriell egendom som kryptovalutor eftersom det kan ses som en ”annan rättighet”, och det är möjligt för Polisen och Säkerhetspolisen att säkra kryptovalutor hos en verksamhetsutövare genom dispositionsförbud. En annan tolkning av reglerna om penningbeslag skulle enligt vägledningen stå i strid med Sveriges internationella åtaganden enligt förverkandekonventionen.¹⁹⁶

Den uppfattning som framförs i vägledningen är att tillgång till nycklarna till kryptovalutan innebär att valutan är tillgänglig i den mening som avses i bestämmelsen om penningbeslag. Beslutet om att ta kryptovaluta i penningbeslag ska i normalfallet inte förenas med ett förbud för någon att utge egendomen, eftersom det inte finns någon motsvarighet till en bank. Undantaget är den situationen att ett tjänsteföretag, till exempel en växlare, innehar kryptovalutan för sina kunders räkning (custodial wallets). I sådana fall kan penningbeslag med förbudsmeddelande övervägas.¹⁹⁷

Det finns enligt vad som sägs i vägledningen praktiska fördelar för åklagarna med att använda penningbeslag mot kryptovalutor. Dels behöver tvångsmedlet inte riktas mot någon skäligen misstänkt (till skillnad från förvar och kvarstad), dels möjliggörs i vissa fall restitution till en målsägande. Dessutom är den praktiska hanteringen ofta

¹⁹⁴ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 16.

¹⁹⁵ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 19.

¹⁹⁶ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 22–24.

¹⁹⁷ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 24 f.

mindre tidskrävande än andra alternativ. Vidare kan ett förverkande av ett penningbeslag formuleras som ett sakförverkande.¹⁹⁸

I vägledningen sägs sammanfattningsvis följande om transaktionsavgifter för kryptovalutor.

Vid transaktioner av de flesta kryptovalutor kan sändaren bestämma hur mycket som ska betalas i avgift för transaktionen. Hur transaktionsavgifterna beräknas och vilken storlek de har beror bland annat på vilken kryptovaluta det är fråga om, hur komplex transaktionen är och om många andra transaktioner görs samtidigt. Vid större transaktioner med flera involverade adresser kan avgifterna bli betydande. Det är möjligt att betala en högre avgift för att transaktionen snabbare ska verifieras av nätverket. Avgiften betalas i samband med överföringen och dras från det saldo som överförs.¹⁹⁹

Det är inte ovanligt att det är förenat med kostnader att verkställa ett tvångsmedel. Normalt är det den utredande myndigheten som står för sådana kostnader, till exempel kostnaden för att låta bryta upp ett kassaskåp eller för att ställa upp ett beslagtaget fordon. Då kan dock kostnaderna hanteras vid sidan av och påverkar inte värdet på den säkrade tillgången. Det faktum att kostnaden för att säkra tillgången reducerar värdet på tillgången innebär inte, enligt den bedömning som görs i vägledningen, att kostnaden ska betraktas annorlunda än andra förundersökningskostnader, vilket bland annat bör kunna få betydelse vid beslut om att häva säkringsåtgärden.²⁰⁰

Transaktionsavgiftens storlek kommer att bli känd först när säkringsåtgärden ska vidtas. Det innebär att förundersökningsledaren redan inför säkrandet bör ha övervägt om det är motiverat att av skyndsamhetsskäl betala en högre kostnad och hur stor denna kan tillåtas vara. Ett exempel som kan motivera att en hög kostnad betalas är att den misstänkte är frihetsberövad och man kan förvänta sig att frihetsberövandet kan upphöra efter att kryptovalutan har säkrats. En omständighet som kan tala i den andra riktningen är att saldot har varit orört under en längre tid trots att den misstänkte har kännedom om att förundersökningen pågår. Detta kan vara en indikation på att den misstänkte saknar möjligheter att påverka säkrandet av saldot. I vägledningen rekommenderas åklagarna att ge direktiv om att avgiftens storlek specificeras i den dokumentation som sker

¹⁹⁸ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 26.

¹⁹⁹ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 16.

²⁰⁰ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 17.

av säkringsåtgärden, eftersom det kan vara nödvändigt för att kunna beräkna ett kommande förverkandeyrkande. Om det tvångsmedel som säkrar kryptovalutan hävs, kommer behållningen som kan återlämnas normalt att vara lägre än den som fanns innan säkringsåtgärden inleddes. Det kommer dessutom att tillkomma en ny avgift om kryptovalutan återställs genom en transaktion. Hur återställandet sker i praktiken är emellertid en fråga för den verkställande myndigheten.²⁰¹

Enligt vägledningen bör åklagaren, i samband med ett yrkande eller beslut om förverkande, göra avdrag på förverkandeyrkandet motsvarande transaktionskostnaden för att flytta kryptovalutan och vara tydlig med att så har skett. Om något avdrag inte görs skulle den misstänkte genom säkringsåtgärden i praktiken betala för en utredningskostnad. Något lagstöd för att belasta denne med en sådan kostnad finns inte. Ett förverkande som innefattar transaktionskostnaden skulle därför kunna vara uppenbart oskäligt.²⁰²

I vägledningen görs sammanfattningsvis följande uttalanden om de utmaningar som består i att kryptotillgångar är volatil egendom.

Vissa kryptovalutor varierar mycket lite i värde medan andra kan variera flera tiotals procent på en dag. Volatiliteten varierar även över tid och är mycket händelsestyrd och oförutsebar. I avsaknad av uttryckligt lagstöd för försäljning under beslagstiden är rekommendationen i vägledningen att säkrad kryptovaluta inte ska växlas under förundersökningen. De problem som uppkommer till följd av volatiliteten får i stället hanteras i samband med att frågan om förverkande prövas.²⁰³

Den höga volatiliteten medför att värdet på tillgången som tagits i förvar kan variera kraftigt under tiden efter förvarsbeslutet fram till dess att en dom med beslut om förverkande har fått laga kraft. Vid en kvarstad kan den situationen uppstå att den kryptovaluta som har säkrats vid tidpunkten för verkställighet har ökat så mycket i värde att kvarstadsbeloppet är täckt och det har uppstått ett övervärde. Är åklagaren inte uppmärksam på volatiliteten kan det innebära att gärningsmannen får tillgodoräkna sig kursökningen på kryptovalutan, får tillbaka tillgångar som härrör från brottslig verksamhet eller missgynnas av kursminskningen. Det kan redan under förundersökningen

²⁰¹ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 17.

²⁰² Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 32.

²⁰³ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 17 f.

uppstå en situation där kvarstadsbeloppet är täckt till följd av kursuppgång. Situationen kan undvikas på två sätt. Dels kan åklagaren justera kvarstadsyrkandet i takt med kursutvecklingen. Detta kan dock vara praktiskt ogörligt på grund av den höga volatiliteten. Dels kan åklagaren formulera kvarstadsyrkandet i kryptovaluta. Om domstolen också formulerar sitt beslut i kryptovaluta minskar problemet med volatiliteten under utredningstiden. Samtidigt kan det vara problematiskt för Kronofogden att säkra annan egendom än den angivna kryptovalutan, varför förfarandet inte bör användas om det finns andra tillgångar som också ska säkras.²⁰⁴

Om ett förverkandeyrkande helt svarar mot kryptovaluta som kunnat tas i förvar eller penningbeslag bör åklagaren överväga att framställa förverkandeyrkandet i kryptovalutan och inte i kronor. Detta gäller oavsett om yrkandet avser ett sak- eller värdeförverkande. Om yrkandet hanteras på detta sätt undviks problematiken med volatilitet och att bestämma värderingstidpunkt. Ett förverkande av ett värde i kryptovaluta som inte kan genomföras genom att en säkrad tillgång förverkas kan orsaka problem vid verkställigheten. Åklagaren avråds därför i vägledningen från att framställa ett förverkandeyrkande på detta sätt om det inte motsvaras av en säkrad tillgång i samma kryptovaluta. Om det värde som ska förverkas bara delvis har säkrats i kryptovaluta kan det övervägas att framställa flera förverkandeyrkanden; dels i kryptovaluta, dels på vanligt sätt.²⁰⁵

En eventuell värdeminskning av en brottsvinst bör normalt inte beaktas. Kryptovalutans eventuella kursnedgång bör därför normalt inte tillmätas betydelse vid beräkningen av det värde som ska yrkas förverkat. Om kryptovalutan har ökat i värde kan det ses som en sådan avkastning av brottsvinst som kan förverkas.²⁰⁶

Polisens och Kronofogdens rutiner

Polisens rutiner för säkrande av kryptovaluta framgår i myndighetens beslagshandbok. Polisen delar Åklagarmyndighetens uppfattning om att transaktionskostnaden som uppstår när kryptovaluta säkras är att anse som en förundersökningskostnad som är jämförbar med andra

²⁰⁴ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 27. Motsvarande problem bör inte uppstå om det handlar om penningbeslag.

²⁰⁵ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 30.

²⁰⁶ Åklagarmyndigheten, RåV 2021:11 s. 30 f.

kostnader som uppstår vid verkställighet av andra tvångsmedel. När Polisen har upprättat nya nycklar eller återställningsfraser får dessa aldrig finnas utskrivna i förundersökningsprotokollet.²⁰⁷

I de fall en säkrad kryptovaluta ska hävas kan Polisen komma att behöva tillskjuta medel motsvarande transaktionskostnader för att kunna återbetala samma summa som säkrades. Om kryptovaluta ska förverkas ska transaktionskostnaden inte tillskjutas, dock kan hänsyn behöva tas till transaktionskostnaden vid exempelvis ett värdeförverkande där kryptovaluta har säkrats genom förvar och kvarstad. I ett sådant fall bör transaktionskostnaden räknas av från yrkandet om värdeförverkande för att undvika att den misstänkte får betala för en utredningskostnad. Mot bakgrund av detta är det enligt Polisens handbok ytterst viktigt att de transaktionskostnader som uppkommer i samband med säkring av kryptovaluta dokumenteras i beslagsloggaren. Kryptovaluta ska inte växlas in till annan valuta frånsett när värdet tillfaller staten vid ett förverkande.²⁰⁸

Kronofogden har ingen bestämd rutin för att säkra kryptovalutor, utan har löst frågorna som har uppstått från fall till fall. När Kronofogden säkrar en kryptovaluta flyttas valutan till en plånbok som myndigheten har kontroll över. Rent praktiskt går det till så att Kronofogden har tillgång till nyckelkoden till plånboken och ser till att koden förvaras säkert. När kryptovalutan sedan ska säljas exekutivt kan det vara nödvändigt att dela upp plånboken i mindre delar om man ska få ett högt värde på auktionen. En vanlig spekulant kan ha svårt att köpa en stor plånbok med kryptovaluta för flera miljoner kronor. För att få fler bud delas därför plånboken upp i sådana fall. Sedan säljs plånboken eller plånböckerna, och köparen får ta över nyckelkoden.²⁰⁹

Övriga rutiner

I den handbok om tillgångsförvaltning som har tagits fram inom ramen för the Stolen Asset Recovery Initiative beskrivs att en lämplig rutin för att säkra kryptovaluta är att det sker genom att det skapas en ny plånbok dit valutan överförs. Om förverkandesubjektet inte

²⁰⁷ Polisen, 2023, s. 83.

²⁰⁸ Polisen, 2023, s. 84.

²⁰⁹ Minnesanteckningar från möte om tillgångsförvaltning med Kronofogden, komm2025/00016-4.

bistår med att överföra medlen kan det behövas vägledning av en dataforensisk expert. Att avyttra kryptovaluta är utmanande på grund av den höga volatiliteten. Om förverkandesubjektet går med på en förtida försäljning kan detta vara mer effektivt än att invänta ett slutligt beslut. Försäljning av virtuella tillgångar kräver i allmänhet att man följer standarder för kundkännedom.²¹⁰

I handboken beskrivs att det kan hända att offentliga organ avstår från att säkra och förvalta kryptotillgångar eftersom detta anses vara tekniskt och komplext. En möjlig lösning i så fall är att upphandla professionell expertis för uppdraget att förvalta kryptovaluta. Exempel som lyfts fram i handboken är centralbyrån för beslag och förverkande i Belgien,²¹¹ som har upphandlat en privat entreprenör för lagring och försäljning av kryptotillgångar. Den australiska kapitalförvaltningsmyndigheten är ett annat exempel, som anlitar mäklare i de fall där det blir aktuellt att sälja kryptotillgångar av större värden.²¹²

I FATF:s vägledning sägs att det är dålig praxis av myndigheter att inte ta kontroll över själva kryptotillgången utan endast säkra nyckelkoden. Det förklaras också att myndigheterna måste ha tillräcklig cybersäkerhet vid förvaring av kryptovaluta, exempelvis förvaringslösningar som inte är anslutna till internet. Det kan också vara lämpligt att anlita professionella och säkerhetsklassade kryptoförvaltare. Eftersom kryptovalutor är så volatila kan det behövas regelbunden övervakning av marknadstrender och expertråd om vad som vore den optimala tidpunkten för försäljning för att mildra effekterna av marknadsfluktuationer. En annan utmaning som beskrivs i vägledningen är att regelverk kring virtuella tillgångar är under utveckling. Den som förvaltar kryptovaluta måste därför hålla sig informerad om eventuella lagändringar. Beslutsfattandet i fråga om kryptovaluta och skälet för valet av försäljningstidpunkt måste dokumenteras noga. När stora summor kryptotillgångar ska förverkas är det enligt vägledningen god praxis att inte sälja allt på en gång och på så vis överbelasta marknaden, utan i stället genomföra försäljningarna steg för steg.²¹³

²¹⁰ Bostwick, med flera, 2023, s. 174 f.

²¹¹ Den belgiska centralbyråns verksamhet beskrivs närmare i avsnitt 4.3.2 och 6.6.6.

²¹² Bostwick, med flera, 2023, s. 62.

²¹³ FATF, 2025, s. 193–195.

6.5.3 Företag

Företag är en sådan tillgång som uppmärksammas särskilt i förverkandedirektivet och i FATF:s vägledning. Det bör observeras att när man i förverkandedirektivet och vägledningen talar om att säkra och driva företag har man lagliga verksamheter i åtanke. Tanken är att driften av ett företag som beslagtas i syfte att säkra ett värdeförverkande ska kunna tas över av staten; både under beslagstiden och efter att det har förverkats.

I en svensk kontext framstår tanken att staten ska förverka företag för att säkra ett värdeförverkande som främmande. Att ta över driften av ett säkrat företag är inte möjligt med stöd av dagens regler. Kanske kan det ändå bli intressant i framtiden, i takt med att arbetet med den tillgångsinriktade brottsbekämpningen byggs ut. Vad som redan diskuteras i Sverige är dock behovet av att kunna förverka ett bolag som har använts som brottsverktyg. Det handlar alltså om situationer när det inte finns möjlighet att tvångslikvidera bolaget på grund av att bolaget inte uppfyller aktiebolagens krav om behöriga företrädare, årsredovisningshandlingar, tillräckligt eget kapital med mera.²¹⁴ Det behövs enligt de brottsbekämpande myndigheterna en möjlighet att likvidera bolag som uppfyller lagkrav utåt sett, men som ändå används som redskap för att bedriva en brottslig verksamhet. Det kan handla om bolag som bedriver både en illegal och en laglig verksamhet, så kallade blandverksamhetsbolag. Aktierna i ett sådant bolag bör redan kunna förverkas med stöd av förverkandebestämmelserna i brottsbalken. Det finns dock praktiska utmaningar i fråga om hur ett sådant förverkande skulle gå till, exempelvis hur bolaget skulle säkras, hur staten skulle agera som bolagsägare och hur rörelsen skulle avvecklas i så fall.²¹⁵

I detta avsnitt beskrivs först vad som sägs i förverkandedirektivet, FATF:s vägledning och den handbok om tillgångsförvaltning som har tagits fram av the Stolen Asset Recovery Initiative om förvaltning av företag. Därefter följer en genomgång av de befintliga regler i svensk rätt som har relevans för frågan om hur värdet i ett företag kan säkras. Slutligen följer en beskrivning av problematiken med bolag som brottsverktyg.

²¹⁴ Det vill säga att tvångslikvidera med stöd av 25 kap. 10–13 och 21 §§ aktiebolagslagen (2005:551).

²¹⁵ Polisen, 2025, s. 35–37 och minnesanteckningar från möte med Ekobrottsmyndigheten, komm2025/00016-22.

Förverkandedirektivet och vägledande dokument

Som har beskrivits i avsnitt 6.1.1 anger förverkandedirektivet att egendom ska förvaltas effektivt, och lyfter särskilt fram enheter, såsom företag, som ska bevaras för fortsatt drift.²¹⁶ I skälen anges att medlemsstaterna bör införa effektiva förvaltningsåtgärder och att dessa inbegriper åtgärder för att effektivt förvalta enheter som ska bevaras för fortsatt drift – såsom företag – samtidigt som nödvändiga åtgärder vidtas för att säkerställa att den misstänkta eller tilltalade personen varken direkt eller indirekt drar någon nytta av den fortsatta verksamheten i enheten. När så är lämpligt kan förvaltningsåtgärder för sådana enheter handla om övervakning av hur de kontrolleras.²¹⁷

I FATF:s vägledning anges att det ofta är nödvändigt för myndigheter som förvaltar egendom att anlita experter för vissa sorters tillgångar. Exempelvis kan företagskonsulter tas in för att driva eller stabilisera näringsverksamheter och se till att de förblir livskraftiga. När myndigheter ingår avtal med sådana experter behöver deras ansvarsområden, förväntade prestationer och åtgärder vid brister i avtalet anges tydligt.²¹⁸

I den handbok om tillgångsförvaltning som har tagits fram inom ramen för the Stolen Asset Recovery Initiative sägs följande om företag.

Privata företag omfattar ett brett spektrum av verksamheter och sektorer – exempelvis tillverkning, detalj- eller grossisthandel, jordbruksverksamheter och teknikföretag. Följaktligen är varje företag unikt, och förvaltningen av ett företag måste anpassas till det enskilda fallet. Innan ett beslut av ett företag blir aktuellt måste det bedömas om verksamheten som företaget bedriver är laglig och vad den har för värde. I ett tidigt skede av en förundersökning är sådan information ofta svårtillgänglig. Som ett första steg bör det därför fattas ett provisoriskt beslut om tvångsförvaltning (restraining order) som innebär att företaget får fortsätta sin ordinarie verksamhet men placeras under övervakning av den myndighet som ansvarar för tillgångsförvaltningen (i handboken benämns denna myndighet som ”kapitalförvaltningskontoret”). Det handlar alltså om en sorts interimistiskt beslagsbeslut som föregår det egentliga beslaget. Ett sådant beslut

²¹⁶ Artikel 20.1.

²¹⁷ Skäl 41.

²¹⁸ FATF, 2025, s. 186–188.

gör det möjligt för myndigheten att fatta vissa beslut om företagsförvaltningen i ledningens ställe. Det möjliggör också en bedömning av företagets finansiella ställning och värdet av dess affärstillgångar (business assets). I detta tidiga skede bör den förvaltande myndigheten inte fatta operativa beslut för företaget, utan inrikta sig på att se till att inte företagets tillgångar skingras eller belånas. Under den period när det interimistiska tvångsförvaltningsbeslutet gäller kan myndigheten skaffa sig mer kunskap om verksamheten och bedöma om det är lämpligt att göra ett beslag. Även om vissa företag i och för sig kan bedriva en legitim verksamhet som lämpar sig för fortsatt drift, är det kanske inte lämpligt att staten tar över driften. Exempel på sådana olämpliga företag som lyfts fram i handboken är vapenaffärer och nattklubbar. Det sägs dock att det ändå kan vara ett statligt intresse att ta över sådana företag om verksamheten är viktig lokalt.²¹⁹

När ett företag ska beslagtas är det nödvändigt att göra en särskild förhandsbedömning och en noggrann planering för hur man ska hindra att företagets tillgångar skingras. I handboken förklaras att om en beslagtagna verksamhet går med förlust kan den förvaltande myndigheten vidta nödvändiga åtgärder för att avveckla den. Att avveckla en verksamhet kan vara det mest effektiva sättet att bevara dess värde. Myndigheten bör överväga att anlita specialister i arbetet med att förvalta verksamheten. Det kan också vara effektivt att begränsa beslaget till vissa tillgångar i verksamheten eller en separat del av en rörelse om en sådan går att avskilja. Detta kan vara lämpligt i verksamheter där företagets värde är knutet till förverkandesvarandens personliga kompetens eller goodwill. Innan ett företag beslagtas måste den tillgångsförvaltande myndigheten försäkra sig om att företaget inte är på obestånd. Det måste också undersökas om det finns borgenärer med företagshypotek eller förmånsrätter som skulle föredra att företaget förvaltades på något annat sätt, exempelvis att det likviderades. Om verksamheten bedrivs i ett handelsbolag kan det finnas andra delägare som har legitima anspråk och som kan fortsätta att driva verksamheten på ett lönsamt sätt. En förtida försäljning av verksamheten kan ibland vara ett effektivt alternativ.²²⁰

I handboken förklaras att finansiell information om ett företag kan erhållas genom bokföringen eller genom upplysningar från sam-

²¹⁹ Bostwick, med flera, 2023, s. 175–177.

²²⁰ Bostwick, med flera, 2023, s. 177 f.

arbetsvilliga anställda. Det är vanligt förekommande att onoterade aktiebolag används för kriminell verksamhet eller penningtvätt. Det kan hända att det inte är värt besväret att beslagta ett bolag för fortsatt drift om den lagliga verksamheten är försumbar.²²¹

Ett gott exempel på tvångsförvaltning av ett företag som uppmärksammas i handboken är en djurpark i Honduras som hade kontrollerats av en kriminell organisation. Djurparken togs i beslag och driften av den övertogs av en särskilt utsedd förvaltare. Ett överbrygningslån användes för att täcka inledande kostnader men lånet kunde snabbt betalas tillbaka tack vare att verksamheten genererade höga intäkter. Djurparken var lokalt viktig på orten och tack vare den fortsatta driften förblev platsen där den låg en turistattraktion.²²²

När det gäller beslag av aktier i privata bolag beskrivs flera utmaningar i handboken. Sådana aktier kan ses som tillgångar i sig själva, men de kan också användas för att fastställa värdet av ett bolag. Till skillnad från börsnoterade aktier är aktier i privata bolag inte fritt överlåtbara.²²³ Att uppskatta bolagets värde kan vara komplext när det inte finns någon fri marknad för aktierna. En rad olika faktorer kan användas för att bedöma värdet – exempelvis företagets beräknade vinst, värdet av liknande företag eller värdet av företagets affärstillgångar. Det är enligt handboken viktigt att rådgöra med en professionell företagsvärderare eller revisor för att bedöma värdet på ett privat bolag. Hur aktier får överlätas beskrivs ofta i bolagets stadgar. Om syftet med att beslagta aktierna är att få bestämmande inflytande i bolaget behöver det syftet göras tydligt för alla inblandade parter. Den tillgångsförvaltande myndigheten måste i så fall planera hur kontrollen av verksamheten ska säkras.²²⁴

För finansiella instrument i övrigt – det vill säga aktier, fonder och liknande som inte tas i beslag i syfte att ta över driften av en verksamhet – rekommenderar handboken förtida försäljning. Om en förtida försäljning inte är möjlig av något skäl bör förvaltningen av aktier gå ut på att bevara deras värde och minimera risker – handel med aktier eller riskfyllda placeringar bör undvikas.²²⁵

²²¹ Bostwick, med flera, 2023, s. 181.

²²² Bostwick, med flera, 2023, s. 183.

²²³ Det här stämmer inte med hur det ser ut i svensk rätt, där utgångspunkten tvärtom är att även aktier i privata bolag får överlätas fritt om inte annat följer av ett förbehåll i bolagsordningen eller annars av lag, se 4 kap. 7 § aktiebolagslagen.

²²⁴ Bostwick, med flera, 2023, s. 178–180.

²²⁵ Bostwick, med flera, 2023, s. 166–168.

Att säkra företag i svensk rätt

Att ta ett företag i beslag är inte möjligt med nuvarande beslagsregler – ett företag är inget föremål och är inte heller en sådan ”annan rättighet” som avses i bestämmelsen om penningbeslag. Ägarandelarna i ett företag kan däremot beläggas med kvarstad, eftersom kvarstad kan avse alla sorters egendom. I utmätningssammanhang kan begreppet ”annan rättighet” avse alla typer av förmögenhetsrätter.²²⁶ Tanken med utskökningsbalkens regelverk har dock aldrig varit att Kronofogden ska kunna ta över driften av någon näringsverksamhet, varken vid utmätning eller kvarstad.

En särskild problematik i sammanhanget är att det inte är givet vilken egendom som kan och bör säkras vid ett ingripande mot ett företag. Den saken beror bland annat på vilken företagsform som näringsverksamheten bedrivs i. Om det är fråga om ett aktiebolag manifesteras ägandet i innehav av aktier. Motsvarigheten i ett handelsbolag kan sägas vara andelar i bolaget. Även föreningar kan i viss utsträckning bedriva näringsverksamhet, varvid det är medlemskapet i föreningen som ger rätt till det ekonomiska utbytet av verksamheten. Företag kan också bedrivas under en enskild firma. I de fallen är det emellertid inte fråga om någon från den fysiska personen fristående juridisk person.

Till saken hör också att det inte är självklart att det är just ägarandelarna (eller motsvarande) som bör vara föremål för säkring när åtgärden riktas mot en näringsverksamhet. Ett annat sätt att se på saken är att det som ska säkras primärt bör vara innehållet i företaget, det så kallade inkråmet. Med det synsättet är det den egendom som företaget äger som bör stå i fokus för ingripandet och inte andelarna i företaget.

Saken kompliceras ytterligare av att ägandet eller innehavet av företaget inte är detsamma som driften av företaget. Det behöver heller inte råda identitet mellan företagets ägare och dess företrädare. Att själva förmögenhetsvärdet, i form av exempelvis aktier, säkras genom en åtgärd av en myndighet innebär således inte nödvändigtvis att myndigheten också får kontroll över driften av företaget.²²⁷

²²⁶ 6 kap. 3 § utskökningsbalken och Walin, med flera, 2023, kommentaren till samma bestämmelse.

²²⁷ Den som har kontroll över aktierna har ingen omedelbar kontroll över bolaget enligt aktiebolagslagen, utan det har styrelsen och den verkställande direktören. Ska det utses en ny styrelse krävs att det sker vid en bolagsstämma enligt 8 kap. 8 §, vilket exempelvis kan hållas om den befintliga styrelsen kallar till extra bolagsstämma enligt 7 kap. 13 §. Att tillsätta en ny föreläggning vid en bolagsstämma är en process som kan ta tid, se till exempel 7 kap. 20 §.

För detta krävs, i vart fall som utgångspunkt, särskilda lagregler som innebär att myndigheten träder i ägarens ställe (jämför till exempel beskrivningen i det följande om kvarstad och om konkursförfarandet).

Nedan följer en redogörelse för de befintliga möjligheter att säkra företag som finns i svensk rätt i dag, det vill säga kvarstad och konkurs. Dessutom uppmärksammas vissa frågor som behöver beaktas särskilt om det skulle införas nya regler om att säkra företag.

Kvarstad

I Kronofogdens verksamhet förekommer det att näringsverksamheter utmäts eller beläggs med kvarstad i exekutiva syften. Det finns inga formella hinder mot att Kronofogden utmäter aktier i ett privat bolag, även om det kan vara praktiskt svårt.

Enligt 4 kap. 31 § utsökningsbalken har Kronofogden rätt att vidta åtgärder för att utmätt eller kvarstadsbelagd egendom inte ska förlora sitt värde. Bestämmelsen ger Kronofogden samma befogenheter som egendomens ägare har, med vissa rättsliga begränsningar. Med stöd av bestämmelsen kan Kronofogden till exempel avbryta preskription av utmäta fordringar, säga upp sådana fordringar till betalning och bevaka den rätt som tillkommer utmäta aktier vid nyemission. I förarbetena till bestämmelsen sägs dock att det inte kan krävas att Kronofogden på samma sätt som en ägare sätter sig in i och följer förhållanden som rör utmätt egendom.

I ett hovrättsmål om verkställighet av ett beslut om kvarstad på samtliga aktier i ett bolag har Kronofogden ansetts sakna laglig möjlighet att vidta åtgärder med bolagets aktiebok. Hovrätten uttalade att 4 kap. 31 § utsökningsbalken ger Kronofogden rätt att vidta åtgärder för att bevara den kvarstadsbelagda egendomens värde, vilket innefattar åtgärder för egendomens förvaltning i sökandens – men indirekt även i ägarens – intresse. Kronofogden har i det sammanhanget ägarens befogenhet, och får exempelvis bevaka den rätt som tillkommer aktiernas ägare vid fond- eller nyemission. De åtgärder som avses i fråga om förvaltningen är inte i första hand exekutiva åtgärder utan åtgärder som ska hindra att egendomens värde går förlorat. Att omhänderta aktieboken i ett bolag och låta föra in anteckningar i den var dock enligt hovrätten inte sådana åtgärder som avses i 4 kap. 31 § utsökningsbalken. Detta eftersom det är styrelsen i

ett aktiebolag som ska föra aktiebok – inte aktieägarna. Hovrätten uttalade att enligt den aktiebolagsrättsliga regleringen har styrelsen en exklusiv rätt och skyldighet att föra aktieboken och att pröva vilka förvärv som ska föras in. Aktiebolaget är en från sina ägare fristående juridisk person. Det framstod enligt hovrätten som klart att aktieboken hör till aktiebolaget och inte till dess ägare. Inte ens bolagets ägare samfällt kan på en bolagsstämma besluta om införing i aktieboken eller tillerkänna en icke införd aktieägare rösträtt. Bolagets ägare (aktiernas ägare) har således inte någon rätt att vidta åtgärder med bolagets aktiebok. Eftersom inte heller aktiernas ägare har rätt att vidta sådana åtgärder hade Kronofogden ingen laglig grund för att göra det.²²⁸

Bestämmelsen i 4 kap. 31 § utsökningsbalken kan alltså inte användas som stöd för att Kronofogden skulle kunna ta över driften av ett aktiebolag. Kronofogden får däremot uppbära avkastning i form av aktieutdelning.²²⁹

Företrädare för Kronofogden beskriver att det är svårt att tänka sig en situation där ett företag ska tas i fortsatt drift. Såvitt känt har något sådant aldrig förekommit. Det saknas författningsstöd, förarbeten eller andra rättskällor som talar för att Kronofogden skulle förväntas agera på ett sådant sätt. Myndigheten har inte den kompetens som krävs för att driva ett företag. Skulle bestämmelser införas med innebörden att ett säkrat företag i vissa fall ska drivas vidare skulle en syssloman sannolikt behöva utses, till exempel en person med konkursförvaltarkompetens. Verksamheten måste då vara så lönsam att den kan bära den kostnaden. Även vid en fortsatt drift behöver åtgärder vidtas för att säkra verksamheten från illojala beteenden från förverkandesvaranden. Det kan ifrågasättas om det kommer att bli aktuellt att säkra företag i särskilt många situationer. Kanske är det därför inte motiverat att bygga upp regelverk eller en kompetens om detta hos myndigheten. I de situationer där ett företag ska säkras i sådana här avseenden borde det oftare vara fråga om att samhället vill stoppa driften i stället för att låta den fortgå.²³⁰

Vad som i svensk rätt ligger närmast till hands för att säkra ett företag – som i att ta kontrollen över företaget – är konkurslagens (1987:672) regelverk.

²²⁸ RH 1994:134.

²²⁹ Kronofogden, 2018, s. 373.

²³⁰ Minnesanteckningar från möte med Kronofogden, komm2025/00016-17.

Konkurs

När en juridisk person försätts i konkurs förlorar den rådigheten över sina tillgångar och är i och med det förhindrad att driva någon verksamhet. Detsamma gäller en fysisk person, som under konkursen som huvudregel inte får driva någon näringsverksamhet som medför bokföringsskyldighet. En enskild firma kan alltså inte drivas vidare.²³¹

Omedelbart efter konkursbeslutet börjar den som har utsetts till konkursförvaltare att planera och påbörja boets avveckling.²³² Har gäldenären drivit en rörelse är det viktigt att förvaltaren snarast tar över ledningen för denna. Som regel bör det ske senast dagen efter konkursutbrottet. Förvaltaren måste snabbt ta ställning till frågor som

- om rörelsen ska drivas vidare
- om personalen ska sägas upp och
- hur ingångna avtal ska hanteras.

Det senare kan exempelvis gälla avtal om leveranser till och från boet och om boet ska nyttja sin rätt att gå in i avtal eller om förvaltaren ska säga upp dem. Rättsliga frågeställningar som till exempel hur förvaltaren ska ställa sig till varor som levererats nära in på konkursen eller strax därefter är också vanligt förekommande.²³³

Förvaltaren ska snarast ta hand om räkenskapsinformation och annat material som tillhör boet. Den som på uppdrag av gäldenären har upprättat räkenskapsinformation om gäldenärens bo är skyldig att lämna informationen till förvaltaren. Förutom att fysiskt ta hand om vissa objekt, som kontanter och värdehandlingar, innebär detta att förvaltaren ska se till att boet skyddas mot obehöriga förfoganden från gäldenären. Förvaltarens omhändertagande av räkenskapsinformation omfattar såväl fysiska som digitala handlingar. Räkenskapsinformation är av stort värde vid skatte- och brottsutredningar.²³⁴ Om gäldenären inte självant lämnar över räkenskapsinformation

²³¹ 6 kap. 1 § och 3 kap. 1 § konkurslagen (1987:672), Palmér, Eugène och Savin, Peter, 2024, *Konkurslagen*, Norstedts juridik, Juno version 56, kommentaren till 6 kap. 1 §.

²³² 8 kap. 1 § konkurslagen och Palmér m.fl., 2024, kommentaren till samma bestämmelse.

²³³ Skatteverket, 2025, *Förvaltning av ett konkursbo*, Skatteverkets rättsliga vägledningar, avsnittet om förvaltarens uppgifter.

²³⁴ 7 kap. 12 § konkurslagen och Palmér, med flera, 2024, kommentaren till samma bestämmelse.

eller tillgångar i boet får förvaltaren begära handräckning av Kronofogden.²³⁵

Förvaltaren måste som nämnts i ett tidigt skede ta ställning till om rörelsen ska fortsätta drivas. Förutsättningarna för det är att det lagligen kan ske och att det är ändamålsenligt. Detsamma gäller om förvaltaren sedan rörelsen har lagts ner vill återuppta den. Rörelsen får fortsätta längre tid än ett år från konkursbeslutet endast om det finns särskilda skäl för det.²³⁶

Ett beslut att fortsätta rörelsen bör bygga på en kalkyl som presenteras för tillsynsmyndigheten för konkurser (det vill säga Kronofogden). Att fortsätta driva en rörelse är en viktig fråga, varför förvaltaren innan han eller hon beslutar om det ska höra tillsynsmyndigheten och samråda med särskilt berörda borgenärer och, om det lämpligen kan ske, med gäldenären.²³⁷

Förvaltaren ska göra en noggrann undersökning av de ekonomiska konsekvenserna för boet, risker för förlust och ansvar med anledning av nya åtaganden. Utrymmet för fortsatt drift är till viss del begränsat eftersom fortsatt arbete åt konkursboet inte ersätts från lönegarantin för längre tid än under högst en månad från konkursutbrottet.²³⁸

Förvaltarens ställningstagande i fråga om den fortsatta driften fattas i regel under tidspress och med endast ett begränsat beslutsunderlag att tillgå. Dessutom är förvaltaren i hög grad hänvisad till den information som finns att tillgå hos gäldenärsföretaget. Så snart det finns anledning till det bör förvaltaren kontrollera betalningsförmågan hos boets kunder genom att begära kreditupplysningar. Även krav på förskottsbetalningar eller andra former av säkerhet kan bli aktuellt från boets sida. Förvaltaren måste säkerställa att boets blivande fordringar på sina kunder i den fortsatta driften inte kan bli föremål för kvittning. Boet bör därefter inte inträda i gäldenärens avtalsförhållanden utan måste träffa egna avtal med sina kunder.²³⁹

En annan viktig fråga för förvaltaren är boets likviditet under den fortsatta driften. Av naturliga skäl kommer boets inköpsfakturer att förfalla till betalning tidigare än boets fakturakrav på sina kunder. Det likviditetsbehov som uppstår på grund av det måste ofta överbryggas

²³⁵ 7 kap. 14 § första stycket konkurslagen.

²³⁶ 8 kap. 2 § konkurslagen.

²³⁷ 7 kap. 10 § konkurslagen och Palmér, med flera, 2024, kommentaren till 8 kap. 1 §.

²³⁸ 5 kap. 18 § konkurslagen.

²³⁹ Palmér, med flera, 2024, kommentaren till 8 kap. 1 §.

genom att boet tar upp en tillfällig kredit. Boet kan också utsättas för krav på förskottsbetalning från sina leverantörer. Normalt blir förvaltaren under den fortsatta driften beroende av gäldenären eller, när gäldenären är en juridisk person, gäldenärens ställföreträdare för driftens praktiska genomförande. Boet får då anställa dessa som så kallade massaanställda, men förvaltaren måste noga säkerställa att de inte kan uppfattas ha ställningsfullmakt att företräda boet. En nödvändig åtgärd kan vara att förvaltaren skriftligen informerar boets kunder och andra avtalsparter om att bindande avtal för boet endast kan ingås med förvaltaren.²⁴⁰

Det är nära nog oundvikligt att driften av verksamheten fortsätter åtminstone någon tid efter konkursen. Ibland är det praktiskt omöjligt att stoppa all pågående verksamhet. I många fall är det dessutom så att åtminstone delar av verksamheten ska drivas vidare i någon form. Utfallet för borgenärerna blir då regelmässigt bättre om verksamheten kan hållas i gång under tiden.²⁴¹

Att gäldenärens rörelse fortsätter under någon längre tid förekommer dock inte så ofta. En fortsatt drift fördröjer konkursens avslutande och kan vara riskabel på olika sätt. En fortsatt drift får ekonomiska konsekvenser för boet. Det finns risk för förlust, och dessutom uppstår ansvar genom nya åtaganden. Vid fortsatt drift måste eventuella tillstånd för gäldenärens rörelse gås igenom och kanske sökas på nytt. Förvaltaren måste på ett tidigt stadium i konkursen ta reda på om ett företag har bedrivit någon miljöfarlig verksamhet eller om miljöfarligt avfall kan finnas på konkursgäldenärens fastighet.²⁴²

I vissa fall kan det trots allt vara fördelaktigt att driva verksamheten vidare, exempelvis om rörelsen kan överlåtas till ett högre pris om verksamheten är i full gång. Under den tiden kan också åtgärder vidtas som gör ett förvärv av rörelsen mer lockande. I fråga om varuproduktion kan det vara fördelaktigt för konkursboet att färdigställa påbörjad tillverkning. Om konkursboet ändå är skyldigt att betala hyra och löner under en viss tid är det också bra att förvaltaren kan utnyttja detta för att skapa ett mervärde.²⁴³

²⁴⁰ Palmér, med flera, 2024, kommentaren till 8 kap. 1 §.

²⁴¹ Mellqvist, Mikael, Welamson, Lars, 2022, *Konkurs och annan insolvensrätt*, Wolters Kluwer, 13 U, s. 205.

²⁴² Kronofogden, 2024, *Handbok konkurstillsyn*, 8 U, s. 34.

²⁴³ Mellqvist, med flera, 2017, s. 205 f.

Om konkursen ska användas som en form av rekonstruktion är det lämpligt att hålla rörelsen i gång till dess att den helt eller delvis kan överlätas. Förutom att förvaltaren kan sälja hela gäldenärens rörelse, kan förvaltaren också sälja maskiner och andra tillgångar var för sig. En försäljning av rörelsen, helt eller delvis, är ofta till fördel för de anställda. Även borgenärerna kan ha mest att vinna på en sådan försäljning eftersom en försäljning av en rörelse som är i gång ofta innebär ett bättre pris än om enstaka tillgångar säljs var för sig.²⁴⁴

Förvaltaren ska sälja boets egendom så snart det är lämpligt. Längre uppskov med försäljningen kan vara godtagbart om det finns goda skäl att tro att detta leder till ett bättre försäljningsresultat. Från principen att försäljning ska ske så snart som möjligt finns undantag. Om en rörelse drivs vidare får försäljning ske när det är lämpligt från rörelsens synpunkt. Ett särskilt skäl att fortsätta rörelsen längre än ett år från edgångssammanträdet kan vara att det har yppats en möjlighet till en fördelaktig försäljning av rörelsen i sin helhet. Inte ens en lönsam fortsatt drift får dock fortsätta längre tid än vad som motiveras av boets avveckling.²⁴⁵

Det är inte alla konkursförvaltare som har erfarenhet av att ta över driften av företag. De som har den erfarenheten kan också vara aktuella för att få uppdrag som företagsrekonstruktörer. Vid bedömningen av om någon är lämplig som rekonstruktör ska det särskilt beaktas om han eller hon har erfarenhet av att i egenskap av konkursförvaltare fortsätta driva rörelse för ett konkursbos räkning eller har någon annan motsvarande erfarenhet.²⁴⁶

Ett alternativ till konkurs är företagsrekonstruktion. Det kan bli aktuellt för företag som inte kan betala sina skulder men som på sikt kan förväntas bygga upp en betalningsförmåga. Företagsrekonstruktion innebär att en rekonstruktör utses för att undersöka verksamheten och hjälpa näringsidkaren att vidta åtgärder för att komma till rätta med företagets ekonomiska svårigheter. Förfarandet är frivilligt för näringsidkaren, som i de flesta avseenden behåller sin rådighet över företaget under rekonstruktionen.²⁴⁷

²⁴⁴ Skatteverket, 2025, avsnittet om förvaltarens uppgifter.

²⁴⁵ 8 kap. 1 § konkurslagen och Palmér, med flera, 2024, kommentaren till samma bestämmelse.

²⁴⁶ 2 kap. 15 § andra stycket lagen (2022:964) om företagsrekonstruktion.

²⁴⁷ 1 kap. 1 §, 2 kap. 1, 12, 16 och 20 §§ samt 6 kap. 1 § lagen om företagsrekonstruktion.

Särskilt om att säkra aktier

Om ett aktiebolag ska säkras behöver det ske genom att aktierna säkras. För att det ska kunna göras behöver man en uppfattning om hur aktierna i bolaget kan överlåtas och vad de kan vara värda.

De rättigheter som är knutna till en aktie är dels ekonomiska rättigheter, dels förvaltningsrättigheter. Vilka dessa rättigheter i det enskilda fallet är – vilken rätt en viss aktie har i bolaget – framgår av lag och av bolagsordningen. Som utgångspunkt har alla aktier lika rätt i bolaget, om det inte har getts ut aktier av olika slag.²⁴⁸

Huvudregeln enligt aktiebolagslagen är att aktier är fritt överlåtbara. Den grundläggande principen om aktiers fria överlåtbarhet skapar förutsättningar för kontinuitet i bolagets verksamhet även om någon eller några av aktieägarna önskar frigöra sitt investerade kapital och lämna bolaget. Rätten för aktieägarna att när som helst avbryta engagemanget i bolaget och avyttra aktierna bidrar också till att sänka bolagets kapitalkostnader och gynnar på så sätt bolagets kapitalförsörjning.²⁴⁹

Det finns dock flera undantag från principen om aktiers fria överlåtbarhet. I bolagsordningen kan det föras in förbehåll om att aktier får överlåtas endast med bolagets samtycke (samtyckesförbehåll), och att en aktieägare eller någon annan ska erbjudas att köpa en aktie innan den överläts till en ny ägare (förköpsförbehåll). Dessutom kan det finnas förbehåll om att en aktieägare eller någon annan ska ha rätt att lösa en aktie som har övergått till en ny ägare (hembudsförbehåll).²⁵⁰ Samtyckesklausuler hindrar inte att utmäta aktier eller aktier som ingår i ett konkursbo överläts, varken på exekutiv auktion eller under hand.²⁵¹

I de allra flesta fåmansbolagen finns det överlåtelsebegränsningar i bolagsordningen. Bland annat av det skälet är det svårt att värdera aktier i sådana bolag. Börsnoterade aktier värderas däremot av marknaden kontinuerligt och aktieägare i noterade bolag kan, om de är missnöjda med hur verksamheten sköts, ofta enkelt sälja sina aktier. Det här skiljer sig helt från hur det ser ut för fåmansbolagen, där det

²⁴⁸ 4 kap. 1 § aktiebolagslagen och Andersson, Sten, Johansson, Svante, Skog, Rolf, 2024, *Aktiebolagslagen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 19, kommentaren till samma bestämmelse.

²⁴⁹ 4 kap. 7 § aktiebolagslagen och Andersson, med flera, 2024, kommentaren till samma bestämmelse.

²⁵⁰ 4 kap. 8, 18 och 27 §§ aktiebolagslagen.

²⁵¹ 4 kap. 10 § aktiebolagslagen och prop. 2004/05:85 *Ny aktiebolagslag*, s. 549.

inte finns någon marknad för försäljning av aktierna. För aktieägarna i fåmansbolaget är det, typiskt sett, mycket svårt att sälja aktierna vid missnöje med förvaltningen eller med en annan aktieägares agerande. Det förhållandet att det inte finns någon marknad för försäljningen av aktierna medför dels att det blir desto viktigare för delägarna att utöva inflytande över och ha insyn i verksamheten, dels att konflikter mellan ägarna kan bli mycket kännbara.²⁵²

Utöver samtyckes-, hembuds- och förköpsklausuler, som alltså är sådana begränsningar av överlåtbarheten som kan föras in i bolagsordningen, kan aktieägarna också ha gjort ytterligare inskränkningar av aktiernas överlåtbarhet genom avtal. Avtalade begränsningar i överlåtbarheten är i princip gällande parterna emellan, men kan inte åberopas mot bolaget. Den som har förvärvat en aktie i strid med ett sådant avtal ska alltså normalt betraktas som aktieägare i förhållande till bolaget om lagens och bolagsordningens bestämmelser har iakttagits.²⁵³

För att säkra aktier behöver man först ta reda på om bolaget som har utfärdat aktierna är ett avstämningsbolag eller ett kupongbolag, vilket framgår i bolagsordningen. Ett avstämningsbolag är ett aktiebolag vars bolagsordning innehåller förbehåll om att bolagets aktier ska vara registrerade i ett avstämningsregister.²⁵⁴ I avstämningsbolag finns inga aktiebrev. Sådana aktier säkras i stället genom att utmätningen eller kvarstaden registreras i avstämningsregister som förs av Euroclear Sweden, som är Sveriges värdepapperscentral.²⁵⁵

Om bolaget inte är ett avstämningsbolag så är det ett kupongbolag. I kupongbolag är aktierna i princip knutna till fysiska handlingar, som aktiebrev, aktiebok och utdelningskuponger. Bolaget använder sig då av ett manuellt system för att hantera sina aktier.²⁵⁶ Aktieboken är offentlig och ska hållas tillgänglig för allmänheten hos aktiebolaget. Det innebär i de fall aktieboken förs i fysisk form att den ska finnas tillgänglig där styrelsen har sitt säte. Om det är fråga

²⁵² Östberg, Jessica, 2018, *Om aktieägares lojalitetsplikt*, SvJT 2018 s. 265, s. 291 f.

²⁵³ 4 kap. 7 § aktiebolagslagen och Andersson, med flera, 2024, kommentaren till samma bestämmelse.

²⁵⁴ 1 kap. 10 § aktiebolagslagen.

²⁵⁵ 6 kap. 2 och 7 §§ utskökningsbalken, Walin, med flera, 2023, kommentaren till 6 kap. 2 § utskökningsbalken och lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument.

²⁵⁶ Svernlöv, Carl, 2023, *Bolagsrättsliga FAQ*, Norstedts juridik, Juno version 4, s. 16 och Sevenius, Robert, 2025, *Rätt bolagsrätt*, Sanoma utbildning, FAR online.

om en digital aktiebok ska den kunna visas med hjälp av tekniska hjälpmedel eller så kan Kronofogden begära att få en utskrift.²⁵⁷

I aktieboken ser man vem som äger aktierna i kupongbolaget. Aktierna i kupongbolag säkras genom att eventuella fysiska aktiebrev tas i förvar. Om aktiebrev finns i tredje mans besittning är det också möjligt att säkra aktierna genom att meddela ett förbud för tredje man att lämna ut aktierna till någon annan än Kronofogden.²⁵⁸ Det behöver dock inte finnas några fysiska aktiebrev – sådana finns endast utfärdade om någon aktieägare har begärt det.²⁵⁹ Om det inte finns aktiebrev ska utmätningen säkras genom att aktiebolaget genom styrelsen denuntieras (underrättas) om utmätningen av aktierna.²⁶⁰

En aktieägare får utöva de rättigheter gentemot bolaget som aktierna ger först när han eller hon är införd i aktieboken. Denna regel gäller för alla aktiebolag och innebär i korthet att den som vill utöva förvaltningsrättigheter eller ekonomiska rättigheter i bolaget dels måste vara rättmätig ägare till aktier i bolaget, dels måste vara införd i aktieboken. Under denna huvudregel faller främst rätten att delta i och rösta på bolagsstämman samt att utöva annan medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter, exempelvis påkalla bolagsstämma, utöva minoritetsrättigheter eller klandra bolagsstämmobeslut. I kupongbolag kan dock de rättigheter som är knutna till innehavet av ett aktiebrev, en kupong eller något annat särskilt bevis som har getts ut av bolaget åberopas även om innehavaren av värdepapperet inte är införd i aktieboken.²⁶¹

Om aktier i ett privat bolag ska säkras i syfte att fullgöra ett värdet förverkande behöver man först bilda sig en uppfattning om aktiernas värde. En värdering av bolaget är nödvändig för att få kännedom om hur många aktier som behöver säkras och om det alls finns ett övervärde i bolaget som motiverar att aktierna tas i anspråk. I ett ärende där Kronofogden säkrade alla aktier hos en gäldenär utan en föregående värdering ansågs myndigheten agera felaktigt. Justitiekans-

²⁵⁷ 5 kap. 10 § aktiebolagslagen.

²⁵⁸ 6 kap. 2 och 7 §§ utsökningsbalken.

²⁵⁹ 6 kap. 1 § aktiebolagslagen och Svernlöv, 2023, s. 55.

²⁶⁰ I litteraturen diskuteras om detta är tillräckligt för att åstadkomma sakrättsligt skydd. Diskussionen återges av Millqvist, Göran, 2022, *Aktier utan aktiebrev – en blind fläck i bolagsrätten?*, publicerad i *Festskrift till Rolf Skog*, Norstedts Juridik, s. 935–942. Millqvist sammanfattar att i utrednings- och lagstiftningssammanhang har uttalandena varit påfallande försiktiga medan doktrinen tämligen enhälligt har funnit rättsläget klart och utan egentliga reservationer konstaterat att analogin till enkla fordringar och därmed till 3 kap. skuldebrevslagen gäller.

²⁶¹ 4 kap. 37 och 38 §§ och Andersson, med flera, 2024, kommentaren till samma bestämmelser.

lern uttalade att myndigheten borde ha kontrollerat aktiernas värde och endast utmätt och sålt den del som svarade mot utmätningsfordringen. Staten blev skadeståndsansvarig mot gäldenären.²⁶²

Värdering av företag

Företag värderas i ett antal olika situationer. Förutom inför en överlåtelse kan det vara aktuellt inför en kreditprövning, pantsättning, avtalssituation eller om företaget ska ingå i en bodelning. Värderingar av företag eller delar av företag sker normalt vid köp, försäljning eller samgående. Värderingar är även ett instrument vid exempelvis rekonstruktioner, tvångsinlösen av aktier, ackordsförfarande, expropriation eller konkurs.²⁶³

Företagsvärdering är ingen exakt vetenskap. Det är en ekonomisk metod som sällan kan leverera den exakthet som en jurist söker. För en ekonom utgår värderingen från det uppdrag som han eller hon har fått. Oavsett vilken metod som ekonomen använder går det sällan att ta fram ett exakt belopp i värderingen; vad som kan göras är att peka ut ett visst intervall inom vilket värdet bör ligga. I de fall ett bestämt belopp anges i en värdering är det ofta utformat utifrån ett antal förbestämda premisser och förenat med reservationer. Om ett rättsligt ställningstagande ska grundas på en värdering utifrån en ekonomisk metod behöver rättstillämparen vara medveten om vad metoden innebär och att tillförlitligheten och relevansen av dess resultat varierar.²⁶⁴

Det finns ett antal etablerade värderingsmetoder som brukar användas. Något ska sägas om hur värderingen kan gå till.

För onoterade aktiebolag finns ingen bestämd metod för värderingen, utan hur värderingen ska göras beror på syftet med den och kan styras utifrån uppdragsgivarens önskemål. Att känna till kvotvärdet på aktierna är ingen hjälp. Aktiernas marknadsvärde är inte samma sak som deras kvotvärde (det vill säga deras andel av aktiekapitalet), utan kan vara både högre och lägre. Traditionellt används två modeller för att bestämma och därefter bedöma ett marknadsvärde, nämligen avkastnings- och substansvärdemetoderna. Avkastningsmetoden – som finns i många varianter – kallas även kapital-

²⁶² Justitiekanslerns beslut den 21 april 1999, dnr 1745-98-40.

²⁶³ Hult, Magnus, 1998, *Värdering av företag*, Liber Ekonomi, s. 9 f. och 197.

²⁶⁴ Hager, Richard, 2007, *Ämnet värderingsrätt och förhållandet mellan juridik och ekonomi*, SvJT 2007 s. 277–296.

värdeметоден, diskonteringsметоден eller nuvärdeметоден. Båda методerna används med utgångspunkt i balansräkningens bokförda värden eller justerade värden. Vanligtvis finns bolagets senaste årsredovisningar med tillhörande balansräkning åtkomlig från aktieägarregistret hos Bolagsverket.²⁶⁵

Avkastningsvärdeметоден lägger vikt vid bolagets historiska resultat, men utgår från framtida förväntningar om årlig avkastning. Värderingsметоден i sig förutsätter en rad ställningstaganden som innebär att det framtagna beskedet kan variera med respektive värderare inom ett relativt stort spann. Den värderare som använder avkastningsvärdeметоден behöver ha kunskap om företagets förväntade genomsnittliga avkastning och därefter bestämma en kalkylränta. Företagets värde får man genom att dividera den framtida genomsnittliga avkastningen med kalkylräntan. Som underlag för att beräkna företagets förväntade genomsnittliga avkastning använder man vanligen posterna resultat efter finansiella poster eller resultat efter bokslutsdispositioner i resultaträkningen. Den stora utmaningen med avkastningsvärdeметоден är att bestämma vilken kalkylränta som är rimlig.²⁶⁶ Även kalkylräntan kan variera och styras av uppdragsgivaren. Man får ta hänsyn till om det är fråga om ett förvaltande företag eller ett tjänste- eller varuproducerande företag och inom vilken bransch det verkar. Ett besvärligt moment är att beräkna den risk och osäkerhet som är förknippad med verksamheten, varför avkastningskravet varierar mycket.²⁶⁷

Substansvärdeметоден resulterar ofta i en försiktig värdering eftersom den bygger på bokföringslagens bestämmelser, som bland annat anger att tillgångar inte får tas upp till högre värden än anskaffningsvärdet, med undantag för fastigheter som kan tas upp till högst taxeringsvärdet. Metoden innebär att skulderna enligt balansräkningen dras av från tillgångarna enligt balansräkningen, och då får man fram substansvärdet. Substansvärdet motsvarar alltså bolagets egna kapital vid fortsatt drift. När substansvärdeметоден används brukar värderare arbeta med justerade balansräkningar där de bokförda värdena har ersatts med värden där tillgångarna har tagits upp till sina åter-

²⁶⁵ Nilsson, Christer, 2014, *Utmätning hos näringsidkare – en introduktion*, 2 U, s. 61. Ett mer ingående resonemang om vad som kan motivera att den ena eller andra metoden används finns i Victorin, Anders, Badur, Assur, Flodin, Jonny, med flera, 2017, *Kommersiell hyresrätt*, Norstedts Juridik, Juno version 4, s. 91–99.

²⁶⁶ Hult, 1998, s. 81 f.

²⁶⁷ Teleman, Örjan, 2022, *Bodelning enligt äktenskapsbalken*, Norstedts juridik, Juno version 7, s. 139.

anskaffningskostnader vid värderingsdagen.²⁶⁸ Värdejusteringen i förhållande till de bokförda beloppen tas upp under en särskild rubrik för över- och undervärden.²⁶⁹ Hur försiktig värderingen blir av substansvärdemetoden beror på hur tillgångarna värderas.

Även ett likvidationsvärde kan vara av intresse som ett minimivärde på företaget i fråga, om avkastningen är låg eller obefintlig. Likvidationsvärdet, eller slaktvärdet, utgår från att företaget avvecklas genom att tillgångarna säljs ut och skulderna betalas. Normalt sett får man mera för företagets tillgångar vid en försäljning än vad som brukar anges vid en substansvärdering.²⁷⁰

Ibland råder det relativt god överensstämmelse mellan en rörelses avkastnings- och substansvärde. Har man emellertid någon anledning att misstänka avvikelse i det enskilda fallet, kan substansvärdet stämmas av mot avkastningsvärdet. Substansvärdet innehåller vanligtvis inga investeringar i immateriella tillgångar, såsom organisation, produktutveckling och marknadsföring. Avkastningsvärdet kan därför överstiga substansvärdet. Om det föreligger stor avvikelse mellan värdena, bör man fundera över anledningen till den höga avkastningen. Det är inte generellt möjligt att ange vilket av avkastnings- och substansvärdena som ska väljas. Många gånger är sannolikt någon form av sammanvägning den rimliga lösningen på problemet.²⁷¹

Om det är fråga om ett mindre företag, där kanske bara ägaren arbetar, är företagets värde ofta beroende av den som driver det. I så fall lär normalt en försiktigt utförd substansvärdering vara korrekt. Substansvärdemetoden är också lämplig när bolagets enda syfte är att äga en tillgång, exempelvis en fastighet eller ett patent. Vid värdering av större företag utgår man ofta från avkastningsvärdet, möjligen beräknat med justering för olika slag av "översubstans", det vill säga tillgångar som inte ger någon löpande avkastning (såsom tomtområden eller rivningsfastigheter för byggnadsföretag).²⁷² I dessa bolag kan delägarrens arbetsinsats också utföras av en annan yrkeskunnig person utan att vinstgenereringsförmågan nödvändigtvis blir sämre.

²⁶⁸ Hult, 1998, s. 100 f.

²⁶⁹ Teleman, 2022, s. 139.

²⁷⁰ Hult, 1998, s. 108 f.

²⁷¹ Teleman, 2022, s. 139. Se även Victorin, med flera, 2017, s. 91 f., där det finns ett resonemang om den bakomliggande orsaken till variationer mellan värdena.

²⁷² Jämför Teleman, 2022, s. 139 f.

Utdelning sker efter beslut av bolagsstämman. Rätten till framtida utdelning i dessa bolag bör ingå i värderingsunderlaget för aktierna.²⁷³

Oavsett vilken värderingsmetod som används behöver alltså balansräkningen studeras noga och användas som en utgångspunkt för värderingen. När en bedömning ska göras av värdet på tillgångar som inventarier och fordon är det intressant att se vilka avskrivningar som har gjorts på dessa. Avskrivningarna kan framgå av noterna. Man måste också fråga sig om bolaget har helt avskrivna tillgångar som kan ha ett verkligt värde. Dessa syns inte i årsredovisningen men framgår i inventarielistor och anläggningsregister. Värderaren bör i sitt arbete fundera över om de bokförda avskrivningarna är för låga eller för höga i relation till de ”verkliga” avskrivningsbehoven.²⁷⁴

I balansräkningen kan man också se om bolaget har tillgångar som är leasade eller köpta på avbetalning med förbehåll om återtaganderätt. I lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare finns regler om återtagande- och äganderättsförbehåll som ger säljaren möjlighet att i vissa fall återfå det sålda om köparen inte uppfyller sin del av köpeavtalet. För att ett återtagandeförbehåll ska vara giltigt krävs att förbehållet har ställts upp innan varan har kommit i köparens besittning, att varan är preciserad och att det följer av avtalet vilken fordran som förbehållet avser. Rättsverkningarna av ett giltigt återtagandeförbehåll innebär bland annat att säljaren har separationsrätt till varan vid utmätning eller konkurs hos köparen.²⁷⁵

För frågan om bolaget har ett övervärde som motiverar att aktierna säkras behöver man också känna till om det finns företagsinteckningar i bolaget. Samtliga företagsinteckningar som utfärdas skrivs in i Företagsinteckningsregistret. Där framgår också om näringsidkaren saknar företagsinteckningar. Den särskilda förmånsrätt som ett företagshypotek ger ska beaktas både vid konkurs och utmätning.²⁷⁶

För att egendom ska omfattas av ett företagshypotek måste den höra till den intecknade verksamheten. I fråga om enskilda näringsidkare kan detta innebära gränsdragningssvårigheter eftersom företagsinteckningar inte omfattar egendom som är föremål för näringsidkarens privata bruk. Motsvarande gränsdragningssvårigheter finns dock inte för aktiebolag, utan även rörelsefrämmande tillgångar om-

²⁷³ Wiklund, Johan och Nerle, Per, 2014, *Bodelning av minoritetsposter i fåmansbolag*, Advokaten nr 3 2014.

²⁷⁴ Hult, 1998, s. 92.

²⁷⁵ NJA 2017 s. 195.

²⁷⁶ 1, 5 och 18 §§ förmånsrättslagen (1970:979).

fattas av företagsinteckningen om de ingår i bolagets tillgångar.²⁷⁷ Banktillgodohavanden omfattas inte av företagshypotek, men det gör däremot övrig lös egendom som inventarier, kundfordringar och överlåtbara hyres- och bostadsrätter.²⁷⁸ Aktier omfattas aldrig av företagshypotek, oavsett om de är avsedda för allmän omsättning eller inte.²⁷⁹

Bolagets ägarstruktur kan också ha stor betydelse för värderingen, både i fråga om hur omsättningsbara aktierna är och vilket värde de har. Om bolaget genererar en hög vinst men den helt och hållet beror på ägarens arbetsinsats kan aktien vara svår att sälja. Om bolaget har en ensam ägare kan denne påverka alla strategiska beslut och en förvärvare kan inträda i den rollen, vilket i vissa fall kan tala för ett högre värde (köparen behöver inte sätta sig i delägarskap med någon). Motsatsvis kan det dock vara lättare att hitta en köpare om det rör sig om en mindre post i ett bolag med många ägare. Det kan vara så att andra ägare i bolaget är intresserade av att köpa andelen.

Kronofogdens företrädare beskriver flera utmaningar kopplade till värdering av fåmansbolag. Årsredovisningen ger inte hela bilden och kan dessutom vara gammal. En aktuell resultat- och balansräkning får man kanske inte ut från bolaget. Myndigheten kan behöva anlita en extern värderare vilket är relativt kostsamt. Kronofogden har inte heller några verktyg för att förhindra att ett bolag töms på tillgångar. Har man väl lyckats säkra själva aktierna i ett fåmansbolag kan alltså bolagsägaren fortsätta att bedriva verksamhet i bolaget och därmed urholka dess värde. En möjlighet för att undvika detta kan vara att endast säkra inkråmet i ett företag – nyttjanderätter och utrustning till exempel. Men man bör i så fall inte ta enskilda delar av inkråmet. En inkråmsutmätning bör normalt avse alla inventarier i en rörelse för att bevara värdet av dem.²⁸⁰

²⁷⁷ NJA 1986 s. 559.

²⁷⁸ 2 kap. 1 § lagen (2008:990) om företagshypotek, se NJA 1986 s. 68 om vilka hyresrätter som kan överlätas. Där sägs att hyresrätter som avses i 12 kap. 36 § jordabalken, det vill säga sådana som används för handel, hantverk, industri eller annan förvärvsverksamhet, får anses vara av beskaffenhet att kunna överlätas så länge det inte i det enskilda fallet visar sig att varken hyresvärdens godkännande eller hyresnämndens tillstånd kan erhållas.

²⁷⁹ 2 kap. 1 § lagen om företagshypotek och NJA 2015 s. 494.

²⁸⁰ Minnesanteckningar från möte med Kronofogden, komm2025/00016-17 och från möte om tillgångsförvaltning med Kronofogden, komm2025/00016-4.

Kontrollen i ett fåmansbolag

Ett fåmansbolag har ofta startats av ett fåtal personer som förväntas tillföra viss kompetens och utöva inflytande över verksamheten. Vanligen är också en eller flera ägare styrelseledamöter eller anställda i bolaget. Personernas kompetens och förmåga att samarbeta är således av stor betydelse i fåmansbolagen. I fråga om personernas betydelse och samarbetets art är det ofta ingen skillnad mellan ett handelsbolag och ett fåmansaktiebolag. Det främsta skälet till att aktiebolagsformen har valts är normalt att ägarna vill begränsa ansvaret för bolagets förpliktelser.²⁸¹ Skatteskal kan också motivera valet av associationsform.

Om en andel i ett fåmansaktiebolag skulle tas i anspråk med tvång, exempelvis genom ett beslag eller utmätning (i dagsläget är endast utmätning möjlig), finns det en risk för att ägarna (som typiskt sett också är företrädare för bolaget) kan fortsätta att bedriva verksamhet i bolaget och därmed urholka dess värde.

Det finns förvisso ett antal bestämmelser och principer som är avsedda att motverka att styrelsen agerar i strid med bolagets intresse.²⁸² Det får emellertid bedömas som högst osäkert om och i vilken utsträckning sådana bestämmelser och principer får betydelse i de mycket speciella situationer som diskuteras här. För att minska riskerna för värdeförstöring finns det därför behov av att den myndighet som säkrat företaget har verktyg för att ta kontroll över företaget och avskära tidigare ägare och företrädare från råddigheten över bolaget (jämför 3 kap. 1 § konkurslagen). Myndigheten kan också behöva tillsätta någon som i stället för den tidigare styrelsen förvaltar bolaget. Några generellt tillämpliga bestämmelser om detta finns inte i dag.

Kort om handelsbolag och enskilda firmor

Precis som för onoterade aktier kan det vara svårt att värdera en andel i ett handelsbolag eller kommanditbolag. Ofta används substansvärdemetoden gånger andelens storlek. Värdet vid en tvångsförsäljning blir dock sannolikt lägre. Någon fortsatt drift skulle med största sannolikhet aldrig bli aktuell, vilket beror på att själva

²⁸¹ Östberg, 2018, s. 292.

²⁸² Se mer om dessa i Östberg, 2018.

fundamentet för ett handelsbolag är en avtalsgrundad samverkan mellan flera personer. Handelsbolaget som associationsform är framför allt tänkt för bolag med ett fåtal delägare, som regelmässigt fäster stort avseende vid vilka de övriga bolagsmännen är.

Om en andel i ett handelsbolag skulle tas i anspråk med tvång kan det förekomma bestämmelser i bolagsavtalet om att de övriga delägarna har rätt att kräva att bolaget i en sådan situation genast ska likvideras. Även utan en sådan klausul har en bolagsman alltid rätt att säga upp bolagsavtalet när som helst under förutsättning att bolagsavtalet har slutits på obestämd tid. Bolaget träder då i likvidation sex månader från uppsägningen. Dessutom krävs samtliga bolagsmäns samtycke för att en ny bolagsman ska få inträda i bolaget, om inte något annat har bestämts i bolagsavtalet. Dessa regler gäller även för kommanditbolag.²⁸³

Om en andel i ett handelsbolag utmäts eller övergår till någon annan utan samtycke av de övriga bolagsmännen, har överlåtelsen, försäljningen eller övergången följande verkan mot bolaget. Förvärvaren av andelen har rätt att under bolagets bestånd få ut vad den tidigare bolagsmannen haft rätt att lyfta för ränta och arvode, och att vid bolagsskiftet få ut den del av behållna tillgångar som belöper på bolagsmannen. Förvärvaren har samma rätt som den tidigare bolagsmannen att säga upp bolaget eller på något annat sätt kräva dess upplösning. I bolagsavtalet kan det intas förbehåll om att en bolagsman eller någon annan ska ha rätt att lösa en rättighet som på det sättet har övergått till en ny innehavare.²⁸⁴

Om en förvärvare av en bolagsmans andel inte inträder som ny bolagsman har förvärvaren endast ekonomiska rättigheter i förening med en uppsägningsrätt, men ingen förvaltningsrätt. Ett sådant deläggande är förenat med nackdelar för de övriga bolagsmännen, eftersom förvärvaren i så fall saknar intresse av bolagets fortlevnad. De övriga bolagsmännen kan komma åt den förvärvade andelen genom uteslutning av förvärvaren, som i så fall har rätt till ett lösenbelopp som kan antas motsvara vad han eller hon skulle ha fått om bolagsskifte i stället hade ägt rum.²⁸⁵

²⁸³ 2 kap. 2, 24 §§ och 3 kap. 1 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag (handelsbolagslagen).

²⁸⁴ 2 kap. 21 § handelsbolagslagen.

²⁸⁵ 2 kap. 30 § handelsbolagslagen och Lindskog, Stefan, 2019, *Lagen om handelsbolag och enkla bolag – en kommentar*, Norstedts Juridik, Juno version 3, kommentaren till 2 kap. 21 §.

Ett bolagsskifte föregås av en avveckling varigenom det erhålls ett bolagsnetto. Det första steget vid fastställandet av lösenbeloppet blir därför att bestämma detta netto. Bolagsnettot bestäms genom en så kallad slaktbalans. Värderingen av bolagets tillgångar ska således ske, inte med utgångspunkt i fortlevnadsprincipen utan med utgångspunkt i vad en tänkt avveckling skulle ha resulterat i. Samtliga tillgångar ska tas upp till försäljningsvärdet minus försäljningskostnader. Samtliga förpliktelser ska tas upp till de belopp som kan krävas för att befria bolaget från ansvar för dessa. Med utgångspunkt i det beräknade bolagsnettot ska det därefter genomföras ett tänkt bolagsskifte, där bolagsnettot fördelas mellan bolagsmännen efter samma principer som vid skifte. Vad den uteslutne förvärvaren påförs som andelskapital utgör lösenbeloppet.²⁸⁶

Om det skulle bli aktuellt att förverka en andel i ett handels- eller kommanditbolag innebär de här reglerna alltså att de övriga bolagsmännen kan utesluta staten som ägare, mot ersättning i form av ett lösenbelopp.

Om en enskild firma ska säkras sker det genom att den enskilde näringsidkarens tillgångar säkras. En enskild firma är en företagsform där en fysisk person är obegränsat ansvarig för verksamhetens skulder. Företaget och den fysiska personen är samma person och det finns ingen skiljelinje mellan den fysiska personens och företagens ekonomi. Den enskilde näringsidkaren lämnar ett årsbokslut, ofta i förenklad form, i samband med deklarationen. I årsbokslutet kan man få en uppfattning om vilka tillgångar som finns i firman. Det förenklade årsbokslutet består av en balans- och en resultaträkning. Inför årsbokslutet värderas lagret. Inventarier framgår under posten anläggningstillgångar.²⁸⁷

Bolag som brottsverktyg

Under senare år har det uppmärksamrats alltmer att företag används för brottsliga ändamål av oseriösa aktörer. I betänkandet *Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag* sammanfattas utvecklingen på följande sätt.

²⁸⁶ Lindskog, 2019, kommentaren till 2 kap. 30 §.

²⁸⁷ Bokelund Svensson, Ulf, 2024, *Enskild firma*, Juno version 32, s. 10 f., 38 f., 49 och 130–135.

I ett flertal utredningar och rapporter har det sagts att det finns tydliga indikationer på att företag används ofta och systematiskt inom den grova organiserade brottsligheten. I sådana fall kan själva syftet med företaget vara att bryta mot regelverken för att tjäna eller tvätta pengar. Företagen kan bland annat användas för att undanhålla skatter och avgifter eller för att tillskansa sig ersättningar, bidrag och förmåner på felaktiga grunder. Grov organiserad brottslighet som är kopplad till kriminella nätverk kan finansieras genom de ekonomiska vinster som på olika sätt genereras när bolag används som brottsverktyg. För att komma till rätta med eller minska omfattningen av de nämnda problemen krävs det en rad olika insatser på flera områden.²⁸⁸

Nationellt underrättelsecentrum, en myndighetsgemensam samverkan mot organiserad brottslighet, har tagit fram en rapport om historikbolag som brottsverktyg. I rapporten framgår att 80 procent av alla kriminella nätverk i EU använder företag som brottsverktyg. Många kriminella aktörer startar inte egna bolag utan köper denna tjänst av bolagsförmedlare. Bolagsförmedlare säljer både så kallade historikbolag och lagerbolag. Historikbolag är aktiebolag som tidigare ägare har sålt vidare där verksamheten är avvecklad men där bibehållna registreringar, exempelvis godkännande för F-skatt, arbetsgivar- och momsregistrering, bankkonto och kreditvärdighet följer med bolaget. Lagerbolag är generellt sett nybildade bolag som saknar historik. Historikbolag är högintressanta för kriminella aktörer som använder bolag som brottsverktyg.²⁸⁹

Tillgången till bolag genom bolagsförmedling av historikbolag medför att brottsupplägg snabbt kan skalas upp, bli omfattande och skapa betydande brottsvinster. I rapporten från Nationellt underrättelsecentrum beskrivs att majoriteten av stora brottsupplägg använder bolag från bolagsförmedlare, ofta från samma aktörer. Baserat på information från endast en bolagsförmedlare och de säljavtal som genomförts av ett urval av säljare under sex år framkommer det att cirka 1 000 bolag har sålts vidare. Majoriteten av dessa bolag har skatteskulder och det förekommer även skulder till enskilda. Skulderna uppgår till flera miljarder kronor och har uppkommit när bolagen har använts i omfattande brottsupplägg. Bolag som har förmedlats genom bolagsförmedlare kan även kopplas till organiserad brottslighet. Brottsvinsterna som uppkommer genom bolag är enligt vad som sägs i rapporten troligen i paritet med de brottsvinster som

²⁸⁸ SOU 2023:34 s. 16.

²⁸⁹ Nationellt underrättelsecentrum, 2024, *Historikbolag som brottsverktyg*, dnr A274.795/2024, s. 3.

årligen skapas genom narkotikahandel. Omfattningen av problematiken med bolagsförmedling är därmed stor, vilket motiverar lagändringar samt administrativa och brottsförebyggande åtgärder. Om tillgången på bolag hade varit mer begränsad hade sannolikt omfattningen inte varit lika påtaglig.²⁹⁰

I det nyss nämnda betänkandet *Bolag och brott* lämnades bland annat förslag om att Bolagsverket skulle få större befogenheter för att motverka brottsupplägg genom att aktivt verka för att uppgifter i de register som myndigheten ansvarar för är korrekta och överensstämmer med verkliga förhållanden, genom att kunna stryka vissa uppgifter ur registren och genom att i vissa fall kunna förelägga om personlig inställelse i registreringsärenden.²⁹¹ Förslagen resulterade i lagändringar som innebär att Bolagsverket sedan den 1 januari 2025 har dessa befogenheter.²⁹²

I den myndighetsgemensamma rapporten om återtagande av brottsvinster ser myndigheterna positivt på att Bolagsverkets grindvaksroll har förstärkts i och med de senaste lagändringarna, men efterlyser samtidigt att möjligheten att kräva personlig inställelse vid registrering inte ska användas alltför restriktivt.²⁹³ Nationellt underrättelsecentrum efterlyser också ytterligare verktyg för Bolagsverket, och uppmärksammar att Bolagsverket inte har legala förutsättningar att avregistrera bolag som används som brottsverktyg eller avregistrera flera bolag som är kopplade till en viss individ som man exempelvis vet används som målvakt.²⁹⁴

De brottsbekämpande myndigheterna uppmärksammar också att det finns ett praktiskt behov av att kunna förverka fåmansbolag om de har använts som brottsverktyg. Detta bör kunna ske med stöd av befintliga lagrum i brottsbalken om hjälpmedelsförverkande. Myndigheterna ser fördelar i att utnyttja förverkandebestämmelserna på det sättet, eftersom det skulle kunna innebära ett betydande signalvärde gentemot kriminella aktörer och ha potential att avskräcka bolagsföreträdare från att använda sina bolag för delvis brottsliga ändamål.²⁹⁵

Även om det inte finns några legala hinder för att förverka aktier i fåmansbolag har de brottsbekämpande myndigheterna identifierat

²⁹⁰ Nationellt underrättelsecentrum, 2024, s. 4.

²⁹¹ SOU 2023:34 s. 270, 276 och 283.

²⁹² Se bland annat 27 kap. 2 § aktiebolagslagen, 19 kap. 3 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar och 11 § handelsregisterlagen (1974:157).

²⁹³ Polisen, 2025, s. 36 f.

²⁹⁴ Nationellt underrättelsecentrum, 2024, s. 15.

²⁹⁵ Polisen, 2025, s. 36.

ett antal utmaningar i den praktiska tillämpningen med nuvarande förutsättningar. Utmaningarna handlar bland annat om att privata aktiebolag inte registrerar aktieägare hos Skatteverket eller någon annan myndighet och att många bolag inte uppfyller sin skyldighet att hålla aktieböcker och eventuella aktiebrev tillgängliga. Myndigheterna bedömer att ett digitalt aktieägarregister hos Bolagsverket, som skulle finnas tillgängligt för myndigheter och andra intressenter, vore en viktig förutsättning för att möjliggöra förverkande av aktier i fåmansbolag. Ett sådant register skulle även underlätta spårandet av tillgångar i stort. Myndigheterna föreslår därför att ett sådant register ska införas, tillsammans med ändamålsenliga sanktioner om registreringsskyldigheten inte följs. Myndigheterna har inte ansett sig kunna ta ställning till andra viktiga frågor kopplade till statens roll som företagsägare om bolag förverkas, exempelvis vad gäller representation vid bolagstämma, bedrivande av bolagets verksamhet och avveckling av verksamheten.²⁹⁶

Företrädare för Ekobrottsmyndigheten beskriver att det även i de fall där man kan vilja förverka ett bolag för att det används som brottsverktyg kan vara lämpligt att det finns en möjlighet att utse någon form av syssloman som får i uppgift att avveckla rörelsen. Att man skulle vilja ta en laglig verksamhet i beslag för att säkra ett värdeförverkande framstår som främmande för företrädarna från Ekobrottsmyndigheten, men skulle möjligen kunna bli aktuellt i fråga om blandverksamhetsbolag, där det bedrivs både en legitim och en illegitim verksamhet. För svenska åklagare är dock reglerna om företagsbot ett effektivt verktyg för att komma till rätta med företag som är osunda i vissa delar.²⁹⁷

Brottsförebyggande rådet har nyligen, på uppdrag av regeringen, gjort en studie om hur företag används som brottsverktyg av aktörer i den kriminella miljön, inklusive hur dessa aktörer genom bolagen tillförsäkras sig offentliga medel. Rapporten belyser likheter och skillnader mellan ett urval av olika utnyttjade bolagstyper, verksamheter, brottsupplägg och systematiska regelöverträdelser. I rapporten föreslås åtgärder som kan vidtas för att bland annat begränsa målvaaktsanvändningen i bolag och minska den storskaliga tillgången av historik- och lagerbolag.²⁹⁸

²⁹⁶ Polisen, 2025, s. 36.

²⁹⁷ Minnesanteckningar från möte med Ekobrottsmyndigheten, komm2025/00016:22.

²⁹⁸ Brottsförebyggande rådet, 2025:20, *Företag som brottsverktyg*.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå ytterligare åtgärder för att motverka att företag används för att begå brott, bland annat genom att föreslå ytterligare åtgärder för att ge Bolagsverket rätt förutsättningar att arbeta mot brottslighet i företag.²⁹⁹

6.5.4 Immateriella tillgångar

Det är inte ovanligt att värdet av ett företag till övervägande del beror på storleken av dess immateriella tillgångar. Vissa av de immateriella tillgångarna kan skyddas som immateriella rättigheter. På engelska talar man ibland om *intangible property* som samlande begrepp för immateriella tillgångar, och *intellectual property* som smalare begrepp för immateriella rättigheter. Intangible property motsvarar i så fall all immateriell egendom som inte har någon fysisk form – förutom rättigheter som patent, upphovsrätt med mera innefattas aktier, obligationer, finansiella instrument och liknande i begreppet. Intellectual property syftar däremot på sådana rättigheter som kan ha immaterialrättsligt skydd. På svenska kan motsvarande begrepp översättas till immateriella tillgångar respektive immateriella rättigheter. Begreppsanvändningen varierar dock beroende på sammanhang.³⁰⁰

Immateriell egendom i form av immateriella rättigheter är kanske inte något som man i Sverige än så länge förknippar med förverkande. Immateriella rättigheter, till exempel patent och upphovsrätt, anses dock i internationella sammanhang där förverkandefrågor diskuteras vara exempel på sådana svårförvaltade tillgångar som kräver särskild uppmärksamhet.

Det här avsnittet handlar framför allt om sådana immateriella rättigheter som har immaterialrättsligt skydd. Avsnittet inleds med en sammanfattande beskrivning av generella förhållanden som gäller samtliga immateriella rättigheter.³⁰¹ Därefter följer beskrivningar

²⁹⁹ Dir. 2025:43.

³⁰⁰ Skatterättsligt används begreppen till exempel på olika sätt i redovisning respektive i interprissättning, se Skatteverkets rättsliga vägledning *Vad är en immateriell tillgång*, <https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2025.2/446996.html>, besökt den 29 september 2025.

³⁰¹ Den allmänna beskrivningen bygger i stora delar på den genomgång av de frågeställningar som är gemensamma för de olika immateriella rättigheterna som finns i boken *Immaterialrättens struktur*, Wessman, Richard, Kraus, Jakob, Lukins, Ilze, 2019, Norstedts juridik, Juno. Boken bygger på en konceptuell indelning av rättigheterna där de sätts i en vidare samhällskontext, och kan fungera som en handbok för den som ska arbeta praktiskt med immaterialrättsliga frågor.

av vad som särskilt gäller för patent, varumärken, mönster och upphovsrätt. Särskilt uppmärksamhet ägnas åt hur rättigheterna kan säkras i dagsläget. Detta kan som sagt inte ske genom beslag ännu men däremot genom förvar, utmätning, konkurs och betalnings-säkring. Sist i avsnittet görs också en särskild genomgång av domännamn, som är en form av immateriell tillgång som uppmärksammas särskilt i förverkandesammanhang.

Allmänt om immateriella rättigheter

För att nå framgång på den moderna marknaden investerar företag i utveckling av design, teknik och marknadsföring. Det är viktigt för företagen att skydda resultatet av detta arbete. Om ett företag inte har ett fullgott immaterialrättsligt skydd finns det en risk att andra företag kopierar, eller på annat sätt utnyttjar, företagets immateriella rättigheter. Skyddet för immateriella rättigheter uppnås i flera fall genom registrering. En immaterialrättslig registrering medför både den offensiva fördelen att rättighetshavaren kan förhindra andras användning av den immateriella tillgången, och den defensiva fördelen att rättighetshavaren kan förhindra andras registreringar av rättigheter som skulle kunna ligga i vägen för ens egen användning.³⁰²

Immateriella rättigheter beskrivs ofta som negativt bestämda rättigheter. Det handlar i grunden om rätten att hindra andras användning av ett skyddat immateriellt objekt. Immaterialrättens primära syfte är att stimulera immateriella prestationer. Med stöd av ensamrätten, som ligger till grund för ekonomisk ersättning, kan konstnärer, uppfinnare, formgivare och musiker livnära sig på sitt arbete. Ensamrätten kan ses som en form av belöning från samhället för de immateriella prestationerna. Från samhällsekonomisk synpunkt ger ensamrätten incitament till immateriella insatser av olika slag.³⁰³

De olika immaterialrättsliga lagarna kan i princip skydda samma objekt, exempelvis ett bruksföremål, men på olika sätt. Lagarna tar sikte på olika aspekter av samma föremål, till exempel utseende (mönsterrätt), konstnärlighet (upphovsrätt), känneteckens- eller symbolfunktion (varumärkesrätt) och tekniska aspekter (patent-

³⁰² Wessman, med flera, 2019, s. 13 f.

³⁰³ Wessman, med flera, 2019, s. 17 f.

rätt). Ett centralt tema i modern immaterialrätt är gränsdragningen och överlappningen mellan de olika immaterialrättsliga lagarna.³⁰⁴

Den immateriella ensamrätten grundar sig i de flesta fall på territorialitetsprincipen. Det innebär att ensamrätten är knuten till ett särskilt territorium och att rättigheterna som är knutna till ensamrätten endast kan göras gällande med stöd av den lagstiftning om registrering som återfinns i det specifika territoriet. Ett företag som är verksamt i flera länder måste därför ansöka om registrering i ett stort antal länder och områden för att kunna skydda sina rättigheter. Ett företag kan välja att registrera sina rättigheter nationellt hos respektive registreringsmyndighet i det land där företaget söker skydd, men det finns också internationella förfaranden i de olika immaterialrättsliga lagarna.³⁰⁵

För att sökanden ska kunna registrera sin immateriella rättighet måste vissa grundförutsättningar vara uppfyllda, som ser lite annorlunda ut för de olika rättighetstyperna. Registreringsmyndigheten prövar om förutsättningarna är uppfyllda. Myndigheten prövar också ansökan om registrering mot tidigare ansökningar. Enligt prioritetprincipen kan en tidigare ansökan om registrering slå ut en senare. Om två företag oberoende av varandra, men parallellt, utvecklar en liknande produkt och det ena företaget lämnar in sin ansökan om registrering tidigare än det andra, kan det få följden att den senare ansökningen avslås. Syftet med att på detta sätt skapa incitament för registrering är att skapa en välfungerande marknad för immateriella rättigheter. Utan registreringssystem, där man kan identifiera vem som är innehavare av en rättighet och vad denna avser, skulle det uppstå en betydande osäkerhet på marknaden.³⁰⁶

Försäljning av immateriella rättigheter

Det är inte säkert att innehavaren av immaterialrätten själv kan eller vill marknadsföra det som är skyddat. Rättighetshavaren kan då sälja sin rätt eller licensiera ut den. Registreringssystemen möjliggör att immateriella rättigheter kan säljas, licensieras ut och värderas inom ramen för företagsöverlåtelser. Sådana transaktioner förutsätter att det med viss precision går att fastställa vilka immateriella rättigheter

³⁰⁴ Wessman, med flera, 2019, s. 33.

³⁰⁵ Wessman, med flera, 2019, s. 59.

³⁰⁶ Wessman, med flera, 2019, s. 19 f.

som berörs av avtalet. Rättighetens omfattning följer av den information som framgår av registret.³⁰⁷

I princip är det möjligt att helt överlåta en immateriell rättighet till någon annan. Beträffande vissa rättigheter finns dock särskilda begränsningar. En upphovsrättshavare kan exempelvis inte överlåta sin rätt till namngivelse och ett företag kan inte överlåta sin firma separat från rörelsen i övrigt. Sådana specialregler kommer att nämnas när de olika rättigheterna beskrivs nedan.

Som ett alternativ till en hel överlåtelse av en immateriell rättighet kan en överlåtelse gå ut på att någon annan får en begränsad rätt att använda exempelvis varumärket eller patentet. Man talar då om licens. En licens är en form av upplåtelse, det vill säga ett begränsat tillstånd att använda en immateriell rättighet på ett visst sätt som definieras närmare i licensavtalet.³⁰⁸ En mer avancerad form av licensgivning kallas franchise, som innebär att ett större koncept – som ett helt varumärke – licensieras ut.

Den centrala delen av licensavtalet är att licensgivaren ger licensstagaren tillstånd att utnyttja en specifik immateriell rättighet på ett sätt som skulle ha inneburit ett intrång om det inte fanns någon licens. Definitionen av den upplåtna rättigheten görs vanligtvis genom hänvisning till registreringsnumret i registret. Om licensen avser en rättighet som inte kan registreras, till exempel know-how eller upphovsrätt, är det inte möjligt att hänvisa till en registrering. I dessa fall är det viktigt att på något annat sätt, till exempel med ord och bild, tydligt beskriva licensobjektet.³⁰⁹

Ett centralt åtagande för licenstagaren är betalningen av licensavgifter. De vanligaste sätten att hantera ersättningsfrågan är att licenstagaren antingen betalar en engångsersättning eller löpande betalar för upplåtelsen, det vill säga royalty.³¹⁰ Licensgivarens centrala åtagande enligt avtalet är att upplåta rättigheten, vilket innebär att det normalt åligger licensgivaren att upprätthålla rättighetens giltighet genom betalning av årsavgifter. För varumärken och mönster behöver rättigheten periodvis förnyas genom betalning av förnyelseavgifter.³¹¹

³⁰⁷ Wessman, med flera, 2019, s. 19 f.

³⁰⁸ Wessman, med flera, 2019, s. 91.

³⁰⁹ Wessman, med flera, 2019, s. 93.

³¹⁰ Wessman, med flera, 2019, s. 95.

³¹¹ Wessman, med flera, 2019, s. 96.

En överlåtelse av en immateriell rättighet förutsätter inget särskilt sakrättsmoment. Förvärvaren får rätt till immaterialrättens skydd mot överlåtarens borgenärer redan genom avtalet. Något sakrättsligt moment behöver inte tillkomma, eftersom en immaterialrätt inte kan traderas, det inte finns någon utomstående prestationspliktig att denuntiera och registrering inte har föreskrivits i lag för skydd mot överlåtarens borgenärer.³¹²

När innehavaren av immaterialrätten har förfogat över sin ensamrätt genom att sälja ett antal exemplar är ensamrätten i förhållande till just dessa exemplar utsläckt, eller med ett annat ord konsumerad. Man kan se det så att den särskilda immaterialrättsliga ensamrätten går förlorad för det enskilda exemplaret i och med att han eller hon släpper ut sitt skyddade exemplar på en marknad inom EES. Ett undantag från denna princip om konsumtion gäller om exemplaren har släppts utanför EU/EES-området, till exempel i Kina eller USA. I så fall får immaterialrättshavaren förhindra import till EU/EES-området. Konsumtionsprincipen är på så vis territoriellt begränsad. Immaterialrättslig konsumtion inträder inte bara om immaterialrättshavaren själv säljer varor, utan också om någon med dennes tillstånd, till exempel en licenstagare, säljer dessa – förutsatt att licensavtalet tillåter en sådan försäljning. En följd av konsumtionsprincipen är att grossister och återförsäljare i EU/EES-området fritt kan sälja vidare varor inom detta område, under förutsättning att varorna första gången har släppts av innehavaren eller av någon med dennes samtycke inom området. Den immaterialrättsliga konsumtionsprincipen är således en viktig grund för den unionsrättsliga principen om fri rörlighet.³¹³

Värdering av immateriella rättigheter

Immateriella tillgångar är ofta bland de mest värdefulla tillgångarna i ett företag. Eftersom immaterialrättsområdet starkt präglas av idén om rättigheter som grund för investeringar värderas upphovsrätt, patent, varumärken och mönster typiskt sett som investeringsobjekt.³¹⁴

³¹² NJA 2010 s. 617. Se även Millqvist, Göran 2021, *Sakrättens grunder*, Norstedts juridik, Juno version 9, s. 185 f. För en mer utförlig redovisning av den sakrättsliga diskussion som förts i juridisk doktrin vid överlåtelse av immateriella rättigheter se Möller, Mikael, 1988, *Konkurs och kontrakt*, Iustus förlag, s. 738–743.

³¹³ Wessman, med flera, 2019, s. 109 f.

³¹⁴ Johansson, David, 2024, *Skada och ersättning vid immateriella intrång*, Iustus Förlag, s. 24.

Värderingar av ett företags immateriella rättigheter kan göras i syfte att vara till vägledning både internt och externt, till exempel vid kreditgivning, företagsförvärv eller fusioner. Värderingar är vanligt förekommande i samband med företagsförvärv, där de spelar en viktig roll. Innan en sådan transaktion görs genomför det förvärvande företaget vanligtvis en noggrann granskning av målbolaget och dess tillgångar, en process som kallas *due diligence*. En *due diligence* innefattar inte bara en genomgång av företagets immateriella rättigheter, utan även en bedömning av företagets möjlighet att bedriva verksamhet utan att stöta på hinder från andra parter immateriella rättigheter. En immaterialrättslig *due diligence* syftar till att bekräfta att företaget äger de immateriella rättigheter som är relevanta för verksamheten. Dessutom granskas hur företaget hanterar licensiering av sina immateriella rättigheter till externa parter och hur de regleras när det gäller rättigheter som licensieras in till företaget. Slutligen bedöms hur den planerade transaktionen kan påverka företagets rätt att använda sina immateriella tillgångar, för att säkerställa att inga negativa effekter uppstår.³¹⁵

Registreringssystem spelar en central roll vid en värdering av en immateriell rättighet. Man kan söka efter varumärken, patent, mönster och firmanamn i offentliga register och tillgängliga databaser, hos exempelvis Patent- och registreringsverket och Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet, för att se vem som äger rättigheterna. Om det bolag som ska värderas har förvärvat rättigheter genom ett överlåtelseavtal utan att detta finns registrerat i relevanta databaser, blir en avgörande fråga för värderingen att överlåtelsekedjan är intakt – det vill säga att rättigheten kan spåras tillbaka till sitt ursprung. Vissa immateriella tillgångar, såsom upphovsrätt och know-how, kan dock inte registreras. När sådana tillgångar ska värderas är det viktigt att förstå hur bolaget har dokumenterat och säkerställt sin rätt till dessa. Detta kan vara en stor fråga exempelvis vid förvärv av it-företag, där centrala tillgångar som mjukvara och datorprogram kan vara skyddade av upphovsrätt. Överlåtelsen av sådana oregistrerade rättigheter från anställda eller konsulter till företaget bör vara väl dokumenterad för att undvika osäkerhet kring äganderätten.³¹⁶

Värdet av immateriella rättigheter kan i vissa fall synas i ett företags årsbokslut. Om en immateriell rättighet har köpts eller ingått i

³¹⁵ Wessman, med flera, 2019, s. 105 f.

³¹⁶ Wessman, med flera, 2019, s. 106 f.

en uppköpt rörelse kan den ligga som en goodwillpost i bokföringen. Det kan dock finnas skäl att ifrågasätta det värde som är antecknat där. När exempelvis ett varumärke kan ses som en del av förvärvad goodwill och företagets tillgång till märket har blivit föremål för en affärsmässig uppskattning vid förvärvet, innebär det rent redovisningsmässigt ingen svårighet att ta fram varumärket som en tillgång i en balansräkning. Problemet kan dock bli att den tillgången blir underkastad i stort sett samma regler vad gäller avskrivning som för goodwill. Tillgången som varumärket utgör kan dock ha ökat i verkligt värde, eller i vart fall inte ha minskat. Företaget kan ha lagt ner betydande kostnader på att bibehålla eller stärka märkets ställning. Redovisningsmässigt ska tillgången ändå belastas både med nedlagda kostnader och avskrivning i resultaträkningen.³¹⁷

Vid all värdering av immateriella rättigheter blir en avgörande fråga vilket rättsskydd rättigheten har. Ett klent rättsskydd ger sämre värden. Det är ju egentligen inte patentet, mönstret eller varumärket i sig som värderas, utan ensamrätten.³¹⁸

Immateriella rättigheter i konkurs

Samtliga immaterialrätter kan i och för sig ingå i konkurs, även om huvudregeln är att upphovsrätt inte ingår. För firmarätt och upphovsrätt gäller särskilda begränsningar. Ett företagsnamn får inte utmätas. Försätts innehavaren i konkurs, ingår dock rätten till företagsnamnet i konkursboet, om inte företagsnamnet innehåller gäldenärens eller, vid ett handelsbolags konkurs, en bolagsmans efternamn.³¹⁹ Upphovsrätt får inte tas i mät, och kan därmed inte ingå i konkurs, åtminstone inte hos upphovsmannen själv eller hos personer till vilken rätten har övergått genom bodelning, arv eller testamente. Om rätten har överlåtits till andra personer kan den dock ingå i en konkurs om den i innehavarens hand är överlåtbar.³²⁰

Immateriella rättigheter har vissa särdrag som gör att de bland annat i insolvenssituationer måste hanteras på ett annat sätt än fysiska föremål. Det är vanligt att överlåtelser och upplåtelser endast om-

³¹⁷ Karnell, Gunnar, 1991, *Juridiska aspekter på vad ett varumärke är värt; licenser, skadestånd, varumärken i konkurser*, Nordiskt Immateriellt Rättsskydd, nr 3 1991, s. 342.

³¹⁸ Jämför Karnell, 1991, s. 343.

³¹⁹ 4 kap. 2 § lagen (2018:1653) om företagsnamn.

³²⁰ 3 kap. 3 § konkurslagen, 5 kap. 5 § utskökningsbalken och 3 kap. 42 § upphovsrättslagen (1960:729).

fattar delar av en immateriell rättighet. Ett typiskt exempel på detta är licensavtalen. Om omfattningen av överlåtelsen eller upplåtelsen inte på ett tydligt sätt anges i avtalet kan man därför ofta utgå ifrån att det inte är fråga om en fullständig rättighetsövergång. En förvärvare av en immateriell rättighet kan inte få en bättre rätt än vad överlåtaren hade. Det medför bland annat att det inte kan göras exstinktiva godtrosförvärv av immateriella rättigheter. Detta gäller i princip såväl för fullständiga som för partiella överlåtelser. Ett hävningsförbehåll vid överlåtelse av en immaterialrätt lär som huvudregel stå sig i förvärvarens konkurs. Överlåtaren har därmed också separationsrätt, om inte konkursboet inträder i avtalet eller ställer säkerhet.³²¹

För värderingen av en immateriell rättighet i en konkursituation får det betydelse om konkursboet kan överlåta rättigheten separat eller tillsammans med rörelsen. Konkursboet har också rätt att licensiera rättigheten som en del i konkursförvaltningen. Om sedan rättigheten eller hela företaget överläts så består licensen.³²²

En utmanande tillgång i en konkurs är påbörjade immateriella arbeten som ännu inte har färdigställts. I den praktiska konkursförvaltningen är det inte helt ovanligt att man i företaget som försätts i konkurs hittar påbörjade appar (applikationer). En app är typiskt sett en tillgång som företaget har lagt ner mycket pengar på, men det är inte säkert att den har ett värde för det. Att hitta en marknad för en app är svårt. Det är också svårt att praktiskt ta kontrollen över appen – man vet kanske inte hur källkoden ut ser ut, och man kanske inte är säker på att inte gäldenären har kvar kontrollen över appen genom backupfiler. En presumtiv köpare kommer vilja vara säker på att ingen annan har tillgång till appen.³²³

Ytterligare en utmanande tillgång är datorprogram som licensieras ut. För sådana program kan det finnas källkodsavtal med klausuler som aktiveras vid licensgivarens konkurs. Källkoden är i så fall deponerad hos tredje man som enligt klausulen ska lämna ut den till licensstagaren vid en konkurs hos licensgivaren. Om licensstagaren får tillgång till källkoden kan datorprogrammet kopieras, och blir därför mindre värt för licensgivaren. Frågorna om vilken verkan sådana avtal har mot konkursboet och hur konkursboet ska förhålla sig till

³²¹ Kronofogden, 2024, s. 46.

³²² Jämför Karnell, 1991, s. 350.

³²³ Minnesanteckningar från samtal med konkursförvaltare, komm2025/00016-21.

dem är omdiskuterade.³²⁴ Kanske kan samma frågor göra sig gällande om ett företag skulle tas i beslag.

Beslagsregler i immaterialrättslagarna

De olika immaterialrättsliga lagarna innehåller särskilda regler om beslag, som är utformade på liknande sätt. Enligt immaterialrättslagarna kan beslag ske i syfte att säkra civilrättsliga skyddsåtgärder såsom att återkalla varor från marknaden eller förstöra dem. Reglerna innebär att produkter (för patent och mönster), egendom där varukännetecken olovligen förekommer (för varumärken) eller litterära och konstnärliga verk (för upphovsrätt) kan tas i beslag om det skäligen kan antas att det har begåtts ett patentbrott, mönsterskyddsbrott, varumärkesbrott eller upphovsrättsbrott – det vill säga uppsåtliga eller grovt oaktsamma intrång i rättigheten. Även hjälpmedel som har använts vid intrånget får tas i beslag. För sådana beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet, det vill säga 27 kap. rättegångsbalken.³²⁵

Bestämmelserna om beslag är alltså inte begränsade till föremål eller penningmedel utan kan – åtminstone vad gäller upphovsrätt och varumärkesrätt – avse all typ av egendom, såväl lös som fast. De träffar inte själva den immateriella rättigheten som sådan, men innebär att beslag kan ske av vilken egendom som helst. Syftet med sådana beslag är endast att säkra civilrättsliga skyddsåtgärder, inte straffrättsliga förverkanden.

I betänkandet *Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott*, lämnades förslag om ändringar av beslagsbestämmelserna i upphovsrättslagen och varumärkeslagen som skulle innebära att egendom skulle få tas i beslag om det skäligen kan antas att den kommer att förverkas i ett brottmål.³²⁶ Syftet var att staten inte skulle ha sämre möjligheter att säkra ett anspråk än enskilda rättighetshavare. Förslagen resulterade dock inte i några lagändringar, eftersom regeringen

³²⁴ Möller, Mikael, 1997, *Immaterialrätter och konkurs – en översiktlig karta*, Iustus förlag, s. 24–27.

³²⁵ 15 kap. 13 § patentlagen (2024:945), 37 § andra stycket mönsterskyddslagen (1970:485), 8 kap. 7 § varumärkeslagen (2010:1877) och 7 kap. 59 § tredje stycket upphovsrättslagen (1960:729). Detsamma gäller växtmaterial i fråga om intrång i växtförädlarrätt, se 9 kap. 8 § växtförädlarrättslagen (1997:306) och egendom som använts för ett intrång i en rätt till kretsmönster till halvledarprodukter, se 13 § lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster i halvledarprodukter.

³²⁶ SOU 2018:6 s. 11 f. och 16.

ansåg att det fanns anledning att på det straffrättsliga området generellt överväga om möjligheterna att säkra annan egendom än föremål inför ett framtida förverkande borde utökas. Regeringen menade också att i ett sådant sammanhang kan det även finnas skäl att ytterligare överväga om sådana bestämmelser bör kompletteras med särskilda krav när det gäller åtgärder som tar sikte på kommunikationsmedel. Det sistnämnda uttalandet handlade om invändningar från vissa remissinstanser om att straffprocessuella tvångsmedel som riktar sig mot kommunikation (som domännamn) är principiellt viktiga eftersom de har en koppling till grundläggande rättigheter som informations- och yttrandefrihet, exempelvis förbudet mot censur.³²⁷

I avsnitt 3.2.3 beskrivs vad förslagen och diskussionen om beslag av domännamn får för betydelse i den här utredningen. Förslagen är relevanta inte bara för upphovsrätt och varumärkesrätt. De olika immaterialrättslagarna går igenom i det följande.

Patent

Den som har gjort en uppfinning, eller den till vilken uppfinnarens rätt har övergått, kan beviljas patent på uppfinningen i Sverige. Ett patent ger patenthavaren ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja uppfinningen.³²⁸ Patentet gäller alltså bara kommersiellt användande; det är tillåtet att kopiera uppfinningen för privat bruk.³²⁹

Vad som kan patenteras

Det finns flera viktiga områden för patent, såsom bioteknik, elektronik och mekanik. Det mest kommersiellt betydelsefulla området är troligtvis läkemedelsindustrin, där stora investeringar görs i forskning och utveckling.

För att en uppfinning ska vara patenterbar måste den falla inom det tekniska området, vilket i dag har en bred definition. Det innebär att även nya tekniska lösningar som gäller exempelvis leksaker eller musikinstrument kan patenteras. I patentlagen framgår att patent kan beviljas på uppfinningar inom alla teknikområden. Vad som är en

³²⁷ Prop. 2019/20:149 *Skärpta straff för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång*, s. 39–42.

³²⁸ 1 kap. 1 § patentlagen.

³²⁹ 3 kap. 4 § patentlagen.

uppfinNING definieras negativt i lagen genom att det räknas upp vad som inte är en uppfinNING. En upptäckt, vetenskaplig teori eller matematisk metod anses aldrig vara en uppfinNING. Inte heller en konstnärlig skapelse, en plan, regel eller metod för intellektuell verksamhet, för spel eller för affärsverksamhet, ett datorprogram eller en presentation av information kan vara en uppfinNING.³³⁰

En uppfinNING kan ses som en idé som erbjuder en lösning på ett tekniskt problem. Den tekniska idén uttrycks genom de dokument och handlingar som ligger till grund för registreringsmyndighetens prövning av om uppfinNINGEN kan patenteras. UppfinNINGEN kan vara ett alster, en anordning, en metod eller en specifik användning av en produkt eller process.³³¹

Gränsen mellan upptäckt och uppfinNING kan ibland vara svår att dra, till exempel när det gäller biotekniska uppfinNINGAR. Gränsdragningsfrågor mot människokroppen, gensekvenser, växtsorter, djur-raser, kirurgisk och terapeutisk behandling, biologiskt material med mera regleras särskilt i patentlagen. Som exempel kan nämnas att det är möjligt att få patent för en isolerad beståndsdel av människokroppen, som en gensekvens, om den är tekniskt framställd. Det är däremot inte möjligt att få patent för själva upptäckten av en av människokroppens beståndsdelar, inbegripet en gensekvens.³³²

Ett patent kan endast beviljas för en ny uppfinNING. UppfinNINGEN får alltså inte tillhöra redan känd teknik. UppfinNINGEN måste dessutom vara industriellt tillämpbar, med vilket menas att den kan tillverkas eller användas inom något slag av industri. Dessutom måste den ha uppfinningshöjd, med vilket menas att den med hänsyn till känd teknik inte ligger nära till hands för en fackman. Bedömningen görs utifrån vad en genomsnittlig fackman inom området skulle ha kunnat komma fram till. Om lösningen skulle ha varit uppenbar för fackmannen, anses det inte finnas någon uppfinningshöjd. Med känd teknik avses allt som före patentansökans ingivningsdag har blivit allmänt tillgängligt, oavsett om detta har skett genom skrift, föredrag, utnyttjande eller på något annat sätt. Det ställs alltså i patenträtten ett strängt, globalt och absolut krav på nyhet, där den kritiska tidpunkten är ansökningsdagen. Allt som har blivit känt innan dess anses som nyhetsskadligt. Allt som är offentliggjort någonstans i världen

³³⁰ 2 kap. 1 § patentlagen.

³³¹ Wessman, med flera, 2019, s. 53 f.

³³² 2 kap. 2–6 §§ patentlagen.

när ansökan skickas in anses vara känt och därmed omöjligt att få patent på. Informationen kan framgå på vilket språk som helst.³³³

Hur patenträtten uppstår

Patenträtt kan endast uppstå genom registrering. Patent- och registreringsverket ansvarar för patentregistret. I ett mål eller ärende om patenträtt anses den som senast blivit införd i registret som patenthavare. Om ett patent har gått över på någon annan, ska det på begäran antecknas i patentregistret.³³⁴

En patentansökan består av några centrala delar, nämligen patentkraven och beskrivningen av uppfinningen. För att patentansökan ska kunna leda till ett registrerat patent måste beskrivningen av uppfinningen vara tillräckligt tydlig för att en fackman inom området ska kunna förstå och använda uppfinningen baserat på innehållet i den.³³⁵

Vad patenträtten innebär

Genom att ett patent beviljas får innehavaren en rätt att hindra andra från att använda den tekniska idé som uttrycks i patentskriften. Det handlar alltså om en negativ rättighet – en rätt att förhindra andras användning. Ensamrätten omfattar bland annat rätten att tillverka, marknadsföra, använda och importera uppfinningen.³³⁶

Patentets skyddsomfång bestäms av patentkraven. Vid tolkningen av patentkraven får ledning hämtas från beskrivningen och ritningarna.³³⁷ Skyddsomfånget ska avgränsas mot bakgrund av uppfinningstanken, som den framgår av patentskriften, och med beaktande av vad som vid ansökningsdagen var känd teknik. Som huvudregel krävs att uppfinningen enligt patentkraven och det påstådda intrångsföremålet i alla delar sammanfaller.³³⁸ Det rör sig alltså om en jämförelse mellan å ena sidan ett verkligt objekt och å andra sidan en teknisk idé så som den framgår av patentkraven.

³³³ Prop. 2023/24:150 *Ny patentlag*, s. 136 f.

³³⁴ 20 kap. 1 och 2 §§ patentlagen.

³³⁵ 4 kap. 2 och 6 §§ patentlagen.

³³⁶ 3 kap. 1 § patentlagen.

³³⁷ 5 kap. 1 och 2 §§ patentlagen.

³³⁸ Wessman, med flera, 2019, s. 56.

Patenträttigheter kan i princip överlåtas i enlighet med allmänna förmögenhetsrättsliga regler. En anteckning om överlåtelsen kan på begäran göras i patentregistret, men anteckningen har inte någon sakrättslig verkan. Sakrättsligt skydd uppnås i stället genom själva avtalet.

En patenthavare kan ge någon annan rätt att yrkesmässigt utnyttja en uppfinning genom en licens. En sådan licens kan också meddelas av en domstol med tvång. Ett beslut om tvångslicens kan exempelvis vara möjligt om patentet inte används eller med hänsyn till ett allmänt intresse är av synnerlig vikt. En licenstagare får överlåta eller upplåta sin rätt vidare endast om patenthavaren har medgett det.³³⁹

Ett meddelat patent kan upprätthållas i 20 år från ansökans in-givningsdag.³⁴⁰ Under 20-årsperioden måste vissa avgifter betalas till registreringsmyndigheten.³⁴¹ Från huvudregeln om en livstid på maxi-malt 20 år finns möjligheter till tilläggsskydd för läkemedel och växt-skyddsmedel, som kan gälla i ytterligare som mest fem år. Syftet med den förlängda skyddstiden är att kompensera för den tid och de kost-nader det tar att utprova ett nytt läkemedel eller nytt växtskydds-medel så att det kan godkännas för försäljning.³⁴²

Ett patent kan pantsättas. Panträtt uppkommer genom registre-ring av ett skriftligt avtal om pantsättning av egendomen.³⁴³ Bestäm-melser i annan lag om handpanträtt vid utmätning eller i konkurs gäller också för panträtt i ett patent eller en patentansökan. När en ansökan om registrering kommer in till Patent- och registrerings-verket medför det samma rättsverkningar som när en panthavare tar en lös sak i besittning.³⁴⁴ Panthavaren får sälja panten och ta ut sin fordran ur köpeskillingen endast om panthavaren dessförinnan har underrättat gäldenären och andra kända sakägare om försäljningen och dessa har fått skälig tid att bevaka sin rätt.³⁴⁵

Rätten till en patentansökan och ett patent kan övergå till någon annan genom arv eller testamente. Patenträttigheter kan också utmä-tas och ingå i konkurser. Det gäller även patenträttigheter som befin-ner sig på ansökningsstadiet. En uppfinning som har konkretiserats i form av en skriftlig beskrivning eller i form av ritningar kan möj-

³³⁹ 13 kap. patentlagen.

³⁴⁰ 5 kap. 2 § patentlagen.

³⁴¹ 12 kap. patentlagen.

³⁴² 18 kap. patentlagen och Jonshammar, Louise, kommentaren till 18 kap. 1 §, Karnov, Juno, besökt den 21 april 2025.

³⁴³ 14 kap. 1 och 2 §§ patentlagen.

³⁴⁴ 14 kap. 11 § patentlagen.

³⁴⁵ 14 kap. 12 § patentlagen.

ligen utmätas, men i princip är en uppfinning inte utmätningsbar innan ett patent har sökts.³⁴⁶

Registreringar om patenthavaren

Den som har överlåtit eller förvärvat ett patent får begära att övergången ska antecknas i patentregistret. Detsamma gäller om en licens har upplåtits. Om det visas att en i registret antecknad licens har upphört att gälla, ska anteckningen om licensen tas bort. Även tvångslicenser ska antecknas i registret.³⁴⁷

Om någon har anmält till Patent- och registreringsverket att han eller hon har väckt talan om ogiltighet, överföring eller tvångslicens i fråga om ett patent, ska det antecknas i registret. När en domstol i ett mål eller ärende enligt patentlagen eller om bättre rätt till patent har underrättat Patent- och registreringsverket om en dom eller ett slutligt beslut, ska det antecknas i registret. När domen eller beslutet har fått laga kraft, ska den huvudsakliga utgången i målet antecknas i registret.³⁴⁸

Om ett patent har utmätts, belagts med kvarstad eller tagits i anspråk genom betalningssäkring, ska det efter anmälan antecknas i registret.³⁴⁹ Om patenthavaren hos Patent- och registreringsverket skriftligen avstår från patentet, ska verket förklara att patentet har upphört i sin helhet. Detta får dock inte ske om patentet är utmätt, belagt med kvarstad eller taget i anspråk genom betalningssäkring eller om det pågår en tvist vid domstol om överföring av patentet.³⁵⁰

Har en domstol beslutat om kvarstad på ett patent eller upphävt ett sådant beslut, ska domstolen genast underrätta Patent- och registreringsverket om beslutet.³⁵¹

³⁴⁶ Kronofogden, 2024, s. 46.

³⁴⁷ 13 kap. 1–6 §§ patentlagen och 9 kap. 12 § patentförordningen (2024:1020).

³⁴⁸ 9 kap. 11 § patentförordningen.

³⁴⁹ 9 kap. 14 § första stycket patentförordningen.

³⁵⁰ 9 kap. 6 § patentlagen. Bestämmelsen tillämpas inte på europeiska patent med enhetlig verkan.

³⁵¹ 7 § förordningen (1981:967) om skyldighet för domstol och Kronofogdemyndigheten att lämna underrättelser om vissa beslut av exekutiv betydelse.

Internationella patent

Det finns särskilda regler för internationella patent och europeiska patent, som framgår i 10 och 11 kap. patentlagen. En ansökan om europeiskt patent kan göras hos det europeiska patentverket. Om det europeiska patentverket beviljar en ansökan och meddelar ett europeiskt patent måste patenthavaren sedan begära att patentet ska bli giltigt i alla eller vissa av de europeiska stater som deltar i samarbetet. Det kan ske antingen genom att patentet valideras eller genom att det ges enhetlig verkan.

Validering innebär att patentet bekräftas separat i varje land där patenthavaren vill att det ska gälla. För att patentet ska få giltighet i Sverige måste patenthavaren då begära hos Patent- och registreringsverket att patentet ska ha samma verkan som om det hade meddelats här. Ingen ny sakprövning görs i så fall, utan det räcker att patenthavaren lämnar in en svensk översättning av patentkraven (i vissa fall hela patentskriften) och betalar en avgift. När detta har skett gäller patentet som ett svenskt patent. När ett europeiskt patent har meddelats av det europeiska patentverket kan patenthavaren i stället för att validera i enskilda länder begära enhetlig verkan av patentet. Det innebär att patentet ges ett och samma skydd med samma rättsliga konsekvenser i alla anslutna EU-länder.

Varumärken

Ett varumärke kan vara ett företags viktigaste tillgång. Att fylla ett varumärke med innehåll kräver tid och engagemang. Varumärket kan registreras, men det är inte obligatoriskt med registrering.

Vad som kan vara ett varumärke

Ett varumärke kan bestå av alla tecken som har särskiljningsförmåga och som tydligt kan återges i Patent- och registreringsverkets varumärkesregister. Med tecken avses särskilt ord, inbegripet personnamn, samt figurer, bokstäver, siffror, färger, ljud och formen eller utstyrelsen på en vara eller dess förpackning.³⁵²

³⁵² 1 kap. 4 § varumärkeslagen.

Hur varumärkesrätten uppstår

Det finns två sätt att få skydd av varumärkesrätten. Ensamrätt till varumärken kan förvärfvas genom registrering i varumärkesregistret som förs av Patent- och registreringsverket. Internationell registrering är också möjlig. Ensamrätt till varukännetecken kan dessutom förvärfvas utan registrering om varukännetecknet är inarbetat. Ett varukännetecken ska anses inarbetat om det här i landet inom en betydande del av den krets till vilken det riktar sig är känt som beteckning för de varor eller tjänster som tillhandahålls under kännetecknet. Om varukännetecknet är inarbetat endast i en del av landet, gäller ensamrätten endast i det området. Innehavare av företagsnamn och andra näringskännetecken (namn på företag) har också ensamrätt som varukännetecken.³⁵³

Oavsett om varumärket har uppstått genom registrering eller inarbetning så förutsätter skyddet att det finns särskiljningsförmåga, vilket innebär att varumärket måste skilja ut varor eller tjänster som säljs i en näringsverksamhet från dem som säljs i en annan näringsverksamhet. För att det ska finnas särskiljningsförmåga får ett varukännetecken inte bara vara en beskrivning av den vara eller tjänst som det handlar om.³⁵⁴

Vad varumärkesrätten innebär

Varumärkesrätten, det vill säga ensamrätten att använda ett varumärke, innebär att ingen annan än innehavaren får använda det i näringsverksamhet utan tillstånd.³⁵⁵ Både fysiska och juridiska personer kan vara rättighetshavare. Det vanliga är att företag är innehavare av såväl registrerade varumärken som inarbetade varukännetecken.

Ett registrerat varumärke gäller i tio år. Registreringen kan förnyas hur många gånger som helst, förutsatt att en avgift betalas till Patent- och registreringsverket.³⁵⁶ Ett inarbetat varumärke har skydd så länge inarbetningen består, det vill säga så länge det finns kännedom om märket hos omsättningskretsen. I ett mål eller ärende om

³⁵³ 1 kap. 6–8 §§ varumärkeslagen.

³⁵⁴ 1 kap. 5 § varumärkeslagen.

³⁵⁵ 1 kap. 10 § varumärkeslagen.

³⁵⁶ 2 kap. 34 och 25 §§ varumärkeslagen.

varumärkesrätt anses den som senast blivit införd i registret som innehavare av rätten.

Ett varumärke kan överlåtas helt eller delvis, oavsett om skyddet grundas i registrering eller inarbetning. Överlåtelsen kan ske separat eller i samband med en överlåtelse av den näringsverksamhet där varumärket används. Vid överlåtelse av en näringsverksamhet ingår varumärken som hör till näringsverksamheten i överlåtelsen, om inte något annat har avtalats.³⁵⁷ En överlåtelse av ett nationellt varumärke förutsätter inte att några särskilda formkrav iakttas. Överlåtelsen måste emellertid antecknas i varumärkesregistret för att den nya varumärkeshavaren ska anses vara innehavare i mål och ärenden om varumärket.³⁵⁸

Innehavaren av ett varumärke kan ge någon annan rätt att använda det genom licens. Varumärkeslicensen utgör en form av upplåtelse av rätten att använda varumärket. Licensen kan avse en del av eller alla de varor som kännetecknet gäller för och hela eller en del av landet. Licensen kan antecknas i varumärkesregistret.³⁵⁹ Sakrättsligt skydd följer inte med anteckningen, utan med avtalet i sig. Att licensen har antecknats i varumärkesregistret får dock bevisverkan om den skulle ifrågasättas av någon.³⁶⁰ Licensen kan vara exklusiv eller icke-exklusiv.

Varumärkeslicensiering innebär att licenstagaren ges rätt att använda varumärket i de syften som skyddas av ensamrätten – det vill säga kommersiell användning i enlighet med varumärkets egentliga funktioner. En licens utgör alltså inte mer än ett tillstånd att vidta åtgärder som annars skulle innebära ett varumärkesintrång. Genom licensen kan licenstagaren tillgodogöra sig de associationer och abstrakta delar av varumärkets föremål som konsumenter kopplar till varumärket.³⁶¹

Ett registrerat varumärke eller en ansökan om registrering kan pantsättas. Panträtt i ett registrerat varumärke eller i en ansökan om registrering av ett varumärke uppkommer genom registrering av ett skriftligt avtal om pantsättning av egendomen.³⁶² Först genom registreringen uppkommer det sakrättsliga moment som motsvarar tra-

³⁵⁷ 6 kap. 1 § varumärkeslagen.

³⁵⁸ 6 kap. 2 och 3 §§ varumärkeslagen.

³⁵⁹ 6 kap. 4 och 5 §§ varumärkeslagen.

³⁶⁰ Wessman, Richard, 2023, *Varumärkeslagen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 1 c, kommentaren till 6 kap. 5 §.

³⁶¹ Arnerstål, Stojan, 2014, *Varumärket som kontraktsföremål*, Iustus Förlag, s. 46.

³⁶² 7 kap. 1 och 2 §§ varumärkeslagen.

ditionen vid pantsättning av lös sak. De rättsliga effekterna av registreringen, det vill säga det sakrättsliga skyddet, ska emellertid räknas från den tidpunkt när registreringen av avtalet om pantsättning söktes. Till skillnad från en anteckning om ett licensavtal har registreringen av ett avtal om pantsättning en konkret juridisk effekt med sakrättsligt skydd som följd.³⁶³ Vid registrering av en pantsättning presumeras den som är antecknad som innehavare av varumärket ha rätt till det.³⁶⁴

Ett registrerat varumärke får utmätas och kan ingå i konkurs. Ett inarbetat varumärke kan däremot inte utmätas, men får ingå i konkurs.³⁶⁵

Registreringar om varumärkeshavaren

Varumärkesregistret förs av Patent- och registreringsverket. Där registreras överlåtelse, licenser och pantsättning av varumärken.³⁶⁶

En anteckning i varumärkesregistret avseende överlåtelse eller bättre rätt syftar till att klargöra för allmänheten vem som är ny eller rättmätig innehavare. Överlåtelsens giltighet eller rätten till varumärket är emellertid inte beroende av registreringen. Anteckningen saknar obligationsrättslig betydelse eftersom överlåtelsen har verkan mellan parterna även om den inte skulle antecknas. Anteckningen har i princip inte heller någon betydelse i sakrättsligt hänseende, eftersom skydd mot överlåtarens borgenärer uppkommer redan genom överlåtelseavtalet.³⁶⁷

Har rätten till ett registrerat varumärke utmätts, belagts med kvarstad eller tagits i anspråk genom betalningssäkring, ska det efter anmälan antecknas i varumärkesregistret.³⁶⁸ Har en domstol beslutat om kvarstad på ett varumärke eller en varumärkesansökan eller upphävt ett sådant beslut, ska domstolen genast underrätta Patent- och registreringsverket.³⁶⁹

³⁶³ Wessman, 2023, kommentaren till 7 kap. 2 §.

³⁶⁴ 7 kap. 4 § andra stycket varumärkeslagen.

³⁶⁵ 10 kap. 12 § varumärkeslagen.

³⁶⁶ 1 kap. 1 och 12–15 §§ varumärkesförordningen (2011:594).

³⁶⁷ NJA 2009 s. 695, NJA 2010 s. 617 och prop. 2017/18:267 *Modernare regler om varumärken och en ny lag om företagsnamn*, s. 258.

³⁶⁸ 1 kap. 16 § varumärkesförordningen.

³⁶⁹ 7 och 7 a §§ förordningen om skyldighet för domstol och Kronofogdemyndigheten att lämna underrättelser om vissa beslut av exekutiv betydelse.

Det är inte möjligt att utmäta inarbetade varukännetecken. Om innehavaren försätts i konkurs, ingår dock rätten i konkursboet.³⁷⁰

Internationella varumärken

Varumärkesrätten är till stor del nationellt reglerad. Den svenska rätten bygger visserligen på EU-rätt, men en nationell varumärkesrätt som grundas i registrering hos Patent- och registreringsverket eller på inarbetning i Sverige har ingen verkan utomlands. Det är dock möjligt att göra en internationell varumärkesregistrering enligt det så kallade Madridprotokollet, vilket även det görs hos Patent- och registreringsverket.³⁷¹ En ansökan om registrering av ett EU-varumärke kan också göras enligt den EU-rättsliga varumärkesförordningen.³⁷² Registrering sker då hos den europeiska immaterialrättsmyndigheten och ger skydd i hela EU. En överlåtelse av ett EU-varumärke får inte rättsverkan i förhållande till tredje man förrän den har antecknats i EU-varumärkesregistret.³⁷³

Mönster

Mönsterrätten skyddar utseendet på produkter. Mönsterskydd kallas också designskydd. På den moderna marknaden är design ett viktigt konkurrensmedel. Inom många områden, till exempel avseende teknik som datorer och telefoner, kan konkurrerande produkters tekniska funktion och prestanda vara ganska närliggande. Genom att en produkt har en tilltalande och särskiljande design kan en konkurrensfördel uppnås.³⁷⁴

Vilka mönster som kan skyddas

I mönsterskyddslagen definieras mönster som utseendet på en produkt eller produkt-del. Detta utseende bestäms av själva produktens detaljer eller av detaljer i produktens utsmyckning, särskilt vad gäller

³⁷⁰ 10 kap. 12 § varumärkeslagen.

³⁷¹ 5 kap. 1 varumärkeslagen.

³⁷² EU-varumärken regleras i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1001 av den 14 juni 2017 om EU-varumärken (EU-varumärkesförordningen).

³⁷³ Artikel 20.3 och 4 samt artikel 27.1 i EU-varumärkesförordningen.

³⁷⁴ Wessman, med flera, 2019, s. 33.

linjer, konturer, färger, former, ytstrukturer eller material. Utseendet på en produkt, eller en produkt del, kan givetvis vara beroende av ett flertal sådana faktorer i förening, till exempel en rullväska i en viss form och material, färgsatt på ett visst sätt. Med produkt avses ett industriellt eller hantverksmässigt framställt föremål, inbegripet delar som ska monteras till en sammansatt produkt, förpackningar, utstyrsel, grafiska symboler eller typsnitt.³⁷⁵

Den design som kan skyddas kan vara tvådimensionell, till exempel ett smultronmönster, eller i tre dimensioner, till exempel utseendet på en ficklampa.

Mönsterrätt får inte omfatta sådana detaljer i en produkts utseende som uteslutande är bestämda av produktens tekniska funktion.³⁷⁶ Av konkurrensskäl ska ensamrätt till tekniska idéer och funktionella lösningar endast beviljas under de stränga krav och med den begränsade skyddsperiod som gäller enligt patenträtten.³⁷⁷

Hur mönsterrätten uppstår

Den som har skapat ett mönster (formgivaren) eller den till vilken formgivarens rätt har övergått kan genom registrering få ensamrätt till mönstret.³⁷⁸ Patent- och registreringsverket är registreringsmyndighet.³⁷⁹

Mönsterrätt förutsätter att mönstret är nytt, vilket innebär att inget identiskt mönster får ha gjorts allmänt tillgängligt före dagen för ansökan om registrering. Mönster ska anses identiska trots att de skiljer sig åt, om skillnader föreligger endast i oväsentliga avseenden. Mönstret måste också vara särpräglad för att få skydd, vilket innebär att en kunnig användares helhetsintryck av mönstret skiljer sig från helhetsintrycket av varje annat mönster som har gjorts allmänt tillgängligt.³⁸⁰ Det mönsterrättsliga nyhetskravet är, till skillnad från det patenträttsliga, inte globalt, utan begränsat till Europa. Mönstret anses inte ha blivit allmänt tillgängligt om fackkretsarna inom den aktuella sektorn i det europeiska samarbetsområdet EES i sin normala näringsverksamhet inte rimligen kunde ha fått nyhets-

³⁷⁵ 1 § mönsterskyddslagen.

³⁷⁶ 4 a § mönsterskyddslagen.

³⁷⁷ Wessman, med flera, 2019, s. 116.

³⁷⁸ 1 a § mönsterskyddslagen.

³⁷⁹ 9 § mönsterskyddslagen och 20 § mönsterskyddsförordningen (1970:486).

³⁸⁰ 2 § mönsterskyddslagen.

skadlig kunskap om mönstret. Tillgängliggörandet i sig måste inte ha skett i EES för att vara nyhetsskadligt. Den kritiska frågan är om ifrågavarande fackkretsar i EES rimligen kan ha fått relevant kunskap genom tillgängliggörandet.³⁸¹

Som huvudregel får inte mönstret vara offentliggjort sedan tidigare, men det finns undantag. Formgivaren kan, även om han eller hon låtit offentliggöra mönstret, inom ett år därefter ansöka om skydd. Under fristen kan formgivaren själv eller någon som har dennes tillstånd arbeta öppet med mönstret på marknaden utan att nyheten förstörs.³⁸²

Vad mönsterrätten innebär

Mönsterrätten innebär att ingen får utnyttja mönstret utan samtycke från den som är innehavare av mönsterrätten, det vill säga mönstrehavaren. Det rör sig om en rätt att förhindra andras användning. Ensamrätten täcker in olika former av förfoganden, till exempel tillverkning, marknadsföring, försäljning, import eller export, användning och lagerhållning. Skyddet från intrång omfattar alla mönster som ger samma helhetsintryck på en kunnig användare jämfört med det registrerade mönstret. Det handlar alltså om ett helhetsintryck för personer som har viss vana av produkterna. Det ska även tas hänsyn till hur stort variationsutrymme som funnits, vilket kan skifta mellan olika typer av produkter.³⁸³

Privata förfoganden som sker utan vinstsyfte omfattas inte av skyddet. Detsamma gäller utnyttjanden som sker i experimentsyfte. Dessutom undantas vissa utnyttjanden i form av citat och undervisningssituationer om det sker enligt god sed.³⁸⁴

Har en mönstrehavare licensierat ut rätten att utnyttja mönstret, får licenstagaren överlåta sin rätt vidare endast om det träffas avtal om det. Ingår licensen i en rörelse får den dock överlåtas i samband med överlåtelse av rörelsen, om inte något annat har avtalats. I så fall svarar överlåtaren för att licensavtalet fullgörs.³⁸⁵

³⁸¹ 3 § mönsterskyddslagen.

³⁸² 3 a § mönsterskyddslagen.

³⁸³ 5 § första stycket mönsterskyddslagen.

³⁸⁴ 7 § mönsterskyddslagen.

³⁸⁵ 26 § mönsterskyddslagen.

Mönsterregistrering gäller för en eller flera femårsperioder, räknat från den dag när ansökan om registrering gjordes. Registrering som gäller för kortare tid än 25 år kan på begäran förnyas för ytterligare femårsperioder till sammanlagt 25 år. För mönster som avser en beståndsdel som används för att reparera en sammansatt produkt så att den återfår sitt ursprungliga utseende, gäller registreringen aldrig för mer än högst tre femårsperioder.³⁸⁶

Det saknas särskilda regler som gör det möjligt att pantsätta ett mönster med rättslig verkan. I tidigare lagstiftningsarbete har det föreslagits att sådana regler ska införas i mönsterskyddslagen, men det har hittills inte skett.³⁸⁷

Registrering av ändringar av mönsterrättshavare

Om en mönsterrätt har övergått på någon annan eller om en licens har upplåtits eller överlåtits, ska det på begäran göras en anteckning om det i mönsterregistret. Om det begärs ska det också antecknas om en licens innebär att mönsterhavarens rätt att upplåta ytterligare licens har begränsats. Om det visas att en licens som har antecknats i registret har upphört att gälla, ska anteckningen tas bort. Detsamma gäller om någon i en tvist har visat sig ha bättre rätt till mönstret. I ett mål eller ärende om mönsterrätt anses den som senast blivit införd i mönsterregistret som mönsterhavare.³⁸⁸

Om en mönsterhavare skriftligen hos registreringsmyndigheten avstår från mönsterrätten ska myndigheten ta bort mönstret ur registret. Det får dock inte ske om mönsterrätten är utmätt, belagd med kvarstad, tagen i anspråk genom betalningssäkring eller om det pågår en tvist om överföring av registrering.³⁸⁹ Om en mönsterrätt har utmätts, belagts med kvarstad eller tagits i anspråk genom betalningssäkring, antecknas det efter anmälan i registret.³⁹⁰ Har en domstol

³⁸⁶ 24 § mönsterskyddslagen.

³⁸⁷ SOU 2001:68 *Förslag till formskyddslag*, s. 151–153 och Levin, Marianne och Hellstadius, Åsa, 2023, *Lärobok i immaterialrätt*, Norstedts Juridik, Juno version 13, s. 415. I doktrin sågs att pantförskrivning av licensrätt bör kunna ske med sakrättslig verkan om den denuncieras mönsterhavaren, Walin, Gösta, Millqvist, Göran, H. Persson, Annina, 2022, *Panträtt*, Norstedts Juridik, Juno version 4, s. 232.

³⁸⁸ 27 § mönsterskyddslagen.

³⁸⁹ 33 § mönsterskyddslagen.

³⁹⁰ 25 § tredje stycket mönsterskyddsförordningen.

beslutat om kvarstad på en mönsterrätt eller upphävt ett sådant beslut, ska domstolen genast underrätta Patent- och registreringsverket.³⁹¹

Internationella mönster

Om mönstret registreras vid Patent- och registreringsverket enligt den svenska mönsterskyddslagen får mönsterhavaren skydd i Sverige. Om det registreras vid Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet enligt den europeiska mönsterförordningen får mönsterhavaren skydd i EU. Enligt EU-mönsterförordningen kan man även få ett formlöst mönsterskydd, oberoende av registrering. Detta skydd gäller dock endast under tre år från att mönstret gjordes tillgängligt, vilket ska jämföras med 25 år vid registrering.³⁹²

Upphovsrätt

Upphovsrätten ger konstnärer, fotografer, författare och andra kreatörer ensamrätt att bestämma över hur deras verk får framföras, spridas och visas. Upphovsrättslagen reglerar vilka olika typer av företeelser som kan vara aktuella för upphovsrätt. På den moderna marknaden spelar upphovsrätten en central roll när det till exempel gäller att skydda design av brukskonst, som kläder, möbler, fordon och industriella föremål, samt datorprogram och databaser.³⁹³

Vad som ger upphovsrätt

Upphovsrätt kan omfatta en rad olika företeelser, som texter, datorprogram, musik, teater, film, fotografier, byggnadskonst och brukskonst. Även andra typer av intellektuella prestationer kan få upphovsrättsligt skydd.³⁹⁴

Utöver det som kallas den egentliga upphovsrätten ger upphovsrättslagen också skydd för ett antal företeelser som benämns närstående rättigheter. De närstående rättigheterna kan gälla till förmån

³⁹¹ 7 och 7 a §§ förordningen om skyldighet för domstol och Kronofogdemyndigheten att lämna underrättelser om vissa beslut av exekutiv betydelse.

³⁹² Rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning, artikel 11 och 12.

³⁹³ Wessman, med flera, 2019, s. 21.

³⁹⁴ 1 kap. 1 och 2 §§ upphovsrättslagen.

för artister, producenter av film och musik, radio- och TV-företag, framställare av databaser och fotografer.³⁹⁵

Hur upphovsrätten uppstår

Upphovsrätt uppkommer direkt genom skapandet. Det behövs alltså ingen registrering hos någon myndighet. En förutsättning för upphovsrätt är förekomsten av en viss grad av originalitet. Man brukar tala om ett krav på verkshöjd. För en roman eller målning uppstår normalt inga gränsdragningsvärigheter, men det kan vara svårare att dra gränsen för exempelvis ritningar, brukskonst och annat som kommer till praktisk användning.³⁹⁶

De närstående rättigheterna har andra krav som inte förutsätter verkshöjd. Som exempel kan nämnas att fotografier och ljudinspelningar är skyddade som närstående rättigheter oavsett originalitet.³⁹⁷ Utgångspunkten är att det är den som har skapat ett sådant verk som blir innehavare av ensamrätten.

Vad upphovsrätten innebär

De ageranden som upphovspersonen kan hindra andra från är att framställa exemplar av verket eller göra det tillgängligt för allmänheten.³⁹⁸ Den här delen av upphovsrätten är den ekonomiska rätten till verket. Dessutom har upphovsmannen en ideell rätt till sitt verk, som innebär att upphovsmannen ska nämnas i samband med att ett verk görs tillgängligt för allmänheten, och att verket inte får ändras på ett sätt som innebär en kränkning av upphovsmannen. Den ideella rätten kan upphovsrättshavaren endast efterge med bindande verkan såvitt avser en till art och omfattning begränsad användning av verket. Det är alltså inte möjligt att helt och hållet överlåta den ideella rätten till någon annan. Denna del av upphovsrätten är på ett tvingande sätt knuten till upphovsrättshavarens person.³⁹⁹

³⁹⁵ De närstående rättigheterna regleras i 5 kap. upphovsrättslagen.

³⁹⁶ Wessman, med flera, 2019, s. 22 f. Se exempelvis NJA 2009 s. 159 om kravet på verkshöjd.

³⁹⁷ 5 kap. 46 och 49 a §§ upphovsrättslagen.

³⁹⁸ 1 kap. 2 § upphovsrättslagen.

³⁹⁹ 1 kap. 3 § upphovsrättslagen. En särreglering finns för upphovsrätt till datorprogram som skapas av en arbetstagare, se 3 kap. 40 a § upphovsrättslagen.

Upphovsrätten är det immaterialrättsliga område som har flest inskränkningar. Det finns flera undantag från skyddet som innebär att åtgärder med skyddade verk kan vara tillåtna i syfte att tillgodose andra intressen än upphovspersonens. Som exempel på sådana andra intressen kan nämnas yttrande- och informationsfriheten. Upphovsrätten har balanserats mot dessa intressen genom att tankar, fakta och idéer inte skyddas av upphovsrätt, utan endast utformningen av tanken eller idén skyddas. Andra får också förmedla samma idéer men får göra det på ett annat sätt.⁴⁰⁰

Upphovsrätten gäller i 70 år efter upphovspersonens död, det vill säga betydligt längre tid än exempelvis patenträtt och mönsterrätt.⁴⁰¹

De närstående rättigheterna gäller i princip i 50 år från framställningen eller sändningen.

Överlåtelse av upphovsrätt

För upphovsrätter finns inget register där man kan registrera en överlåtelse. När det gäller överlåtelse av upphovsrätter aktualiseras också vissa andra frågor som inte gör sig gällande på samma sätt för de övriga immateriella rättigheterna.

Till att börja med är det viktigt att beakta att varje upphovsrätt i sig är bärare av ett flertal förfoganderätter, exempelvis spridningsrätten, visningsrätten och rätten till exemplarframställning. Dessutom har den ideella rätt som upphovsmannen har till sitt verk betydelse för möjligheterna att överlåta verket. Det är också viktigt att göra skillnad mellan verket och exemplaret, i och med att en förvärfvares rätt kan omfatta endast exemplaret och inte verket. Vid tolkningen av upphovsrättsavtal behöver särskild hänsyn tas till upphovsrättens syfte och särdrag, vilket kan tala för att sådana avtal ges en restriktiv tolkning.⁴⁰² Förfogandeformer som inte uttryckligen har övergått genom avtalet anses generellt ligga kvar på upphovsmannen. Även efter en fullständig övergång av upphovsrätten måste man ha i åtanke att upphovsmannen fortfarande har den ideella rätten till verket. Den ideella rätten, som består av namnangivelsesrätten och ett förbud mot ändring av verket, kan i princip inte överlåtas.⁴⁰³

⁴⁰⁰ Inskränkningarna regleras i 2 kap.

⁴⁰¹ 4 kap. 43 § upphovsrättslagen.

⁴⁰² Jämför *Deckarserien*, NJA 2025 s. 162, p. 29–34.

⁴⁰³ Kronofogden, 2024, s. 47 och 3 kap. 27 § upphovsrättslagen.

Den till vilken en upphovsrätt har överlåtits har inte rätt att överlåta rätten till verket vidare om inte det har avtalats särskilt. En vidareöverlåtelse rätt kan även framgå av branschpraxis på området. En upphovsrätt kan också överlåtas vidare genom en överlåtelse av den rörelse i vilken rättigheten ingår. Upphovsrätten till ett verk kan inte utmätas och inte ingå i en konkurs så länge den innehas av upphovsmannen. Däremot ingår i princip enskilda exemplar av verken i konkursboets egendomsmassa. Exemplar av manuskript och konstverk som inte har blivit utställda, utbudna till salu eller godkända för offentliggörande ingår däremot inte i konkursen. Rätten till datorprogram övergår, om inte annat har avtalats, från arbetstagaren till arbetsgivaren om programmet har skapats som ett led i arbetstagarens arbetsuppgifter eller efter en instruktion från arbetsgivaren. Sådan programvara kan som huvudregel alltså ianspråk tas av konkursförvaltaren.⁴⁰⁴

Upphovsmän kan ha rätt till ersättning för offentliga framföranden av deras verk genom de licens- och avgiftssystem som administreras av särskilda organisationer som bevakar upphovsrätt, som Svenska artisters och musikers intresseorganisation och svenska gruppen av the International Federation of the Phonographic Industry.⁴⁰⁵

Internationell upphovsrätt

Genom ett antal internationella överenskommelser gäller upphovsrätten i många länder direkt. Visserligen gäller bara den svenska upphovsrättslagen i Sverige men framför allt Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk har medfört att skyddet uppkommer formlost och att aktörer från andra länder inte får diskrimineras. Därmed uppkommer upphovsrätt automatiskt om förutsättningarna är uppfyllda enligt väldigt många länders lagstiftning samtidigt – fler än 160 länder har anslutit sig till konventionen.

⁴⁰⁴ Kronofogden, 2024, s. 47 och 3 kap. 28, 40 a och 42 §§ upphovsrättslagen.

⁴⁰⁵ 5 kap. 47 § upphovsrättslagen och Olsson, Henry, Rosén, Jan, 2023, *Upphovsrättslagstiftningen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 5, kommentaren till samma bestämmelse.

Övriga immaterialrättsligt skyddade rättigheter

Det finns ytterligare immateriella rättigheter som inte ska gås igenom lika detaljerat som de ovanstående men som kan nämnas helt kort.

Växtförädlarrätt är ett immaterialrättsligt skydd för nya växtsorter som regleras i växtförädlarrättslagen. Lagen har en liknande uppbyggnad som patentlagen. Registermyndighet är Statens jordbruksverk. Liksom patentlagen och mönsterskyddslagen innehåller växtförädlarrättslagen en bestämmelse om verkan av utmätning, kvarstad, betalningssäkring och tvister i fråga om ändringar i växtförädlarregistret när rättighetshavaren avstår sin rätt.⁴⁰⁶ Om en växtförädlarrätt har utmätts, belagts med kvarstad eller tagits i anspråk genom betalningssäkring, ska det efter anmälan antecknas i registret.⁴⁰⁷

Rätt till kretsmönster för halvledarprodukter regleras också i en egen lag. Skyddet för sådana kretsmönster uppstår direkt genom skapandet och kan inte registreras. För rätt till skydd krävs att kretsmönstret är resultatet av en egen intellektuell insats av den som har skapat det och att kretsmönstret inte är allmänt förekommande inom halvledarindustrin.⁴⁰⁸

Ett immaterialrättsligt skydd finns också för företagsnamn, det vill säga firmor. Företagsnamn har vissa likheter med varumärken men regleras i lagen om företagsnamn. Ansvarig registermyndighet är Bolagsverket. Ett företagsnamn får inte överlåtas om det inte sker i samband med att den näringsverksamhet där det används överläts. En överlåtelse av näringsverksamheten omfattar som huvudregel även företagsnamnet, om inte något annat har avtalats.⁴⁰⁹ För företagsnamn gäller särskilda regler om utmätning. Företagsnamn får inte utmätas. Som huvudregel ingår inte utmätningsfri egendom i gäldenärens konkursbo. För företagsnamn har det dock gjorts undantag – trots att de inte får utmätas ingår de i de flesta fall i konkursboet.⁴¹⁰

⁴⁰⁶ 8 kap. 2 § växtförädlarrättslag.

⁴⁰⁷ 22 § växtförädlarrättsförordningen (1997:383).

⁴⁰⁸ Lagen om skydd för kretsmönster och halvledarprodukter.

⁴⁰⁹ 4 kap. 1 § lagen om företagsnamn.

⁴¹⁰ 4 kap. 2 § lagen om företagsnamn.

Domännamn

Att synas på internet har stor betydelse för företags verksamhet. Domännamn är därför en naturlig del i företags och organisationers vardag. Samtidigt utgör domännamnen en betydelsefull marknadsföringskanal, en säkerhetsaspekt och en kvalitetsstämpel. Ett företags eller en organisations domännamn bär ofta på stora värden, både förtroendemässiga och ekonomiska.⁴¹¹

Vad ett domännamn är

Ett domännamn kan ses som en teknisk lösning för att översätta IP-adresser till läsbar form.⁴¹² Domännamn skulle förenklat kunna sägas vara motsvarigheten till ett företags fysiska adress, fast på internet. Domännamn är bara ett sätt att hitta en webbplats – tar man bort domännamnet eller leder om namnet till en annan IP-adress finns ändå själva verksamheten kvar. Innehållet som domännamnet ledde till försvinner alltså inte bara för att domännamnet försvinner. Om man jämför med en fastighet kan domännamnet liknas vid gatuadressen som gör det möjligt att hitta till fastigheten. Att ta bort gatuadressen gör att fastigheten blir svår att hitta, men det gör inte att fastigheten försvinner.⁴¹³

Högsta domstolen har uttalat att det står klart att rätten till ett domännamn är en ensamrätt, att ett domännamn kan vara en tillgång med ett ekonomiskt värde, att ett domännamn kan överlåtas och att ett domännamn i vissa avseenden fyller en funktion som liknar den som ett näringskännetecken har. Högsta domstolen har därför bedömt att domännamn är en rättighet av ett sådant slag som utgör egendom som kan förverkas med stöd av upphovsrättslagen.⁴¹⁴

⁴¹¹ Edmar, Malin, 2021, *Internetpublicering och sociala medier – en juridisk vägledning*, Norstedts juridik, Juno version 7, s. 120 f.

⁴¹² I SOU 2018:6 s. 60–62 finns en utförlig beskrivning om vad IP-adresser är, hur domännamnsystemets hierarkiska uppbyggnad ser ut, hur servrar hanterar information om domännamn med mera.

⁴¹³ Minnesanteckningar från möte med Internetsiftelsen, komm2025/00016:24.

⁴¹⁴ *Domännamnsförverkandet*, NJA 2017 s. 1070.

Hur ett domännamn uppstår

Ett domännamn uppstår genom registrering och existerar bara så länge det finns registrerat. Domännamn som finns under toppdomänerna .se och .nu registreras i det register som Internetstiftelsen ansvarar för enligt toppdomänslagen (2006:24).⁴¹⁵ Man hittar ett sådant domännamn genom att söka på namnet i Internetstiftelsens öppna databas eller genom att kontakta stiftelsen och fråga om det finns registrerat på en viss juridisk eller fysisk person. Domännamn som finns under toppdomänen .com förvaltas av det amerikanska företaget Verisign.

Den som äger ett varumärke har inte någon automatisk företrädesrätt till motsvarande domännamn. Detta gäller för de flesta toppdomäner, inklusive .se och .com. Men enligt reglerna för registrering under .se-domänen är det den som ansöker om att registrera ett domännamn som har ansvar för att domännamnet inte utgör intrång i någon känneteckensrätt eller annan rättighet.⁴¹⁶

Detta betyder indirekt att om det finns en varumärkesinnehavare eller någon annan som kan visa berättigat intresse till ett visst domännamn får den personen företrädesrätt till det domännamnet. En registrering av ett varumärke hos Patent- och registreringsverket innebär alltså inte automatiskt en rättighet eller skydd av ett domännamn. Om en varumärkesinnehavare upptäcker att någon annan har registrerat varumärket som domännamn under toppdomänen .se, kan varumärkeshavaren dock få domännamnet flyttat till sig om han eller hon kan visa att domännamnsinnehavaren saknar ett berättigat intresse och att registreringen är gjord i ond tro. Med ond tro menas en registrering med syfte att förhindra ett företag eller en organisation från att kunna använda sina egna varumärken eller kännetecken som domännamn, eller att registreringen haft uppsåt att störa affärsverksamheten.⁴¹⁷

⁴¹⁵ Topppdomänen är de bokstäver som domännamnet slutar på.

⁴¹⁶ Internetstiftelsens registreringsvillkor fr.o.m. 3 juni 2024 p. 4.2.

⁴¹⁷ Internetstiftelsens registreringsvillkor fr.o.m. 3 juni 2024 p. 7.2 och Edmar, 2021, s. 124–126.

Överlåtelse och värdering av domännamn

Även om domännamnets primära syfte är att fungera som en webbadress så representerar domännamnet ett ekonomiskt värde för innehavaren. Domännamn är, liksom varumärken, en egendom som innehavaren inom vissa ramar fritt kan förfoga över och till exempel sälja eller licensiera ut. Det finns en betydande marknad för attraktiva domännamn som inte sällan säljs för miljontals kronor. Domännamnen har fått en varumärkesliknande funktion som ett slags igenkänningsfaktor för potentiella kunder, och "rätt" domännamn kan då bli värt mycket pengar.⁴¹⁸

Att värdera ett domännamn är svårt. Eftersom det bara finns ett domännamn av respektive slag, exempelvis en enda "domän.com" och en enda "domän.se", är namnet ofta helt enkelt värt det som köparen är villig att betala för det. Det är därför priserna på domäner varierar mellan alltifrån ett par enstaka dollar upp till flera miljoner dollar. Det finns ett antal riktlinjer som kan tjäna som vägledning vid bedömningen av ett domännamns värde. För det första kan man generellt säga att kortare domännamn på upp till fyra bokstäver tenderar att vara dyrare än längre domännamn. Likaså är domännamn som består av ett enda ord och som är enkla att stava mer värdefulla än sådana som består av kombinerade eller komplexa ord. Toppdomänen kan också spela roll för värdet på domänen. Namn som slutar på .com anses till exempel som mer attraktiva på grund av sin internationella karaktär. Hur mycket trafik, det vill säga internetbesökare, som domännamnet får har också betydelse vid värderingen. Det finns särskilda webbsidor där man kan få information om mängden trafik till en domän. Man kan också analysera orden som domännamnet innehåller och hur många sökningar som har gjorts på orden i populära sökmotorer. Antalet sökningar kan ge en indikation på hur populära orden är, och ha viss betydelse för domänens värde i sökordsoptimeringssammanhang.⁴¹⁹

⁴¹⁸ Edmar, 2021, s. 120 f.

⁴¹⁹ Edmar, 2021, 134 f.

Domännamnsregistret

Internetstiftelsen ansvarar för det svenska domännamnsregistret. Stiftelsen förvaltas och företräds av en styrelse med ledamöter som utses av Swedish Chapter of the Internet Society, Svenskt Näringsliv, Svenska Bankföreningen, Svensk Handel, Sveriges Konsumenter och Swedish Operators Forum. Internetstiftelsen uppdaterar det svenska registret och ser till att toppdomänen .se fungerar. Däremot ansvarar Internetstiftelsen inte för själva fördelningen och registreringen av domännamn, utan det görs av så kallade registrarer (återförsäljare av domännamn) runtom i landet. Det är med registrarer som en blivande domännamnsinnehavare ingår avtal.

Post- och telestyrelsen utövar tillsyn över Internetstiftelsen enligt toppdomänslagen.⁴²⁰ I lagen anges bland annat hur tilldelning av domännamn ska gå till. Där framgår till exempel att en domänadministratör (det vill säga Internetstiftelsen) ska fastställa och ge offentlighet åt sina regler för tilldelning, registrering, avregistrering och överföring av domännamn under toppdomänen. Reglerna ska utformas så att förfarandet är öppet och icke-diskriminerande, med särskilt beaktande av skyddet för den personliga integriteten, användarnas intressen och andra allmänna intressen, samt utvecklingen inom internetområdet. Domänadministratören ska också tillhandahålla ett effektivt förfarande för lösning av tvister om tilldelning av domännamn.⁴²¹

Domännamn registreras för en viss tidsperiod, beroende på toppdomän. Förnyas inte registreringen i slutet av tidsperioden riskerar man att registreringen går ut och att domänen avregistreras. Domännamn registreras exempelvis, såvida inte registranten begär något annat, för ett år under .se eller för två år under .com. Rutinerna för förnyelser varierar beroende på registrar. Vissa registrarer tar ansvar för att förnyelser sker såvida ingen aktiv uppsägning av domänen inkommer från registranten, medan andra registrarer låter ansvaret för förnyelserna ligga på registranten själv. Om domänen avregistreras kan registraren bjuda ut den till försäljning på auktion. Om ingen auktion hålls kan domänen åter göras möjlig för allmänheten att nyregistrera.⁴²²

⁴²⁰ 2 § förordningen (2006:25) om nationella toppdomäner för Sverige på internet.

⁴²¹ 7 § toppdomänslagen.

⁴²² Edmar, 2021, s. 130 f.

Förhållandet mellan Internetstiftelsen och registrarerna omfattas inte av toppdomänlagens bestämmelser utan regleras i privaträttsliga överenskommelser.

Att säkra och förverka domännamn

Om ett domännamn ska säkras kan man ta kontrollen över det genom att spärra det eller föra in en ändring av innehavaren i domännamsregistret. Man behåller sedan kontrollen genom att betala avgifterna för domännamnet till den registrar som ansvarar för det. Det har till exempel hänt att konkursförvaltare har tagit kontroll över domännamn. I så fall har det i regel skett genom kontakt direkt med registrarerna och Internetstiftelsen har inte blivit inblandad. Vid några tillfällen har Kronofogden utmätt domännamn. Då har Kronofogden kontaktat Internetstiftelsen som har spärrat domännamnet i registret. Därefter har Kronofogden försökt sälja domännamnet. Om försäljningen har lyckats har Internetstiftelsen registrerat överlåtelsen. I annat fall har domännamnet lämnats tillbaka till gäldenären. Det har hänt vid några tillfällen att domännamn har förverkats. Praktiskt har det gått till så att domännamnet har deaktiverats för att sedan avregistreras. Det har sedan blivit tillgängligt för registrering igen.⁴²³

Internetstiftelsen har uppmärksammat att om ett domännamn skulle kunna tas i beslag kan det vara en ingripande åtgärd. Om domännamnet är en huvuddomän som även har underdomäner kan beslaget innebära att all möjlighet att kommunicera via det domännamnet och alla underdomäner begränsas, inklusive användningen av e-post. Det är viktigt att ett beslag inte blir oproportionerligt ingripande. Polis eller åklagare kan dock välja att låta det beslagtagna domännamnet fortsätta att peka till en viss adress, eller fortsätta att fungera i e-post, och på så sätt göra beslaget mindre ingripande.⁴²⁴

⁴²³ Minnesanteckningar från möte med Internetstiftelsen, komm2025/00016:24.

⁴²⁴ Minnesanteckningar från möte med Internetstiftelsen, komm2025/00016:24.

Andra immateriella tillgångar

Några sorters immateriella tillgångar som också kan uppmärksammas kort är olika former av avtalsgrundade rättigheter att använda digitala tjänster, exempelvis rätten att använda konton på sociala medier eller rätten att använda internetprotokoll-tv (ip-tv). Sådana tillgångar kan vara av intresse för de brottsbekämpande myndigheterna om tjänsten används för brottslig verksamhet.

Vad gäller illegal ip-tv har Filmutredningen nyligen lämnat betänkandet *Åtgärder mot illegal ip-tv* som innehåller förslag om ett förbud för privatpersoner att ta emot sådan ip-tv. I betänkandet föreslås också andra åtgärder för att motverka distributionen, bland annat att Polisen och Åklagarmyndigheten bör initiera fler ärenden som rör illegal ip-tv och fortsätta utveckla sitt arbete med sådana mål.⁴²⁵

Det följer av både EU-rätten och olika nationella regelverk att den som levererar digitala tjänster har ett eget ansvar att inrätta system för att hantera upphovsrättsliga klagomål och ta bort sidor som hänvisar till olovligt innehåll. EU-förordningen om digitala tjänster (2022/2065) innehåller regler om att vem som helst ska kunna anmäla olagligt innehåll som finns på webbplatser och att onlineplattformarna måste ha rutiner för att ta hand om klagomålen. Reglerna gäller för onlineplattformar som sociala medier, köp- och säljsajter, videodelningsplattformar och sökmotorer. Reglerna gäller för alla onlineplattformar som är tillgängliga för användare i EU, oavsett om tjänsteföretaget är etablerat i EU eller inte.

På internet är det vanligt att krav som dessa uppfylls genom att större tjänster har utvecklat system för det som brukar kallas ”DMCA takedown notices”. DMCA står för *Digital Millennium Copyright Act* och är en amerikansk upphovsrättslag som begränsar onlineplattformars ansvar för vad som görs åtkomligt, men även stadgar att de måste ge rättighetshavare möjlighet att få olovligt innehåll borttaget. Företag som Google har inrättat särskilda mekanismer för att både vanliga och särskilt betrodda anmälare ska kunna skicka in DMCA-anmälningar i standardiserade format. Flera miljoner webbadresser har de senaste åren tagits bort efter sådana anmälningar.⁴²⁶

Beslag och förverkande av domännamn eller avtalsrättigheter kan vara ett sätt att komma åt illegalt innehåll på internet. Om rätten till

⁴²⁵ SOU 2025:100 s. 11 f. och 89 f.

⁴²⁶ SOU 2025:100 s. 39.

exempelvis ett användarkonto på sociala medier ska kunna säkras på ett effektivt sätt bygger det dock på medverkan från det företag som levererar den digitala tjänsten. I många fall kan blockering och borttagning av innehåll vara ett mer effektivt verktyg för att stoppa olaglig verksamhet i digitala miljöer. I Filmutredningens betänkande beskrivs de rättsliga förutsättningarna i Sverige för att utfärda förelägganden om blockering. Sammanfattningsvis är det redan möjligt att meddela sådana förelägganden, men kan vara en tids- och resurskrävande process. Flera länder har inrättat rättsliga instrument som medger så kallad liveblockering, det vill säga temporär nedstängning av adresser som olovligen förmedlar ett visst innehåll.⁴²⁷ Filmutredningen anser att regeringen skyndsamt bör ta initiativ för att utreda förutsättningarna för att införa ett system för liveblockering i Sverige.⁴²⁸

6.6 Uppfyller svensk rätt förverkandedirektivets krav om egendomsförvaltning?

I det här avsnittet undersöks om svensk rätt uppfyller de krav om egendomsförvaltning som framgår i artiklarna 20–22 och 27 i förverkandedirektivet, liksom motsvarande krav i FATF:s rekommendationer 4 och 38. Dessutom lämnas förslag till lagändringar i de fall där det är nödvändigt för att uppfylla kraven.

De nya bestämmelser som kommer att föreslås behöver vara förenliga med Europakonventionens rätt till skydd för egendom och rätten till en rättvis rättegång. Innehållet i dessa rättigheter har beskrivits i avsnitt 3.2.2 och 3.3.5. Att generellt förbättra och effektivisera förvaltningen av säkrad och förverkad egendom är inte något som kommer i konflikt med dessa rättigheter. Bestämmelser som syftar till en förbättrad förvaltning ligger lika mycket i den enskildes intresse som i statens – om den enskilde får tillbaka egendomen vill han eller hon också att dess värde ska ha bevarats. Vad som däremot kräver särskilda överväganden mot bakgrund av skyddet för egendom är de nya bestämmelserna om förtida försäljning och oskadliggörande – se mer om dessa i avsnitt 6.6.5.

⁴²⁷ SOU 2025:100 s. 31–42.

⁴²⁸ SOU 2025:100 s. 100.

6.6.1 Möjliga sätt att öka effektiviteten av tillgångsförvaltning (artikel 20.1 och 20.3)

Enligt artikel 20.1 och 20.3 i förverkandedirektivet ska Sverige säkerställa en effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom – inklusive företag – fram till dess att den avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande. Det rör sig alltså om en obligatorisk förpliktelse, som även återspeglas i FATF:s rekommendation 4. Kraven beskrivs mer utförligt i avsnitt 6.1.1 och 6.2.

Även i ytterligare artiklar i förverkandedirektivet framhålls att beslagtagen och förverkad egendom ska förvaltas ”effektivt” i olika avseenden. Effektivitet är dock ett vagt begrepp. Det är svårt att mäta om en åtgärd har resulterat i en ökad effektivitet genom på förhand fastställda objektiva kriterier. Det framgår inte i direktivet om begreppet effektivitet handlar om hur lagstiftningen ska vara utformad eller om specifika resultat som ska uppnås i medlemsstaterna. Effektivitet skulle kunna definieras som lagtextens förmåga att bidra till att målen med lagen förverkligas, men skulle också kunna syfta på i vilken utsträckning lagens mål rent faktiskt uppnås. I det här fallet är målet med lagstiftningen att påverka den organiserade brottsligheten genom att rikta in sig på de ekonomiska motiven för brottslighet. Det kan vara svårt att utvärdera i vilken utsträckning ett sådant mål uppfylls, och om en eventuell måluppfyllelse beror på hur lagen är utformad eller om den kan förklaras på andra sätt.⁴²⁹

Eftersom begreppet effektivitet är vagt är det svårt att säkert säga om Sverige redan nu uppfyller förverkandedirektivets krav på en effektiv förvaltning av tillgångar. Det beror på vad man jämför med. För att lojalt följa förverkandedirektivets krav har dock försök gjorts att identifiera eventuella brister eller effektivitetsförluster i myndigheternas beslagsverksamhet, i syfte att dessa i möjligaste mån ska kunna åtgärdas. Som framgått i avsnitt 6.4.6 har tjänstemännen vid de myndigheter som hanterar säkrad egendom identifierat att det finns utrymme till ökad effektivitet i arbetet på flera sätt. Av samtalerna med myndighetsföreträdare framgår det att det i sig kommer att föra med sig ökad effektivitet att genomföra förverkandedirektivet, framför allt tack vare att direktivet kräver en möjlighet till förtida försäljning som i dag saknas för flera av myndigheterna. Även

⁴²⁹ King, Colin, 2022, *EU Developments in Non-Conviction-Based Confiscation*, publicerad i *Criminal Law and Justice in the European Union*, s. 113–115. I artikeln återges den diskussion av effektivitetsbegreppet som har förts i rättsvetenskaplig forskning.

ytterligare åtgärder bedöms vara nödvändiga för att uppfylla effektivitetskraven – det måste till exempel vara möjligt att säkra företag som ska bevaras för fortsatt drift inför ett förverkande eftersom direktivet kräver det. I det följande redovisas sådana förslag som allmänt sett kan öka effektiviteten i egendomsförvaltningen.

En ny lag om förvaltning av egendom

Förslag

Det införs en ny lag om säkrad och förverkad egendom som ersätter 1974 års förfarandelag. Den nya lagen innehåller ett utbyggt regelverk om förvaltning av säkrad och förverkad egendom som säkerställer att Sverige lever upp till förverkandedirektivets krav om att sådan egendom ska förvaltas effektivt.

För att uppfylla de krav som ställs i förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer om egendomsförvaltning krävs som nämnts att det införs nya bestämmelser i vissa avseenden, bland annat om förtida försäljning, särskilda förvaltningsbedömningar och förvaltning av företag. Behoven av nya bestämmelser kommer att gås igenom nedan. En inledande fråga är var de nya bestämmelserna bör placeras.

De nya bestämmelserna skulle kunna läggas i 1974 års förfarandelag eller i 27 kap. rättegångsbalken. Det som talar för att bygga ut den nuvarande ordningen är att tillämparna är väl förtrogna med var de ska söka efter stöd vid tillämpningen och att de vet hur reglerna ska förstås. Det finns dock behov av att strukturera den befintliga lagstiftningen på ett delvis annat sätt än nu och dessutom måste ett betydande antal ytterligare bestämmelser läggas till. Utredningen bedömer därför att det lämpligaste är att införa en ny lag om hur säkrad och förverkad egendom ska förvaltas, som ersätter 1974 års förfarandelag. En ny lag kan struktureras på ett tydligare sätt med kapitel och rubriker, vilket kan öka förståelsen hos rättstillämparna. Flera av de regler i rättegångsbalken som handlar om vård av beslagtagen egendom kan föras till den nya lagen eftersom de är av verkställighetskaraktär. Reglerna kan därmed hållas samman på ett sätt som underlättar vid tillämpningen.

Eftersom den nya lagen om säkrad och förverkad egendom ska ersätta 1974 års förfarandelag bör den vara tillämplig på samma egendom som 1974 års lag, men den bör utöver det vara tillämplig på all beslagtagna egendom (det vill säga inte bara för hävda beslag som inte hämtas ut). Detta bör förklaras i en av lagens inledande bestämmelser.

De nya bestämmelserna om hur olika former av egendom ska säkras och förvaltas bör vara generellt utformade och inte ange i detalj vad som ska gälla för respektive tillgångsslag. Samtidigt behöver de kunna tillämpas på alla sorters egendom eftersom all egendom föreslås kunna tas i beslag (se avsnitt 3.2.4). De regler som finns i utsökningsbalken om hur egendom ska säkras, vårdas och säljas kan användas för alla typer av egendom. Utsökningsbalkens regler, som beskrivs i avsnitt 3.1.3 och avsnitt 6.4.2, framstår som välbeprövade och närmast heltäckande. Utsökningsbalkens regelverk har därför använts som inspiration till den nya lagen om säkrad och förverkad egendom. En enhetlighet med vad som gäller enligt utsökningsbalken är också eftersträfvansvärd eftersom det är den som tillämpas vid kvarstad och när värdeförverkanden verkställs av Kronofogden.

Den nya lagen syftar till att säkerställa att förvaltningen av säkrad och förverkad egendom är effektiv oavsett vilken myndighet som ansvarar för egendomen och vilken typ av egendom det rör sig om. Det handlar alltså om myndigheter som hanterar beslagtagna egendom, förverkad egendom, hävda beslag som inte hämtas ut, stöldgods, hittegods och så vidare. De myndigheter som på olika sätt berörs av det är Polisen, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket.

Med effektivitet avses i det här sammanhanget att syftet med förvaltningen är att värdet av egendomen ska bevaras och förvaltningskostnaderna minimeras. En god egendomsförvaltning är ofta en förutsättning för att egendomen inte ska sjunka i värde, vilket är ett grundläggande syfte med förvaltningen. Så länge egendom har säkrats genom ett tvångsmedel måste den förvaltande myndigheten sträva efter att den enskilde inte ska drabbas av någon värdeförstöring om säkringen senare hävs. Det innebär att egendomen ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn, samtidigt som det ska bevakas att inte kostnaderna för vården blir oproportionerliga i relation till syftet med att egendomen har säkrats eller i relation till den enskildes intresse av egendomen. Att detta är ändamålet med egendomsförvaltningen bör komma till uttryck i en av den nya lagens inledande bestämmelser.

En effektiv förvaltning innebär att myndigheterna behöver ha utrymme att göra särskilda hänsynstaganden kopplade till vissa typer av svårförvaltade egendomsslag, exempelvis sådana typer av egendom som har beskrivits i avsnitt 6.5. Myndigheterna behöver också om möjligt beakta den uppfattning som egendomens ägare eller rättighetshavare har om hur egendomen bör förvaltas. Den personen har incitament till att egendomens värde bevaras, är direkt berörd av myndighetens förvaltning och är väl insatt i hur egendomen normalt vårdas. Att ägarens eller rättighetshavarens uppfattning ska beaktas om det är möjligt bör också komma till uttryck i en av de inledande bestämmelserna i den nya lagen.

Ett antal bestämmelser i 1974 års förfarandelag bör i sak föras över till den nya lagen, med endast språkliga justeringar. Det gäller exempelvis bestämmelser om försäljning av egendom som har tillfallit staten, och om åtgärder som ska vidtas med vissa typer av egendom för att hitta dess rätta ägare.

Rådighetsavskärande bestämmelser

Förslag

När myndigheter förvaltar säkrad egendom ska de som huvudregel ha samma rådighet över egendomen som dess ägare. De ska dock inte få väcka talan i domstol eller svara i mål om egendomen. Om den egendom som förvaltas är en andel som ger ett bestämmande inflytande i ett företag ska myndigheten omedelbart få samma behörighet och befogenhet som styrelsen och den verkställande direktören, om inget annat beslutas. Bestämmelser om myndigheternas rådighet ska finnas i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom.

När Kronofogden förvaltar kvarstadsbelagd egendom finns en rådighetsavskärande bestämmelse i 4 kap. 31 § utsökningsbalken.⁴³⁰ Där anges att utmätning ger Kronofogden rätt att vidta de åtgärder beträffande egendomen som behövs för att sökandens rätt ska tas till vara, och i samband med det har samma befogenheter som annars tillkommer egendomens ägare. I bestämmelsen framgår också att

⁴³⁰ Jämför även 10 kap. 1 § lagen (2015:1016) om resolution.

Kronofogden inte får väcka talan vid domstol eller svara i mål angående egendomen.

Utredningen anser att en motsvarande regel behövs för de myndigheter som hanterar egendom med stöd av den nya lagen om säkrad och förverkad egendom. Det är nödvändigt att införa en bestämmelse om detta eftersom myndigheterna nu kommer att förvalta helt andra typer av egendom än föremål och penningmedel. De måste enligt utredningens bedömning ha rättsligt stöd för att vidta samma förvaltningsåtgärder som egendomens ägare om vårdplikten ska kunna uppfyllas. En bestämmelse som skär av den enskildes rådighet över egendomen på motsvarande sätt finns i 27 kap. 10 § rättegångsbalken.

Något som i det här avseendet måste beaktas är även att många immateriella rättigheter har någon form av årsavgift som måste betalas för att registerskyddet för rättigheten inte ska gå förlorat. Liknande avgifter finns också på andra områden, exempelvis för bostadsrätter och domännamn. När myndigheten har rådigheten över egendomen – det vill säga när egendomen inte har lämnats i innehavarens vård – bör det enligt utredningen åligga myndigheten att i förekommande fall betala avgifter som avser egendomen. Att myndigheten bör få betalningsansvaret för sådana avgifter grundas både i att det är en förutsättning för en effektiv egendomsförvaltning (annars går värdet av egendomen förlorat) och i den rådighetsövergång som föreslås här. Om beslaget sedan hävs bör kostnaderna för sådana avgifter stanna på staten, eftersom den enskilde har saknat kontroll över egendomen under beslagstiden. Motsvarande gäller i fråga om kostnader för utmätningar som går åter – sådana kostnader kan inte läggas på gäldenären. Det är rimligt att samma förhållanden gäller när staten tar en enskilds egendom i anspråk oavsett i vilket syfte ianspråktagandet görs.

Om den egendom som säkras är ett företag bedömer utredningen att det för vissa företagstyper inte är tillräckligt att myndigheten har samma rådighet som en ägare. I de fall där företaget bedrivs i en sådan associationsform som innebär att förvaltningen sköts av en styrelse eller verkställande direktör, som i aktiebolag eller ekonomiska föreningar, behövs en bestämmelse som omedelbart skär av styrelsens och den verkställande direktörens rådighet. Utan en sådan bestämmelse kan företaget nämligen inte säkras på ett effektivt sätt eftersom företagets ledning i en sådan situation kan skingra dess tillgångar eller vägra att respektera myndighetens instruktioner som

ägare. En styrelse i ett aktiebolag skulle exempelvis kunna låta bli att kalla till en extra stämma för att utse en ny styrelse. Eftersom myndigheten inte tar över ledningen över företaget omedelbart genom att det säkras kommer myndigheten inte att kunna utöva samtliga befogenheter med mindre än att även styrelsens och den verkställande direktörens befogenheter blir avskurna. Av det skälet föreslår utredningen att det införs en bestämmelse om att den myndighet som säkrar ett företag som företräds av en styrelse eller verkställande direktör, om inget annat beslutas, omedelbart tar över den behörighet och befogenhet som har tillkommit styrelsen och den verkställande direktören.⁴³¹

Som kommer att framgå i nästa avsnitt lämnar utredningen ett förslag om att den myndighet som har säkrat egendom, som ett företag, i vissa fall ska kunna utse en syssloman för förvaltningen. Det bör dock inte vara obligatoriskt för myndigheterna att utse en syssloman när ett företag säkras eftersom säkrandet av företaget inte alltid kommer att kräva någon aktiv förvaltning. För vissa företag, som exempelvis historikbolag och lagerbolag där det inte bedrivs någon egentlig verksamhet, kan det vara tillräckligt att myndigheten säkrar bolaget och på så sätt stoppar det från att bedriva fortsatt verksamhet eller säljas vidare. Den rådighetsavskärande bestämmelse som utredningen föreslår bör av den anledningen inte innebära något obligatoriskt krav på att en syssloman utses för förvaltningen av företag.

⁴³¹ Jämför 10 kap. 1 § resolutionslagen.

Det bör införas en möjlighet att utse en syssloman

Förslag

Det införs en möjlighet att utse en syssloman för uppgiften att förvalta säkrad egendom. Sysslomannen får samma rådighet över egendomen som den myndighet som har utsett sysslomannen, om inget annat beslutas. Den som utses till syssloman ska vara lämplig för uppdraget. Sysslomannen ska ha rätt till skäligt arvode och ersättning för utgifter som uppdraget har krävt. Under vissa förutsättningar ska sysslomannen ha rätt till ersättning i förskott. Bestämmelser om sysslomän ska finnas i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom och förordningen om säkrad och förverkad egendom.

En reglering om syssloman för svårförvalttad egendom

Som nämnts tidigare finns en möjlighet för Kronofogden att utse en syssloman för att förvalta en fastighet som har belagts med kvarstad. Det förekommer också att myndigheter anlitar privata företag – som båtvarv, djurparker, banker och parkeringsgarage – för att vårda annan säkrad egendom. Med de förändringar som nu föreslås när det gäller möjligheter att säkra egendom, i synnerhet utvidgningarna i fråga om vilket slags egendom som ska kunna säkras, kan behovet av den typen av arrangemang öka. Behov av att anlita en extern person med rätt kompetens kan uppkomma inte bara i fråga om ren egendomsvård utan också när det gäller sådana praktiskt orienterade förvaltningsbeslut som kan bli aktuella i fråga om säkrad egendom, exempelvis om hur egendomen ska förvaras, underhållas och säljas. En extern aktör har ofta större erfarenheter än statliga tjänstemän i den typen av frågor, och har i regel ett upparbetat nätverk omkring sig av andra professionella aktörer att ta hjälp av.

Behov av detta slag kan uppkomma i fråga om många olika sorters egendom. Myndigheterna kommer, liksom tidigare, att kunna anlita privata aktörer för egendomsförvaltning. Utredningen föreslår dessutom att det införs en generell möjlighet för myndigheter som hanterar säkrad egendom att utse en syssloman, om myndigheten anser att det finns skäl för det. Sådana skäl kan vara att typen av egendom i sig är svårförvalttad, men det kan också handla om att

den person som beslaget riktas mot försöker skingra tillgången på ett sådant sätt att det krävs en mer aktiv förvaltning än vad myndigheten själv har möjlighet att ordna.

Enligt utredningens uppfattning bör det regelmässigt vara motiverat att utse en syssloman om en andel som ger ett bestämmande inflytande i ett företag ska tas i beslag för att säkra ett värdeförverkande, det vill säga när tanken är att driften av företaget ska fortsätta. Det kan också vara lämpligt att utse en syssloman i vissa fall om ett företag ska säkras i syfte att förverkas som brottsverktyg, om avvecklingen av företaget kräver ställningstaganden till frågor som inte är okomplicerade.

Om en andel i ett handelsbolag eller en minoritetspost i ett aktiebolag säkras genom beslag kan det i vissa fall också vara nödvändigt att utse en syssloman för att förvalta delägarrens andel under beslagstiden. Eftersom det uppstår kostnader för en syssloman kan det dock i stället vara motiverat att låta delägaren behålla kontrollen över andelen. I en sådan situation bör det vara tillräckligt att den myndighet som har säkrat företaget meddelar delägaren ett förbud mot att överlåta den säkrade företagsandelen eller förfoga över den på något annat sätt i strid med ändamålet med beslaget.

Behovet av en syssloman kan finnas även för andra typer av svår-förvaltad egendom än företag. Så kan vara fallet till exempel i fråga om kryptotillgångar av större värden, levande djur eller för vissa typer av fastigheter som exempelvis jord- eller skogsbruksfastigheter. Även för en vanlig bostadsfastighet skulle det i vissa särskilda fall kunna behövas en syssloman, exempelvis om fastighetens ägare är frihetsberövad och inte har någon som kan sköta fastigheten under tiden, eller om fastighetens ägare vanvårdar eller förfogar över den i strid med ändamålet med beslaget. En möjlighet att utse en syssloman vid ägarens vanvård finns dessutom redan i fråga om kvarstadsbelagda fastigheter.⁴³²

Sysslomannen bör få samma rådighet över egendomen som den myndighet som har utsett sysslomannen, om inget annat beslutas. Det innebär att sysslomannen i de flesta avseenden får samma rådighet som egendomens ägare. När det gäller företag som har säkrats bör sysslomannen omedelbart ta över den behörighet och befogenhet som dittills har tillkommit styrelsen och den verkställande direktören.

⁴³² 12 kap. 9 § utskökningsbalken.

I sysslomannens uppdrag bör ligga att fatta praktiska beslut om hur egendomen bäst bör förvaltas, exempelvis om egendomen bör försäkras och om den bör säljas. Sysslomannen bör dock inte få fatta beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande av egendomen (se om det i avsnitt 6.6.5). Att utredningen har stannat vid att begränsa sysslomannens befogenheter i det avseendet beror på att utredningen bedömer att det inte vore lämpligt att låta en sådan extern person få fatta den typen av överklagbara förvaltningsbeslut i de situationer som kan bli aktuella. Att sysslomannens befogenhet är begränsad i det avseendet bör framgå uttryckligen av lagen. Det bör dock ligga i sysslomannens uppdrag att uppmärksamma myndigheten på sådana förhållanden som kan utlösa ett beslut om förtida försäljning eller behov av att oskadliggöra egendomen. Om initiativet kommer från någon annan kan det många gånger vara lämpligt att sysslomannen tillfrågas inför ett eventuellt beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande av egendomen. När en myndighet har fattat ett beslut om förtida försäljning får det ankomma på sysslomannen att bestämma de närmare formerna för försäljningen och genomföra den.

Vem som kan utses till syssloman

De nya sysslomannabestämmelserna bör enligt utredningen vara öppet formulerade i fråga om vem som kan utses till syssloman. I likhet med vad som gäller för uppdrag som exempelvis likvidator eller konkursförvaltare kan det i många fall vara lämpligt att en advokat, eller någon med motsvarande kvalifikationer, utses till uppdraget. Om förvaltningen ska avse ett företag där driften ska fortsätta kan det vara lämpligt att utse en person med erfarenhet som konkursförvaltare eller företagsrekonstruktör.⁴³³ Konkursförvaltare har stor erfarenhet av att hantera konkursgäldenärer som försöker gömma undan eller förskingra tillgångar. Förvaltarna vet till exempel att de måste vara kritiska mot den information som de får från gäldenären och att det kan finnas motstridiga intressen i konkursen.

⁴³³ Jämför 2 kap. 15 § lagen om företagsrekonstruktion.

Ersättning till sysslomannen

En syssloman bör givetvis vara berättigad till ersättning för sitt arbete. När det gäller storleken på arvudet är det, bland annat mot bakgrund av att det kommer att röra sig om mycket olika typer av uppdrag, svårt att på förhand ställa upp särskilda kriterier för hur stort arvudet ska vara. Få uppdrag kommer att vara likadana. Vissa kommer att vara begränsade till att kanske genomföra ett beslut om förtida försäljning medan andra kommer att innebära att ett företag med anställda och en pågående verksamhet ska drivas vidare. Lagstiftningen måste vara anpassad till dessa skilda förutsättningar.

Med hänsyn till det anförda har utredningen stannat för att inte förorda någon taxa för sysslomän, likt den som gäller för till exempel offentliga försvarare. Att slå fast den typen av fasta kriterier som måste finnas för att en taxa ska kunna användas låter sig knappast göras i fråga om en sådan syssloman som det är fråga om här. Om regeringen ändå vill gå vidare med en sådan idé kan den övervägas på samma sätt som för de andra taxerelaterade frågor som nämns i avsnitt 6.6.4.

Utredningen föreslår i stället att det införs en bestämmelse som, i likhet med vad som gäller för till exempel offentliga försvarare, innebär att sysslomannen har rätt till skäligt arvode och ersättning för de utgifter som uppdraget har krävt.

En fråga är om det är den myndighet som har utsett sysslomannen som ska besluta om arvudet eller om den uppgiften bör anföras åt domstol. Det som talar för att myndigheterna ska besluta om arvudet är att det är den som har utsett sysslomannen som har bäst uppfattning om uppdragets omfattning och svårighetsgrad. Det är också så att till exempel arvudet till konkursförvaltare numera i de flesta fall beslutas av Kronofogden (tillsynsmyndigheten för konkurser), en uppgift som tidigare låg på allmän domstol att avgöra.

En omständighet att beakta i sammanhanget är att antalet sysslomannauppdrag inte förväntas bli så många, särskilt inte hos till exempel Tullverket och Skatteverket. Det gör att det inte kommer att byggas upp någon större erfarenhet eller praxis för bedömningen vid myndigheterna. Det är dock något som också gör sig gällande för det fall domstolarna ska fatta beslut om arvudet. Myndigheterna kan dessutom välja att centralisera arvodesbedömningen till någon viss enhet eller avdelning inom myndigheten som får i uppdrag att fatta

alla arvodesbeslut, vilket innebär en möjlighet att bygga upp viss erfarenhet av att göra skälighetsbedömningar för sysslomannauppdrag. Det finns givetvis inte heller något som hindrar myndigheterna från att utbyta erfarenheter om de bedömningar som görs i olika arvodesfrågor. Om domstolarna ska besluta om arvodet kommer målen, om inte en särskild forumbestämmelse införs, att hamna utspritt på alla domstolar, vilket inte ger samma möjlighet att koncentrera målen till vissa beslutshavare. Nackdelarna med en sådan ordning ska dock inte överdrivas eftersom det finns en stor erfarenhet av att fatta liknande beslut vid domstol.

Sammantaget gör utredningen bedömningen att de flesta arvodesbeslut kommer att vara av tämligen enkel beskaffenhet och att det därför är lämpligast att myndigheterna, som har bäst uppfattning om uppdraget, fattar beslut om sysslomannens arvode. Besluten bör kunna överklagas till domstol.

En möjlighet till förskott på arvodet

Sysslomannen bör, precis som till exempel offentliga försvarare och konkursförvaltare, i vissa fall ha rätt till förskott på sin ersättning med ett skäligt belopp.

Många sysslomannauppdrag kan förväntas bli relativt kortvariga och då bör det inte bli aktuellt med förskottsutbetalning av arvode. Den som utses till syssloman får normalt förväntas ha förutsättningar att vänta på arvodet till dess ärendet är avslutat.

Det kan dock inte uteslutas att vissa uppdrag kommer att kräva en mycket stor arbetsinsats i inledningsskedet eller blir väldigt utdragna i tiden. I sådana och andra liknande fall bör det enligt utredningen finnas en möjlighet att bevilja sysslomannen förskott på arvodet. Förutsättningarna för detta bör likna dem som gäller enligt förordningen om offentliga försvarare, vilket innebär att det ska finnas skäl till förskott på arvodet med hänsyn till det arbete som har lagts ner i ärendet och till den tid som återstår innan ersättningen kan fastställas.⁴³⁴ En bestämmelse av den innebörden föreslås i den nya förordningen om säkrad och förverkad egendom.

⁴³⁴ Jämför 4 § förordningen om offentlig försvarare.

Staten ska stå för sysslomannens kostnad

En konkursförvaltare får i första hand sitt arvode ur konkursboets tillgångar, men staten har subsidiärt ansvar om tillgångarna inte räcker. Om en liknande ordning infördes för sysslomannens arvode skulle det i de flesta fall innebära att staten står för kostnaden för sysslomannen. Om egendomen förverkas tillfaller den ju staten och om kostnaden för sysslomannen dras av från köpeskillingen innebär det att den del som staten får kvar blir något mindre. Endast i sådana fall där en försäljningslikvid överstiger det förverkade värdet skulle kostnaden komma att drabba egendomens ägare. Det kan förväntas vara ganska ovanliga situationer. En regel som innebär att staten endast subsidiärt blir ansvarig för kostnader förknippade med sysslomannen skulle därför kunna antas innebära en begränsad ekonomisk vinning för staten samtidigt som den skulle vara förenad med en inte obetydlig administration.

Med hänsyn till det anförda har utredningen stannat för att i stället förorda att staten ska stå för kostnaderna för sysslomannen, oavsett försäljningslikvidens storlek. På så vis kan man skapa en liknande ordning för alla typer av kostnader som är förknippade med säkrad och förverkad egendom (jämför det som har sagts ovan om till exempel sådana avgifter som en myndighet inom ramen för vårdplikten måste betala för att säkrad egendom ska bevara sitt värde).

Nästa fråga blir då om det finns skäl att ändra reglerna om en tilltalads återbetalningsskyldighet till staten i 31 kap. 1 § rättegångsbalken så att de omfattar även kostnaden för sysslomannen. Ett problem med en sådan lösning är dock att en domstol i så fall måste besluta om sysslomannens arvode för att sedan kunna avgöra hur mycket som ska återbetalas. Eftersom sysslomannens uppdrag ofta inte är slutfört när domstolen avgör sitt mål är det mindre lämpligt att knyta bedömningen av sysslomannens uppdrag till den tidpunkten. Utredningen förordar bland annat av den anledningen inte en ändring av rättegångsbalkens regler om återbetalningsskyldighet, vilket kommer att utvecklas ytterligare i avsnitt 6.6.4.

Ingen ny möjlighet för Kronofogden att utse syssloman

När egendom är belagd med kvarstad är det redan möjligt att med stöd av utsökningsbalkens bestämmelser uppdra åt någon annan, exempelvis en mäklare, att sälja egendomen. Som nämnts finns också en möjlighet att förordna en syssloman för förvaltningen av fast egendom i utsökningsbalken. Det saknas dock möjlighet för Kronofogden att utse en syssloman för förvaltningen av säkrad lös egendom. Frågan är om en sådan möjlighet borde införas för Kronofogden, som inte kommer att tillämpa den nya lagen om säkrad och förverkad egendom.

Enhetlighetsskäl talar visserligen för att en möjlighet att utse en syssloman för förvaltningen av lös egendom införs även i utsökningsbalken. Utredningen lämnar dock inget förslag av den innebörden. Kronofogden är redan expertmyndighet i fråga om egendomsförvaltning och tycks inte ha behov av att anlita en syssloman för sådana uppgifter. Dessutom kommer kvarstadsinstitutet sannolikt att minska avsevärt i betydelse när den nya utvidgade beslagsregeln som föreslås i avsnitt 3.2.4 införs. Det framstår mot den bakgrunden inte som befogat att införa en ny sysslomannabestämmelse för Kronofogden. Vid den bedömningen har det också beaktats att det framstår som osannolikt att Kronofogden skulle ha intresse av att belägga företag med kvarstad på ett sådant sätt att myndigheten skulle behöva ta över driften av dem.

Ändringar i lagar och förordningar om register**Förslag**

De lagar och förordningar som har bestämmelser om verkan av kvarstad eller utmätning i förhållande till register över egendom, exempelvis jordabalken och immaterialrättslagarna, kompletteras med bestämmelser om att vad som gäller för kvarstad även gäller för beslagtagna egendom. Det innebär att uppgifter om beslagtagna egendom inte kommer att kunna ändras i det berörda registret förrän beslaget har avslutats. Det införs därutöver en bestämmelse i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom om att det, ifall det även i andra fall förs ett register över den typ av egendom som en myndighet hanterar enligt lagen, är möjligt för myndigheten att underrätta registerhavaren om myndighetens rådighet.

Dessutom införs en bestämmelse i den nya lagen om att den myndighet som hanterar säkrad egendom i form av en fordran eller en annan rättighet ska meddela den förpliktade ett förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än den hanterande myndigheten.

Bedömning

Från de perspektiv som står i fokus för denna utredning skulle det finnas tydliga fördelar med ett digitalt aktieägarregister. Det finns emellertid inte utrymme för att utreda de närmare förutsättningarna för ett sådant aktieägarregister och för hur ett sådant register närmare ska utformas. Den frågan bör därför, om det bedöms motiverat, omhändertas i en annan ordning.

När den utvidgade beslagsregel införs som föreslås i avsnitt 3.2.4 behövs tillägg i de lagar och förordningar som har bestämmelser om verkan av utmätning, kvarstad och betalningssäkring på registerföring om egendomen.⁴³⁵ Tilläggen behöver avse att det som sägs om utmätning och kvarstad även gäller för beslagtagna egendom. Det ska alltså åligga den myndighet som beslutar om eller verkställer ett beslag av sådan egendom som det förs ett register över som medför en äganderättspresumtion att underrätta registerhavaren om beslaget, liksom det ska åligga registerhavaren att anteckna rådighetsinskränkningen i registret. Motsvarande tillägg behövs också i de förordningar som finns om att utmätningar, kvarstad och betalningssäkring efter anmälan ska antecknas i registret,⁴³⁶ samt i förordningsbestämmelser om domstolarnas och de verkställande myndigheternas underrättelseskyldighet om de beslutar om eller häver ett beslag.⁴³⁷

Det behövs också en bestämmelse om att det även i andra fall än för de nu nämnda lagreglerade registren är möjligt för den myndighet som verkställer ett beslag av sådan egendom som det förs ett register över att underrätta registerhavaren om beslaget, liksom att

⁴³⁵ Exempelvis 33 § mönsterskyddslagen, 9 kap. 6 § patentlagen och 8 kap. 2 § växtförädlarrättslagen. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i varumärkeslagen.

⁴³⁶ Exempelvis 25 § tredje stycket mönsterskyddsförordningen, 9 kap. 14 § första stycket patentförordningen, 1 kap. 16 § varumärkesförordningen och 22 § växtförädlarrättsförordningen.

⁴³⁷ 7 och 7 a §§ förordningen om skyldighet för domstol och Kronofogdemyndigheten att lämna underrättelser om vissa beslut av exekutiv betydelse.

det i så fall åligger registerhavaren att anteckna rådighetsinskränningen i registret. Skälet till det är att det kan finnas egendom som det förs ett register över utan att det finns särskilda säkringsbestämmelser kopplade till registret, till exempel domännamn, fartyg eller fordon. Om den myndighet som hanterar beslaget anser att registerföring är en lämplig åtgärd för att markera beslaget utåt ska det kunna ske även i fråga om sådan egendom.

Dessutom behövs en bestämmelse som anger att när egendom som består av fordringar eller andra rättigheter säkras ska den som är förpliktad av fordringen – det vill säga exempelvis banker, avtalsparter och bostadsrättsföreningar – underrättas om att egendomen har säkrats. Det gör att egendomen kan skyddas från värdeförstöring eftersom den förpliktade annars riskerar att betala till egendomens innehavare.

De nu nämnda bestämmelserna är enligt utredningen nödvändiga för att det ska vara praktiskt möjligt att verkställa ett beslag på ett effektivt sätt även i de fall där beslagsbeslutet avser något annat än ett föremål. Bestämmelserna syftar också till att skydda tredje man från de risker som det kan innebära att ingå avtal om egendom som myndigheter har intresse av att förverka. Bestämmelserna är således ett sätt att uppfylla förverkandedirektivets krav om en effektiv egendomsförvaltning.

Som har beskrivits i avsnitt 6.5.3 efterlyser de brottsbekämpande myndigheterna att det införs ett digitalt aktieägarregister där det framgår vilka som äger aktier. Ett sådant skulle möjliggöra ett effektivt säkrande av aktier.

Hos Bolagsverket förs i dag ett register över verkliga huvudmän med stöd av lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän. Vissa skyldigheter att anmäla uppgifter av detta slag för skatteändamål finns också i skattelagstiftningen, se bland annat 31 kap. 27 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Uppgifter om verklig huvudman och ägande av kvalificerade andelar i fåmansföretag ger dock inte en fullständig bild av vilka aktieägare som finns och kan inte sägas vara helt tillförlitliga eftersom de, trots att kontrollmöjligheterna för myndigheterna kanske kommer att utvidgas, bygger på att den registre-

ringsskyldige lämnar korrekta uppgifter och håller uppgifterna uppdaterade.⁴³⁸

Det är en sårbarhet att myndigheterna inte har möjlighet att enkelt identifiera ett aktiebolags ägare. För att myndigheter ska kunna identifiera ägaren krävs det normalt en fördjupad granskning som innefattar en begäran om att få ta del av aktieboken, att se vem som får utdelning, och studier av bolagets årsredovisning. Även i tidigare lagstiftningsarbete har man efterlyst att det inrättas ett centralt, digitalt aktieägarregister för onoterade bolag.⁴³⁹ Ett sådant register skulle underlätta avsevärt när aktier ska säkras och förverkas.

Det finns inte förutsättningar att inom ramen för den här utredningen utreda frågan om ett digitalt aktieägarregister eller att lämna förslag på hur ett sådant skulle kunna se ut. Utredningen vill dock uppmärksamma frågan och framhålla att det från de perspektiv som står i fokus för denna utredning skulle finnas tydliga fördelar med ett sådant register.

6.6.2 Regler för att hindra att förverkad egendom köps tillbaka av den dömde (artikel 20.2)

I artikel 20.2 i förverkandedirektivet uppmanas medlemsstaterna att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att förverkad egendom som avyttras förvärvas av personer som har dömts inom ramen för det straffrättsliga förfarande där egendomen har varit säkrad. Det är alltså inte en obligatorisk uppgift för medlemsstaterna att vidta sådana åtgärder men något som det ändå, med hänsyn till artikeln, finns skäl att överväga. Se mer om kravet i avsnitt 6.1.1.

Även enligt FATF:s rekommendationer bör länder se till att de har verktyg som gör det möjligt för dem att verkställa ett beslut om förverkande genom att realisera den egendom eller det värde som omfattas av beslutet, så att egendomen permanent frångår förverkandesubjektet. I vägledningen om rekommendationen beskrivs det som angeläget att de kriminella inte återtar kontrollen över tillgång-

⁴³⁸ I SOU 2024:36 *Förenkla och förbättra!*, s. 507–514, föreslås en utvidgad sådan upplysnings-skyldighet och i SOU 2024:58 *Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism*, s. 415–420 föreslås att Bolagsverket ska kontrollera riktigheten i registret över verkliga huvudmän.

⁴³⁹ SOU 2024:32 *Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier*, s. 118. Förslag om ett centralt aktieägarregister har tagits fram längre tillbaka i tiden men då inte kommit att genomföras, se SOU 2001:1 *Ny aktiebolagslag – del 2* och prop. 2013/14:86 *Förenklings i aktiebolagslagen*, s. 73–75.

arna, och att det kan finnas en risk vid auktioner att kriminella nätverk hotar eller på annat sätt avskräcker anbudsgivare – detta beskrivs mer i avsnitt 6.2.

I svensk rätt finns inga lagregler som möjliggör en kontroll av att köparen av förverkad egendom inte är den person som har dömts i brottmålet. Myndigheterna ska enbart sträva efter att få ett så högt pris som möjligt och har inte lagligt stöd att neka en köpare på den grunden att denne har dömts i samma mål som egendomen har förverkats i, eller har en koppling till den dömda personen.

Inga regler föreslås om att den dömda ska hindras från att köpa tillbaka förverkad egendom

Bedömning

Det bör inte införas några nya bestämmelser som innebär att den som döms i målet om förverkande hindras från att köpa tillbaka den förverkade egendomen.

Svensk lagstiftning innehåller alltså inga bestämmelser om att den dömda bör hindras att köpa tillbaka förverkad egendom. Frågan är om det finns anledning att införa sådana bestämmelser.

Här bör till en början beaktas att förverkandedirektivet endast innehåller en uppmaning om att införa sådana regler. Som framgått inledningsvis i avsnitt 2.3 anser utredningen att det är motiverat att ha ett försiktigt förhållningssätt till de artiklar i direktiven som är fakultativa för medlemsstaterna. Det kan också diskuteras om ordet ”uppmannas” i artikeln är rätt översatt. På engelska används *encouraged*, på franska *encouragés* och på tyska *ermutig* – ord som normalt brukar översättas till ”uppmuntras”. En uppmuntran kräver mindre av medlemsstaterna än en uppmaning. Sverige behöver alltså inte införa några bestämmelser med anledning av artikel 20.2.

Vidare är det svårt att se att det i alla situationer skulle vara rimligt att hindra den dömda från att köpa tillbaka den förverkade egendomen. Utgångspunkten bör vara att budgivningen på statens auktioner styrs av marknadsmässiga principer om utbud och efterfrågan. Om den dömda personen lämnar det högsta budet innebär det att han eller hon är den som värderar egendomen högst. Kanske har

egendomen ett affektionsvärde för honom eller henne, eller av något annat skäl särskild betydelse. Eftersom egendomen säljs av staten kan det inte röra sig om otillåten eller farlig egendom. Ett allmänt förbud mot att just den dömda köper tillbaka den egendom som har förverkats från honom eller henne tycks mot den bakgrunden väl långtgående, både ur ett effektivitetsperspektiv och ett repressionsperspektiv. Det riskerar att uppfattas som en ytterligare bestraffning för den dömda.

Dessutom framstår det praktiska behovet av regler som ska hindra den dömda från att köpa tillbaka förverkad egendom som begränsat. Är det en sak som har förverkats på grund av dess farliga egenskaper kan det förvisso finnas skäl att hindra den dömda från att köpa tillbaka den, men då ska den ändå i de flesta fall förstöras. Handlar det om värdefull egendom har den dömda sannolikt sällan tillräckligt med medel för att köpa tillbaka egendomen; i så fall hade han eller hon åtminstone i vissa fall kunnat anvisa annan egendom. Om den dömda försöker köpa tillbaka egendomen med oförklarade tillgångar kan den myndighet som innehar egendomen tipsa brottsbekämpande myndigheter om detta, vilket kan innebära att det inleds en utredning om självständigt förverkande av den erbjudna köpeskillingen.

Till saken hör också att ett otillbörligt agerande på auktioner redan täcks av flera av brottsbalkens bestämmelser. Om den dömda exempelvis hotar, utpressar, ofredar eller vilseleder spekulanter på en auktion är agerandet straffbart enligt brottsbalken.

Sammantaget bedömer utredningen att det inte bör föreslås några nya bestämmelser som hindrar den dömda från att köpa tillbaka förverkad egendom.

Den situation som framför allt behöver undvikas är den som lyfts i FATF:s vägledning om att det kan förekomma att anbudsgivare utsätts för påtryckningar i auktioner. Sannolikt bör den typen av agerande inte vara något vanligt förekommande problem vid auktioner som sker på internet, eftersom anbudsgivarna i de fallen inte känner till varandras identitet. I fråga om föremål som säljs under hand och vid fysiska auktioner kan det dock finnas en risk för att den dömda vet vilka som kan vilja köpa egendomen och kontaktar dem. Myndigheterna kan behöva reflektera över hur auktionerna anordnas, så att det säkerställs att anbudsgivarna kan skyddas från den typen av otillbörlig påverkan.

6.6.3 Förvaltningsbedömningar i fråga om vissa egendomsslag (artikel 20.4)

Bedömning

Svensk rätt uppfyller inte kraven om förvaltningsbedömningar i artikel 20.4.

Enligt förverkandedirektivet är medlemsstaterna skyldiga att säkerställa att det i vissa fall görs en särskild förvaltningsbedömning av säkrad egendom, se avsnitt 6.1.1. Bedömningen är obligatorisk endast när det är motiverat på grund av egendomens art. Det sägs dock inget i direktivet om vilken typ av egendom som gör att det är motiverat med en särskild förvaltningsbedömning.

Förvaltningsbedömningen innebär att myndigheterna på ett tidigt stadium, redan före verkställandet eller kort därefter, prövar hur egendomen ska förvaltas för att kostnaderna ska minimeras och egendomens värde bevaras. I vägledningen till FATF:s rekommendationer framhålls också vikten av den här typen av förvaltningsbedömningar. Där finns ganska detaljerade skrivningar om hur förvaltningsbedömningarna bör gå till; bland annat att de bör innehålla riskmatriser och hur sådana kan se ut – se om det i avsnitt 6.2.

Sverige har i dag inte några lagregler om den här typen av förvaltningsbedömningar. I myndigheternas rutiner, framför allt i åklagarnas rättsliga vägledning, understryks dock att man på ett tidigt stadium bör överväga en del av dessa frågor. Det handlar framför allt om hur egendomen ska säkras; inte om den fortsatta förvaltningen.

Det kan vara så att myndigheternas tjänstemän redan i dag i många fall gör den typ av förvaltningsbedömningar som materiellt sett beskrivs i direktivet. Det tycks dock inte som att detta är något som i dagsläget görs på det strukturerade sätt som förverkandedirektivet kräver, åtminstone inte enligt hur tjänstemännen själva beskriver sin verksamhet – se avsnitt 6.4.6.

En ny bestämmelse om särskilda förvaltningsbedömningar

Förslag

Det införs en bestämmelse om att de myndigheter som förvaltar säkrad egendom i vissa fall ska göra en särskild förvaltningsbedömning redan innan eller i samband med att egendom säkras. Bestämmelsen placeras i den nya förordningen om säkrad och förverkad egendom.

Som nyss framgått behövs det alltså en ny bestämmelse om särskilda förvaltningsbedömningar för att Sverige ska uppfylla förverkandedirektivets krav i artikel 20.4.

En sådan särskild förvaltningsbedömning behöver dokumenteras och ske i ett tidigt skede av förvaltningen – helst redan innan egendomen säkras – för att Sverige ska uppfylla kraven i artikel 20.4.

Vad utredningen behöver ta ställning till är vilka närmare krav som ska ställas på bedömningen och hur bestämmelsen ska vara formulerad.

Enligt utredningen bör den särskilda förvaltningsbedömningen endast vara obligatorisk för myndigheten i de fall där det är motiverat på grund av att egendomen i fråga är särskilt värdefull eller svår att förvalta. En sådan utformning tillgodoser syftet med direktivet, som är att myndigheterna ska ha en strategi för förvaltningen när det är motiverat på grund av egendomens art. Det bedöms inte som lämpligt att i förväg peka ut i bestämmelsen vilka typer av egendom som den ska vara tillämplig på, eftersom myndigheterna bör ha möjlighet att anpassa det till vad som är lämpligt i det enskilda fallet och vilken vana de har av att säkra och förvalta den aktuella typen av egendom. En myndighet som har stor erfarenhet av och som har tydliga rutiner för att säkra och förvalta exempelvis kryptotillgångar behöver kanske inte alltid göra en särskild förvaltningsbedömning när kryptotillgångar säkras, medan en myndighet som sällan förvaltar kryptotillgångar behöver det. Myndigheterna bör kunna anpassa sina rutiner till vad som är lämpligt i den egna verksamheten. Det som bör vara styrande för myndigheten är egendomens värde och volatilitet, att det är en hög risk för att den förstörs eller att det krävs särskilda kunskaper för förvaltningen.

Den nya bestämmelsen bör placeras i förordningen om säkrad och förverkad egendom. På så sätt blir den generellt tillämplig för alla typer av säkrad egendom utom kvarstadsbelagd egendom.

Enligt utredningen behövs inte någon bestämmelse om särskilda förvaltningsbedömningar för kvarstadsbelagd egendom, eftersom sådan egendom träffas av 4 kap. 3 § utsökningsbalken. Där framgår att Kronofogden endast får kvarstadsbelägga egendom om det belopp som kan beräknas flyta in, efter avdrag för kostnader som uppkommer efter utmätningen, ger ett överskott som gör åtgärden försvarlig. I det ligger att myndigheten måste göra en bedömning av hur egendomen ska förvaltas och vilka kostnader det valda förvaltningssättet kommer att ge upphov till. I bedömningen ligger också att Kronofogden måste se till att värdet bevaras; annars minskar ju försäljningssumman och kalkylen blir en annan. Bedömningen ska inte bara göras vid säkrandet av egendomen utan löpande under hela processen, eftersom Kronofogden enligt 4 kap. 33 § utsökningsbalken ska häva en åtgärd om utmätningen inte längre förväntas ge ett försvarligt överskott.

Av förverkandedirektivet framgår att medlemsstaterna kan utfärda riktlinjer om hur den särskilda förvaltningsbedömningen ska gå till. Utredningen bedömer att det är tillräckligt att de berörda myndigheterna gör det i sina egna rutindokument och handböcker. Sådana föreskrifter kan, om det framstår som lämpligt, hämta inspiration i internationella ISO-standarder för tillgångsförvaltning, vilket är något som lyfts i vägledningen om FATF:s rekommendationer.

6.6.4 Förverkandesvaranden kan förpliktas att betala förvaltningskostnader (artikel 20.5)

Enligt förverkandedirektivet får medlemsstaterna kräva att kostnaderna för förvaltningen av fryst egendom, åtminstone delvis, ska belasta den verkliga huvudmannen. Det är alltså fakultativt att införa sådana regler.

I dagsläget finns inga sådana regler när egendom sakförverkas men däremot i vissa fall när den värdeförverkas.

Kostnaderna för förvaring och underhåll tas i ett vanligt utmätningsmål som huvudregel ut ur de medel som har flutit in från försäljningen. Det gör även Kronofogdens övriga kostnader. Om detta inte är möjligt faktureras sökanden i efterhand för kostnaderna, vilket

dock inte sker om staten är sökande. När det gäller mål om verkställighet av kvarstadsbeslut gäller särskilda regler. Avgifterna kan inte tas ut av svaranden i kvarstads målet, men däremot i ett efterföljande indrivningsmål. I ett allmänt mål kan avgifterna aldrig tas ut av sökanden. Vilka avgifter som får tas ut och storleken av dessa är reglerat i en särskild förordning.⁴⁴⁰ Sammanfattningsvis innebär detta att avgifterna för ett kvarstads mål eller en verkställighet av ett värdeförverkande ibland kan tas ut i det mål där värdeförverkandet drivs in, men om det inte är möjligt kommer avgifterna att stanna hos Kronofogden.

Inga regler föreslås om att förverkandesvaranden ska återbetala statens kostnader för egendomsförvaltning

Bedömning

Det bör inte införas några nya bestämmelser som innebär att förverkandesvaranden ska återbetala statens kostnader för förvaltningen av den förverkade egendomen.

Det är i och för sig möjligt att införa regler om ett betalningsansvar för den tilltalade för förvaltningskostnader som gäller även när ett sakförverkande verkställs, det vill säga inte bara i vissa fall i fråga om värdeförverkad egendom.

Lagtekniskt borde en sådan bestämmelse i så fall placeras i 31 kap. 1 § rättegångsbalken för att överensstämja med vad som annars gäller när den tilltalade i ett brottmål blir återbetalningsskyldig för delar av statens kostnader för brottmålet. Den typen av betalningsförpliktelse skulle då behöva prövas av rätten och finnas med i domslutet tillsammans med övriga punkter om den tilltalades återbetalningsskyldighet till staten.

I brottmål är den tilltalades betalningsansvar för kostnader i målet i dagsläget begränsad till kostnaden för försvarare, målsägandebiträde och särskild företrädare för barn, kostnader för att hämta honom eller henne till rätten, samt kostnader för provtagning av blod, saliv och urin. Kostnadsansvaret kan jämkas mot bakgrund av den till-

⁴⁴⁰ 17 kap. 1 – 3, 7–10 och 13 §§ utskökningsbalken samt 1 och 2 §§ förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten. Enligt 3 § bötesverkställighetsförordningen (1979:197) får en uppbörd inte ske om kvarstad har säkrats för betalningsförpliktelsen.

talades inkomst. Det kan också jämkas om det finns särskilda skäl med hänsyn till den tilltalades brottslighet eller hans eller hennes personliga eller ekonomiska förhållanden.⁴⁴¹ Reglerna om återbetalningsskyldighet i brottmål gäller även i mål om självständigt förverkande.⁴⁴²

Särskilda skäl för jämkning av återbetalningsskyldigheten kan till exempel vara att den tilltalade döms till ett flerårigt fängelsestraff och därför kommer att ha mycket låga inkomster under en längre tid. Ett annat exempel är om en full återbetalningsskyldighet skulle utgöra en orimligt kraftig reaktion på brottet, till exempel om det är fråga om bagatellartad brottslighet samtidigt som försvararkostnaderna är höga. Det kan också finnas särskilda skäl för jämkning om den tilltalade åläggs en skadeståndsskyldighet som påtagligt begränsar hans eller hennes betalningsförmåga. Även en kombination av olika omständigheter som var för sig inte är av kvalificerat slag kan medföra att det finns särskilda skäl. Återbetalningsskyldighet ska endast i undantagsfall åläggas den som är under 18 år, den som har begått brottet under inflytande av en psykisk störning eller den som meddelas påföljdseftergift.⁴⁴³

Reglerna om tilltalads återbetalningsskyldighet för försvarare, målsägandebiträde och särskilda företrädare har nyligen ändrats på så sätt att betalningsansvaret har skärpts. Det är dock vanligt förekommande att återbetalningsskyldigheten jämkas, inte minst mot bakgrund av att den samlade reaktionen på brottsligheten i form av straff, skadestånd och särskilda rättsverkningar ska framstå som proportionerlig.⁴⁴⁴

Det finns omständigheter som talar för att man inför en återbetalningsskyldighet för den tilltalade för statens förvarings- och underhållskostnader för säkrad egendom. Dels finns det signalvärden i att den dömda förpliktas att återbetala den typen av kostnader som han eller hon kan sägas ha orsakat staten. Dels skulle en sådan återbetalningsskyldighet åstadkomma en större enhetlighet mot vad som gäller när ett värdeförverkande verkställs och det finns en kvarstad i

⁴⁴¹ 31 kap. 1 § rättegångsbalken.

⁴⁴² 6 kap. 1 § sista stycket lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

⁴⁴³ Prop. 2023/24:46 *Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål*, s. 31 och *Analyskostnaden*, NJA 2020 s. 154.

⁴⁴⁴ I prop. 2023/24:46 s. 11 framgår att innan betalningsskyldigheten skärptes, år 2022, krävde staten bara tillbaka 4 procent av kostnaderna från de dömda personerna det året. Även om återbetalningsskyldigheten har skärpts sedan dess måste man räkna med att jämningsreglerna fortfarande används frekvent; jämningsmöjligheten har skärpts men har samma materiella innehåll som tidigare, se s. 18 f. och 30 f.

målet. Ytterligare en omständighet som talar för att man inför regler om återbetalningsskyldighet är att det skulle stärka incitamenten för den misstänkte att tillåta att egendomen säljs i förtid, vilket sannolikt i många situationer vore mer resurseffektivt än att förvara den (den andra sidan av det myntet är dock att oskyldiga personer kan känna sig pressade till att låta sälja tillgångar i förtid av rädsla för betalningsansvar).

Men det finns också skäl som talar emot att man inför nya regler om återbetalning av förvaltningskostnader.

En första omständighet som talar emot att man inför nya regler är vad som inledningsvis har sagts i avsnitt 2.3 om behovet av att inte ytterligare öka regelbördan för rättstillämparna. Reglerna om återbetalningsskyldighet i brottmål har nyligen skärpts. Även om det kan finnas ett eftersträfvansvärt signalvärde i att den dömda behöver betala ännu mer av samhällets kostnader för brottmålsprocessen kan man förutspå att reglerna inte kommer att tillämpas särskilt ofta. Det är vanligt att återbetalningsskyldigheten jämkas; antingen på grund av den dömdes ekonomiska förhållanden – exempelvis om personen har dömts till ett långt fängelsestraff – eller för att den sammanlagda reaktionen på brottet inte ska bli oproportionerligt sträng. Om den dömdes mer värdefulla tillgångar ska förverkas har dessutom han eller hon kanske inga tillgångar kvar att betala förvaltningskostnader med, vilket i sig kan vara ett skäl för jämkning.

Ytterligare en omständighet som talar emot att man inför en regel om återbetalningsskyldighet är att den skulle kunna leda till godtyckliga effekter utifrån hur den ifrågavarande myndigheten redovisar sina kostnader för förvaring och hantering av beslagtagna egendom. Som framgått i myndigheternas beskrivning av sin beslagshantering, se avsnitt 6.4.6, kan de redovisa externa kostnader för förvaring och underhåll av säkrad egendom. Om egendomen i stället förvaras i myndighetens egna lokaler ser myndigheten det inte som en förvaringskostnad.⁴⁴⁵ Det är alltså bara när myndigheten hyr ett förvaringsutrymme av en extern aktör som det ses som en kostnad. Frågan om det uppstår en sådan kostnad eller inte beror ofta på slumpen. Om det råkar finnas plats i myndighetens lokaler vid tillfället uppstår ingen kostnad och tvärtom. Tillfälligheter som förverkandesvaran-

⁴⁴⁵ Det borde de i och för sig kunna göra eftersom lokalhyran är en kostnad för myndigheten, men så uppfattar de alltså inte begreppet kostnader i dagsläget.

den inte kan påverka får alltså stor betydelse för den totala kostnaden hos myndigheten.

Kostnaden för egendomsförvaltningen är dessutom under alla förhållanden svår att beräkna när rätten prövar frågan om återbetalningsskyldighet, eftersom det kommer att tillkomma kostnader efter det för förvaringen fram till laga kraft och för den efterföljande försäljningen av förverkad egendom. Se även det som har sagts om ersättning till syssломän i avsnitt 6.6.1.

Någon total enhetlighet med vad som gäller för värdeförverkanden skulle också vara svår att åstadkomma, eftersom Kronofogden bara tar ut vissa schabloniserade avgifter vid verkställighet av värdeförverkanden och endast i de fall där medel flyter in genom verkställigheten.

Ett sista skäl som talar emot att införa regler om återbetalningsskyldighet är att många av de personer som berörs av sådana regler ändå kommer att sakna tillgångar. Deras egendom har förmodligen redan förverkats och de kommer i många fall att verkställa fängelsestraff och därför sakna inkomst. Att driva in kostnaderna från dem behöver i så fall ytterst ske genom utmätning, vilket kan förväntas ta lång tid och medföra en ökad arbetsbörda för Kronofogden – något som också skulle bli en kostnad för staten. Det skulle dessutom i många fall försvåra de berörda personernas återanpassning i samhället, inte minst eftersom det skulle verka som ett incitament mot att de skaffar sig ett lönearbete.

Utredningen avstår därför från att lämna förslag om en återbetalningsskyldighet för den dömda för statens förvaltningskostnader.

Vill regeringen ändå införa den typen av reglering vore en lämplig ordning att göra det genom en i förväg bestämd taxa med schabloniserade avgifter för förvaltningen. Detta skulle göra systemet enhetligt och förutsebart. Med en taxa är inte frågan om förvaltningskostnadernas storlek beroende av tillfälligheter, som till exempel om myndigheterna har egna lagerlokaler eller behöver använda en privat aktör för lagerhållningen. I en taxa kan kostnader för eventuella avgifter för egendomen och för syssломän ingå.

31 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken kan i så fall justeras på så sätt att det läggs till en mening om att den tilltalade ska ersätta staten för kostnader för statens förvaltning av säkrad och förverkad egendom. Sista stycket i samma bestämmelse kan justeras på så sätt att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med-

delat föreskrifter om en taxa inte bara för ersättningsskyldigheten för provtagning och analys utan även för egendomsförvaltning. Slutligen kan 7 § förordningen (1997:406) om offentlig försvarare m.m. justeras på så sätt att de myndigheter som hanterar säkrad egendom får meddela föreskrifter om taxan, alternativt kan regeringen ta fram en ny förordning med en taxa om kostnader för egendomsförvaltning.

6.6.5 Regler om förtida försäljning och förstörande av egendom (artikel 21)

Bedömning

Svensk rätt uppfyller inte kraven om förtida försäljning i artikel 21.

Enligt artikel 21 i förverkandedirektivet krävs det att medlemsstaterna kan sälja säkrad egendom i förtid, det vill säga före ett slutligt avgörande, om egendomen är lättfördärlig, om kostnaderna för att förvalta den blir oproportionerligt höga, eller om det krävs särskild sakkunskap för att förvalta den som är svår att få tag på. I förverkandedirektivet anges också att en försäljning bör ske om någon av dessa situationer är för handen. Se mer om kraven i avsnitt 6.1.2.

I vägledningen till FATF:s rekommendationer uttrycker man sig något mer restriktivt om förtida försäljningar. Där sägs att sådana försäljningar endast bör genomföras när det är nödvändigt, och i allmänhet som en sista utväg, eftersom en tillgångs unika karaktär eller affektionsvärde inte kan ersättas. Besluten om förtida försäljning ska enligt vägledningen kunna underställas en rättslig prövning, och bör i allmänhet inte verkställas utan att ha godkänts av en domare – se mer i avsnitt 6.2.

Svensk rätt uppfyller inte förverkandedirektivets krav i artikel 21. De grundläggande svenska regler som finns om förtida försäljning finns i 1974 års förfarandelag. De motsvarar i allt väsentligt de krav som förverkandedirektivet ställer, men är endast tillämpliga för hävda beslag och inte för beslag i allmänhet – se avsnitt 6.4.3.⁴⁴⁶ I utsökningsbalken finns en regel om förtida försäljning som uppfyller direk-

⁴⁴⁶ I Polisens och Skatteverkets handböcker beskrivs de som tillämpliga, men det är de inte. Handböckerna tycks innehålla en extensiv tolkning av lagen, vilket inte är lämpligt i fråga om tvångsåtgärder mot en enskilds privata egendom. Hos Polisen har man uppmärksammat felaktigheten.

tivets krav, och det finns även bestämmelser i specialstraffrätten som uppfyller kraven, se avsnitt 6.4.2 och 6.4.5. De regler som finns behöver alltså kompletteras så att de blir tillämpliga på all beslagtagna egendom.

Det bör införas möjligheter att sälja och oskadliggöra säkrad egendom i förtid

Förslag

Det införs en möjlighet att sälja säkrad egendom i förtid om egendomen inte kan vårdas utan fara för att den hastigt faller i värde eller förstörs, om vården av den är förenad med alltför stora svårigheter eller kostnader eller om det annars finns särskilda skäl. Om egendomen inte kan säljas, kan befaras komma till brottslig användning eller om det annars finns särskilda skäl ska den kunna oskadliggöras i förtid. Bestämmelser om detta införs i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom.

Utsökningsbalkens bestämmelser om förtida försäljning lever upp till förverkandedirektivets krav såvitt avser egendom som har säkrats genom kvarstad. För beslagtagna egendom finns dock inga allmänna bestämmelser som tillåter att egendomen säljs eller oskadliggörs i förtid. Som framgår av avsnitt 6.4.6 leder bristen på reglering i det här avseendet till att myndigheterna förvarar säkrad egendom under lång tid trots att det kan vara uppenbart att den sedan kommer att förstöras och trots att förvaringen innebär ett arbetsmiljöproblem för myndighetens personal – exempelvis när färskvaror som ruttnar eller jäser förvaras under lång tid. Den nuvarande ordningen är ineffektiv, kostsam och orsakar problem i onödan. Den lever inte heller upp till förverkandedirektivets krav i artikel 21.

Det behövs därför nya bestämmelser om förtida försäljning eller oskadliggörande av beslagtagna egendom. I dessa bör det tydligt framgå vilka grunderna kan vara för en försäljning.

Vad som bör motivera en förtida försäljning

En försäljning i förtid är lämplig när den säkrade egendomen inte kan vårdas utan fara för att den hastigt faller i värde eller förstörs. Egendom som riskerar att hastigt falla i värde kan utgöras av färskvaror, men det kan också handla om volatil egendom som kryptotillgångar eller vissa sorters aktier. Teknisk utrustning som datorer, telefoner och spelutrustning samt modebetonade föremål som kläder och accessoarer riskerar också att minska i värde om beslagstiden är lång. Detsamma gäller för olika typer av fordon.

En försäljning i förtid är också lämplig när egendomen är alltför svår eller kostsam att vårda. Sådan egendom kan exempelvis utgöras av levande djur, yachter eller luftfarkoster.

Det bör också finnas en möjlighet att sälja egendom i förtid om det finns särskilda skäl. Exempel på särskilda skäl kan vara om den enskilde själv önskar en försäljning eller om den enskilde inte går att nå trots flera försök, men det kan också finnas andra situationer där det framstår som skäligt att sälja egendomen. Det kan vara fråga om varor som läcker ur sitt emballage och därigenom vållar arbetsmiljöproblem eller skapar särskilda risker för brand eller explosion.

En förtida försäljning bör kunna avse alla typer av egendom – både lös och fast. En försäljning i förtid, som ett alternativ till en lång förvaltningsperiod, kan också ligga i den enskildes intresse och grundas i en önskan från den enskilde.

Den enskildes uppfattning i frågan om försäljning

De nya bestämmelserna om förtida försäljning behöver innefatta vissa rättssäkerhetsgarantier. Den enskilde bör ges möjlighet att göra sin röst hörd och få frågan rättsligt prövad, vilket också är något som lyfts fram i förverkandedirektivet (artikel 23 och 24.6). Det är viktigt att en nyanserad bedömning görs av när det är rimligt att sälja något i förtid. Synpunkter från egendomens ägare eller rättighetshavare måste tillmätas stor vikt i fråga om sådana förtida åtgärder. Den enskilde bör, om det är möjligt, ges tillfälle att yttra sig innan en försäljning sker. Om den enskilde motsätter sig en förtida försäljning bör möjligheten att sälja egendom i förtid användas restriktivt. Något veto mot försäljning bör den enskilde dock inte ha. Om egendomen ska säljas i förtid eller inte i en sådan situation bör vara avhängigt av

karaktären av och styrkan i de skäl som den enskilde åberopar för att motsätta sig försäljningen.

Om den enskilde gör gällande att ett föremål har ett affektionsvärde, är svårt att ersätta eller av något annat skäl har stor betydelse bör den uppfattningen tillmätas särskild vikt. Särskild försiktighet bör också iakttas när det gäller fast egendom, bostadsrätter och företag.

Om den enskilde däremot motsätter sig en förtida försäljning utan att lämna någon förklaring till det eller om förvaltningskostnaderna är oproportionerligt höga, bör egendomen många gånger kunna säljas trots att den enskilde motsätter sig det. Om det enda skälet till att förtida försäljning övervägs är att kostnaderna för förvaltningen är höga – exempelvis vid förvaring av levande djur – bör myndigheten dock alltid fråga sig om det finns utrymme att lämna egendomen i den enskildes vård i stället för att genomföra försäljningen.

Det är viktigt att den enskilde har den information som behövs för ett ställningstagande och att han eller hon i förekommande fall informeras om att en förtida försäljning kan vara till hans eller hennes fördel. Om egendomen sjunker i värde under förvaringstiden, utan att myndigheten har orsakat värdeminskningen genom fel eller försummelse, kommer värdeminskningen att drabba den enskilde om beslaget sedan hävs. I de fall där det finns risk för en sådan värdeminskning finns det således starka incitament för den enskilde att låta egendomen säljas i förtid.

Om den enskilde föreslår en förtida försäljning bör den synpunkten om möjligt beaktas av myndigheten, eftersom en förtida försäljning i de flesta fall är det mest effektiva sättet att förvalta egendom. Det kan också många gånger finnas skäl att beakta synpunkter från den enskilde när det gäller tidpunkten för försäljning. Det gäller inte minst i fråga om kryptotillgångar och annan volatil egendom.

I avsnitt 3.6.3 föreslås att den enskilde i vissa fall ska ha möjlighet att anvisa egendom för beslag som syftar till att säkra ett fullgörelseförverkande. Detta är också ett sätt för den enskilde att påverka egendomsförvaltningen. Om den enskilde till exempel vill ställa en fastighet som säkerhet uppstår i regel ingen underhållskostnad eftersom den enskilde i de flesta fall kan fortsätta att använda fastigheten.

Som nämnts i avsnitt 6.6.4 skulle en bestämmelse om betalningsansvar för statens underhålls- och förvaringskostnader kunna verka

som incitament till att förtida försäljningar kommer till stånd. Utredningen föreslår ändå inte att en bestämmelse om ett sådant betalningsansvar ska införas. Fler förtida försäljningar minskar i och för sig sannolikt kostnaderna för staten, men det finns inget egenvärde i att egendom säljs i förtid. Utgångspunkten måste vara att såkrad egendom behålls i myndighetens vård till dess det står klart om egendomen ska tillfalla staten eller återlämnas till ägaren eller någon annan. Ett kostnadsansvar för enskilda skulle riskera att leda till att personer känner sig pressade att på ett tidigt stadium i en brottsutredning låta sälja egendom trots att det egentligen inte finns några starka skäl för det och trots att det senare visar sig att egendomen inte ska förverkas. En sådan utveckling vore inte önskvärd.

Vad som bör motivera ett förtida oskadliggörande

När den säkrade egendomen inte går att sälja i förtid trots att förutsättningarna för det är uppfyllda bör det vara möjligt att i förtid förstöra den eller låta den övergå till användning i myndighetens egen verksamhet (se om det sistnämnda i avsnitt 5.4.10). Detsamma bör gälla om egendomen kan befaras komma till brottslig användning eller om det annars finns särskilda skäl för att den oskadliggörs i förtid. Förutom i fråga om narkotika, vapen och liknande föremål som uppenbart kommer att förverkas kan ett sådant förtida oskadliggörande ibland vara möjligt i fråga om egendom som det vore stötande om en myndighet sålde – exempelvis piratkopior, lustgas eller föremål med drogromantisering eller antidemokratiska budskap.

Ett förtida oskadliggörande bör även kunna vara motiverat i andra fall om det finns särskilda skäl. Det kan exempelvis handla om egendom som skulle gå att sälja i förtid men som är olämplig för försäljning och om egendom som inte går att förvara utan risker för miljön, arbetsmiljön eller säkerheten, som explosiva eller läckande varor.

Den enskildes uppfattning i frågan om oskadliggörande

Den myndighet som överväger att oskadliggöra egendom i förtid ska i regel och om det är möjligt höra den enskilde och beakta dennes synpunkter. I vissa situationer kan det dock vara uppenbart obehövt att höra den enskilde innan beslutet om oskadliggörande verk-

ställs, exempelvis om egendom måste förstöras av arbetsmiljö- eller säkerhetsskäl.

Liksom när det gäller förtida försäljningar bör möjligheten att oskadliggöra egendom i förtid tillämpas restriktivt när den enskilde motsätter sig att så sker och framför rimliga skäl till att han eller hon motsätter sig åtgärden. Skulle beslaget hävas efter att egendomen har oskadliggjorts i förtid kan den enskilde inte kompenseras genom köpeskillingen. I stället bör den enskilde därför ha rätt till skälig ersättning om denne har drabbats av en ekonomisk skada på grund av förstörandet, vilket normalt kan utgöras av egendomens uppskattade marknadsvärde när beslaget gjordes.

Den enskildes rätt till domstolsprövning

Enligt förverkandedirektivet bör medlemsstaterna ha regler som gör att den enskilde kan överklaga ett beslut om förtida försäljning och få det inhiberat. Sådana regler finns redan i Kronofogdens verksamhet, där inhibition kan begäras hos allmän domstol. En liknande möjlighet föreslås för den nya lagen om säkrad och förverkad egendom. Liksom i 1974 års förfarandelag bör beslut om försäljning och oskadliggörande kunna överklagas till förvaltningsrätten, där det är möjligt att begära inhibition.

I vägledningen till FATF:s rekommendationer går man längre än i förverkandedirektivet, och säger att beslut om förtida försäljning i allmänhet inte bör verkställas utan att först ha godkänts av en domare. Detta är dock enbart något som sägs i vägledningen och framgår alltså inte i själva rekommendationerna.

Det är svårt att se ett behov av någon ny bestämmelse om att en domare alltid ska godkänna ett beslut om förtida försäljning. En sådan ordning framstår dessutom som svårförenlig med vad som annars gäller i svensk rätt och med den allmänna strävan mot att renodla domares arbetsuppgifter till kärnan i den dömande funktionen. Till detta kommer att det, som berörts ovan, i många fall är i den enskildes eget intresse att egendomen säljs i förtid, med hänsyn till att den annars riskerar att förlora i värde. När den enskilde motsätter sig en förtida försäljning är behovet av domstolsprövning tillgodosett genom den nyss nämnda möjligheten att överklaga beslutet och begära inhibition.

6.6.6 Kontor för förvaltning av tillgångar (artikel 22)

Bedömning

Svensk rätt uppfyller inte kraven om AMO-kontor i artikel 22.

Förverkandedirektivets artikel 22 kräver att Sverige inrättar ett eller flera särskilda kontor för förvaltning av tillgångar, så kallade AMO-kontor. Kontoren ska ha ansvar för frågor om förvaltning av tillgångar, och kan antingen vara den eller de myndigheter som själv förvaltar tillgångar eller ge stöd och service till andra myndigheter som förvaltar tillgångar. Enligt utredningsdirektiven ska utredningen också ta ställning till vilken myndighet eller annat rättssubjekt som bör anförtros uppgiften att förvalta all säkrad egendom, och i det sammanhanget särskilt beakta behovet av att renodla Polisens arbetsuppgifter.

I Sverige finns två ARO-kontor, se mer om dem i avsnitt 4.3.1. De är placerade vid Nationella operativa avdelningen hos Polisen och hos Ekobrottsmyndigheten. Deras verksamhet regleras i 10 kap. förordningen (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete.⁴⁴⁷ Sverige har dock inget AMO-kontor. Ett sådant behöver inrättas för att uppfylla förverkandedirektivets krav i artikel 22.

För det nya AMO-kontor som ska inrättas kan man se följande handlingsalternativ framför sig.

- En helt ny myndighet inrättas som ska ansvara för all beslagtagna egendom.
- En eller flera befintliga myndigheter pekas ut att vara AMO-kontor och får en uppgift om det i sin instruktion, samtidigt som en förordningsbestämmelse tas fram om kontorens verksamhet.

Innan de här alternativen går igenom mer kan något sägas om hur AMO-kontoren ser ut i andra länder.

⁴⁴⁷ Och i instruktionerna för respektive myndighet, 14 § förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten och förordningen (2022:1278) med instruktion för Polismyndigheten, bilagan punkt 1.d.

Några utländska exempel

Ett antal medlemsstater har redan AMO-kontor. Nedan beskrivs några exempel.⁴⁴⁸

Nederländerna

Det nederländska AMO-kontoret har varit ett centraliserat kontor sedan år 1994. Kontoret ligger under åklagarmyndigheten och hade från början uppgiften att vidta åtgärder för att säkra egendom före en slutlig dom, men kontorets verksamhet har sedan dess expanderat och innefattar numera också ansvaret för förvaltningen av all säkrad egendom, såväl som andra uppgifter. Kontoret har ett nära samarbete med Nederländernas fyra ARO-kontor.

På kontoret arbetar elva tillgångsförvaltare. De har olika bakgrund; vissa är jurister men de kan också ha annan erfarenhet. Av förvaltarna har fem personer ansvar för gränsöverskridande frågor. Förvaltarnas uppgifter är att minimera förvaltningskostnader och maximera försäljningsvärden, samt att informera om tillgångsförvaltning. Förvaltarna har mandat att agera åt den nederländska åklagarmyndigheten. De har behörighet att sälja egendom, och kan också lämna tillbaka egendom till den enskilde mot ställande av säkerhet.

Kontoret har en beslagsportal, där det registreras information om beslagtagnen egendom som även andra myndigheter har tillgång till. Det finns en avdelning hos kontoret som har till uppgift att ta hand om lösa föremål och förvara och värdera dem. Avdelningen registrerar information om föremålen i beslagsportalen. Där anges bland annat för vilket ändamål egendomen har beslagtagits, vilket uppskattat värde den har, var den förvaras samt vilket ärende den hör till. Det finns flera regionala lagerlokaler för beslagtagnen egendom.

Totalt har kontoret ansvar för säkrad egendom till ett värde av cirka 2,1 miljarder euro, varav 64 miljoner är för utländska myndigheter.

⁴⁴⁸ Exempelen kommer från en workshop om artiklarna om tillgångsförvaltning i EU:s förverkandedirektiv den 24 februari 2024, se minnesanteckningar från denna komm2025/00016-5.

Belgien

Belgiens beslagskontor, COSC, har funnits i 20 år. COSC står för Central Office for Seizure and Confiscation. Kontoret ligger under åklagarmyndigheten och justitiedepartementet. Det finns drygt 40 personer anställda vid kontoret. Det finns blandade kompetenser bland personalen, bland annat åklagare, poliser, förvaltare, administrativ personal och utredare åt bland andra finanspolisen och finansministeriet.

I Belgien är ARO- och AMO-kontoret samma kontor. Detta har alltid fungerat bra. Det finns synergieffekter med att ha verksamheten samlad och all kompetens på samma plats. Fördelen med att ha blandade kompetenser på kontoret är att de har olika roller i olika delar av processen. Poliser är till exempel bra på att spåra egendom i den inledande delen av en utredning, men de kan också göra bakgrunds-kontroller för att säkerställa att inte förverkandesvaranden försöker köpa tillbaka egendom som säljs efter ett slutligt beslut om förverkande.

COSC ansvarar för att beslagtagna tillgångar förvaras, antingen direkt av kontoret självt eller hos en annan myndighet eller tredje part. Dessutom kan tillgångarna i vissa fall lämnas kvar i den enskildes besittning. Om det är lämpligt kan ett sådant kvarlämnande villkoras av att den enskilde ställer säkerhet.

Enligt belgisk lag måste vissa tillgångar alltid överföras till COSC. Det handlar om banktillgodohavanden, kontanter, kryptotillgångar och de säkerheter som enskilda ställer. Andra tillgångar, som smycken, ädelstenar och annat, är fakultativt reglerade – domaren eller åklagaren frågar COSC om kontoret kan ta hand om tillgången och COSC kan antingen neka eller acceptera en sådan förfrågan. Vissa tillgångar kan överlåtas till polis- eller säkerhetsmyndigheter.

COSC ansvarar alltid för verkställigheten av förtida försäljningar. Själva beslutet om förtida försäljning fattas av åklagare eller domare. Den enskilde och dennes advokat har rätt att begära rättens prövning av ett sådant beslut. Sedan verkställer COSC beslutet om förtida försäljning, oftast genom att sälja egendomen hos ett allmänt auktionshus. Det är också möjligt att ge uppdrag till en mäklare eller någon annan privat aktör att sälja egendomen.

COSC ansvarar också för att lämna tillbaka egendomen till den enskilde om ett beslag hävs. Innan det sker har COSC rätt att under-

söka om den enskilde har skulder i allmänna mål – både nationellt och i andra medlemsstater. Om det finns sådana skulder kan tillgången användas till att betala skulderna.

Vissa tillgångar kräver särskild uppmärksamhet. För förvaltning av kryptotillgångar behöver polisen till exempel ha särskild kompetens. I Belgien hanterar man kryptotillgångar på samma sätt som annan egendom. Det innebär att den enskilde kan få tillbaka tillgången om han eller hon ställer säkerhet. Särskilt värdefulla eller mer ovanliga tillgångar kan behöva säljas av en privat aktör med erfarenhet av den typen av egendom.

Italien

I Italien används förverkande på ett flexibelt sätt. Förutom regler om vanligt förverkande finns regler om utvidgat och självständigt förverkande. Dessutom finns förebyggande förverkande riktat mot framför allt tillgångar i maffiaverksamhet.

En viktig del av den italienska förverkandepolitiken är att förverkade tillgångar ska användas för ändamål av allmänt intresse.

Det finns ett nationellt kontor för beslagtagna och förverkade tillgångar. Huvudkontoret ligger i Rom och det finns också flera lokala kontor. Om tillgången inte kan användas för allmänna eller sociala ändamål ska den säljas av kontoret. Den säljs normalt på auktion till högstbjudande, men det finns många undantag från den regeln – den får inte säljas till den som har dömts för brottet som hör samman med förverkandet eller till någon närstående till denne. Kontoret avyttrar också fast egendom. Per den 31 december 2023 hade fast egendom till ett totalt värde om 23 658 miljoner euro avyttrats av kontoret.

I Italien är ARO-kontoret och AMO-kontoret inte samma myndighet.

Irland

Förverkande hanteras i Irland av Criminal Assets Bureau, ett särskilt kontor som bistår polismyndigheten, skattemyndigheten och socialförsäkringsmyndigheten. Egendom kan förverkas både genom ett civilrättsligt och ett straffrättsligt förfarande.

Vid det civilrättsliga förfarandet bestämmer rätten om en tillgång ska placeras hos en "mottagare", det vill säga en person som är utsedd att förvalta tillgången eller avyttra den. Ofta sker detta med samtycke från den enskilde. Den här förvaltaren ska ta hänsyn till sådant som hur förvaringskostnader kan minimeras, hur volatil egendomen är, om det finns affektionsvärden, om tillgången ska försäkras, om det finns nyttjanderättshavare som har rätt att använda tillgången som behöver skyddas med mera. Hänsyn ska också tas till vad den enskilde och andra rättighetshavare har för synpunkter på förvaltningen.

Inom straffrätten beror hanteringen av tillgången på dess ursprung. På vissa sätt liknar processen vad som gäller civilrättsligt, men vissa beslag behöver också användas som bevis och det är mindre vanligt att den enskilde samtycker till olika åtgärder.

I fråga om värdering av tillgångar finns det utmaningar. Mer värdefulla tillgångar är förhållandevis enkla att värdera, men för mindre värdefulla saker kan kostnaden för värdering vara oproportionerlig i förhållande till värdet.

Att sälja förverkade tillgångar är ett sätt att säkerställa allmänhetens förtroende för rättsväsendet.

Det finns en möjlighet till ersättning för den som drabbas av ett beslag som sedan inte resulterar i ett slutligt beslut om förverkande. Om egendomen har sålts får den enskilde köpeskillingen som ersättning.

Myndigheternas synpunkter

De myndigheter som hanterar säkrad och förverkad egendom har lämnat synpunkter i fråga om hur de ser på vad ett svenskt AMO-kontor bör ha för uppgifter och var det bör placeras.

Tjänstemän vid de tillfrågade myndigheterna har framfört följande uppfattningar.

Polisen

I första hand vore det enligt Polisens tjänstemän önskvärt att AMO-kontoret var en ny självständig myndighet. I andra hand skulle det kunna vara ett samarbetsorgan med representanter från flera myndigheter – exempelvis från Polisen, Kronofogden, Ekobrottsmyndig-

heten och Tullverket. Den nya myndigheten borde ha hand om både vården av egendom och försäljningen eller förstörandet av egendomen, samt alla administrativa frågor som är kopplade till beslag – som underrättelser, kallelser att hämta gods etcetera. Kanske kan man inspireras av andra myndighetsgemensamma samarbetsorgan, som exempelvis Nationellt underrättelsecentrum.

När man tar fram förslag till hur ett sådant myndighetsgemensamt samarbete ska se ut är det viktigt att man pekar ut vilken myndighet som ska ha huvudansvaret för att verksamheten kommer tillstånd. Önskvärt vore att det inte är Polisen som är huvudansvarig myndighet. Ett sådant ansvar vore inte förenligt med att Polisens uppgifter ska renodlas.⁴⁴⁹

Kronofogden

Kronofogden anser att myndighetens roll i samband med förverkad egendom bör minska snarare än öka. Om de brottsbekämpande myndigheterna ska arbeta tillgångsinriktat och verkligen fokusera på att återta brottsvinster bör så stor del av hanteringen som möjligt ligga hos dem. Endast genom att själva bygga upp kompetensen att veta vilken egendom som ska säkras och hur det ska gå till kommer uppgiften att bli en naturlig del av deras arbete. Att hela kedjan, från säkring till försäljning, sköts av brottsbekämpande myndigheter borde ge största möjliga effektivitet. Den största risken för att de nya reglerna om förverkande inte får tillräckligt genomslag är att förverkande ses som något slags andrahandsuppgift; något man lite snabbt stökar av när man har hittat och frihetsberövat misstänkta och samlat bevis.

Om man inför en utvidgad beslagsregel i enlighet med utredningens förslag innebär det sannolikt att Kronofogdens roll minskar ytterligare. Kronofogdens roll i förverkandekedjan kommer då främst att bestå av att driva in värdeförverkanden där egendom inte finns säkrad.

Överväger man en ordning där Kronofogden får en annan, större roll, är frågan hur en sådan ska se ut. Tänker man sig till exempel att Kronofogden i vissa fall ska förvara eller sälja egendom som inte myndigheten har omhändertagit måste man beakta logistikproblem, pro-

⁴⁴⁹ Minnesanteckningar från möte med Polisen om tillgångsförvaltning, komm2025/00016-3.

blem med uppgiftsutbyte mellan myndigheter och it-system som inte är sammankopplade. Det borde även vara vanligt förekommande att ett förverkandebeslag under processens gång blir ett bevisbeslag och vice versa, vilket kan orsaka problem om olika myndigheter ska förvara den säkrade egendomen beroende av grunden för säkringen. Hur egendomen säkras och vilken egendom som säkras är också tätt förknippat med hur den sedan kommer att förvaltas. Det är svårt att dela upp ansvaret. Även med en ordning där Kronofogden förvaltar säkrad egendom bör beslutanderätten kring egendomen i stort ligga på brottsbekämpningen (det vill säga i fråga om hävning, utbyte, säkerhet, förstörande eller försäljning).

Om man överväger att utöka Kronofogdens ansvar för säkrad egendom kan det behövas nya sekretessregler och regler om uppgiftsutbyte. Man måste också fundera över andra saker, som till exempel om brottsdatalagen då blir tillämplig för Kronofogden. Det är tveksamt om en ordning där Polisen verkställer beslag och Kronofogden därefter får en roll som förvarare och förvaltare blir effektiv och smidig. Den som ansvarar för försäljning bör i de flesta fallen regelmässigt ansvara för vård och förvaltning av egendomen inför en försäljning. Ett enkelt och flexibelt regelverk för Polisen framstår som den lämpligaste vägen.

Kronofogden är inte en brottsbekämpande myndighet. Myndighetens regelverk och arbetssätt syftar främst till att åstadkomma en snabb och effektiv verkställighet av fastställda betalningsförpliktelser och bygger på en avvägning mellan borgenärernas och gäldenärernas intressen med det ekonomiska utfallet i fokus. Förvaltningen av säkrad egendom kan kräva andra typer av överväganden än dem Kronofogden normalt gör och som ska göras enligt befintligt regelverk. Ett annat sätt att uttrycka det hela är att utsokningsrätten, myndighetens primära verksamhets- och expertområde, ligger betydligt närmare civilrätten än straffrätten.

Vad som trots allt talar för att Kronofogden ska ges en större roll är att myndigheten redan har en väl uppbyggd organisation för försäljning av både fast och lös egendom samt att det finns såväl kunskap som kompetens när det kommer till att förvalta och säkra egendom. Denna kunskap kan till exempel användas om man tänker sig ett AMO-kontor med rådgivande eller stöttande uppgifter. Då missar man dock den fördel som kan uppnås genom att bygga upp den kompetensen hos de brottsbekämpande myndigheterna. Slutsatsen blir

därför att det vore lämpligare om Polisen kunde rekrytera den kompetens som myndigheten eventuellt saknar i dag.

Oavsett tidigare ställningstagande förefaller det mindre lämpligt att ge Kronofogden ensamt ansvar för ett AMO-kontor givet inte minst kontorens uppgifter att samarbeta med andra behöriga myndigheter för att spåra och förverka tillgångar. Helst ser Kronofogden att myndigheten inte får uppdraget att vara AMO-kontor utan förespråkar att AMO-verksamheten läggs under en eller flera brottsbekämpande myndigheter, alternativt en helt ny myndighet.

Det som annars skulle kunna övervägas är att skapa ett AMO-kontor som är en grupp som är sammansatt av personal från flera berörda myndigheter – till exempel Kronofogden, Polisen, Åklagarmyndigheten och Skatteverket. En blandad grupp kan ge råd och stöd till sina myndigheter men även se till att det finns fungerande kontaktvägar och samarbete i de frågor där det behöver finnas.

Om man utser vissa funktioner inom respektive myndighet till att tillsammans med de andra vara AMO-kontor finns ett stort utrymme att justera verksamheten utan att låsa sig vid en viss form. Om man exempelvis skulle säga att Kronofogden ska vara AMO-kontor tillsammans med Åklagarmyndigheten, Polisen och Skatteverket kan man i praktiken ha ett hårt arbetande AMO-kontor med flera deltagare från respektive myndighet som har det som sin heltidssysselsättning, liksom man lika gärna kan utse några få personer som bara träffas en gång i halvåret men som ändå formellt har uppgiften att vara AMO-kontor.⁴⁵⁰

När man inför ett AMO-kontor behöver man vara medveten om att frågor om hur man säkrar och förvaltar tillgångar ofta uppkommer utanför kontorstid. I dag finns en dygnetruntöppen jourtelefon hos Kronofogden – riksjouren. Riksjourens uppdrag är främst att finnas tillgänglig för underrättelser från de brottsbekämpande myndigheterna om utmätningsbar egendom som påträffas i deras verksamhet och vid behov fatta beslut om att säkra och utmäta egendomen.⁴⁵¹

⁴⁵⁰ Minnesanteckningar från möte med Kronofogden, komm2025/00016-17.

⁴⁵¹ Minnesanteckningar från möte med Kronofogden om tillgångsförvaltning, komm2025/00016:4.

Ekobrottsmyndigheten

Tjänstemän vid Ekobrottsmyndigheten anser att det är tveksamt om myndigheten lämpar sig för uppgiften att vara AMO-kontor. Något sådant vore en helt ny arbetsuppgift för myndigheten som inte anknyter till myndighetens uppdrag i övrigt. Ekobrottsmyndigheten har ett ganska begränsat flöde av beslag jämfört med Polisen och har ingen sakkunskap i fråga om egendomsförvaltning. Lämpligare vore enligt tjänstemännen att Polisen eller Kronofogden fick uppgiften att vara AMO-kontor.

Det tjänstemännen helst skulle se vore dock att det inrättas någon form av myndighetsgemensam struktur med ansvar för både ARO- och AMO-kontoren. Detta vore önskvärt inte minst eftersom förverkandedirektivet kommer att ställa ökade krav på ARO-kontoren i fråga om provisoriska åtgärder. En myndighetsgemensam struktur kunde inspireras av hur det ser ut i Danmark eller Norge, där det finns specialiserade förverkandeenheter som bistår poliser och åklagare med uppgifterna att spåra, säkra och förvalta egendom. En sådan förverkandeenhet kunde sedan anlita privata företag för uppgifterna att värdera, förvara eller sälja egendom, alternativt ha den kompetensen själv. Den här förverkandeenheten kunde också vara internationell kontaktpunkt och utformas i likhet med hur det ser ut i resten av Europa. Man kan tänka sig ett organ i stil med det finansiella under rättelsecentrum som har inrättats för att bekämpa den kriminella ekonomin; men i stället ett organ med uppgift att bistå med förverkandefrågor där åklagare, poliser och andra professioner som exempelvis tillgångsförvaltare arbetar tillsammans.

Det mest effektiva vore om den här myndighetsgemensamma strukturen var direkt involverad i den praktiska förvaltningen av egendom. Att enbart ge stöd och service till andra myndigheter är inte tillräckligt. Stöd och service ska varje myndighet ändå ansvara för i form av rutiner och liknande styrdokument.

Tjänstemännen vid Ekobrottsmyndigheten föreslår att ansvaret för den säkrade egendomen delas mellan den myndighet som ansvarar för beslaget och en annan myndighet eller ett myndighetsgemensamt organ som ansvarar för förvaltningen. Förvaltningsmyndigheten eller -organet kunde då ha ansvar för frågor om förtida försäljning, förvaring, att utse en syssloman eller vad som behöver göras, men åklagaren skulle vara den som bestämmer om beslaget ska hävas eller

bestå. Den rättsliga kontrollen över beslaget bör alltså enligt tjänstemännen ligga kvar hos åklagaren, men det kunde finnas myndighetsgemensamma riktlinjer för hur egendom ska förvaltas. Mycket av den praktiska förvaltningen – som värdering och försäljning exempelvis – skulle kunna göras av det myndighetsgemensamma organ som ansvarar för tillgångsförvaltning. Att samla den här kompetensen i ett myndighetsgemensamt organ vore mer kostnadseffektivt än att ha kompetensen utspridd hos alla myndigheter som ansvarar för beslag. Huvudansvaret för det myndighetsgemensamma organet kunde ligga hos Polisen som har flest beslag.⁴⁵²

Tullverket

Några av de brottsbekämpande myndigheterna har utmaningar i fråga om beslag och vill inrätta gemensamma beslagshus. Tullverket är involverat i det arbetet men de tjänstemän hos Tullverket som arbetar med beslagsfrågor ser kanske inte lika stora utmaningar i arbetet som de andra myndigheterna gör. Tullverket beslagtar framför allt införselreglerade varor och där är den enda förvaltningsåtgärden förvaring. Tullverket har inte något större behov av att lämna sina beslag någon annanstans. Det är viktigt att man under förundersökningens gång kan komma åt beslagen för att göra exempelvis it-forensiska undersökningar, narkotikaanalyser med mera. Detta kan vara tillräckligt krångligt redan som det är när beslagen förvaras på olika platser – om beslagen dessutom förvarades hos en annan myndighet skulle det sannolikt bli ännu mer krångligt.

Om man undantagsvis beslagtar någon mer svårförvaltad egendom som kräver särskild handpåläggning kan den ansvarige tjänstemannen ställa frågor till Tullverkets rättsavdelning, vilket fungerar smidigt. Det går också bra att fråga tjänstemän vid Polisen om hur de har gjort med liknande egendom. Ibland får Tullverket även låna plats i Polisens lager. Om Tullverket stöter på utmaningar med beslag handlar det framför allt om att man behöver förvara skrymmande egendom, men det går att ordna genom att anlita privata företag.

Sammanfattat ser de tillfrågade tjänstemännen vid Tullverket inte att behovet är så stort av att få stöd och service från ett särskilt AMO-kontor i dagsläget. Tullverket framstår inte heller som en lämplig

⁴⁵² Minnesanteckningar från möte med Ekobrottsmyndigheten, komm2025/00016:22.

myndighet för att ha AMO-kontoret hos sig.⁴⁵³ Det är dock inte utslutet att Tullverket skulle ha nytta av AMO-kontoret. Om arbetet med den tillgångsinriktade brottsbekämpningen intensifieras kan man se framför sig att det kommer att uppstå betydligt fler förvaltningsfrågor i verksamheten. Då kan AMO-kontoret bli ett viktigt stöd.

Kustbevakningen

Kustbevakningen är en liten myndighet som inte har hand om några större mängder beslag. De beslut som kan behöva fattas i fråga om beslagtagen egendom är sällan svåra. Det händer i och för sig att Kustbevakningen beslagtar stora fartyg, vilket kan vara svårt, men i så fall rör det sig oftast om beslag under en kortare tid. Tjänstemän vid Kustbevakningen anser att myndigheten mot den här bakgrunden inte bör få något uppdrag att vara AMO-kontor, om man inte skulle bestämma att varje myndighet som har hand om beslagtagen egendom tillsammans ska ha den uppgiften.

Det vore enligt tjänstemännen inte rationellt att flytta beslagtagen egendom eller beslutsfattandet i fråga om beslag till någon annan myndighet eller till ett AMO-kontor. Det vore besvärligt att frakta beslagtagen egendom någon annanstans eller att dela administration med en annan myndighet.

Tjänstemännen anser att det kunde vara intressant om det fanns en rådgivande funktion hos någon myndighet som gav stöd och service i fråga om hur beslagtagen egendom ska förvaltas, men att det i dagsläget är svårt att se att Kustbevakningen skulle ha något större behov av att utnyttja en sådan servicefunktion.⁴⁵⁴

Skatteverket

Skatteverkets tjänstemän anser att myndigheten inte bör få något uppdrag att vara AMO-kontor eller att vara en del av AMO-kontorets verksamhet. Skatteverket verkställer inte några beslag och saknar erfarenhet av att hantera beslagtagen egendom. Det är endast ett fåtal anställda hos Skatteverket som alls kommer i kontakt med frågor om beslagshantering. Tjänstemännen anser även att AMO-funktionen

⁴⁵³ Minnesanteckningar från möte med Tullverket, komm2025/00016-23.

⁴⁵⁴ Minnesanteckningar från möte med Kustbevakningen, komm2025/00016-25.

hanteras bäst med ett mindre antal aktörer eller myndigheter, och då finns troligen andra som är mer lämpliga.⁴⁵⁵

Sammanfattning av myndigheternas synpunkter

Sammanfattningsvis framför tjänstemännen vid de olika myndigheterna som ansvarar för säkrad egendom flera goda argument för varför deras myndighet inte bör få uppgiften att vara AMO-kontor. Den lösning som förespråkas hos myndigheterna är att det skapas en ny myndighet eller att flera myndigheter får uppgiften tillsammans.

Det bör inte införas någon ny beslagsmyndighet

Bedömning

Det bör inte införas en ny myndighet med ansvar för all säkrad egendom och uppgift att vara AMO-kontor. Den befintliga myndighet som får uppgiften att vara AMO-kontor bör inte ha det faktiska ansvaret över all säkrad egendom.

Att inrätta en ny självständig myndighet som tar över förvaltningen av all säkrad egendom – en beslagsmyndighet – vore i linje med de önskemål som har framförts från tjänstemän hos Polisen. Att på så sätt samla alla beslags-, kvarstads- och förverkandefrågor på en plats där det finns en specialistkompetens skulle kunna vara en åtgärd som effektiviserar egendomsförvaltningen.

Att skapa en helt ny myndighet skulle samtidigt innebära ett stort arbete. Det skulle kräva en omorganisation av verksamheten hos alla de myndigheter som i dag hanterar beslag och kvarstad. Förutom Polisen och Kronofogden görs detta av Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Kustbevakningen och i viss utsträckning Försvarsmakten. En så pass omfattande omorganisation kräver sannolikt en egen utredning och den nya organisationen skulle under alla förhållanden knappast kunna vara på plats inom den tid som förverkandedirektivet föreskriver för genomförandet. Utredningen bedömer det inte som praktiskt möjligt att gå vidare med idén om en ny be-

⁴⁵⁵ Minnesanteckningar från möte med Skatteverket, komm2025/00016-34.

slagsmyndighet inom ramen för den här utredningen. Det kan dock vara en intressant idé för framtiden.

Ytterligare en fråga på samma tema är om den myndighet som utses att vara AMO-kontor bör

- fungera som serviceorgan till de tillgångsförvaltande myndigheterna, eller
- ha rollen att faktiskt förvalta alla de tillgångar som myndigheterna har säkrat.

Båda alternativen är möjliga enligt förverkandedirektivet.

I sammanhanget bör det noteras att det i kommittédirektiven anges att det ska övervägas vilken myndighet eller annat organ som ska anförtrös vården om säkrad egendom. Det anges också att utredningen ska beakta att Polisens uppgifter ska renodlas. Skrivningen indikerar ett önskemål om att hanteringen av beslagtagna egendom flyttas från Polisen, vilket också beskrivs som önskvärt hos de tjänstemän vid Polisen som är insatta i myndighetens utmaningar i fråga om beslag.

Förverkandedirektivets krav om AMO-kontor skulle kunna uppfyllas genom att en koncentration av all beslagshantering flyttas till en och samma myndighet. Myndigheten skulle i så fall ha rollen att faktiskt förvalta all den egendom som de olika beslagshalterande myndigheterna har säkrat. Om en annan myndighet än Polisen väljs för uppgiften skulle det ligga i linje med ambitionerna att renodla Polisens verksamhet. En sådan lösning skulle dock aktualisera samma problematik som den som har diskuterats i det föregående när det gäller inrättandet av en helt ny myndighet. En koncentration av all beslagshantering till en och samma myndighet skulle, oavsett om det är fråga om en ny eller en befintlig myndighet, förutsätta stora omorganisationer hos alla myndigheter som i dag hanterar säkrad egendom. Detta talar mot att inom ramen för denna utredning – med de snäva tidsramar som gäller såväl för utredningens arbete som för genomförandet av direktivet – förorda ett sådant alternativ.

Om man i stället utgår från att säkrad egendom kan förvaltas av flera olika myndigheter, kan det övervägas om det skulle gå att dela upp beslagen på något sätt och flytta en del av dem från Polisen till exempelvis Kronofogden. Syftet med det skulle vara att renodla Polisens roll i enlighet med vad som förordas i kommittédirektiven.

Ett sätt skulle kunna vara att förverkandebeslag och återställandebeslag flyttas till Kronofogden, medan Polisen har kvar kontrollen över bevisbeslagen. Tjänstemän vid Polisen beskriver dock att en sådan uppdelning kan vara problematisk eftersom det är vanligt att ett beslag byter ändamål under utredningstidens gång. Ett vapen kan till exempel vara taget som ett bevisbeslag under ett inledande skede men kommer senare att begäras förverkat och säkras då i det syftet. Även det omvända kan förekomma till exempel om en försvarare begär att en ny undersökning görs av vapnet – då blir det återigen ett bevisbeslag.

Ett annat alternativ är att låta egendomens karaktär vara avgörande för var den hanteras. Man skulle kunna tänka sig att egendom som kräver aktiva förvaltningsåtgärder hanteras av exempelvis Kronofogden medan Polisen behåller ansvaret för sådan egendom som inte kräver annat än ren förvaring. Som Kronofogdens och Tullverkets tjänstemän har fört fram skulle en ordning där ansvaret för vissa beslag flyttas till en annan myndighet dock leda till problem kopplade till uppgiftsutbyte mellan myndigheter, sekretessfrågor och logistik. En uppdelning beroende på beslagsändamål eller egendomens karaktär bedöms mot den här bakgrunden varken som praktiskt möjlig eller lämplig.

Sammanfattningsvis bedömer utredningen därför att det inte bör införas någon ny beslagsmyndighet, och att ansvaret för beslagtagna egendom inte heller bör flytta till någon annan myndighet än den som har verkställt beslaget.

Polisen och Kronofogden får uppgiften att vara AMO-kontor

Förslag

Polisen och Kronofogden får i uppgift att vara AMO-kontor. AMO-kontorets funktion blir att tillhandahålla stöd och sakkunskap till de tillgångsförvaltande myndigheterna. Ansvaret för den säkrade egendomen ligger kvar hos den myndighet som har verkställt beslaget eller kvarstaden. AMO-kontorets verksamhet regleras närmare genom ett nytt kapitel i förordningen om internationellt polisiärt samarbete.

Den modell som uppfyller förverkandedirektivets krav och samtidigt innebär minst omfattande förändringar är att låta AMO-kontoret endast ha ansvar för service och stöd till de tillgångsförvaltande myndigheterna. Detta framstår, inte minst av de skäl som har framförts av Kronofogden, som en lämpligare ordning än att AMO-kontoret självt ska ansvara för den säkrade egendomen. AMO-kontorets roll föreslås därför vara att ge stöd och service till andra myndigheter när de behöver specialistkunskap om hur säkrad egendom ska förvaltas, samt att se till att det finns fungerande kontaktvägar och samarbete i förvaltningsfrågor både myndigheterna emellan och i relation till utländska AMO-kontor.

Det innebär att AMO-kontoret kommer att kunna ge vägledning i fråga om tillgångsförvaltning. Kontoret skulle till exempel kunna lämna förslag på personer som kan få uppdrag att vara syssломän (se avsnitt 6.6.1) och lämna rekommendationer om hur särskilda förvaltningsbedömningar bör göras (se avsnitt 6.6.3).

Flera olika myndigheter skulle kunna få uppgiften att vara AMO-kontor. Av de olika alternativ som står till buds – som alla innefattar för- och nackdelar – framstår det enligt utredningen som lämpligast att Polisen och Kronofogden ges sådana uppgifter som AMO-kontoren ska svara för.

Polisen har, och kommer fortsättningsvis att ha, en central roll i beslagsprocessen. Det är den myndighet som hanterar överlägset störst andel av beslagen. Det är då naturligt och närmast nödvändigt att åtminstone en del av det ansvar som följer med uppgiften som AMO-kontor läggs på Polisen. En sådan lösning kan inte anses oförenlig med det som anges i kommittédirektiven om intresset av att renodla Polisens verksamhet.

Med detta sagt kan det samtidigt konstateras att det vore mindre väl förenligt med det synsätt som kommer till uttryck i kommittédirektiven att lägga hela ansvaret för AMO-kontorets uppgifter på Polisen. Utöver Polisen bör därför åtminstone någon annan myndighet ges en roll i detta sammanhang. Vid en samlad bedömning talar då övervägande skäl för att Kronofogden väljs.

Kronofogden har störst kompetens i frågor om tillgångsförvaltning av de myndigheter som i dagsläget hanterar säkrad egendom, och framstår därför som en lämplig myndighet för att vara AMO-kontor. Visserligen kan Kronofogdens ansvar för egendom som har säkrats i brottmål komma att minska om det införs en utvidgad be-

slagsregel i enlighet med utredningens förslag i avsnitt 3.2.4, men man kommer inte ifrån att Kronofogden har störst erfarenhet av att säkra och sälja egendom i allmänhet. Principerna för egendomsförvaltning är desamma oavsett om grunden för att egendomen säkras är straffrättslig eller inte. Syftet är att egendomens värde ska bevaras och att intäkterna vid försäljningar ska bli så höga som möjligt. Höga försäljningsintäkter är av intresse för den enskilde inte bara vid en förtida försäljning utan även i vissa fall när förverkad egendom säljs, eftersom den enskilde ibland kan få tillbaka ett överskott från försäljningen.

I utredningen har det diskuterats om uppgiften att vara AMO-kontor även borde läggas på fler myndigheter, exempelvis på Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket eller Kustbevakningen. Kustbevakningen har visserligen inte hand om så stora mängder beslagtagna egendom men det händer att myndigheten tar stora fartyg i beslag, vilket kan vara en värdefull kompetens. Dessutom arbetar Kustbevakningen aktivt med förtida försäljningar och förstöranden. Det gör även Tullverket, som regelbundet använder sig av de verktygen. Eftersom AMO-kontorets uppgifter föreslås bli begränsade till att ha en servicefunktion bedöms det dock som tillräckligt att två myndigheter anförtros uppgiften.

Som har beskrivits i avsnitt 4.6.3 föreslås att AMO-kontorens verksamhet regleras närmare genom ett nytt kapitel i förordningen om internationellt polisiärt samarbete. Tillägg bör också göras i Polisens och Kronofogdens respektive instruktioner.

6.6.7 Register över förvaltd egendom (artikel 27)

Enligt förverkandedirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att AMO-kontor och andra behöriga myndigheter snabbt kan få information om fryst och förverkad egendom som förvaltas enligt direktivet. För detta ändamål ska medlemsstaterna upprätta effektiva verktyg för förvaltning av fryst eller förverkad egendom, såsom ett centralt register eller andra register. Se mer om vad registren behöver innehålla i avsnitt 6.1.4.

Myndigheternas register

Tjänstemän vid de myndigheter som hanterar beslag beskriver sina befintliga register på följande sätt.

Polisen

I dag finns den typ av information som efterfrågas i artikel 27 i förverkandedirektivet registrerad i beslagsliggaren. I Polisens beslagsliggare kan man se all egendom som är tagen i beslag, förvar eller belagd med kvarstad. De uppgifter som efterfrågas i förverkandedirektivet enligt a–d går att få fram genom slagningar i beslagsliggaren.

All egendom som tas i beslag ska registreras i beslagsliggaren och beskrivas noga. Det händer att det finns brister i den registrerade informationen. Det beror i så fall på att den som har fört in informationen inte har följt rutinerna om hur detaljerade uppgifter som ska fyllas i.

Varje beslag har ett eget beslagsnummer. Om det är flera punkter kopplade till ett beslag har det underpunkter till beslagsnumret. Man ser också vilket ärendenummer (K-nummer) det är kopplat till. Det går att se vilken tjänsteman som har fört in information i beslagsliggaren.

Alla personer som är berörda av beslagsärendet ska också finnas registrerade i beslagsliggaren – om egendomen ägs av en juridisk person framgår huvudmannen. I beslagsliggaren använder man begreppet ”anspråkstagare” för att visa vilka personer som berörs.

Det finns två system för att söka i beslagsliggaren – Kupol och Durtvå. Kupol är ett system för beslutsstöd där det finns olika applikationer, och i applikationen Kupol Gods kan man få fram statistik om beslagen. Ett problem i beslagsverksamheten är att de olika myndigheter som hanterar beslag har it-system som inte kommunicerar med varandra.⁴⁵⁶

⁴⁵⁶ Minnesanteckningar från möte med Polisen om tillgångsförvaltning, komm2025/00016-3.

Kronofogden

Kronofogden använder systemet Vera för att registerföra alla tillgångar som säkras eller annars finns hos myndigheten. Det är en värdeliggare där det förs in uppgifter om egendomen som gör att den kan identifieras. Man fyller också i egendomens värde om den har värderats och annan information. Systemet är lätt att söka i och det finns tydliga rutiner hos Kronofogden för hur man ska registrera information om egendom. Man ska beskriva egendomen på ett utförligt sätt. Det går att se vilken tjänsteman som har fört in uppgifter i registret. Det är viktigt att uppgifterna i registret är korrekta, eftersom de sedan används i myndighetens försäljningsannonser.

Kronofogden kan inte söka i register hos andra myndigheter. Det hade varit bra om myndigheten kunde göra egna sökningar i de register som finns över stöldanmäld egendom.⁴⁵⁷

Ekobrottsmyndigheten

Registreringen av beslagttaget gods är inte optimal hos Ekobrottsmyndigheten. Exempelvis registreras sällan artikelnummer, serienummer eller andra identitetsmarkörer som är unika för godset. Det gör att sökbarheten för gods begränsas, vilket försvårar för målsägande och försäkringsbolag som försöker återfå gods. Att gods inte registreras ordentligt är dock en fråga om bristande utbildning, inte brister i systemet. Det är tekniskt möjligt att registrera de uppgifter som behövs. Ekobrottsmyndigheten saknar tillgång till Kupol gods, som är ett system för att få fram statistik om beslagttaget gods.⁴⁵⁸

Tullverket

Beslagsprotokoll finns i Tullverkets systemstöd Bus. Där kan en sammanställning hämtas av de flesta uppgifter som efterfrågas i direktivet. All den information som listas i artikel 27 finns dock inte i alla ärenden. Det uppskattade värdet på en vara registreras till exempel inte i Bus enligt nuvarande rutiner även om det finns en uppgift om det i exempelvis ett värderingsintyg som läggs in i Bus. Informa-

⁴⁵⁷ Minnesanteckningar från möte med Kronofogden om tillgångsförvaltning, komm2025/00016:4.

⁴⁵⁸ Minnesanteckningar från möte med Ekobrottsmyndigheten, komm2025/00016:22.

tion om egendomens ägare finns inte heller registrerad och är inte alltid lättåtkomlig. När det exempelvis gäller utlandsregistrerade fordon kan det vara besvärligt att få fram den informationen.

I Bus finns alltså inte all den information som efterfrågas i artikel 27 sökbar på ett strukturerat sätt, men ofta kan man plocka fram den genom underlag i förundersökningen. Man kan se vem som har upprättat beslagsprotokollet, men alla användare som har lagt in uppgifter syns inte. Alla användare loggas dock för att möjliggöra uppföljning vid behov.

Kustbevakningen

Kustbevakningen har samma system för att registrera beslag som Polisen, det vill säga Durtvå. Det finns också lokala beslagsliggare. Inventeringar av beslagen görs två gånger om året. Det finns alltså register som gör det möjligt att identifiera beslagtagen egendom. I själva beslagsliggaren finns dock inget fält för att fylla i värdet på egendomen om den har värderats, utan eventuella uppgifter om värdet ligger i stället i förundersökningen.⁴⁵⁹

Skatteverket

Skatteverket registrerar information om beslagtagen egendom i brottsutredningsenhetens system. Detta system kommunicerar med åklagarnas system, men inte med Polisens. Om Skatteverket och Polisen ska kommunicera måste det göras manuellt. I Skatteverkets brottsutredningssystem ser man vilken enhet hos Skatteverket som har fört in information om beslagtagen egendom. Skatteverket lämnar inte ut någon information ur sitt brottsutredningssystem till en annan myndighet, utan hänvisar i det avseendet till åklagaren som ansvarar för brottsutredningen. Åklagaren har tillgång till samma information som Skatteverket har i sitt system, inklusive information om värderingar.⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ Minnesanteckningar från möte med Kustbevakningen, komm2025/00016-25.

⁴⁶⁰ Minnesanteckningar från möte med Skatteverket, komm2025/00016-34.

Sverige uppfyller kraven i artikel 27

Bedömning

Sverige uppfyller de krav på registerföring av säkrad egendom som finns i artikel 27 i förverkandedirektivet. Det behöver inte vidtas några åtgärder med anledning av artikeln.

I Sverige finns inget centralt register för säkrad och förverkad egendom, utan i stället har varje myndighet en egen liggare. Den information som efterfrågas i förverkandedirektivet i fråga om egendomens uppskattade värde, uppgifter för att identifiera egendomen etcetera uppfylls beträffande dessa olika register. Sverige uppfyller alltså redan de krav som ställs om register i förverkandedirektivet, men som framgått av myndigheternas synpunkter skulle registeranvändningen kunna förenklas och effektiviseras.

Ett möjligt tillvägagångssätt för att effektivisera registerföringen vore att samla myndigheternas olika beslagsliggare och Kronofogdens register till ett centralt nationellt register över säkrad egendom. I Rumänien finns ett sådant centralt register. Den beslagsansvariga myndigheten i Rumänien för in information om den säkrade egendomen i registret, som flera andra myndigheter har tillgång till. Alla som arbetar med tillgångsinriktad brottsbekämpning eller med att döma i sådana mål har tillgång till registret, liksom skattemyndigheterna. Tillgången till registret begränsas dock utifrån den enskilde medarbetarens behov av information för att denne ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. I registret framgår tillgångarnas uppskattade värde.⁴⁶¹

Sverige skulle kunna införa något som liknar det rumänska centrala registret. Flera av myndigheterna har framfört synpunkten att effektiviteten i deras verksamhet skulle förbättras om de kunde göra sökningar i varandras register eller om deras respektive it-system kunde kommunicera med varandra. Att lämna förslag av den innebörden bedöms dock inte som lämpligt inom ramen för den här utredningen. Initiativ till sådana åtgärder skulle kunna tas inom ramen för rättsväsendets digitalisering. Där pågår redan ett projekt som

⁴⁶¹ Workshop om artiklarna om tillgångsförvaltning i EU:s förverkandedirektiv den 24 februari 2024, minnesanteckningar komm2025/00016-5.

syftar till att göra det möjligt att genomföra ett strukturerat informationsutbyte beträffande beslag. Se mer om det i avsnitt 7.5.

I de befintliga registren ska myndigheterna registrera information om den säkrade egendomen som gör det möjligt att identifiera den (artikel 27.2 a). Varje ärende ska också ha ett referensnummer (artikel 27.2 d). Det finns möjlighet att registrera information om egendomens värde och ägare i de fall där informationen finns tillgänglig och det är lämpligt att den förs in i registret (artikel 27.2 b och c). Myndigheterna kan vid behov söka i och få information om namnet på den myndighet som för in informationen i registret och om användaridentiteten för den tjänsteman som har fört in information i registret (artikel 27.3). De ansvarar redan för att information inte bevaras längre än nödvändigt och för att tillämpliga regler om dataskydd följs för registrerade personuppgifter (artikel 27.4 och 27.5). Dataskyddsreglerna beskrivs mer i avsnitt 4.6.5.

Som framgått förekommer det brister vid registerhanteringen i form av att uppgifter om den säkrade egendomen inte registreras tillräckligt noga. Den typen av brister drabbar inte bara myndigheter som hanterar säkrad egendom. När egendomen inte registreras korrekt i registren, exempelvis om id-nummer i förekommande fall inte fylls i, kan det leda till att stöldgoods förverkas. Förutom att det får till följd att försäkringsbolagen betalar ut försäkringsersättning under felaktiga förutsättningar leder det även till att målsägande eller försäkringsbolag, när de har övertagit äganderätten, inte får tillbaka sin egendom.⁴⁶² Det skapar också problem för kreditgivare och andra personer som kan ha särskilda rättigheter till egendomen.

Bristerna i fråga om vad som registreras beror dock inte på hur registren är utformade utan på den mänskliga faktorn. Det är viktigt att myndigheterna säkerställer att de medarbetare som för in uppgifter i registren får tillräcklig utbildning om vilka uppgifter som ska föras in och förståelse för betydelsen av att uppgifterna är utförliga och korrekta.

Artikel 27.1 kräver att de berörda myndigheterna – och AMO-kontoren när dessa har inrättats – snabbt kan få information om säkrad egendom från registren.

Myndigheternas möjligheter att dela information har beskrivits i avsnitt 4.5, och de sekretessregler som särskilt gäller för uppgifter om beslagtagnen egendom har beskrivits i avsnitt 5.4.9. Som nämnts

⁴⁶² Minnesanteckningar från möte med Svensk Försäkring, komm2025/00016-39.

där anser utredningen att det redan finns goda förutsättningar för myndigheterna att med stöd av befintliga sekretessbrytande bestämmelser dela uppgifter om säkrad egendom mellan sig. Det är svårt att tänka sig en situation där en myndighet skulle vägra lämna information till en annan behörig myndighet om säkrad egendom som den förvaltar. Svensk rätt bedöms därför motsvara de krav som följer av artikel 27.

7 Samla in, föra och redovisa statistik

Det är viktigt att förverkandelagstiftningen innehåller de verktyg som myndigheterna behöver för att kunna återta egendom i förverkandesyfte. Det är också angeläget att de myndigheter som har till uppgift att spåra, identifiera och återta sådan egendom har tillgång till rätt verktyg och att de arbetar målinriktat och vidtar sådana åtgärder som innebär att lagstiftningen används på ett effektivt sätt. För att det ska vara möjligt att analysera om lagstiftningen är effektiv eller inte, och om myndigheterna har satt upp lämpliga mål och genomfört relevanta insatser vid rätt tidpunkt för att nå dessa mål, behövs det tillgång till statistiska uppgifter som innebär att korrekta analyser kan göras.

Förutom att det är viktigt att samla in statistik för inhemsk analys och uppföljning innehåller förverkandedirektivet krav på att medlemsstaterna ska samla in och föra en mängd statistiska uppgifter som syftar till att göra regelverkets effektivitet mätbart. Även FATF:s rekommendationer innebär krav på att länderna ska ta fram statistik i samma syfte. De krav som ställs i dessa internationella instrument kommer att redovisas i avsnitt 7.1 och 7.2.

I avsnitt 7.3 presenteras sedan vissa delar ur rapporten *Myndighetsgemensam redovisning om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster* där bland annat frågan om myndigheternas resultatuppföljning har diskuterats.¹ Där beskrivs också ett nytt regeringsuppdrag – *Uppdrag om stärkt förmåga att återta brottsvinster* – som myndigheterna har fått som uppföljning på den nämnda rapporten.²

I avsnitt 7.4 kompletteras myndigheternas egen beskrivning av mål- och resultatstyrning med den styrning som regeringen ger myn-

¹ Polisen, 2025, *Myndighetsgemensam redovisning om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster*, Nationella operativa avdelningen.

² Regeringsbeslut den 3 juli 2025, *Uppdrag om stärkt förmåga att återta brottsvinster*, Ju2025/01525.

digheterna genom bland annat myndighetsinstruktioner och regleringsbrev. I avsnitt 7.5 och 7.6 beskrivs Rättsväsendets digitalisering och Brottsförebyggande rådets del i digitaliseringsprocessen samt myndighetens ansvar för den officiella statistiken.

Avslutningsvis följer en analys i avsnitt 7.7 av de åtgärder som behöver vidtas för att Sverige ska leva upp till kraven på att samla in, föra och redovisa statistik i förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer.

7.1 Krav på insamling av statistik enligt förverkandedirektivet

I artikel 28 finns förverkandedirektivets krav på den statistik som medlemsstaterna ska samla in och redovisa för kommissionen varje år. Innehållet i artikeln kommer att beskrivas nedan följt av en kort redovisning av vilken statistik de brottsbekämpande myndigheterna och Kronofogden för närvarande kan samla in.

7.1.1 Artikel 28

I artikel 28 finns förverkandedirektivets krav på den statistik som medlemsstaterna ska samla in och redovisa till kommissionen varje år. Det fanns liknande krav på statistikinhämtning i 2014 års förverkandedirektiv, men flera punkter var begränsade på så vis att endast sådan statistik som fanns tillgänglig på central nivå behövde redovisas. Det nya förverkandedirektivet innehåller fler krav på obligatorisk insamling av statistik. Nu åligger det alltså medlemsstaterna att samla in och redovisas statistiska uppgifter i större utsträckning än tidigare.

Artikel 11 i 2014 års förverkandedirektiv var formulerad på följande vis:

1. Medlemsstaterna ska regelbundet samla in och bevara uttömmande statistik från de relevanta myndigheterna. Den statistik som samlas in ska varje år översändas till kommissionen och inbegripa
 - a) antalet verkställda beslut om frysning,
 - b) antalet verkställda beslut om förverkande,
 - c) det uppskattade värdet på den frysta egendomen, åtminstone på den egendom som frysts för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande vid tidpunkten för frysningen,

d) det uppskattade värdet på den återvunna egendomen vid tidpunkten för förverkandet.

2. Medlemsstaterna ska även årligen översända följande statistik till kommissionen, om den är tillgänglig på central nivå i den berörda medlemsstaten:

a) Antalet ansökningar om verkställighet av beslut om frysning i en annan medlemsstat.

b) Antalet ansökningar om verkställighet av beslut om förverkande i en annan medlemsstat.

c) Värdet eller det uppskattade värdet på den egendom som återvunnits efter verkställighet i en annan medlemsstat.

3. Medlemsstaterna ska sträva efter att samla in de uppgifter som avses i punkt 2 på central nivå.

Artikel 28 i förverkandedirektivet har följande utformning:

Medlemsstaterna ska regelbundet samla in och föra uttömmande statistik från de relevanta myndigheterna för att se över effektiviteten i deras system för förverkande. Den insamlade statistiken ska årligen sändas till kommissionen senast den 31 december det följande året och ska omfatta

- a) antalet verkställda beslut om frysning,
- b) antalet verkställda beslut om förverkande,
- c) det uppskattade värdet, vid tidpunkten för frysningen, på den egendom som frysts i syfte att senare eventuellt förverkas,
- d) det uppskattade värdet på den återvunna egendomen vid tidpunkten för förverkandet,
- e) antalet ansökningar om verkställighet av beslut om frysning i en annan medlemsstat,
- f) antalet ansökningar om verkställighet av beslut om förverkande i en annan medlemsstat,
- g) värdet eller det uppskattade värdet på den egendom som återvunnits efter verkställighet i en annan medlemsstat,
- h) värdet av förverkad egendom jämfört med dess värde vid tidpunkten för frysningen, om det är tillgängligt på central nivå,
- i) fördelningen av siffrorna och värdena enligt leden b och d per typ av förverkande, om den är tillgänglig på central nivå,
- j) antalet förtida försäljningar, om det är tillgängligt på central nivå,
- k) värdet på den egendom som är avsedd att återanvändas för sociala ändamål.

I den nya artikelns inledning har det alltså lagts till att syftet med att föra och samla in statistik är att lagstiftningens effektivitet ska kunna mätas. Därutöver har den statistik som tidigare endast skulle samlas in om den fanns tillgänglig på central nivå enligt artikel 11.2 i 2014 års förverkandedirektiv nu blivit obligatorisk att samla in.

För svensk del avses med beslut om frysning i det här sammanhanget alla de beslut som innebär att egendom säkras i förverkande-

syfte genom beslag, penningbeslag,³ förvar och kvarstad i den ordning som föreskrivs i rättegångsbalken. I det här sammanhanget är därför alla sådana beslut av betydelse i relation till de svenska förverkandeformer som genomför direktivet, det vill säga brottsvinstförverkande, självständigt förverkande, utvidgat förverkande, hjälpmedelsförverkande och förverkande av brottsföremål.⁴

Artikel 28 punkterna h–k är därutöver nya jämfört med 2014 års förverkandedirektiv. Den statistik som ska samlas in enligt punkterna h–j är dock inte obligatorisk, utan den måste samlas in enbart om den finns tillgänglig på central nivå. Punkten k, som anger att värdet på den egendom som är avsedd att återanvändas för sociala ändamål ska redovisas, är obligatorisk för de länder som väljer att införa en reglering om att egendom kan återanvändas för sociala ändamål (jämför artikel 19).

Av förverkandedirektivets ingress följer att det är nödvändigt att medlemsstaterna samlar in och offentliggör en jämförbar miniuppsättning av lämpliga statistiska uppgifter om frysning, förvaltning och förverkande av egendom för att det ska vara möjligt att utvärdera om regelverket är ändamålsenligt och effektivt.⁵

I samband med att 2014 års förverkandedirektiv skulle genomföras i svensk rätt gick *Utredningen om utvidgat förverkande, m.m.* igenom vilken statistik som svenska myndigheter samlade in i de delar som direktivet angav. Slutsatsen av genomgången var att de berörda svenska myndigheterna inte samlade in statistiska uppgifter i den omfattning som 2014 års förverkandedirektivet ålade medlemsstaterna. Utredningens förslag var därför att Regeringskansliet skulle ge i uppdrag åt Kronofogden och en eller flera av rättsväsendets myndigheter att utreda och föreslå hur en ordning för att samla in de efterfrågade uppgifterna kunde skapas. Anledningen till att Kronofogden särskilt angavs var att utredningen menade att statistiken, i den mån den är tillgänglig, borde finnas hos såväl Kronofogden som rättsväsendets myndigheter.⁶

Såvitt kan förstås lämnades inget sådant uppdrag som utredningen föreslog till Kronofogden eller någon annan av rättsväsendets myndigheter. Direktivets krav genomfördes i stället genom förordningen

³ Utredningen föreslår att penningbeslag ska utmönstras ur lagstiftningen, se avsnitt 3.2.4. Här nämns beslut som kan fattas enligt gällande rätt för att säkra egendom.

⁴ Se 36 kap. 3, 5, 6, 9 och 10 §§ brottsbalken.

⁵ Skäl 56.

⁶ SOU 2015:67 *För att brott inte ska löna sig*, s. 174–176.

(2016:912) om rapportering av statistik om beslut om frysning och förverkande i Europeiska unionen. Förordningen innehåller bara två paragrafer. I 1 § anges att det i förordningen finns bestämmelser för genomförande av 2014 års förverkandedirektiv. I 2 § anges att Kronofogden, Polisen, Säkerhetspolisen och Tullverket ska lämna de statistikuppgifter och andra uppgifter som avses i artikel 11.1 och 11.2 i 2014 års förverkandedirektiv, och som finns tillgängliga hos respektive myndighet, till Europeiska kommissionen.

Av artikel 28 följer att den insamlade statistiken ska sändas till kommissionen årligen, senast den 31 december det följande året. Efter som direktivet ska vara genomfört i medlemsstaterna den 23 november 2026 innebär det att statistiken ska skickas in till kommissionen första gången den 31 december 2027.

7.1.2 Myndigheternas insamling av den efterfrågade statistiken

I juni 2025 skickades en förfrågan till de myndigheter som deltagit i det ovan nämnda regeringsuppdraget om att utveckla och stärka arbetet med återtagande av brottsvinster (se mer om uppdraget och myndigheternas redovisning av det i avsnitt 7.3) om vilken av den statistik som anges i artikel 28 i förverkandedirektivet som myndigheterna samlar in i dagsläget. Här redovisas svaren från myndigheterna. I de fall myndigheterna har svarat att de har vissa statistiska uppgifter innebär det att de manuellt kan ta fram uppgiften i sina system, inte att den kan rapporteras i strukturerad form till Brottsförebyggande rådet.⁷

⁷ Utskicket och myndigheternas svar, se dnr komm2025/00016-32.

Figur 7.1 Myndigheternas möjlighet att samla in efterfrågad statistik

Artikel 28 förverkandedirektivet	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	j)
Polisen	Nej	Ja/nej*	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Åklagarmyndigheten	Ja**	Nej	Nej	Nej	Ja***	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Ekobrottsmyndigheten	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Tullverket	Nej	Ja #	Nej	Ja/nej ##	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja
Skatteverket ###	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Kronofogden	Ja ▯	Ja ▯▯	Ja ▯	Nej ▯▯▯	▯▯▯▯	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej

* Polisen kan automatiskt samla in statistik för värdeförverkande men inte för sakförverkande.

** ÅM kan manuellt samla in statistik beträffande verkställda beslut om frysningsorder, dvs. sådana som beslutats på begäran av annan medlemsstat.

*** ÅM kan automatiskt ta fram uppgift om antal skickade ansökningar om verkställighet av frysningsbeslut till annan medlemsstat.

#Tullverket kan automatiskt samla in antal beslut om förverkande.

Tullverket kan inhämta vissa uppgifter om värdeförverkanden, men inte om sakförverkanden. Statistiken är dock inte helt tillförlitlig.

Skatteverket omfattas enligt myndighetens egen bedömning inte av artikelns krav på att samla in och föra statistik.

▯ Kronofogden kan inte särskilja kvarstadsbeslut som syftar till att säkra ett kommande värdeförverkande från andra kvarstadsbeslut.

▯▯ Kronofogden kan endast ta fram statistik om värdeförverkande där indrivning har begärts. Förverkanden som betalas frivilligt ingår inte i statistiken.

▯▯▯ Bör inte aktualiseras beträffande värdeförverkanden.

▯▯▯▯ Kronofogden ansöker inte om verkställighet av frysningsbeslut.

7.2 FATF:s rekommendation 33 om statistik

Av FATF:s rekommendation 33 följer att länderna ska föra och samla in omfattande nationell statistik som är relevant för att mäta hur effektivt landets hela system av lagar som reglerar penningtvätt och finansiering av terrorism är. Det innebär att även om det särskilt uttalas att länderna ska föra statistik om säkrad och förverkad egendom, är det inte tillräckligt att enbart föra sådan statistik för att uppfylla rekommendationens krav. I stället måste länderna samla in tillräckligt omfattande statistiskt underlag för att kunna analysera funktionaliteten i landets system för att återta tillgångar.⁸

Statistiken ska dessutom användas för att den grupp från FATF som utvärderar hur länderna lever upp till rekommendationerna ska kunna bedöma hur väl landets lagar lever upp till de effektivitetskrav som FATF:s rekommendationer ställer enligt utvärderingspunkt 8 (Immediate outcome 8). Den utvärderingspunkten handlar bland annat om att mäta hur effektiv landets reglering är i fråga om att återta brottsegendom och hur landet prioriterar arbetet med återtagande

⁸ FATF, 2025, *Asset recovery guidance*, s. 30.

av tillgångar. Hur utvärderingen närmare ska gå till förklaras i ett dokument som FATF har tagit fram som stöd för de utvärderingsteam som ska gå igenom olika staters efterlevnad av rekommendationerna, *Methodology for Assessing Technical Compliance with the FATF Recommendations*, nedan kallat metodstödet.⁹

Av FATF:s vägledning framgår att man vid tidigare utvärderingar av olika länders efterföljande av rekommendationerna har upptäckt brister i det statistiska underlaget, till exempel genom att statistiska uppgifter saknas för vissa områden eller samlas in på ett inkonsekvent sätt, vilket innebär att informationen inte kan jämföras mellan olika regioner och tidsperioder. Brister i det statistiska underlaget kan också handla om att det finns inkonsekvenser i fråga om vilka termer som används för att beteckna olika frysnings- och förverkandeåtgärder, eller om bristande tydlighet om vad de belopp som har rapporterats avser. Dessutom är det många länder som saknar statistik om beslut om att säkra tillgångar i gränsöverskridande ärenden. Många länder saknar dessutom statistik över värderingar som görs över säkrade tillgångar och de samlar inte heller in statistik som gör det möjligt att jämföra egendomens värde vid tidpunkten när den säkrades och när den såldes efter ett beslut om förverkande. Slutligen kan även nämnas att många länder har brister i sin förverkandestatistik som är relaterade till att det inte går att utläsa vilken typ av tillgång som har förverkats.¹⁰

Som nämnts är syftet med utvärderingspunkt 8 att mäta hur effektivt landets regelverk är för att säkra och förverka brottsegendom. De statistiska uppgifter som nämns i metodstödet för utvärderingspunkt 8 är sådana uppgifter som kan användas för att mäta effektiviteten i ett lands lagstiftning för att återta brottsegendom. Dessa är bland annat följande uppgifter:

1. Antalet utredningar där frågan om att återta brottsegendom aktualiseras och vilken måltyp, civilrättslig eller straffrättslig, utredningen har haft.
2. Värdet av sådan egendom som har säkrats i syfte att förverkas.
3. Värdet av egendom som har förverkats.

⁹ FATF, 2025, s. 31 och FATF, 2024, *Methodology for Assessing Technical Compliance with the FATF Recommendations* (metodstödet), s. 212.

¹⁰ FATF, 2025, s. 31.

4. Uppgifter om förverkande som har skett efter brott inom det egna landet och utomlands.
5. Uppgifter om förverkande uppdelad utifrån om förverkande har skett på grund av brott, utan koppling till fällande dom eller på annan grund.
6. Värdet av den egendom som har förverkats efter att ett beslut eller en dom om förverkande har verkställts.
7. Antal förfrågningar som görs av andra jurisdiktioner i utredningar eller mål som rör återvinning av tillgångar.
8. Värdet av brottsegendom som har återbetalats till brottsoffer eller som har använts för att kompensera brottsoffer.¹¹

Enligt vägledningen är det inte realistiskt att tro att länderna kommer kunna ta fram alla de underlag som nämns i rekommendation 33, i vägledningen och i metodstödet för utvärderingspunkt 8. Länderna bör dock sträva efter att räkna, spåra, samla in och redovisa en så stor mängd statistiska uppgifter som möjligt. Att samla in och föra statistik bör även ingå som en del av landets nationella strategi för att återvinna tillgångar.¹²

Vid den senaste utvärderingen av Sverige, som genomfördes 2017, bedömdes den svenska förverkandelagstiftningen uppfylla effektivitetskraven i betydande grad.¹³ Vid utvärderingen konstaterades dock att bristen på statistik om återtagen brottsegendom gjorde det svårt att göra kvantitativa bedömningar av i vilken utsträckning Sverige når upp till de mål som har ställts upp i olika policydokument om förverkande. Trots att det inte fanns komplett information för att bedöma det totala värdet av den brottsegendom som hade återtagits menade utvärderingsteamet från FATF att det material och de fallstudier som hade presenterats visade att betydande belopp hade förverkats. Särskilt när det gällde skattebrott ansågs processen för att återta tillgångar som kunde kopplas till brott vara särskilt effektiv.¹⁴

¹¹ FATF, 2025, s. 31.

¹² FATF, 2025, s. 31.

¹³ Bedömningsgraderna som FATF använder är High level of effectiveness (HE), Substantial level of effectiveness (SE), Moderate level of effectiveness (ME) och Low level of effectiveness (LE), se metodstödet, s. 25. Den svenska förverkandelagstiftningen bedömdes ligga på nivån SE, se FATF, 2017, *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Sweden* (svenska utvärderingsrapporten), Fourth Round Mutual Evaluation Report, s. 12.

¹⁴ FATF, 2017, s. 38.

I rapporten nämndes som ett förbättringsområde att Sverige borde utveckla verktyg som gör det möjligt att presentera statistik för olika myndigheter. Verktygen borde utformas så att myndigheterna kan rapportera enhetliga uppgifter till ett och samma system för att underlätta analysen av den insamlade statistiken. På så vis skulle effektiviteten i förverkandelagstiftningen och andra liknande möjligheter att återta brottsegendom kunna mätas kvantitativt. Det nya verktyget borde erbjuda omfattande uppgifter om värdet av de tillgångar som återtagits, både värdet i pengar och värdet av annan egendom. Av statistiken bör det även vara möjligt att utläsa om tillgången har förverkats, om den avser egendom som ska återlämnas till ett brottsoffer eller om den utgör tilläggsavgifter kopplat till skatteuttag. Det borde även vara möjligt att följa egendomen från att den säkras, till begäran om förverkande, dom och verkställighet.¹⁵

Slutligen bör i det här sammanhanget nämnas att det i utvärderingsrapporten även nämndes att Sverige borde utveckla sina policyer och interna riktlinjer för förverkande, till exempel genom att sätta tydligare mål. Verktyg som gör det möjligt att bedöma de brottsbekämpande myndigheternas prestation i det här avseendet borde också utvecklas.¹⁶

7.3 Regeringsuppdrag att utveckla och stärka arbetet med återtagande av brottsvinster

I februari 2024 gav regeringen i uppdrag åt Ekobrottsmyndigheten, Kronofogden, Polisen, Skatteverket, Tullverket och Åklagarmyndigheten att utveckla och stärka arbetet med att återta brottsvinster.¹⁷ Uppdraget resulterade i en rapport som redovisades till regeringen den 31 mars 2025.¹⁸

En del av uppdraget gick ut på att myndigheterna skulle ta fram lämpliga indikatorer för att det skulle bli möjligt att rapportera och följa effektiviteten i förverkandelagstiftningen. En statistisk indika-

¹⁵ FATF, 2017, s. 39.

¹⁶ FATF, 2017, s. 39.

¹⁷ Regeringsbeslut 2024-02-01, Ju2024/00222, *Uppdrag om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster*. I både uppdraget och rapporten används enbart begreppet "brottsvinster" trots att man troligen även menar förverkande av annan egendom i vissa fall, till exempel oförklarade tillgångar. Brottsvinster är ett juridiskt begrepp i 36 kap. brottsbalkens mening, men i det här avsnittet redovisas det hur källorna har använt begreppet.

¹⁸ Polisen, 2025.

tor är ett mått som används för att kvantifiera eller beskriva hur väl ett visst uppsatt mål har uppfyllts. En indikator kan vara kvantitativ (till exempel avse siffror som går att följa över tid) eller kvalitativa (till exempel avse beskrivningar, klassificeringar eller liknande förhållanden). De uppgifter som samlas in används för att analysera, jämföra och följa upp resultat. Syftet med uppdraget var att ta fram lämpliga indikatorer som skulle kunna användas dels för nationella syften, dels för att uppfylla krav från EU och andra internationella organ på statistikinsamling. Dessutom var avsikten att myndigheterna ska kunna genomföra olika typer av analyser av myndigheternas eget arbete med att återta tillgångar i förverkandesyfte.

Det konstaterades i rapporten att myndigheterna använder och tillämpar begrepp som *resultat* och *resultatindikatorer* på olika sätt. För att statistiska uppgifter ska kunna jämföras myndigheterna emellan försökte man inom ramen för regeringsuppdraget att nå en samsyn i fråga om hur begreppen ska användas och förstås.¹⁹

7.3.1 Synen på resultat och resultatindikatorer

Inledningsvis konstaterade myndigheterna att de hanterar och redovisar en stor mängd uppgifter om myndigheternas arbete i dag. Det beror bland annat på att möjligheterna att samla in och sammanställa uppgifter har förbättrats och att det finns ett stort intresse för resultatuppföljning. Vilka resultatindikatorer som respektive myndighet har skiljer sig emellertid åt och insamlingen styrs i hög grad av vilka tekniska möjligheter myndigheten har, vilken roll och uppdrag den organisationen har, hur regeringens styrning har utformats samt vilken typ av mål som organisationen själv väljer att styra verksamheten mot. Vad som är en användbar resultatindikator skiljer sig alltså åt beroende på vilken myndighet det gäller.²⁰

Myndigheterna menade att det i offentlig verksamhet framför allt bör vara intressant att tala om resultat i termer av vad man har lyckats åstadkomma för medborgarna och samhället. Medborgarna bör alltså betraktas som mottagare av deras tjänster.²¹

¹⁹ Polisen, 2025, s. 40.

²⁰ Polisen, 2025, s. 40.

²¹ Polisen, 2025, s. 40.

I rapporten redovisas hur Ekonomistyrningsverket ser på begreppen prestation, utfall och effekt. Förenklat definieras begreppen enligt följande:

- *Prestation*: Med prestation avses de tjänster eller produkter som myndigheten åstadkommer för att uppfylla sitt åtagande. Detta kan röra sig om både beslut och de stödstrukturer som behövs för att beslut ska komma till stånd. En mätpunkt kan till exempel vara antalet beslut om beslag. Kvaliteten kan avgöras genom att undersöka dels hur väl besluten överensstämmer med gällande rätt, dels hur ändamålsenliga de är (det vill säga att de bidrar till önskade samhällsförändringar). Samhällsförändringar mäts genom begreppen utfall och effekter.
- *Utfall*: Ett utfall är ett tillstånd eller en förändring som har följts upp. Det kan till exempel handla om antalet väckta åtal, fällande domar eller bifallna förverkandeyrkanden.
- *Effekter*: Med effekter avses förändringar eller bevarade tillstånd i samhället som blir en följd av myndighetens insatser och som annars inte skulle inträffa. Effekter kan man inte mäta genom att enbart samla in data. För att mäta effekter krävs en analys av den sammantagna information som har samlats in. För att förstå vilka effekter som uppnås genom olika insatser krävs det långtgående analyser över tid.²²

Myndigheterna menade att det är en förutsättning för att arbetet med att återta tillgångar med koppling till brott eller brottslig verksamhet ska bli mer effektivt att det finns ett välfungerande system för resultatstyrning och uppföljning. Det konstaterades dock att det för närvarande finns många förhållanden som försvårar en gemensam resultatuppföljning. Ett problem som togs upp var att det inte finns en gemensam nomenklatur, det vill säga en gemensam begreppsapparat, bland myndigheterna för hur olika begrepp ska tolkas och förstås. För att kunna ta fram riktlinjer kring vad, hur och när olika uppgifter ska samlas in, mätas och följas upp menade myndigheterna att innebörden av vissa begrepp, till exempel brottsvinster, kriminell ekonomi och återtagande av brottsvinster, behövde tydliggöras.²³

²² Polisen, 2025, s. 40 f.

²³ I rapporten redovisas de olika myndigheternas tolkning av olika begrepp, se Polisen, 2025, s. 43–45.

Andra problem som togs upp var att mål och resultatstyrning skiljer sig åt mellan myndigheterna samt att uppföljningens utformning skiljer sig åt för olika myndigheter.²⁴

7.3.2 Mål- och resultatstyrning skiljer sig åt mellan myndigheterna

För att undersöka om myndigheterna hade en samsyn kring mål- och resultatstyrning redovisades i rapporten hur myndigheterna arbetar med dessa frågor i dag enligt följande.

Polisen har i sin strategiska verksamhetsplan ett mål om den organiserade brottsligheten som innebär att myndigheten ska verka för att den organiserade brottsligheten och dess systempåverkan ska reduceras. Med andra ord är målet att den kriminella ekonomin ska reduceras. Polisen har även en övergripande inriktning för området kriminell ekonomi som innebär att Polisen ska förebygga brott mot det finansiella systemet och välfärden, återta mer brottsvinster och inkapacitera²⁵ centrala aktörer inom den kriminella ekonomin. Polisen avser att följa det arbete som genomförs för att nå de uppsatta målen och analysera vilka effekter insatserna leder till för att få en så bred lägesbild som möjligt.²⁶

Ekobrottsmyndigheten har återtagande av brottsvinster som ett prioriterat område. Myndigheten har gjort stora satsningar för att höja den samlade kompetensen och följer noggrant upp utvecklingen. Det har satts upp nya mål kopplade till återtagande av brottsvinster under 2025.²⁷

I Åklagarmyndighetens instruktion anges bland annat att myndigheten har i uppgift att se till att personer som begår brott blir föremål för brottsutredning och lagföring. Myndigheten ska även arbeta för att begränsa vinsterna av brott och brottslig verksamhet. Att arbeta för att återta brottsvinster är alltså en central del i myndighetens uppdrag och det genomsyrar myndighetens strategiska agenda och årliga verksamhetsplaner. För 2025 är ett av fokusområdena förbättrad utredning och lagföring av brott mot särskilt utsatta brottsoffer, grov och organiserad brottslighet och kriminell ekonomi. Styrningen

²⁴ Polisen, 2025, s. 43.

²⁵ Ungefär att frihetsbegränsa eller oskadliggöra.

²⁶ Polisen, 2025, s. 45 f.

²⁷ Polisen, 2025, s. 47.

genomsyras av ambitionen att förbättra arbetet som går ut på att motverka kriminell ekonomi och återta mer brottsvinster.²⁸

Av rapporten framgår vidare att Tullverket har uppgett att myndigheten i dagsläget saknar konkreta mål kopplade till brottsvinster och kriminell ekonomi. Tullverket har mål som är kopplade till samhällsnytta och även till antalet utslagna nätverk i den organiserade brottsligheten, men det finns inga konkreta mål som är kopplade till återtagande av brottsvinster eller förverkande. Tullverket arbetar dock med den målbild om ökade insatser för att spåra och säkra brottsvinster som Finansdepartementet har tagit fram tillsammans med Tullverket, Kronofogden och Skatteverket. Det pågår en rad utvecklingsarbeten vid myndigheten som är kopplade till den kriminella ekonomin och den nya tullbefogenhetslagen (2024:710) som trädde i kraft den 7 november 2024. Det kan innebära ytterligare förstärkning på det området.²⁹

I Kronofogdens regleringsbrev för budgetåret 2024 framgick att myndigheten skulle motverka brottslighet. Skrivningen i regleringsbrevet var dock inte knuten till något specifikt mål som avsåg brottsutbytesfrågor. På samma sätt som nämnts beträffande Tullverket gäller dock den gemensamma målbilden för Kronofogden, Tullverket och Skatteverket om att myndigheternas insatser mot den organiserade brottsligheten ska förstärkas. Målbilden innebär att myndigheternas verksamheter gemensamt ska ha uppnått följande punkter.³⁰ Verksamheterna ska i större utsträckning

1. ha hindrat att företag används som brottsverktyg inom organiserad brottslighet,
2. ha genomfört fler kontroller och avslutade brottsutredningar vad gäller företag och personer kopplade till organiserad brottslighet,
3. ha ökat insatserna för att spåra och återta brottsvinster,
4. ha genomfört en gemensam utbildningsinsats för att förebygga, upptäcka och hantera infiltration och otillåten påverkan,
5. ha ökat deltagandet i den operativa verksamheten i myndighets-samverkan mot organiserad brottslighet,

²⁸ Polisen, 2025, s. 47.

²⁹ Polisen, 2025, s. 46. Här är en beskrivning av vad som följer av rapporten, se avsnitt 7.4 om vad som också följer av myndigheternas instruktioner och regleringsbrev.

³⁰ Polisen, 2025, s. 46.

6. ha motverkat falska betalningskrav och
7. ha ökat insatserna för att förebygga och motverka penningtvätt.

I Kronofogdens regleringsbrev för budgetåret 2025 framgår att myndigheten har som mål att förstärka arbetet mot den kriminella ekonomin i enlighet med den gemensamma målbilden som nämndes ovan. Kronofogden ska redovisa resultatet av genomförda åtgärder och analysera utvecklingen jämfört med de förhållanden som rådde i september 2023.³¹

Kronofogden är ingen brottsbekämpande myndighet men har trots det ett tydligt uppdrag att arbeta mot organiserad brottslighet och kriminell ekonomi. Kronofogden utgör ett led i arbetet med att återta brottsvinster genom sin uppgift att hantera bland annat kvarstadsmål, ärenden om betalningssäkring, verkställighet av värdeförverkanden samt utmätning av egendom som inte kan förverkas.³²

Skatteverkets verksamhetsplan visar vad myndigheten planerar, prioriterar och avser utföra myndighetens uppdrag på kortare sikt. I planen redovisas även så kallade förflyttningsområden, vilket är områden som är särskilt aktuella och viktiga för Skatteverket. Förflyttningsområdena har även delmål som ska uppnås på både kort och medellång sikt. När det gäller återtagande av brottsvinster är det övergripande målet att Skatteverket ska stärka insatserna för att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet. Skatteverkets delmål på kort sikt innebär att myndigheten ska ha ökat insatserna för att spåra och återta brottsvinster. Det framgår även av Skatteverkets regleringsbrev för budgetåret 2025 att myndigheten ska förstärka arbetet mot den kriminella ekonomin samt redovisa resultatet av de åtgärder som har vidtagits. Utvecklingen ska analyseras jämfört med lägesbilden i september 2023.³³

Redovisningen av myndigheternas mål- och resultatstyrning visar att området kriminell ekonomi och återtagande av brottsvinster prioriteras av samtliga myndigheter i regeringsuppdraget, men i något varierande omfattning. I rapporten konstateras dock att det faktum att området prioriteras inte betyder att förutsättningarna för mål- och resultatstyrning är optimala. Vid traditionell resultatstyrning

³¹ Polisen, 2025, s. 46.

³² Polisen, 2025, s. 47.

³³ Polisen, 2025, s. 47. Den målbild som Skatteverket har beskrivit i rapporten är gemensam med Kronofogden och Tullverket, se avsnitt 7.4.

sätter man vanligtvis upp mål och till dessa kopplas ett antal aktiviteter som ska genomföras för att uppnå målen. Det är dock sällsynt att det sätts mål för vad myndigheten ska ha lyckats åstadkomma för medborgarna och samhället.³⁴

Det vore eftersträvarsvårt att myndigheternas mål kan brytas ner i aktiviteter vilkas resultat går att följa upp. För närvarande ansåg flera av de deltagande myndigheterna att de har svårt att mäta resultat kopplade till återtagande av brottsvinster. Det beror dels på sättet som målen har formulerats på, dels på bristande kunskap och erfarenhet inom området, och dels på att det är svårt att identifiera användbara resultatindikatorer. Att ta fram indikatorer till nya områden och ämnen är en kreativ process och indikatorerna måste därefter testas under en period för att se om de går att använda i uppföljningen så som det var tänkt. Under testperioden kan man även upptäcka att indikatorerna behöver kompletteras med eller ersättas av en annan indikator för att den ska vara användbar. Det är alltså inte säkert att man alltid lyckas utarbeta rätt indikatorer från början.³⁵

7.3.3 Tänkbara resultatindikatorer

Inom regeringsuppdraget tog myndigheterna fram ett förslag på lämpliga resultatindikatorer som respektive myndighet borde följa upp och redovisa årligen. De föreslagna indikatorerna bedömdes som kostnadseffektiva och samhällsnyttiga. Man framhöll dock att indikatorer avsedda för uppföljning enbart ger en fingervisning om att något har hänt, men sällan ger svar på varför eller hur det har hänt. Indikatorerna kan inte bedömas enskilt. Det måste alltså göras en samlad analys av indikatorernas utfall och utveckling. Den samlade analysen bör sedan ligga till grund för bedömningen av det resultat som har uppnåtts för att återta brottsvinster.³⁶

³⁴ Polisen, 2025, s. 47.

³⁵ Polisen, 2025, s. 48.

³⁶ Polisen, 2025, s. 50.

Polisen

De resultatindikatorer som det föreslogs att Polisen borde ha för att mäta resultatet av arbetet för att återta brottsvinster i sin verksamhet var följande.³⁷

Indikatorer för att mäta resultatet av arbetet med att spåra tillgångar:

Polisen borde redovisa antalet genomförda finansiella utredningar. Det finns en möjlighet att ta ut den informationen ur myndighetens it-systemet, men det förutsätter att utredningarna har registrerats på rätt sätt i systemet. Det vore önskvärt om uppgiften samlades in och ingick i statistik som kan analyseras.

En annan uppgift som Polisen borde samla in och använda i analyser är antalet inkomna misstankerapporter om penningtvätt från bankerna. Rapporterna hanteras av Finanspolisen och informationen finns tillgänglig i dagsläget.

Dessutom borde Polisen samla in och föra statistik om andelen hanterade misstankerapporter. Även den informationen finns tillgänglig hos Finanspolisen i dagsläget.

Indikatorer för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar:

En indikator som skulle kunna användas för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar är antalet meddelade dispositionsförbud och värdet av förbuden. Dispositionsförbuden hanteras av Finanspolisen och informationen finns tillgänglig i penningtvättsregistret.

Även antalet dispositionsförbud som har fastställts av åklagare borde registreras i syfte att analysera verksamhetens effektivitet. Den informationen finns tillgänglig i Polisens it-system, men det finns en risk för att dispositionsförbuden räknas två gånger, vilket måste beaktas vid analysen.

Uppgifter om antalet genomförda beslag och penningbeslag som har gjorts i förverkandesyfte och värdet av beslagen borde samlas in. Den informationen finns inte tillgänglig i dagsläget men det pågår ett utvecklingsarbete på området.

³⁷ Polisen, 2025, s. 50.

Ytterligare en indikator som borde samlas in är i hur många ärenden det begärs frysningssåtgärder av svenska finansunderrättelseenheten till motsvarande aktörer i andra länder. Den informationen finns tillgänglig.

Indikatorer för att mäta resultatet av arbetet med att förverka tillgångar:

När det sedan gäller indikatorer för att mäta resultatet av arbetet med att förverka tillgångar bör antalet förundersökningar och finansiella sammanställningar som har redovisats till åklagare registreras och samlas in. Statistiken finns inte tillgänglig i dagsläget.

Indikatorer om Polisens uppbördsverksamhet

I fråga om Polisens uppbördsverksamhet (som syftar till att domar som innebär att tillgångar förverkas verkställs och att tillgångarna därmed tillfaller staten) tog arbetsgruppen fram följande indikatorer för att mäta resultatet i uppbördsprocessen:

Uppgift om hur många värdeförverkanden och sakförverkanden som beslutas samt det belopp som förverkandena avser borde samlas in. Detsamma bör gälla för antalet värdeförverkanden och sakförverkanden där domstol har fastställt att utbetalning ska ske till en målsägande.

Ytterligare en indikator av intresse för statistisk analys är antalet utdömda belopp för betalning av värdeförverkanden och sakförverkanden till Polisen samt värdet av de utdömda beloppen.

En sista indikator som i det här avseendet nämns i rapporten är uppgift om hur många värdeförverkanden som har skickats för in-drivning och vilka belopp de avser.

Den information som nämns ovan finns tillgänglig hos Polisen i dagsläget.

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten

De resultatindikatorer som det föreslogs att Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten borde ha för att mäta resultatet av arbetet för att återta brottsvinster i sina verksamheter var i princip desamma för båda myndigheterna och presenteras därför i ett sammanhang.³⁸

En lämplig indikator i dessa myndigheters verksamhet för att mäta resultatet av arbetet med att spåra tillgångar uppgavs vara antalet lämnade direktiv om att genomföra finansiella utredningar. För närvarande kan sådana uppgifter tas fram i Åklagarmyndighetens verksamhet efter en manuell insamling av statistik. Manuell hantering riskerar dock att medföra kvalitetsbrister. Sådan information finns inte tillgänglig vid Ekobrottsmyndigheten för närvarande.

Indikatorer för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar kan vara antalet framställningar om kvarstad samt uppgift om vilket belopp som har säkrats. För närvarande finns det statistik om antalet framställningar om kvarstad, men inte vilket belopp som begärs säkrat. Dessutom skulle en intressant uppgift för statistikanalys vara i hur många ärenden det har skickats en begäran om frysning till andra EU-länder. Den informationen finns tillgänglig i dagsläget. Ekobrottsmyndigheten angav även att uppgift om det belopp och uppskattade värden på egendom som har frysts vore intressant att samla in för resultatuppföljning. Den informationen finns inte tillgänglig hos myndigheten för närvarande.

Slutligen pekades följande indikatorer ut som intressanta för att mäta resultatet av arbetet med att förverka tillgångar. För det första nämndes antalet yrkanden om förverkande av brottsvinster och uppgift om storleken av det belopp som har begärts förverkat. För det andra bör antalet yrkanden om enskilda anspråk som motsvarar en brottsvinst samlas in tillsammans med det belopp som det enskilda anspråket avser. Den tredje indikatorn som bör samlas in är antalet yrkanden om självständigt förverkande tillsammans med det belopp som har begärts förverkat. Den nu nämnda informationen finns tillgänglig inom myndigheterna.

³⁸ Polisen, 2025, s. 51.

Tullverket

För Tullverket föreslogs att uppgift om antalet finansiella utredningar som hade redovisats till åklagare skulle användas som indikator för att mäta resultatet av myndighetens arbete med att spåra tillgångar.

Som indikator för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar angavs som antalet genomförda beslag och uppgift om beslagens värde.

Som indikator för att mäta resultatet av arbetet med att förverka tillgångar angavs att uppgift om antalet förundersökningar och finansiella sammanställningar som hade överlämnats till åklagare borde användas. Den sist nämnda indikatorn finns inte tillgänglig i Tullverkets verksamhet för närvarande, medan de två första finns tillgängliga.³⁹

Kronofogden

För Kronofogdens verksamhet togs det enbart fram indikatorer som skulle kunna användas för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar. Den första indikatorn som kunde användas för sådan resultatuppföljning var antalet kvarstadsmål och vilka belopp som hade begärts i varje mål. Även uppgift om vad myndigheten lyckas säkra i dessa borde samlas in. Den informationen finns inte tillgänglig för närvarande. Kronofogden följer inte upp alla verkställda beslut om kvarstad inför ett kommande värdeförverkande. Myndigheten följer enbart upp kvarstadsmål mot gäldenärer som har koppling till allvarlig ekonomisk eller organiserad brottslighet.

En annan indikator som skulle kunna användas för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar var antalet ärenden om betalningssäkring och uppgift om vilka belopp som har begärts i sådana ärenden. Även i det här fallet borde också uppgifter om de belopp som myndigheten har säkrat i dessa ärenden samlas in. Vidare nämndes antalet ärenden om utlandshandräckning för betalningssäkring och de belopp som hade yrkats respektive säkrats i dessa mål som en lämplig indikator.⁴⁰

Därutöver redovisades vilka indikatorer som skulle kunna användas för uppföljning av Kronofogdens indrivningsverksamhet. Där

³⁹ Polisen, 2025, s. 52.

⁴⁰ Det framgår inte i rapporten om informationen finns tillgänglig eller inte.

nämndes att uppgift om antalet mål om värdeförverkande och det belopp som har begärts och drivits in i sådana mål vore lämpliga att samla in och följa upp. Den informationen följs inte upp i dagsläget.⁴¹

Skatteverket

I rapporten nämns som indikator för att mäta resultatet av Skatteverkets arbete med att spåra tillgångar antalet tips till Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten om möjligheten att inleda en utredning om självständigt förverkande. Sådan information finns inte tillgänglig hos myndigheten i dagsläget.⁴²

Som indikatorer för att mäta resultatet av arbetet med att säkra tillgångar angavs för det första antalet ansökningar om betalnings-säkring och uppgift om vilket belopp som ansökningarna har avsett. En annan indikator skulle kunna vara antalet beslut om att innehålla medel på skattekontot och uppgift om det belopp som har innehållits. Inte heller den nu nämnda informationen finns tillgänglig hos Skatteverket i dagsläget.

Det påpekas i rapporten att Skatteverket inte förverkar några brottsvinster, men att inbetalningar på skattekontot under vissa förutsättningar kan likställas med att medel tillfaller staten genom ett återtagande. Det sker dock inte någon systematisk uppföljning av inbetalda medel på skattekontot för närvarande.⁴³

7.3.4 Internationella krav på uppföljning

I regeringsuppdraget till myndigheterna anmärks särskilt att den resultatuppföljning som tas fram för myndighetsinterna och nationella syften även ska vara tillräckligt omfattande för att uppfylla de krav och förväntningar på statistik som finns från EU och andra internationella organ. I regeringsuppdraget utgick myndigheterna från de krav på statistik som ställs i artikel 28 i förverkandedirektivet.

De krav som ställs enligt direktivet har redovisats i avsnitt 7.1. I tabellen nedan framgår de krav som ställs i direktivet i den vänstra kolumnen och i den högra anges vilken eller vilka myndigheter som

⁴¹ Polisen, 2025, s. 52.

⁴² Polisen, 2025, s. 52.

⁴³ Polisen, 2025, s. 53.

enligt myndigheterna bör vara ansvarig för att samla in och föra den efterfrågade statistiken.

Figur 7.2 **Krav enligt artikel 28 i förverkandedirektivet
och vilka myndigheter som bör vara ansvariga**

Indikator	Ansvariga myndigheter
Antalet verkställda beslut om frysning, (i Sverige)	Polismyndigheten, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogdemyndigheten samtliga säkringsåtgärder i Sverige
Artikel 28 a)	
Antalet verkställda beslut om förverkande	Kronofogdemyndigheten och Polismyndigheten
Artikel 28 b)	
Det uppskattade värdet, vid tidpunkten för frysningen, på den egendom som frysts i syfte att senare eventuellt förverkas	Polismyndigheten, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogdemyndigheten samtliga säkringsåtgärder
Artikel 28 c)	
Det uppskattade värdet på den återvunna egendomen vid tidpunkten för förverkandet.	Polismyndigheten, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogdemyndigheten
Artikel 28 d)	
Antalet ansökningar om verkställighet av beslut om frysning i en annan medlemsstat,	Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten
Artikel 28 e)	
Antalet ansökningar om verkställighet av beslut om förverkande i en annan medlemsstat,	Kronofogdemyndigheten
Artikel 28 f)	
Värdet eller det uppskattade värdet på den egendom som återvunnits efter verkställighet i en annan medlemsstat	Kronofogdemyndigheten
Artikel 28 g)	
Antalet förtida försäljningar, om det är tillgängligt på central nivå	Polismyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten
Artikel 28 j)	

Källa: Polisen, 2025, s. 54.

I rapporten angavs att artikel 28 h och i utelämnades i tabellen eftersom det för närvarande inte finns någon möjlighet för myndigheterna att ta fram den statistik som efterfrågas i de punkterna.⁴⁴

⁴⁴ Artikel 28 h anger att den insamlade statistiken ska redovisa värdet av förverkad egendom jämfört med dess värde vid tidpunkten för frysningen, om det är tillgängligt på central nivå. Av artikel 28 i följer att den insamlade statistiken ska visa fördelningen av den data som följer av värdena enligt leden b och d i artikel 28, uppdelat per typ av förverkande om den är tillgänglig på central nivå (artikel 28 i).

Av rapporten följer att myndigheterna är av den uppfattningen att den framtida uppföljningen inte bör bygga på manuell inrapportering av uppgifter eftersom det kräver stora resurser. De uppgifter som ska samlas in bör alltså i huvudsak hämtas från redan befintliga it-system om det är möjligt. Om den data som efterfrågas inte finns tillgänglig bör it-systemen utvecklas.⁴⁵

Vidare gör myndigheterna den bedömningen att sådan uppföljning som syftar till att utvärdera, motivera, främja, lära och förbättra, bör göras tertialvis (det vill säga var fjärde månad). För att det ska vara möjligt att se trender och agera utifrån dessa bör statistiken inte samlas in för ofta eftersom det riskerar att vara kontraproduktivt.⁴⁶

Uppgifterna behöver också kunna delas upp i olika, så långt som möjligt matchande, organisatoriska delar myndigheterna emellan. Detta för att möjliggöra en gemensam analys och gemensamma åtgärder i syfte att utveckla verksamheten och dess resultat. Det ansågs också naturligt att myndigheterna använder uppföljningen i sina respektive återrapporteringar till regeringen.⁴⁷

Myndigheterna tog fram nedanstående illustration för att visa hur in-och utflöden av ärenden sker mellan de myndigheter som ingår i uppdraget.⁴⁸

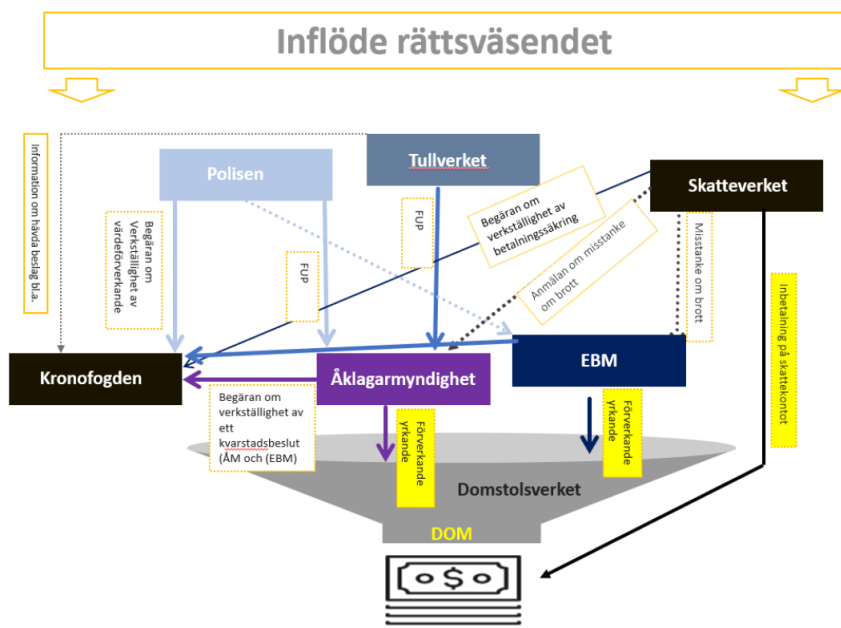
⁴⁵ Polisen, 2025, s. 55.

⁴⁶ Polisen, 2025, s. 55.

⁴⁷ Polisen, 2025, s. 55.

⁴⁸ Polisen, 2025, s. 55 f.

Figur 7.3 Inflödet av information till rättsväsendet och informationens väg genom rättskedjan

Källa: Polisen, 2025, s. 56.

I rapporten redovisas att ett önskat läge på lång sikt är att informationen och utfallet ska kunna följas genom rättskedjan fram till att den slutligen hanteras i domstol. Om systemen utvecklas på så vis kommer man att kunna mäta kvantiteten av faktiska beslut om återtagna brottsvinster och inte endast Åklagarmyndighetens eller Eko-brottsmyndighetens yrkanden om förverkande av brottsvinster. Domstolsverket, som inte deltog i regeringsuppdraget, borde enligt myndigheterna i framtiden kunna leverera sådan statistik. Det vore även önskvärt om det kunde finnas ett andelsmått som visar utfallet av domar ställt i relation till inflödet till rättsväsendet (mätt i antalet anmälda brott där brottsvinster har gjorts).⁴⁹

⁴⁹ Polisen, 2025, s. 56.

7.3.5 Ett nytt regeringsuppdrag om stärkt förmåga att återta brottsvinster

I juli 2025 beslutade regeringen om ett nytt regeringsuppdrag. Genom uppdraget har Ekobrottsmyndigheten, Kronofogden, Polisen, Skatteverket, Tullverket och Åklagarmyndigheten fått i uppdrag att stärka förmågan att återta brottsvinster genom att vidareutveckla arbetsmetoder och accelerera det arbete som redan har påbörjats på området. Enligt uppdraget ska arbetet utgå från de behov som identifierades i det uppdrag som redovisades ovan om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster.⁵⁰

I fråga om insamling av statistik påtalade regeringen att möjligheten att samla in statistik skulle förbättra möjligheterna att följa upp arbetet och justera eventuella brister i de regelverk och den metodik som används i arbetet med att återta brottsvinster. Vidare framhölls att det inom ramen för den myndighetssamverkan som sker inom Rättsväsendets digitalisering planeras åtgärder inom området. I regeringsuppdraget ingick att myndigheterna var för sig och, när så ansågs lämpligt, gemensamt till Rättsväsendets digitalisering skulle föra in den kunskap som hade upparbetats genom arbetet i det tidigare uppdraget. Myndigheterna skulle också vidta åtgärder för att snarast möjligt kunna ta fram den statistik som bedöms relevant för att följa upp arbetet över tid.

När myndigheterna genomför uppdraget ska de enligt uppdraget bland annat föra dialog med 2025 års förverkandeutredning och med kansliet för Rättsväsendets digitalisering vid Brottsförebyggande rådet.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 31 mars 2026.

7.4 Myndigheternas instruktioner och regleringsbrev

I föregående avsnitt har det redovisats hur myndigheterna har beskrivit den mål- och resultatstyrning som finns för deras respektive myndighet inom ramen för regeringsuppdraget om att utveckla och stärka arbetet med återtagande av brottsvinster. Utöver, eller i vissa fall som tillägg till, det som myndigheterna själva har nämnt i rapporten bör i det här avseendet även nämnas hur regeringen styr myndigheter-

⁵⁰ Regeringsbeslut den 3 juli 2025, Ju2025/01525.

nas verksamheter genom till exempel instruktioner och regleringsbrev. Framställningen gör inte anspråk på att ge en komplett bild av alla instrument som kan användas för att styra myndigheternas verksamhet utan begränsas till de mest centrala delarna.

Den 1 februari 2024 presenterade regeringen strategin *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet*. Strategin pekar på att hela samhället har ett ansvar för att säkerställa att arbetet mot organiserad brottslighet blir framgångsrikt, men därutöver innebär strategin att en ökad och fördjupad samverkan bör ske mellan statliga myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och civilsamhälle. Ett av målen i strategin är att den kriminella ekonomin ska slås sönder. Detta uppnås genom att förhindra felaktigt nyttjande av offentliga medel, förhindra att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg, bekämpa den narkotikarelaterade brottsligheten, öka återtagandet av brottsvinster och utnyttja potentialen i administrativa åtgärder. Strategin beskrivs mer i kapitel 4 om inrättande av ett nationellt center för tillgångsinriktad brottsbekämpning.⁵¹

När det gäller de regleringar som styr myndigheternas instruktioner kan sägas att samtliga myndigheter som deltog i regeringsuppdraget om att utveckla och stärka arbetet med återtagande av brottsvinster har uppgifter som innebär att de ska motverka brott och ekonomisk brottslighet.

Till Polisens uppgifter hör bland annat att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Det följer av 2 § polislagen (1984:387). I 1 § förordningen (2022:1718) med instruktion för Polismyndigheten finns en hänvisning till polislagen i fråga om Polisens huvudsakliga uppgifter och ansvar.

Av 2 § förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten och i 2 § förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten följer att dessa båda myndigheter bland annat ska se till att personer som begår brott (beträffande Ekobrottsmyndigheter ekonomiska brott) blir föremål för brottsutredning och lagföring. Där anges även att myndigheterna ska arbeta för att begränsa vinsterna av brott och brottslig verksamhet.

Det följer även av Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdens respektive instruktioner att alla tre myndigheter har uppgifter som

⁵¹ Regeringens skrivelse 2023/24:67 *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet*, s. 19 f. och 37–39.

innebär att de ska motverka brott och ekonomisk brottslighet. Av 6 § förordningen (2017:154) med instruktion för Skatteverket följer att myndigheten ska förebygga och motverka ekonomisk brottslighet och medverka i brottsutredningar som rör vissa brott. För Tullverkets del framgår det i 2 § förordningen (2016:1332) med instruktion för Tullverket att det finns bestämmelser om Tullverkets kontrollverksamhet och brottsbekämpning i 2 kap. 1 § tullbefogenhetslagen. I den bestämmelsen anges att Tullverket i sin kontrollverksamhet och brottsbekämpning bland annat ska förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet i samband med införsel och utförsel av varor, ingripa vid misstanke om vissa brott som anges i lagens 8 kap., vilket bland annat rör smugglingsbrott, brott mot valutareglering och internationella sanktioner. Av bestämmelsen följer även att Tullverket ska utreda och lagföra de brott som anges i 8 kap. tullbefogenhetslagen. Slutligen följer av 4 § förordningen (2016:1333) med instruktion för Kronofogdemyndigheten att myndigheten ska förebygga och motverka ekonomisk brottslighet.

Utöver myndigheternas instruktioner och andra regleringar styr regeringen inriktningen i deras arbete genom regleringsbrev.

Av Polisens regleringsbrev för 2025 framgår bland annat att myndigheten har återrapporteringskrav för hur utredning och lagföring av till exempel bedrägeribrott, bidragsbrott och penningtvättsbrott har utvecklats i förhållande till brottsutvecklingen i relevanta delar avseende, såvitt är av intresse här, antal beslag, yrkanden och förverkanden. Av regleringsbrevet följer även att Polisen har fått i särskilt uppdrag att redovisa arbetet med att tillämpa den nya förverkandelagstiftningen. Redovisningen ska göra det möjligt att följa upp reformen över tid och inkludera statistiska uppgifter. Myndigheten ska bedöma vilken nytta som det nya verktyget har haft för brottsbekämpningen. Om hela eller delar av redovisningen bedöms innehålla säkerhetsskyddsklassificerad information ska redovisningen ske i särskild ordning. Det här särskilda uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 15 maj 2026.⁵²

Av Åklagarmyndighetens regleringsbrev för 2025 följer bland annat att myndigheten ska redovisa hur den har säkerställt en ökad operativ förmåga att bekämpa grova brott med koppling till kriminella nätverk och kriminell ekonomi. I det ingår att redovisa myndighetens arbete med att stärka det internationella rättsliga samarbetet.

⁵² Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Polismyndigheten, Ju2025/101348, s. 2 f. och 6.

Åklagarmyndigheten har även fått i särskilt uppdrag att redovisa arbetet med att tillämpa den nya lagstiftningen om förverkande. Redovisningen ska göra det möjligt att följa upp reformen över tid. Myndigheten ska bedöma vilken nytta som den nya lagstiftningen har haft för brottsbekämpningen. Om det är möjligt och lämpligt ska även statistiska uppgifter redovisas. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 15 maj 2026.⁵³

Av Ekobrottsmyndighetens regleringsbrev följer ett återrapporteringskrav avseende en effektiv bekämpning av den ekonomiska brottsligheten. Enligt regleringsbrevet ska Ekobrottsmyndigheten redovisa hur myndigheten har säkerställt en ökad operativ förmåga att bekämpa den ekonomiska brottsligheten på ett effektivt sätt. Myndigheten ska särskilt redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att fler brott ska utredas och lagföras, särskilt när det gäller kvalificerad och systemhotande ekonomisk brottslighet. Dessutom ska myndigheten ange hur den har arbetat med att utveckla det förebyggande arbetet mot den ekonomiska brottsligheten. Slutligen ska Ekobrottsmyndigheten redogöra för på vilket sätt myndigheten har stärkt samarbetet med Polisen, Åklagarmyndigheten, Skatteverket och Tullverket. I detta ingår att redovisa hur myndigheterna genom samverkan har utvecklat förmågan att trycka tillbaka den grova ekonomiska brottsligheten. Därutöver har även Ekobrottsmyndigheten fått samma uppdrag som Åklagarmyndigheten att redovisa arbetet med att tillämpa den nya lagstiftningen om förverkande.⁵⁴

För Skatteverket, Tullverket och Kronofogden har det tagits fram en gemensam målbild som innebär att myndigheterna ska stärka insatserna för att motverka den kriminella ekonomin. Den gemensamma målbilden presenterades i augusti 2023 och sedan dess följer det av myndigheternas respektive regleringsbrev att de ska återrapportera vilka åtgärder som har vidtagits och resultatet av dessa samt analysera utvecklingen jämfört med september 2023. Uppdraget till myndigheterna är alltså gemensamt, vilket innebär att de tillsammans ska nå den gemensamma målbilden med hjälp av de olika uppgifter och

⁵³ Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Åklagarmyndigheten, Ju2024/00267 och Ju2024/02573 (delvis), s. 1 och 3.

⁵⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Ekobrottsmyndigheten, Ju2025/00001, s. 1 f. och 2.

verktyg som respektive myndighet har. Exakt hur respektive myndighet ska bidra till det gemensamma resultatet avgör de dock själva.⁵⁵

7.5 Rättsväsendets digitalisering

Rättsväsendets digitalisering är en samverkan mellan elva myndigheter kring digitalisering av rättsväsendet, med huvudsakligt fokus på informationsförsörjning inom brottmålsprocessen.⁵⁶ Det gemensamma arbetet strävar mot ett digitaliserat rättsväsende vilket ska bidra till en effektiv och rättssäker ärendehantering, förbättrade möjligheter till analys och uppföljning, och bättre service till enskilda.⁵⁷

Samverkansarbetet regleras sedan september 2020 i förordningen (2019:1283) om rättsväsendets digitalisering. Vid den tidpunkten inrättades också ett råd för Rättsväsendets digitalisering, som utgörs av de elva myndighetscheferna. Ordförande i rådet är generaldirektören för Brottsförebyggande rådet. Rådet ansvarar bland annat för att gemensamma utvecklingsinsatser identifieras och planeras och att pågående och genomförda utvecklingsinsatser samt resultat och effekter följs upp. Rådet ansvarar även för att följa utvecklingen i Sverige och internationellt på området för rådets verksamhet.⁵⁸ Rådet ska lämna en redogörelse till regeringen i februari varje år om verksamheten och uppnådda resultat under det senaste kalenderåret. Av redovisningen ska det också framgå effekter av tidigare utvecklingsinsatser och om det har identifierats behov av större framtida utvecklingsinsatser. Rådet ska dessutom, i november varje år, redovisa vilka gemensamma utvecklingsinsatser som myndigheterna avser att genomföra under nästkommande kalenderår.⁵⁹

Rådet för Rättsväsendets digitalisering har tagit fram en strategisk plan som gäller för perioden 2023–2027. Där beskrivs den vision och de prioriterade strategiska målen som gäller för perioden. Planen tydliggör även de kritiska framgångsfaktorer som är en förutsättning

⁵⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Tullverket, Fi2024/02402 (delvis), Fi2023/02613, Fi2024/00448, s. 2, Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Skatteverket, Fi2024/01590, Fi2024/02402 (delvis), s. 2, Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Kronofogdemyndigheten, Fi2024/02402, s. 2.

⁵⁶ De myndigheter som ingår i samverkan är Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Kustbevakningen, Polisen, Rättshälsömyndigheten, Skatteverket, Tullverket, och Åklagarmyndigheten.

⁵⁷ 1 och 2 §§ förordningen om rättsväsendets digitalisering.

⁵⁸ 4 § förordningen om rättsväsendets digitalisering.

⁵⁹ 5 § förordningen om rättsväsendets digitalisering.

för att de uppsatta målen ska uppnås. Ett av målen i den strategiska planen är att brottmålsprocessen ska ha ett digitalt och strukturerat flöde av information genom brottmålsprocessen. Som ett delmål anges att processerna för utbyte av digital bevisning och beslag ska ha digitaliserats. Delmålet omfattar att digitalisera processerna för överföring av digital bevisning (exempelvis stora ljud- och bildfiler) och beslagshantering. Detta innebär att det ska skapas säkra, strukturerade digitala informationsflöden mellan de berörda myndigheterna, så att informationen kan hanteras effektivt i myndigheternas verksamhetssystem utan den manuella hantering och bearbetning som krävs för närvarande.⁶⁰ Den strategiska planen konkretiseras sedan i årliga planer för arbetet.⁶¹

I den strategiska planen finns det även ett mål som innebär att man inom samverkan ska säkerställa att det finns digitala förutsättningar för uppföljning och analys inom rättsväsendet. Fokus för målområdet är att skapa rätt digitala förutsättningar för att följa upp och analysera rättsväsendet. Inom samverkan ska man sträva efter att utbyta information som är relevant för uppföljning på ett strukturerat sätt och med god kvalitet. Genom att informationen i rättskedjan digitaliseras ökar möjligheterna till förbättrad statistik och uppföljning, både gällande brott och brottslighet och gällande den verksamhet som bedrivs av rättsväsendets myndigheter. Som ett delmål anges i planen att den modell som har tagits fram för digital uppföljning ska vidareutvecklas. Brottsförebyggande rådet ska bland annat analysera och föreslå ytterligare utvecklingsområden som behövs för att modellen ska kunna införas. Andra delmål är att vidareutveckla kvaliteten på de digitala utbyten som sker i dag och identifiera nya digitala möjligheter till uppföljning och analys.⁶²

Inom samverkan för Rättsväsendets digitalisering har det nyligen beslutats om en projektplan för att göra det möjligt att genomföra ett strukturerat informationsutbyte mellan myndigheterna beträffande beslag.⁶³ Projektet har beslutats inom ramen för den samverkan som sker i Rättsväsendets digitalisering och utgör den högst prio-

⁶⁰ Brottsförebyggande rådet, 2021, *Strategisk plan för samverkan inom Rättsväsendets digitalisering 2023–2027*, dnr 0304/21, s. 8 f.

⁶¹ Se till exempel Brottsförebyggande rådet, 2024, *Gemensam plan för Rättsväsendets digitalisering 2025*, dnr 0534/24.

⁶² Brottsförebyggande rådet, 2021, s. 12 f.

⁶³ Brottsförebyggande rådet, 2024, *Övergripande plan för Beslagsprojektet – utveckling av förmågan att utbyta relevant strukturerad information om beslagshantering genom rättskedjan*, dnr 337/24.

riterade utvecklingsinsatsen i den gemensam plan som gäller under år 2025 och 2026.⁶⁴ Projektets övergripande mål är att myndigheterna ska ha förmågan att utbyta relevant information om beslagshantering strukturerat genom hela rättskedjan samt att Brottsförebyggande rådet ska kunna ta emot information som ska utgöra statistikunderlag strukturerat från respektive myndighet. Detaljerna kring vilken typ av uppgifter hos de olika myndigheterna som kommer att ingå i projektet är inte klara än, men kravspecifikationen ska vara klar i januari 2026.⁶⁵ Projektet är en mycket viktig förutsättning för att det ska vara möjligt att ta fram statistik på området. Tillgång till strukturerade data i enhetliga format är en förutsättning för att Brottsförebyggande rådet ska kunna samla in data från flera myndigheter och för att myndigheten ska kunna sammanställa data till en samlad och gemensam statistik över beslut om beslag. Under hösten 2025 förbereds projektet genom en planeringsfas och under 2026 kommer det operativa arbetet att ta vid. Enligt den övergripande planen ska projektet slutlevereras i oktober–december 2027.⁶⁶

När projektet är klart kommer statistik att kunna produceras och Brottsförebyggande rådet, som ansvarig myndighet för den officiella kriminalstatistiken, att ansvara för detta. Innan Brottsförebyggande rådet kan leverera den efterfrågade statistiken kommer Brottsförebyggande rådet behöva starta ett separat projekt på myndigheten för att utveckla ny statistik rörande beslag som baseras på insamlade data. Det utvecklingsarbete som sker inom Rättsväsendets digitalisering rör endast dataförsörjningen (det vill säga tillgången till spårbara data i standardiserade format). I ett efterföljande projekt behöver Brottsförebyggande rådet designa en ny statistikprodukt baserat på nya data. Det projektet kan starta först efter att utbyten med beslagsinformation har driftsatts hos alla myndigheter som har tillgång till dessa uppgifter inom sina verksamheter och sedan Brottsförebyggande rådet har kunnat anpassa informationen till det interna statistiksystemet för insamling, bearbetning och lagring av den nya informationen som myndigheten använder.

Därtill behöver Brottsförebyggande rådet hinna samla in tillräckligt med data för utvecklingen, vilket adderar till löptiden. Data behöver samlas in för att kunna göra empiriska tester och adekvata be-

⁶⁴ Brottsförebyggande rådet, 2024, dnr 337/24, s. 2.

⁶⁵ Brottsförebyggande rådet, 2024, dnr 337/24, s. 11.

⁶⁶ Brottsförebyggande rådet, 2024, dnr 337/24, s. 10.

dömningar av kvaliteten i den nyutvecklade statistiken. Givet att den statistik som utvecklas sannolikt kommer vara årlig, krävs också att det finns minst en fullständig årgång av uppgifter innan de kan sammanställas och publiceras.⁶⁷

7.6 Den officiella kriminalstatistiken

Officiell statistik ska finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Det följer av lagen (2001:99) om den officiella statistiken. Officiell statistik ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. Den officiella statistiken ska utvecklas, framställas och spridas på grundval av enhetliga standarder och harmoniserade metoder.⁶⁸

I lagen ställs det upp särskilda kvalitetskriterier som ska tillämpas när den officiella statistiken utvecklas, framställs och sprids. Dessa är:

1. Relevans, med vilket avses ett mått på i hur hög grad statistiken tillgodoser användarnas nuvarande och potentiella behov.
2. Noggrannhet, med vilket avses den grad av överensstämmelse som kan tillåtas mellan skattningarna och de okända sanna värdena.
3. Aktualitet, vilket avser perioden mellan den tidpunkt då de statistiska uppgifterna finns tillgängliga och den händelse eller företeelse som de beskriver.
4. Punktlighet, med vilket avses den tid som förflyter mellan det datum då den statistikansvariga myndigheten gör uppgifterna tillgängliga och det datum då de ska lämnas.
5. Tillgänglighet och tydlighet, vilket avser hur användarna kan få tillgång till, använda och tolka uppgifter.
6. Jämförbarhet, vilket utgörs av en mätning av effekten av skillnader i de statistiska begrepp, mätverktyg och mätförfaranden som har använts, när statistik från olika geografiska områden eller sektorsområden eller från olika tidsperioder jämförs.
7. Samstämmighet, vilket är ett mått på i vilken utsträckning uppgifterna med tillförlitlighet kan kombineras på olika sätt och för olika ändamål.⁶⁹

⁶⁷ Minnesanteckningar från möte med Brottsförebyggande rådet, komm2025/00016-42.

⁶⁸ 3 och 3 a §§ lagen om den officiella statistiken.

⁶⁹ 3 a § andra stycket lagen om den officiella statistiken.

Av lagen om den officiella statistiken följer att regeringen meddelar förfrifter om vilka myndigheter som ansvarar för officiell statistik. Dessa myndigheter är statistikansvariga myndigheter för de uppgifter som regeringen har angett.⁷⁰

Förordningen (2001:100) om den officiella statistiken innehåller kompletterande föreskrifter till lagen med samma namn. Av förordningen följer att vad som är officiell statistik och vilka myndigheter som är statistikansvariga myndigheter framgår av en bilaga till förordningen. En statistikansvarig myndighet beslutar om statistikens innehåll och omfattning inom sitt statistikområde om inte något annat följer av ett särskilt beslut av regeringen.⁷¹

Uppgifter för den officiella statistiken ska samlas in på ett sådant sätt att uppgiftslämnandet blir så enkelt som möjligt, står i proportion till användarnas behov, och är en rimlig arbetsbörda för uppgiftslämnarna. De statistikansvariga myndigheterna ska vid framställning av officiell statistik i så stor utsträckning som möjligt använda uppgifter ur befintliga register.⁷²

De statistikansvariga myndigheterna ska dokumentera och kvalitetsdeklarera officiell statistik. Myndigheterna ska också utan avgift offentliggöra och hålla sådan statistik allmänt tillgänglig i elektronisk form genom ett allmänt nätverk. De statistikansvariga myndigheterna ska dessutom, var och en inom sitt statistikområde, utvärdera den officiella statistikens kvalitet.⁷³

Brottsförebyggande rådet är statistikansvarig myndighet för merparten av den statistik som förs över den verksamhet som bedrivs inom rättsväsendet, bland annat för registrering av brott, utredning och lagföring av brott och för rättsliga följder av brott.⁷⁴

Av brottsförebyggande rådets instruktion följer att myndigheten ska utveckla kunskap på det kriminalpolitiska området genom att ansvara för den officiella kriminalstatistiken i enlighet med förordningen om den officiella statistiken och utveckla denna statistik samt annan relevant statistik. Att uppdraget omfattar att utveckla till exempel sådan statistik som följer av olika initiativ inom EU följer av ansvaret för ”annan relevant statistik”.⁷⁵

⁷⁰ 1 § lagen om den officiella statistiken.

⁷¹ 1 och 2 §§ förordningen om den officiella statistiken.

⁷² 4 § förordningen om den officiella statistiken.

⁷³ 13 och 13 a §§ förordningen om den officiella statistiken.

⁷⁴ Bilagan till förordningen om den officiella statistiken.

⁷⁵ 2 § förordningen med instruktion för Brottsförebyggande rådet.

7.7 Sverige uppfyller inte kraven i artikel 28 på att samla in och föra statistik

Bedömning

Det krav på insamling av statistiska uppgifter som följer av artikel 28 i förverkandedirektivet uppfylls inte för närvarande.

Brottsförebyggande rådet ansvarar enligt 2 § förordningen (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet för att samla in och rapportera den statistik som följer av artikel 28 i förverkandedirektivet till kommissionen. I dagsläget saknas dock nödvändiga förutsättningar för att Brottsförebyggande rådet ska kunna samla in uppgifterna från relevanta myndigheter och rapportera den efterfrågade statistiken. För detta krävs att uppgiftslämnande myndigheter registrerar aktuella uppgifter och levererar dessa till Brottsförebyggande rådet i ett strukturerat format. Regeringen bör fortsätta följa det beslagsprojekt som pågår inom Rättsväsendets digitalisering och – om det visar sig nödvändigt – lämna tilläggsuppdrag till samverkansmyndigheterna att komplettera beslagsprojektet med den ytterligare datautveckling som är nödvändig för att förverkandedirektivets krav ska uppfyllas. Inte minst gäller det frågan om direktivets krav på statistik om förverkad egendom kommer att ingå i uppdraget eller inte.

Om det finns en risk för att projektet inte kommer att leda till att den statistik som efterfrågas i artikel 28 kan levereras till kommissionen per den 31 december 2027 bör de myndigheter som har statistiken i författning åläggas att lämna statistiska uppgifter till kommissionen i avvaktan på att Brottsförebyggande rådet kan leverera statistiken.

Både artikel 28 i förverkandedirektivet och FATF:s rekommendation 33 med tillhörande tolkningsnoter och vägledning innebär att det ställs höga krav på att länderna samlar in och analyserar statistik om säkrade och förverkade tillgångar. Syftet med insamlingen är främst att det ska vara möjligt att mäta hur effektiv staternas lagstiftning är i fråga om att återta tillgångar i förverkandesyfte. Även i 2014 års förverkandedirektiv ställdes det krav på statistikinsamling, men nu har kraven skärpts. I den senaste utvärderingsrapporten från FATF nämndes särskilt som ett förbättringsområde att Sverige

borde utveckla verktyg som gör det möjligt att presentera statistik för olika myndigheter.

Redovisningen i avsnitt 7.1.2 och kapitel 7.3 visar att de svenska myndigheternas statistikinhämtning inte uppfyller de krav som ställs i förverkandedirektivet. Den information som myndigheterna kan ta fram i dag när det gäller beslut om att säkra och förverka tillgångar kan ofta inte inhämtas automatiskt och det finns inte heller en gemensam nomenklatur som kan användas för att säkerställa att den statistik som inhämtas blir jämförbar myndigheterna emellan. Av rapporten från regeringsuppdraget om att utveckla och stärka arbetet med att återta brottsvinster framgår även att det inte är möjligt att följa information om säkrad och förverkad egendom genom rättskedjan.

Brottsförebyggande rådet är statistikansvarig myndighet för den officiella kriminalstatistiken och i det uppdraget ingår att utveckla denna statistik samt annan relevant statistik, vilket bland annat innebär ett ansvar för att utveckla statistik till följd av EU-direktiv. För att Brottsförebyggande rådet ska kunna utveckla statistiken är det en förutsättning att uppgifterna registreras hos den myndighet som ska leverera uppgifter till Brottsförebyggande rådet och att leveransen sker i ett strukturerat format. För att det i sin tur ska vara möjligt krävs it-utveckling hos de inblandade myndigheterna.

Brottsförebyggande rådet är alltså enligt sitt uppdrag skyldigt att samla in och föra den statistik som krävs enligt artikel 28 i förverkandedirektivet, men det är inte möjligt för Brottsförebyggande rådet att göra det i dagsläget. För att det ska vara möjligt krävs det it-utveckling hos de uppgiftslämnande myndigheterna. Uppdraget att leverera statistik till kommissionen ryms i sig inom det uppdrag som myndigheten redan har enligt sin instruktion, vilket innebär att det inte krävs några lagändringar för att förverkandedirektivets krav ska kunna genomföras i svensk rätt. Så som redovisats ovan förutsätter det dock en utvecklingsinsats vid myndigheterna som har uppgifterna.

Det pågår för närvarande ett projekt inom den samverkan som sker i Rättsväsendets digitalisering. Projektet ska mynna ut i att statistik om beslagtagna egendom kan samlas in på ett strukturerat sätt. Det är dock svårt att uttala sig om i vilken omfattning projektet omhändertar samtliga krav som följer av artikel 28 i förverkandedirektivet, eftersom kravspecifikationen inte är beslutad än. Regeringen bör därmed följa det arbete som sker inom samverkan om Rättsväsendets digitalisering och – om det visar sig finnas behov av det – ge

berörda myndigheter i uppdrag att säkerställa att den statistik som förverkandedirektivet kräver att Sverige ska rapportera till kommissionen kan samlas in. Ett sådant uppdrag bör i så fall ges inom ramen för Rättsväsendets digitalisering så att man kan dra nytta av den samverkansorganisationen och de upparbetade arbetsprocesser som finns där. Ytterligare skäl för att arbetet bör bedrivas inom den samverkan som sker i Rättsväsendets digitalisering är att utvecklingen av utbyten av information om förverkande behöver inkluderas i den gemensamma informationsmodell som redan finns mellan myndigheterna och som kommer att byggas ut ytterligare genom beslagsprojektet. Vid uppföljningen bör regeringen även säkerställa att myndigheterna tar fram statistik för inhemskt bruk som är uppdelad på de olika förverkandeformer som finns i 36 kap. brottsbalken. Detta för att säkerställa att uppföljning kan ske av till exempel hur stor del av de totala förverkade medlen som utgörs av självständiga förverkanden.

Av den övergripande planen för beslagsprojektet framgår att det finns en risk för att projektet inte kommer att leda till att statistik kan levereras till kommissionen den 31 december 2027. Om den risken förverkligas bör de myndigheter som har den efterfrågade statistiken i författning åläggas att lämna statistiska uppgifter till kommissionen i avvaktan på att Brottsförebyggande rådet kan leverera statistiken. Det kan ske genom en motsvarande reglering som i förordningen (2016:912) om rapportering av statistik om beslut om frysning och förverkande i Europeiska unionen. När Brottsförebyggande rådet kan leverera statistiken till kommissionen kan den förordningen upphävas. Den nya förordningen skulle kunna ha följande innehåll:

Förslag till förordning (2025:000) om rapportering av statistik om beslut om frysning och förverkande i Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § I denna förordning finns bestämmelser för genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

2 § Ekobrottsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Åklagarmyndigheten ska till Europeiska kommissionen lämna de statistikuppgifter och andra uppgifter som avses i artikel 28 a–g) i Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande, och som finns tillgängliga hos respektive myndighet.

Denna förordning träder i kraft den 23 november 2026.

8 Omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande

Av utredningens kommittédirektiv följer att det, för att förverkandesanktionerna ska få största möjliga genomslag, är angeläget att beviskravet för förverkande inte är för högt. Samtidigt får beviskravet inte sättas så pass lågt att förverkandeformernas legitimitet kan ifrågasättas. Det är också av betydelse att förhållandet mellan förverkandeformerna rent systematiskt går att försvara.

I lagstiftningsarbetet med den nya förverkandelagstiftningen aviserade regeringen att det kunde övervägas om en omvänd bevisbörda borde införas för utvidgat förverkande.¹ En sådan ordning skulle ligga i linje med de krav som följer av artikel 3.4 i Europarådets konvention från 2005 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och om finansiering av terrorism (förverkandekonventionen). Det fanns emellertid inget beredningsunderlag för att i samband med förverkandereformen införa omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande. Sverige har för närvarande reserverat sig mot artikel 3.4 i konventionen.

I avsnitt 5.4.5 har det lämnats vissa förslag om ändringar i bestämmelsen om utvidgat förverkande i syfte att anpassa bestämmelsen till förverkandedirektivets och FATF:s krav på ländernas lagstiftning. I det här kapitlet är fokus i stället på vilket beviskrav som ska gälla. Den frågan har alltså inte någon direkt koppling till vare sig förverkandedirektivets eller FATF:s krav utan är en fråga som följer av utredningens direktiv. I uppdraget ingår det att ta ställning till om en omvänd bevisbörda eller en så kallad förverkandepresumtion bör införas vid utvidgat förverkande i linje med vad som följer av artikel 3.4 i förverkandekonventionen och, oavsett ställningstagande, lämna förslag på en bestämmelse om utvidgat förverkande med om-

¹ Prop. 2023/24:144 *En ny förverkandelagstiftning*, s. 246.

vänd bevisbörda. För att kunna bedöma det görs en detaljerad beskrivning av hur bestämmelsen om utvidgat förverkande genom åren har ändrats i det här avseendet. Nedan beskrivs även hur Europarådet har bedömt i vilken utsträckning olika länders lagstiftning är förenlig med kravet i artikel 3.4 i förverkandekonventionen.

8.1 En bestämmelse om utvidgat förverkande införs och förändras

Bestämmelsen om utvidgat förverkande kan användas om någon döms för ett förverkandeutlösande brott som det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer för, eller för ett antal andra särskilt uppräknade brott, om brottet har varit sådant att det skulle kunna ge vinst. Bland de särskilt uppräknade brotten finns bland annat narkotikabrott, dopningsbrott, narkotikasmuggling och människosmuggling. Om en person döms för ett förverkandeutlösande brott får det till följd att oförklarade tillgångar som påträffas hos gärningsmannen kan förverkas med ett lägre beviskrav än vid andra förverkandeformer.

När bestämmelsen om utvidgat förverkande infördes var beviskravet *klart mera sannolikt*. Sedan reformen i november 2024 gäller ett lägre beviskrav för utvidgat förverkande, nämligen att det ska vara *övervägande sannolikt* att egendomen härrör från brottslig verksamhet för att ett utvidgat förverkande ska få ske. De ändringar och överväganden som över tid har gjorts om bestämmelsens utformning kommer att redovisas i följande avsnitt.

8.1.1 En bestämmelse om utvidgat förverkande införs i svensk rätt

Inom EU nåddes den 19 december 2002 en politisk överenskommelse om innehållet i ett utkast till rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (förverkandegrambeslutet). En del av rambeslutet innebar att medlemsstaterna var skyldiga att införa en reglering om att en person som hade dömts för ett eller flera allvarliga brott kunde få sin egendom förverkad, även om egendomen i fråga inte kunde knytas till det konkreta brottet. Förverkandeformen har i svensk rätt kommit att kallas utvidgat förverkande. Bestämmelsens utformning har sedan ändrats med

tiden genom skärpta krav i olika internationella instrument. Nedan görs en genomgång av hur bestämmelsen har utvecklats med fokus på bestämmelsens beviskrav. I korthet kommer även andra delar av bestämmelsen att beskrivas, i den mån det bedöms intressant för utredningens ställningstaganden i fråga om det bör införas en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande.

8.1.2 Förverkanderambeslutet

Förverkanderambeslutet syftade till att skapa gemensamma minimiregler i medlemsstaterna när det gällde förverkande av egendom som har anknytning till brott. Riksdagen godkände utkastet till rambeslut den 27 oktober 2004.² Rambeslutet antogs därefter inom EU den 24 februari 2005 såsom rådets rambeslut 2005/212/RIF om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott. Förverkanderambeslutet skulle vara genomfört i medlemsstaterna senast den 15 mars 2007.

Av artikel 3 i förverkanderambeslutet följde att medlemsstaterna var skyldiga att införa en ordning som medgav att en person som dömts för ett eller flera allvarliga brott kunde få sin egendom förverkad, även om egendomen i fråga inte kunde knytas till det konkreta brottet. I stället skulle det vara tillräckligt att det kunde visas att egendomen härrörde från personens "brottsliga verksamhet". Vad som reglerades i artikel 3 var alltså utvidgat förverkande.

Av artikel 3.2 följde att det skulle vara möjligt att förverka egendom som på visst sätt visades härröra från den dömdes brottsliga verksamhet. För att åstadkomma detta anvisades medlemsstaterna tre alternativa vägar, mellan vilka valet var fritt. Förverkande skulle således kunna ske antingen

- a) om domstolen är "fullständigt övertygad" om att egendomen härrör från den dömdes brottsliga verksamhet under en viss period som föregick domen för ett brott enligt artikel 3.1,³
- b) om domstolen är "fullständigt övertygad" om att egendomen härrör från liknande brottslighet som har begåtts av den dömd

² Se prop. 2003/04:166 *Sveriges antagande av rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott*, bet. 2003/04:JuU5, rskr. 2003/04:22.

³ I artikel 3.1 listas vilka brott som behöver omfattas av en möjlighet till utvidgat förverkande. Det handlar sammanfattningsvis om vissa brott som har begåtts av en kriminell organisation, bland annat allvarliga fall av penningtvätt och människohandel, eller terroristbrott.

under en viss period som föregick domen för ett brott enligt artikel 3.1, eller

- c) om det är ”fastställt” att värdet av egendomen inte står i proportion till den dömdes lagligen förvärvade inkomst och domstolen är ”fullständigt övertygad” om att egendomen härrör från den dömdes brottsliga verksamhet.

Enligt artikel 3.3 kunde medlemsstaterna även överväga att införa regler som utsträckte förverkandemöjligheterna till egendom som hade förvärvats av den dömdes närstående och egendom som hade förts över till en juridisk person som den dömda ensam eller tillsammans med sina närstående hade ett avgörande inflytande över.

Enligt artikel 4 i förverkanderambeslutet fanns det en skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att den som blev föremål för förverkande enligt bland annat artikel 3 skulle ha tillgång till effektiva rättsmedel.

Förverkanderambeslutet innebar alltså att medlemsstaterna var skyldiga att införa regler om utvidgat förverkande, men att det samtidigt fanns en betydande frihet vid utformningen av den närmare regleringen.

8.1.3 Regeringens överväganden vid genomförandet av förverkanderambeslutet

När rambeslutet genomfördes i Sverige konstaterades att regleringen i artikel 3 tog sin utgångspunkt i att någon hade dömts för ett allvarligt brott. I likhet med andra former av förverkande var den nya förverkandeformen alltså avsedd att vara en reaktion på ett begånget brott. Samtidigt utgick regleringen från att det begångna brottet kunde läggas till grund för ett antagande om inblandning i också annan vinstbringande kriminalitet. För regeringen framstod det som både rimligt och från rättssäkerhetssynpunkt godtagbart att ett sådant antagande riktades mot den som i vinningssyfte hade gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet, förutsatt att giltigheten av antagandet därefter utreddes och noggrant prövades av domstol. Utgångs-

punkten var att den nya regleringen skulle vara både effektiv och rättssäker och vid behov borde gå utöver vad rambeslutet krävde.⁴

Bestämmelsens ursprungliga utformning

Bestämmelsen om utvidgat förverkande infördes i dåvarande 36 kap. 1 b § brottsbalken (numera 36 kap. 6 § brottsbalken). Enligt paragrafen skulle förverkande i vissa fall kunna ske även i de fall där egendom inte kunde visas vara en vinst av ett enskilt brott. En förutsättning för utvidgat förverkande var att personen som egendomen förverkades från samtidigt dömdes för ett förverkandeutlösande brott.

De brott som enligt den ursprungliga bestämmelsen kunde utlösa ett utvidgat förverkande var dels brott för vilket det var föreskrivet fängelse i sex år eller mer, dels vissa brott som framgick av en kompletterande brottskatalog. Av brotten i brottsbalken var det i huvudsak grova brott som träffades av avgränsningen i den givna straffskalan. I specialstraffrätten var det bara ett mindre antal brott som hade en så hög straffskala att utvidgat förverkande kunde aktualiseras på den grunden. Det handlade bland annat om grovt narkotikabrott, grov narkotikasmuggling, grovt skattebrott, grov smuggling och terroristbrott. I den kompletterande listan av brott som också kunde utlösa ett utvidgat förverkande fanns bland annat människohandel, mindre grovt brott, koppleri, ocker, grovt brott, grovt dobbleri, narkotikabrott, dopningsbrott och narkotikasmuggling särskilt angivna. I svensk rätt valde man att inte begränsa tillämpningsområdet till brott som hade begåtts inom ramen för en kriminell organisation, vilket alltså tilläts enligt förverkanderambeslutet.

Beviskravet för utvidgat förverkande

Genom bestämmelsens konstruktion var åklagaren befriad från att behöva ange eller bevisa från vilket eller vilka enskilda brott som egendomen härrörde eller att på annat sätt precisera vari den brottsliga verksamheten hade bestått. Det krävdes inte heller att den som dömdes för det förverkandeutlösande brottet själv hade varit delaktig i eller haft kännedom om den brottsliga verksamheten.

⁴ Se prop. 2007/08:68 *Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet* och avsnitt 2.3 i SOU 2015:67 *För att brott inte ska löna sig*.

Åklagaren hade dock bevisbördan för att den egendom som avsågs med förverkandeyrkandet faktiskt utgjorde utbyte av brottslig verksamhet. Till skillnad från vad som följde av förverkanderambeslutet behövde dock sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten inte styrkas fullt ut. För att förverkande skulle få ske var det i stället tillräckligt att det framstod som klart mera sannolikt att egendomen utgjorde utbyte av brottslig verksamhet än att så inte var fallet. Beviskravet innebar att det som åklagaren påstod måste vara sannolikt i sig, men också att sannolikheten för påståendet på ett tydligt sätt skulle överträffa sannolikheten för att det förhöll sig på motsatt sätt än det som åklagaren påstod. Enligt propositionen innebar beviskravet följande:

Det uppställda beviskravet ligger därmed mellan ”sannolikt” och ”ställt utom rimligt tvivel” och är konstruerat i särskilt syfte att möjliggöra sambandsbedömningar som består i att mot varandra väga konkurrerande och var för sig mer eller mindre sannolika förklaringar till en viss egendoms ursprung. En helhetsbedömning ska därvid göras. Av särskild betydelse vid en sådan bedömning torde oftast bli bl.a. egendomens beskaffenhet och de omständigheter under vilka den påträffats samt hur allt detta förhåller sig till vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden.

Vad som allmänt sett talar för att viss egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet är att tillgångarna framstår som orimliga med hänsyn till innehavarens reella möjligheter att på laglig väg bygga upp och bibehålla en förmögenhet. Om man hos någon som saknar förvärvsinkomst anträffar dyra kapitalvaror eller lyxartiklar, är detta givetvis sådant som kan tyda på att egendomen inte har åtkommit på laglig väg. Även den omständigheten att en opåkallat stor summa pengar förvaras i en bostad eller lokal kan indikera något motsvarande. Det finns då anledning att anta att det kan röra sig om medel som på grund av sitt brottsliga ursprung inte kan hanteras med anlitande av bank eller finansieringsföretag. Att dyrbar egendom påstås ha förvärvats mot kontant betalning och utan samtidigt upprättande av handlingar som styrker köp och försäljning är ytterligare omständigheter som kan tyda på att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet.

Vad som å andra sidan kan tala emot att det är fråga om sådant utbyte är att den hos vilken egendomen anträffas har förvärvsinkomster i paritet med vad som kan krävas för att anskaffa egendomen eller att det på andra vägar framkommer rimliga förklaringar till innehavet. Sådana förklaringar kan givetvis komma att involvera även närståendes ekonomiska förhållanden. Att det finns fullständig dokumentation om olika ekonomiska transaktioner och att normala betalningssätt därvid

kommit till användning är också sådant som kan tala emot att egendomen har sitt ursprung i brottslig verksamhet.⁵

Oskälighetsbedömning vid utvidgat förverkande

Ytterligare en omständighet som bör nämnas i det här sammanhanget är att rätten, när bestämmelsen infördes, kunde avstå från att förverka egendom om det bedömdes som oskäligt. I och med den nya förverkandelagstiftningen gäller i stället en generell oskälighetsbestämmelse i nuvarande 36 kap. 20 § brottsbalken som anger att förverkande inte ska ske om det är *uppenbart* oskäligt. Det innebär i praktiken en skärpning i förhållande till vad som tidigare har gällt vid utvidgat förverkande. Vid lagändringen framhöll regeringen att det på ett generellt plan inte fanns några skäl som kunde motivera en i vissa fall mer generös oskälighetsregel än i andra fall. Av författningskommentaren följer dock att bedömningen av om ett förverkande är uppenbart oskäligt ska göras med beaktande av vilket slags förverkande det är fråga om i det enskilda fallet. Det uttalandet kan möjligen innebära att det i praktiken inte kommer att vara någon större skillnad mellan den nya lydelsen och den tidigare.⁶

8.1.4 En utvärdering av tillämpningen av bestämmelsen om utvidgat förverkande

Utredningen om utvidgat förverkande, m.m. fick i februari 2013 i uppdrag att dels genomföra en utvärdering av tillämpningen av förverkandeformen utvidgat förverkande, dels föreslå hur 2014 års förverkandedirektiv skulle genomföras i svensk rätt.⁷ Som en del i uppdraget att utvärdera hur bestämmelsen om utvidgat förverkande hade kommit att tillämpas tittade utredningen särskilt på beviskravet.⁸

Vid utvärderingen granskade *Utredningen om utvidgat förverkande* 174 domar där bestämmelsen om utvidgat förverkande hade tillämpats. Inledningsvis undersökte utredningen hur domstolarna hade bedömt vad som avses med brottslig verksamhet.

⁵ Prop. 2007/08:68 s. 95.

⁶ Prop. 2023/24:144 s. 273 f. och 437.

⁷ Dir. 2013:14 *Tillämpningen av reglerna om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet*.

⁸ SOU 2015:67 s. 70–72.

I vissa av de granskade domarna från år 2009 och 2010 fanns exempel på att den tilltalade hade invänt att han eller hon haft inkomster som inte hade redovisats för beskattning – det vill säga svarta inkomster – och att domstolen hade funnit att den tilltalade därigenom kunnat freda sig från åklagarens påstående om att egendomen utgjorde utbyte av brottslig verksamhet. Högsta domstolen konstaterade dock i rättsfallet *Lyxbilen*, NJA 2010 s. 374, att även skattebrottslighet kan vara sådan brottslig verksamhet som avses i bestämmelsen om utvidgat förverkande (se mer om den domen i avsnitt 8.2.3). Invändningar om svarta inkomster var därefter ovanliga i det granskade materialet och i den mån de förekom hade det inte rått någon tvekan om hur de skulle bedömas av domstolen.

Granskningen visade också att det inte hade rått någon tvekan i domstolarna om att regleringen innebar att åklagaren – till skillnad från vad som var fallet vid annat utbytesförverkande – var befriad från att behöva ange eller bevisa från vilket eller vilka enskilda brott som egendomen härrörde, eller att på annat sätt precisera vari den brottsliga verksamheten hade bestått.

Utredningen om utvidgat förverkande granskade även tillämpningen av rekviritet att det skulle vara klart mera sannolikt att egendomen härrörde från brottslig verksamhet än att så inte var fallet. Granskningen visade att domstolarna påfallande ofta hänvisade till uttalanden i förarbetena om kravets innebörd och inordning på bevisskalan – att det ligger mellan ”sannolikt” och ”ställt utom rimligt tvivel” – samt att de hade återgett förarbetenas exempel på vad som kan tala för eller emot att viss egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet. I linje med dessa uttalanden angav domstolarna inte sällan att det skulle göras en helhetsbedömning och att det bland annat var egendomens beskaffenhet och den tilltalades personliga och ekonomiska förhållanden som skulle beaktas vid bedömningen av om beviskravet är uppfyllt. Om det hade gjorts en tillgångsutredning i ärendet som hade åberopats av åklagaren tog bedömningen ofta sin utgångspunkt i den. I flera fall förekom det också att den tilltalade åberopade bevisning i förverkandedelen.

I de fall där domstolen fann att beviskravet var uppfyllt grundades det oftast på att den tilltalade inte hade haft en rimlig möjlighet att med lagligt förtjänade inkomster spara ihop den aktuella summan eller skaffa den aktuella egendomen. Även andra omständigheter kunde emellertid ha betydelse. När det som yrkades förverkat var

lösa saker – till exempel i de mycket ofta förekommande fallen av förverkande av kontanter – fästes regelmässigt också avseende vid de omständigheter under vilka egendomen hade påträffats. Om kontanter till exempel påträffades i anslutning till narkotika och utrustning för narkotikaförsäljning men utan att för den sakens skull kunna knytas som utbyte till ett specifikt narkotikabrott, kunde det beaktas som ett moment i helhetsbedömningen. En särskild tyngd fick den typen av omständigheter vid förverkande av kontantbelopp som understeg 10 000 kronor, där utrymmet för resonemang om diskrepansen mellan egendomens värde och den tilltalades legala förvärvsmöjligheter av naturliga skäl var mindre.

Granskningen visade att den tilltalades lagföringshistorik – som en omständighet kring hans eller hennes personliga förhållanden – mera sällan kom till uttryckligt beaktande. Av detta kan slutsatsen emellertid inte dras att domstolarna aktivt skulle ha bortsett från den omständigheten när de bedömde om det hade varit klart mera sannolikt att egendomen härrörde från brottslig verksamhet än att så inte var fallet.

Den slutsats som Utredningen om utvidgat förverkande drog var att det inte fanns några tecken på att tillämpningen av bestämmelsen om utvidgat förverkande på ett mera generellt plan skulle ha varit förknippad med svårigheter. Några tecken på systemfel i beviskravets tillämpning gav alltså granskningen inte något sken av.

8.1.5 Ändringar med anledning av genomförandet av 2014 års förverkandedirektiv

Artikel 5 i 2014 års förverkandedirektiv innehöll, liksom förverkanderambeslutet, en reglering om utvidgat förverkande. Till sin grundläggande konstruktion överensstämde direktivets reglering av utvidgat förverkande med förverkanderambeslutet. Utvidgat förverkande ansågs alltså fortfarande vara en reaktion på ett begånget brott och därmed en särskild rättsverkan av brott.

Utredningen om utvidgat förverkande kunde dock konstatera att 2014 års förverkandedirektiv på vissa punkter avvek från regleringen i förverkanderambeslutet. En betydelsefull skillnad var att medlemsstaterna enligt 2014 års förverkandedirektiv inte hade den valrätt mellan tre olika genomförandemodeller som följde av förverkanderambeslutet. En annan skillnad var att det inte längre fanns något krav

på att det förverkandeutlösande brottet skulle ha en viss svårhet. Artikeln hänvisade dessutom till att fler brottstyper skulle kunna utlösa ett förverkande. För svenskt vidkommande innebar dock inte direktivet så stora skillnader eftersom Sverige redan när förverkanderambeslutet infördes hade valt att gå utöver de krav som fanns där.

Det som framför allt behövde övervägas närmare för att genomföra 2014 års förverkandedirektiv var om brottsbalkens ”utbyte” kunde anses vara detsamma som ”ekonomisk fördel” när det gällde att kvalificera det förverkandeutlösande brottet och vad det betydde att detta brott skulle ha varit av beskaffenhet att ”direkt eller indirekt” kunna ge upphov till en sådan fördel. Därutöver menade utredningen att det behövde undersökas vilka ändringar 2014 års förverkandedirektiv krävde när det gällde kretsen av förverkandeutlösande brott.⁹

Den genomgång som sedan gjordes utmynnade i ett förslag om att sänka den angivna straffskalan för förverkandeutlösande brott så att brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer kunde utlösa utvidgat förverkande. Dessutom föreslogs att fler brott skulle räknas upp i bestämmelsens andra stycke, bland annat dataintrång, utnyttjande av barn för sexuell posering, tagande av muta, givande av muta samt vissa fall av barnpornografibrott. Utöver detta skulle utvidgat förverkande också kunna utlösas om en person dömdes för ett annat brott som det var föreskrivet fängelse i två år eller mer för och som hade utgjort ett led i en brottslighet som hade utövats i organiserad form.¹⁰

Det gjordes inga förändringar som påverkade bestämmelsens beviskrav i det lagstiftningsärendet.

8.1.6 Beviskravet sänktes i november 2024

Genom förverkandereformen i november 2024 sänktes beviskravet för utvidgat förverkande till *övervägande sannolikt*. I samband med lagändringen resonerade man i förarbetena om att det är angeläget att utvidgat förverkande är ett effektivt verktyg i brottsbekämpningen. Beviskravet får därför inte vara för högt. Samtidigt får beviskravet inte sättas så pass lågt att förverkandereformens legitimitet kan ifråga-

⁹ SOU 2015:67 s. 133 f.

¹⁰ SOU 2015:67 s. 135–137 och prop. 2015/16:155 *Utökade möjligheter till förverkande*, s. 27–29.

sättas. Det är också av central betydelse att förhållandet mellan förverkandeformerna rent systematiskt går att försvara.

Inom ramen för reformen lämnades förslag om att en ny förverkandeform, självständigt förverkande, skulle införas i brottsbalken. Beviskravet vid självständigt förverkande föreslogs utformas i enlighet med vad som tidigare hade gällt för utvidgat förverkande. Det innebar att beviskravet ”klart mera sannolikt” inte längre kunde tillämpas för utvidgat förverkande, eftersom regeringen ansåg att det i bevishänseende borde göras en skillnad mellan utvidgat förverkande och självständigt förverkande.¹¹

2020 års förverkandeutredning hade föreslagit att beviskravet för den nya förverkandeformen självständigt förverkande skulle bestämmas till ”visat” eller ”styrkt” och att beviskravet för utvidgat förverkande skulle fortsätta att vara ”klart mera sannolikt”. Flera remissinstanser hade emellertid påpekat att beviskravet ”visat” eller ”styrkt” var ett främmande och oklart beviskrav i straffprocessen, inte minst med beaktande av hur beviskravet i brottmål emellanåt formuleras. Dessutom kunde det enligt andra remissinstanser ifrågasättas om det i bevisprövningen i praktiken går att upprätthålla en klar skiljelinje när det gäller hur mycket och vilken bevisning som skulle krävas för att ett självständigt respektive utvidgat förverkande skulle kunna ske enligt utredningens förslag.¹²

Regeringen valde därför att föreslå att beviskravet för självständigt förverkande skulle vara klart mera sannolikt och för utvidgat förverkande övervägande sannolikt. En betydande skillnad mellan utvidgat förverkande och självständigt förverkande var, påtalade regeringen, att det vid utvidgat förverkande måste vara bevisat bortom rimligt tvivel att en person har gjort sig skyldig till ett förverkandeutlösande brott för att förverkande ska få ske. Så är inte fallet vid självständigt förverkande, vilket motiverade en skillnad i beviskrav mellan det två förverkandeformerna.¹³

Regeringen konstaterade dessutom att bland annat Norge och Danmark tillämpade omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande (enligt 13 kap. 68 § fjärde stycket i norska straffeloven respektive 9 kap. 76 a § fjärde stycket i danska straffeloven). En sådan ordning låg enligt regeringen i linje med de krav som följer av artikel 3.4 i

¹¹ Prop. 2023/24:144 s. 245.

¹² SOU 2021:100 *Ny förverkandelagstiftning*, s. 315–317 och prop. 2023/24:144 s. 245.

¹³ Prop. 2023/24:144 s. 245.

förverkandekonventionen. Enligt den artikeln ställs det, som har nämnts inledningsvis, krav på att förverkandesubjektet ska kunna förklara förverkandeobjektets legitima ursprung i de fall någon döms för ett allvarligt brott, för att egendomen ska fredas från förverkande. Det innebär att det finns ett krav på omvänd bevisbörda i regleringen. Sverige har för närvarande reserverat sig mot artikel 3.4 i konventionen (se mer om artikel 3.4 i avsnitt 8.3).¹⁴

Regeringen menade att det fanns skäl att överväga om det borde införas en omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande i svensk rätt. I lagstiftningsärendet saknades det emellertid beredningsunderlag för att utforma beviskravet på ett sådant sätt. Beviskravet för utvidgat förverkande bestämdes alltså till ”övervägande sannolikt” och regeringen framhöll att man skulle återkomma till frågan om omvänd bevisbörda i ett annat sammanhang (vilket alltså är bakgrunden till att utredningen nu har fått det uppdraget).¹⁵

8.2 Rättslig diskussion

Frågan om omvänd bevisbörda i straffrättsliga förfaranden har behandlats sparsamt i såväl svensk doktrin som rättspraxis. Nedan kommer de artiklar (varav den ena är skriven av en norsk professor) och rättsfall att beskrivas. Därefter redovisas några rättsfall från Europadomstolen med bäring på den fråga som behandlas i det här kapitlet.

8.2.1 Doktrin

Som nämnts har frågan om omvänd bevisbörda i straffrättsliga förfaranden behandlats sparsamt i svensk doktrin. Här redovisas en artikel av den numera avlidne professorn i straffrätt vid Lunds universitet, Per Ole Träskman år 1998. Det finns även nyare doktrin på samma tema, bland annat skriven av professor Johan Boucht, professor i straffrätt vid institutet för rättsvetenskap och styrning vid norska Handelshögskolan (BI Norwegian Business School).

¹⁴ Prop. 2023/24:144 s. 245.

¹⁵ Prop. 2023/24:144 s. 246.

Per Ole Träskman

Träskman menade att den grundläggande regeln om att bevisbördan åvilar åklagaren i brottmål bör betraktas som hävdvunnen och självgiven. Åklagaren har bevisbördan för samtliga relevanta omständigheter och den tilltalades skuld är lagligen fastställd först när åklagaren har lett i bevis att den tilltalade har agerat med uppsåt (eller av oaktsamhet om det är kravet i den bestämmelse som tillämpas). Frågan som Träskman diskuterade var om en omvänd bevisbörda för förverkande kunde anses stå i strid med presumptionen om den anklagades oskuld i artikel 6 i Europakonventionen.

Träskman redovisade att det fanns forskare som kategoriskt hävdade att ingen form av omvänd bevisbörda kan godtas i straffrättsliga förfaranden, medan andra menade att en viss skyldighet för den tilltalade att presteras motbevis kan accepteras. De artiklar och rättsfall från Europadomstolen som Träskman hänvisade till är från 1970- och 1980-talet och bedöms inte ha sådan aktualitet i dag att de presenteras här.¹⁶

Träskman övergick sedan till att beskriva den danska regleringen som hade kompletterats med vissa nya bestämmelser om förverkande år 1997 (se mer om den danska regleringen i avsnitt 8.3.3). De danska bestämmelserna om förverkande var en del av en paketlösning som infördes för att stärka polisens möjligheter att efterforska allvarlig kriminalitet. Syftet var att brott inte skulle löna sig och att det var den misstänkte som skulle göra det sannolikt att den förmögenhet som han eller hon innehade var anskaffad på ett lagligt sätt.

Träskman menade sammantaget att det gick att hitta goda argument både för och emot en bestämmelse likt den danska. Ett skäl som talade för regleringen var att den ledde till en effektivare brottsbekämpning som också har ett stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Han menade att man även kunde argumentera för att det skulle vara möjligt att tillämpa olika bevisbörderegler vid prövningen av ansvaret för brott och vid beslutet att förverka egendom. Detta gjorde sig särskilt gällande för förverkandefrågan eftersom den juridiskt sett inte är ett straff, utan en särskild rättsverkan av brott. Ett argument

¹⁶ Träskman, Per Ole, 1998, *Omvänt eller bakvänt? – Om konststycket att lägga bevisbördan i brottmål på den tilltalade, utan att det kommer bak på människorättigheterna*, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, årgång 85 nr 3/4, s. 353–356.

för att tillåta omvänd bevisbörda i förverkandefrågor skulle alltså vara att beslutet inte gäller att fastställa ansvar för brott.¹⁷

Starka motargument kunde dock, enligt Träskman, föras fram mot en omvänd bevisbörda vid bedömning av förverkandefrågor. Han menade att solida principiella grunder gör gällande att oskuldspresumtionen innebär att bevisbördan i brottmål ska ligga på åklagaren och att undantag från den regeln enbart kan göras i verkliga undantagsfall. Träskman bemötte även argumentet att beslutet att förverka egendom inte utgör ett straff i juridisk mening. Han menade att den faktiska konsekvensen av ett förverkande som går utöver vad som faktiskt kan härledas till det brott som personen döms för innebär samma konsekvenser som ett straff. Ett utvidgat förverkande har, menade Träskman, de facto en punitiv innebörd. Det mest riktiga vore därför att klassificera förverkande som ett straff där vanliga bevisbörderegler borde tillämpas. Träskmans slutsats blev därmed att det var och förblir något bakvänt med en omvänd bevisbörda vid förverkande.¹⁸

Johan Boucht

Professor Johan Boucht har under det senaste årtiondet särskilt riktat in sin forskning på frågor om förverkande. Han har skrivit om detta i bland annat två publikationer vars innehåll kommer att redovisas delvis nedan.¹⁹ Den senaste publikationen är den som är mest relevant för de frågor som diskuteras här. Den tidigare fokuserar på frågor som har att göra med självständigt förverkande.

Genom att införa självständigt förverkande menar Boucht att lagstiftaren rör sig i en riktning som tidigare har förbehållits för civilrättsliga processer i fråga om till exempel bevisbörda och beviskrav. Man bör då ha i åtanke den skillnad som finns mellan det straffrättsliga och det civilrättsliga förfarandet. I det straffrättsliga förfarandet står staten mot den enskilde, vilket kan vara ett skäl för att låta staten bära en tyngre börda i bevishänseende än den enskilde. Ett sådant

¹⁷ Träskman, 1998, s. 361–363.

¹⁸ Träskman, 1998, s. 363–365.

¹⁹ Boucht, Johan, 2025, *Extended confiscation and Human Rights*, publicerad i *Extended Confiscation of Illicit Assets and the Criminal Law. National and EU Perspectives*, redaktör Hryniewicz-Lach, Elzbieta och Boucht, Johan, 2022, *Non-conviction Based Confiscation: Moving the Confiscation of Criminal Proceeds from the Criminal to the “Civil” Sphere: Benefits, Issues and Two Procedural Aspects*, publicerad i *Criminal and Quasi-criminal Enforcement Mechanisms in Europe. Origins, Concepts, Future*, redaktör Franssen, Vanessa med flera.

resonemang skulle grunda sig på att det betraktas som värre att en person blir felaktigt dömd för brott än att någon felaktigt blir friad. I ett civilrättsligt förfarande är det i stället två jämbördiga parter som står mot varandra, vilket innebär att det inte finns någon av parterna som bör ha en fördel i förhållande till den andra. Detta bör påverka vilka slutsatser man drar om beviskrav och bevisbörda för förverkande.²⁰

Boucht menar att begreppet utvidgat förverkande i en europeisk kontext refererar till en systematik som gör det möjligt att förverka misstänka brottsvinster även när ett samband inte kan visas mellan en tillgång och den specifika brottsliga gärning som påstås ha genererat brottsvinsten. Utvidgat förverkande innebär alltså i själva verket att oförklarade tillgångar förverkas. När utvidgat förverkande först infördes i europeiska rättsordningar ansågs det kontroversiellt. Trots det finns nu utvidgat förverkande i många europeiska länder, dessutom i flera fall med urvattnade rättssäkerhetsgarantier.²¹

Det är enligt Boucht viktigt att hålla i minnet att det kan uppstå motstående intressen mellan önskemålet att ha effektiva metoder för att förverka brottsvinster inom till exempel den organiserade brottsligheten eller vid allvarlig ekonomisk brottslighet och allmänna rättsprinciper inom straff- och processrätten. Den problematiken måste enligt Boucht tas på allvar. Det huvudsakliga problemet med att stater inför omfattande möjligheter att förverka tillgångar i sin lagstiftning är risken för att man fokuserar alltför starkt på effektiviteten i lagstiftningen och mindre på rättssäkerhetsaspekten. Om möjligheten att förverka egendom ökar samtidigt som rättssäkerhetsgarantier som är avsedda att balansera lagstiftningen urvattnas kan resultatet bli att brottsvinster inte bara neutraliseras utan att beslut om att förverka en persons egendom även omfattar tillgångar som han eller hon har anskaffat på ett lagligt sätt.²²

Europadomstolen har i flera fall bedömt att regleringar om utvidgat förverkande inte kränker de mänskliga rättigheter som följer av Europakonventionen. På ett generellt plan menar emellertid Boucht att praxis från Europadomstolen visar att ju vidare omfattning en lagstiftning har, desto mer omfattande måste de rättssäkerhetsgarantier som ska säkerställa förverkandesvarandens rätt vara. Det krävs en

²⁰ Boucht, 2022, s. 235 f.

²¹ Boucht, 2025, s. 225 f.

²² Boucht, 2025, s. 226.

helhetssyn för att avgöra om lagstiftningen uppfyller kraven. I fallet Yordonov med flera mot Bulgarien (se avsnitt 8.2.3), som i och för sig gällde en reglering om självständigt förverkande, menade domstolen att svarandenas rättigheter hade kränkts. Det berodde på att den bulgariska lagstiftningen innehöll flera särdrag som innebar att balansen mellan staten och den enskilde tippade över till statens fördel. Lagstiftningen innebar därmed att en alltför stor börda i processen lades på den enskilde. Vid bedömningen av om ett lands förverkandelagstiftning är förenlig med Europakonventionen måste alltså en helhetsbedömning göras av lagstiftningens omfattning och de rättssäkerhetsgarantier som ska säkerställa att inte egendom förverkas som den enskilde har erhållit på ett lagligt sätt.²³

För att avgöra om lagstiftningen går för långt kan prövningen enligt Boucht delas upp i olika delfrågor som först bedöms var för sig och sedan samlat. Den första frågan att beakta är om förverkandeformen utgör en straffrättslig åtgärd eller inte. Faktorer som har fått betydelse i praxis är om förverkandet har begränsats till den faktiska vinsten av ett specifikt brott, om bevisbördan är omvänd, om fängelse kan följa som påföljd om det förverkade beloppet inte betalas i utsatt tid och om lagöverträdarens nivå av skuld kan beaktas i det enskilda fallet när det bestäms vilket belopp som kan förverkas. Om prövningen mynnar ut i att förverkandeförfarandet bedöms vara en straffrättslig åtgärd innebär det inte per automatik att oskuldspresumtionen i artikel 6.2 i Europakonventionen blir tillämplig. Det följer bland annat av rättsfallet Phillips mot Förenade kungariket (se avsnitt 8.2.3).²⁴

Det som också bör beaktas är förverkandelagstiftningens omfattning. Den kan bedömas med utgångspunkt i om det krävs att förverkandesvaranden samtidigt döms eller tidigare har dömts för ett förverkandeutlösande brott, om det förverkandeutlösande brottet måste vara av ett visst slag eller en viss svårhet och om det finns kvantitativa begränsningar i fråga om vilken vinst som kan förverkas med stöd av bestämmelsen om utvidgat förverkande. I vissa länder krävs det att det förverkandeutlösande brottet är av en viss svårhet kopplat till straffskala och har varit av beskaffenheten att ge ekonomisk vinst, medan i andra länder kan alla brott vara förverkandeutlösande. Eftersom det utvidgade förverkandet är ett ingripande verktyg som kan

²³ Boucht, 2025, s. 226 f.

²⁴ Boucht, 2025, s. 227 f.

innebära att förverkandesvaranden blir av med i princip all sin egendom menar Boucht att det finns anledning att vara eftertänksam när lagstiftningen utformas. Europakonventionen ställer inga uttryckliga krav på att förverkandelagstiftningen begränsas i det här avseendet, men lagstiftningens omfattning är en av flera omständigheter att beakta när dess förenlighet med Europakonventionen bedöms.²⁵

Ytterligare en fråga är vilket samband som krävs mellan den brottsliga gärningen eller verksamheten och den tillgång som begärs förverkad. Det är vanligt att kopplingen mellan den brottsvinst som ska förverkas och den brottsliga verksamhet som den dömda påstås ha ägnat sig åt tillåts vara relativt vag i bestämmelser om utvidgat förverkande. På vissa håll kan det vara tillräckligt att det kan uteslutas att tillgången har anskaffats på ett lagligt vis. Även om en så vag koppling naturligtvis har sina fördelar i att lagstiftningen blir effektiv, innebär det också en högre risk för felaktiga beslut om förverkande. Det verkar alltså rimligt att det finns ett relativt starkt krav på en koppling mellan brottslig verksamhet och ett förverkande. En variant som används i den engelska *Proceeds of Crime Act 2002* innebär att åklagaren måste beskriva den brottslighet som görs gällande i sådana termer att domstolen kan dra slutsatsen att det har varit fråga om ett brottsligt förfarande. Detaljerna kring brottet behöver inte beskrivas eller bevisas, men det behöver i generella termer klarläggas om det har varit fråga om till exempel narkotikasmuggling, människohandel eller vad det kan vara.²⁶

Vidare har det för bedömningen av om förverkandelagstiftningen ur ett mänskligt rättighetsperspektiv kan godtas eller inte betydelse vilket beviskrav som ställs upp och vem som har bevisbördan i målet. Vissa länder har valt att ställa upp ett lägre beviskrav medan andra länders lagstiftning innebär att bevisbördan för att tillgången har anskaffats på ett lagligt sätt åvilar den enskilde (det vill säga en omvänd bevisbörda). Ett annat alternativ som tillämpas i vissa rättsordningar är delad bevisbörda. Den går ut på att åklagaren först ska presentera tillräcklig bevisning för att målet vid en första bedömning bör bifallas. I det läget skiftar bevisbördan till förverkandesvaranden, som måste presterar tillräcklig bevisning för att omkullkasta åklagarens argumentation.²⁷

²⁵ Boucht, 2025, s. 229.

²⁶ Boucht, 2025, s. 230.

²⁷ Boucht, 2025, s. 231.

Att tillämpa omvänd bevisbörda i straffrätt för själva frågan om skuld anses kontroversiellt. Men det anses mindre kontroversiellt att tillämpa en omvänd bevisbörda för just frågan om förverkande, eftersom förverkande i grunden syftar till att neutralisera brottsvinster. Att införa en delad bevisbörda är dock enligt Boucht att föredra före en helt omvänd bevisbörda.²⁸

Även beviskravet skiljer sig åt mellan olika rättsordningar. Vissa länder har valt ett något lägre beviskrav än det som vanligtvis gäller i brottmål (det vanliga beviskravet brukar beskrivas som att det ska vara ställt bortom rimligt tvivel). Andra länder har sänkt beviskravet så att det ska vara "klart mera sannolikt" att förverkandesvarandens tillgångar härrör från brott än att så inte är fallet. Även ett sänkt beviskrav brukar motiveras med att lagstiftningen måste vara effektiv. Ett motargument är dock enligt Boucht att risken för felaktiga beslut om förverkande är mindre om beviskravet är högt satt. Eftersom förverkande i grunden innebär att staten tar egendom som tillhör en enskild innebär det ett stort ingrepp i den enskildes rätt.²⁹

Sammantaget innebär detta att lagstiftaren måste säkerställa att det upprätthålls en rimlig balans i bestämmelser som rör förverkande av brottsvinster. Argument om en effektiv förverkandelagstiftning måste balanseras med rättssäkerhetsgarantier för den enskilde. Ju mer extensiv förverkandelagstiftning, desto fler och starkare rättssäkerhetsgarantier krävs för att lagstiftningen ska uppfylla de krav som Europakonventionen ställer.

8.2.2 Rättsfall från Högsta domstolen om utvidgat förverkande

Det finns inte så många vägledande avgöranden från Högsta domstolen som gäller utvidgat förverkande, särskilt inte sådana som rör bevisbördan. Här kommer ändå några rättsfall att beskrivas.

Lyxbilen

I rättsfallet *Lyxbilen*, NJA 2010 s. 374, lämnade Högsta domstolen svar på hur två frågor av betydelse för hur bestämmelsen om utvidgat förverkande skulle prövas. Dessa frågor var dels hur en i mål om ut-

²⁸ Boucht, 2025, s. 232.

²⁹ Boucht, 2025, s. 233.

vidgat förverkande relativt vanlig invändning om så kallade svarta inkomster ska bemötas, dels om uttrycket ”härör från brottslig verksamhet” skulle uppfattas som synonymt med lagtextens ”utgör utbyte av brottslig verksamhet”.

Omständigheterna i målet var följande. Den tilltalade hade i underinstanserna dömts för bland annat grovt narkotikabrott till fängelse i tolv år och sex månader. Förutom yrkanden om ansvar för brott hade åklagaren framställt ett yrkande om utvidgat förverkande av en viss personbil eller dess värde. Som rättslig grund åberopades 36 kap. 1 b och 1 c §§ brottsbalken (där det tidigare framgick att med utbyte av brottslig verksamhet skulle förstås att också det som trätt i stället för utbyte skulle förverkas). Åklagaren påstod att det framstod som klart mera sannolikt att bilen härörde från utbyte av brottslig verksamhet än att så inte var fallet samt att den tilltalade saknade lagliga inkomster som skulle ha gjort det möjligt för honom att köpa bilen.

I underinstanserna invände den tilltalade att bilen dels inte var hans, dels att han i vart fall hade haft oredovisade inkomster av bilhandel som hade kunnat möjliggöra förvärvet av bilen. Tingsrätten biföll förverkandeyrkandet, eftersom det fick anses bevisat att bilen tillhörde den tilltalade och det framstod som klart mera sannolikt att han kunnat förvärva den relativt dyra bilen som en följd av utbyte av brottslig verksamhet än att så inte var fallet. Även hovrätten fann att bilen ägdes av den tilltalade, men ogillade yrkandet om utvidgat förverkande på den grunden att beviskravet inte ansågs uppfyllt. Enligt hovrätten skulle det föra intentionerna bakom bestämmelserna för långt om förverkande tilläts på grund av utebliven inbetalning av skatt för näringsverksamhet med bilhandel.

Sedan Riksåklagaren överklagat hovrättens dom och yrkat förverkande av bilen eller dess värde, beviljade Högsta domstolen prövningstillstånd med den begränsningen att underrätternas bedömning att den tilltalade var ägare av bilen skulle stå fast.

Efter att utförligt ha redogjort för regleringen om utvidgat förverkande, och de överväganden som lagstiftaren gjort i anslutning till genomförandet av artikel 3 i förverkanderambeslutet, anförde Högsta domstolen följande i fråga om invändningen om svarta inkomster:

8. Mot den nu angivna bakgrunden får det i de fall då någon döms för sådan allvarlig narkotikabrottslighet som [den tilltalade] dömts för normalt anses föreligga förutsättningar för utvidgat förverkande om denne

innehär särskilt värdefull egendom som inte kan förklaras med lagliga inkomster eller på annat godtagbart sätt. [Den tilltalade] har mot förverkandeyrkandet invänt att han haft inkomster av försäljning av bilar som han inte redovisat för Skattemyndigheten och som kan förklara innehavet av bilen. Riksåklagaren har godtagit att [den tilltalade] handlat med bilar men gjort gällande att inkomsterna därifrån i den utsträckning som dessa motsvaras av undandragna skatter utgör utbyte av brottslig verksamhet i den mening som avses i 36 kap. 1 b § brottsbalken.

9. Av 13 a § skattebrottslagen (1971:69) framgår att bestämmelserna om förverkande av utbyte av brott i 36 kap. 1 § brottsbalken inte ska tillämpas i fråga om brott enligt skattebrottslagen. Skälet är att utbyte av sådant brott regelmässigt tas in till staten i form av skatt (se prop. 2004/05:135 s. 100). Av artikel 2 punkt 2 i rambeslutet framgår också att medlemsstaterna när det gäller skattebrott får tillämpa andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen vinningen av brottet.

10. Enligt det andra alternativet i rambeslutet kan utvidgat förverkande begränsas till egendom som härrör från ”liknande brottslig verksamhet”. Eftersom Sverige inte valt detta alternativ är utvidgat förverkande inte uteslutet på den grunden att skattebrottslighet inte skulle vara liknande verksamhet som narkotikabrottslighet. Möjligheten enligt artikel 3 punkt 4 i rambeslutet att tillämpa andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen egendomen i fråga är inte heller aktuell för svensk rätt. Detta innebär att även skattebrottslighet kan utgöra sådan brottslig verksamhet som avses i rambeslutet och den svenska lagregleringen. Den skattebrottslighet som [den tilltalade] berättat om fyller kriterierna för att kunna anses som brottslig verksamhet eller del i sådan.

11. Frågan blir under sådana förhållanden om de inkomster som [den tilltalades] handel med bilar kan ha genererat och som inte motsvaras av undandragna skatter är tillräckliga för att kunna förklara bilinnehavet. Det ska härvid beaktas att legala inkomster i första hand måste anses ha gått till [den tilltalades] och hans familjs löpande underhåll. Vad som upplysts om bilhandeln ger inte underlag för antagande att de legala inkomsterna från denna skulle ha varit i den storleksordningen att de, utöver vad som behövts för sådant ändamål, också skulle kunna förklara innehavet av bilen. Det får anses vara klart mera sannolikt att [den tilltalade] kunnat förvärva bilen på grund av utbyte av brottslig verksamhet, i form av skattebrott och/eller annan brottslighet, än att så inte skulle vara fallet. [---]

Högsta domstolens ställningstagande i den första av de båda frågorna var alltså att även skattebrottslighet kan utgöra sådan brottslig verksamhet som avses i förverkanderambeslutet och den svenska lagregleringen. Detta leder till att invändningar i mål om utvidgat förverkande av innebörden att den tilltalade haft inkomster som inte redovisats för Skatteverket och som skulle kunna förklara innehavet

av viss egendom regelmässigt inte räcker för att ett förverkandeyrkande ska ogillas.

I den andra frågan klargjorde Högsta domstolen – i linje med vad lagstiftaren själv syntes ha förutsatt men inte helt tydligt uttalat – att den svenska lagtextens ”utgör utbyte av brottslig verksamhet” borde tolkas så att den lämnade utrymme för förverkande av viss egendom när det framstod som klart mera sannolikt att egendomen härrörde från brottslig verksamhet, i den meningen att den hade förvärvats med hjälp av vinsterna från icke identifierade brott, än att den hade ett legalt ursprung. Samtidigt underströk Högsta domstolen att en annan tolkning inte hade inneburit att utrymmet för förverkande rent faktiskt blivit mindre, men väl att förverkandena då i större omfattning hade behövt utformas som värdeförverkanden.

Enligt Högsta domstolen fanns det därmed förutsättningar att besluta om förverkande i enlighet med åklagarens yrkande. Inget hade heller framkommit som talade för att ett förverkande var oskäligt. Yrkandet skulle därför bifallas. Eftersom bilen under mellantiden hade kommit att säljas på exekutiv väg, skulle förverkandet avse bilens värde. Att detta värde skulle anses motsvara vad som hade influerat vid den exekutiva försäljningen var parterna ense om. Högsta domstolen förpliktade därför den tilltalade att såsom förverkat värde av utbyte av brottslig verksamhet betala 121 000 kronor till staten.

Sedelförverkandet

I fallet *Sedelförverkandet*, NJA 2016 s. 641, var frågan om det med stöd av bestämmelsen om utvidgat förverkande kunde beslutas om förverkande av kontanter som påträffats på en person som dömdes för narkotikabrott.

Omständigheterna i målet var följande. Den tilltalade greps när han den 1 oktober 2013 var på väg i bil från Göteborg till Borås. I en resväska i bilen hade han drygt 6,7 kilo kat och i en innerficka i sin rock hade han 5 400 kronor i 100-kronorssedlar och 2 500 kronor i 500-kronorssedlar. I underrätterna uppgav den tilltalade att han hade pengarna för sin sons räkning för att han skulle köpa en bil åt sonen. Sonen hördes i hovrätten och bekräftade uppgiften. Sonen berättade att han hade tagit ut sedlarna i en bankomat, men han kunde inte säga något om sedlarnas valörer. Dessutom hade den tilltalade lämnat

andra uppgifter om sedlarnas ursprung i samband med att han greps. Högsta domstolen ansåg att det var utrett att sedlarna tillhörde den tilltalade.

I målet konstaterade Högsta domstolen att prövningen av förverkandefrågan inte syftar till att utreda eller fastställa skuld, utan till att dra in vinster från en inte närmare preciserad brottslig verksamhet. Av den anledningen behöver åklagaren inte ange eller bevisa från vilket eller vilka enskilda brott som egendomen härrör eller på något annat sätt precisera vad den brottsliga verksamheten har bestått i. Det krävs inte heller att den som döms för det förverkandeutlösande brottet själv har varit delaktig i eller ens haft kännedom om den brottsliga verksamheten.³⁰

Domstolen upprepade därefter att det i förarbetena anges att sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten inte behöver styrkas fullt ut. Det räcker att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Av detta följer dels att åklagarens påstående måste vara sannolikt i sig, dels att sannolikheten för påståendet på ett tydligt sätt ska överträffa sannolikheten för att det förhåller sig på motsatt sätt. Av särskild betydelse för bedömningen kan vara egendomens beskaffenhet och de omständigheter under vilka den har påträffats samt hur dessa omständigheter förhåller sig till vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden.³¹

Slutligen konstaterade Högsta domstolen i den här delen att förverkande är en särskild rättsverkan av brott och att domstolen självmant ska pröva frågor om förverkande hos en åtalad. Mot den bakgrunden kan domstolen vid bedömningen av om åklagaren har uppfyllt beviskravet även pröva sådana förklaringar till innehavet som inte har framförts av den tilltalade.³²

Högsta domstolens slutsats i målet var att åklagarens yrkande om förverkande av sedlarna skulle bifallas. Skälen för det var att den tilltalade enligt egen uppgift saknade inkomster och att det var fråga om en större mängd sedlar, huvudsakligen 100-kronorssedlar. I relation till den tilltalades ekonomiska förhållanden var beloppet betydande. Samtidigt med sedlarna transporterade den tilltalade dessutom kat, vilket är en drog med kort hållbarhet. Det framstod mot den

³⁰ NJA 2016 s. 641 p. 8 som också hänvisar till prop. 2007/08:68 s. 50, 63 och 95.

³¹ NJA 2016 s. 641 p. 9 och prop. 2007/08:68 s. 95 f.

³² NJA 2016 s. 641 p. 10.

bakgrunden som klart mera sannolikt att sedlarna till större delen utgjorde utbyte från brottslig verksamhet än att så inte var fallet. Högsta domstolen gick emellertid vidare i resonemanget och menade att det vid förverkande av kontanta medel många gånger kan anses sannolikt att åtminstone ett visst belopp härrörde från annat än brottslig verksamhet. I det aktuella fallet menade dock domstolen att den tilltalades egna uppgifter om sin ekonomi, i förening med sedlarnas beskaffenhet, talade mot att ens någon del av de pengar han bar på sig hade annat ursprung än brottslig verksamhet, varför hela beloppet skulle förverkas.³³

Swishöverföringarna

Rättsfallet *Swishöverföringarna*, NJA 2021 s. 263, handlar om vilka krav som ställs på egendomens tillgänglighet för att den ska kunna förverkas genom ett utvidgat förverkande (enligt den dåvarande lydelsen i 36 kap. 1 b § brottsbalken).

Omständigheterna i målet var följande. En man åtalades för bland annat narkotikabrott. I samband med åtalet förde åklagaren talan om utvidgat förverkande och yrkade att 124 500 kronor i kontanter och en halskedja i guld till ett värde om 70 000 kronor skulle förverkas, eftersom det var klart mera sannolikt att de utgjorde utbyte av brottslig verksamhet än att så inte var fallet. På samma grund yrkade åklagaren även att den tilltalade skulle förpliktas att såsom förverkat värde betala 380 000 kronor, vilket motsvarade en del av de insättningar via Swish som hade gjorts till den tilltalades personkonto under perioden från den 1 januari 2018 till den 17 oktober 2019 (vid beräkningen hade hänsyn även tagits till swishöverföringar som hade skett från den tilltalades konto under samma period).

Den tilltalade förnekade brott under påståendet att han inte hade sysslat med någon narkotikaförsäljning. Han motsatte sig även åklagarens förverkandeyrkanden och hävdade att kontanterna avsåg sparade pengar och till viss del svarta inkomster för måleriarbeten och bilförsäljningar.

Tingsrätten och hovrätten dömde mannen och biföll åklagarens förverkandeyrkanden fullt ut.

³³ NJA 2016 s. 641 p. 16–18.

Frågan i Högsta domstolen var främst i vilken utsträckning som bestämmelserna om utvidgat förverkande i 36 kap. 1 b § brottsbalken kunde tillämpas på värdet av egendom.

Högsta domstolen resonerade kring vad som avsågs med utbyte enligt 36 kap. brottsbalken och menade att med utbyte avses både konkret egendom som någon har kommit över genom brott och abstrakt vinst, det vill säga det till penningbelopp uppskattade värdet av vad som har åtkommit.³⁴ Som utbyte vid förverkande avsågs även egendom som har trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte samt avkastning av det som har trätt i stället för utbyte, vilket då framgick av 36 kap. 1 c § brottsbalken.

När det gällde utvidgat förverkande framgick av lagrummet att ett sådant förverkande kunde bli aktuellt om någon dömdes för ett förverkandeutlösande brott. Om förutsättningarna för utvidgat förverkande var uppfyllda skulle egendom förverkas om det framstod som klart mera sannolikt att egendomen utgjorde utbyte av brottslig verksamhet än att så inte var fallet. I stället för egendomen fick dess värde förklaras förverkat. Det krävdes inte att den som dömdes för det förverkandeutlösande brottet hade varit delaktig i eller haft kännedom om den brottsliga verksamheten.³⁵

I de vidare resonemangen framhöll Högsta domstolen att förverkande av egendom brukar benämnas sakförverkande. Med egendom avses förmögenhetstillgångar av alla slag, inklusive olika typer av rättigheter. Egendomen behöver inte ha något värde utan det som krävs är att egendomen är av beskaffenheten att kunna tillhöra någon. Även bankmedel omfattas av begreppet egendom.³⁶

En särskild fråga i målet var om utvidgat förverkande kunde ske av egendom som inte fanns tillgänglig. Där menade domstolen att det av regleringen om utvidgat förverkande framgår att egendom kan förklaras förverkad om den med viss grad av sannolikhet bedöms utgöra utbyte av brottslig verksamhet. Det är alltså fråga om förverkande av viss egendom eller med andra ord om sakförverkande. Ett sakförverkande förutsätter som huvudregel att egendomen påträffas. Det är emellertid inte uteslutet att det kan ske också i annat fall om

³⁴ Högsta domstolen hänvisade i det avseendet till prop. 2015/16:155 s. 12.

³⁵ Även i det här avseendet hänvisade Högsta domstolen till uttalanden i förarbetena, nämligen till prop. 2007/08:68 s. 63. Förutsättningarna för utvidgat förverkande ser likadana ut i det nuvarande lagrummet.

³⁶ Högsta domstolen hänvisade bland annat till rättsfallet *Domännamnnsförverkandet*, NJA 2017 s. 1070 p. 7. Det rättsfallet har behandlats i avsnitt 6.5.4.

egendomen ändå kan identifieras. Vid utvidgat förverkande med tillämpning av den dåvarande bestämmelsen i 36 kap. 5 a § första punkten brottsbalken, som innebar att utbyte av brottslig verksamhet vid utvidgat förverkande fick ske hos gärningsmannen eller någon annan som medverkat till det brott som förverkandet grundades på, var det enligt Högsta domstolen en förutsättning att egendomen kunde knytas till gärningsmannen vid tiden för ingripandet. Bestämmelserna medgav i och för sig att egendomens värde kunde förverkas i stället för själva egendomen. Den möjligheten menade Högsta domstolen dock främst torde bli aktuell när det inte framstod som lämpligt att förverka själva egendomen, till exempel om det skulle riskera att leda till avsevärda kostnader för det allmänna eller till en onödig värdeminskning. Detta innebar enligt Högsta domstolen att paragrafen även gav ett visst utrymme för utvidgat förverkande av värdet av egendom som inte hade påträffats. Så kunde exempelvis vara fallet om det kunde styrkas att det hos gärningsmannen kort före ingripandet fanns egendom, som inte längre fanns tillgänglig men som ändå kunde knytas till gärningsmannen.

Högsta domstolen gick därefter över till frågan om utvidgat förverkande kunde ske av en beräknad vinst av brottslig verksamhet. En sådan tolkning var enligt domstolen svår att förena med bestämmelsens ordalydelse. Paragrafen innebar att egendom – eller i stället för egendomen dess värde – fick förverkas. Om någon egendom inte påträffades, eller ändå kunde identifieras, i anslutning till att frågan om ett förverkande aktualiserades var det missvisande att tala om egendomens värde. En annan sak var att en framräknad vinst kunde åberopas som bevisning till stöd för ett påstående om att viss egendom sannolikt utgjorde utbyte av brottslig verksamhet.

Sammantaget menade Högsta domstolen alltså att bestämmelserna om utvidgat förverkande inte kunde tillämpas så att förverkande kunde ske av en beräknad vinst. Det gäller även om beräkningarna grundade sig på konkreta uppgifter om exempelvis penningströmmar till och från ett bankkonto. Något som ytterligare gav stöd för den tolkningen var att det i förarbetena till bestämmelsen om utvidgat förverkande hade gjorts sådana uttalanden om syftet med bestämmelsen som tydligt anknöt till förekomsten av egendom. Där angavs att det som skulle kunna förverkas var exempelvis dyra kapitalvaror, lyxartiklar och stora penningssummor som hade påträffats under omstän-

digheter som talade för att de inte hade kunnat anskaffas på laglig väg.³⁷

Högsta domstolen avslag åklagarens yrkande om förverkande av det uppskattade värdet om 380 000 kronor som hade swishats till den tilltalade.

8.2.3 Europadomstolens avgöranden

Det finns många rättsfall från Europadomstolen som handlar om beslag och förverkande. Nedan ska några som har behandlat just frågan om bevisbördans utformning och placering vid utvidgat förverkande redovisas kortfattat.

Phillips mot Förenade kungariket

Frågan i målet Phillips mot Förenade kungariket var om oskuldspresumtionen hade kränkts i ett mål om förverkande där bevisbördan låg på den tilltalade.³⁸

Målet handlade om Phillips som hade dömts för narkotikasmuggling till fängelse i nio år. Phillips var även dömd tidigare, men inte för narkotikarelaterad brottslighet. Efter domen inleddes ett separat förverkandeförfarande. Den finansiella utredningen visade att Phillips inte hade någon taxerad inkomst, men han stod som registrerad ägare till ett hus med fyra separata lägenheter där han hade startat en bed and breakfastverksamhet. På hans företagskonto hade det under ett drygt år satts in kontanter och checkar till ett värde uppgående till över 17 000 pund. I den finansiella utredningen antogs beloppet motsvara hyror för lägenheterna. Dessutom var Phillips chef för en tidningskiosk som hans föräldrar stod som ägare av. Kiosken hade de köpt år 1992 för knappt 30 000 pund. Av köpeskillingen hade 12 200 pund betalats kontant. Därutöver var Phillips registrerad ägare till fem bilar till ett totalt värde om cirka 15 000 pund. Slutsatsen som drogs i den finansiella utredningen var att Phillips hade tjänat knappt 118 000 pund på narkotikasmuggling. Domstolen ansåg det visat att Phillips brottsvinst uppgick till 91 400 pund, varför han ålades att betala det beloppet såsom förverkat värde. Phillips medgavs upp-

³⁷ Här hänvisade Högsta domstolen till prop. 2007/08:68 s. 95.

³⁸ Dom den 12 december 2001.

skov med att betala det förverkande beloppet i tre år. Om han inte betalade beloppet i tid fastställdes ett alternativt fängelsestraff på två år.

Phillips hävdade i Europadomstolen att oskuldspresumtionen i artikel 6.2 Europakonventionen hade kränkts i förverkandeförfarandet genom den lagstadgade presumtion som tillämpades vid beräkningen av det belopp som skulle förverkas. Phillips menade att förverkandeförfarandet innebar att han hade befunnits skyldig till mer eller annan brottslighet än den som han hade dömts för. Staten å sin sida menade att förverkandeförfarandet skulle ses som en rättsverkan av det brott som Phillips redan hade dömts för. Det var alltså ingen ytterligare brottslighet som Phillips betraktades som skyldig till genom förverkandeförfarandet och hans rätt att betraktas som oskyldig tills motsatsen var bevisad hade av den anledningen inte kränkts.

Europadomstolen prövade två frågor med anledning av Phillips påstående om kränkning av oskuldspresumtionen. Den första frågan var om åklagarens förverkandetalan innebar nya påståenden om brott. Den andra, och från svaret på den första frågan oberoende, frågan var om artikel 6.2 ändå borde tillämpas på något sätt för att skydda förverkandesvaranden från antaganden om brottslig verksamhet i samband med ett förverkandeförfarande.

När det gällde den första frågan kom Europadomstolen fram till att förverkandeförfarandet inte utgjorde ett separat åtal, utan en fortsättning på det ursprungliga brottmålet. Det innebar att förverkandeförfarandet i det här fallet inte direkt utlöste ett nytt skydd enligt artikel 6.2 i Europakonventionen.

Vid bedömningen av den andra frågan tog domstolen hänsyn till tre parametrar; nämligen vilken klassificering förfarandet hade enligt nationell rätt, vilken väsentlig betydelse och typ av förfarande det var fråga om samt vilken typ av straff som svaranden riskerade. I fråga om klassificeringen enligt nationell rätt kunde Europadomstolen konstatera att det tidigare hade rätt delade meningar i fråga om förverkandeförfarandet innebar påståenden om ny brottslighet eller inte. Vid tidpunkten för avgörandet var dock den allmänna uppfattningen att det inte var så, utan förverkandeförfarandet ansågs i stället vara en följd av det ursprungliga brottmålsförfarandet. Europadomstolen kom fram till att förverkandeförfarandet inte innebar något nytt påstående om brott.

När det sedan gällde de två återstående kriterierna menade domstolen att det som talade för att det var fråga om ett nytt brottmålsförfarande var att den lagfästa presumtionen, som innebar att svarandens samtliga tillgångar under en sexårsperiod skulle förverkas, faktiskt innebar att domstolarna var tvungna att anta att svaranden hade begått andra brott före den dom som han eller hon dömdes för. Dessutom låg bevisbördan för att tillgångarna hade anskaffats på ett lagligt sätt på förverkandesvaranden. Beviskravet var i och för sig lägre än i brottmål; det skulle vara övervägande sannolikt att tillgångarna hade anskaffats på ett lagligt sätt. Det talade emot att det var fråga om ett nytt brottmålsförfarande. Dessutom fanns det ett alternativt fängelsestraff för förverkandesvaranden om han inte betalade det förverkade beloppet. Sammantaget menade Europadomstolen att det inte var fråga om ett nytt brottmålsförfarande, eftersom syftet med förfarandet inte var att förverkandesvaranden skulle dömas för brott. Domslutet fördes inte heller in i något brottsregister.

Europadomstolen menade att rätten att betraktas som oskyldig inte sträcker sig längre än till det brott som en person har åtalats för. Om en person har dömts för brott skyddar inte artikel 6.2 Europakonventionen mot anklagelser som har att göra med personens karaktär, eller påståenden om personen som grundas i de brott som han eller hon har befunnits skyldig till.

Artikel 6.2 var därmed inte tillämplig på förverkandeförfarandet mot Phillips.

Telbis och Viziteu mot Rumänien

I målet Telbis och Viziteu mot Rumänien prövade Europadomstolen om den rumänska lagstiftningen om utvidgat förverkande var förenlig med Europakonventionen.³⁹

En person som var anställd som läkare vid en statlig pensionsmyndighet i Rumänien åtalades och dömdes (efter erkännande) för att ha tagit emot ett stort antal mutor från personer som sökte förtidspension på grund av olika medicinska åkommor. I samband med brottsutredningen togs en stor del av läkarens tillgångar i beslag, bland annat över 100 000 euro i kontanter, flera lägenheter och bilar. Efter utredning kom en stor del av de beslagtagna tillgångarna att förverkas

³⁹ Dom den 26 september 2018.

genom utvidgat förverkande med stöd av domen mot läkaren. Det genomfördes bland annat finansiella utredningar som visade att familjens gemensamma inkomster inte stod i proportion till de tillgångar som familjen hade.

Sökande i målet vid Europadomstolen var läkarens hustru och dotter (Teblis) samt läkarens niece (Viziteu). De tre sökandena hävdade dels att deras rätt till en rättvis rättegång hade kränkts, dels att deras egendomsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen hade kränkts genom att egendom hade förverkats från dem trots att de inte hade dömts för brott. Europadomstolen ansåg inte att deras rätt till en rättvis rättegång hade kränkts. Domstolens resonemang i den delen är inte av direkt intresse för de diskussioner som förs här och redovisas därför inte.

I frågan om sökandenas egendomsskydd hade kränkts uttalade Europadomstolen först i förhållande till Viziteu att hon inom ramen för den nationella domstolsprocessen inte hade lyckats visa att läkaren hade innehaft tillgångar för hennes räkning. Det fanns ingen anledning för Europadomstolen att ifrågasätta den bedömningen, vilket innebar att Viziteu inte hade någon existerande tillgång kopplad till ärendet som skyddades av Europakonventionen. Hennes ansökan avvisades därför av domstolen.

Saken förhöll sig annorlunda i förhållande till läkarens fru och dotter. Europadomstolen prövade därför om deras egendomsskydd hade kränkts.

Frun och dottern hävdade att förverkandet innebar en kränkning av egendomsskyddet eftersom de rumänska myndigheterna för det första inte hade kunnat bevisa att deras egendom hade ett illegalt ursprung. Varken frun eller dottern hade dömts för brott som kunde utlösa förverkande. För det andra hävdade de att deras rättigheter hade kränkts genom att de inte hade kallats att delta i den första processen mot läkaren som tredje man med intresse i saken. Företrädare för den rumänska staten menade att förverkandebeslutet stod i överensstämmelse med den rumänska lagstiftningen och att den innebar ett försvarbart ingrepp i egendomsskyddet som låg i det allmännas intresse. Vidare menade man, med stöd av fallet Phillips mot Förenade kungariket, att det inte innebar en kränkning av Europakonventionen att låta en ansökan om utvidgat förverkande omfatta även familjemedlemmar till den person som direkt hade anklagats för brott. Staten lyfte fram att läkarens fru och dotter hade haft juridiskt bi-

träde och möjlighet att presentera sin sak i den nationella förverkandeprocessen.

Europadomstolen inledde sina resonemang med att konstatera att den i flera fall hade klargjort att det inte innebär en kränkning av Europakonventionen om nationella domstolar beslutar om förverkande med stöd av överväganden om bevisning som visar att sökandenas lagligt förvärvade inkomster inte har räckt för att anskaffa den egendom som har förverkats. Vidare menade Europadomstolen att konventionen inte kräver att beviskravet för sambandet mellan brottsvinster och allvarliga brott ska vara satt till ”bortom rimligt tvivel” för att förverkande ska få ske. Vid tidigare prövningar hade det i stället ansetts tillräckligt att bevisbördan innebär en godtagbar balans mellan sannolikheten för ett legalt respektive illegalt ursprung. Även en bevisbörda som innebär en hög sannolikhet för att tillgångarna har ett illegalt ursprung hade i tidigare mål godtagits om kravet kombinerades med möjligheten för tillgångarnas ägare att föra bevis om motsatsen. Europadomstolen bekräftade även att Europakonventionen ger staterna utrymme att rikta en förverkandetalan inte bara mot den som har anklagats för brott utan även mot dennes familjemedlemmar.

Vid bedömningen av sakfrågan konstaterade Europadomstolen inledningsvis att syftet med den rumänska lagstiftningen var att intensifiera arbetet mot allvarlig korruption. Det var ett syfte som var godtagbart enligt Europakonventionen. I just det här fallet hade läkaren dessutom dömts för att i ett stort antal fall ha tagit emot mutor som syftade till att läkaren skulle godkänna att personer fick tillgång till det statligt finansierade pensionssystemet. Läkarens fru och dotter kunde därmed antas ha fått nytta av de brottsvinster som läkaren hade erhållit genom sina brott. Det innebar ur det perspektivet inte någon oproportionerlig börda att lagstiftningen innebar att de skulle motbevisa åklagarens påstående om att de tillgångar som tagits i beslag från dem var brottsvinster eller egendom som trätt i stället för direkta brottsvinster.

Sammantaget menade Europadomstolen att det fanns en godtagbar balans i den nationella lagstiftningen mellan å ena sidan syftet med förverkandelagstiftningen och lagens effektivitet och å andra sidan den enskildes möjlighet att freda sin egendom. Ingen kränkning av Europakonventionens egendomsskydd hade skett.

Yordanov med flera mot Bulgarien

Fallet Yordanov med flera mot Bulgarien handlade om huruvida den bulgariska regleringen om självständigt förverkande kränkte artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen (om egendoms-skyddet). Trots att det alltså inte är direkt applicerbart på utvidgat förverkande kan det ändå till viss del användas vid analysen av om det finns en gräns för hur lågt man kan sätta beviskravet eller på vilket sätt man kan ändra bevisbördans placering även för utvidgat förverkande.⁴⁰

Den första delen av målet handlade om Yordanov som år 2008 köpte fast egendom i Bulgarien till ett värde uppgående till cirka 245 000 euro och under åren 2005–2008 förde in 345 000 euro till Bulgarien. Den bulgariska skattemyndigheten inledde en utredning på grund av att Yordanov inte hade någon taxerad inkomst i Bulgarien för år 2008 eller åren dessförinnan. Yordanov förklarade att han hade inkomst från en anställning i Belgien där han också påstod sig ha sin huvudsakliga bostad. Yordanov presenterade skriftliga handlingar för att visa detta. Vid närmare utredning visade det sig att flera av handlingarna var förfälskade och att Yordanov inte hade deklarerat någon inkomst i Belgien. Yordanov blev senare taxerad för den summa som han hade tagit in i Bulgarien och han dömdes även för skattebrott. Han betalade skatten och böterna.

Under år 2013 inleddes en utredning om förverkande som enligt den bulgariska lagen kunde ske utan koppling till en fällande dom. Utredningen riktades mot Yordanov, hans fru och ett företag som de båda hade kontroll över. Utredningen omfattade deras inkomster och utgifter under en tioårsperiod, mellan åren 2003 och 2013. Utredningen resulterade i ett yrkande om förverkande som omfattade en lägenhet, flera bilar, summan på deras bankkonton, värdet av de aktier som de ägde, den fasta egendom som de fortfarande ägde samt värdet av sådan egendom som de hade ägt men sålt till tredje man under perioden. Vid bedömningen av om förverkandeyrkandet skulle bifallas tog domstolarna hänsyn till information som hade erhållits från belgiska myndigheter om att Yordanov var misstänkt för bland annat människosmuggling i syfte att utnyttja arbetskraft, handel på svarta marknaden och brott mot den belgiska arbetsrättsliga lagstiftningen. Yordanov misstänktes för att ha tjänat mer än 1 150 000 euro på den brottsligheten, men han var varken åtalad eller dömd för de

⁴⁰ Dom den 19 februari 2024.

brott han var misstänkt för vid den tidpunkt när de bulgariska domstolarna prövade yrkandet om självständigt förverkande.

Yordanov hävdade att han i olika omgångar hade fått stora summor pengar (cirka 460 000 euro) i gåva av sin bror. Som bevis för sitt påstående gav han in en skriftlig vittnesattest från sin bror. Av handlingen framgick inte när gåvorna hade skett eller hur stora belopp de avsåg. Attesten visade inte heller hur brodern hade kunnat anskaffa pengarna på ett lagligt sätt. Både Yordanov och hans fru hävdade dessutom att de hade erhållit pengar via sitt företag. Även i det fallet erbjöds vittnesattester från företaget och anställda. Vidare återopades skattedeklarationer från Bulgarien och Belgien för åren 2006–2013 avseende betydande inkomster. Deklarationerna hade dock lämnats in till ländernas skattemyndigheter först under år 2014.

Vid en samlad bedömning gjorde de bulgariska domstolarna den bedömningen att alla tillgångar som makarna hade härrörde från brottslig verksamhet och skulle förverkas.

Den andra delen av målet handlade om Bozadzhieva. Hon dömdes för skattebrott genom att ha mottagit flera inbetalningar via Western Union och Moneygram från personer som bodde utomlands. Insättningarna hade skett under åren 2008 till 2013. Bozadzhieva hade inte deklarerat insättningarna som inkomst (totalt hade 163 000 euro satts in på kontona och den undandragna skatten var 26 760 euro). Dessutom dömdes hon för att på ett bedrägligt sätt ha mottagit underhållsbidrag för barn. Den brottsligheten hade skett under åren 2008 till 2011 och beloppet uppgick till 1 176 euro. Det felaktigt utbetalda beloppet återbetalades något senare till den behöriga myndigheten.

Sedan Bozadzhieva hade dömts för de nämnda brotten inleddes en utredning om självständigt förverkande mot henne, hennes make och ett företag som maken ägde. Samtligas finansiella ställning under åren 2004 till 2014 utreddes. Utredningen resulterade i ett yrkande om att bland annat en lägenhet, flera fastigheter, värdet av fast egendom och en bil som hade sålts under den undersökta perioden, värdet av de aktier som Bozadzhievas man ägde i sitt företag, de belopp som maken hade på banken och den summa som Bozadzhieva hade kvar av insättningarna via Union Bank och Moneygram skulle förverkas från makarna och företaget. Från tillgångarna gjordes avdrag för det som makarna hade investerat i dem. Det totala värdet av tillgångarna som begärdes förverkade var 274 000 euro.

Bozadzhieva, hennes make och hans företag motsatte sig förverkandeyrkandet och påstod att tillgångarna hade förvärvats på ett lagligt sätt. Insättningarna via Union bank och Moneygram var till exempel gåvor från deras bröllop och andra familjefiranden. Domstolarna godtog inte invändningarna utan menade att den finansiella utredningen visade att det fanns en diskrepans uppgående till 348 400 euro mellan makarnas lagligen förvärvade inkomster och deras utgifter. Kraven för att förverka tillgångarna var därmed uppfyllda.

Europadomstolen gjorde bedömningen att sökandenas rättigheter enligt Europakonventionen hade kränkts. Den bulgariska lagstiftningen innehöll flera särdrag som innebar att balansen mellan staten och den enskilde tippade över till fördel för staten. Det innebar att en alltför stor börda lades på den enskilde i processen. Dessa särdrag var till exempel att lagstiftningen tillät att en väldigt omfattande del av förverkandesvarandens tillgångar kunde ingå i prövningen, att lagstiftningen kunde ges retroaktiv verkan, att bevisbördan var omvänd och att det fanns en presumtion som innebar att en vittnesutsaga som enda bevis för tillgångens lagliga anskaffande inte ansågs vara tillräcklig för att hindra ett förverkande. Vart och ett av särdragen var inte av sådan beskaffenhet att det innebar att den enskildes rättigheter kränktes, men sett sammantaget innebar lagstiftningen en kränkning av sökandenas egendomsskydd.

8.3 Förverkandekonventionens krav på en omvänd bevisbörda

Sverige var part till Europarådets konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (nedan kallad 1990 års konvention). Den konventionen vidareutvecklades och kompletterades genom förverkandekonventionen, som trädde i kraft den 1 maj 2008. För svensk del trädde konventionen i kraft den 1 oktober 2014. Syftet med förverkandekonventionen är att bekämpa allvarlig brottslighet genom att beröva brottslingar vinningen av och hjälpmedlen för deras brott, och att bekämpa finansiering av terrorism. Av intresse för den här utredningens ställningstaganden är artikel 3 i förverkandekonventionen, närmare bestämt artikel 3.4. Den artikeln innebär att länderna ska införa en omvänd bevisbörda

vid förverkande som kan kopplas till allvarlig brottslighet. Sverige valde vid tillträdet att reservera sig mot artikel 3.4.

I det här avsnittet kommer förverkandekonventionens krav på omvänd bevisbörda att kort beskrivas, tillsammans med de överväganden som gjordes från svenskt håll i samband med tillträdet till konventionen. Därefter kommer delar av en rapport som Europarådet har låtit göra att återges. Rapporten handlar om hur artikel 3.4 har genomförts i de anslutna ländernas respektive lagstiftning.

Avslutningsvis beskrivs även den norska regleringen om utvidgat förverkande kortfattat. Norge har inte antagit förverkandekonventionen och omfattas alltså inte av Europarådets rapport. Anledningen till att den norska lagstiftningen tas upp här är att den särskilt omnämns i utredningens kommittédirektiv som exempel på en lagstiftning som föreskriver omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande.

8.3.1 Artikel 3 i förverkandekonventionen

I artikel 3 i förverkandekonventionen finns det bestämmelser om förverkande. Enligt artikel 3.1 ska det vara möjligt att förverka hjälpmedel och vinning eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning och egendom som har varit föremål för penningtvätt. Det sista ledet var nytt jämfört med 1990 års konvention.

I artikel 3.2 ges, jämfört med 1990 års konvention, en mera begränsad möjlighet för en part att reservera sig mot konventionens regler om förverkande. Under förutsättning att förverkande kan ske vid penningtvätt och vid de brottskategorier som anges i bilagan till konventionen, kan en part i samband med tillträdet lämna en förklaring om att förverkande endast ska ske när brottet kan föranleda en frihetsberövande påföljd i mer än ett år. Vidare kan en part förklara att förverkande inte ska ske beträffande vinning från skattebrott i den utsträckning sådan vinning kan neutraliseras inom ramen för skatteförfarandet.

Artikel 3.3 innehåller i förhållande till den tidigare konventionen en ny fakultativ regel om att parterna får föreskriva obligatoriskt förverkande vid brott som lyder under förverkandebestämmelserna, till exempel penningtvätt.

Slutligen ska artikel 3.4, som är ny jämfört med 1990 års konvention, beskrivas. Enligt den artikeln ska parterna införa en ordning

som gör det möjligt att kräva att en lagöverträdare, när det gäller allvarliga brott enligt nationell lagstiftning, visar ursprunget för påstådd vinning eller annan egendom som kan förverkas, i den mån ett sådant krav stämmer överens med principerna i deras nationella lagstiftning. Artikel 53.4 har beskrivits som att den innebär ett krav på omvänd bevisbörda vid allvarlig brottslighet.

Enligt artikel 53.4 kan en part i samband med att konventionen tillträds förklara bland annat att den inte avser att tillämpa artikel 3.4. Sverige lämnade en sådan reservation när konventionen tillträdades.⁴¹

8.3.2 Överväganden vid det svenska tillträdet till förverkandekonventionen

2010 års penningtvätsutredning, som bland annat hade i uppdrag att utreda vilka lagstiftningsåtgärder som var nödvändiga för att Sverige skulle kunna tillträda förverkandekonventionen, gjorde bedömningen att regler om en omvänd bevisbörda för förverkanden skulle strida mot svenska straffprocessrättsliga principer. Samtidigt ansåg den utredningen att reglerna om utvidgat förverkande i viss utsträckning redan uppfyllde de krav som ställs i artikel 3.4.⁴²

Enligt 2010 års penningtvätsutredning innebär inte artikel 3.4 ett faktiskt krav på att länderna skulle införa en reglering om omvänd bevisbörda vid förverkanden som var kopplade till allvarlig brottslighet. I punkt 71 i förklaranderapporten uttalades nämligen att bestämmelsen krävde att länderna skulle erbjuda en möjlighet till omvänd bevisbörda beträffande tillgångars lagliga ursprung om det var förenligt med ländernas nationella lagstiftning. Om ett land bedömde att det stod i strid med den nationella rättsordningen att införa en omvänd bevisbörda skulle detta, enligt ett uttalande i förklaranderapporten, inte ifrågasättas under kommande övervakningsprocesser. Vidare innebär de uttalanden som fanns i förklaranderapporten om möjligheten för länderna att enligt artikel 53.4 helt eller delvis reservera sig mot att tillämpa artikel 3.4 att det inte var nödvändigt att införa en omvänd bevisbörda vid förverkande.⁴³

När det gällde den svenska regleringen konstaterade 2010 års penningtvätsutredning att ett yrkande om förverkande enligt

⁴¹ Sveriges internationella överenskommelser, SÖ 2014:11, s. 2.

⁴² SOU 2012:12 *Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud*, s. 354 f.

⁴³ SOU 2012:12 s. 354 f.

svensk rätt normalt prövas i samband med åtal för det brott som förverkandeyrkandet grundar sig på. Bevisbördan vilar i den situationen på åklagaren och beviskravet är detsamma som det som normalt gäller i brottmål. När det gällde utvidgat förverkande enligt (dåvarande) 36 kap. 1 b § brottsbalken påpekade utredningen att andra regler gällde. Dels fordrades inte att det fanns någon direkt koppling mellan det förverkandeutlösande brottet och den egendom som förverkandeyrkandet avsåg, dels gällde ett sänkt beviskrav i fråga om den berörda egendomen utgjorde utbyte av brottslig verksamhet. Bevisbördan vilade fortfarande på åklagaren, men denna var fullgjord så snart det framstod som klart mera sannolikt att egendomen utgjorde utbyte av brottslig verksamhet än att så inte var fallet.⁴⁴

Förverkandekonventionen är ett internationellt instrument som ska passa många olika rättsordningar. Mot den bakgrunden var det enligt 2010 års penningtvättsutredning inte självklart att bestämmelsen krävde så mycket mer än en sådan lättnad av beviskravet som redan följde av regleringen om utvidgat förverkande. Det var dessutom endast vid allvarlig brottslighet som en omvänd bevisbörda skulle vara aktuell. Reglerna om utvidgat förverkande kunde vid den här tidpunkten tillämpas vid brott som det var föreskrivet fängelse i sex år eller mer för om brottet hade varit av beskaffenheten att kunna ge utbyte. Detsamma gällde (och gäller fortfarande) vissa andra brott med lägre straffskala som listades i lagtexten. 2010 års penningtvättsutredning menade att förverkandekonventionens, i och för sig fakultativa, krav på omvänd bevisbörda därmed i viss utsträckning redan var tillgodosedda genom bestämmelsen om utvidgat förverkande. Det fanns enligt 2010 års penningtvättsutredning inte anledning att gå längre än vad som följde av dessa regler. Därför lämnades inga förslag till lagändringar kopplade till den här delen av konventionen.⁴⁵

Trots att den svenska regleringen om utvidgat förverkande möjligen redan uppfyllde förverkandekonventionens beviskrav ansåg 2010 års penningtvättsutredning att Sverige i samband med tillträdet till konventionen antingen skulle avge en förklaring om hur bestämmelsen i artikel 3.4 skulle komma att tillämpas i svensk rätt, eller avge en förklaring om att den inte alls skulle komma att tillämpas i svensk rätt (det vill säga reservera sig enligt artikel 53.4).⁴⁶

⁴⁴ SOU 2012:12 s. 355.

⁴⁵ SOU 2012:12 s. 355.

⁴⁶ SOU 2012:12 s. 356.

Regeringen, som i och för sig inte ifrågasatte utredningens bedömning, ansåg att det fanns skäl att i samband med tillträdet förklara att Sverige inte avsåg att tillämpa artikel 3.4.⁴⁷ Den reservationen gäller fortfarande.

8.3.3 Europarådets rapport om genomförandet av artikel 3.4 i förverkandekonventionen

Europarådet har utvärderat hur länderna har genomfört artikel 3.4. En slutversion av rapporten antogs i november 2023.⁴⁸ Syftet med rapporten var att undersöka i vilken utsträckning länderna hade infört förverkandebestämmelser som erbjöd möjligheten att lägga bevisbördan för att tillgångar förvärvats på ett lagligt sätt på den enskilde i de fall personen har dömts för ett eller flera allvarliga brott. Syftet med kravet på en omvänd bevisbörda vid allvarliga brott var att öka lagstiftningens effektivitet i fråga om återtagande av brottsvinster.

Rapportens generella slutsatser

Av rapporten framgår att omkring en tredjedel av de länder som har anslutit sig till förverkandekonventionen reserverade sig mot att införa artikel 3.4.⁴⁹ Det som många länder framhöll som skäl för att inte införa en omvänd bevisbörda var att det skulle strida mot landets allmänna rättsprinciper. Det konstaterades i rapporten att förverkandekonventionen i det här avseendet går längre än FATF:s rekommendationer i och med att dessa enbart anger att länderna bör *överväga* att införa en omvänd bevisbörda vid förverkanden som sker utan koppling till en fällande dom, medan förverkandekonventionen *kräver* att alla länder som inte uttryckligen har reserverat sig mot artikel 3.4 ska göra det. Kravet gäller dock endast i förhållande till

⁴⁷ Prop. 2013/14:121 *En effektivare kriminalisering av penningtvätt*, s. 103.

⁴⁸ Europarådets konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och om finansiering av terrorism (CETS nr 198), Europarådet, 2023, *Thematic Monitoring Review of the Conference of the Parties to CETS No.198 on Article 3(4)*, ("Confiscation measures"), se <https://rm.coe.int/c198-cop-2023-16-hr-art3-4-en/1680ae26e2> (sidan besökt den 27 juni 2025), nedan Europarådets rapport.

⁴⁹ Dessa länder är Azerbajdzjan, Bulgarien, Georgien, Tyskland, Grekland, Italien, Moldavien, Polen, Rumänien, Ryssland, Slovakien, Slovenien, Sverige, Turkiet, Ukraina och Storbritannien (Förenade kungariket).

allvarliga brott. Vad som ska betraktas som allvarliga brott avgörs av landets egen lagstiftning. Länderna är inte skyldiga att ha omvänd bevisbörda för någon viss på förhand bestämd lista över brott.⁵⁰

I rapporten diskuterades även hur lagtexten bör vara formulerad för att bevisbördan ska betraktas som omvänd. Många länder hade formulerat beviskravet på så vis att den dömde skulle ”göra sannolikt” att tillgångarna hade anskaffats på ett lagligt sätt snarare än att den dömde skulle ”visa” den omständigheten fullt ut. Det senare begreppet är det som används i konventionen, så frågan som diskuterades i rapporten var om en lagstiftning som anger att den dömde ska ”göra sannolikt” uppfyller konventionens krav på en omvänd bevisbörda. Mot bakgrund av uttalanden som gjordes i bland annat den förklarande rapporten, i tolkningsnoter och i tidigare utvärderingar var slutsatsen i rapporten att det inte ska betraktas som en bristfällig konventionsuppfyllelse om det i ett lands lagstiftning anges att den dömde ska ”göra sannolikt” att tillgången har anskaffats på ett lagligt sätt.⁵¹

Inför utvärderingen tillställdes samtliga länder ett frågeformulär med två frågor. Den första frågan, som var ställd till samtliga länder, var om landet hade infört lagstiftning eller vidtagit andra åtgärder som innebär att den som döms för ett allvarligt brott ska visa att tillgångar som han eller hon innehar har anskaffats på ett lagligt sätt. Den andra frågan, som endast var ställd till länder som hade reserverat sig mot artikel 3.4, innebar att länderna skulle redovisa innehållet i sin reservation. Vidare ombads samtliga länder att redovisa innehållet i sin lagstiftning och eventuella rättsfall och statistik som visade hur lagen tillämpades. I rapporten redovisas vad länderna svarade på frågorna och de slutsatser som drogs i fråga om artikel 3.4 var korrekt genomförd i respektive land eller inte.⁵²

En mer generell slutsats som redovisades var att åtta av de 16 länder som hade reserverat sig mot att införa en omvänd bevisbörda för förverkande ändå redovisade att man hade infört åtgärder som innebär att bevisbördan var omvänd.⁵³ Av de 19 länder som inte hade reserverat sig mot artikel 3.4 var en generell slutsats efter genomgången av ländernas svar att regleringens omfattning skilde sig åt mellan de olika länderna och att det fanns flera länder som inte hade

⁵⁰ Europarådets rapport, 2023, p. 11–13.

⁵¹ Europarådets rapport, 2023, p. 20–21.

⁵² Europarådets rapport, 2023, p. 22–24.

⁵³ Det gällde för Georgien, Tyskland, Italien, Polen, Ryssland, Slovenien, Ukraina och Storbritannien (Förenade kungariket).

infört en lagstiftning om omvänd bevisbörda trots att de inte hade reserverat sig. Majoriteten av de länder som hade en lagstiftning som tillät omvänd bevisbörda hade infört den kopplat till utvidgat förverkande. Några länder tillämpade omvänd bevisbörda i civila förverkandeförfaranden. Även om konventionen inte ställer närmare krav på hur länderna ska införa omvänd bevisbörda noterades vissa fall där man inte ansåg att lagstiftningen fullt ut uppfyllde artikel 3.4. Det kunde till exempel handla om att tillämpningen begränsades till fall där tillgångarna riskerade att försvinna, göras oåtkomliga för förverkande eller användas för att underlätta ytterligare brottslig verksamhet. I andra fall kunde tillämpningen begränsas genom att en civil process om förverkande kunde föras först efter att personen hade dömts för brott i ett separat brottmålsförfarande.⁵⁴

I rapporten lämnades några generella rekommendationer. Den första gällde de länder som hade reserverat sig mot att införa en omvänd bevisbörda. Dessa länder rekommenderades att omvärdera om reservationen var nödvändig att upprätthålla. Det gällde inte minst de åtta länder som hade rapporterat att de trots reservationen hade genomfört åtgärder för att tillåta en omvänd bevisbörda i vissa fall.⁵⁵

För de länder som inte hade reserverat sig mot artikel 3.4, men som trots det fortfarande inte hade infört lagstiftning eller vidtagit andra åtgärder för att tillåta en omvänd bevisbörda vid förverkande, lämnades en generell rekommendation om att införa sådan lagstiftning i den utsträckning som det var i överensstämmelse med nationell lag.⁵⁶

Därutöver rekommenderades alla länder som hade infört omvänd bevisbörda att ta fram rättsfall och statistik som gjorde det möjligt att följa tillämpningen. Dessutom rekommenderades länderna att uppmärksamma tillämparna på lagstiftningen och erbjuda utbildning för att öka återtagandet av brottsvinster.⁵⁷

⁵⁴ Europarådets rapport, 2023, p. 27.

⁵⁵ Europarådets rapport, 2023, p. 30 a. Den här rekommendationen gällde för de 16 länder som nämns i not 9. De länder som nämns i not 13 är de som rapporterade om lagstiftning trots att de hade reserverat sig.

⁵⁶ Europarådets rapport, 2023, p. 30 b. Den här rekommendationen gällde för Monaco, San Marino och Spanien.

⁵⁷ Europarådets rapport, 2023, p. 31.

Rapporteringen om enskilda länder

I rapporten redovisades svaren från samtliga 38 länder. Här kommer bara några exempel som har bedömts som särskilt intressanta för svenskt vidkommande att redovisas. Inledningsvis kan kort nämnas att från svenskt håll besvarades frågeställningen endast med att Sverige har reserverat sig mot att tillämpa artikel 3.4, vilket i rapporten besvarades med att Sverige rekommenderades att överväga om det fortfarande var nödvändigt att upprätthålla reservationen för svensk del.⁵⁸

Albanien

Albanien redovisade att landet har en reglering som medger förverkande utan koppling till en fällande dom där bevisbördan initialt åvilar åklagaren som måste bevisa:

- a) att personen är involverad i brottslig verksamhet,
- b) att personen har tillgångar eller inkomster som inte står i proportion till personens deklarerade inkomster eller tillgångar, och
- c) att det finns en risk för att tillgångarna skulle försvinna, göras oåtkomliga för förverkande eller kan komma att användas för att underlätta brottslig verksamhet.

Om dessa omständigheter bevisas av åklagaren åligger det den tilltalade att visa att tillgångarna har anskaffats på ett lagligt sätt. Förverkandeyrkandet kan under vissa förhållanden utökas så att det även omfattar egendom som innehas av den tilltalades släktingar.

Den albanska lagstiftningen bedömdes uppfylla kraven på omvänd bevisbörda enligt artikel 3.4, men landet rekommenderades att överväga om kravet i punkten c kunde tas bort eftersom regleringen bedömdes bli mer effektiv på det viset.⁵⁹

⁵⁸ Europarådets rapport, 2023, s. 36.

⁵⁹ Europarådets rapport, 2023, s. 11.

Belgien

I den belgiska strafflagen anges att förverkandereglererna kan användas i förhållande till alla brottskategorier. Bevisbördan delas mellan den tilltalade och åklagaren. Den tilltalade måste göra det sannolikt att tillgångens ursprung är lagligt medan det åligger åklagaren att visa att det finns en påtaglig skillnad mellan de lagligt förvärvade tillgångarnas värde och de tillgångar som den tilltalade faktiskt har i sin besittning. Vid bedömningen tar man hänsyn till personens inkomst, om det finns konkreta bevis för att tillgångarna utgör vinster från brott som den tilltalade har dömts för eller från liknande brottslighet, och om den tilltalade inte kan lämna en trovärdig alternativ förklaring till hur tillgångarna har erhållits. Enligt regleringen kan domstolen förverka egendom som den tilltalade har tillgodogjort sig under de senaste fem åren om den inte verkar ha anskaffats med lagliga medel.

Den belgiska regleringen om omvänd bevisbörda bedömdes uppfylla kraven i artikel 3.4. Belgien rekommenderades dock att ta fram fler rättsfall och föra statistik över mål där bestämmelsen om omvänd bevisbörda hade tillämpats.⁶⁰

Bosnien och Hercegovina

I Bosnien och Hercegovina finns en reglering som innebär att utvidgat förverkande är möjligt i relation till vissa förverkandeutlösande brott. För bestämmelsens tillämpning gäller en delad bevisbörda som fungerar på så vis att åklagaren ska lägga fram tillräckligt med bevis för att det med rimlig säkerhet ska gå att fastslå att egendomen har erhållits genom brottslig verksamhet. Om svaranden i det läget inte lyckas visa att egendomen har anskaffats på ett lagligt sätt kan den förverkas.

I tillägg till det straffrättsliga förverkandeförfarandet finns det även möjlighet att begära egendom förverkad genom ett civilrättsligt förfarande. Av rapporten framgår inte vilket beviskrav som gäller i det civilrättsliga förverkandeförfarandet.

Lagen i Bosnien och Hercegovina bedömdes vara förenlig med de principer om omvänd bevisbörda som följer i artikel 3.4. Bosnien och Hercegovina rekommenderades dock att ta fram fler rättsfall

⁶⁰ Europarådets rapport, 2023, s. 13.

och föra statistik över mål där bestämmelsen om omvänd bevisbörda tillämpas.⁶¹

Danmark

I Danmark finns en bestämmelse om utvidgat förverkande som innebär att tillgångar kan förverkas i samband med att en person döms för vissa allvarliga brott. Enligt bestämmelsens huvudregel är det möjligt att helt eller delvis förverka tillgångar som tillhör en person som döms för ett brott, om brottet är av sådan art att det kan ge betydande ekonomisk vinning och brottet kan ge minst sex års fängelse, eller är ett narkotikabrott.

Ett utvidgat förverkande kan även omfatta tillgångar som innehas av närstående (till exempel en make, sambo eller annan person som står i nära relation till den dömden), om tillgångarna har förvärvats inom fem år från brottet.

Förverkande får inte ske om den dömden kan göra det sannolikt att egendomen har anskaffats på lagligt sätt eller med lagligt erhållna medel.

De danska företrädarna angav i sitt svar att det inte är meningen att bevisbörderegeln ska tillämpas alltför strikt. Det innebär att den dömden endast behöver göra sannolikt att egendomen har erhållits på ett lagligt sätt innan bevisbördan övergår till åklagaren. Det påtalades även att det inte fanns någon legaldefinition av formuleringen att egendomen ”sannolikt har anskaffats på ett lagligt sätt”. De danska företrädarna presenterade flera rättsfall som visade att förverkandesvaranden inte hade lyckats göra sannolikt att egendomen hade erhållits på ett lagligt sätt, vilket hade fått till följd att den hade förverkats.

Vid bedömningen konstaterades att den danska regleringen indirekt innehöll en reglering om omvänd bevisbörda genom att förverkande inte kunde ske om svaranden gjorde sannolikt att egendomen hade erhållits på ett lagligt sätt. Om svaranden lyckades med det måste åklagaren bevisa att egendomen utgjorde brottsvinster. Sammantaget innebar det att den danska regleringen endast delvis uppfyllde kraven i artikel 3.4. De danska myndigheterna rekomen-

⁶¹ Europarådets rapport, 2023, s. 14.

derades att överväga att anta en reglering som på ett bättre sätt genomförde kraven i artikel 3.4.⁶²

Tyskland

Tyskland har reserverat sig mot artikel 3.4. Trots det redovisade landet att det har vidtagit lagstiftningsåtgärder som innebär en omvänd bevisbörda i förverkandeförfaranden.

I den tyska lagstiftningen finns det en bestämmelse som medger förverkande av tillgångar som har ett misstänkt eller oklart ursprung utan att åklagaren bevisar att ett särskilt brott har begåtts, så kallat självständigt förverkande. Vid tillämpningen av den bestämmelsen är det tillräckligt att domstolen genom de omständigheter som åklagaren har presenterat är övertygad om att tillgången härrör från brottslig verksamhet. Det krävs alltså inte att åklagaren har väckt åtal för någon särskild brottslig verksamhet eller att förverkandesvaranden tidigare har dömts för brott. Bestämmelsen innebär de facto att bevisbördan blir omvänd i den här typen av förverkandeförfarande. Förverkandesvaranden måste visa att egendomen har anskaffats på ett lagligt sätt för att undvika att den förverkas. Generellt tillämpas bestämmelsen på så sätt att förverkandesvaranden inte kan undvika ett förverkande genom att tiga eller hävda okunskap om egendomens ursprung.

Enligt en dom från den tyska författningsdomstolen krävs det för att ett förverkande ska ske en brottsmisstanke för något av de brott som listas i lagen vid den tidpunkt då egendomen tas i beslag och att egendomen tas i beslag just på grund av den brottsmisstanken. Det är alltså inte tillräckligt att det finns en allmän misstanke om att brott har begåtts för att bestämmelsen ska kunna tillämpas.

Den tyska lagstiftningen bedömdes innehålla en reglering som medgav en omvänd bevisbörda i mål om självständigt förverkande. Tyskland rekommenderades därför att noggrant överväga om det fortfarande var nödvändigt att vidhålla den reservation som lämnades i samband med att förverkandekonventionen antogs.⁶³

⁶² Europarådets rapport, 2023, s. 17.

⁶³ Europarådets rapport, 2023, s. 19 f.

Ungern

I den ungerska lagstiftningen finns det en bestämmelse som medger en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande. Av lagen följer i vilka fall egendom ska förverkas. Om en person döms för vissa i lagen angivna brott ska all egendom som den dömden har erhållit under de fem år som förflutit före det att det straffrättsliga förfarandet inleddes förverkas. Förverkande får ske om den dömdes tillgångar eller den dömdes livsstil inte står i proportion till den registrerade inkomsten och den dömdes personliga förhållanden, om inte motsatsen bevisas.

Enligt den ungerska strafflagen ska egendomen alltså inte förverkas om den dömden visar att tillgångarna har erhållits på ett lagligt sätt. Utvidgat förverkande kan för en person som är delaktig i organiserad brottslighet tillämpas i fråga om fler förverkandeutlösande brott än dem som räknas upp i den ungerska lagens lista över förverkandeutlösande brott.

Den ungerska lagen bedömdes överensstämma med de krav som följer av artikel 3.4.

Malta

Enligt maltesisk lag kan förverkande ske hos en person som har dömts för penningtvättsbrott och vissa förbrott till sådant brott, om det inte motbevisas att egendomen härrör från brott. Bevisbördan för att visa att egendomen har erhållits på ett lagligt sätt åvilar den misstänkte eller dömden personen. Det finns även en särskild reglering om förverkande från den som har dömts för narkotikabrott, som också innebär att bevisbördan är omvänd.

Företrädarna för Malta förklarade att bestämmelserna tillämpas på så vis att åklagaren inledningsvis har bevisbördan i målet och att beviskravet är ”bortom rimligt tvivel”. När åklagaren har visat att den tilltalade har gjort sig skyldig till det förverkandeutlösande brottet och att det inte finns någon laglig förklaring till att den tilltalade äger vissa tillgångar, måste den tilltalade föra fram bevis för att motbevisa åklagarens påstående. De maltesiska företrädarna kunde inte visa några rättsfall där omvänd bevisbörda hade tillämpats.

I den maltesiska rättsordningen finns det även en möjlighet för den som har fått egendom förverkad att få domen ändrad i ett civil-

rättsligt förfarande om han eller hon kan bevisa egendomens lagliga ursprung. Av rapporten framgår att det finns flera fall där en dom om förverkande har ändrats i det civilrättsliga förfarandet. Det tycks bero på att det civilrättsliga förverkandeförfarandet har lägre beviskrav än det straffrättsliga förverkandeförfarandet.

Sammantaget gjordes bedömningen att den maltesiska lagen uppfyller de krav på omvänd bevisbörda som framgår av artikel 3.4. Malta rekommenderades dock att ta fram fler rättsfall och erbjuda utbildning om hur lagen ska tillämpas till företrädare inom rättsväsendet.⁶⁴

Den norska bestämmelsen om utvidgat förverkande

I utredningens kommittédirektiv nämns att Norge har en reglering om omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande. Norge har inte antagit förverkandekonventionen och landets lagstiftning har därmed inte bedömts i Europarådets rapport. Nedan redovisas kortfattat innehållet i den norska regleringen och motiven till att den infördes.

I 13 kap. 68 § i den norska straffeloven finns en bestämmelse som gör det möjligt att förverka vinning från brottslig verksamhet utan att det behöver bevisas vilket brott vinningen kommer från, så kallat utvidgat förverkande.⁶⁵ Utvidgat förverkande kan ske om gärningspersonen döms för ett brott som typiskt sett kan ge betydande ekonomisk vinning, och han eller hon har begått

- a) ett eller flera brott som tillsammans kan ge minst sex års fängelse, eller
- b) minst ett brott som kan ge minst två års fängelse, och personen har dömts för ett brott som typiskt sett kan ge betydande ekonomisk vinning under de senaste fem åren, eller
- c) försök till något av ovanstående.

Vid utvidgat förverkande kan all egendom som gärningspersonen innehar förverkas. I stället för egendomen kan dess värde förverkas. En persons tillgångar kan också användas som säkerhet för att det förverkade beloppet betalas.

⁶⁴ Europarådets rapport, 2023, s. 25.

⁶⁵ I norsk rätt kallat utvidet inndragning, se LOV-2005-05-20-28.

Även tillgångar som tillhör den tilltalades nuvarande eller tidigare make eller maka kan förverkas, om inte tillgångarna har förvärvats före eller efter äktenskapet, de förvärvats minst fem år före brottet, eller den tilltalade gör sannolikt att de har förvärvats på ett annat sätt än genom hans eller hennes brott.

Vid bedömningen av om utvidgat förverkande ska genomföras ska särskild vikt läggas vid sannolikheten för att gärningsmannens tillgångar har förvärvats genom brottslig verksamhet. Av bestämmelsen följer också att gärningsmannens tillgångar kan förverkas om han eller hon inte visar att tillgångarna har förvärvats lagligen. Det är alltså den tilltalade som har bevisbördan för att tillgångarna kommer från en laglig förvärvskälla och inte åklagaren. Detta gäller även om man inte kan koppla egendomen direkt till ett specifikt brott.

I förarbetena resonerades kring om bestämmelsen om utvidgat förverkande kunde anses kränka oskuldspresumtionen i artikel 6 i Europakonventionen. Den norska utredningen Straffelovkommissionen ansåg att så inte var fallet och menade att de straffskalor som angavs i den tidigare bestämmelsen inte heller behövde justeras med anledning av att bevisbördan blev omvänd.⁶⁶

8.4 Om tillämpningen av det nya beviskravet

Utredningen skickade i början av maj 2025 ut en skrivelse till samtliga experter i utredningens expertgrupp för spridning inom deras respektive organisationer samt till ett antal domstolar och till Domstolsverket. Skrivelsen innehöll bland annat önskemål om erfarenheter av beviskravet för utvidgat förverkande och synpunkter på frågan om en omvänd bevisbörda bör införas för utvidgat förverkande.⁶⁷

De allra flesta som har svarat menar att det svårt att säga hur det nya beviskravet ”övervägande sannolikt” står sig vid tillämpningen eftersom det inte har prövats i särskilt många fall än. Den allmänna meningen är dock att det nya beviskravet bör innebära att förklaringsbördan i större utsträckning har flyttats till den tilltalade. Bland både åklagare och poliser har det betonats att det är angeläget att brottsbekämpande myndigheter har tillgång till så effektiva verktyg som möjligt för att återta brottsvinster. Polisen har till exempel fram-

⁶⁶ Se Ot.prp. nr 8 (1998–99), s. 34 f., och ot.prp. nr 90 (2003–2004), s. 345 f.

⁶⁷ Skrivelse från 2025 års förverkandeutredning och svar, dnr komm2025/00016–27. Svaren inkom till utredningen fram till den 19 juni 2025.

hållit att det skulle kunna leda till en i viss mån förenklad process om hela förklaringsbördan läggs på den tilltalade. Om bevisbördan ändras till omvänd bevisbörda bedöms det enligt företrädare för Polisen öka förutsättningarna ytterligare för att förverka tillgångar med stöd av bestämmelsen om utvidgat förverkande, men hur stor skillnad det skulle bli i praktiken är dock svårbedömt. Det som avgör om en omvänd bevisbörda ökar effektiviteten i lagstiftningen är vilket beviskrav som den tilltalade måste nå upp till innan bevisbördan går över på åklagaren.

Från åklagarhåll bedömer man att skillnaden i bevisningens omfattning i praktiken inte kommer ändras om bevisbördan blir omvänd jämfört med vad som gäller i dag. Redan den senaste sänkningen av beviskravet bör enligt företrädare för Åklagarmyndigheten leda till att okontrollerbara invändningar från en tilltalad om till exempel inkomster i utlandet inte bör vara tillräckligt för att förklara egendomens ursprung om den tilltalade saknar taxerade inkomster eller andra tillgångar i Sverige. Om bevisbördan är omvänd och samma invändning kommer, kan det möjligen räcka att som motbevisning åberopa uppgifter om att den tilltalade saknar legala inkomster. En omvänd bevisbörda kan enligt företrädarna därmed leda till en mer effektiv lagstiftning. Den nya lagstiftningen upplevs dock inte som svårtillämpad i sig.

Företrädare för domstolarna har framhållit att ett införande av en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande skulle utgöra ett alltför stort avsteg från brottmålsprocessens grundläggande principer. Inte heller finns det enligt domstolsföreträdarna behov av något sådant för att främja effektiviteten hos förverkandeformen utvidgat förverkande. Den utgör redan nu ett synnerligen effektivt verktyg för att dra in utbyte av brottslig verksamhet. Företrädarna har också ifrågasatt om en omvänd bevisbörda i sak skulle föra med sig något egentligt mervärde. Redan med den gällande regleringen läggs en förklaringsbörda på den enskilde i samma ögonblick som åklagaren har lyckats bevisa ett förverkandeutlösande brott och det råder en disproportion mellan den tilltalades egendomsinnehav och legitima förvärvskällor. För att freda egendomen från förverkande måste den enskilde under alla förhållanden i vart fall i detta skede förklara hur egendomen har erhållits eller med vilka legitima medel den har förvärvats. Företrädare för ett flertal domstolar har framhållit att det finns en risk för att det utvidgade förverkandet förlorar i legitimitet

om det införs en omvänd bevisbörda. För det fall en reglering om omvänd bevisbörda införs har någon domstol lyft frågan om det även bör medföra en förändring av den skälighetsbedömning som domstolen ska göra enligt 36 kap. 20 § brottsbalken, för att säkerställa att domstolen har möjlighet att undvika orimliga slutresultat.

Inom Tullverket upplever man det som att man redan med den gällande lagstiftningen oftast vinner framgång med yrkanden om utvidgat förverkande. Däremot skulle en omvänd bevisbörda kunna effektivisera arbetet på så vis att den finansiella utredningen skulle kunna inriktas på de förklaringar som den misstänkte lämnar om egendomens ursprung i stället för att, som nu, alla alternativa möjligheter utreds.

8.5 Överväganden om en omvänd bevisbörda

I utredningens uppdrag ingår att säkerställa att beviskravet vid utvidgat förverkande är utformat på ett sätt som innebär att förverkandeformen kan utgöra ett så effektivt verktyg i brottsbekämpningen som möjligt, utan att sanktionen riskerar att förlora sin legitimitet.

Utredningen ska därför ta ställning till om en omvänd bevisbörda eller en så kallad förverkandepresumtion ska införas vid utvidgat förverkande i linje med vad som följer av artikel 3.4 i förverkandekonventionen och, oavsett ställningstagande, lämna förslag på hur en bestämmelse med omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande kan utformas.

8.5.1 Bör det införas en omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande?

Bedömning

Det bör inte införas en omvänd bevisbörda för utvidgat förverkande. Bestämmelsen om utvidgat förverkande uppfyller de krav som ställs i artikel 3.4 i förverkandekonventionen.

Det kan konstateras att uppfattningen om vad som utgör möjliga, rimliga och godtagbara förverkandebestämmelser har förändrats påtagligt under det senaste halvseket. Från att förverkande alltid

betraktades som en särskild rättsföljd av ett visst specifikt brott där åklagaren skulle bevisa varje relevant omständighet med beviskravet "bortom rimligt tvivel" har utvecklingen gått åt det hållet att det numera finns flera rättsordningar som tillåter förverkanden av enskildas oförklarade tillgångar om dessa enskilda inte kan visa att tillgångarna har förvärvats på ett lagligt sätt. Flera internationella instrument framhåller vikten av att länderna har en extensiv och effektiv förverkandelagstiftning så att brottsvinster ska kunna återtas i ännu större utsträckning än tidigare. Europadomstolen har också i flera fall angett att en mer extensiv syn på förverkande kan godtas ur ett egendomsskyddsperspektiv, under förutsättning att lagstiftningen uppfyller ett godtagbart allmänt intresse, det finns en rimlig balans mellan parterna i målet och lagstiftningen omgärdas av grundläggande rättssäkerhetsgarantier.

Mot den här bakgrunden ska utredningen nu överväga om bevisbördan för utvidgat förverkande bör vara omvänd, så att förverkandesvaranden ska visa att egendom som han eller hon innehar har anskaffats på ett lagligt sätt.

Inledningsvis bör något sägas om den nyligen genomförda förverkandereformen. Den innebar, som redovisats i avsnitt 8.1.6, att beviskravet för utvidgat förverkande sänktes till "övervägande sannolikt" så sent som i november 2024. Skälet för att beviskravet sänktes var att det hittillsvarande beviskravet "klart mera sannolikt" skulle användas för den nya förverkandereformen självständigt förverkande. Det ansågs nämligen inte rimligt att beviskravet var detsamma för båda förverkandereformerna eftersom det utvidgade förverkandet också kräver att den enskilde döms för ett förverkandeutlösande brott. Ett lägre beviskrav kunde alltså godtas för utvidgat förverkande än för självständigt förverkande. Förändringen var således inte i sig föranledd av något behov av att lösa problem som fanns vid rättstillämpningen eller av att den tidigare utformningen hade visat sig vara ineffektiv.

Av de svar som utredningen har fått från bland andra företrädare för rättsväsendet framgår att det nya beviskravet inte har hunnit prövas i särskilt många fall än. Det har alltså varit för tidigt för dem att uttala sig om ifall det nya beviskravet orsakar problem vid rättstillämpningen. Den allmänna uppfattningen bland dem som har svarat är dock att det inte var förknippat med några svårigheter att tillämpa det tidigare beviskravet "klart mera sannolikt", vilket innebär att man

inte förväntar sig att stöta på problem när det nya beviskravet ska tillämpas. Utredningen om utvidgat förverkande drog samma slutsats om beviskravet när den utredningen utvärderade den tidigare utformningen av bestämmelsen om utvidgat förverkande år 2015 (se avsnitt 8.1.4).

Det här innebär att det är svårt att se något praktiskt behov av att införa en omvänd bevisbörda för att överbrygga tillämpningssvårigheter eller öka effektiviteten för utvidgat förverkande. Det talar med viss styrka mot att göra en sådan förändring. Till detta kommer att det inte kan uteslutas att en sådan förändring skulle innebära en högre risk för materiellt felaktiga förverkandebeslut (jämför det som har redovisats i avsnitt 8.2.1). Och även om en bestämmelse om omvänd bevisbörda, som konstaterats ovan, i och för sig anses vara förenlig med de rättssäkerhetskrav som följer av Europakonventionen skulle den på ett principiellt plan vara en nyordning och avvika från hur man i Sverige traditionellt har sett på bevisbördor i straffprocessuella sammanhang. Ett sådant steg bör enligt utredningen inte tas om det inte finns mycket starka skäl för det. Några sådana starka skäl har utredningen inte identifierat.

Vid en samlad bedömning har utredningen mot denna bakgrund stannat för att en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande inte bör införas med mindre än att det bedöms som nödvändigt eller lämpligt i förhållande till Sveriges internationella förpliktelser.

Nästa fråga blir då hur man ska se på det krav som ställs i artikel 3.4 i förverkandekonventionen i förhållande till den svenska regleringen.

Enligt konventionen ska ländernas lagstiftning göra det möjligt att ställa krav på lagöverträdaren att vid allvarliga brott visa ursprunget för sådan vinning eller annan egendom som kan förverkas, vilket har tolkats som ett krav på att länderna ska ha en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande. Vad som avses med allvarliga brott avgör länderna själva. Det finns alltså inte någon lista över brott som måste träffas av regleringen. Det finns inte heller någon närmare beskrivning av hur länderna ska reglera bevisbördan.

Av den genomgång av olika länders genomförande som finns i Europarådets rapport (se avsnitt 8.3.3) kan man också dra slutsatsen att det finns stora skillnader mellan ländernas regleringar. Vissa länder tillämpar samma bevisregler för förverkande i förhållande till alla brott, medan andra har begränsat sin reglering om omvänd bevis-

börda så att den endast träffar vissa uppräknade brott eller endast brott av viss svårhet kopplat till straffskalan. Flera länder, som har fått godkänt för sitt genomförande, har också en reglering som innebär att bevisbördan delas mellan åklagaren och den enskilde. Så är till exempel fallet i Belgien samt i Bosnien och Hercegovina.

Det kan också konstateras att även den metod som tillämpas i svensk rätt vid prövningen av utvidgat förverkande förekommer bland de regleringar som beskrivs som godkända i rapporten. Den svenska regleringen innebär att det åligger åklagaren att lägga fram bevisning som gör det övervägande sannolikt att tillgångar som en person som har dömts för ett förverkandetutlösande brott innehar härrör från brottslig verksamhet. I det läget får den dömde en förklaringsbörda för att tillgången har anskaffats på ett lagligt sätt. Den dömde kan alltså inte freda sin egendom från att bli förverkad genom att avstå från att yttra sig eller att genom att inte lägga fram bevis. Det här är ett förfarande som har beskrivits som ett godtagbart genomförande av artikel 3.4 i Europarådsrapporten beträffande till exempel den maltesiska lagstiftningen.

Sammantaget innebär detta att vid en jämförelse mellan andra länders reglering av bevisbördan och den svenska bestämmelsen och tillämpningen av den, finns det mycket som talar för att svensk rätt redan uppfyller det krav som förverkandekonventionen ställer i artikel 3.4. I samband med att Sverige tillträdde förverkandekonventionen gjorde också 2010 års penningtvätsutredning bedömningen att Sverige levde upp till kravet i artikeln. Regeringen ifrågasatte inte den bedömningen men valde ändå – förmodligen för säkerhets skull – att reservera sig mot artikel 3.4.

Utredningens bedömning är alltså att den svenska regleringen om utvidgat förverkande redan uppfyller de krav som ställs i artikel 3.4 i förverkandekonventionen. Den artikeln utgör således inte skäl för att införa en bestämmelse om omvänd bevisbörda i svensk rätt. Något krav på omvänd bevisbörda finns inte heller i något annat internationellt instrument som Sverige är förpliktat att följa.

Sveriges internationella förpliktelser föranleder alltså ingen annan bedömning än den som har gjorts ovan, nämligen att det inte bör införas någon omvänd bevisbörda.

Utredningen har i uppdrag att, oavsett vilken bedömning som görs i fråga om en omvänd bevisbörda ska införas i svensk rätt eller inte, lämna ett beredningsunderlag med en sådan reglering. Ett så-

dant förslag och ytterligare något alternativ som kan övervägas för det fall att regeringen inte skulle dela den bedömning som utredningen har gjort presenteras i följande avsnitt.

8.5.2 Författningsförslag som inte följer av utredningens ställningstagande i sakfrågan

Förslag

För det fall att det ska införas en omvänd bevisbörda kan det göras genom att bestämmelsen om utvidgat förverkande i 36 kap. 6 § brottsbalken ändras på så sätt att förverkande ska ske om de i paragrafen angivna förutsättningarna är uppfyllda och den dömde inte har gjort det övervägande sannolikt att egendomen i fråga har förvärvats på ett lagligt sätt.

I utredningens uppdrag ingår det att, oavsett ställningstagande i sak, lämna förslag om en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande. I det följande presenteras några alternativ till hur en sådan reglering skulle kunna utformas. De alternativ som presenteras bygger på bedömningen som gjordes i avsnitt 5.4.5, som innebär att inga andra ändringar krävs i bestämmelsen om utvidgat förverkande än att penningtvättsbrott, näringspenningtvättsbrott och finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt terroristbrottslagen läggs till i listan över förverkandeutlösande brott.

Enligt utredningens mening bör ett eventuellt införande av en omvänd bevisbörda så långt som möjligt ske inom ramen för den nuvarande förverkandelagstiftningens konstruktion. Förverkandelagstiftningen har relativt nyligen ändrats efter ingående överväganden (även om just bestämmelsen om utvidgat förverkande enbart ändrades i fråga om just beviskravet). Ur ett tillämparperspektiv framstår det då som olämpligt att redan efter kort tid riva upp den regleringen och ersätta den med något helt nytt. Det sagda gäller i synnerhet som det, enligt vad som har redovisats i föregående avsnitt, hittills inte har framkommit att de nya bestämmelserna har gett upphov till några särskilda tillämpningssvårigheter.

Med dessa utgångspunkter anser utredningen att en bestämmelse om en omvänd bevisbörda som liknar den norska regleringen kunde

vara en lämplig väg framåt. Som framgått innebär den regleringen att det är den tilltalade som vid utvidgat förverkande har bevisbördan för att tillgångarna kommer från en laglig förvärvskälla. Detta gäller, enligt den norska regleringen, även om man inte kan koppla egendomen direkt till ett specifikt brott. Enligt utredningen skulle en motsvarande reglering kunna fungera för svensk del, för det fall det skulle bedömas motiverat att införa en omvänd bevisbörda.

Med hänsyn till det anförda föreslår utredningen att en bestämmelse med omvänd bevisbörda, om en sådan bedöms motiverad, formuleras enligt följande (36 kap. 6 § brottsbalken).

Om någon döms för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer ska den dömdes egendom eller dess värde förverkas (utvidgat förverkande), om

1. brottet har varit sådant att det skulle kunna ge vinst, och
2. den dömden inte har gjort det övervägande sannolikt att egendomen har förvärvats på ett lagligt sätt. [...].

En bestämmelse som utformas på det sättet innefattar otvivelaktigt en omvänd bevisbörda samtidigt som kravet för att bryta förverkandepresumtionen sätts lågt. På så sätt innebär den ett principiellt skifte, men skillnaden i förhållande till den nuvarande regleringen blir i praktiken sannolikt ändå inte så omvälvande. I den föreslagna regleringen har åklagaren bevisbördan för att det förverkandeutlösande brottet har utförts av den enskilde och att det har varit sådant att det skulle kunna ge vinst, medan den enskilde har bevisbördan (upp till beviskravet övervägande sannolikt) för att egendomen har förvärvats på ett lagligt sätt.

Som utredningen tidigare har konstaterat finns det nackdelar och risker med en reglering av detta slag. För att minska risken för att regleringen leder till materiellt felaktiga förverkandebeslut skulle det kunna övervägas att, såsom har gjorts i en del andra länders lagstiftningar (se till exempel den ungerska lagstiftningen som har beskrivits i avsnitt 8.3.3), begränsa tillämpningen till egendom som har förvärvats inom en viss tid före det förverkandeutlösande brottet. En sådan begränsning skulle tillgodose ett angeläget rättssäkerhetsintresse, eftersom det typiskt sett är förenat med betydande svårigheter att föra fram bevis om egendom som har anskaffats långt tillbaka i tiden. Å andra sidan skulle den väcka en del nya frågor om bevisbörda och beviskrav, bland annat när det gäller vad som ska

krävas för att rätten ska godta ett påstående om att egendomen har förvärvats vid den tid som påstås.

Om bevisbördans placering ändras, kan det övervägas om utrymmet för skälighetsbedömningar borde utökas vid utvidgat förverkande. Detta är något som har påtalats av tillämparna (se avsnitt 8.4). Syftet med det skulle vara att bättre behålla balansen i lagstiftningen.

I detta sammanhang kan det konstateras att det innan den nya förverkandelagstiftningen infördes fanns olika regleringar för hur skäligheten skulle bedömas för olika förverkandeformer. Vid reformen sammanfördes dessa i stället till en generell bestämmelse. Förändringen motiverades med att det utifrån kriminalpolitiska utgångspunkter saknades anledning att ha olika nivåer avseende oskäligheten för de olika förverkandeformerna. En annan ordning menade man i praktiken skulle innebära att den grundläggande ambitionen om vinstneutralisering inte fullt ut skulle kunna upprätthållas. Regeringen menade även att det var svårt att se några skäl som sakligt sett kunde motivera olika oskälighetsnivåer för olika förverkandeformer. Av författningskommentaren framgår dock att bedömningen av om ett förverkande är uppenbart oskäligt fortfarande ska göras med beaktande av vilket slags förverkande det är fråga om i det enskilda fallet. Vid tillämpningen kan man alltså fortfarande beakta vilken förverkandeform som ett förverkande grundas på vid bedömningen av skäligheten.⁶⁸

Att lagstiftaren nyligen har genomfört en regeländring, tydligt motiverat varför och lämnat öppet för bedömning i det enskilda fallet, talar starkt mot att lämna förslag på en återgång till det som tidigare gällde. För att lämna ett sådant förslag måste det finnas tydliga indikationer på att den nya ordningen är problematisk att tillämpa eller leder till oönskade resultat. Några sådana indikationer har utredningen inte sett.

Utredningen anser därför att det inte nu bör införas någon annan nivå för skälighetsbedömningen vid utvidgat förverkande än den som för närvarande gäller enligt 36 kap. 20 § brottsbalken. Detta gäller oavsett hur bestämmelsen om utvidgat förverkande i övrigt utformas.

För det fall att regeringen väljer att inte gå fram med ett förslag om omvänd bevisbörda men önskar att på något annat sätt betona den tilltalades aktivitetsplikt, skulle ett alternativ kunna vara att till

⁶⁸ Se prop. 2023/24:144 s. 273 f. och 437 för mer utförliga resonemang om den generella oskälighetsbestämmelsen.

den befintliga regleringen i 36 kap. 6 § brottsbalken lägga ett nytt tredje stycke med följande lydelse:

Vid bedömningen av om det är övervägande sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet ska det särskilt beaktas om den dömden har lagt fram utredning som talar för att egendomen har förvärvats på ett lagligt sätt.

Ett sådant tillägg skulle kunna motivera att man från svenskt håll återtar den reservation som finns mot artikel 3.4 i förverkandekonventionen samtidigt som man behåller huvuddragen i den befintliga regleringen och undviker de nackdelar som följer med en mer renodlad bestämmelse om en omvänd bevisbörda.

9 Tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen

Den nya förverkandelagstiftningen, som trädde i kraft den 8 november 2024, innebär bland annat att ett nytt 36 kap. har införts i brottsbalken och att brottsbekämpande myndigheter har fått ett nytt verktyg i form av självständigt förverkande. Denna nya förverkandeform gör, som tidigare nämnts, det möjligt att förverka egendom som inte står i proportion till en persons legitima förvärvskällor, oberoende av om någon kan hållas straffrättsligt ansvarig för ett brott. Reformen innebär också att en ny lag har införts som reglerar förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot (2024 års förfarandelag).¹ I den nya lagen finns bland annat regler om hur en utredning om självständigt förverkande ska bedrivas.

I kommittédirektiven anges att utredningen ska följa tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen, redovisa sina iakttagelser och vid behov lämna förslag om författningsändringar som kan komplettera lagstiftningen.²

För att utföra uppdraget i den delen har domar om självständigt förverkande bevakats och gått igenom löpande under utredningsarbetet. Genomgången visar i allt väsentligt att de prövningar som har gjorts i domstol ser ut att ha fungerat som tänkt. Några frågor har uppstått framför allt i samband med tillämpningen av övergångsbestämmelserna, men genomgången visar inte på några större tillämpningssvårigheter.

I syfte att uppmärksamma eventuella tillämpningsproblem har utredningen också gjort ett utskick till experterna och ett antal myndigheter, där de har ombetts att lämna synpunkter på den nya förverkandelagstiftningen och berätta om de har stött på problem,

¹ Lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

² Dir. 2024:122 s. 4.

tycker att något saknas eller är svårt att tillämpa, eller om de haft andra medskick. De myndigheter som tillfrågades utanför expertgruppen var samtliga hovrätter, 15 tingsrätter och Domstolsverket.³

Ett antal av de tillfrågade myndigheterna skickade in svar till utredningen med synpunkter. Flera av de tillfrågade domstolarna beskrev att de saknade eller endast hade högst begränsad erfarenhet av att tillämpa den nya lagstiftningen. Ett antal konkreta problem och frågor har dock lyfts av de rättstillämpare som har yttrat sig. Dessa problem – och i förekommande fall förslag till lösningar – kommer att gås igenom i det här kapitlet.

Inledningsvis ska dock sägas att frågan om vilka tillämpningsproblem som finns med den nya förverkandelagstiftningen är tidigt väckt. De nya reglerna hade nyligen trätt i kraft när den här utredningen tillsattes, och hade inte ens gällt i ett år när utredningsarbetet i den här delen genomfördes. Kanske kommer helt andra svårigheter att visa sig längre fram än dem som har identifierats i den här utredningen.

9.1 Enskilda anspråk i strafförelägganden

Företrädare för Åklagarmyndigheten som har yttrat sig till utredningen anser att deras möjligheter att utfärda strafförelägganden har begränsats på ett inte önskvärt sätt i och med den nya förverkandelagstiftningen.

9.1.1 Mer om problemet

Villkoren för att utfärda strafförelägganden finns i 48 kap. rättegångsbalken. Ett strafföreläggande innebär att den misstänkte föreläggs ett bötesstraff, efter vad åklagaren anser att brottet bör föranleda. Den misstänkte får möjlighet att godkänna bötesstraffet omedelbart eller inom en viss tid. Ett strafföreläggande kan också avse villkorlig dom, villkorlig dom i förening med böter, eller ungdomstjänst. Ett strafföreläggande får dessutom omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet. Det kan också omfatta förverkande, någon annan särskild rättsverkan av brott, avgift till Brottsofferfonden samt provtagnings- och analyskostnader.⁴

³ Dnr komm2025/00016-27.

⁴ 48 kap. 2 § brottsbalken.

De situationer där det blir aktuellt att förena ett strafföreläggande med ett enskilt anspråk är när målsäganden har anmält ett anspråk avseende betalningsskyldighet i anledning av brottet och omständigheterna är sådana att åklagaren är skyldig att utföra målsägandens talan.⁵

Flera av de ärenden där det kan bli aktuellt med både beslut om förverkande och beslut om skadestånd rör sådan brottslighet där det normalt sett kan utfärdas ett strafföreläggande. De åklagare som har yttrat sig till utredningen anser dock att det saknas lagstöd för att utfärda strafförelägganden i de situationer där det finns en sådan konkurrens mellan förverkandet och skadeståndet som rätten kan hantera enligt 36 kap. 22 § brottsbalken (det vill säga där ett strafföreläggande skulle innebära att målsäganden har rätt till betalning ur förverkad egendom, se mer om den regleringen i kapitel 10). Konsekvensen blir enligt åklagarna att åklagaren måste väcka åtal i en situation där målsäganden har framställt ett anspråk på penningmedel som svarar mot ett yrkande om förverkande av penningmedel.

I åklagarnas rättsliga vägledning föreslås att åklagaren, när förutsättningar finns, bör föreslå att målet ska avgöras på handlingarna i dessa situationer. Av processekonomiska skäl föreslås också, i avvaktan på bland annat förändrade möjligheter att kunna utfärda strafförelägganden i konkurrenssituationer, att åklagaren vid utfärdande av strafförelägganden tills vidare kan bortse från frågan om förverkande av brottsvinst när det finns ett motsvarande skadeståndsanspråk. Detta gäller dock endast i situationer där brottsvinsten uppgår till högst 1 250 kronor.⁶

9.1.2 En hänvisning till 36 kap. brottsbalken för utfärdande av strafföreläggande

Förslag

Det införs en uttrycklig hänvisning till 36 kap. brottsbalken i regleringen om utfärdande av strafförelägganden.

⁵ 48 kap. 5 a § brottsbalken.

⁶ Åklagarmyndigheten, RåV 2024:7 *Brottsvinster och oförklarade tillgångar*, s. 96.

Enligt utredningen är det inte givet hur bestämmelserna ska tolkas i det avseende som har tagits upp från åklagarhåll. Det går att läsa 48 kap. rättegångsbalken som att det är möjligt för åklagarna att utfärda strafförelägganden även i de fall där ett beslut om förverkande svarar mot ett enskilt anspråk. Men så har alltså inte åklagarna tolkat de nya bestämmelserna. Följden har blivit att ärenden där det tidigare har gått att utfärda strafförelägganden nu hänvisas till domstolsprövning. Enligt utredningen är det inte en lämplig ordning.

Ett strafföreläggande är ett processekonomiskt och effektivt sätt att avgöra ett brottmål. Strafföreläggandet ersätter åtalet. När det har godkänts har det samma verkan som en dom som har fått laga kraft. Därför måste ett enskilt anspråk i ett strafföreläggande vara klart formulerat. Det ska tydligt framgå vilka omständigheter som anspråket grundas på, och det får inte finnas skäl för jämkning. Inget hindrar att beloppet är förenat med ränta.⁷

När möjligheten att ta in ett enskilt anspråk i ett strafföreläggande infördes motiverades det med att ett inte obetydligt antal mål skulle kunna handläggas genom föreläggande av åklagaren i stället för att föras till domstol, om det öppnades en möjlighet att ta upp enskilda anspråk i ett strafföreläggande. Starka praktiska och processekonomiska skäl ansågs tala för att ansvars- och ersättningsfrågorna handläggs i ett sammanhang. Detta bedömdes ligga i linje med en förstärkning av målsägandens ställning. Det ansågs också som angeläget att effektiva och rationella handlägningsformer inte skulle förhindras av omotiverade formella regler.⁸

De skäl som framfördes för att låta ett strafföreläggande omfatta ett enskilt anspråk gör sig fortfarande gällande. Eftersom åklagarna av formella skäl upplever sig vara förhindrade att utfärda strafförelägganden när förverkad egendom svarar mot skadeståndsanspråk hindrar det att brottmålen handläggs i den mest processekonomiska ordningen. Utredningen anser därför att det bör framgå uttryckligen i lag att ett strafföreläggande kan avse att målsäganden har rätt till betalning ur förverkad egendom. Detta kan åstadkommas genom att det i 48 kap. 2 § rättegångsbalken tas in en bestämmelse om att 36 kap. brottsbalken gäller i tillämpliga delar vid utfärdande av ett strafföreläggande. Hänvisningen bör avse hela 36 kap. brottsbalken om förverkanden eftersom även andra förverkandebestämmelser än

⁷ Prop. 1994/95:23 *Ett effektivare brottmålsförfarande*, s. 120.

⁸ Prop. 1994/95:23 s. 102.

36 kap. 22 § brottsbalken bör kunna tillämpas av åklagarna när de utfärdar strafförelägganden, liksom bestämmelserna om företagsbot. Att ett strafföreläggande under vissa förutsättningar får omfatta företagsbot framgår redan i dag av 48 kap. 4 § rättegångsbalken.

9.2 Förverkande av barnpornografi

Företrädare för Åklagarmyndigheten har uppmärksammat att det i förarbetena till den nya förverkandelagstiftningen inte nämns något om förverkande av barnpornografi – exempelvis vilka lagrum som ska tillämpas vid förverkande av digitala enheter med barnpornografiskt material när förundersökningen har lagts ner. Likaså väcker det enligt företrädarna frågor att förverkandebestämmelserna i 36 kap. brottsbalken och lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi är subsidiära i förhållande till varandra.

9.2.1 Mer om problemet

Lagen om förverkande av barnpornografi innehåller bara en paragraf. I den anges att en skildring av barn i pornografisk bild ska förklaras förverkad, men att förverkande får underlåtas om förverkandet är oskäligt. Där anges också att lagen inte tillämpas om en skildring kan förverkas enligt bestämmelser i brottsbalken eller i smuglingslagen.

I 36 kap. 2 § brottsbalken framgår att om en annan författning innehåller någon bestämmelse som avviker från förverkandereglererna i kapitlet, ska den bestämmelsen tillämpas.

Skälet till att det finns en specialreglering om förverkande av barnpornografi är att inte varje skildring av barn i pornografiska bilder eller spridning av sådana bilder är straffbar. Undantag görs för det fall att gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Frågan om gärningen är försvarlig ska avgöras mot bakgrund av syftet med framställningen och det sammanhang i vilket den förekommer. Hänsyn till konstnärliga intressen, allvarligt syftande nyhetsförmedling och vetenskapligt arbete är exempel på fall där ett spridande kan vara försvarligt.⁹

⁹ Prop. 1997/98:43 *Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.*, s. 58. Barnpornografibrottet regleras numera i 16 kap. 10 a och b §§ brottsbalken.

Sedan den särskilda lagen om förverkande av barnpornografi tillkom har själva barnpornografibrottet ändrats och utvidgats till att omfatta fler fall. Trots att utrymmet för att förverka barnpornografi med stöd av brottsbalkens regler i och med det vidgades behölls den särskilda lagen, eftersom det kunde tänkas uppstå situationer som måhända inte täcktes av reglerna i brottsbalken eller lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen). När lagen om förverkande av barnpornografi senast sågs över anförde regeringen att möjligheten att underlåta förverkande borde inskränkas till fall där ett förverkande ansågs vara oskäligt.¹⁰

I samband med att den nya förverkandelagstiftningen trädde i kraft upphävdes åtskilliga förverkandebestämmelser i specialstraffrätten. När 2020 års förverkandeutredning såg över vilka bestämmelser som borde tas bort eller behållas var bland annat följande utgångspunkter av betydelse för den sorteringen:

- Brottsbalkens förverkandebestämmelser borde i så stor utsträckning som möjligt vara generellt tillämpliga även inom specialstraffrätten.
- Förverkandebestämmelser som reglerar väldigt specifika förhållanden borde kvarstå.
- Om det framstår som tveksamt om en särskild förverkandebestämmelse behövs eller inte borde den kvarstå.¹¹

Lagen om förverkande av barnpornografi fanns inte med i den inventering som gjordes i 2020 års förverkandeutredning över specialstraffrätt om förverkande.¹²

I propositionen till den nya förverkandelagstiftningen ansåg regeringen att det fanns skäl att upphäva ytterligare några förverkandebestämmelser i specialstraffrätten jämfört med vad som hade föreslagits i 2020 års förverkandeutredning. Regeringen ansåg också att de bestämmelser som finns i specialstraffrätten, som angav att förverkande skulle undvikas om det var oskäligt, i stället skulle ange att förverkande inte ska ske om det skulle vara *uppenbart* oskäligt. Skälet för det var att samma överväganden som gjordes i fråga om 36 kap.

¹⁰ Prop. 1997/98:43 s. 102 f. och 172 f.

¹¹ SOU 2021:100 *Ny förverkandelagstiftning*, s. 420.

¹² Bilaga 6 till SOU 2021:100.

brottsbalken skulle gälla för bestämmelserna i specialstraffrätten.¹³ I det nya 36 kap. brottsbalken inskränktes möjligheten att underlåta förverkande, på så sätt att förverkande numera inte får ske om det är uppenbart oskäligt.¹⁴

Åklagare som har yttrat sig till utredningen har förklarat att de i sina stämningsansökningar använder lagen om förverkande av barnpornografi som andra- eller tredjehandsgrund i mål om barnpornografibrott. Om åtalet ogillas är det inte säkert att domstolen anser sig kunna förverka själva lagringsenheten (exempelvis hårddisken eller mobiltelefonen) med stöd av 36 kap. brottsbalken, men däremot kan lagen om förverkande av barnpornografibrott användas för sådana digitala lagringsmedier.

9.2.2 Ett uppenbarhetsrekvisit införs i lagen om förverkande av barnpornografi

Förslag

Lagen om förverkande av barnpornografi ändras på så sätt att förverkande ska kunna underlåtas endast om ett förverkande är uppenbart oskäligt.

Bedömning

Subsidiaritetsbestämmelserna i lagen om förverkande av barnpornografi och 36 kap. 2 § brottsbalken bör inte ändras.

Utredningen har övervägt om det vore möjligt att upphäva lagen om förverkande av barnpornografi. Numera – efter att barnpornografibrottet har vidgats och den nya förverkandelagstiftningen har införts – är det nämligen svårt att identifiera en situation där det inte skulle vara möjligt att förverka det barnpornografiska materialet med stöd av de allmänna bestämmelserna om förverkande i 36 kap. 9, 10 och 12 §§ brottsbalken. I vart fall 10 § om förverkande av brottsföremål är i regel tillämplig. Det kan uppstå situationer där ett innehav av barnpornografiska bilder anses försvarligt med stöd av 16 kap. 10 b §

¹³ Prop. 2023/24:144 *En ny förverkandelagstiftning*, s. 219 f.

¹⁴ 36 kap. 20 § brottsbalken.

brottsbalken och därför inte utgör ett barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken. Bilderna borde i så fall kunna förverkas enligt 36 kap. 12 § brottsbalken.

Det kan dock uppkomma mycket speciella situationer där brottsbalkens regelverk inte anses tillräckligt för att ett förverkande ska få ske.¹⁵ Även i dessa fall bör det finnas förutsättningar att förverka det barnpornografiska materialet. Utredningen anser därför att lagen om förverkande av barnpornografi bör finnas kvar. Dess oskälighetsrekvisit bör dock, liksom i övriga specialregleringar om förverkande, ändras så att det är detsamma som i brottsbalken. Rent praktiskt har en sådan ändring förmodligen ingen större betydelse, men den är ändå motiverad av enhetlighetsskäl.

Att lagen om förverkande av barnpornografi är subsidiär i förhållande till brottsbalken bör fortfarande gälla. Utgångspunkten bör, såsom konstaterades när förverkandelagstiftningen senast sågs över, vara att brottsbalkens förverkandebestämmelser i så stor utsträckning som möjligt bör vara generellt tillämpliga även inom specialstraffrätten. I linje med detta bör den särskilda lagstiftningen om förverkande av barnpornografi användas endast i de – fåtal – situationer då förverkande inte kan ske med stöd av 36 kap. brottsbalken. Den bestämmelse i lagen om förverkande av barnpornografi som ger uttryck för detta bör alltså behållas.

När det gäller subsidiaritetsbestämmelsen i 36 kap. 2 § brottsbalken kan det konstateras att den har en generell utformning. Den gäller i förhållande till all förverkandereglering inom specialstraffrätten. Det är enligt utredningen inte motiverat att i den bestämmelsen göra ett särskilt undantag för lagen om förverkande av barnpornografi, även om det förvisso är svårt att se att bestämmelsen i praktiken kan få betydelse i förhållande till just den lagen.

9.3 Tullverkets möjligheter att omedelbart sälja och förstöra egendom

Företrädare för Tullverket som har yttrat sig till utredningen har uppmärksammat två problem kopplade till myndighetens möjligheter att sälja och förstöra beslagtagna egendom i förtid, det vill säga innan det finns ett beslut om förverkande som har fått laga kraft.

¹⁵ Ett exempel på när så var fallet finns i NJA 2014 s. 14.

9.3.1 Mer om problemen

I 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen (2024:710) framgår att Tullverket enligt de förutsättningar som framgår i bestämmelsen omedelbart får sälja eller förstöra egendom som skäligen kan antas bli förverkad enligt 16 § smugglingslagen. I 16 § smugglingslagen anges att förverkande av en vara som har varit föremål för brott enligt den lagen får, trots vad som sägs i 36 kap. 11 § första meningen brottsbalken, ske från den som egendomen tillhör eller som enligt 36 kap. 14 eller 15 § samma balk ska anses vara ägare till egendomen. Bestämmelsen är alltså en specialreglering i förhållande till brottsbalken som möjliggör att hjälpmedelsförverkanden och förverkanden av brottsföremål sker från vilken ägare som helst, utan begränsningarna i brottsbalkens 36 kap. till att det ska ske från exempelvis gärningsmannen eller en senare förvärvare av egendomen.

I 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen finns således Tullverkets möjligheter att omedelbart sälja eller förstöra egendom som kan antas bli förverkad enligt smugglingslagen. I 19 § smugglingslagen finns samma möjlighet för andra myndigheter än Tullverket. Bestämmelsen i 19 § smugglingslagen anger på ett tydligare sätt än 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen att den gäller all egendom som skäligen kan antas bli förverkad på grund av brott enligt smugglingslagen, oavsett vilken lag som förverkandet grundas i.

Företrädarna för Tullverket har noterat att eftersom Tullverket sedan den 8 november 2024 tillämpar 36 kap. brottsbalken vid förverkande – inte 16 § smugglingslagen – har innebörden av 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen blivit otydligare sedan den nya förverkandelagstiftningen trädde i kraft. Myndigheten efterlyser ett förtydligande av att även egendom som har förverkats på grund av brott enligt smugglingslagen med stöd av 36 kap. brottsbalken kan säljas eller förstöras omedelbart precis som före den nya förverkanderegleringen.

Företrädarna för Tullverket har också förklarat att myndigheten har behov av att kunna förstöra egendom i förtid oavsett om det rör sig om brott enligt smugglingslagen eller någon annan lagstiftning som ingår i Tullverkets brottskatalog. Det finns till exempel inte skäl att göra skillnad mellan förstöring av en insmugglad vara och en vara som innehas av någon på något otillåtet sätt. Bestämmelsen i 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen skulle därför enligt företrädarna kunna ut-

formas så att den omfattar alla brott som ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning enligt 8 kap. 1 och 2 §§ tullbefogenhetslagen.

9.3.2 Ökade möjligheter för Tullverket att sälja och förstöra säkrad egendom i förtid

Förslag

Tullverkets och andra myndigheters möjligheter att sälja och förstöra säkrad egendom i förtid regleras på ett uttömmande sätt i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom. Bestämmelserna i 8 kap. 12 och 13 tullbefogenhetslagen samt 18 och 19 §§ smugglingslagen ska upphöra att gälla.

Förverkandebestämmelserna i smugglingslagen är speciallag i förhållande till brottsbalken. I 16 § smugglingslagen finns dock inte någon materiell grund för ett förverkande. Det innebär att Tullverket inte förverkar egendom ”enligt” 16 § smugglingslagen, som det står i 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen. Det är alltså inte längre tydligt vilken typ av egendom som tullbefogenhetslagen ska användas för. Det framgår inte om avsikten är att tullbefogenhetslagens reglering om förtida försäljning och förstörande endast ska kunna användas vid förverkande som sker i samband med smugglingsbrott eller vid alla typer av förverkanden. När 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen inte är tillämplig för Tullverket gäller de allmänna bestämmelserna i brottsbalken (eller annan speciallag).

När det inte finns speciallag som reglerar frågan om förtida försäljning eller förstöring gäller lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. (1974 års förfarandelag). Som har beskrivits i avsnitt 6.4.3 tillåter inte den lagens 4 § försäljning eller förstöring i förtid av beslagtagnen egendom (eftersom lagen endast är tillämplig på egendom som har tillfallit staten på grund av förverkande och på hävda beslag som inte hämtas ut). Det behov som Tullverket har av att kunna sälja eller förstöra beslagtagnen egendom i förtid delar Tullverket med de andra brottsbekämpande myndigheterna. De andra myndigheterna använder 19 § smugglingslagen för att sälja eller förstöra egendom i förtid när förverkandet görs i samband med ansvar för brott enligt den lagen.

Som Tullverket har uppmärksammat behöver myndighetens stöd för förtida försäljning och förstöring av egendom förtydligas. I avsnitt 6.6.5 föreslås nya regler om förtida försäljning och förstöring av beslagtagna egendom. Dessa bestämmelser tillgodoser enligt utredningen både Tullverkets behov av förtydligande och av att i förtid kunna sälja och förstöra annan egendom än den som avses i smugglingslagen. När den nya lagen om säkrad och förverkad egendom införs kan därför 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen samt 18 och 19 §§ smugglingslagen upphöra att gälla. Sådana specialregleringar behövs inte längre då. Den föreslagna lagen om säkrad och förverkad egendom innehåller också regler om ersättning till ägare eller rättighetsinnehavare när egendom har sålts eller förstörts, varför även 8 kap. 13 § tullbefogenhetslagen kan upphävas.

9.4 Tidpunkten för värdeberäkning i tullbefogenhetslagen

Företrädare för Tullverket som har yttrat sig till utredningen har framfört att det bör övervägas om inte tidpunkten för beräkning av värdet av egendom som ska förverkas borde vara densamma när tullåklagare fattar beslut som när allmänna åklagare och polismän fattar beslut.

9.4.1 Mer om problemet

En tullåklagare får enligt 9 kap. 2 § andra stycket tullbefogenhetslagen fatta beslut enligt 3 kap. 4 § 2024 års förfarandelag om värdet av det som ska förverkas uppgår till mindre än hälften av det prisbasbelopp som gällde *när beslaget verkställdes*. Tidpunkten för värdeberäkningen när åklagare och polismän beslutar om förverkande är dock enligt 3 kap. 2 och 4 §§ 2024 års förfarandelag inte när beslaget verkställs utan *när beslutet om förverkande fattas*. I de bestämmelserna anges att om värdet av det som kan komma att förverkas inte överstiger fem prisbasbelopp (för åklagare) eller en tiondel av prisbasbeloppet (för polismän) får de fatta beslut om förverkande. I förarbetena till tullbefogenhetslagen nämns inget om skälet till att en annan tidpunkt har valts – tvärtom anges i författningskommentaren att den relevanta tidpunkten för att avgöra egendomens värde är den

dag då beslut om förverkande fattas.¹⁶ Det tycks vara ett förbiseende som har lett till att tidpunkten inte har reglerats på samma sätt som i 2024 års förfarandelag.

9.4.2 Värdeberäkningar vid samma tidpunkt

Förslag

Värderingstidpunkten när Tullverkets personal fattar förverkandebeslut regleras enhetligt med värderingstidpunkten för när allmänna åklagare och polismän fattar förverkandebeslut. I båda fallen ska värdet beräknas utifrån tidpunkten när beslutet om förverkande fattas.

Sannolikt ligger tidpunkten för ett förverkandebeslut i tullbefogenhetslagen respektive 2024 års förfarandelag i de flesta fall nära den tidpunkt när ett beslag verkställs. Att bestämmelserna är olika utformade för tullåklagare och allmänna åklagare saknar alltså förmodligen i de flesta fall praktisk betydelse. Av enhetlighetsskäl, och i syfte att förenkla rättstillämpningen, bör dock tidpunkten vara densamma oavsett om förverkandebeslutet fattas i Tullverkets verksamhet eller av en allmän åklagare eller polisman. Utredningen anser därför att 9 kap. 2 § tullbefogenhetslagen bör justeras på så sätt att värdeberäkningstidpunkten ska vara när beslutet om förverkande fattas. Regeringen ansåg i propositionen till den nya förverkandelagstiftningen att detta bör vara den relevanta tidpunkten för att avgöra egendomens värde.¹⁷ Skulle det i något fall vara en betydande skillnad i värde mellan tidpunkterna – exempelvis för att egendomen har sjunkit i värde under beslagstiden – finns tillräckliga rättssäkerhetsgarantier inbyggda i förfarandet, eftersom den enskilde alltid har möjlighet att med stöd av 3 kap. 5 § 2024 års förfarandelag anmäla missnöje mot beslutet och på så sätt få frågan prövad i domstol.

¹⁶ Prop. 2024/25:129 *Skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods*, s. 87 f. och 112 f. och SOU 2023:99 *Nya tullrättsliga sanktioner och skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods*, s. 337 f. och 558.

¹⁷ Prop. 2023/24:144 s. 315.

9.5 Fullgörelseförverkande av penningtvättade medel

Företrädare för Åklagarmyndigheten som har yttrat sig till utredningen har lyft att åklagarna ser behov av en möjlighet till fullgörelseförverkande även av det som har varit föremål för penningtvättsbrott.

9.5.1 Mer om problemet

Det som åklagarna kallar fullgörelseförverkande är förverkanden med stöd av 36 kap. 8 § brottsbalken. I den bestämmelsen framgår att vid förverkande av *brottsvinster, kostnadsersättning eller oförklarade tillgångar* som innefattar betalningsskyldighet får *annan egendom* förverkas, under förutsättning att egendomen skulle kunna utmätas utan att det strider mot 5 kap. utsökningsbalken. Det finns alltså lagstöd för att förverka vilken egendom som helst för att säkerställa fullgörande av en betalningsförpliktelse på grund av förverkande av exempelvis en brottsvinst. Om inte själva brottsvinsten kan påträffas hos förverkandesvaranden kan någon annan av hans eller hennes tillgångar förverkas med stöd av 36 kap. 8 § brottsbalken – vilket innebär att legala tillgångar kan förverkas med stöd av bestämmelsen.

Förverkanden av brottsvinster, kostnadsersättningar och oförklarade tillgångar regleras i 36 kap. 3–7 §§ brottsbalken. I penningtvättsärenden grundas beslut att förverka penningtvättade medel inte på de bestämmelserna, eftersom det endast är ersättningen till penningtvättaren som är en brottsvinst. Förverkanden i sådana mål kan i stället grundas på 36 kap. 10 § brottsbalken om förverkande av brottsföremål. Penningtvättsbrott, som regleras i 3 och 4 §§ lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott (penningtvättslagen), behöver nämligen inte innebära att den tilltalade, alltså penningtvättaren, har gjort en vinst. Brottet består i att omsätta eller vidta andra åtgärder med pengar som härrör från brott eller brottslig verksamhet, i syfte att dölja pengarnas ursprung eller att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig pengarna. Det innebär att de tvättade pengarna (eller egendom i någon annan form som har tvättats) är brottsföremål – någon har till exempel tagit befattning med dem på ett sätt som utgör brott.

Det är alltså inte möjligt att fullgöra en betalningsförpliktelse avseende förverkade penningtvättade medel genom att någon annan

egendom förverkas.¹⁸ Företrädarna för Åklagarmyndigheten beskriver att det här får stor praktisk betydelse vid beslagshanteringen, eftersom penningtvättsbrott ofta innebär att pengar säkras från sammanblandade konton. Det går sällan att säga exakt vilka pengar som är själva brottsföremålet. Det skulle vara pedagogiskt enklare att förklara att vilka pengar som helst får förverkas från ett konto – även om medlen har blandats ihop – om det fanns en möjlighet till ett senare fullgörelseförverkande av sammanblandade pengar med stöd av 36 kap. 8 § brottsbalken. Åklagaren skulle då kunna framställa ett yrkande om en betalningsförpliktelse motsvarande värdet av det som har varit föremål för brott och ett yrkande om (sak)förverkande av den kontobehållning som har tagits i penningbeslag för att fullgöra värdeförverkandet. Om det även finns ett skadeståndsanspråk i en sådan situation får konkurrensen lösas med stöd av 36 kap. 22 § brottsbalken.

9.5.2 En utvidgad möjlighet till fullgörelseförverkande

Förslag

Fullgörelseförverkande ska även få ske vid värdeförverkanden enligt 36 kap. 10 § brottsbalken.

Av 36 kap. 10 § brottsbalken följer att förverkande får ske av brottsföremål, med vilket avses egendom som har framställts genom brott, vars användande utgör brott, som någon har tagit befattning med på varit föremål för brott. I stället för egendomen får dess värde förverkas. Penningbeslag får ske av egendom som skäligen kan antas bli förverkad, vilket innebär att penningbeslag kan användas för att säkra ett förverkat värde i penningtvättsärenden i stället för att säkra själva de penningtvättade medlen. Samma möjlighet kommer att finnas när penningbeslag ersätts med den utvidgade beslagsbestämmelse som nu föreslås (se avsnitt 3.2.4). Detta talar för att det inte behövs någon ny bestämmelse med anledning av åklagarnas synpunkter om förverkanden i penningtvättsärenden.

Det finns dock även skäl som talar i motsatt riktning. Under en förundersökning kan det nämligen finnas behov för åklagarna att göra skillnad mellan pengar som utgör själva brottsföremålet och pengar

¹⁸ Ett värdeförverkande är i och för sig möjligt, men inte ett sakförverkande med andra pengar.

som har tagits i beslag på en annan grund. Det gäller inte minst om ett beslag ska hävas till en målsägande som har bättre rätt till just vissa utpekade pengar. Dessutom kan fullgörelseförverkande behöva användas för att säkra annan egendom än pengar, exempelvis fondandelar eller kryptotillgångar. Den typen av tillgångar används regelbundet av penningtvättare.

Utredningen anser därför att möjligheten att använda fullgörelseförverkande bör utvidgas. En sådan utvidgning skulle minska risken för den typ av problem som har tagits upp från åklagarhåll samtidigt som den också skulle leda till ökad tydlighet för den som drabbas av ett beslag.

Utredningen har övervägt olika sätt att lagtekniskt åstadkomma en sådan utvidgning. Ett möjligt sätt är att lägga till en specialbestämmelse om fullgörelseförverkande i penningtvättslagen. Den lagen har redan en specialbestämmelse om förverkande i 11 §, där det anges att förverkande av egendom som har varit föremål för brott enligt lagen får ske hos gärningsmannen eller hos den som har medverkat till brottet, även om egendomen tillhör någon annan. Ytterligare specialreglering om förverkande skulle alltså inte avvika från lagens systematik. I en ny sådan bestämmelse skulle det kunna anges att en betalningsförpliktelse som avser brottsföremål kan fullgöras genom att annan egendom än själva brottsföremålet förverkas.

Utredningen bedömer dock att den utvidgade möjligheten till fullgörelseförverkande inte bör vara begränsad till penningtvättsfallen. Visserligen är det i praktiken ofta i fråga om penningtvätt som det problem som åklagarna har lyft uppstår, men det kan förekomma även andra situationer där det kan vara motiverat med en utvidgad möjlighet till fullgörelseförverkande. Så kan exempelvis vara fallet vid häleri och bedrägeri. Den utvidgade möjligheten bör därför finnas i 36 kap. brottsbalken så att den avser alla brott. Utredningen föreslår att den placeras som ett sista stycke i 36 kap. 10 § där det framgår att i stället för ett värdeförverkande enligt bestämmelsen får annan egendom förverkas, under förutsättning att egendomen skulle kunna utmätas utan att det strider mot 5 kap. utskönningsbalken. Tillägget ska alltså inte kunna tillämpas om förverkandet avser själva brottsföremålet som ska förverkas enligt 36 kap. 10 §, utan endast om det i stället för brottsföremålet ska förverkas ett värde, exempelvis för att brottsföremålet inte längre finns i behåll. I den situationen kommer beslutet om förverkande endast att innebära att den

enskilde får en betalningsskyldighet till staten. För staten spelar det i så fall ingen roll på vilket sätt betalningsförpliktelsen fullgörs. Liksom vid andra betalningsförpliktelser bör denna därför kunna fullgöras genom att någon annan egendom som påträffas hos den enskilde förverkas, exempelvis bankmedel, värdepapper eller dyrbara föremål som den enskilde äger. Bestämmelsen bör alltså korrespondera med 36 kap. 8 § brottsbalken.

9.6 Utbetalning av skadestånd till barn

I och med den nya förordningen (2024:902) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot (förfarandeförordningen) betalar Polisen ut skadestånd till målsägande som har tillerkänts rätt till betalning ur förverkad egendom. Om målsäganden är ett barn kan det i vissa fall finnas behov av att skydda de utbetalda pengarna från barnets vårdnadshavare, vilket inte är möjligt enligt de nuvarande reglerna.

9.6.1 Mer om problemet

När ett barn ärver pengar till ett värde som överstiger ett prisbasbelopp, eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska pengarna sättas in på ett överförmyndarspärtrat konto i barnets namn. Detsamma gäller om pengar till ett sådant värde ska betalas ut i vissa andra situationer, bland annat om pengar ska betalas ut som ett försäkringsbelopp, som brottsskadeersättning, eller med anledning av ett skadeståndsanspråk mot staten.¹⁹ Pengar som har betalats till ett sådant konto får inte tas ut utan överförmyndarens samtycke. Skälet för regleringen är att det i vissa fall kan finnas en risk för att barnets pengar används på ett otillbörligt sätt, om vårdnadshavarna är fria att disponera över dem. I de flesta fall är en insättning på ett spärrat konto tänkt att gälla under en begränsad tid, till dess att överförmyndaren har kunnat konstatera att det saknas skäl att göra någon inskränkning i vårdnadshavarnas förvaltning.²⁰

¹⁹ 16 kap. 11 § första och andra styckena föräldrabalken. I SOU 2025:23 *Ersättningsregler med brottsoffret i fokus*, föreslås att pengar som Kronofogden betalar ut i mål om utmätning läggs till listan.

²⁰ Prop. 1993/94:251 *Förmynderskapslagstiftningen*, s. 128–130.

Genom den nya förverkandelagstiftningen har rätten möjlighet att besluta att en målsägande har rätt till betalning ur förverkade medel. Det kan göras om rätten beslutar om förverkande av penningmedel och bifaller ett anspråk på penningmedel från en målsägande i samma rättegång, om anspråket svarar mot det som har förverkats.²¹ Om rätten fattar ett sådant beslut, och staten till följd av förverkande-beslutet får in pengar, ska Polisen kontakta målsäganden och över-sända pengarna.²² Om en sådan utbetalning görs till en omyndig person, finns inga lagliga förutsättningar att skydda de utbetalda pengarna från vårdnadshavarnas kontroll.

9.6.2 Ett skydd för pengar som Polisen betalar ut till omyndiga

Förslag

Den skyldighet som bland andra dödsbon, försäkringsgivare och Brottsoffermyndigheten har att sätta in pengar som tillfaller en omyndig person på ett spärrat bankkonto ska utsträckas till att omfatta även Polisen vid utbetalningar till målsägande av pengar som har influtit genom förverkande. Polisen ska alltid underrätta överförmyndaren innan en utbetalning sker till någon som är under 18 år.

Skälet till att vissa utbetalningar till omyndiga skyddas genom insättningar till överförmyndarspärade konton är risken för att den omyndigas vårdnadshavare ska missbruka de utbetalda pengarna. Den risken är lika stor när Polisen gör utbetalningar som när Brotts-offermyndigheten, försäkringsgivare och kanske snart Kronofogden gör utbetalningar. Risken är särskilt stor om de förverkade medlen har flutit in i ett mål där den omyndigas vårdnadshavare är skade-ståndsansvarig.

Utredningen anser därför att det bör införas en skyldighet i 16 kap. 11 § föräldrabalken för Polisen att göra en direktinsättning på ett överförmyndarspärat konto vid utbetalningar till omyndiga måls-ägande som avser högre värden. När en sådan utbetalning görs bör

²¹ 36 kap. 22 § brottsbalken.

²² 3 § förfarandeförordningen. Bestämmelsen beskrivs mer i kapitel 10.

Polisen, liksom övriga organisationer som listas i 16 kap. 11 § föräldrabalken, behöva anmäla utbetalningen till förmyndaren och överförmyndaren genast när den sker.

Bestämmelserna i 16 kap. 11 § föräldrabalken är endast tillämpliga på utbetalningar som överstiger ett prisbasbelopp (59 200 kronor år 2026). Om ett barns vårdnadshavare missbrukar utbetalda pengar kan det innebära en stor skada för barnet även om pengarna inte uppgår till ett prisbasbelopp. Det kan därför finnas behov av att skydda pengarna för barnets räkning även i dessa fall. Brottsoffermyndigheten och Kronofogden underrättar därför alltid överförmyndaren innan en utbetalning görs till någon som inte har fyllt 18 år. Enligt utredningens uppfattning bör regeringen införa en motsvarande underrättelseskyldighet för Polisen i förfarandeförordningen.²³

9.7 Ska ett förverkandebeslut förfalla efter tio år?

Ett beslut om förverkande förfaller om det inte har verkställts inom tio år från det att beslutet har fått laga kraft. Det finns inga bestämmelser som medger att tiden förlängs. En fråga som har lyfts i utredningsarbetet är om tiden borde kunna förlängas i vissa fall, till exempel om den tilltalade inte har kunnat tjäna några pengar för att fullgöra ett förverkandebeslut eftersom denne har avtjänat ett långt straff.

9.7.1 Mer om problemet

Av 36 kap. 31 § brottsbalken följer att ett beslut om förverkande, om åtgärd som kan förhindra missbruk eller om företagsbot förfaller, om beslutet inte har verkställts inom tio år från det att beslutet fick laga kraft. Bestämmelsen gäller även inom specialstraffrätten, och har inte ändrats i sak genom den nya förverkandelagstiftningen. Någon förlängning av preskriptionstiden, till exempel genom att Kronofogden företar en verkställighetsåtgärd eller genom att en delbetalning har verkställts, förekommer inte.²⁴

Andra straffrättsliga sanktioner än förverkanden kan också preskriberas. Regler om det finns i 35 kap. brottsbalken. Där framgår

²³ Jämför SOU 2025:23 s. 396 f.

²⁴ Bäcklund, Agneta, Wersäll, Fredrik, 2025, *Brottsbalken Del III – En kommentar*, Norstedts juridik, Juno, kommentaren till 36 kap. 31 §.

tidsfrister för åtalpreskription och absolut preskription, som innebär att en påföljd inte längre får dömas ut efter vissa tider, och regler om påföljdspreskription, som innebär att en utdömd påföljd inte längre får verkställas när en viss tid har förflutit från domen.²⁵ Påföljdspreskription kan ske av böter, sluten ungdomsvård och ungdomstjänst, men inte av övriga påföljder.²⁶

Ett värdeförverkande är visserligen normalt en straffrättslig sanktion, men är också en fordran från staten. Det finns därför även skäl att beskriva de preskriptionstider som gäller för fordringar.

För *fordringar i allmänhet* gäller preskriptionslagens (1981:130) regler, som sammanfattningsvis innebär att preskriptionstiden för de flesta fordringar är tio år (tre år för konsumenter), men att preskriptionstiden kan förlängas genom att gäldenären erkänner fordringen, att gäldenären får en skriftlig påminnelse av borgenären eller att borgenären väcker talan mot gäldenären. Preskriptionstiden kan förlängas på det sättet hur många gånger som helst.

För *statens fordringar* gäller i de flesta fall de preskriptionsregler som finns i lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m. (skattepreskriptionslagen). Huvudregeln enligt den lagen är att sådana fordringar preskriberas fem år efter utgången av det kalenderår som fordran förföll till betalning.²⁷ Om gäldenären medges anstånd med betalningen förlängs preskriptionstiden som huvudregel.²⁸ Preskriptionstiden får också förlängas av förvaltningsrätten efter ansökan av Skatteverket. Förlängning av preskriptionstiden regleras i 7 § skattepreskriptionslagen. En sådan förlängning får ske om den som svarar för betalning av fordringen har

- överlåtit, undanskaffat eller upplåtit särskild rätt till egendom och det kan antas att han eller hon gjort detta för att försvåra det allmännas möjligheter att få betalt för fordringen,
- har saknat känd hemvist och det inte har kunnat klarläggas var han eller hon har uppehållit sig,
- inte har kunnat anträffas på känd hemvist inom riket och det inte har kunnat klarläggas var han eller hon har uppehållit sig samt det kan antas att han eller hon har hållit sig undan, eller

²⁵ 35 kap. 1 § brottsbalken.

²⁶ 35 kap. 7–9 §§ brottsbalken.

²⁷ 3 § första stycket skattepreskriptionslagen.

²⁸ 4 § första stycket och 6 § skattepreskriptionslagen.

- har stadigvarande vistats utomlands.

En förlängning får beslutas endast om förhållandena som grundar förlängningsansökan har förelegat sedan fordringen överlämnades för indrivning och särskilda skäl inte talar mot en förlängning.²⁹ Om en fordran förlängs med stöd av 7 § skattepreskriptionslagen löper en ny femårig preskriptionstid efter den gamla preskriptionstiden. Ytterligare en förlängning av preskriptionstiden får ske om det är påkallat från allmän synpunkt.³⁰

Företrädare för Polisen som har yttrat sig till utredningen beskriver att det har hänt att en tilltalad har ådömts ett värdeförverkande till ett högt belopp, samtidigt som denne har behövt avtjäna ett fängelsestraff som överstiger 10 år. Om förverkandesvaranden i så fall saknar tillgångar innan straffet verkställs, finns ingen möjlighet för denne att senare tjäna in legala medel att betala skulden med. Företrädarna undrar om det borde finnas en möjlighet till preskriptionsförlängning i vissa fall.

9.7.2 En möjlighet att förlänga tiden innan ett förverkandebeslut förfaller

Förslag

Det införs en ny bestämmelse i 36 kap. brottsbalken som innebär att tiden innan ett förverkande förfaller får förlängas med fem år i taget under vissa förutsättningar.

I vissa särskilda fall kan preskription av en förverkandefordran leda till resultat som uppfattas som stötande för det allmänna rättsmedvetandet. Det handlar framför allt om situationer när preskriptionen beror på att den dömda har avtjänat ett långt fängelsestraff, men personen sannolikt kommer att få förutsättningar att betala fordran efter att straffet har avtjänats. Det kan bero på att den dömda har lyckats undanhålla pengar eller värdefull egendom från de brottsbekämpande myndigheterna, men får egendomen i sin besittning igen efter sitt

²⁹ I bestämmelsen finns också regler om företrädare för juridiska personer och om fordringar på skattetillägg, som inte återges här.

³⁰ 8 § skattepreskriptionslagen.

frisläppande. Det skulle också kunna vara så att den dömden har fått ett större arv eller en gåva en längre tid efter domen.

I synnerhet om det finns ett skadeståndskrav som svarar mot förverkandet kan det i ett sådant fall vara motiverat att staten får längre tid på sig att driva in kravet. I det sammanhanget bör det också beaktas att övriga skadeståndskrav har en preskriptionstid enligt preskriptionslagen, vilket innebär att preskriptionsavbrott kan ske hur många gånger som helst genom skriftliga påminnelser. En möjlighet att förlänga preskriptionstiden för en förverkandefordran skulle alltså göra att en målsägande vars fordran drivs in av staten inte hamnar i sämre situation än andra målsägande ur preskriptionshänseende (jämför dock avsnitt 10.6).

Utredningen har mot den här bakgrunden övervägt hur den här typen av stötande resultat skulle kunna undvikas.

Ingen generell förlängning av förfallotiden

Ett sätt att åstadkomma detta vore att generellt förlänga tiden i 36 kap. 31 § brottsbalken innan förverkanden förfaller, till exempelvis 15 eller 20 år. En sådan åtgärd vore lagtekniskt enkel att genomföra och är systematiskt förenlig med de omfattande straffskärpningar som har genomförts under de senaste åren.

Samtidigt ska sägas att en förlängd preskriptionstid riskerar att försvåra den dömdes återanpassning i samhället. Det är sannolikt ganska sällsynt att den som saknar finansiella tillgångar innan ett straff verkställs, och sedan avtjänar ett långt fängelsestraff, därefter får ekonomiska förutsättningar att betala ett högt belopp avseende ett värdeförverkande till staten. Om brottsvinsten inte finns kvar hos den dömden, och den dömden även i övrigt har dålig ekonomi, lär inte löftet om framtida statliga indrivningar verka motiverande för ambitionen att skaffa sig ett lönearbete.

Av de skälen anser utredningen att det visserligen bör vara möjligt att förlänga preskriptionstiden för förverkandebeslut, men att möjligheten bör vara begränsad till sådana situationer där det finns starka skäl.

En möjlighet till förlängning i undantagsfall

Enligt utredningen bör det endast vara möjligt att förlänga förfallotiden för förverkanden i undantagsfall. Det bör handla om situationer där det framstår som angeläget att tiden förlängs – till exempel för att en målsägande ska få ersättning ur förverkad egendom eller för att den dömda kan förväntas klara att betala förverkandefordran inom överskådlig tid. Så skulle kunna vara fallet om den dömda har verkställt ett långt fängelsestraff men kan förväntas få en normal inkomst efter frisläppandet, eller om det i övrigt finns anledning att tro att den dömda kommer att få tillgångar av något värde.

Enbart att den dömda har verkställt ett långt straff eller att det finns ett enskilt anspråk som ska ersättas ur förverkade medel bör enligt utredningen inte vara tillräckliga skäl för att förlänga tiden. Om den dömda personen sannolikt kommer att ha dålig ekonomi även efter frisläppandet – exempelvis för att personen alltid har haft det tidigare och har begränsade möjligheter att få tillräckliga inkomster för att försörja sig – bör skälen inte anses tillräckliga för en förlängning. Detsamma bör vara fallet om målsäganden anser att det inte är motiverat att tiden förlängs.

I utredningen har olika sätt att åstadkomma en möjlighet till förlängning av preskriptionsfristen diskuterats. Det skulle kunna göras genom en hänvisning i 36 kap. 31 § brottsbalken till 7 § skattepreskriptionslagen. Där skulle det kunna anges att tiden innan ett beslut förfaller får förlängas enligt de förutsättningar som anges i den bestämmelsen. Då skulle samma regler som motiverar förlängningar av preskriptionstiden för statens övriga fordringar även bli tillämpliga för förverkandefordringar.

Samtidigt finns stora skillnader mellan sådana statliga fordringar som regleras i skattepreskriptionslagen och förverkandefordringar. Utredningen har därför landat i att en ny möjlighet till förlängd preskriptionstid lagtekniskt bör åstadkommas genom en materiell reglering direkt i 36 kap. brottsbalken. Utredningen föreslår därför att det införs en ny paragraf i 36 kap. – 32 § – där det framgår att den tid som avses i 31 § brottsbalken får förlängas med fem år efter ansökan av åklagare. En förlängning bör få ske om det är motiverat av särskilda skäl. Det bör även vara möjligt att förlänga tiden med ytterligare fem år efter en förnyad ansökan. Har en ansökan om förlängning gjorts

föreslås beslutet om förverkande förfalla tidigast när frågan har avgjorts genom ett slutligt beslut som fått laga kraft.

Förlängningsärenden bör prövas på samma sätt som mål om förvandling av böter enligt bötesverkställighetslagen (1979:189). På så sätt åstadkoms att målen prövas av tingsrätten (och inte av förvaltningsrätten som prövar mål enligt skattepreskriptionslagen), samt att sedvanliga processuella regler gäller för prövningen.

Åklagaren bör vara den som för talan i fråga om en förlängning av tiden ska ske. Åklagaren vet förvisso inte av sig själv om förverkandet har gått att verkställa eller inte, men kan uppmärksammas på att det finns skäl till en förlängning av exempelvis Kronofogden, Polisen eller Kriminalvården, om någon av myndigheterna får anledning att tro att det finns omständigheter som motiverar en förlängning.

9.8 Solidariskt förverkande

Företrädare för Åklagarmyndigheten som har yttrat sig till utredningen har framfört att det behövs större möjligheter till solidariskt förverkande av en brottsvinst. Behovet blir enligt åklagarna särskilt tydligt i situationer där förverkandet svarar mot ett skadestånd (som normalt är solidariskt) eftersom det i praktiken innebär att målsäganden inte själv kan kräva in hela sitt skadestånd från den som har bäst förutsättningar att betala.

Ytterligare en fråga från åklagarna rör solidariskt skadeståndsansvar. I förarbetena till den nya förverkandelagstiftningen står det att en solidarisk betalningsskyldighet för flera personer som samtidigt får förverkandebeslut riktade mot sig var för sig inte hindrar att rätten beslutar att målsäganden har rätt till betalning ur förverkade medel.³¹ Åklagarna undrar vad som blir den praktiska innebörden av det. Om ett förverkande sker hos en tilltalad står det klart att målsäganden inte kan vända sig till denne, men kan målsäganden ändå vända sig till en annan tilltalad med solidariskt ansvar? Det borde enligt åklagarna vara så att var och en av de solidariskt ansvariga har rätt att avräkna skadeståndsbetalningar som har skett, oavsett vem som har betalat, mot statens verkställighet av förverkandet. Den solidariskt ansvarige bör alltså kontrollera med andra solidariskt ansvariga

³¹ Prop. 2023/24:144 s. 285 f. och s. 443.

vad som har betalats innan han eller hon betalar något till staten eller till målsäganden.

9.8.1 Mer om problemet

Om flera personer ansvarar för en skada är huvudregeln att samtliga skadevällare svarar solidariskt, om inte något annat följer genom en begränsning i den skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem. Att så är fallet framgår uttryckligen i 6 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207). Den skadelidande kan alltså kräva var och en av skadevällarna på så stort skadestånd som han eller hon hade fått betala om han eller hon varit ensam ansvarig. Undantag kan göras om en av de ansvariga har fått sitt skadestånd reducerat på så sätt att han eller hon bara svarar för en del av skadeståndet, till exempel om ett barn och en vuxen tillsammans har vållat skadan.³²

I skadeståndslagen framgår inte hur skadeståndsskyldigheten slutligen ska fördelas mellan de inblandade. Om en av skadevällarna har betalat skadeståndet har han eller hon en rätt till återkrav – en regressrätt – mot de medansvariga.

Om flera gärningsmän har dömts för att tillsammans eller i samverkan ha begått samma brott är det i och för sig möjligt att besluta att vinsterna från brottet ska förverkas solidariskt från gärningsmännen. Huvudregeln är emellertid enligt 36 kap. 4 § brottsbalken tredje stycket att förverkande inte ska ådömas solidariskt, utan att förverkande av brottsvinster bör beräknas särskilt för var och en. Om det saknas närmare utredning om hur en brottsvinst har delats upp mellan flera tilltalade kan den delas upp med lika stor del per tilltalad.³³

För att ett solidariskt förverkande av en brottsvinst ska vara möjligt ska det finnas särskilda skäl. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska det enligt förarbetena beaktas att ett förverkande är en straffrättslig sanktion som bör vara individuellt bestämd och som syftar till att neutralisera vinster. Solidariskt förverkande kan innebära att en person får betala ett större belopp än den egna vinsten, medan någon annan får behålla en del av sin vinst. Utgångspunkten bör därför enligt förarbetena vara att solidariskt förverkande inte kommer i fråga när det gäller relationen mellan flera fysiska personer.

³² Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, 2025, *Skadeståndslagen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno, version 8 B, kommentaren till 6 kap. 4 §.

³³ Rättsfallet NJA 2004 s. 204 och prop. 2023/24:144 s. 242 f.

När en brottsvinst har uppkommit med inblandning av juridiska personer bör däremot utrymmet vara större. Som exempel kan nämnas situationer där det civilrättsligt skulle bli aktuellt med ansvarsgenombrott, det vill säga där det inte finns skäl att upprätthålla gränserna mellan till exempel ett moderbolag och ett dotterbolag, eller mellan en fysisk person och en juridisk person. I praktiken rör det sig i sådana fall ofta om bulvansituationer eller situationer där aktiebolaget som verksamhetsform missbrukas för att kringgå ansvar för förpliktelser.³⁴

Hovrätten för Västra Sverige har i ett nyligen avgjort rättsfall bedömt att det fanns skäl att avvika från huvudregeln om individuell fördelning av förverkandeyrkandena utifrån utredning eller, i avsaknad av utredning, på huvudtal, och i stället besluta om solidariskt förverkande. Detta trots att svarandena var fysiska personer. Omständigheterna var sådana att flera medlemmar i en familj, som hade en sammanflätad ekonomi, dömdes som medgärningsmän för grov narkotikabrottslighet. Familjemedlemmarna hade haft gemensam kontroll över de kontomedel och kryptotillgångar som skulle förverkas. Strukturen på den brottsliga verksamheten hade enligt hovrätten tydliga likheter med ett familjeföretag.³⁵

9.8.2 Ingen utvidgad möjlighet till solidariskt förverkande

Bedömning

Möjligheten att besluta om solidariskt förverkande av brottsvinster bör inte utvidgas.

Som nyss beskrivits finns redan i dag möjlighet att besluta om solidariskt förverkande av brottsvinster i 36 kap. 4 § sista stycket brottsbalken. Enbart den omständigheten att det finns ett skadeståndsanspråk med solidariskt ansvar utgör dock inte skäl för ett solidariskt förverkande. Problematiken när målsäganden får ersättning ur förverkade medel och det finns ett solidariskt skadeståndsansvar beskrivs mer i kapitel 10, särskilt avsnitt 10.6. Skadeståndet bör dock enligt utredningen kunna fullgöras även på andra sätt än genom förverkande. Liksom i andra fall av solidariskt betalningsansvar för ford-

³⁴ Prop. 2023/24:144 s. 419 f.

³⁵ Hovrätten för Västra Sveriges dom den 18 juli 2025, mål B 3696-25.

ringar bör den som betalar något till borgenären (det vill säga målsäganden) kontrollera att skulden inte redan är betald. En målsägande som får betalt två gånger är som huvudregel skyldig att återbetala det som han eller hon har fått för mycket, enligt principen om återställande av misstagsbetalningar (*condictio indebiti*).

I lagstiftningsarbetet med den nya förverkandelagstiftningen framförde Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten att det borde övervägas om flera som medverkat till ett brott som gett upphov till en brottsvinst borde svara gemensamt mot staten. Regeringen bedömde dock att en sådan ordning kunde ifrågasättas, eftersom förverkandet i så fall i praktiken skulle innebära att ett av flera förverkandesubjekt drabbades av en förlust, där förverkandet översteg hans eller hennes del av vinsten, samtidigt som övriga medverkande skulle ha rätt att behålla sina respektive andelar av brottsvinsten. Sett i ljuset av förverkandesanktionens syfte skulle en sådan förändring enligt regeringen vara svår att försvara.³⁶

Utredningen har inte någon annan uppfattning än vad regeringen hade för drygt ett år sedan. Som illustreras av det nyss beskrivna hovrättsfallet finns det också möjlighet att i rättspraxis närmare utveckla under vilka förutsättningar som solidariskt förverkande bör kunna användas. Utredningen bedömer därför att det inte nu finns skäl att utvidga möjligheten till solidariskt förverkande.

9.9 Uppgiftsskyldighet i associationsrättslig lagstiftning

I ett sent skede i arbetet med den nya förverkandelagstiftningen uppkom frågan om det borde införas en uppgiftsskyldighet för utredningar om självständigt förverkande i den associationsrättsliga lagstiftningen för personer som i dag har en uppgiftsskyldighet vid förundersökningar i brottmål.

³⁶ Prop. 2023/24:144 s. 242 f.

9.9.1 Mer om problemet

När den nya förverkandelagstiftningen infördes ändrades samtidigt 8 kap. 2 b § lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument, på så sätt att en svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut är skyldiga att lämna ut vissa uppgifter, inte bara om det begärs under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, utan även i samband med en utredning om självständigt förverkande. Motsvarande ändringar infördes också i fler av rörelselagarna, bland andra lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och försäkringsrörelselagen (2010:2043).

Vid lagrådsgranskningen av bestämmelsen noterade Lagrådet att det även i den associationsrättsliga lagstiftningen finns bestämmelser om tystnadsplikt, till vilka har fogats kompletterande bestämmelser om upplysningsplikt gentemot undersökningsledare vid förundersökning i brottmål. Lagrådet konstaterade att det kan finnas anledning att överväga om också dessa borde kompletteras på samma sätt som bland annat 8 kap. 2 b §.³⁷

I propositionen anslöt sig regeringen till Lagrådets uppfattning. Regeringen förklarade att det inte hade lagts fram några förslag om motsvarande upplysningsplikt i den associationsrättsliga lagstiftningen, trots att upplysningsplikten i brottmål där i övrigt var reglerad på motsvarande vis som i de så kallade rörelselagarna. Regeringen uttalade att det i ett annat sammanhang kan finnas skäl att överväga om motsvarande ändringar borde göras i den associationsrättsliga lagstiftningen.³⁸

Rörelselagarna är ett antal lagar på finansmarknadsområdet som innehåller bestämmelser om banksekretess och om uppgiftsskyldighet för finansiella företag i förundersökningar och utredningar om självständigt förverkande. Vilka lagar det rör sig om har beskrivits i avsnitt 4.5.3.

De lagar som har bestämmelser med en motsvarande uppgiftsskyldighet för revisorer som den som regleras i rörelselagarna är följande:

³⁷ Prop. 2023/24:144 s. 898 f.

³⁸ Prop. 2023/24:144 s. 310.

- Aktiebolagslagen (2005:551): både för revisorer i 9 kap. 46 § och för lekmannarevisorer i 10 kap. 18 §.
- Lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar i 8 kap. 50 §.
- Stiftelselagen (1994:1220) i 4 kap. 15 §.
- Revisionslagen (1999:1079) i 36 §.

9.9.2 Anpassning av associationsrättsliga lagar

Förslag

Uppgiftsskyldigheten för revisorer i de associationsrättsliga lagarna och i revisionslagen utvidgas så att den även avser upplysningar i mål om självständigt förverkande.

Uppgiftsskyldigheten för revisorer grundas i att samhällets intresse av att ingripa mot brott har ansetts vara överordnat de intressen som bestämmelserna om revisorernas tystnadsplikt avser att skydda. En förutsättning för att den legala upplysningsskyldigheten för revisorer ska inträda är att ett beslut om att inleda förundersökning har fattats. Revisorns uppgiftsskyldighet vid förundersökningar är inte obegränsad. Den gäller bara uppgifter om företagets angelägenheter. I förarbetena sägs att av naturliga skäl avser uppgiftsskyldigheten främst frågor som hänger samman med bolagets interna och externa redovisning. Å andra sidan behöver inte förundersökningen vara föranledd av att någon i bolaget har begått ett brott. Förundersökningsledaren kan till exempel begära upplysningar från revisorerna i ett företag som har levererat varor till eller köpt varor från ett annat företag, där det misstänks ha pågått brottslig verksamhet.³⁹

Uppgiftsskyldigheten för revisorer i rörelselagarna utvidgades alltså nyss till att avse uppgifter i mål om självständigt förverkande. Det motiverades med att en effektiv tillgångsinriktad brottsbekämpning kräver att utredande myndigheter har tillgång till den information och de informationskällor som behövs för att utreda om den egendom som har påträffats härrör från brottslig verksamhet eller om den har införskaffats med legalt åtkomna medel. Regeringen anförde

³⁹ Prop. 1984/85:30 om effektivare företagsrevision, s. 13 och 23.

också att när den nya förverkandeformen infördes skulle utredande myndigheter ha behov av information från olika slag av finansiella företag.⁴⁰

De skäl som nu har beskrivits gäller även för uppgiftsskyldigheten i de associationsrättsliga lagarna. Revisorer i exempelvis handelsbolag och aktiebolag bör också vara skyldiga att lämna upplysningar i mål om självständigt förverkande. Utredningen anser därför att tillägg bör göras i de associationsrättsliga lagarna, och i revisionslagen, av innebörden att revisorer utöver att lämna uppgifter till undersökningsledare i brottmål även ska lämna uppgifter till åklagare i mål om självständigt förverkande.

9.10 Krav på en stämningsansökan

Under utredningens arbete har det uppkommit en fråga om vilka krav som bör ställas på vad en stämningsansökan ska innehålla, om åklagaren väcker talan om till exempel utvidgat förverkande eller företagsbot inom ramen för ett brottmål som prövas enligt rättegångsbalken.

9.10.1 Mer om problemet

I 45 kap. 4 § rättegångsbalken finns krav på vad en stämningsansökan ska innehålla i brottmål. Där framgår bland annat att åklagaren i stämningsansökan ska uppge den tilltalade, målsäganden (om någon sådan finns), den brottsliga gärningen med uppgift om tid, plats och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande samt de bestämmelser som är tillämpliga, de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis, och de omständigheter som gör domstolen behörig, om inte behörigheten framgår på något annat sätt. Vill åklagaren i samband med att åtalet väcks även väcka talan om enskilt anspråk, ska han eller hon i stämningsansökan lämna uppgift om anspråket och de omständigheter som det grundas på, samt de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

I bestämmelsen finns inga krav om att åklagaren på samma sätt som i fråga om den brottsliga gärningen ska beskriva vilka rättsfakta som ligger till grund för ett yrkande om en särskild rättsverkan av

⁴⁰ Prop. 2023/24:144 s. 308–310.

brott, som exempelvis förverkande. En stämningsansökan behöver alltså, enligt vad som anges i lagtexten, inte innehålla någon utförlig grund i det avseendet.

I mål om självständigt förverkande, och andra mål som handläggs enligt 2024 års förfarandelag, finns en reglering om vad stämningsansökan ska innehålla i 4 kap. 5 §. Regleringen där har likheter med kraven på en stämningsansökan i ett tvistemål enligt 42 kap. 2 § rättegångsbalken. I 4 kap. 5 § 2024 års förfarandelag framgår att en stämningsansökan avseende självständigt förverkande ska innehålla ett bestämt yrkande, en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet, uppgift om de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis, samt uppgift om de omständigheter som gör rätten behörig, om inte behörigheten framgår på något annat sätt. Där framgår också att de skriftliga bevis som åberopas bör ges in tillsammans med ansökningen. Bestämmelsen är tillämplig *både* när talan om självständigt förverkande handläggs i ett eget mål *och* när den handläggs i samma rättegång som ett brottmål. I 4 kap. 1 § 2024 års förfarandelag framgår att bestämmelserna i kapitlet ska tillämpas vid handläggningen i domstol av en fråga om förverkande av egendom eller om företagsbot, om inte frågan *utgör en del av en fråga om ansvar för brott*. En talan om självständigt förverkande ska alltså alltid handläggas enligt förfarandereglererna i 4 kap. 2024 års förfarandelag, eftersom ett självständigt förverkande inte är en del av en fråga om ansvar för brott – ens när talan är kumulerad med ett brottmål.

Skillnaderna mellan rättegångsbalkens krav och kraven i 2024 års förfarandelag är alltså att för yrkanden om förverkande behövs en utförlig redogörelse för konkreta rättsfakta för självständiga förverkanden, men inte för övriga förverkanden.

Att det finns krav i fråga om innehållet i en stämningsansökan handlar om att stämningsansökan har betydelse för svarandens möjligheter att tillvarata sina intressen och för att ta ställning till hur han eller hon vill lägga upp sitt försvar. Stämningsansökan skapar också en ram för rättegången. Genom framställningen i stämningsansökan ska domstolen kunna pröva om det föreligger rättegångshinder. Innehållet i stämningsansökan och den utredning som presenteras till stöd för åklagarens talan har också betydelse för den fortsatta handlägg-

ningen av målet, exempelvis om svaranden uteblir från huvudförhandlingen.⁴¹

I Lagrådets yttrande om den nya förverkandelagstiftningen uttalades i fråga om hur en stämningsansökan ska vara utformad att det kan finnas ett behov av att reglera innehållet i en motsvarande framställning om förverkande eller företagsbot som görs inom ramen för ett brottmål, även om sådana regler saknas i dag.⁴² Regeringen delade Lagrådets uppfattning, men konstaterade att det saknades beredningsunderlag för att inom ramen för det lagstiftningsärendet ta ställning till frågan om motsvarande krav borde ställas på vad en stämningsansökan ska innehålla om åklagaren väcker frågan om förverkande eller om företagsbot inom ramen för ett brottmål.⁴³

9.10.2 Inga nya krav på stämningsansökans innehåll

Bedömning

Det bör inte ställas några författningsreglerade krav på åklagare att i stämningsansökan ytterligare precisera grunder för yrkanden om särskilda rättsverkningar av brott.

Om man vill ställa fler krav på åklagarna i fråga om vad stämningsansökningar ska innehålla skulle man kunna lägga till ett krav i 45 kap. 4 § rättegångsbalken om att åklagaren – beträffande yrkanden om särskilda rättsverkningar av brott – borde ange en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet. Utredningen kan i och för sig se att det kan finnas goda skäl för att ställa krav på åklagarna att ytterligare utveckla grunderna i stämningsansökan. Det skulle i vissa fall göra processen tydligare för den tilltalade och förbättra dennes möjligheter att i alla avseenden förbereda sitt försvar inför huvudförhandlingen.

Samtidigt ska beaktas att sådana utvecklade grunder sannolikt ofta skulle bli schabloniserat utformade. I praktiken skulle skillnaden därmed inte bli så stor. Den nuvarande ordningen, där enbart den brottsliga gärningen preciseras utförligt i stämningsansökan, har dessutom, såvitt känt, fungerat väl under många års tid. Det har inte framkom-

⁴¹ Prop. 2023/24:144 s. 327 f.

⁴² Prop. 2023/24:144 s. 875 f.

⁴³ Prop. 2023/24:144 s. 328.

mit att man från försvararhåll ser det som ett utbrett problem att de tilltalade inte förstår ett yrkande om förverkande, eller kan förbereda sitt försvar på det.

Till detta kommer att en ändring av det nu diskuterade slaget rimligen borde gälla alla särskilda rättsverkningar av brott, det vill säga inte endast förverkande utan även företagsbot, utvisning och näringsförbud. Sådana framställs normalt i åklagarens stämningsansökan, även om de inte måste det i alla fall. Rättens prövning är beträffande gärningspåståendet bunden av vad som anges i stämningsansökan.⁴⁴ Rätten får dock pröva påföljdsfrågan och vissa frågor om särskilda rättsverkningar av brott ex officio, det vill säga utan ett yrkande från åklagaren.⁴⁵ Rätten kan på eget initiativ väcka en fråga om utvisning. Att så sker är ovanligt och det sker i så fall inte utan att rätten först har uppmärksammat parterna på frågan vid förhandlingen.⁴⁶ I vissa avseenden är alltså rätten – till skillnad från vad som gäller för den brottsliga gärningen – inte bunden av vad åklagaren har framfört i åtalet.⁴⁷

En eventuell översyn av vad som ska anges i stämningsansökan i fråga om förverkande bör enligt utredningen mot denna bakgrund göras parallellt med en översyn av hur samtliga särskilda rättsverkningar av brott ska regleras, och även avse i vilken utsträckning åklagaren ska vara skyldig att framställa yrkanden om särskilda rättsverkningar av brott i stämningsansökan och i vilken utsträckning rätten ska vara bunden av åklagarens yrkanden om det.

Vill regeringen trots utredningens bedömning ändå införa ytterligare krav på åklagarna i det här avseendet kan det göras genom att det läggs till en punkt i 45 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken, mellan den nuvarande tredje och fjärde punkten, där det anges att åklagaren i stämningsansökan ska uppge ”bestämda yrkanden om särskilda rättsverkningar av brott och en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till stöd för varje sådant yrkande”. Det bör i så fall övervägas vad ett sådant tillägg får för konsekvenser för rättens nyss nämnda möjlighet till ex officio-prövningar.

⁴⁴ 30 kap. 3 § rättegångsbalken.

⁴⁵ Dock inte avseende förverkande eller företagsbot, 36 kap. 29 § brottsbalken. Att så inte får ske avseende förverkande infördes genom den nya förverkandelagstiftningen. Kommentarer till 30 kap. 3 § och 45 kap. 4 § rättegångsbalken, Fitger, Peter, Sörbom, Monika, Eriksson, Tobias, med flera, 2025, *Rättegångsbalken*, Juno version 98, stämmer alltså inte i det avseendet.

⁴⁶ Jämför NJA 1996 s. 149.

⁴⁷ Nordh, Roberth, 2019, *Processens ram i brottmål*, Iustus förlag, 4 U, s. 52 f. och 55.

9.11 Prioritering mellan förverkande och utmätning

Företrädare för Åklagarmyndigheten har framfört att det har uppstått vissa frågor när det gäller hur man ska prioritera mellan självständigt förverkande och utmätning. Utgångspunkten är att en talan om självständigt förverkande som huvudregel *ska* väckas när det finns förutsättningar för det. Den fråga som har uppstått kopplad till det är hur man som åklagare ska förhålla sig till självständigt förverkande när man samtidigt ser framför sig att det kan finnas krav om skadestånd för kränkning som kan komma att tas upp i ett utmätningsärende.

Dessutom har företrädare för Polisen efterfrågat ett tydliggörande av att förverkande går före utmätning, som alla Polisens anställda måste rätta sig efter.

En annan fråga kopplad till prioritering mellan förverkande och utmätning är vad kronofogdar ska göra om de i sitt utmätningsarbete påträffar en person som har värdefulla tillgångar vilkas legala ursprung inte kan förklaras.

9.11.1 Mer om problemet

I 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken framgår att om egendom som någon har fått rätt till genom utmätning förverkas upphör rätten, om det inte av någon särskild anledning förordnas att rätten ska bestå.

Att en utmätning redan har skett, hindrar inte att den utmäta egendomen tas i beslag. Ett förverkandebeslag avser alltid någon viss identifierad egendom. Beslaget syftar till att omöjliggöra sådana förfoganden över egendomen som kan förhindra eller försvåra förverkandet. En utmätning av beslagtagna egendom innebär därför inte att beslaget upphör. Om beslagtagna egendom utmäts kan Kronofogden inte omhänderta den eller sälja den.⁴⁸ Om någon egendom som har utmätts senare förklaras förverkad, upphör som huvudregel rätten som har vunnits genom utmätningen. Domstolen kan dock förordna särskilt om att den rätt som följer av utmätningen ska bestå. Exempel på när ett sådant förordnande kan vara lämpligt är enligt förarbetena om utmätningen har verkställts före brottet. Möjligheten till undantag borde dock även hållas öppen i andra fall.⁴⁹

⁴⁸ Rättsfallet NJA 1965 s. 97 I.

⁴⁹ Prop. 1980/81:84 med förslag till lag om införande av utsökningbalken m.m., s. 409.

Förverkande har således företräde framför utmätning. Förhållandet att någon viss egendom riskerar att förverkas hindrar emellertid inte att egendomen utmäts. Detta gäller även om egendomen har tagits i beslag. Anledningen till det är att det inte är säkert att egendomen kommer att förverkas. Har egendomen tagits i beslag, bör däremot utskökningsmålet få vila i avvaktan på prövningen av förverkandefrågan. I förarbetena anges att det vid utmätning givetvis är lämpligast att i första hand ianspråkta annan egendom än sådan som kan komma att förverkas.⁵⁰

Om Polisen i sin verksamhet påträffar egendom och det finns anledning att anta att egendomen kan utmätas, ska myndigheten enligt 6 kap. 25 § utskökningsförordningen (1981:981) underrätta Kronofogden. En underrättelse behöver dock inte lämnas om särskilda skäl talar emot det. Någon motsvarande underrättelseskyldighet för Kronofogden finns inte i utskökningsförordningen. Där emot finns en underrättelseskyldighet för Kronofogden i 5 § första stycket lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Enligt den bestämmelsen ska en statlig myndighet som huvudregel lämna en uppgift till en brottsbekämpande myndighet, om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten.

Det finns ingen lagreglering som generellt anger vad som ska prioriteras av förverkande och utmätning. Förverkande och utmätning är olika saker som hanteras av olika myndigheter med vitt skilda verksamhetsområden. Efter att reglerna om distansutmätning infördes år 2022 har det dock uppstått frågor kopplade till om Polisen hänvisar egendom till Kronofogden för distansutmätning trots att det egentligen är egendom som borde förverkas, liksom om Kronofogden tar emot sådan egendom trots att den borde förverkas.

⁵⁰ Prop. 1980/81:84 s. 218–221.

Tidigare förarbetsuttalanden

Frågan om konkurrens mellan förverkande och utmätning har analyserats i tidigare lagstiftningsarbete vid ett antal tillfällen.

Ingen författningsreglerad prioritetsordning

När möjligheten till utvidgat förverkande infördes diskuterades om det medförde behov av en ändrad reglering om konkurrensen mellan förverkande och utmätning. Regeringen bedömde att det inte behövdes. Det var, enligt regeringens uppfattning, redan tydligt att förverkande gick före utmätning. Samtidigt uttalade regeringen att om en tillämpning av den nya förverkandeformen i ett enskilt fall skulle riskera att leda till orimliga konsekvenser för en utmätningsborgenär, fanns det utrymme för domstolen att beakta det genom att förordna att den rätt som har vunnits genom utmätningen ska bestå. Liksom tidigare borde det enligt regeringen lämnas till rättstillämpningen att avgöra i vilka fall detta kan bli aktuellt.⁵¹

När reglerna om utvidgade möjligheter till utmätning på distans infördes berörde regeringen risken för att utökad distansutmätning kan leda till att brottsvinster "tvättas" i utskökningsprocessen och att egendom som egentligen borde förverkas i stället används för att betala skulder. Regeringen anförde att den gällande ordningen, som innebär att förverkande går före utmätning, inte förändrades av att möjligheterna till distansutmätning utökades. Dessutom anförde regeringen att frågan om distansutmätning främst aktualiseras i situationer när Polisen gör bedömningen att egendom som påträffas inte ska förverkas och det inte heller finns någon annan grund för att ta egendomen i beslag. I den situationen kunde det framstå som stötande att egendom som egentligen borde utmätas inte skulle kunna omhändertas. Regeringen pekade också på att utmätning indirekt kan utgöra ett led i arbetet mot organiserad brottslighet, och att utmätning på så sätt kan ses som ett komplement till förverkande. Samtidigt uppmärksammade regeringen att det pågick ett lagstiftningsarbete i frågan om självständigt förverkande, vilket skulle kunna leda till att möjligheterna att förverka egendom blev större och utrymmet att utmäta egendom minskade.⁵²

⁵¹ Prop. 2007/08:68 *Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet*, s. 78 f.

⁵² Prop. 2021/22:197 *Effektivare verktyg i utskökningsförfarandet*, s. 22.

Frågan om konkurrensen mellan självständigt förverkande och utmätning på distans har nyligen utretts av *Utredningen om en organisation av en effektiv ekobrottsbekämpning* (i fortsättningen EBM-utredningen). En av uppgifterna i den utredningen var att ta ställning till behovet av att förtydliga hur myndigheter i enskilda fall ska hantera regelverken om utmätning på distans och förverkande i förhållande till varandra.⁵³ Den bedömning som den utredningen gjorde var att det inte behövs ytterligare lagregler om prioritetsordningen mellan förverkande och utmätning på distans.⁵⁴

I betänkandet redogjordes för de tidigare nämnda förarbetsutalandena om att förverkande har företräde framför utmätning. Därefter lämnades följande beskrivning av problemet:

Enligt våra kontakter med Polismyndigheten har det tidigare, innan den nya förverkandelagstiftningen trädde i kraft, i viss utsträckning förekommit att poliser valt att ringa Kronofogdemyndigheten i stället för att efterforska om det finns förutsättningar att ta påträffad egendom i beslag. Anledningen till det kan vara flera, men ett skäl har varit att man vill undvika att belasta utredningssidan med ett nytt ärende. Ett annat skäl har varit att det är helt enkelt är [sic] enklare och snabbare, man slipper försöka hitta en koppling till brott eller brottslig verksamhet. Även om det, med det nya verktyget självständigt förverkande, nu krävs mindre för att egendom ska förverkas än tidigare, behöver man likväl kunna påvisa en grad av sannolikhet för att egendomen härrör från brottslig verksamhet. Vidare måste en utredning om självständigt förverkande inledas.

Att i en situation där egendom påträffas slentrianmässigt välja utmätning före förverkande är enligt vår mening inte önskvärt, och inte heller förenligt med lagstiftarens intensioner (jfr de ovannämnda utalandena i samband med att möjligheterna till utmätning på distans utvidgades). En utmätning av en kriminell persons egendom innebär att hans eller hennes skuldsättning minskar i motsvarande mån. I förlängningen innebär det ett berikande av den kriminella personen, som med utmätningen kan bli kreditvärdig och ta nya lån, som kan omsättas i den kriminella ekonomin. Den generella målsättningen bör vara att skulder inte ska betalas med vinster från brott. I stället ska skulder betalas med legala medel. Det betyder att brottvinster, och egendom som härrör från brottslig verksamhet, i första hand bör förverkas. Det sagda innebär inte att en utmätning inte har ett värde i sig. Inte sällan är det bl.a. skadestånd till brottsoffer som drivs in genom utmätning från kriminella aktörer. Dock är det vår uppfattning att ett förverkande är

⁵³ Dir. 2023:90.

⁵⁴ SOU 2025:81 *En ny organisation av ekobrottsbekämpningen*, s. 454.

att föredra i det enskilda fallet, när det finns förutsättningar för att förverka egendomen.⁵⁵

Senare konstaterade EBM-utredningen att frågan var om vägvalet i det enskilda fallet, när polisen eller tjänstemannen påträffar egendom, borde regleras i författning. Med hänsyn till de utbildningsinsatser som pågick hos Polisen och Åklagarmyndigheten, med inriktningen att förverkandeverktyget ska användas i första hand, ansågs det inte vara nödvändigt. Utredaren beskrev att det inte är ovanligt att tjänstemän inom rättsväsendet har valmöjligheten att använda olika verktyg, som inte har någon inbördes prioritet. I lagarna anges det sällan en prioritetsordning, utan regleringen bygger på att rekvisiten för respektive verktyg är uppfyllda. Ofta fyller verktygen snarlika, men inte helt identiska, funktioner. Att Polisen bör prioritera att använda de verktyg som står till förfogande i den egna verksamheten ter sig dock naturligt, och det är också det som rekommenderas inom myndigheten.⁵⁶ EBM-utredningen förordade mot den bakgrunden att prioriteringen inte skulle regleras på någon högre nivå. Frågan skulle bäst hanteras genom ett tydligt ledarskap och styrning inom polis- och åklagarorganisationerna samt genom utbildning och uppföljning.⁵⁷

Ingen ny underrättelseskyldighet för Kronofogden

EBM-utredningen tog också ställning till frågan om det behövs en särskild underrättelseskyldighet för Kronofogden i de fall egendom som kan misstänkas härröra från brottslig verksamhet påträffas i utökningsverksamheten (det vill säga motsvarande den som finns för Polisen i utökningsförfordningen). Exempel på situationer när det kunde vara önskvärt var om Kronofogden skulle påträffa dyrbar egendom vid en förrättning hos en person utan dokumenterade inkomster, eller om en person ville betala sina skulder med en större mängd kontanter. Det ansågs inte behövas någon ytterligare sådan reglering. Skälen för det var bland annat följande:

⁵⁵ SOU 2025:81 s. 455.

⁵⁶ I sammanhanget noterades också Åklagarmyndighetens bedömning i RåV 2024:07 s. 77 f. om rekommendationen att brottsvinster i första hand ska förverkas, men att det för egendom värd mindre än ett halvt prisbasbelopp kan vara rimligt att låta egendomen utmätas. I de fall där förverkandesvaranden har fasta förvärvsinkomster borde beloppsgränsen dock sättas väsentligt högre. Bedömningen motiveras av att en utredning om självständigt förverkande i dessa fall skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse.

⁵⁷ SOU 2025:81 s. 456 f.

- Det framgår av Kronofogdens författningsinstruktion att myndigheten ska förebygga och motverka ekonomisk brottslighet.
- Kronofogden deltar i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten.
- Enligt Kronofogdens eget ställningstagande ska myndigheten, mot bakgrund av sitt uppdrag att förebygga och motverka brottslighet, utnyttja det utrymme som finns i lagstiftningen för att lämna information till andra myndigheter vid brottsmisstankar. Myndigheten har således i dag en hållning som innebär att uppgifter ska delas för att främja brottsbekämpningen när så är rättsligt möjligt.
- Myndigheten har också en lagstadgad skyldighet att dela viss information med andra myndigheter, bland annat i fråga om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism vid kontanthantering.

Det viktigaste skälet till att ingen ny underrättelseskyldighet för Kronofogden ansågs behövas var dock den nya lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna, som trädde i kraft den 1 april 2025.⁵⁸

Enligt 5 § i den lagen ska Kronofogden lämna en uppgift till en brottsbekämpande myndighet, om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten. I bestämmelsens andra stycke görs det undantag för de fall där det finns en sekretessbestämmelse som är tillämplig på uppgiften och det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Skyldigheten att lämna uppgifter gäller även utan föregående begäran, det vill säga på eget initiativ. Vid utlämnande på eget initiativ är det den utlämnande myndigheten som bedömer om uppgiften behövs. Att uppgiften behövs innebär enligt förarbetena att tröskeln för utlämnande är förhållandevis låg. Utöver uppgifter om misstänkta begångna brott kan även andra uppgifter lämnas ut, till exempel om en myndighet inom ramen för sitt uppdrag uppmärksammar något som kan vara en indikation på ett brottsligt syfte eller upplägg. I författningskommentaren till bestämmelsen lyfts särskilt fram att det skulle kunna handla om att en person innehar egendom

⁵⁸ SOU 2025:81 s. 470–473.

som inte står i proportion till personens legitima förvärvskällor, på ett sådant sätt att det skulle kunna vara aktuellt med ett självständigt förverkande.⁵⁹

Av det här skälet bedömde alltså EBM-utredningen att det inte behövs någon ytterligare separat lagreglering med innebörd att Kronofogden ska underrätta Polisen om det i utredningsarbetet påträffas egendom som inte står i proportion till en gäldenärs inkomster. Av betydelse för det ställningstagandet var att en utredning om självständigt förverkande kan anses vara en del av den brottsbekämpande verksamheten, med andra ord sådan verksamhet som en brottsbekämpande myndighet bedriver för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott. Ett tydligt stöd för att förverkandeverksamheten omfattas fanns dessutom i förarbetsuttalandena till uppgiftsskyldigheten. Förutsatt att Kronofogden informerade och utbildade sin personal om den nya uppgiftsskyldigheten ansågs inget ytterligare författningsstöd behövas. Om det var Polisen som först påträffat egendomen och där efter underrättat Kronofogden om att den kunde distansutmätas, bedömde utredaren att Kronofogden normalt kunde utgå från att det saknades skäl att ta egendomen i beslag eller ytterligare utreda om den kunde förverkas. Tillkommande omständigheter i det enskilda fallet kunde dock föranleda en annan bedömning.⁶⁰

Åklagarnas synpunkter

Åklagare som har yttrat sig till utredningen har uppmärksammat att det finns personer som saknar legala inkomster och samtidigt har stora tillgångar, där man skulle kunna gå fram med en talan om självständigt förverkande. Samtidigt kanske personen påträffas när den har begått ett brott mot en målsägande som i framtiden kommer att kunna driva ett utmätningsärende mot personen för att få kränkningssättning. Åklagarnas funderingar handlar om att de i och med den nya förverkandelagstiftningen har fått möjlighet att genom förverkandeyrkanden ”hjälpa” de målsägande som har skadeståndskrav som speglar brottsvinster, men inte målsägande som har krav på kränkningssättning. Frågan från åklagarna är om förverkanden

⁵⁹ Prop. 2024/25:65 *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen*, s. 205.

⁶⁰ SOU 2025:81 s. 473 f.

borde stå tillbaka för utmätningar i sådana fall där det finns ömmande omständigheter som motiverar att utmätningssökandens anspråk har företräde.

9.11.2 Ingen lagreglering om prioritetsordning

Bedömning

Det bör inte införas någon ny bestämmelse i lag om hur myndigheter ska prioritera mellan förverkande och utmätning. Det bör inte heller införas någon ny underrättelseskyldighet för Kronofogden.

När det gäller prioritetsordningen mellan självständigt förverkande och distansutmätning finns enligt utredningen inget mer att tillägga till den bedömning som gjordes i EBM-utredningen.

Precis som EBM-utredningen har beskrivit är det inte ovanligt att tjänstemän i rättsväsendet har valmöjligheten att använda olika verktyg, som inte har någon inbördes prioritet. I lag anges det sällan en prioritetsordning till annan lag, utan regleringen bygger på att rekvisiten för respektive verktyg är uppfyllda. Ofta fyller verktygen snarlika, men inte helt identiska funktioner. Det är naturligt att se det som att myndigheterna ska prioritera de verktyg som står till förfogande i den egna verksamheten, inte i någon annans verksamhet.

Utredningen håller också med om bedömningen att det inte behöver införas någon ytterligare uppgiftsskyldighet för Kronofogden om det påträffas oförklarade tillgångar i utsködningsarbetet.

Under utredningsarbetet har framkommit att den sistnämnda frågan har uppmärksamats internt hos Kronofogden. I det införande-material som har tagits fram hos Kronofogden avseende den nya uppgiftsskyldigheten, som gått ut till samtliga medarbetare, har man pekat på att oförklarade tillgångar omfattas av uppgiftsskyldigheten. Det finns även en flik på myndighetens intranät, "Förebygga och motverka brottslighet" där uppgiftsskyldigheterna för medarbetarna listas. Där har det särskilt noterats vilka uppgifter som de olika brottsbekämpande myndigheterna är intresserade av. Oförklarade tillgångar nämns som ett exempel på vad Polisen vill ha information om från Kronofogdens personal. Svarta inkomster nämns beträffande Skatte-

verket. Kronofogden har även tagit fram en anvisning om hur medarbetare ska göra för att bland annat lämna uppgifter och hur det ska dokumenteras. Det pågår också en diskussion internt om på vilket sätt frågan om självständigt förverkande kopplat till uppgiftsskyldigheten ska tas upp i kommande utbildningsinsatser och liknande sammanhang. Sammanfattningsvis kan medvetenheten hos Kronofogdens personal sägas vara god, och det har varit ett fokus på den nya uppgiftsskyldigheten i verksamheten.

Till saken hör också att enligt Kronofogdens rutiner ska myndighetens personal rapportera misstankar om penningtvätt till Polisen, och om kontanter hanteras i verksamheten finns en lagreglerad skyldighet för Kronofogden att under vissa förutsättningar underrätta Polisen vid misstankar om penningtvätt.⁶¹

Inte heller Kronofogdens rutiner ger alltså någon anledning att ifrågasätta den bedömning som gjordes av EBM-utredningen.

Vad gäller den fråga som har lyfts av åklagarna om att låta förverkanden stå tillbaka när en utmätningssökande har anspråk på kränkningssättning kan följande sägas. Idén att vissa utmätningssökandes anspråk borde ha företräde framför förverkanden till staten kan framstå som sympatisk. Samtidigt är en grundläggande tanke med förverkandeinstitutet att brottsvinster ska neutraliseras. Om brottspengar används för att betala skulder, även skulder avseende kränkningssättning, innebär det att brottsvinsten berikar förverkandesvaranden.

Till saken hör att det dessutom vore svårt att prioritera vilka utmätningssökandes anspråk som i så fall är av större vikt. Kränkningssättning är naturligtvis ett sådant anspråk där man kan tänka sig att statens intresse av att neutralisera brottsvinster bör stå tillbaka, men kanske är det även motiverat för fler skulder – till exempel underhåll till barn eller andra skyddsvärda privatpersoner. I betänkandet *Ersättningsregler med brottsoffer i fokus*, som för närvarande bereds inom Regeringskansliet, lämnades förslag som innebär att brottsoffer när det finns en dom på skadestånd ska kunna få brottskadeersättning direkt av Brottsoffermyndigheten utan att först behöva ansöka om verkställighet av domen. I stället ska Brottsoffermyndigheten i efterhand kräva tillbaka det utbetalade beloppet från den skadestands-

⁶¹ 4 kap. 4 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism och Kronofogden, 2018, *S-handboken*, dnr 808 43351-10/111, s. 159 f.

skyldige.⁶² Om förslagen genomförs innebär det att brottsoffer som har rätt till kränkningssättning kommer att få statens hjälp att få ersättning på ett ännu förmånligare sätt än brottsoffer som har ett anspråk som svarar mot ett förverkande. De negativa effekter som åklagarna sett framför sig i fråga om den nya förverkanderegeln kommer man alltså i så fall sannolikt att komma till rätta med. De förslag som lämnas i avsnitt 5.4.10, om att använda en del av statens intäkter från försäljningar av förverkad egendom till förmån för brottsoffer, kan också möjligen vara ett sätt att neutralisera sådana eventuella negativa effekter som förverkanden till staten skulle kunna ha på brottsoffers möjligheter att få ersättning.

Sammanfattningsvis anser utredningen mot den här bakgrunden att det inte bör föreslås några nya bestämmelser om hur myndigheter ska prioritera mellan förverkande och utmätning. Det bör inte heller införas någon ny underrättelseskyldighet för Kronofogden. Frågan om huruvida Polisens underrättelseskyldighet i utskökningsförordningen bör justeras behandlas i följande avsnitt.

9.11.3 En prioriteringsordning i Polisens underrättelseskyldighet

Förslag

Polisens underrättelseskyldighet till Kronofogden i utskökningsförordningen i fråga om utmättningsbar egendom ändras på så sätt att Polisen ska underrätta Kronofogden om att det har påträffats sådan egendom först efter att ha undersökt om det kan inledas en utredning om förverkande av egendomen.

Anställda vid Polisen vittnar om att det förekommer att anställda som påträffar vad som kan vara oförklarade tillgångar kontaktar Kronofogden för distansutmätning i första hand, utan att utreda möjligheterna till förverkande av egendomen. Som EBM-utredningen var inne på är detta i så fall sannolikt framför allt ett organisatoriskt problem, som kanske har att göra med bristande kunskaper om eller erfarenheter av förverkandelagstiftningen och behovet av tillgångs- inriktad brottsbekämpning hos enskilda polisanställda.

⁶² SOU 2025:23 s. 14.

Enbart den omständigheten att statistik visar att distansutmätningen ökar, och att högre värden distansutmäts än vad som förverkas, visar inte heller att de polisanställda prioriterar fel. Det finns inget samband i sig mellan att ha skulder och att ha illegala tillgångar. Enbart det förhållandet att egendom kan bli föremål för utmätning innebär inte att det rör sig om oförklarade tillgångar eller något som annars kan förverkas.

Eftersom svårigheterna med att prioritera mellan distansutmätning och förverkande beskrivs som ett reellt problem av flera av utredningens experter är det ändå utredningens uppfattning att Polisens uppgifter bör tydliggöras. I bestämmelsen i utsökningsförordningen om att Polisen ska underrätta Kronofogden om egendom påträffas som kan bli aktuell för utmätning bör det därför göras ett tillägg om att en sådan underrättelse inte ska göras förrän det har undersökts om det kan inledas en utredning om förverkande av egendomen. På så sätt säkerställs det att polisanställda påminns om och beaktar förverkandeverktyget innan de kontaktar Kronofogden för utmätning.

9.12 Ska Kustbevakningen kunna förverka självständigt?

I EBM-utredningens betänkande, som beskrevs i föregående avsnitt, uttalades att det kan finnas anledning att i ett annat sammanhang överväga Kustbevakningens befogenheter i förverkandehänseende.

9.12.1 Mer om problemet

EBM-utredningen lämnade förslag om att ytterligare myndigheter, bland annat Kustbevakningen, utöver Polisen ska ha i uppdrag att biträda Kronofogden med distansutmätning. Förslaget innebär att Kronofogden ska få rätt att begära biträde av Ekobrottsmyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen med att ta utmätt egendom i förvar, om egendomen påträffas i dessa myndigheters verksamhet.⁶³

I betänkandet beskrevs Kustbevakningens verksamhet på sammanfattningsvis följande sätt.

⁶³ SOU 2025:81 s. 43 f. och 414.

Kustbevakningen har till uppgift att bedriva sjöövervakning och att utföra räddningstjänst till sjöss. Myndigheten bedriver en bred operativ verksamhet riktad mot allmänheten inom flera olika verksamhetsområden, framför allt till sjöss och i hamnar. Verksamheten bedrivs dygnet runt. Bland annat omfattar den brottsbekämpning och ordningshållning i enlighet med kustbevakningslagen (2019:32), kontroll och tillsyn inom bland annat områdena fiske, jakt, farligt gods, lastsäkring, gräns, tull, förarbevis för vattenskoter, bemanning och behörighet. Dessutom har Kustbevakningen ett visst ansvar för sjö- räddningstjänst och ett huvudansvar för miljöräddningstjänst till sjöss. Inom brottsbekämpningen bedriver myndigheten i vissa fall egen förundersökningsverksamhet, till exempel vid misstanke om rattfylleri och sjöfylleri, och har i dessa fall bland annat möjlighet att ta egendom i beslag, göra husrannsakan och besluta om kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Kustbevakningen bistår även andra myndigheter med brottsutredningsåtgärder. I flera av de ovannämnda verksamheterna kommer Kustbevakningen i kontakt med enskilda personer som kan framföra fordon eller vattenfarkoster av olika slag eller bära på eller med sig värdefull egendom.⁶⁴

Enligt de uppgifter som Kustbevakningen hade lämnat till EBM-utredningen saknas det i de allra flesta fall grund för Kustbevakningen att ta den typen av påträffad egendom i beslag, eller att omhänderta egendomen av andra skäl. Därför saknas det i dessa fall möjligheter att genom ett förbudsmeddelande från Kronofogden säkerställa att egendomen inte försvinner innan en utmätning kan verkställas. En möjlighet för Kustbevakningen att biträda Kronofogden vid distans-utmätning borde enligt EBM-utredningen därför leda till att ett mycket större antal föremål som påträffas i Kustbevakningens verksamhet skulle bli aktuella för utmätningsåtgärder. Ett starkt skäl för att ge Kustbevakningen uppgiften att biträda Kronofogden med utmätning på distans var också att Kustbevakningen ofta är den enda brottsbekämpande myndigheten i den maritima miljön. Några bärande skäl för att Kustbevakningen inte skulle ges uppgiften att biträda Kronofogden hade EBM-utredningen inte identifierat.⁶⁵

Som framgått i avsnitt 9.11 bedömde EBM-utredningen att det inte behövdes någon författningsreglering utöver den befintliga om att förverkande har företräde framför utmätning, eftersom det är vad

⁶⁴ SOU 2025:81 s. 419 f.

⁶⁵ SOU 2025:81 s. 420 f.

som redan gäller. Man bedömde också att det inte behövs någon ytterligare författningsreglering med innebörden att Kronofogden har skyldighet att lämna underrättelse till en brottsbekämpande myndighet om den påträffar egendom som kan misstänkas härröra från brottslig verksamhet i utökningsverksamheten. I det sammanhanget noterade dock EBM-utredningen att Kustbevakningen inte har möjlighet att inleda utredningar om självständigt förverkande, och att något lagstiftningsarbete om en sådan möjlighet för Kustbevakningen – till skillnad från för Tullverket – ännu inte är på gång. Det innebär att Kustbevakningen, så länge myndigheten inte har samma möjlighet som övriga brottsbekämpande myndigheter att beslagta egendom inom ramen för ett förverkandeförfarande, kommer att biträda Kronofogden i fler situationer än övriga myndigheter. I praktiken skulle detta enligt EBM-utredningen leda till att enskilda personer kan få underkasta sig olika tvångsåtgärder – förverkande eller utmätning – beroende på vilken brottsbekämpande myndighet som påträffar deras egendom. Detta menade man var olyckligt. EBM-utredningen ansåg därför att det kan finnas anledning att i ett annat sammanhang överväga Kustbevakningens befogenheter i förverkandehänseende.⁶⁶

Förslagen har remissbehandlats. Kustbevakningen har i sitt remissvar anført att myndigheten delar uppfattningen att det i ett annat sammanhang bör utredas hur utmätningsbar egendom kan hanteras på ett enhetligt sätt oavsett vilken myndighet som ingriper.⁶⁷ Åklagarmyndigheten ansåg också i sitt remissvar att det finns anledning att se över Kustbevakningens befogenheter i förverkandehänseende.⁶⁸

Kustbevakningens nuvarande beslagsverksamhet

Företrädare för Kustbevakningen beskriver sin nuvarande beslagsverksamhet på följande sätt.

Kustbevakningen beslagtar mestadels fiskeredskap och annan egendom kopplad till fiskebrott. Fiskeredskap är ofta skrymmande (som stora garn) och kan då förstöras i förtid för att det är besvärligt att förvara egendomen. Beslag av alkohol förekommer också. Vid mer sällsynta tillfällen förekommer det beslag från vrakdykare som

⁶⁶ SOU 2025:81 s. 457 f.

⁶⁷ Kustbevakningen, 2025, dnr 2025-1473.

⁶⁸ Åklagarmyndigheten, 2025, ÅM2025-1635.

har bärgat gods från vrak – det rör sig i så fall om brott mot kultur- miljölagen (1988:950).

Det händer också att Kustbevakningen beslagtar fartyg, men i så fall rör det sig oftast om beslag under en kortare tid. Om det exempelvis handlar om ett lastfartyg ute till havs så flyttar man i så fall normalt inte på fartyget, utan man meddelar befäl och besättning att fartyget är beslagtaget. Att flytta ett lastfartyg vore praktiskt svårt – kanske kan de närliggande hamnarna inte ta emot ett så stort fartyg. Det har hänt att Kustbevakningen har lämnat personal på fartyget under några dagar eftersom man har befarat att befälet annars inte skulle ha hörsammat beslutet om beslag. Vid några tillfällen har yachter tagits i beslag, men det har i så fall oftast rört sig om att utreda olyckor.

Kustbevakningen är en liten myndighet som inte har hand om några större mängder beslag. De beslut som kan behöva fattas i fråga om beslagtagen egendom är sällan svåra.⁶⁹

Kustbevakningens framtida verksamhet

Om förslagen i betänkandet *En ny organisation av ekobrottsbekämpningen* genomförs innebär det att Kustbevakningen kan förutses komma att säkra egendom, exempelvis fritidsbåtar, i fler situationer än tidigare, för att hjälpa Kronofogden med distansutmätning. Frågan är om det i så fall vore lämpligt om Kustbevakningen först skulle säkerställa att egendomen inte kan bli aktuell att förverka.

9.12.2 Kustbevakningen bör inte driva mål om självständigt förverkande

Bedömning

Kustbevakningen bör inte få uppgiften att inleda utredningar om självständigt förverkande.

⁶⁹ Minnesanteckningar från möte med Kustbevakningen, komm2025/00016-25.

Kustbevakningen är en myndighet med specialistkompetens inom sjöövervakning och räddningstjänst till sjöss. Inom ramen för sjöövervakningen tillämpas framför allt kustbevakningslagen i myndighetens verksamhet. Kustbevakningen deltar också i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten.⁷⁰

Reglerna om självständigt förverkande är förhållandevis komplexa och skiljer sig på flera sätt från den typ av reglering som Kustbevakningens tjänstemän tillämpar i dag. Som exempel förutsätter en tillämpning av förverkandereglererna att det görs ganska omfattande finansiella utredningar, vilket är något man hos Kustbevakningen hittills inte har någon erfarenhet av.

Utredningen ifrågasätter behovet av att Kustbevakningen skulle ägna sig åt utredningar om självständigt förverkande. Syftet skulle i så fall vara att Kustbevakningen säkerställer att förverkande kommer före utmätning om myndigheten i sin verksamhet påträffar oförklarade tillgångar. Men, som framgått i avsnitt 9.11 om prioritering mellan förverkande och utmätning, ska Kronofogden redan med stöd av dagens bestämmelser underrätta Polisen om man i utsködningsarbetet påträffar tillgångar som inte kan förklaras. Om Kronofogden, med hjälp av Kustbevakningen eller någon annan, säkrar en tillgång vars legala ursprung inte kan förklaras ska Kronofogden alltså med stöd av nu gällande lagar och rutiner underrätta Polisen. Det innebär att de brottsbekämpande myndigheterna redan har förutsättningar att förverka egendom som Kustbevakningen kan komma att påträffa i sitt arbete med att biträda Kronofogden.

Enligt utredningen framstår det, mot bakgrund av Kustbevakningens verksamhet i övrigt och det bristande behovet av regeländringar, som onödigt och resurskrävande att lägga en ny uppgift på Kustbevakningen att inleda utredningar om självständigt förverkande. Inte minst eftersom det är en uppgift som skulle förutsätta ett stort arbete hos myndigheten med att utbilda personal och ta fram nya rutiner. Utredningen lämnar därför inget sådant förslag.

Utredningen har övervägt om det däremot borde införas en ny bestämmelse i kustbevakningsförordningen (2019:83) av innebörden att Kustbevakningen, om den i sin verksamhet påträffar egendom som inte kan förklaras av innehavarens legala inkomster, ska underrätta Polisen om det.⁷¹ Svårigheten med en sådan bestämmelse är

⁷⁰ 1, 3 och 4 a §§ förordningen (2019:84) med instruktion för Kustbevakningen.

⁷¹ Vilket föreslås av Polisen i remissvaret över EBM-utredningen, Polisen, 2025, A425.074/2025.

dock att det inte ligger i Kustbevakningens normala arbetsuppgifter att utreda enskildas inkomstförhållanden. Nyttan av en sådan bestämelse kan också ifrågasättas mot bakgrund av vad som nyss har sagts om Kronofogdens rutiner, varför utredningen inte lämnar något sådant förslag.

9.13 Åklagarnas direktförverkanden

Genom den nya förverkandelagstiftningen infördes en skyldighet för åklagarna att direktförverka egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde – exempelvis narkotika och vapen. Skälet för det var att den typen av självklara förverkandefrågor inte borde prövas av rätten, inte minst eftersom rätten vid en frikännande dom ogillar förverkandeyrkandet. Åklagare som har yttrat sig till utredningen anser dock att de saknar lagstöd för att förverka annan egendom som tas i beslag tillsammans med narkotikan – till exempel emballage och grinder (örtkvarnar). Detta har lett till ett tidskrävande merarbete för åklagarna som nu behöver sortera ut de punkter som inte kan direktförverkas ur beslagsprotokollet och underställa dem rättens prövning.

En anknytande fråga handlar om åklagarnas möjlighet att direktförverka piratkopior.

9.13.1 Mer om problemet

Stöd för åklagarna att förverka egendom finns i 3 kap. 2024 års förfarandelag. I 3 kap. 2 § 2024 års förfarandelag anges att åklagaren *får* pröva en fråga om förverkande av egendom om värdet av det som kan komma att förverkas inte överstiger fem prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. Där anges också att ett beslut om förverkande av viss egendom endast får avse egendom som är tagen i beslag eller penningbeslag.

I 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag anges att åklagaren *ska* pröva en fråga om förverkande av egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde. Om beslutet riktas mot någon som är misstänkt för brott med koppling till frågan om förverkande ska det meddelas senast i samband med att åklagaren beslutar om huruvida åtal ska väckas eller förundersökningen läggas ner. Om åklagaren kommer

fram till att det finns särskilda skäl för det får han eller hon i stället begära att rätten prövar frågan.

Genom 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag har åklagaren alltså fått en skyldighet att förverka sådant som uppenbart saknar legalt användningsområde. Det krävs särskilda skäl för att låta egendomen tas med i stämningsansökan. Sådana skäl kan vara att den enskilde har gjort anspråk på egendomen på ett sådant sätt att det finns anledning att ändå räkna med en domstolsprövning, eller att frågan framstår som svårbedömd. Att egendomen måste sakna legalt användningsområde tar sikte på fall där det inte råder någon tvekan om att egendomen är otillåten att inneha i det enskilda fallet. Enligt förarbetena handlar det typiskt sett om narkotika, vapen och sprängämnen.⁷²

Företrädare för Åklagarmyndigheten skriver att den nya regleringen hittills innebär ett stort merarbete, både för dem och för den administrativa personalen. Det tar nu längre tid att hantera beslagen eftersom man måste sortera ut sådant som inte har direkt samband med narkotikan, till exempel vågar och plastpåsar, ur beslagsprotokollet och underställa det rättens prövning. När det finns flera beslagspunkter i flera olika beslagsprotokoll blir den här sorteringen mycket tidskrävande. Åklagarna som har yttrat sig lämnar olika förslag till lösningar. En idé som framförs är att den nya regleringen ska tas bort och ersättas med vad som gällde innan (det vill säga att rätten prövar alla förverkanden). En annan idé är att åklagarna borde få direktförverka även mindre värdefull egendom som har hittas i anslutning till narkotikan.

Ytterligare en fråga som har kommit upp i arbetet är om 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag kan användas till stöd för att direktförverka piratkopior. Bestämmelsen har hittills inte uppfattats så, eftersom det framstår som tveksamt att säga att piratkopior uppenbart saknar legalt användningsområde.

⁷² Prop. 2023/24:144 s. 397.

9.13.2 Ett tillägg i 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag

Förslag

Det görs ett tillägg i 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag som innebär att åklagarna utöver att förverka egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde, även ska förverka föremål som har ett nära samband med egendomen och är av ringa värde.

Bedömning

Det bör inte i detta sammanhang införas några särskilda bestämmelser om förverkande av piratkopior.

Åklagarnas nya skyldighet att direktförverka egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde syftar till att domstolsprocessen inte ska tyngas med prövningar av yrkanden om förverkande av sådant som det inte är tillåtet att ha. Särskilt problematiskt blir det i de fall då domstolen anser sig behöva avslå ett förverkandeyrkande av detta slag om åtalet ogillas. Sådana avslagsbeslut framstår enligt vad som sägs i förarbetena till den nya förverkandelagstiftningen som både omständliga och svårbegripliga,⁷³ och resulterar i att åklagaren i stället får besluta att förverka egendomen från okänd eller väcka en ny talan mot okänd. I förarbetena sägs att skälet för den nya regleringen var att den tidigare ordningen innebar ett onödigt utnyttjande av såväl åklagarnas som domstolarnas resurser. Ur ett processekonomiskt perspektiv framstod det som angeläget att resurserna inom rättsväsendet fördelas så att handläggning vid domstol framför allt förbehålls mål där parterna inte är ense eller det finns ett reellt behov av en rättslig prövning.⁷⁴

⁷³ Med svårbegripligt menas sannolikt att det ser märkligt ut om narkotika eller vapen inte ska förverkas.

⁷⁴ Prop. 2023/24:144 s. 317 f.

Emballage, vågar och liknande

Som framgått har åklagare som har yttrat sig till utredningen ansett att det är ett problem att den nya regleringen om åklagarnas direktförverkanden innebär ett merarbete för dem. För domstolarna innebär den nya regleringen dock en välkommen ändring. Enligt utredningen saknas det skäl att efter så här kort tid göra någon annan bedömning av regleringens nödvändighet än den som nyligen gjordes av regeringen. Det får accepteras att den nya arbetsuppgiften innebär ett merarbete för åklagarna – själva syftet har ju varit att flytta arbetsuppgiften från domstolarna till dem.

Däremot bör bestämmelsen givetvis vara utformad så att merarbetet för åklagarna blir så litet som möjligt. Utredningen anser därför att den bör byggas ut på så sätt att det tydligt framgår att åklagarna även ska förverka emballage, örtkvarnar och liknande föremål som har ett nära samband med sådan egendom som ska direktförverkas och som är av ett ringa värde. På så sätt behöver åklagarna inte sortera ut den typen av föremål ur beslagsprotokollen och underställa dem rättens prövning. Utredningen föreslår mot den bakgrunden att regleringen i 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag byggs ut på så sätt att åklagarna ska ha skyldighet att direktförverka även sådana föremål av ringa värde som har ett nära samband med den illegala egendomen, exempelvis föremål som påträffas i anslutning till den.

Det ska sägas att det eventuellt kan vara möjligt redan med stöd av den befintliga bestämmelsen att förverka förpackningar till exempelvis narkotika eller sprängmedel. Förpackningar har i motiven till äldre förverkandebestämmelser ansetts vara så nära förbundna med själva den förverkade varan att ett förverkandebeslut bör anses omfatta även dem.⁷⁵ Enligt utredningen är en reglering av frågan ändå lämplig av tydlighets- och förutsebarhetsskäl. Annars kan det uppstå frågor om ifall även sådant som typiskt sett påträffas i anslutning till exempelvis narkotika – som hushållsvågar, förpackningsutrustning, odlingslampor och liknande – täcks av bestämmelsens tillämpningsområde.

⁷⁵ Prop. 1999/00:124 *En ny smugglingslag m.m.*, s. 154. I prop. 2023/24:144 s. 429 förklaras att den typen av förarbetsuttalanden även fortsättningsvis ska anses vara vägledande.

Piratkopior

Ytterligare en fråga med anknytning till tillämpningsområdet av 3 kap. 3 § 2024 års förfarandelag gäller möjligheterna att direktförverka piratkopior. Det har hittills inte uppfattats att den nämnda paragrafen ger utrymme för det. Det hänger samman med att piratkopior inte, generellt sett, kan sägas uppenbart sakna legalt användningsområde. Det är exempelvis inte straffbelagt att för privat bruk köpa eller inneha piratkopior.⁷⁶

Frågan är då om det bör göras några lagändringar för att skapa bättre förutsättningar att förverka piratkopior.

Att generellt förklara piratkopior som egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde vore en principiellt viktig nyhet, som skulle kräva en ny definition av begreppet legalt användningsområde (att ha på sig ett par piratkopierade solglasögon kan till exempel svårligen ses som illegalt). Alternativt skulle det behövas en ny reglering som möjliggör ett direktförverkande av just piratkopior. En sådan åtgärd skulle kräva en mer ingående immaterialrättslig analys än vad det finns förutsättningar att göra i det här sammanhanget. Till saken hör också att det sällan är helt enkelt att bedöma om något är en piratkopia eller inte. En extern aktör kan behöva anlitas för att utreda det. En möjlighet för åklagarna att direktförverka piratkopior skulle troligen bli svår att tillämpa, vilket talar emot att man utreder frågan ytterligare.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen inte några lagändringar för att öka möjligheterna att förverka piratkopior. Det förtjänar därvid att framhållas att det även i avsaknad av särskilda regler om saken är möjligt att förverka piratkopierad egendom, men då för att någon av de materiella förverkandegrunderna är uppfyllda.

9.14 Polisens direktförverkanden

Företrädare för Polisen som har yttrat sig till utredningen har efterfrågat att det ska förtydligas i förfarandelagen att poliser, liksom åklagare (se avsnitt 9.13), har möjlighet att direktförverka egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde. De har också efterfrågat en reglering om att sådana beslut inte ska behöva delges.

⁷⁶ Se till exempel 8 kap. varumärkeslagen (2010:1877) och 7 kap. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Dessutom har de lyft att 36 kap. 12 § brottsbalken, som i de flesta fall är grunden för polisiära förverkandebeslut, borde vara bredare formulerad så att det tydligt framgår att knivar som påträffas på allmän plats (även om det inte är i en hotfull situation) och alkohol-drycker som tas från underåriga får direktförverkas.⁷⁷ Polisen har bedömt (efter samråd med Åklagarmyndigheten) att förverkande-bestämmelser som förutsätter brott, till exempel 36 kap. 9 och 10 §§ brottsbalken, inte ska användas vid polisiära förverkandebeslut.

9.14.1 Mer om problemet

Förutsättningarna för att direktförverka egendom finns i 3 kap. 2024 års förfarandelag. I 1 § framgår att beslut om sådana förverkanden, *med undantag för beslut enligt 3 §*, inte får riktas mot någon som är misstänkt för brott med koppling till frågan om förverkande eller företagsbot. I 2 § finns en behörighetsregel för åklagarna som innebär att de får förverka egendom av begränsat värde. I 3 § finns en skyldighet för åklagarna att pröva frågor om förverkande av egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde. Åklagarnas beslut i de sistnämnda fallen får alltså riktas även mot den som är misstänkt för brott.

I 4 § finns en behörighetsbestämmelse för polismän och polis-anställda. Där anges sammanfattningsvis att om egendomen är tagen i beslag och värdet av det som kan komma att förverkas inte överstiger en tiondel av prisbasbeloppet (det vill säga 5 920 kronor år 2026) får en polisman eller någon annan särskilt utsedd anställd vid Polisen eller Säkerhetspolisen pröva en fråga om förverkande av egendomen. I förarbetena till bestämmelsen framgår att beloppsgränsen relaterar till det sammanlagda värdet av det som kan komma att förverkas (vilket får anses avse vad som kan förverkas vid ett och samma tillfälle), och avser egendom som har ett värde på en legal marknad. Egendom som saknar ett sådant värde är möjlig att förverka oavsett vilket värde den kan betinga på en illegal marknad.⁷⁸

⁷⁷ Enligt 1 § tredje stycket lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m. får alkohol-drycker förverkas om de påträffas hos någon som intar eller förvarar dem i strid mot bestämmelser i ordningslagen om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, på trafik-företags färdmedel, tåg etcetera eller i strid mot lokala ordningsföreskrifter. Enligt första stycket samma bestämmelse ska dryckerna förverkas när de påträffas i samband med ett antal brott, exempelvis trafikbrott. I den lagen finns dock inte stöd för att förverka alkohol enbart för att den påträffas hos en underårig person.

⁷⁸ Prop. 2023/24:144 s. 398.

I 5 § framgår att beslut enligt 3 § inte behöver delges den det riktas mot.

De materiella förutsättningarna för förverkande framgår i 36 kap. brottsbalken och i specialstraffrätt. I 3 kap. 2024 års förfarandelag finns i huvudsak processuella regler.

9.14.2 Ytterligare undantag från krav på delgivning

Förslag

Polismäns beslut om direktförverkande undantas från kravet på delgivning om beslutet avser egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde och föremål som har ett nära samband med egendomen och är av ringa värde.

Den bedömning som Polisen, tillsammans med Åklagarmyndigheten, har gjort och som innebär att poliser inte får direktförverka med stöd av 36 kap. 9 och 10 §§ brottsbalken framstår inte som självklar. Beslut om polisiära förverkanden får inte riktas mot någon som är misstänkt för ett brott, vilket framgår av 3 kap. 1 § 2024 års förfarandelag. I den äldre lagen om förfarandet (1986:1009) i vissa fall vid förverkande m.m. uttrycktes det i 1 § som att ”frågan inte rör någon som är tilltalad för brott”.

Någon skillnad i sak finns inte mellan de båda förfarandelagarna. Poliser får alltså fortfarande direktförverka egendom med stöd av 36 kap. 9 och 10 §§ brottsbalken när förverkandeyrkandet riktas mot någon okänd, någon annan än gärningsmannen, eller när förundersökningen läggs ner – precis som de enligt den äldre förverkandelagstiftningen fick direktförverka med stöd av dåvarande 36 kap. 2 § brottsbalken. I sådana situationer riktas ju förverkandet inte mot någon som är misstänkt för brott. Oavsett varför det inte blir någon lagföring av en person, trots att ett brott har begåtts, bör alltså 36 kap. 9 och 10 §§ brottsbalken kunna användas som grund för polismäns beslut om direktförverkande. Det kan exempelvis bero på att det av någon anledning inte är aktuellt att väcka åtal mot den som är misstänkt för det brott som frågan är kopplad till, eller att ett åtal dröjer så pass länge att frågan om förverkande bör prövas före åtalet. Ett

sådant beslut hindrar inte ett efterföljande åtal, om den som åtalas är någon annan än den som beslutet först har riktats mot.⁷⁹

När det särskilt gäller frågan om att direktförverka alkohol från ungdomar är en förutsättning för ett sådant förverkande, liksom tidigare, att ett brott har begåtts. I många situationer bör det vara möjligt att anse att så är fallet eftersom omständigheterna i samband med att alkoholen påträffas kan visa att ungdomen har fått tag på alkoholen genom langning eller på något annat otillåtet sätt. Narkotika och vapen som påträffas på allmän plats kan, liksom tidigare, förverkas riktat mot någon okänd eller mot någon känd person som av något skäl inte kommer att lagföras.

Med hänsyn till det anförda gör utredningen bedömningen att den gällande lagstiftningen ger polismän möjlighet att fatta beslut om direktförverkande av egendom på samma sätt som enligt den tidigare lagen. Något förtydligande av lagstiftningen i detta hänseende behövs enligt utredningen inte.

Vad som däremot bör göras med anledning av synpunkterna från Polisens företrädare är att undanta polisiära förverkandebeslut från kravet på delgivning i vissa fall. Besluten avser egendom av lågt värde som ofta fattas snabbt i den yttre verksamheten. I regel finns ingen som gör anspråk på den egendom som blir föremål för ett polisiärt förverkande. Om det är uppenbart att den egendom som beslutet avser saknar legalt användningsområde bör det därför enligt utredningen inte finnas något krav om att besluten ska delges. En justering i enlighet med det föreslås därför i 3 kap. 5 § första stycket 2024 års förfarandelag. Detsamma bör gälla när polismän förverkar föremål som har ett nära samband med den sagda egendomen, om dessa är av ringa värde. Undantaget från delgivningskravet bör alltså vara utformad på ett likadant sätt för polismäns beslut som för åklagares beslut.

9.15 Polisens beslag

Företrädare för Polisen som har yttrat sig till utredningen har ifrågasatt lämpligheten i att kräva fara i dröjsmål för polismäns samtliga beslag.

De frågor som har lyfts om polisens beslag kan utvecklas på följande sätt.

⁷⁹ Prop. 2023/24:144 s. 395.

9.15.1 Fara i dröjsmål

Företrädarna för Polisen menar att eftersom ett av syftena med polisiära förverkandebeslut är rationaliseringsvinster, borde inte polismän behöva kontakta åklagare eller undersökningsledare om värdet på det som ska förverkas är lågt och förutsättningarna för förverkande är tydliga. Det är inte alltid som det är fara i dröjsmål i de situationerna, vilket innebär att polismannen måste kontakta en undersökningsledare eller åklagare för beslut om beslag av egendomen – samtidigt som polismannen sedan får fatta beslut om omedelbart förverkande.

Mer om problemet

För att polismän ska få förverka egendom krävs enligt 3 kap. 4 § 2024 års förfarandelag att den är tagen i beslag. Reglerna om polismäns behörighet att ta egendom i beslag och penningbeslag finns i 27 kap. 1 a och 4 §§ rättegångsbalken och i 2 kap. 8 § 2024 års förfarandelag. Reglerna beskrivs mer utförligt i avsnitt 3.1.4. Sammanfattningsvis får föremål och pengar eller liknande tillgångar tas i beslag efter beslut av undersökningsledaren eller åklagaren och, vid fara i dröjsmål, av en polisman. Polismän får även ta föremål i beslag som de påträffar i samband med att de griper eller anhåller en misstänkt och när de verkställer beslut om häktning, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. Polismän får dock aldrig ta postförsändelser i beslag, och får inte heller ta föremål i beslag om ändamålet är självständigt förverkande. Möjligheten för polismän att ta egendom i beslag vid fara i dröjsmål finns alltså för allt utom postförsändelser och utom i utredningar om självständigt förverkande.

Med fara i dröjsmål brukar avses att det finns risk för att åtgärden går om intet om den inte genomförs omedelbart. Med dagens möjligheter att kommunicera anses fara i dröjsmål sällan kunna åberopas med hänvisning till att polismannen inte kan få tag på en behörig beslutsfattare. Allmänt sett anses det inte vara fara i dröjsmål om situationen inte är mer överhängande än att det finns möjlighet att ringa ett telefonsamtal och föredra ärendet. Det finns dock fortfarande många situationer där beslut om beslag behöver fattas av en polisman. I vissa situationer kan man inte begära att polismannen ska ägna sig åt telefonsamtal för att få beslut i en beslagsfråga. Ibland finns det risk för att beslaget omöjliggörs om inte ingripandet sker

snabbt, till exempel att den misstänkte sväljer eller kastar bort narkotika, raderar elektronisk information eller på något annat sätt förstör bevisning. Om polismannen, trots upprepade försök, inte har fått kontakt med en behörig beslutsfattare och frågan inte kan anstå kan det också vara fara i dröjsmål.⁸⁰

Fara i dröjsmål bör inte krävas inför polisiära förverkandebeslut

Förslag

Kravet på fara i dröjsmål för att polismän ska besluta om beslag ska inte gälla för sådan egendom som polismän får direktförverka. Beslagsregleringen i 27 kap. 4 § rättegångsbalken ska ändras i det avseendet.

Utredningen håller med företrädarna för Polisen om att det framstår som märkligt och irrationellt att polismän får direktförverka egendom i vissa fall (se avsnitt 9.14), men inte alltid får beslagta samma egendom. Frågan är hur man kommer till rätta med den märkligheten.

Ett sätt som har diskuterats i utredningsarbetet är om man borde ta bort kravet i 3 kap. 4 § 2024 års förfarandelag på att egendom ska vara i beslag för att polismän ska få direktförverka den. Frågan om egendomen skulle behöva vara tagen i beslag vid polismäns förverkanden diskuterades emellertid i lagstiftningsarbetet med den nya förverkandelagstiftningen. 2020 års förverkandeutredning hade föreslagit att kravet skulle tas bort,⁸¹ men regeringen ansåg att en sådan ändring inte var motiverad, eftersom en annan ordning skulle ge en alltför vidsträckt beslutanderätt i beslagsfrågor.⁸²

Regeringen har alltså nyligen bedömt att det inte är motiverat att ta bort kravet på att egendom ska vara i beslag för att polismän (och åklagare) ska kunna förverka den. Utredningen anser att det inte finns tillräckliga skäl att göra någon annan bedömning nu. Inga ändringar föreslås därför av beslagskravet i 3 kap. 4 § 2024 års förfarandelag.

⁸⁰ Lindberg, Gunnel, 2022, *Straffprocessuella tvångsmedel*, Norstedts Juridik, Juno version 5, s. 477–479.

⁸¹ SOU 2021:100 s. 378 f. och 498.

⁸² Prop. 2023/24:144 s. 316 och 320.

I stället föreslår utredningen att det görs ett tillägg i förutsättningarna för polismäns beslag i 27 kap. 4 § rättegångsbalken av innebörden att polismän ska vara behöriga att beslagta egendom inte bara vid ingripanden med laga rätt och vid fara i dröjsmål, utan även om beslaget avser sådan egendom som polismän är behöriga att direktförverka med stöd av 3 kap. 4 § 2024 års förfarandelag. På så sätt kommer man till rätta med de olägenheter som följer av den nuvarande regleringen där polismän måste kontakta åklagare eller förundersökningsledare för att få ett beslut om beslag av egendom som de sedan själva får förverka.

9.15.2 Önskemål om hänvisningar till rättegångsbalken

Enligt företrädarna för Polisen borde det förtydligas på vilken grund polismän får fatta beslut om beslag (som är en förutsättning för ett polisiärt förverkandebeslut) i en situation där det inte finns någon koppling till ett brott, till exempel vid ett ingripande enligt polislagen (1984:387).

Mer om problemet

I vissa lagar, till exempel lagen om förverkande av alkohol och narkotikastrafflagen (1968:64) finns hänvisningar till bestämmelserna om beslag i brottmål, men sådana hänvisningar finns inte i polislagen. I polislagen finns regler om befogenheter för poliser i vissa fall, till exempel befogenheten att använda våld under vissa förutsättningar som framgår i 10 §. I 19 och 20 §§ finns bestämmelser om särskilda befogenheter att utföra kroppsvisitationer och genomföra husrannsakingar bland annat i syfte att söka efter vapen och andra farliga föremål i vissa situationer, till exempel i samband med gripanden, omhändertaganden och avlägsnanden. Företrädarna för Polisen undrar om det krävs fara i dröjsmål för en polismäns beslut om beslag vid kroppsvisitationer och husrannsakingar som grundas på polislagens bestämmelser och inte på bestämmelser i rättegångsbalken. Företrädarna önskar att det görs hänvisningar i polislagen till rättegångsbalken för att förtydliga att beslagskapitlet är tillämpligt.

Inga hänvisningar till beslagskapitlet

Bedömning

27 kap. rättegångsbalken är tillämpligt när polismän beslagtar föremål i samband med sådana ingripanden som sker enligt polislagen. Det behövs inga hänvisningar dit för att så ska vara fallet.

Polisingripanden med stöd av polislagen kan göras för att till exempel söka efter egendom som kan förverkas. Polislagen innehåller dock inga materiella förverkandebestämmelser. Grunden för att egendomen ska förverkas finns inte i polislagen utan i brottsbalken.

Det är bara de lagar som har materiella förverkandebestämmelser som, i de fall det finns specialreglering om beslag, har hänvisningar till 27 kap. rättegångsbalken. Exempel på sådana lagar är narkotikastrafflagen, lagen om förverkande av alkohol och fiskelagen (1993:787). Något behov av hänvisning till 27 kap. rättegångsbalken i polislagen finns alltså inte, dels eftersom man bara hänvisar till rättegångsbalken när något ska regleras på ett annorlunda sätt än där (det vill säga *lex specialis*), dels eftersom det inte finns någon förverkandegrund i polislagen. Några ändringar i polislagen i det här hänseendet bör därför inte göras. Om polisingripanden ska göras för att söka efter egendom som kan förverkas enligt 36 kap. 12 § brottsbalken finns beslagsgrunden i 27 kap. 1 § rättegångsbalken – föremålet kan skäligen antas bli förverkat.

När en polisman genomför en kroppsvisitation av en gripen, omhändertagen eller avlägsnad person med stöd av polislagens bestämmelser i syfte att söka efter egendom som kan förverkas får polismannen som påträffar sådan egendom ta den i beslag med stöd av 27 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken, eftersom polismannen i de situationerna har laga rätt att verkställa en kroppsvisitation. Motvarande gäller för husrannsakan. Syftet med reglerna i polislagen är att polisernas befogenhet att företa kroppsvisitation och husrannsakan enligt den lagen för att söka efter föremål som kan förverkas, ska korrespondera med rätten att beslagta sådana föremål.⁸³ Både genom bestämmelsernas ordalydelse och lagstiftarens syfte med reglerna, framgår det alltså att polismän får besluta om beslag i dessa

⁸³ Se prop. 1986/87:115 om ändring i polislagen (1984:387), s. 6 och 11.

situationer. Utredningen anser därför att det inte behövs några förtydliganden i detta avseende.

9.16 Översyn av den nya förfarandelagen

Den nya förfarandelagen, det vill säga 2024 års förfarandelag, innehåller sex kapitel. Det första handlar om lagens tillämpningsområde och hur den förhåller sig till rättegångsbalken. Det andra handlar om utredningar om självständigt förverkande. Det tredje handlar om åklagares och polisers direktförverkanden. I det fjärde kapitlet finns regler om handläggningen när mål enligt förfarandelagen prövas i domstol. I det femte finns regler om tredje mans deltagande i en rättegång om förverkande, och i det sjätte regler om juridiskt biträde, information, delgivning och vad som gäller för barn och unga.

Ett antal av de tillämpningsfrågor som har kommit in till utredningen handlar om hur den nya förfarandelagen ska tillämpas.

9.16.1 Frågan om kapitel 2 ska breddas

Kapitel 2 i 2024 års förfarandelag handlar om utredningar om självständigt förverkande, det vill säga förverkanden som inte bygger på att något brott har begåtts. Där regleras sådana utredningars syfte, när de ska inledas, vem som får fatta beslut om att inleda utredning, polismäns biträde vid utredningar, tvångsmedelsanvändning och när utredningen ska läggas ner. Kapitlet är inte tillämpligt på utredningar om förverkande av särskilda brottsverktyg (som ju inte heller bygger på att något brott har begåtts). Det är inte heller tillämpligt när förverkande sker mot någon annan än den som är misstänkt för brott. En fråga som har väckts i expertgruppen är om kapitlet borde breddas och innehålla regler om vilken utredning som ska krävas i ärenden om förverkande i dessa situationer.

Mer om problemet

Förverkande av särskilda brottsverktyg kan ske oavsett om det finns någon brottsmisstanke mot en utpekad person eller inte. För handläggningen av sådana frågor gäller 3 kap. 2024 års förfarandelag, där

det framgår att åklagare och poliser kan fatta beslut om förverkande av den typen av egendom under vissa förutsättningar. Frågor om förverkande av särskilda brottsverktyg kan också prövas av rätten, om frågan inte är en del av ansvarsfrågan i ett brottmål. I så fall tillämpas förfarandebestämmelserna i 4 kap. 2024 års förfarandelag, som fylls ut av rättegångsbalkens regler, vilket framgår av 4 kap. 13 § 2024 års förfarandelag.

Åklagare och poliser kan också förverka i de fall ett brott har begåtts men när förverkandet har riktats mot någon annan än den som är misstänkt för brottet. Förverkandet grundas då på 36 kap. 9 eller 10 § brottsbalken, men sker inte inom ramen för en förundersökning. Det kan bero på att förundersökningen har lagts ner, att ingen förundersökning har inletts, att den som har begått ett brott är en annan person än egendomens ägare, eller av något annat skäl.

I 1 kap. 2 § 2024 års förfarandelag finns en bestämmelse om hur förfarandelagen förhåller sig till rättegångsbalken, bland annat i fråga om tvångsmedel. I andra stycket andra meningen framgår att bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i brottmål ska tillämpas i en utredning om annat förverkande än självständigt förverkande och i en utredning om företagsbot, om utredningen rör någon som inte är misstänkt för brott med koppling till frågan om förverkande eller om företagsbot. Rättegångsbalkens regler om rättegången i brottmål ska alltså tillämpas i en sådan utredning om förverkande utanför brottmålet. Enligt vad som sägs i förarbetena innebär det att en sådan utredning ska bedrivas inom förundersökningens ramar, att forumreglerna i brottmål blir tillämpliga och att brottsbekämpande myndigheter därigenom ges rätt att tillgripa tvångsmedel inriktade på förverkande. De centrala tvångsmedlen beslag och penningbeslag förutsätter inte någon brottsmisstanke. Bedömningen knyts i stället till egendomen och att denna skäligen kan antas bli förverkad.⁸⁴

I sista stycket i 1 kap. 2 § 2024 års förfarandelag finns en upplysning om att det i polislagen finns bestämmelser om rätten att använda tvångsmedel i syfte att förverka egendom enligt 36 kap. 12 § brottsbalken (det vill säga förverkande av särskilda brottsverktyg, exempelvis vapen).

Om ett särskilt brottsverktyg ska förverkas är det alltså möjligt att utöver rättegångsbalkens tvångsmedel använda polislagens tvångsmedel i 19, 19 a, 20 a och 20 b §§. De sistnämnda ger polismän möj-

⁸⁴ Prop. 2023/24:144 s. 385 f.

lighet att genomöka bland annat fordon och utrymmen för att söka efter vapen och andra föremål som kan förverkas som särskilda brottsverktyg. De olika tvångsmedelsbestämmelserna i rättegångsbalken respektive polislagen är tillämpliga i olika situationer.

I förfarandeförordningen finns regler om vilka uppgifter som ska finnas i ett beslut om ett förverkande utanför ett brottmål. Bland annat ska det framgå vilken egendom eller vilket värde av egendom som beslutet avser, skälen för beslutet med upplysning om vilka bestämmelser som har tillämpats, den som beslutet riktas mot och dennes inställning till förverkandet.⁸⁵

När poliser beslutar om förverkanden med stöd av 2024 års förfarandelag tillämpar de också myndighetens egna föreskrifter. Där framgår att beslut om sådana förverkanden får fattas omedelbart, eller efter viss utredning i ägarfrågan.⁸⁶ Om ägaren eller innehavaren motsätter sig förverkandet ska ärendet överlämnas till åklagare. Ett beslut om förverkande ska innehålla uppgifter om var och när beslaget verkställdes, om det är ett omedelbart förverkande eller förverkande i efterhand, om egendomens föremålsbeteckning i beslagsliggaren med mera.⁸⁷ Föreskrifterna innehåller också bestämmelser om delgivning och dokumentation.⁸⁸

När åklagare beslutar om förverkanden med stöd av 2024 års förfarandelag finns det i regel en förundersökning där omständigheterna kring egendomen och beslagtagandet beskrivs. Dokumentation finns alltså i form av en förundersökning i de flesta sådana fall, även om förverkandet av något skäl inte kommer att prövas i samband med ett åtal. Det kan bero på att förundersökningen läggs ner eller att förverkandet riktas mot någon annan än den som är misstänkt för brott.

Det finns inga särskilda formkrav i fråga om hur själva utredningen ska se ut i ett mål om sådana förverkanden som sker utanför ett brottmål. Frågan är alltså om det borde införas sådana formkrav.

⁸⁵ 38 § förfarandeförordningen.

⁸⁶ 2 § PMFS 2024:11, FAT 103-1, *Polismyndighetens föreskrifter om beslut om förverkande i vissa fall*.

⁸⁷ 3 och 4 §§ PMFS 2024:11.

⁸⁸ 8 och 7 §§ PMFS 2024:11.

Inga nya bestämmelser om utredning i mål om förverkande utanför brottmålet

Bedömning

Det bör inte nu införas några nya bestämmelser om utredningar om förverkanden utanför ett brottmål.

Som nyss har beskrivits finns alltså inga särskilda formkrav i fråga om vad själva *utredningen* ska innehålla i mål om förverkande utanför brottmålet. Av de författningskrav som gäller i fråga om hur beslutet och dokumentationen ska se ut i sådana mål och i mål om tvångsmedel framgår dock vad utredningen som minst behöver innehålla.

Som framgått i avsnitt 3.1 sker omfattande dokumentation i ärenden om reella tvångsmedel. För beslag till exempel ska en rad uppgifter protokollföras. Egendomen ska beskrivas noga, ändamålet med beslaget ska anges, brottet ska specificeras i förekommande fall och det ska genom dokumentationen vara möjligt att följa vad som har hänt med den beslagtagna egendomen. Den som ett beslag görs från ska underrättas om beslaget och har rätt att få bevis om att det har skett.

Företrädare för Polisen menar att det inte finns något behov av att införa formkrav på utredningar inför polisiära förverkandebeslut. Inför sådana beslut bedrivs nämligen inget direkt utredningsarbete. Förverkandena initieras av ett beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken och i samband med det ställs frågor om anspråk och inställning till förverkande, men i övrigt används inga tvångsmedel.

Företrädare för Åklagarmyndigheten konstaterar att man som åklagare inte har några renodlade utredningar om förverkanden utanför brottmål som skulle behöva några särskilda förfaranderegler. Den vanligaste situationen är att åklagaren har bedrivit en förundersökning, vilket innebär att rättegångsbalkens regler är tillämpliga, och sedan förverkar med stöd av 36 kap. 12 § brottsbalken om åtal av någon anledning inte kan väckas. I de fallen finns alltså en utredning i form av förundersökningen. Skulle däremot en åklagare väcka talan i domstol om förverkande enligt 36 kap. 12 § brottsbalken, vilket kan ske när poliser överlämnar ett ärende till åklagare, är skrivningarna i 1 kap. 2 § 2024 års förfarandelag något otydliga. I en sådan

situation får åklagaren en ifylld blankett där omständigheter kring påträffandet av föremålet och den misstänktes inställning till förverkandet framgår. Underlaget från Polisen är ibland bristfälligt, vilket leder till att beslaget hävs eller att åklagaren begär komplettering av utredningen.

Ingen av de andra rättstillämpare som har ombetts att lämna synpunkter på den nya förverkandelagstiftningen har framfört att det finns något behov av ytterligare reglering om utredningar av förverkanden av särskilda brottsverktyg. De krav som finns i kapitel 3 och 4 i 2024 års förfarandelag, rättegångsbalken, förfarandeförordningen samt Polisens föreskrifter innebär att det kan förutsättas att sådana frågor blir tillräckligt utredda. Det finns alltså inget påtagligt behov ur myndigheternas perspektiv att införa nya regler.

Frågan är om det ur medborgarnas perspektiv finns skäl att ställa lagreglerade krav om vad den här typen av utredningar ska innehålla. Syftet skulle i så fall vara att säkerställa att de som påverkas av den här typen av förverkanden får tillräcklig information om sina ärenden och en rättssäker prövning.

Genom den utförliga dokumentation som sker i beslagsärenden och vid beslut om den här typen av direktförverkanden anser utredningen att medborgarna får den information som kan krävas. Vad som möjligen talar för ytterligare reglering är att bestämmelsen som anger när tvångsmedel får användas – 1 kap. 2 § andra stycket 2024 års förfarandelag som hänvisar till rättegångsbalken – kan upplevas som svårläst. Med hänsyn till tvångsmedels ingripande karaktär är det givetvis, på ett principiellt plan, angeläget att det inte råder några oklarheter kring förutsättningarna för när de får användas.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 § 2024 års förfarandelag är visserligen ganska komplicerad, men det är enligt utredningen svårt att se att den går att formulera om på ett enkelt sätt. Den innehåller inte heller i sig någon materiell reglering av tvångsmedelsanvändningen, det vill säga beslag i de här fallen. Den regleringen finns i stället i rättegångsbalken, till vilken det hänvisas.

Utredningen har alltså inte identifierat något sätt att tydligt förbättra de bestämmelser som har gått igenom i det här avsnittet. Det praktiska behovet framstår också som begränsat.

Skulle det, när 2024 års förfarandelag har tillämpats en längre tid, visa sig att utformningen av exempelvis 1 kap. 2 § orsakar tillämpningsproblem kan det givetvis finnas skäl att i ett annat sammanhang

utreda frågan på nytt. Sådana skäl kan också finnas om det framkommer att de som drabbas av tvångsmedel i den här typen av ärenden upplever att tvångsmedelsanvändningen i förfarandelagen är otydligt reglerad.

9.16.2 Frågor från domstolarna

Några frågor om den nya förfarandelagen har ställts av företrädare för de domstolar som har yttrat sig till utredningen.

Mer om problemen

Några domstolsföreträdare har lämnat synpunkter om att 4 kap. 2024 års förfarandelag borde förtydligas. Kapitlet ska inte tillämpas när förverkandefrågan utgör en del av frågan om ansvar för brott, men det framgår enligt några domstolar inte tydligt om det innebär att det alltid ska tillämpas för självständigt förverkande eller om det inte ska tillämpas när ett mål om självständigt förverkande har kumulerats med ett brottmål. Företrädare för en av domstolarna skriver att det borde förtydligas om ett andrahandsyrkande om självständigt förverkande kan framställas muntligen inom ramen för ett brottmål.

En annan fråga från domstolarna handlar om vad som gäller när åklagaren har tagit egendom i beslag på grund av en misstanke om brott och det har begärts rättens prövning av detta, men åklagaren senare ändrar beslaget så att det i stället sker inom ramen för en utredning om självständigt förverkande. I förarbetena anges att åklagaren inte behöver fatta något nytt tvångsmedelsbeslut i den situationen.⁸⁹

⁸⁹ Prop. 2023/24:144 s. 392.

Inga ändringar i 4 kap. 2024 års förfarandelag

Bedömning

4 kap. 2024 års förfarandelag behöver inte ändras. Det behövs inte heller några andra ändringar med anledning av de frågor som har ställts av domstolsföreträdarna.

Om ett förverkande inte ska prövas inom ramen för ett brottmål, och inte heller får prövas av åklagare eller poliser enligt 3 kap. 2024 års förfarandelag, handläggs frågan i domstol. Då tillämpas 4 kap. samma lag. Kapitlet är alltid tillämpligt på såväl självständigt förverkande som förverkanden som riktar sig mot någon annan än en misstänkt, eftersom sådana förverkanden inte utgör en del av en fråga om ansvar för brott.⁹⁰

Processuella krav i ett mål om förverkande utanför brottmålet

Även om ett yrkande om ett självständigt förverkande eller ett annat förverkande som sker utanför ett brottmål har kumulerats med ett brottmål, ska 4 kap. 2024 års förfarandelag tillämpas. Ett självständigt förverkande är inte kopplat till en brottslig gärning och en utpekad tilltalad. Om yrkandet riktas mot någon annan än den tilltalade, framställs utan att någon är tilltalad eller inte är kopplat till ett brott utgör yrkandet inte en del av en fråga om ansvar för brott.⁹¹ Detsamma gäller när ett yrkande om förverkande av ett särskilt brottsverktyg inte riktas mot en tilltalad. Bara sådana förverkanden som är en del av ansvarsfrågan (det vill säga kommunicerande kärn med påföljden), hamnar utanför 4 kap. 2024 års förfarandelag.

Skälet till att den här saken uppfattas som otydlig handlar sannolikt om att åklagarna, så som en del domar om självständigt förverkande visar, lägger in andra- eller tredjehandsyrkanden om självständigt förverkande i åtalet. I dessa stämningsansökningar skriver åklagarna sällan in någon grund för yrkandet om självständigt förverkande.

⁹⁰ 4 kap. 1 § 2024 års förfarandelag.

⁹¹ Prop. 2023/24:144 s. 400.

Åklagarna kumulerar målen direkt och på egen hand, det vill säga utan att lämna in en separat stämningsansökan i åtalet och en i målet om självständigt förverkande. Det är i linje med hur åklagarna gör även i kumulerade brottmål – till exempel med flera medverkande eller flera åtalspunkter. Åklagarna kumulerar alltså i normalfall mål som ska handläggas samtidigt direkt i stämningsansökan och det fattas i de flesta fall aldrig något särskilt kumulationsbeslut av rätten.

När åklagarna framställer yrkanden om självständigt förverkande eller förverkande av särskilda brottsverktyg kumulerat med ett åtal, måste de emellertid ändå följa formkraven i 4 kap. 2024 års förfarandelag. Det innebär att åklagaren i stämningsansökan beträffande frågan om självständigt förverkande måste ange ett bestämt yrkande, en utförlig redogörelse som grund för yrkandet, uppgift om de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis, samt uppgift om vad som gör rätten behörig om inte behörigheten framgår på något annat sätt.⁹² Detsamma gäller för andra mål som ska prövas enligt 4 kap. 2024 års förfarandelag, det vill säga förverkanden mot andra än misstänkta och förverkanden som inte har samband med brott, samt yrkanden om företagsbot. Kravet på att ange en grund med en utförlig redogörelse för yrkandet går längre än motsvarande krav på ett förverkandeyrkande i ett åtal (se avsnitt 9.10 där skillnaderna beskrivs).

Eftersom genomgången av den underrättspraxis som finns så här långt (när den nya förfarandelagen har varit i kraft i ungefär ett år) har visat att åklagarna för det mesta inte har med en sådan tydlig grund för sina yrkanden om självständigt förverkande som krävs i de fall dessa framställs kumulerat i stämningsansökan i brottmålet, har sannolikt 4 kap. 2024 års förfarandelag missförståtts av flera rättstillämpare. Det kan bero på brister i åklagarnas tekniska stöd. Tillfrågade åklagare har förklarat att det inte finns något fält i deras ärendehanteringssystem Cåbra för att skriva in en grund för ett yrkande om självständigt förverkande. Åklagarna kan endast markera tillämpligt lagrum för förverkandeyrkandena i it-systemet. Åklagarnas system behöver alltså uppdateras så att de fritt kan skriva en grund när de i stämningsansökningar framställer yrkanden om självständigt förverkande eller förverkande av särskilda brottsverktyg (utan samband med brott). Företrädare för Åklagarmyndigheten har förklarat att myndigheten har informerat åklagarna om det här vid flera till-

⁹² 4 kap. 5 § 2024 års förfarandelag.

fällen och även lyft frågan till sin it-avdelning.⁹³ Det ska gå att skriva in de uppgifter som behövs i Cåbra, men det kräver i så fall en annan hantering än den som vanligtvis sker i en stämningsansökan.

Som svar på domstolarnas fråga innebär det här att yrkanden om självständigt förverkande måste framställas i en stämningsansökan; det kan inte ske muntligen vid en förhandling.⁹⁴ Rätten måste kunna utfärda stämning och svaranden måste få tillfälle att lämna svaromål. I och för sig skulle alla dessa åtgärder i undantagsfall kunna ske under en pågående förhandling. Så kan vara fallet om de inblandade anser att det vore en lämplig ordning och förverkandesvaranden (som ofta också är tilltalad) ändå anser sig ha fått skälig tid att lämna svaromål. I de flesta fall behöver dock stämningsansökan ges in i god tid före förhandlingen.

Några förtydliganden av 4 kap. 2024 års förfarandelag med anledning av de här frågorna är alltså inte nödvändiga. De missförstånd som har uppstått kommer man sannolikt till rätta med när lagen har tillämpats under en längre tid och när åklagarna har fått rätt förutsättningar i sitt it-system.

Nytt tvångsmedelsbeslut

Domstolarnas andra fråga handlar om att det i förarbetena anges att det inte behövs något nytt tvångsmedelsbeslut när ett beslag har gjorts i en förundersökning men denna sedan läggs ner och ersätts av en utredning om självständigt förverkande.⁹⁵ Uttalandet bygger sannolikt på att ändamålet med beslaget inte har ändrats; det handlar fortfarande om ett förverkandebeslag. I många fall skulle det dock kunna leda till märkliga konsekvenser om inget nytt beslut fattas. Det kan därför finnas skäl att analysera frågan ytterligare.

Om den enda grund för beslaget som framgår i åklagarens respektive rättens beslagsbeslut är att något kan bli förverkat borde det i och för sig inte krävas något nytt tvångsmedelsbeslut. Men om åklagarens beslut grundas på mer information än så, till exempel att något kan bli förverkat som brottsvinst, måste det rimligen behövas ett nytt tvångsmedelsbeslut om det i stället är en oförklarad tillgång som ska förverkas genom ett självständigt förverkande. Detsamma bör

⁹³ Det framgår till exempel i Åklagarmyndigheten, RåV 2024:7 s. 74 f.

⁹⁴ 4 kap. 2 § 2024 års förfarandelag.

⁹⁵ Prop. 2023/24:144 s. 392.

gälla om rättens prövning av beslaget bygger på förutsättningar som inte längre stämmer. Beroende på hur åklagarens respektive rättens beslagsbeslut ser ut och vilket beslutsunderlag som ligger till grund för besluten, kan det alltså krävas ett nytt tvångsmedelsbeslut när förutsättningarna ändras. Om till exempel en förundersökning har bedrivits parallellt med en utredning om självständigt förverkande och förundersökningen läggs ner behövs inte alltid något nytt tvångsmedelsbeslut. Om däremot en förundersökning om brott och förverkande av en brottsvinst har lagts ner och det först i samband med det inleds en utredning om självständigt förverkande bör det krävas ett nytt beslut; förverkandet ska ju då inte längre avse en brottsvinst utan en oförklarad tillgång. Dessutom gäller en ettårig tidsfrist för beslag i utredningar om självständiga förverkanden enligt 2 kap. 12 § 2024 års förfarandelag. Det måste alltså vara tydligt för den som drabbas av beslaget vad som är skälen för beslutet.

Det sagda följer, enligt utredningens bedömning, av hur det befintliga regelverket är konstruerat. Någon lagändring krävs inte med anledning av det som domstolarna har tagit upp i det här avseendet.

9.16.3 Frågor om tvångsmedel som saknas

Under utredningens arbete har det uppmärksamrats att tvångsmedlet undersökning på annat ställe inte är tillämpligt för utredningar om självständigt förverkande.

Utredningen har också kommit att diskutera om tvångsmedlet hämtning till förhör utan föregående kallelse får användas i mål om självständigt förverkande.

Mer om problemen

I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel användas i den utsträckning som framgår av 2 kap. 7–12 §§ 2024 års förfarandelag.

Undersökning på annat ställe

Enligt 2 kap. 11 § 2024 års förfarandelag får bland annat husrannsakan användas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller förvar eller om det annars är av betydelse för utredningen. Tillämpningsområdet för husrannsakan är dock begränsat till sådana ställen eller platser som är slutna.⁹⁶ För platser som inte är slutna i egentlig mening, men som ändå inte är tillgängliga för allmänheten, kan dock tvångsmedlet undersökning på annat ställe användas, vilket regleras i 28 kap. 10 § rättegångsbalken. Där framgår att för samma ändamål som för husrannsakan får undersökningsledaren, åklagaren eller en polisman företa en undersökning på andra ställen än i slutna utrymmen, även om de inte är tillgängliga för allmänheten. Vad som avses med andra ställen är exempelvis gårdsplaner, fabriksområden och byggnadsplatser. En sådan undersökning är inte att betrakta som en husrannsakan och bestämmelserna om husrannsakan är inte tillämpliga för den.⁹⁷

Det som skiljer tvångsmedlet undersökning på annat ställe från husrannsakan är dels beslutsbehörigheten, dels vilka utrymmen som får undersökas. Eftersom ändamålen med undersökningen och de rättsliga förutsättningarna för husrannsakan respektive annan undersökning är desamma uppstår det sällan några gränsdragningsproblem.⁹⁸

Undersökning på annat ställe är enligt dagens reglering inte tillämpligt i en utredning om självständigt förverkande.

Hämtning till förhör utan föregående kallelse

I 2 kap. 5 § 2024 års förfarandelag listas ett antal bestämmelser om tvångsmedel under förundersökningen i 23 kap. rättegångsbalken som är tillämpliga i utredningar om självständigt förverkande. Samtidigt finns en lista på ett antal begrepp som är typiska för en förundersökning och hur dessa begrepp ska förstås i en utredning om självständigt förverkande. Där sägs exempelvis att den misstänkte ska avse den som en utredning om självständigt förverkande rör, att försvarare ska avse biträde, etcetera. Ord i 23 kap. rättegångsbalken som handlar om något kopplat till en förundersökning – till exempel brott

⁹⁶ 28 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken.

⁹⁷ NJA II 1943 *Den nya rättegångsbalken*, s. 372.

⁹⁸ Lindberg, 2022, s. 717.

– byts alltså på så sätt ut till något som kopplas till en utredning om självständigt förverkande.

I 23 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken anges att den som uppehåller sig inom en väglängd av tio mil från den plats där förhör ska hållas får hämtas till förhöret utan en föregående kallelse, om undersökningen *avser ett brott på vilket fängelse kan följa* och det skäliga kan befaras att han eller hon inte skulle följa en kallelse eller att han eller hon med anledning av en kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen.

De åklagare som har yttrat sig till utredningen undrar om utformningen av 23 kap. 7 § andra stycket innebär att den bestämmelsen inte är tillämplig i utredningar om självständigt förverkande, eftersom det förutsätter att undersökningen avser ett brott på vilket fängelse kan följa.

Justeringar i tvångsmedelsbestämmelserna i 2024 års förfarandelag

Förslag

Tvångsmedlet undersökning på annat ställe görs tillämpligt i utredningar om självständigt förverkande. Det förtydligas på vilket sätt tvångsmedlet hämtning till förhör är tillämpligt i mål om självständigt förverkande.

Som nyss nämnts är alltså tvångsmedlet undersökning på annat ställe inte tillämpligt i mål om självständiga förverkanden. Sannolikt beror det på ett förbiseende. Det finns ingen diskussion om att tvångsmedlet inte behövs i förarbetena. Det skäl som regeringen har anfört till stöd för att tvångsmedlen husrannsakan och kroppsvisitation behövs – att utredande myndigheter på ett effektivt sätt ska kunna söka efter egendom – gäller även för undersökning på annat ställe.⁹⁹

Utredningen anser därför att ett tillägg bör göras i 2024 års förfarandelags 2 kap. 11 § och 6 kap. 5 § så att även tvångsmedlet undersökning på annat ställe kan användas i mål om självständigt förverkande.

⁹⁹ Jämför prop. 2023/24:144 s. 350.

Beträffande tvångsmedlet hämtning till förhör utan föregående kallelse är det inte tydligt i förarbetena om det är ett förbiseende som ligger bakom otydligheten i fråga om det är tillämpligt i utredningar om självständigt förverkande, eller om man har tänkt sig att tvångsmedlet inte behövs. Förarbetena kan läsas på båda sätten.¹⁰⁰ I utredningsarbetet har det framkommit att åklagarna har behov av att i kollusionsfall kunna använda sig av hämtning till förhör utan föregående kallelse för att kunna bedriva effektiva utredningar om självständigt förverkande. Annars finns risk för att den som utredningen rör skaffar undan sina tillgångar.

Åklagarna förklarar att i flera ärenden, exempelvis i ärenden som har initierats i underrättelseverksamhet avseende egendom som tillhör gängkriminella eller andra som ägnar sig åt organiserad eller systematisk brottslighet, finns ett behov av att hämta flera personer till förhör samtidigt, under åberopande av att det föreligger kollusionsfara. Detta eftersom det kan förutses att den som talan om förverkande riktas mot kan komma med invändningar om att egendomen har erhållits genom arv, gåva, lån eller liknande dispositioner. I ett sådant fall kan det alltså vara nödvändigt att genomföra förhör med flera personer samtidigt i syfte att undvika att personerna skapar en gemensam berättelse om egendomen. Behov av hämtning finns också ofta när det bara är en person som behöver höras, men där det är viktigt att få ett spontant förhör utan möjlighet till samråd med andra eller framtagande av osanna handlingar.

Enligt utredningen bör det mot den här bakgrunden vara möjligt att i en utredning om självständigt förverkande kunna hämta förverkandesvaranden och andra på samma sätt som i en förundersökning. Utredningen föreslår därför att ett tillägg görs i 2 kap. 5 § 2024 års förfarandelag som förklarar vad orden ”ett brott på vilket fängelse kan följa” ska ha för motsvarighet i utredningar om självständigt förverkande. De orden bör i en sådan utredning ersättas av ”självständigt förverkande”. På så sätt blir det tydligt att tvångsmedlet är tillämpligt i utredningar om självständigt förverkande.

¹⁰⁰ Jämför SOU 2021:100 s. 364 f. och prop. 2023/24:144 s. 306 f.

9.16.4 Frågor om delgivning av slutunderrättelse och stämningsansökan

Företrädare för Ekobrottsmyndigheten som har yttrat sig till utredningen har uppmärksammat ett problem kopplat till hur slutdelgivning av en utredning om självständigt förverkande ska göras till bolag som saknar en faktisk företrädare (exempelvis målvaktsbolag). Kungörelsedelgivning är inte tillämpligt i de situationerna.

Även företrädare för Åklagarmyndigheten har upplyst om att det har förekommit att förverkandesvarandena har gjort sig oanträffbara i några ärenden om självständigt förverkande. Det har gjort att slutdelgivning av utredningen inte har kunnat ske. Åklagarna har föreslagit att det skulle kunna lösas genom att det utses ett ombud för en förverkandesvarande som har lämnat landet eller på något annat sätt gjort sig oanträffbar. Det borde enligt åklagarna även övervägas om det bör införas en möjlighet att använda tillgänglighetsdelgivning för slutunderrättelser, vilket i så fall skulle lösa vissa av problemen.

Mer om problemet

Kungörelsedelgivning, som regleras i 47 § delgivningslagen (2010:1932) innebär att en person delges en handling genom att en myndighet håller den tillgänglig hos sig eller på en annan plats, samtidigt som myndigheten kungör ett meddelande om detta och om handlingens huvudsakliga innehåll i Post- och Inrikes Tidningar.¹⁰¹ Kungörelsedelgivning får bland annat användas om en juridisk person saknar en registrerad postadress som kan användas för delgivningssättet särskild delgivning med juridisk person.¹⁰² Det kan också användas om en juridisk person i strid mot gällande bestämmelser saknar en registrerad behörig företrädare och någon i Sverige bosatt person inte har utsetts att på den juridiska personens vägnar ta emot delgivning, samt försök till delgivning med andra tillämpliga delgivningssätt har misslyckats eller sådana försök har bedömts som utsiktslösa.¹⁰³

Tillgänglighetsdelgivning regleras i 52 § delgivningslagen. Det innebär att den handling som ska delges hålls tillgänglig hos en myndighet, antingen omedelbart eller från och med en i förväg bestämd

¹⁰¹ 48 § sista stycket delgivningslagen.

¹⁰² Som regleras i 29 § delgivningslagen, och bland annat får användas för aktiebolag och ekonomiska föreningar.

¹⁰³ 48 § första stycket delgivningslagen.

tidpunkt. Tillgänglighetsdelgivning får endast användas av en myndighet i de fall som särskilt anges i lag, om delgivningsmottagaren vid ett personligt sammanträffande eller genom ljud- och bildöverföring har delgetts information om att sådan delgivning kan komma att användas samt information om från vilken tidpunkt och på vilken plats handlingen kommer att hållas tillgänglig.¹⁰⁴ Det måste alltså särskilt anges i lag om tillgänglighetsdelgivning får användas i en viss typ av ärenden.

Ett exempel på lagstöd för att använda tillgänglighetsdelgivning finns i 33 kap. 6 b § rättegångsbalken. Enligt den bestämmelsen får tillgänglighetsdelgivning användas för att delge bland annat stämningsansökningar och slutunderrättelser i brottmål.

Vid förfaranden om självständigt förverkande finns en bestämmelse om slutdelgivning i 6 kap. 2 § 2024 års förfarandelag. Bestämmelsen innebär sammanfattningsvis att när undersökningsledaren har slutfört den utredning som anses nödvändig i frågan ska förverkandesvaranden få möjlighet att ta del av det som har förekommit i undersökningen. Förverkandesvaranden ska underrättas om detta och har rätt att begära att utredningen kompletteras samt att lämna in egen utredning.

Stämningar om självständigt förverkande får delges genom kungörelsedelgivning om beslutet om förverkande avser egendom som är tagen i beslag eller penningbeslag. Detsamma gäller om stämningen riktas mot någon okänd. För egendom av ett lägre värde kan delgivning i stället ske genom att handlingen anslås hos myndigheten. Detta framgår av 6 kap. 3 § 2024 års förfarandelag. Bestämmelsen gäller dock inte för slutdelgivning av utredningen. För sådana slutunderrättelser gäller i stället 24 § andra stycket i förfarandeförordningen. Där framgår att en underrättelse som lämnas skriftligen får sändas med posten eller på elektronisk väg, om det inte av särskilda skäl kan antas att mottagaren inte skulle få underrättelsen på detta sätt. En underrättelse till den som en utredning om självständigt förverkande rör ska dock delges honom eller henne om värdet av det som kan komma att förverkas överstiger fem prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. När delgivning ska ske i ett sådant fall får det *inte* ske enligt 38 och 47–51 §§ delgivningslagen (som innehåller möjligheter till delgivning genom spikning och kungörelsedelgivning).

¹⁰⁴ 53 § delgivningslagen.

Det problem som företrädarna från Ekobrottsmyndigheten har uppmärksammat handlar alltså om att *slutdelgivning* av utredningen i ett mål om självständigt förverkande *inte* får kungörelsedelges, men det får däremot *stämningsansökan* göra. Slutdelgivningen är dock något som sker innan stämning utfärdas. Det här har orsakat att ärenden har fastnat hos Ekobrottsmyndigheten i situationer där det bolag som ska delges inte går att delge genom särskild delgivning med juridisk person eftersom brev kommer i retur från bolagets uppgivna adress. Att kungörelsedelgivning inte är möjligt i dessa situationer tycks bero på ett förbiseende.¹⁰⁵

Tillgänglighetsdelgivning och kungörelsedelgivning bör vara möjligt enligt 2024 års förfarandelag

Förslag

I mål om självständigt förverkande ska det vara möjligt att delge såväl slutunderrättelser av utredningen som stämningsansökningar genom delgivningssätten kungörelsedelgivning och tillgänglighetsdelgivning.

Att reglerna i den nya förfarandelagens 6 kap. 3 § om delgivning av stämningsansökningar och förfarandeförordningens 24 § om delgivning av slutunderrättelser inte korresponderar med varandra skapar tillämpningsproblem och tycks bero på ett förbiseende. Som reglerna ser ut nu finns inte tillräckliga förutsättningar för att delge förverkandesvarande som har gjort sig oanträffbara. Utredningen bedömer därför att tillgänglighetsdelgivning kombinerat med kungörelsedelgivning bör införas för såväl slutunderrättelser som stämningar i mål om självständigt förverkande. När dessa delgivningssätt görs tillämpliga kommer det inte att behövas någon möjlighet att utse god man för en förverkandesvarande som inte kan anträffas.

Utredningen har inte identifierat några principiella skäl som talar emot att införa dessa delgivningssätt, eftersom kungörelsedelgivning redan är tillåtet för stämningsansökningar i mål om självständigt förverkande, och eftersom tillgänglighetsdelgivning är tillåtet för såväl stämningsansökningar som slutunderrättelser i brottmål.

¹⁰⁵ Prop. 2023/24:144 s. 341.

En fråga som har diskuterats i utredningsarbetet är om det borde finnas en värdegräns vid vilken man inte får använda delgivningssätten kungörelsedelgivning eller tillgänglighetsdelgivning, exempelvis på så sätt att dessa delgivningssätt inte får användas om åklagarens yrkande avser högre värden. Den situation man vill undvika handlar om att ett mål om självständigt förverkande av större värden avgörs mot någon som inte vet om att målet pågår.

Utredningen bedömer dock att en värdegräns inte vore en lämplig reglering. Det bör nämligen inte kunna uppstå en situation där en förverkandesvarande inte har möjlighet att göra sin röst hörd i ett mål om självständigt förverkande för att han eller hon inte känner till att det pågår ett förfarande. Förverkandesvaranden behöver nämligen ha hörts om sin inställning för att utredningen ska kunna slutföras. Dessutom ska delgivningssätten kungörelsedelgivning och tillgänglighetsdelgivning enligt utredningens förslag endast få användas när egendom är tagen i beslag. Det innebär att den berörda personen måste ha fått kännedom om att det pågår ett ärende om egendomen och bör ha delgetts information om beslaget. Personen som utredningen rör kommer alltså att känna till att det pågår ett ärende och att egendom är tagen i beslag, vilket ger tillräckliga garantier för att den berörde har möjlighet att delta i processen på ett effektivt sätt.

Slutligen finns en möjlighet att förordna ett juridiskt biträde åt en förverkandesvarande, med stöd av 6 kap. 1 § 2024 års förfarandelag. Ett juridiskt biträde kan tillvarata den enskildes rätt om denne inte går att nå.

Sammantaget anser utredningen mot den här bakgrunden att förverkandeförfarandet kommer att vara rättssäkert även om delgivningssätten tillgänglighetsdelgivning och kungörelsedelgivning används.

Lagtekniskt bör ändringen åstadkommas genom ett tillägg i 6 kap. 3 § 2024 års förfarandelag som möjliggör tillgänglighetsdelgivning av stämningsansökningar. Samtidigt bör delar av 24 § förfarandeförordningen flyttas till en ny 6 kap. 2 a § 2024 års förfarandelag, där det också regleras att delgivning får ske genom tillgänglighetsdelgivning och kungörelsedelgivning i ärenden där egendom har tagits i beslag. Det är inte tillräckligt att reglera den frågan i förordning eftersom delgivningssättet tillgänglighetsdelgivning kräver särskilt lagstöd.¹⁰⁶

¹⁰⁶ 53 § delgivningslagen.

9.16.5 Frågan om en allmän översyn av förfarandelagen

I utredningens arbete har det diskuterats om förfarandelagen mer allmänt skulle kunna ses över, särskilt i fråga om hänvisningar och strecksatser.

Mer om problemet

Synpunkten om en allmän översyn av förfarandelagen grundas bland annat på att Lagrådet i arbetet med den nya lagen ansåg att vissa hänvisningar i förfarandelagen till rättegångsbalken var väl generella. Lagrådets synpunkt handlade om hänvisningarna till 21 och 31 kap. rättegångsbalken om offentliga biträden och kostnaderna för offentliga försvarare, vilka enligt förfarandelagen ska tillämpas även i fråga om juridiska biträden om inget annat är föreskrivet.¹⁰⁷ Lagrådet förutsatte att det i den fortsatta beredningen skulle förtydligas vilka bestämmelser i 21 och 31 kap. rättegångsbalken som skulle tillämpas.¹⁰⁸

Det bör inte nu göras någon allmän översyn av 2024 års förfarandelag

Bedömning

2024 års förfarandelag har nyss trätt i kraft. Det bör inte göras någon allmän översyn av den lagen efter så här kort tid.

Utredningen kan konstatera att regeringen i lagstiftningsarbetet med 2024 års förfarandelag inte delade Lagrådets synpunkter om behovet av förtydliganden. Regeringen delade sålunda inte uppfattningen att det behövde specificeras vilka bestämmelser i rättegångsbalkens kapitel som skulle tillämpas i den nya lagen. Enligt regeringen följde det redan av den äldre förfarandelagen och av praxis att kapitlen ska tillämpas i mål om särskild rättsverkan av brott om det är möjligt.¹⁰⁹

Det finns enligt utredningen ingen anledning att nu frånga det som regeringen i det här avseendet uttalade i propositionen för

¹⁰⁷ 6 kap. 1 § sista stycket 2024 års förfarandelag.

¹⁰⁸ Prop. 2023/24:144 s. 880.

¹⁰⁹ Prop. 2023/24:144 s. 338.

ungefär ett år sedan. Där framgår att regeringen beaktade Lagrådets uppfattning men inte delade den. Det har inte efter det framkommit att det finns något praktiskt problem eller någon fråga kopplat till hänvisningarna till 21 och 31 kap. rättegångsbalken, som ger anledning att göra någon annan bedömning än den som gjordes i det förra lagstiftningsärendet.

Till saken hör att det skulle vara ett stort arbete att mer allmänt se över 2024 års förfarandelag och ändra systematiken i den. Ett sådant arbete framstår inte som motiverat i nuläget. En annan sak är att det förstås kan vara lämpligt att i samband med att det görs materiella ändringar i lagen överväga språkliga och strukturella ändringar i de delar som berörs.

9.17 Förverkande av egendom med säkerhet

Företrädare för Tullverket som har yttrat sig till utredningen har upplyst om att det hos Tullverket har uppstått tillämpningsproblem kopplade till pantsatt egendom som är förverkad. Tullverkets försäljningsagenter kan inte alltid sälja förverkad egendom till de belopp som pantbankens säkerhet uppgår till. Det finns ingen reglering om hur egendomen ska värderas, det vill säga hur värdet på pantbankens anspråk ska bestämmas. I utsökningsbalken finns sådana regler, men det finns enligt företrädarna inget uttryckligt stöd för att använda dessa analogt i förverkandefall.

Tullverkets företrädare undrar också vem som ska stå för kostnaden för försäljningen av den pantsatta egendomen, eller för reparationer av egendomen. Beträffande fordon med lönnutrymme som har använts vid smuggling finns det exempel på domar där domstolen beslutar att inte förverka egendomen, utan i stället förordnar att lönnutrymmet ska återställas och sedan lämnas ut till ett företag som har säkerhet i fordonet (som inte har haft någon del i smugglingen). Frågan är vem som i så fall bör stå kostnaden för att bygga om bilen så att den kan lämnas ut.

9.17.1 Mer om problemet

Ett antal lagar innehåller bestämmelser om vad som gäller för borgenärer som har säkerhet i egendom som blir föremål för utmätning, konkurs eller annan exekutiv försäljning. I förmånsrättslagen (1970:979) finns till exempel bestämmelser om borgenärs inbördes rätt till betalning ur egendom som utmäts eller tas i anspråk i konkurs. Bestämmelserna innebär bland annat att vissa säkerheter har särskild förmånsrätt och andra har allmän förmånsrätt. I bestämmelserna regleras också förhållandet mellan olika typer av säkerheter. Av lagen framgår att böter, viten och fordringar på grund av förverkande eller annan särskild rättsverkan av brott vid konkurs får utdelning efter andra fordringar. De är däremot inte efterställda vid utmätning.¹¹⁰

I lagen (2008:990) om företagshypotek finns också regler om vad som gäller om egendom som omfattas av hypoteket blir föremål för utmätning eller konkurs. Om inteckningsborgenären har tillerkänts betalning ur egendomen är företagsinteckningen utan verkan till ett belopp som motsvarar vad som har erhållits på företagsinteckningens belopp.¹¹¹

Särskilda regler om verkan av utmätning, konkurs, betalningssäkring eller exekutiv försäljning finns också beträffande olika typer av panträtter, exempelvis fastighetspant, skeppshypotek, luftpant-rätt, internationell säkerhetsrätt i lösa saker med mera.¹¹²

En särskild rätt till förverkad egendom består, om inte även den särskilda rätten förverkas. Om egendom förverkas som någon har fått rätt till genom utmätning upphör rätten, om det inte av någon särskild anledning förordnas att rätten ska bestå.¹¹³ Detta har inte ändrats genom den nya förverkandelagstiftningen.¹¹⁴ Med "särskild rätt" till förverkad egendom avses begränsade sakrätter och säljarens rätt till egendom som har sålts med återtagandeförbehåll. "Begränsade sakrätter" innebär att olika typer av säkerheter i den förverkade egendomen täcks av bestämmelsen, och även nyttjanderätt till fast egendom.

¹¹⁰ 19 § förmånsrättslagen.

¹¹¹ 3 kap. 4 § lagen om företagshypotek.

¹¹² 6 kap. 3–6 och 12–15 §§ jordabalken, 3 kap. 4–6 och 12–18 §§ sjölagen (1994:2009), 10 kap. 5 § luftfartslagen (2010:500), 19 a, 20, 25 och 26 §§ lagen (1955:227) om inskrivning av rätt till luftfartyg, 8 § lagen (2015:860) om internationella säkerhetsrätter i lösa saker.

¹¹³ 36 kap. 17 § brottsbalken.

¹¹⁴ Prop. 2023/24:144 s. 435.

Att en särskild rätt består även när egendomen är beslagtagen gäller även om det inte finns någon bestämmelse om det. Beslaget innebär inte någon förändring av det civilrättsliga ägandet eller av säkerheter i egendomen.

Frågan är om det behövs en reglering som möjliggör att säkrad eller förverkad egendom säljs av staten trots att någon har en rätt till egendomen som består. Som jämförelse kan nämnas att det finns en bestämmelse i utsökningsbalken som reglerar när försäljning får ske av utmätt egendom som gäldenären har förvärvat på kredit under förbehåll om återtaganderätt för kreditgivaren.¹¹⁵

9.17.2 Bestämmelser om ersättning till rättighetshavare

Förslag

I den nya lagen om säkrad och förverkad egendom ska det finnas ett kapitel om utlämnande av egendom och ersättning till rättighetshavare. Där ska det framgå bland annat under vilka förutsättningar säkrad egendom ska lämnas ut till rättighetshavare, vilken rätt till ersättning som finns för den som drabbas av skada på grund av en försäljning eller ett oskadliggörande av egendom, samt hur olika rättighetshavares anspråk ska förhålla sig till varandra.

Varken den utvidgade beslagsbestämmelse som föreslås av utredningen (se avsnitt 3.2.4) eller de övriga förändringar som utredningen föreslår i förverkandelagstiftningen innebär enligt utredningens mening någon förändring på det principiella planet när det gäller hur innehavare av särskilda rättigheter påverkas av beslut om beslag och förverkande. De nya reglerna, i synnerhet den utvidgade beslagsbestämmelsen, gör emellertid att frågeställningar om tredje mans rätt i praktiken kan förväntas uppkomma oftare än hittills. De nya reglerna kommer sannolikt att leda till att egendom som tredje man har säkerhet i beslagts eller förverkas i större utsträckning än tidigare. Det är svårt att förutse alla de frågor som därvid kan uppstå och att överblicka vad som lämpligast bör gälla för olika typer av säkerheter. Enligt utredningen är det därför oundvikligt att det i viss

¹¹⁵ 9 kap. 10 § utsökningsbalken.

utsträckning får överlämnas till rättstillämpningen att ta ställning till de frågor som kan uppstå.

Nya bestämmelser om hänsyn till rättighetshavare

Trots det nu sagda anser utredningen, bland annat med anledning av de medskick som Tullverket har gjort, att det finns skäl att föreslå vissa nya bestämmelser för att underlätta för rättstillämparna. Det gäller i synnerhet frågan om hur hänsyn ska tas till den som har säkerhet i sådan säkrad egendom som säljs eller oskadliggörs i för-tid, eller i förverkad egendom som alltså staten har blivit ägare till. Utredningen föreslår därför ett kapitel i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom (se mer om den i avsnitt 6.6.1) om hur den myndighet som hanterar egendom ska pröva anspråk från ägare eller rättighetshavare till egendomen. Utredningen föreslår i de här delarna följande.

- Annan säkrad egendom än beslag som inte har sålts eller oskadliggjorts ska kunna lämnas ut till en person som gör anspråk på den. Ett sådant utlämnande ska dock förutsätta att myndigheten som hanterar egendomen har konstaterat att personen i fråga är ägare eller rättighetshavare och att det är lämpligt att lämna ut egendomen till denne. Om reparationer har gjorts ska rättighetshavaren få stå för dessa (som i Tullverkets exempel med det återställda lönnutrymmet). För beslag gäller särskilda bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken och 2 kap. lagen om säkrad och förverkad egendom om när utlämnande ska ske.
- Om säkrad egendom, inklusive beslagtagen egendom, med en säkerhetsrätt i har sålts ska rättighetshavaren kunna få ersättning med högst köpeskillingen. Om egendomen har förstörts, ska ersättning lämnas med ett skäligt belopp. Innan ersättning lämnas ut ska det göras avdrag för eventuella kostnader för reparationer eller andra förbättringar av egendomen.
- Om egendom har förverkats och det finns en kreditgivare som har en säkerhet i eller återtaganderätt till egendomen ska staten ha olika alternativ för att hantera rätten, och kunna välja det alternativ som är lämpligt i det enskilda fallet. Kreditgivaren kan erbjudas att ta tillbaka egendomen, mot att staten får ersättning

för det obelånade värdet (som ju har förverkats). Staten kan också sälja egendomen med förbehåll för kreditgivarens rätt. Slutligen kan egendomen säljas utan förbehåll för kreditgivarens rätt, med följderna att kreditgivaren ges rätt till ersättning med högst köpeskillingen med avdrag för reparationer eller andra förbättringar.

- Om det finns flera kreditgivare som har särskild rätt i egendomen ska deras anspråk prövas i den ordning som gäller enligt förmånsrättslagen.
- Om fast egendom har förverkats och det finns en rättighetshavare som har en nyttjanderätt till egendomen ska staten sälja egendomen med förbehåll för nyttjanderätten. Staten får dock om det är lämpligt sälja egendomen utan förbehåll för rätten. I så fall ska staten ersätta rättighetshavaren om han eller hon drabbas av skada på grund av att rätten upphör.
- De nu beskrivna skyddsreglerna ska gälla för sådana rättighetshavare som har förvärvat sin särskilda rätt i god tro.
- Kostnaderna för försäljning av egendom ska belasta varken rättighetshavare eller förverkandesvarande, utan stanna på staten.¹¹⁶
- Om det vid en försäljning av förverkad egendom har uppstått ett överskott efter att det belopp som förverkandet avser har betalats och anspråk från rättighetshavare har tillgodosetts, ska överskottet betalas till förverkandesvaranden.

Dessa förslag syftar till att åstadkomma en rättssäker hantering av legitima anspråk från personer som äger eller har rätt till säkrad och förverkad egendom om egendomen ska lämnas ut till dem eller har sålts eller oskadliggjorts. Dessa personers egendomsskydd måste respekteras, samtidigt som myndigheterna behöver ha ett tydligt regelverk att förhålla sig till.

Förslagen har vissa motsvarigheter i den nu gällande 1974 års förfarandelag, närmare bestämt i 7 och 8 §§. Dessa bestämmelser behöver dock anpassas för att bli tillämpliga för fler typer av egendom och eftersom förtida försäljning och oskadliggörande nu kommer att ske betydligt oftare än tidigare. Motsvarande regler finns också i 18 och

¹¹⁶ Som nämnts i avsnitt 6.6.4 är det i och för sig möjligt att föreslå en reglering som innebär att kostnaden belastar förverkandesvaranden, men utredningen anser att det inte är lämpligt.

19 §§ smugglingslagen, 8 kap. 12 och 13 §§ tullbefogenhetslagen, 3 kap. 12 § kustbevakningslagen och 9 kap. 10 § utsökningsbalken.

Regleringen innebär att kostnader som myndigheten har haft för att reparera eller på något annat sätt förbättra egendom som har sålts alltid ska belasta den ägare eller rättighetshavare som gör anspråk på egendomen. Utredningen anser att det är en lämplig ordning eftersom den personen får tillgodogöra sig den värdeökning på egendomen som förbättringen innebär. Övriga kostnader för försäljningen bör staten stå för, eftersom det i de flesta fall inte finns skäl att belasta ägaren eller rättighetshavaren med dem.

Enligt utredningen är det också lämpligt att förtydliga vad som ska hända om det uppstår ett överskott vid försäljning av förverkad egendom som används för att fullgöra ett värdeförverkande. Överskottet ska i så fall betalas ut till förverkandesvaranden, vilket framgår av förarbetena till den nya 36 kap. 8 § brottsbalken.¹¹⁷ Av tydlighetsskäl bör detta även framgå i lag (jämför 18 § smugglingslagen).¹¹⁸

Om det finns en rättighetshavare som har en rätt som består i förverkad egendom bör den myndighet som hanterar egendomen kunna hantera rätten på olika sätt, beroende på vad som är lämpligt i det enskilda fallet. Staten har nu blivit ägare till egendomen eftersom den har förverkats, men rätten består. Staten bör i många fall, genom den hanterande myndigheten, kunna avtala med rättighetshavaren om vad som ska hända med rätten. Försäljning kan ske med förbehåll för rätten, men kreditgivaren kan också ta över egendomen mot att ersätta staten för det förverkade värdet. Om rätten är en kreditsäkerhet bör den hanterande myndigheten dessutom när det är lämpligt alltid ha befogenhet att sälja egendomen oavsett rättighetshavarens inställning genom att lösa rättighetshavarens fordran i förtid.¹¹⁹ I så fall bör kreditgivarens rätt till ersättning uppgå till som högst köpeskillingen med avdrag för förbättringskostnader – högre värde än så har ju säkerheten inte haft. Om rätten är en nyttjanderätt till fast egendom bör motsvarande gälla om rättighetshavaren ersätts för sin skada.

¹¹⁷ Prop. 2023/24:144 s. 427.

¹¹⁸ I sammanhanget kan också framhållas att Kronofogden bör underrättas innan utbetalning sker om förverkandesvaranden har andra skulder.

¹¹⁹ Jämför 9 kap. 10 § utsökningsbalken.

Egendom av lågt värde som är belastad med säkerhet

Det nu sagda löser dock inte Tullverkets fråga om vad som ska göras om den förverkade egendomens värde är så lågt att det inte täcker värdet av säkerheten. Den frågan är enligt utredningen beroende av skälet till att egendomen förverkas. Om det handlar om egendom som ska förverkas på grund av sin beskaffenhet (farlighetsförverkad egendom) kan inte värdet på egendomen hindra ett förverkande. Finns det en säkerhet i den typen av egendom borde däremot egendomen kunna lämnas ut till rättighetshavaren (om den inte är farlig även i dennes händer). En belånad bil som har använts som hjälpmedel vid brott och ska förverkas av det skälet, borde till exempel i många fall kunna lämnas ut till långivaren.

Handlar det däremot om egendom som förverkas för att säkerställa fullgörandet av en betalningsskyldighet till staten blir bedömningen annorlunda. Egendomens värde blir i de fallen en viktig parameter i fråga om den alls ska förverkas. Till att börja med kan den omständigheten att egendomen är behäftad med en säkerhet tala för att man, med stöd av 36 kap. 8 § brottsbalken, borde välja någon annan egendom att förverka. Även bestämmelsen i 36 kap. 20 § brottsbalken om att förverkande inte ska ske om det är uppenbart oskäligt borde tala emot att man använder egendom för ett fullgörelseförverkande i sådana fall där det värde som kan antas flyta in till staten, efter avdrag för säkerheter, är obefintligt eller mycket lågt.

Att man ska göra den typen av hänsynstaganden till säkerheter framgår visserligen inte uttryckligen i dessa bestämmelser. Det nämns inte heller något om situationen med säkerheter i motiven.¹²⁰ I motiven sägs emellertid att de hänsynstaganden som gör sig gällande vid verkställighet av ett värdeförverkande enligt utskökningsbalken bör gälla även vid sakförverkande av egendom som inte i sin helhet kan härledas till ett visst brott.¹²¹ I 4 kap. 3 § utskökningsbalken framgår att utmätning ska ske endast om det belopp som kan beräknas flyta in, efter avdrag för kostnader som uppkommer efter utmätningen, ger ett överskott som gör åtgärden försvarlig. Av utmättningsbar egendom bör i första hand sådana tillgångar tas i anspråk som kan användas till fordringens betalning med minsta kostnad, förlust eller annan olägenhet för gäldenären, om inte något annat följer av 4 kap.

¹²⁰ Prop. 2023/24:144 s. 273–275, 426–428 och 437–439.

¹²¹ Prop. 2023/24:144 s. 249.

4–6 §§ utsökningsbalken (som bland annat handlar om hänsynstaganden till en sökande som har en fordran förenad med särskild förmånsrätt).

Det faktum att egendomens värde (eller värdet för ägaren om det är belånad egendom) är lågt talar emot att alls utreda frågan om det går att förverka egendomen för att fullgöra ett värdeförverkande. Det är kanske inte försvarligt att förverka egendomen i sådana fall. Dessutom kan det även av andra skäl vara svårt att förverka den. I 2 kap. 2 § 2024 års förfarandelag framgår att en utredning om självständigt förverkande *ska* inledas om det finns anledning att anta att egendom härrör från brottslig verksamhet. En sådan utredning *behöver* dock *inte* inledas om det är uppenbart att frågan inte går att utreda eller om en utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse. I åklagarnas rättsliga vägledning anges att om egendomen inte är särskilt mycket värd krävs typiskt sett stora utredningsresurser för att kunna uppfylla beviskravet ”klart mera sannolikt”, även i förhållande till en förverkandesvarande som saknar kända inkomster. Om egendomens värde understiger en sjättedels prisbasbelopp (det vill säga 9 867 kronor år 2026) är det, enligt den bedömning som görs i vägledningen, normalt inte rimligt att utreda frågan om egendomen kan förverkas. Om den som äger egendomen har skulder hos Kronofogden kan gränsen för egendomens värde sättas högre – i vägledningen föreslås ett halvt prisbasbelopp.¹²²

Ett förverkandebeslut som fått laga kraft går inte att häva i efterhand, exempelvis om det först vid verkställigheten visar sig att den förverkade egendomen hade ett lågt värde. Av det skälet är det viktigt att det finns ett tydligt värderingsunderlag om egendomen i utredningar om sådana sakförverkanden som ska ske för att fullgöra betalningsförpliktelser, som visar att egendomens värde motiverar ett förverkande.

¹²² Åklagarmyndigheten, RåV 2024:7 s. 63 f.

9.18 Hur förordningen om frysning och förverkande ska tolkas

I utredningsarbetet har det uppmärksamats att förverkandedirektivets utformning innebär att det finns skäl att nyansera den bedömning som gjordes i lagstiftningsarbetet när förverkandereformen infördes om huruvida bestämmelser om internationellt rättsligt samarbete kan användas för självständigt förverkande.

9.18.1 Mer om problemet

Inom EU finns gemensamma regelverk i frågor om verkställighet av beslut om förverkande. Den huvudsakliga regleringen om erkännande och verkställighet av beslut om frysning och beslut om förverkande finns i Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande (förordningen om frysning och förverkande).¹²³ EU-förordningen förutsätter i ett flertal avseenden att medlemsstaterna inför kompletterande bestämmelser för att möjliggöra dess tillämpning, vilket i Sverige har skett genom lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande (kompletteringslagen).

För att ett förverkandebeslut ska kunna erkännas och verkställas i en annan stat med stöd av förordningen krävs dels att beslutet fattas inom ramen för ett förfarande i straffrättsliga frågor, och alltså faller inom det yttre tillämpningsområdet för förordningen, dels att beslutet omfattas av förordningens definition av ett förverkandebeslut. I förordningen avses med ett beslut om förverkande ett beslut av en domstol efter förfaranden på grund av ett brott, som innebär ett slutligt berövande av egendom från en fysisk eller juridisk person.¹²⁴

I samband med införandet av självständigt förverkande uttalades i förarbetena att den förverkandereformen faller utanför tillämpningsområdet för förordningen om frysning och förverkande, främst med hänvisning till definitionen av ett förverkandebeslut i förordningen.¹²⁵ Detta får förstås mot bakgrund av att ett beslut om självständigt för-

¹²³ EU 2018/1805 av den 14 november 2018.

¹²⁴ Artikel 1.1 och 1.2.

¹²⁵ Prop. 2023/24:144 s. 310.

verkande enbart förutsätter att egendomen som förverkas klart mera sannolikt härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet.

Genom artikel 16 i förverkandedirektivet införs harmoniserade minimiregler om förverkande av oförklarade tillgångar på EU-nivå. Som anges i avsnitt 5.4.6 får Sverige redan anses ha implementerat artikel 16 genom införandet av förverkandeformen självständigt förverkande. Det kan förutsättas att i vart fall alla förverkandeformer som utgör en minimiimplementering av artikel 16 i förverkandedirektivet ska kunna erkännas och verkställas i en annan medlemsstat med stöd av förordningen om frysning och förverkande. Av den anledningen finns det skäl att på nytt överväga hur brottsbekämpande myndigheter ska förhålla sig till självständigt förverkande inom ramen för det internationella rättsliga samarbetet.

9.18.2 Förordningen om frysning och förverkande bör kunna tillämpas för beslut om självständigt förverkande

Bedömning

Beslut om självständigt förverkande bör till viss del kunna erkännas och verkställas med stöd av förordningen om frysning och förverkande.

I likhet med förordningen om frysning och förverkande knyter förverkandedirektivets definition av ett förverkande an till att det ska finnas ett samband med ett brott (i både förordningens och direktivets engelska språkversioner används begreppet *a criminal offence*, det vill säga ett brott). Läst tillsammans med artikel 16 förtydligas att detta samband med brott i definitionen i förverkandedirektivet till exempel kan bestå av att egendomen har identifierats i samband med utredningen av ett brott. Likheten mellan definitionerna av ett beslut om förverkande i direktivet och i förordningen innebär att detsamma får förutsättas gälla även enligt förordningen om frysning och förverkande.

Mot denna bakgrund finns det enligt utredningen anledning att nyansera de tidigare uttalandena om möjligheten att använda förordningen om frysning och förverkande för att verkställa beslut om självständigt förverkande i andra medlemsstater inom EU. Ett beslut

om självständigt förverkande kan många gånger avse egendom som har identifierats i samband med en förundersökning, även om bestämmelsen inte förutsätter att så har varit fallet. Införandet av artikel 16 ger stöd för att de beslut om självständigt förverkande där egendomen som förverkats har identifierats i samband med en förundersökning kan erkännas och verkställas med stöd av förordningen om frysning och förverkande. Detta får även stöd av skäl 13 till förordningen som anger att den ska ha ett mycket stort tillämpningsområde och omfatta alla slag av beslut om frysning och förverkande som utfärdas efter förfaranden på grund av ett brott.¹²⁶ Genom att medlemsstaterna måste implementera artikel 16 kan det dessutom antas att fler stater kommer att ha möjligheter att förverka oförklarade tillgångar på sätt som kan ha likheter med den svenska regleringen om självständigt förverkande.

I och med den förhållandevis vaga kopplingen till ett brott som en identifiering av egendom under en förundersökning utgör, är det inte helt uteslutet att även beslut om självständigt förverkande i de fall där egendomen inte har identifierats under en förundersökning kan verkställas i andra medlemsstater inom EU med stöd av förordningen om frysning och förverkande. En koppling till brottslighet kan sägas uppnås redan genom att en domstol när den beslutar om självständigt förverkande slår fast att det är klart mera sannolikt att egendom härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Huruvida ett beslut om självständigt förverkande kan verkställas i en annan medlemsstat med stöd av förordningen om frysning och förverkande är dock en fråga för den andra medlemsstaten, eller ytterst för EU-domstolen.

9.19 Ytterligare frågor

Några rättstillämpare har lyft att det uppstår problem när det i olika bestämmelser anges att "Polismyndigheten" ska vidta åtgärder med säkrad eller förverkad egendom, men det är någon annan myndighet som har hand om egendomen. I den nya lag som utredningen föreslår om säkrad och förverkad egendom (se avsnitt 6.6.1) används därför i stället begreppet "myndigheten som hanterar egendomen".

¹²⁶ Se även generaladvokatens förslag till avgörande i EU-domstolens mål C 8/24, ECLI:EU:C:2025:430, p. 35.

I 3 § lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. bör dessutom "Polismyndigheten" bytas ut till "den myndighet som har säkrat egendomen".

Några rättstillämpare har framfört synpunkten att 27 kap. 4 a, 8 a och 8 b §§ rättegångsbalken bör ses över eftersom bestämmelserna är långa och språkligt svårlästa. Utredningens bedömning är dock att det inte finns förutsättningar för att i det här arbetet göra någon omstrukturering av de komplicerade reglerna om hävda beslag och återställandebeslag. Bestämmelserna behöver dock justeras språkligt mot bakgrund av den utvidgade beslagsbestämmelse som föreslås, se avsnitt 3.2.4. De språkliga ändringarna är nödvändiga eftersom all typ av egendom nu ska kunna tas i beslag. Dels behöver ordet "föremål" bytas ut till "egendom", dels behöver "hämtas ut" kompletteras med vad som ska göras om egendomen i fråga inte är ett föremål som kan hämtas ut. Det som ska göras i så fall är att den som har rätt till egendom ska ta emot den i enlighet med instruktioner från den myndighet som kontrollerar egendomen.

I fråga om särskilt 27 kap. 4 a § rättegångsbalken har företrädare för Polisen även lyft fram ett konkret praktiskt problem, som handlar om att det uppstår "evighetsbeslag" om målsäganden aldrig hämtar ut sin egendom när beslut har fattats om att egendomen ska lämnas ut till målsäganden.¹²⁷ Utredningen föreslår därför att 4 a § får ett tillägg som möjliggör att beslag som ska återställas till målsägande kan säljas eller förstöras om målsäganden aldrig hämtar eller tar emot egendomen. På motsvarande sätt som för beslagen enligt 27 kap. 8 b § bör det också finnas en reglering i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom som innebär att egendomen i fråga inte kan säljas eller förstöras förrän den har funnits tillgänglig för att hämtas eller tas emot i minst en månad från en underrättelse till målsäganden.

Slutligen har ett flertal frågor uppstått med anledning av de nya bestämmelserna om konkurrens mellan enskilda anspråk och förverkande i 36 kap. 21 och 22 §§ brottsbalken. Dessa tas upp i kapitel 10.

¹²⁷ Problemet har uppmärksamats av Justitiekanslern, som har uttalat att det är svårt att se ändamålsskäl som talar emot att Polisen får möjlighet att sälja eller förstöra egendom i sådana situationer, och att lagstiftningsåtgärder borde övervägas. Se Justitiekanslern, beslut den 18 december 2019, dnr. 5783-19-2.5.

10 Konkurrens mellan förverkande och enskilda anspråk

En stor nyhet i den nya förverkandelagstiftningen är regleringen av relationen mellan enskilda anspråk och förverkande. I den nya 36 kap. 21 § brottsbalken framgår att om egendom som svarar mot ett anspråk har förverkats ska staten i den förpliktades ställe ersätta den berättigade intill värdet av det som staten får in till följd av förverkandebeslutet. Där framgår också att vid verkställighet av ett beslut om förverkande som svarar mot ett anspråk har den från vilken förverkandet skett rätt att räkna av vad han eller hon visar sig ha utgett till den berättigade med anledning av anspråket.

Bestämmelsen kompletteras med en processuell regel i 36 kap. 22 § brottsbalken. Där anges att om rätten beslutar om förverkande av penningmedel och målsäganden i samma rättegång har framställt ett anspråk på penningmedel som svarar mot det som ska förverkas, ska rätten om anspråket bifalls fastställa att målsäganden har rätt till betalning ur det som staten får in till följd av förverkandebeslutet. Ersättningsfrågan ska alltså under dessa förutsättningar prövas av rätten direkt i domen.

10.1 Förutsättningar för att tillämpa konkurrensreglerna

I det följande beskrivs den närmare innebörden av bestämmelserna om konkurrens mellan förverkande och enskilda anspråk utifrån vad som uttalades i propositionen till den nya förverkandelagstiftningen.

10.1.1 36 kap. 21 § om att staten ska ersätta målsäganden

Rätten för en målsägande att med stöd av 36 kap. 21 § få ersättning ur det som har förverkats kan aktualiseras både när det var känt redan vid tidpunkten för förverkandebeslutet att det fanns ett anspråk och i situationer där det först senare uppdagas att målsäganden hade ett anspråk. Om det enskilda anspråket och det förverkandeyrkande som detta påstås svara mot framställs i rätten samtidigt och avser penningmedel, ska frågan normalt prövas av rätten i samma rättegång. För att egendomen som har förverkats ska anses svara mot ett enskilt anspråk krävs att det som har förverkats helt eller delvis kan sägas vara en spegelbild av det enskilda anspråket. Det finns i huvudsak tre situationer när så är fallet:

1. När en målsägande har frånhänts egendom genom det brott som förverkandet grundades på och därför har ett skadeståndsanspråk. Det kan exempelvis röra sig om att målsäganden har utsatts för ett bedrägeri och då betalat ut pengar, varefter beloppet har förverkats som brottsvinst.
2. När någon utomståendes egendom har använts som hjälpmedel vid ett brott eller varit föremål för brott på ett sådant sätt att den har förverkats, till exempel en bil som har använts vid trafikbrott eller smuggling, eller verktyg som har använts vid en inbrottsstöld. Om presumptionsreglerna i 14 eller 15 § har tillämpats och egendomen därför har ansetts ägas av förverkandesubjektet, men det senare framkommer konkreta omständigheter som ger stöd för någon annans äganderätt till egendomen, har ägaren ett anspråk som svarar mot det som har förverkats (men det måste klarläggas att det inte rör sig om ett bulvanförhållande mellan parterna).
3. När förverkande har skett på grund av ett brott som består i efterföljande hantering av egendom, till exempel häleri eller penningtvätt. Egendomen har då vanligen förverkats på den grunden att den har varit föremål för brott. Även om målsäganden till förbrottet endast har ett anspråk kopplat till förbrottet, till exempel en stöld eller ett bedrägeri, svarar ett förverkande baserat på den brottsliga efterföljande hanteringen mot ett anspråk kopplat till frånhändandet av egendomen i förbrottet. I den situationen är det inte möjligt för målsäganden att få sin rätt till ersättning fastställd

av rätten enligt 22 § vid förverkande från hälarer eller penningtvättaren. Målsäganden är då hänvisad till att i efterhand begära ersättning enligt 21 §. Det krävs inte någon obruten kedja mellan den ursprungliga egendomen och det som har förverkats, på så sätt att målsäganden måste ha ett anspråk på bättre rätt till den förverkade egendomen.¹

Möjligheten till ersättning ur förverkad egendom innebär inte någon allmän rätt för en målsägande till ersättning ur det som inflyter till staten till följd av förverkande kopplat till det brott som målsäganden har drabbats av. Det krävs att den förverkade egendomen svarar mot det enskilda anspråket. Ett skadestånd för till exempel kränkning eller personskada kan inte sägas svara mot egendom som förverkas. Sambandet brister också om det enskilda anspråket är kopplat till ett annat brott än det som ligger till grund för förverkandet eller om det rör sig om ett utvidgat eller självständigt förverkande.²

Rätten till ersättning kan uppgå till högst värdet av det som staten får in till följd av förverkandebeslutet. Det innebär att en rätt till ersättning kan beslutas även om staten ännu inte har fått in någon egendom till följd av förverkandebeslutet, eller om endast en del av förverkandebeslutet har säkrats eller verkställts. När staten får in medel med anledning av förverkandebeslutet ska dessa i motsvarande mån betalas ut till den berättigade.³

Ett bifall till en ansökan om ersättning med stöd av bestämmelsen innebär att staten träder i den förpliktades ställe intill värdet av det som inflyter till staten. Så sker redan genom ersättningsbeslutet. Det innebär dels att den berättigade därefter inte själv kan väcka talan om ersättning från den förpliktade, dels att endast staten kan driva in anspråket. I många fall bör bestämmelsen i 21 § om ersättning efter förverkande inte bli aktuell att tillämpa, av den anledningen att rätten med stöd av specialregeln i 22 § redan har funnit att målsäganden har rätt till ersättning ur penningmedel som förverkas. I sådana fall ska beslutet endast verkställas och huvudregeln om ersättning efter förverkande behöver inte tillämpas. Om frågan däremot ska prövas självständigt utom rätta gäller, liksom tidigare, att frågan prövas av Justitiekanslern.⁴

¹ Prop. 2023/24:144 *Ny förverkandelagstiftning*, s. 439 f.

² Prop. 2023/24:144 s. 440.

³ Prop. 2023/24:144 s. 440.

⁴ Prop. 2023/24:144 s. 441.

Den från vilken förverkandet har skett kan vid ytterligare verkställighetsåtgärder invända att han eller hon redan har utgett egendom med anledning av det enskilda anspråk som svarar mot förverkandet. I sådana situationer bör det krävas tydlig utredning om att så verkligen har skett för att undvika att förverkandesubjektet genom till exempel en skentransaktion undgår att förverkandebeslutet verkställs i sin helhet. Den omvända situationen – det vill säga att målsäganden efter att förverkandebeslutet har verkställts ansöker om verkställighet av en dom rörande ett anspråk som svarar mot förverkandet – hanteras däremot enligt 3 kap. 21 § utsökningsbalken. Av den regleringen följer att den som förverkandet har skett från har rätt att tillgodoräkna sig värdet av det som har förverkats vid ytterligare verkställighetsåtgärder. I en sådan situation får målsäganden i stället vända sig till staten med sitt anspråk enligt vad som följer av första stycket.⁵

10.1.2 36 kap. 22 § om att rätten ska fastställa målsägandens rätt till betalning

För att rätten ska kunna tillämpa 36 kap. 22 § och fastställa en rätt för målsäganden till betalning ur det som inflyter till staten till följd av förverkandebeslutet krävs det:

1. Att såväl ett förverkandeyrkande som ett anspråk har framställts mot samma person i samma rättegång och att båda yrkandena avser penningmedel. Med penningmedel avses banktillgodohavanden, kontanter (oavsett valuta) och betalningsförpliktelser (värdeförverkanden).
2. Att rätten har kommit fram till att förverkandeyrkandet ska bifallas. Om förverkandeyrkandet avslås kan det enskilda anspråket prövas på vanligt sätt.
3. Att rätten kommer fram till att det finns förutsättningar att bifalla även det enskilda anspråket.
4. Att det enskilda anspråket svarar mot det som förverkandebeslutet avser. Med ”svarar mot” avses att målsägandens sak- eller förmögenhetsskada speglas av det som förverkas.⁶

⁵ Prop. 2023/24:144 s. 441.

⁶ Prop. 2023/24:144 s. 441 f.

36 kap. 22 § är tillämplig även om det inte finns någon egendom säkrad genom kvarstad eller beslag. I sådana fall innebär en fastställelse av rätt till betalning ur det som inflyter till staten till följd av förverkandebeslutet att målsäganden inte längre kan vända sig till den enskilde med sitt anspråk. Staten får i gengäld en skyldighet att verka för att betalningsförpliktelsen drivs in och att influtna medel därefter kan betalas ut till den enskilde.⁷

Processuell hantering

Under rättegången ska målsägandens enskilda anspråk hanteras som vanligt. Parterna får alltså lägga fram utredning och den tilltalade ange inställning till anspråket. Målsäganden behöver inte formellt framställa något yrkande om att rätten ska fastställa rätt till betalning ur förverkade medel. Rätten bör dock på sedvanligt sätt verka för att klarlägga parternas uppfattningar i frågan om ett eller flera enskilda anspråk svarar mot den egendom som yrkas förverkad på ett sådant sätt att målsäganden kan ha rätt till betalning ur förverkade medel. Parterna har också möjlighet att föra bevisning i frågan. Om den tilltalade medger det enskilda anspråket är medgivandet bindande mellan parterna. Rätten ska dock göra en självständig prövning av om det föreligger en rätt till betalning ur förverkade medel. Om det inte finns någon anledning att misstänka att medgivandet strider mot verkliga förhållanden bör det normalt kunna läggas till grund för bedömningen att betalning ska ske ur förverkade medel. Det bör alltså i relation till staten betraktas som ett erkännande vars värde får bedömas i varje enskilt fall.⁸

Om rätten kommer fram till att såväl ett förverkandeyrkande som ett anspråk på penningmedel ska bifallas, ska rätten därutöver ta ställning till om det enskilda anspråket helt eller delvis ska bifallas som en rätt till betalning ur det som inflyter till staten till följd av förverkandebeslutet, snarare än som en förpliktelse för den tilltalade. Vid denna prövning gäller det sedvanliga beviskravet i tvistemål. Om rätten fastställer en rätt till betalning ur det som förverkas utgör en sådan fastställelse i dom inte någon betalningsförpliktelse för förverkandesvaranden och i förlängningen inte heller en exekutions-

⁷ Prop. 2023/24:144 s. 442.

⁸ Prop. 2023/24:144 s. 442.

titel som målsäganden kan lägga till grund för en ansökan om verkställighet mot den dömde. Med målsägande likställs någon annan, till exempel ett försäkringsbolag, som har ersatt målsäganden och har regressrätt mot den tilltalade vad gäller det enskilda anspråket.⁹

Det sagda innebär alltså att det enskilda anspråket är dispositivt, men att frågan om målsäganden har rätt till betalning ur förverkade medel är en obligatorisk ex officio-prövning för rätten.

Om målsäganden har framställt flera ekonomiskt likvärdiga enskilda anspråk, till exempel i första hand bättre rätt och i andra hand skadestånd, är det tillräckligt att rätten anser att ett av dem ska bifallas. Om rätten till exempel anser att målsäganden i vart fall har rätt till skadestånd eller annan ersättning, behöver den inte ta ställning till om egendomen har hållits avskild på ett sådant sätt att målsäganden skulle ha bättre rätt till egendomen.¹⁰

Ett domslut varigenom dessa frågor prövas skulle enligt vad som sägs i förarbetena kunna formuleras på följande sätt.

Enskilda anspråk

1. A ska till B betala 10 000 kr och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande:

- a) Tingsrätten fastställer att B, till fullgörande av p. 1 ovan, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut p. 1 nedan) med 5 000 kr.
- b) A ska till B, till fullgörande av p. 1 ovan, betala 5 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 10 000 kr från [datum] till dess betalning sker.

Förverkande och beslag

1. I penningbeslag tagna kontomedel (5 000 kr) förverkas (beslagsnummer). Penningbeslaget ska bestå.¹¹

Om anspråket eller anspråken överstiger förverkandebeslutet

Det kan av flera skäl tänkas att det enskilda anspråket överstiger det förverkade beloppet. Detta handlar i grund och botten om huruvida det enskilda anspråket i sin helhet svarar mot det förverkade beloppet eller inte. Om det enskilda anspråket överstiger det förverkade beloppet, får det enskilda anspråket i den överstigande delen bifallas som en betalningsförpliktelse. Så kan till exempel vara fallet om måls-

⁹ Prop. 2023/24:144 s. 442.

¹⁰ Prop. 2023/24:144 s. 442.

¹¹ Prop. 2023/24:144 s. 444.

ägandens skada överstiger brottsvinsten. Det kan också tänkas att målsäganden har förenat sitt yrkande med ett ränteyrkande som inte svarar mot det som förverkas. Skyldigheten att betala ränta utgör då en betalningsförpliktelse för den enskilde. I den mån det finns egendom säkrad måste förpliktelsen emellertid anses fullgjord den dag då rätten fastställer en rätt till ersättning ur förverkade medel.¹²

Om flera målsägande har framställt enskilda anspråk som svarar mot det som förverkas, kan den situationen uppstå att deras anspråk sammantaget överstiger det som förverkas eller att säkrade medel inte motsvarar deras anspråk. I sådana fall får situationen lösas på samma sätt som enligt till exempel konkurslagen (1987:672), det vill säga i förhållande till storleken på respektive anspråk. Det kan dock tänkas situationer där förverkande ska ske av penningmedel när en målsägande har bättre rätt till säkrade penningmedel, samtidigt som en annan målsägande i samma rättegång endast har rätt till skadestånd. I en sådan situation kan, i linje med allmänna sakrättsliga principer, någon fördelning inte ske i förhållande till anspråken. Sakförverkandet av säkrad egendom som en viss målsägande har bättre rätt till måste då tydligt skiljas från övriga förverkandebeslut i domslutet. Att den som har bättre rätt till medel inte ska behöva dela dessa med andra som enbart har en fordran på förverkandesvaranden hindrar emellertid inte att rätten ändå kan fastställa att även övriga målsägande har rätt till betalning ur det som flyter in till staten till följd av förverkandebeslutet.¹³

Andra verkställighetsfrågor

I förarbetena förklaras det att en solidarisk betalningsskyldighet för flera personer som samtidigt får förverkandebeslut riktade mot sig var för sig, inte hindrar att rätten beslutar att målsäganden har rätt till betalning ur förverkade medel.¹⁴

Sedan domen fått laga kraft ska medel betalas ut till den enskilde i den mån sådana finns säkrade. I det ledet ska det inte göras någon ny prövning av beloppets storlek, utan det är då fråga om en ren utbetalning av det belopp som domstolen har fastställt i domen. På samma sätt som vid verkställighet av föremål som har varit beslag-

¹² Prop. 2023/24:144 s. 443.

¹³ Prop. 2023/24:144 s. 443.

¹⁴ Prop. 2023/24:144 s. 443.

tagna är det Polisen som ska verkställa domen genom att betala ut medlen till målsäganden. För det fall domslutet innehåller ett värde förverkande verkställer Kronofogden förverkandet genom utmätning. Om det i en sådan situation finns egendom som har säkrats genom kvarstad kan den användas vid utmätningen.¹⁵

Följande varianter av verkställighet är möjliga:

- Om kontanter eller kontomedel har säkrats genom penningbeslag betalar Polisen ut medel direkt till målsäganden vid laga kraft.
- Om någon annan egendom har säkrats genom beslag för att fullgöra förverkandet säljer Polisen egendomen vid laga kraft och kan sedan betala ut inlutna medel till målsäganden.
- Om egendom har säkrats genom kvarstad sker ingen uppbörd. I stället begär Polisen indrivning vid laga kraft. Kronofogden verkställer då domen genom utmätning och säljer den kvarstadsbelagda egendomen. Polisen betalar ut medel till målsäganden.
- Om det inte finns någon säkrad egendom inleder Polisen uppbörd vid laga kraft. Om pengar kommer in genom uppbörden betalas de ut till målsäganden. Om uppbörden misslyckas begärs indrivning. Kronofogden utmäter medel och informerar Polisen vid kvartalsvisa avstämningar om vad som har flutit in. Polisen betalar sedan ut medel.

Det är inte ovanligt att de olika sätten för verkställighet kombineras.

10.2 Motiven till de nya reglerna

Innan den nya förverkandelagstiftningen infördes löstes frågor om konkurrens mellan enskilda anspråk och förverkande normalt genom att det enskilda anspråket gavs företräde framför förverkandet – antingen för att egendomen lämnades ut till den berättigade eller för att en skyldighet att betala ersättning beaktades vid bedömningen av om förverkandet skulle vara uppenbart oskäligt.

Det fanns två syften med begränsningarna av förverkande i konkurrenssituationer. För det första befarades att förverkande av sådant

¹⁵ Prop. 2023/24:144 s. 443.

brottsutbyte som motsvarade skada för en enskild skulle försämra målsägandens möjligheter till ersättning från förverkandesubjektet. För det andra framhölls att ett förverkande skulle kunna leda till att förverkandesubjektet drabbas av dubbla anspråk som i realiteten speglar en och samma vinst.¹⁶

När 2020 års förverkandeutredning såg över den äldre förverkandelagstiftningen konstaterade den utredningen att det fanns flera problem med att låta enskilda anspråk gå före förverkande på det sätt som skedde. Ett problem var att det gjorde frågan om brottslighet lönade sig eller inte beroende av målsägandens agerande. Ett annat, praktiskt ofta förekommande problem, handlade om utformningen av talan och hanteringen av tvångsmedel när både det enskilda anspråket och förverkandeanspråket avsåg pengar, eftersom det då ofta var svårbedömt om pengarna fortfarande tillhörde målsäganden eller inte. Detta problem hade blivit särskilt vanligt och tydligt när det gällde förverkande och enskilda anspråk kopplade till penningtvätt. 2020 års förverkandeutredning ansåg att det fanns skäl att låta förverkande i större utsträckning få gå före enskilda anspråk.¹⁷

Regeringen delade uppfattningen om att det kunde ifrågasättas om det var en lämplig ordning att frågan om brottslighet lönade sig eller inte blev beroende av om målsäganden valde att driva in sitt enskilda anspråk. I de fall där målsäganden valde att inte ansöka om verkställighet av det enskilda anspråket fick förverkandesvaranden behålla brottsvinsten. I många fall ledde regleringen också till oklara konkurrenssituationer mellan förverkande och enskilda anspråk med praktiska problem under rättegången som följd, till exempel i fråga om vilket tvångsmedel som fick användas. Regeringen ansåg därför att den nya förverkandelagstiftningen borde utformas på ett nytt sätt. En ordning som innebär att förverkande ska gå före enskilda anspråk bedömdes främja målsättningen att brottslighet inte ska löna sig, samtidigt som den underlättade för målsäganden genom att denne får ersättning ur den egendom som staten får in till följd av förverkande-beslutet.¹⁸

¹⁶ Prop 2023/24:144 s. 278 f.

¹⁷ SOU 2021:100 *Ny förverkandelagstiftning*, s. 334–339.

¹⁸ Prop. 2023/24:144 s. 279.

10.2.1 Anspråkets karaktär – bättre rätt eller skadestånd

Regeringen noterade att vid utformningen av en ordning där förverkande i större utsträckning kan gå före ett enskilt anspråk, måste det beaktas att konkurrensen mellan förverkande och enskilda anspråk kan avse olika typer av förverkande, enskilda anspråk och egendom. En brottsvinst kan bestå i till exempel en stulen cykel som ägaren har ett anspråk på att få tillbaka. Den kan emellertid också bestå i ett belopp som har tagits emot kontant eller satts in på ett konto efter ett bedrägeri. Den viktigaste skiljelinjen beskrevs i förarbetena som den mellan individuellt präglad egendom och egendom utan individuella egenskaper (så kallad fungibel egendom), alltså i synnerhet pengar.¹⁹

Att egendom som har fränhänts någon annan genom brott ska återställas till sin rätte ägare beskrevs som en självklar utgångspunkt, som återspeglas i grundkravet att egendom endast får förverkas från den som egendomen tillhör. På samma sätt förhåller det sig med egendom som har använts som hjälpmedel för att begå brott utan att ägaren har varit inblandad. Om egendomen tillhör målsäganden eller någon annan utomstående får den alltså normalt inte förverkas, utan ska återställas till rätt ägare.²⁰

Regeringen konstaterade att ägarens intresse av att få tillbaka sin egendom emellertid inte gör sig gällande på samma sätt om förverkandeyrkandet i stället gäller egendomens värde, till exempel värdet av stöldgods eller av egendom som har använts som hjälpmedel eller varit föremål för håleri eller penningtvätt. Dessa situationer aktualiserades främst om egendomen inte längre var tillgänglig hos förverkandesvaranden, till exempel för att egendomen hade överlåtits vidare eller inte gick att återfinna. I sådana fall hade målsäganden normalt ett skadeståndsanspråk. Skyddet för ägarens rätt borde enligt regeringen inte heller hindra ett förverkande av en brottsvinst i form av avkastning eller intäkter från vidareförsäljning, även om själva egendomen skulle återställas eller tas i förvar enligt stöldgodslagen. Sammantaget bedömde regeringen att det fanns goda skäl att låta förverkande gå före ett enskilt anspråk i dessa situationer, som inte omfattas av förbudet mot förverkande av egendom som tillhör någon annan än den som förverkande sker ifrån.²¹

¹⁹ Prop. 2023/24:144 s. 279.

²⁰ Prop. 2023/24:144 s. 279 f.

²¹ Prop. 2023/24:144 s. 280.

Regeringen ansåg dessutom att det fanns anledning att se på saken på samma sätt även om målsägandens anspråk redan från början gällde pengar, snarare än till exempel en cykel. En sådan situation aktualiserades exempelvis när målsäganden hade blivit utsatt för ett bedrägeri och vilseletts att betala ut pengar från sitt konto. I sådana situationer är den individuella egendomen ointressant – det huvudsakliga intresset för målsäganden är att återfå pengar och inte nödvändigtvis att ersättning måste betalas ut just av förverkandesvaranden. Situationer av detta slag ledde med de äldre reglerna till svåra tillämpningsproblem, som handlade om att pengarna som målsäganden blivit av med ofta sammanblandades med annan egendom, med följderna att målsäganden bara hade en fordran på ersättning. I rättstillämpningen ledde situationer av detta slag till problem framför allt i mål om penningtvätt, där gränsdragningen mellan penningbeslag och kvarstad var omdiskuterad. Regeringen bedömde att en förändring av regelverket som innebar att förverkande generellt ges företräde framför enskilda anspråk på penningmedel, oberoende av om målsäganden har bibehållit äganderätten till pengarna som finns hos förverkandesubjektet, på ett påtagligt sätt skulle förenkla hanteringen av dessa frågor.²²

Sammanfattningsvis var regeringens slutsats att konkurrensen mellan förverkande och enskilda anspråk i en dom borde lösas så att förverkande alltid går före ett enskilt anspråk på ett belopp i pengar oberoende av om målsäganden har ett anspråk på bättre rätt eller skadestånd gentemot förverkandesvaranden. Det borde inte innebära någon olägenhet, snarare tvärtom, för den berättigade att i stället få betalt ur förverkade medel. Om det gällde annan egendom, till exempel en cykel, borde äganderätten liksom enligt tidigare reglering respekteras genom att egendomen antingen återställs eller tas i förvar enligt stöldgodslagen.²³

10.2.2 Rättens fastställelsebeslut

Regeringen konstaterade att en ny regel om att penningmedel regelmässigt bör förverkas oberoende av enskilda anspråk som svarar mot den förverkade egendomen, sannolikt skulle få till följd att antalet

²² Prop. 2023/24:144 s. 280.

²³ Prop. 2023/24:144 s. 281.

anspråk på ersättning kommer att öka väsentligt. Det ansågs därför finnas betydande fördelar med en ordning som innebär att målsägandens rätt till betalning ur förverkade penningmedel prövas redan i samband med prövningen av förverkandefrågan.²⁴

Omfattningen av rättens prövning

Utgångspunkten för rättens prövning av vilken rätt som målsäganden har till betalning ur det som förverkas borde vara det anspråk som målsäganden har framställt. Om rätten beslutar att förverka penningmedel från den tilltalade måste rätten därför, om den anser att något av målsägandens yrkanden ska bifallas, ta ställning till om yrkandet ska bifallas på så sätt att det fastställs en rätt till betalning ur förverkade medel. I den mån rätten fastställer en rätt till betalning ur det som förverkas utgör en sådan fastställelse i dom inte någon exekutionstitel som målsäganden kan lägga till grund för en ansökan om verkställighet mot den dömde.²⁵

Eftersom den nya regleringen syftade till att förenkla ersättningsordningen ansåg regeringen att målsäganden inte ska behöva framställa något särskilt yrkande om fastställelse av rätt till betalning. Om målsäganden vill undvika den obligatoriska prövningen av om anspråket ska utgå ur förverkade medel bedömde regeringen att inget hindrar att målsäganden i stället väcker talan i den för tvistemål stadgade ordningen eller – om anspråket redan har kumulerats med åtalet – begär att anspråket ska avskiljas från brottmålet.²⁶

Regeringen underströk att rätten borde kunna fastställa en rätt till betalning även om det inte finns någon obruten kedja på så sätt att målsäganden har bättre rätt till de förverkade penningmedlen. En målsägande som har lidit skada till följd av till exempel ett bedrägeri borde alltså ha rätt till betalning för sitt skadeståndsanspråk ur förverkade medel, även om det endast är ett mot det utbetalade beloppet svarande belopp som förverkas, till exempel för att överförda kontomedel har sammanblandats med förverkandesubjektets egna medel. I andra fall borde avsaknaden av identitet mellan förverkad egendom och målsägandens anspråk innebära att anspråket inte omfattas av

²⁴ Prop. 2023/24:144 s. 282 f.

²⁵ Prop. 2023/24:144 s. 283.

²⁶ Prop. 2023/24:144 s. 283 f.

den nya ersättningsregeln – exempelvis i fråga om ersättning för kränkning.²⁷

Beslutet ska avse det som staten får in

I förarbetena diskuterades hur rättens fastställelsebeslut skulle formuleras. Ett möjligt sätt var att i beslutet begränsa möjligheten till fastställelse av rätt till ersättning ur förverkade medel till det belopp som finns säkrat (det vill säga genom kvarstad eller beslag). Det sättet bedömdes dock leda till problem med hanteringen av konkurrensen mellan enskilda anspråk och förverkande. I praktiken skulle det bli nödvändigt med en ordning där både förverkandeyrkandet och det enskilda anspråket skulle kunna bifallas samtidigt. Idén med en begränsning till säkrad egendom avfärdades därför.²⁸

Regeringen noterade att förverkande av penningmedel i många fall kan förväntas ske som ett sakförverkande av egendom som finns säkrad med ett penningbeslag. Det kan dock uppstå fall där förverkande sker som en betalningsskyldighet till staten, alltså ett värdeförverkande, utan att detta värde är säkrat genom något tvångsmedel. Regeringen ansåg att den bästa lösningen var att rättens fastställelsebeslut ska innebära en rätt till betalning ur det som staten får in på grund av förverkandebeslutet, oberoende av om det sker genast genom egendomen som är föremål för tvångsmedel eller senare genom verkställighet av en betalningsförpliktelse grundad på förverkandebeslutet. Genom en sådan lösning åtar sig staten ansvaret för att i möjligaste mån driva in egendom till täckande av målsägandens anspråk.²⁹

10.3 Frågor som har uppstått i tillämpningen

Ett antal frågor har uppstått med anledning av de nya bestämmelserna om konkurrens mellan förverkande och enskilda anspråk. En grundläggande fråga är vad det har för betydelse att målsäganden, om rätten

²⁷ Prop. 2023/24:144 s. 284.

²⁸ Prop. 2023/24:144 s. 285.

²⁹ Prop. 2023/24:144 s. 285.

fastställer en rätt till betalning ur förverkad egendom, enligt förarbetena inte längre kan vända sig till den enskilde med sitt anspråk.³⁰

I övrigt handlar frågorna framför allt om följande tre områden:

1. Hur ska rättsens beslut formuleras när det finns flera målsägande och tilltalade/förverkandesvarande?
2. Hur ska överrättsprocessen se ut?
3. Hur ska beslutet verkställas när de medel som har säkrats inte täcker anspråken?

10.3.1 Frågor om domslutet

Domare som har kontaktat utredningen beskriver att det är svårt att formulera domslutet om det finns flera tilltalade eller flera målsägande i domen. De undrar vad konsekvenserna blir av olika formuleringar och efterlyser fler exempel på hur domsluten borde formuleras – inte minst för att en senare prövning i överrätt eller verkställighet hos Polisen och Kronofogden ska bli praktiskt hanterbar. En återkommande fråga är om förverkandebeslutet i domslutet behöver delas upp i en punkt per brott, eller på något liknande sätt. En annan fråga är om förverkad egendom behöver fördelas på olika målsägande i domslutet.

Enligt förarbetena måste sakförverkandet av säkrad egendom som en viss målsägande har bättre rätt till tydligt skiljas från övriga förverkandebeslut i domslutet. I övrigt finns inget i förarbetena som säger att förverkandebeslut skulle behöva delas upp per brott eller målsägande, och detta har sannolikt inte heller varit avsikten. I utredningen har olika alternativa sätt att formulera domsluten diskuterats.

Ett alternativ är att domslutet när det finns flera förverkandeyrkanden mot samma person formuleras på så sätt att allt som ska förverkas samlas i en klumpsumma (om det handlar om penningmedel eller värdeförverkanden). I den del av domslutet som innehåller de enskilda anspråken kan det i så fall fastställas att målsägandena har rätt till ersättning ur punkten med den förverkade klumpsumman. Genom en sådan modell borde rätten normalt inte behöva koppla samman vissa säkrade medel med ett visst enskilt anspråk, vilket löser en del av de presumtiva tillämpningsproblemen.

³⁰ Prop. 2023/24:144 s. 442.

En annan modell är att rätten i domslutet delar upp förverkandebesluten på vad som förverkas i varje brott. Rätten kan också formulera domslutet så att förverkade medel fördelas mellan olika målsägande.

Ett försök att illustrera det sistnämnda görs genom nedanstående exempel på alternativa sätt att formulera ett domslut. I exemplen ska A betala skadestånd med sammanlagt 30 000 kronor, varav 10 000 till B, 5 000 till C och 15 000 till D. Det finns säkrade medel på ett konto som tillhör A, där det har gjorts ett penningbeslag på 15 000 kronor. Det finns alltså säkrad egendom som inte täcker målsägandenas anspråk. I exempel 1 gör rätten en fördelning av hur stor andel varje målsägande har rätt till ur den säkrade egendomen, men i exempel 2 gör rätten ingen sådan fördelning, utan den får i stället göras vid verkställigheten.

Exempel 1 – rätten fördelar målsägandenas anspråk i förhållande till säkrad egendom

Enskilda anspråk

1. A ska till B betala skadestånd med 10 000 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande:
 - a) Tingsrätten fastställer att B, till fullgörande av punkt 1, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1) med 5 000 kronor.
 - b) Tingsrätten fastställer att B, till fullgörande av punkt 1, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 2) med 5 000 kronor.
 - c) A ska till B, till fullgörande av punkt 1, betala ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 10 000 kronor från [datum] till dess betalning sker.
2. A ska till C betala skadestånd med 5 000 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande:
 - a) Tingsrätten fastställer att C, till fullgörande av punkt 2, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1) med 2 500 kronor.

- b) Tingsrätten fastställer att C, till fullgörande av punkt 2, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 2) med 2 500 kronor.
 - c) A ska till C, till fullgörande av punkt 2, betala ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 5 000 kronor från [datum] till dess betalning sker.
3. A ska till D betala skadestånd med 15 000 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande:
- a) Tingsrätten fastställer att D, till fullgörande av punkt 3, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1) med 7 500 kronor.
 - b) Tingsrätten fastställer att D, till fullgörande av punkt 3, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 2) med 7 500 kronor.
 - c) A ska till D, till fullgörande av punkt 3, betala ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 15 000 kronor från [datum] till dess betalning sker.

Förverkande och beslag

1. I penningbeslag tagna kontomedel (15 000 kronor) förverkas (beslagsnummer). Penningbeslaget ska bestå.
2. A ska som förverkat värde till staten betala 15 000 kronor.

Exempel 2 – rätten fördelar *inte* målsägandenas anspråk i förhållande till säkrad egendom

Enskilda anspråk

1. A ska till B betala skadestånd med 10 000 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande:
 - a) Tingsrätten fastställer att B, till fullgörande av punkt 1, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1 och 2) med 10 000 kronor.

- b) A ska till B, till fullgörande av punkt 1, betala ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 10 000 kronor från [datum] till dess betalning sker.
- 2. A ska till C betala skadestånd med 5 000 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande.
 - a) Tingsrätten fastställer att C, till fullgörande av punkt 2, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1 och 2) med 5 000 kronor.
 - b) A ska till C, till fullgörande av punkt 2, betala ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 5 000 kronor från [datum] till dess betalning sker.
- 3. A ska till D betala skadestånd med 15 000 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen från [datum] till dess betalning sker enligt följande.
 - a) Tingsrätten fastställer att D, till fullgörande av punkt 3, har rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1 och 2) med 15 000 kronor.
 - b) A ska till D, till fullgörande av punkt 3, betala ränta enligt 6 § räntelagen på beloppet 15 000 kronor från [datum] till dess betalning sker.

Förverkande och beslag

- 1. I penningbeslag tagna kontomedel (15 000 kronor) förverkas (beslagsnummer). Penningbeslaget ska bestå.
- 2. A ska som förverkat värde till staten betala 15 000 kronor.

I avsnitt 10.6.2 återkommer utredningen till exempen och de överväganden som har gjorts om hur domslutet borde utformas.

10.3.2 Frågor om överrättsprocessen

Några frågor har uppkommit om hur överklaganden ska hanteras hos hovrätterna och Högsta domstolen.

Frågorna handlar bland annat om vem som har klagorätt när rätten beslutar att fastställa eller inte fastställa att ett enskilt anspråk ska

fullgöras genom betalning ur förverkad egendom. Vem får klaga på det – den tilltalade, målsägandena, ingen av dem eller allihop? En fråga om hör samman med det är vem som ska företräda staten vid överklaganden av beslut om att målsägande ska få ersättning ur förverkad egendom och hur det ska regleras, inte minst om det bara är fastställelsefrågan som överklagas.

Slutligen finns frågor om hur partsställningen ska se ut vid överklagande av frågor om konkurrens mellan förverkande och enskilda anspråk, samt om det kan uppkomma otillfredsställande situationer, till exempel för att tingsrätten har sagt något beträffande två förverkandesvarande, bara den ena klagar och hovrätten ändrar tingsrättens beslut.

Utredningens överväganden i fråga om överrättsprocessen redovisas i avsnitt 10.6.3.

10.3.3 Frågor om verkställigheten

På verkställighetsstadiet slås alla förverkandebeslut i en dom ihop till en klumpsumma, oavsett om det är Polisen eller Kronofogden som verkställer domen (Polisen verkställer domen när det finns egendom säkrad i beslag och genom uppbörd, medan Kronofogden verkställer värdeförverkanden genom indrivning).³¹ Ett antal frågor om de nya bestämmelserna har uppstått i verkställighetsskedet, framför allt om hur räntan ska beräknas.

I de allra flesta fall när en målsägande har ett anspråk på skadestånd på grund av brott yrkas ränta på skadeståndet. Av naturliga skäl kommer inte ränteyrkandet att svara mot det som ska förverkas. Målsägandens rätt till ränta kommer alltså alltid att bifallas som en betalningsförpliktelse för den dömda gärningsmannen (förverkandesvaranden), även när rätten i övrigt fastställer att hela eller delar av skadeståndet ska utgå genom en rätt till betalning ur det som staten får in till följd av förverkandebeslutet. När Kronofogden ska beräkna räntan och verkställa betalning i den delen uppkommer dock problem. Ränta löper normalt från brottsdatum till dess betalning sker. När egendom har säkrats genom beslag finns vägledning i förarbetena: då anses förpliktelsen fullgjord den dag som rätten fastställer en rätt

³¹ Verkställighetsregler finns i bötesverkställighetslagen (1979:189), bötesverkställighetsförordningen (1979:197), lagen om indrivning av statliga fordringar m.m. (1993:891) och indrivningsförordningen (1993:1229).

till ersättning ur förverkade medel.³² Räntan som svarar mot förverkandet slutar då att löpa vid den dagen (vilket bör vara dagen för domen).

När det däremot är fråga om värdeförverkanden och någon egendom inte finns säkrad genom beslag finns det inte några uttalanden om vad som ska gälla. Det är därför oklart för Kronofogden när räntan ska sluta löpa i de fallen. Ett sätt att lösa frågan är om Kronofogden konstaterar att betalning av ett anspråk som svarar mot ett förverkande ska anses ha skett den dag som myndigheten har drivit in pengar och fördelat dessa på förverkandefordran. Den situationen liknar den där Polisen har egendom säkrad, men ännu inte har utbetalt ersättningen till målsäganden. Såvitt gäller räntan på ett skadestånd som svarar mot ett värdeförverkande, skulle den alltså sluta löpa den dag då Kronofogden får in medel till förverkandemålet. Om indrivning sker genom löneutmätning innebär det att beloppet som räntan löper på successivt minskar. När det gäller betalningar under uppbördsförfarandet borde med motsvarande resonemang betalning anses ha skett den dag medel inflöt till Polisen. Denna uppgift har dock Kronofogden i nuläget inte tillgång till.

Ytterligare svårigheter kopplade till räntan uppstår om det finns flera målsägande i en och samma dom. Hos Polisen slås förverkandebesluten i en dom ihop till en klumpsumma vid verkställigheten. När medel har flutit in vet inte Polisen vilken målsägande de tillhör och som följaktligen ska få en utbetalning. Eftersom Polisen inte vet vilken målsägande som de influtna medlen löper på kan Kronofogden inte beräkna räntan.

Slutligen har det uppstått ett antal frågor som handlar om att det kan vara negativt för en målsägande att få ett fastställelsebeslut om att han eller hon har rätt till ersättning ur förverkade medel.

Sådana negativa effekter består för det första i att en målsägande som har ett skadeståndsanspråk som inte svarar mot ett förverkande – till exempel avseende kränkning – har ett prioriterat anspråk hos Kronofogden vid en löneutmätning.³³ Statens förverkandefordringar har ingen sådan prioriterad ställning. Målsägandena med rätt till ersättning ur förverkade medel får alltså lägre prioritet än de som inte har det.

³² Prop. 2023/24:144 s. 443.

³³ Enligt 7 kap. 14 § utsökningsbalken.

För det andra förfaller ett förverkande efter tio år. Det finns i dagsläget ingen möjlighet att förlänga den tiden. Ett förslag om att kunna göra det lämnas i avsnitt 9.7.2, men förslaget ska bara vara tillämpligt i undantagsfall. För fordringar på skadestånd gäller i stället en tioårig preskriptionstid med möjlighet till preskriptionsavbrott enligt preskriptionslagen. Preskriptionen kan till exempel avbrytas genom en skriftlig påminnelse.³⁴ I förarbetena till den nya förverkandelagstiftningen beskrivs att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken inte utgör någon exekutionstitel för den del av målsägandens fordran som fastställelsen avser (däremot för den överskjutande delen). Där sägs också att en fastställelse av en rätt till betalning ur det som har förverkats innebär att målsäganden inte längre kan vända sig till den enskilde med sitt anspråk.³⁵ Det kan tolkas som att en målsägande inte heller kan skaffa sig en exekutionstitel på något annat sätt (ytterst på grund av domens negativa rättskraft) och därigenom som att målsägandens skadeståndsfordran preskriberas om förverkandebeslutet förfaller.

För det tredje uppstår praktiska problem om en förverkandefordran som en målsägande har rätt till betalning ur ingår i en skuldsanering. Om en vanlig skadeståndsfordran ingår i en skuldsanering har målsäganden borgenärsställning, men om en förverkandefordran ingår i en skuldsanering är det Skatteverket som har borgenärsställning, eftersom Skatteverket bevakar statens fordringar i skuldsaneringen.³⁶ Frågan är hur Polisen ska få veta vad som kommer in i skuldsaneringen och kan betalas ut till målsäganden. Frågan är också om målsäganden borde ha en partsställning i ärendet om skuldsanering.

För det fjärde omfattas inte en förverkandefordran som svarar mot ett enskilt anspråk av det undantag som regleras i 5 kap. 7 § utsökningbalken, som innebär att frihetsberövandeersättning trots det generella utmätningförbudet får utmätas för skadestånd på grund av brott.

Slutligen kan en målsägande som har ett skadeståndskrav som flera gärningsmän svarar solidariskt för inte vända sig till en annan gärningsman för betalning om det har förordnats att betalning ska ske genom egendom som har förverkats från en av gärningsmännen. Eftersom förverkande som huvudregel inte sker solidariskt utan per

³⁴ Ett förverkandebeslut förfaller efter tio år enligt 36 kap. 31 § brottsbalken. För fordringar i allmänhet gäller i stället preskriptionslagen (1981:130).

³⁵ Prop. 2023/24:144 s. 442.

³⁶ 5 § lagen (2007:324) om Skatteverkets hantering av vissa borgenärsuppgifter.

huvudtal uppstår verkställighetsproblem som består i att förverkandedomslutet inte speglar domslutet avseende skadestånd. Åklagare som har kontaktat utredningen anser också att det är svårt att formulera yrkanden när det finns flera gärningsmän och tydliga förutsättningar för solidariskt skadeståndsansvar, men däremot inte för solidariskt förverkande.

Givetvis finns även positiva effekter för målsäganden med den nya regleringen – ett av syftena med den har ju varit att förbättra målsägandens situation. Särskilt när det finns egendom i beslag kan regleringen göra det enklare för målsäganden att få ersättning. Vid utmätning av skatteåterbäring har förverkandemål företrädde framför skadeståndsmål, vilket är en annan fördel.³⁷

I avsnitt 10.6.4. finns utredningens överväganden om de verkställighetsfrågor som har uppkommit.

10.4 Synpunkter från tillämpare

En promemoria med domslutsexempel och diskussionsfrågor om de nya bestämmelserna i 36 kap. 21 och 22 §§ brottsbalken har skickats ut till samtliga hovrätter och till Polisen. Följande synpunkter har kommit in med anledning av det.

10.4.1 Svea hovrätt

Viceordförandena på Svea hovrätt har samrått om frågorna men har hittills mycket begränsade erfarenheter av den nya förverkandelagstiftningen.³⁸

I ett avgörande hade tingsrätten förbisett de nya reglerna och därför inte övervägt att meddela ett fastställelsebeslut enligt 36 kap. 22 § brottsbalken. Fråga uppkom om hovrätten i stället kunde meddela ett sådant beslut när förutsättningar för ett sådant förordnande i och för sig förelåg. Eftersom betalningsförpliktelsen på skadestånd hade fått laga kraft och ett förordnande inte framstod som enbart fördelaktigt för målsäganden, ansåg sig hovrätten förhindrad att meddela ett sådant beslut. Hovrätten bedömde också att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken innebär att målsäganden avskärs möjlig-

³⁷ 2 § lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter.

³⁸ Svea hovrätts yttrande, komm2025/00016 nr 49.

heten att själv driva sitt anspråk. Slutligen bedömde hovrätten att ett bifallet skadeståndsanspråk som svarar mot ett bifallet värdeförverkande inte medför en dubbel betalningsskyldighet, eftersom den betalningsskyldige vid verkställighet av dessa förpliktelser har rätt att avräkna vad han eller hon kan visa sig redan ha betalat.³⁹

Förslag: komplettera 36 kap. 22 § brottsbalken

Svea hovrätt noterar att de frågor som har uppstått ser ut att bero på lagstiftarens bedömning att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken utsläcker målsägandens möjlighet att själv driva in sitt anspråk. För att undvika att målsägandens rätt till skadestånd blir illusorisk om influtna medel från förverkandet inte täcker fordran eller förverkandeyrkandet ogillas eller förverkat belopp sätts ner i högre rätt, anser hovrätten att en förändring av regleringen rörande fastställelsebeslutet bör övervägas. Därigenom skulle sannolikt flera av de processuella frågeställningar som har väckts inte längre vara aktuella.

I stället för att ett fastställelsebeslut exklusivt reglerar frågan om hur målsäganden ska få betalt för sin fordran till den del den täcks av förverkade medel, bör det enligt Svea hovrätt stå målsäganden fritt att själv driva in sin fordran för den händelse influtna medel från ett förverkande inte täcker fordran, eller förverkandeyrkandet ogillas eller förverkat belopp sätts ner av högre rätt. Målsäganden bör alltså ha en subsidiär rätt att kräva den betalningsskyldige på betalning. För att säkerställa en sådan ordning bör 36 kap. 22 § brottsbalken kompletteras med en bestämmelse om att ett fastställelsebeslut inte hindrar målsäganden från att själv driva in sin fordran i den utsträckning som influtna medel från förverkandebeslutet inte täcker målsägandens fordran eller förverkandebeslutet upphävs av högre rätt.

Svea hovrätt uppmärksammar också regleringen om att förverkandesvarande numera enligt 36 kap. 4 § brottsbalken kan ådömas solidariskt betalningsansvar. Av bestämmelsen följer att ett förverkande som huvudregel ska bestämmas för varje person för sig. Den gemensamma brottsvinst som förverkas ska normalt fördelas efter huvudtalet. Genom den nya förverkandelagstiftningen infördes en

³⁹ Svea hovrätts dom den 30 september 2025 i mål B 5162-25.

lagstadgad möjlighet att besluta om solidariskt ansvar om särskilda skäl föreligger (det vill säga i undantagsfall).

Utan en subsidiär rätt för målsäganden att själv driva in sin fordran, medför en tillämpning av huvudregeln att målsäganden i realiteten går miste om rätten till full betalning så snart ett förverkande upphävs eller sätts ner för någon av flera solidariskt betalningsansvariga. Det i domslutet intagna förordnandet om solidariskt betalningsansvar, som normalt ger målsäganden rätt att kräva någon av de betalningsansvariga på full betalning, blir därmed illusoriskt. Likaså reser sagda effekter en del oönskade processuella frågor i hovrätten som illustreras av frågorna som utredningen har lyft. På annat sätt förhåller det sig om undantagsregeln tillämpas, något som möjligen väcker frågan om det finns anledning att på nytt se över regleringen i 36 kap. 4 § tredje stycket brottsbalken om solidariskt förverkande.

Synpunkter om domslut

Svea hovrätt anser också att ett förverkandebeslut som utgångspunkt ska vara ett per förverkandesvarande (det vill säga ett sammanräknat belopp av allt som förverkas oberoende av vilket brott det hör till) och att målsägandenas rätt till betalning bör fastställas att utgå ur summan av förverkade medel (penningmedel och värdeförverkanden).

Hovrätten förordar att domstolen inte ska fördela säkrad egendom på de olika målsägandena (utom i de fall någon av dem skulle ha bättre rätt till egendomen). Det framstår nämligen inte som nödvändigt i detta skede, leder till merarbete och en ökad risk för felräkning. Exempel 2 i avsnitt 10.3.1 förordas således.

Svea hovrätt redovisar ett antal exempel på hur domslut lämpligen kan se ut, bland annat det här:

Enskilt anspråk

A är skyldig att till B betala skadestånd med 10 000 kronor och ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från [datum] tills betalning sker. Denna skyldighet fullgörs på följande sätt.

- a) B ges rätt till betalning ur förverkade medel (förverkandebeslut punkt 1).
- b) I den utsträckning B inte får full betalning för sin fordran ur förverkade medel ska A betala återstoden till B.

Förverkande och beslag

1. A ska som förverkat värde till staten betala 15 000 kronor.

Enligt hovrätten bör domslutet avseende det enskilda anspråket formuleras på samma sätt även om det som förverkas inte täcker skadeståndsanspråket, och även om det finns flera enskilda anspråk. Om flera tilltalade har solidariskt skadeståndsansvar får punkten b i exemplet kompletteras med ett förordnande om att A ska betala återstoden solidariskt med övriga gärningsmän.

10.4.2 Göta hovrätt

Göta hovrätt har i sin dömande verksamhet ännu inte ställts inför några av de skisserade problemen, men kan konstatera att de ytterst är en följd av det kriminalpolitiska ställningstagandet att relationen mellan enskilda anspråk och ordinärt utbytesförverkande ska ändras på så sätt att förverkande av brottsvinster nu som huvudregel ska ske även om det finns ett motsvarande enskilt anspråk. Såsom varande en kriminalpolitisk ståndpunkt är den redan därigenom fredad från hovrättens synpunkter, men det måste noteras att man genom dess genomdrivande möjligen har skapat praktiska problem av en dignitet som tidigare inte funnits och vid reformen inte heller fullt ut förutsetts.⁴⁰

Synpunkter om domslut

Av de exempel på alternativa domslut som utredningen diskuterar förordar Göta hovrätt exempel 2. Domstolen bör alltså inte besluta om fördelning av förverkade medel mellan olika målsägande, efter-

⁴⁰ Göta hovrätts yttrande, komm2025/00016 nr 45.

som detta kan leda till komplikationer för det fall att den tilltalades skadeståndsskyldighet efter överklagande höjs, sänks eller upphävs.

Synpunkter om klagorätt och partsställning

Att en av flera målsägande överklagar i skadeståndsdelen – eller att den tilltalade överklagar beträffande ett av flera enskilda anspråk – bör enligt Göta hovrätt inte i sig föranleda att övriga målsägande automatiskt blir parter i överrätten. Om däremot den tilltalade överklagar beslutet om förverkande och tingsrätten även har bifallit målsägandenas skadeståndsanspråk och beslutat att ersättning ska utgå ur förverkade medel, bör alla målsägande anses ha ett intresse av utgången i förverkandefrågan och därigenom bli motparter till den tilltalade i hovrätten.

Detsamma torde gälla om bara en av flera förverkandesvarande överklagar förverkandebeslutet. Det fallet att två fysiska personer blir solidariskt skadeståndsskyldiga och får varsin del av brottsvinsten förverkad – varefter bara den ena överklagar och frikänns från sitt skadeståndsansvar respektive undslipper förverkande – bör betraktas på samma sätt som redan tidigare varit fallet när två eller flera skadevällare ådömts solidariskt skadeståndsansvar men endast en av dem överklagar och får sitt ansvar jämkat. Det bör alltså inte föranleda att övriga förverkandesvarande som inte har klagat kan få partsställning.

Domstolen är visserligen som utgångspunkt skyldig att ex officio besluta att ersättning till målsäganden ska utgå ur förverkade medel, om målsägandens anspråk och åklagarens förverkandeyrkande bifalls. Detta är en obligatorisk regel. Domstolen kan emellertid göra bedömningen att de förverkade medlen inte svarar mot den skada som målsäganden har drabbats av. Då kan domstolen inte besluta att målsäganden ska få ersättning ur de förverkade medlen. Det är ett beslut som onekligen berör målsäganden. Man kan inte heller säga att det beslutet inte berör den tilltalade, som ju har rätt att avräkna det belopp som har utgetts till målsäganden genom förverkandet. Om domstolen anser att förverkande ska ske och att målsäganden ska få skadestånd men skadeståndet inte ska ersättas ur de förverkade medlen, drabbas den tilltalade dubbelt. Han eller hon kan då ha ett berättigat intresse av att överklaga och få hovrätten att bestämma att ersättning primärt ska betalas ur de förverkade medlen.

Även målsäganden berörs av domstolens beslut i denna del, eftersom han eller hon har lättare att få ersättning ur förverkade medel i stället för att behöva vända sig direkt till den tilltalade för att driva in sitt anspråk.

Desto mer osäkert är det enligt Göta hovrätt om staten har ett självständigt intresse i den frågan. Att åklagaren kan överklaga ett avslag på ett förverkandeyrkande är klart, men det finns inte lika tydligt bärande skäl för att staten ska ges en egen rätt att överklaga en tingsrätts beslut att målsäganden ska få ersättning ur förverkade medel. Ändamålet med regelverket är inte att gynna statskassan. Det är däremot svårt att komma ifrån att ett beslut av tingsrätten om att målsäganden har rätt till ersättning ur förverkade medel är bindande för det allmänna, som därför intar ett motpartsförhållande i förhållande till målsäganden. En målsägande i fråga om vilken tingsrätten beslutat att anspråket inte ska betalas ur förverkade medel och som därför överklagar torde därmed få staten som motpart i hovrätten, varvid överklagandet handläggs som ett Ö-mål (mål om överklagade beslut). Av praktiska skäl bör den tilltalade inte inta partsställning då, eftersom hovrätten bara kan ändra tingsrättens beslut på ett sätt som gynnar den tilltalade genom att han eller hon får avräkna sitt skadeståndsansvar från de förverkade medlen. Om den tilltalade överklagar självständigt jämte målsäganden, bör de däremot båda inta ställning som klagande i ett Ö-mål, med staten som motpart. Överklagar bara den tilltalade, bör utfallet i stället bli att enbart staten är motpart men inte målsäganden. På samma sätt som för den tilltalade är det ju bara till målsägandens fördel att ersättning ges ur förverkade medel, varför det inte finns något praktiskt behov av att målsäganden uppträder som part i hovrätten. Liksom när målsäganden överklagat i fördelningsfrågan bör målet handläggas som ett Ö-mål i hovrätten.

Av samma skäl torde enligt hovrätten inte vare sig den tilltalade eller målsäganden ha något klagointresse när tingsrätten har beslutat att ersättning ska utgå ur förverkade medel (den tilltalade har däremot naturligtvis ett klagointresse vad gäller huruvida förverkande över huvud taget ska ske). Har tingsrätten beslutat att ersättningen ska utgå ur förverkade medel, borde ett överklagande uteslutande i den frågan inte i objektiv mening vara till vare sig den tilltalades eller målsägandens fördel.

Om någon av dem då överklagar endast i frågan om ersättning till målsäganden ska utgå ur förverkade medel, bör överklagandet avvisas. Den tilltalade måste alltså förena ett sådant överklagande med antingen ett yrkande om att skadeståndsanspråket ska ogillas (varvid målsäganden blir motpart i ett T-mål, det vill säga mål om överklagade tvistemålsdomar) eller att själva förverkandet ska avslås (varvid både åklagaren och målsäganden blir motparter i ett B-mål, det vill säga mål om överklagade brottmålsdomar). Målsäganden kan bara kombinera ett sådant yrkande med en begäran om att skadeståndet ska höjas. Att målsäganden blir motpart i anledning av ett överklagande av den tilltalade i syfte att få beslutet om förverkande upphävt beror på att ett bifall till ett sådant överklagande skulle innebära att åklagarens talan om förverkande avslås, varvid målsäganden inte längre har möjlighet till ersättning ur förverkade medel.

Göta hovrätt har åskådliggjort frågorna om överrättsprocessen i en tabell, som finns fogad till betänkandet som bilaga 4.

Synpunkter om vem som ska företräda staten

Frågan om målsägandens rätt till ersättning ur förverkade medel ska visserligen adresseras av tingsrätten ex officio, men det förutsätter att målsäganden inom ramen för samma mål har framställt ett yrkande om enskilt anspråk eller bättre rätt. Annars kan domstolen över huvud taget inte besluta att målsäganden ska ha rätt till ersättning ur förverkade medel. I tingsrätten företräds målsäganden antingen av åklagaren eller av ett målsägandebiträde. Eftersom frågan om ersättning ska utgå ur förverkade medel prövas ex officio, är det naturligt att åklagaren för statens talan i den delen också (i den mån en talan över huvud taget behöver föras). Inte sällan lär åklagaren också föra målsägandens talan i frågan om enskilt anspråk när det har överklagats, eftersom rätten till målsägandebiträde i hovrätten är mer begränsad än i tingsrätten. På samma sätt är det givet – för det fall domen överklagas även i skuld- eller påföljdsdelen – att åklagaren i hovrätten för statens talan i förverkandefrågan och därmed som en förlängning även beträffande ersättning ur förverkade medel.

10.4.3 Hovrätten för Västra Sverige

I Hovrätten för Västra Sverige har frågorna diskuterats på ett viceordförandemöte.⁴¹ I hovrätten har man hittills inte ställts inför den problematik som lyfts om 36 kap. 21 och 22 §§ brottsbalken, och har inte heller gjort några djupare analyser eller överväganden. Hovrätten noterar dock att det som ser ut att orsaka svårigheter är utformningen av 36 kap. 22 § brottsbalken om att rätten ska uttala att målsäganden har rätt till sitt anspråk ur det som förklaras förverkat. Hovrätten ställer sig frågan om det egentligen finns ett behov av att rätten ska fastställa målsägandens rätt i domen. Att målsäganden har rätt till ersättning ur det förverkade framgår ju redan i 36 kap. 21 § brottsbalken. De frågor som uppstår kring fördelning av penningmedel etcetera hanteras nog bättre på verkställighetsstadiet. I detta senare skede har man vanligen också ett bättre underlag för att kunna fördela ersättning på ett korrekt sätt.

Om målsägandens rätt ändå ska fastställas i domen, förespråkar hovrätten att regleringen inte görs alltför detaljerad. Således är exempel 2 i avsnitt 10.3.1 bättre ur det perspektivet, det vill säga att rätten *inte* fördelar målsägandenas anspråk i förhållande till säkrad egendom.

10.4.4 Hovrätten över Skåne och Blekinge

Hovrätten över Skåne och Blekinge har förklarat att hovrättens domare ännu har relativt begränsad erfarenhet av den nya förverkandelagstiftningen och därför inte har stött på de komplicerade frågeställningar som utredningen har tagit upp. Hovrätten har dock följande medskick.⁴²

Enligt Hovrätten över Skåne och Blekinges uppfattning kan det leda till tillämpningsproblem i överrättsprocessen om allt som ska förverkas från samma person samlas i en klumpsumma som målsägandena har rätt till ersättning ur. Om en tilltalad till exempel endast överklagar delar av tingsrättens dom (vissa åtalspunkter med tillhörande förverkandeyrkanden och enskilda anspråk) kan det bli svårt att avgöra vad som är uppe till prövning i hovrätten. För hovrättens vidkommande är det därför att föredra att förverkandebesluten i domslutet särskiljs för varje brott.

⁴¹ Hovrätten för Västra Sveriges yttrande komm2025/00016 nr 43.

⁴² Hovrätten över Skåne och Blekinges yttrande, komm2025/00016 nr 47.

Enligt hovrättens uppfattning bör tingsrätten dock inte göra någon fördelning av hur stor andel varje målsägande har rätt till ur säkrad egendom. En sådan ordning kan nämligen också leda till tillämpningsproblem i hovrätten, exempelvis om hovrätten tillerkänner en av målsägandena ett högre enskilt anspråk än vad denne fick i tingsrätten. Fördelningen bör i stället lämpligen göras vid verkställigheten, när det står klart vilken ersättning var och en av målsägandena har rätt till.

Hovrätten vill också framhålla att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör klargöras vem, om någon, som har rätt att överklaga rättsens beslut att fastställa eller inte fastställa att ett enskilt anspråk ska fullgöras genom betalning ur förverkad egendom. Det bör också klargöras på vilket sätt målsäganden bör delta i hovrättsprocessen när endast förverkandebeslutet och inte det enskilda anspråket är uppe till prövning. Det är, enligt hovrättens uppfattning, inte givet hur dessa situationer ska behandlas. Utan någon reglering finns det därför risk för att överrätterna gör olika bedömningar. Hovrätten har ingen uppfattning i frågan om vem som bör företräda staten vid överklaganden av beslut om att målsäganden ska få ersättning ur förverkad egendom, mer än att detta bör regleras.

10.4.5 Polisen

Tjänstemän hos Polisen som arbetar med beslagsfrågor har lämnat följande synpunkter.

Synpunkter om domsluten

För Polisens verksamhet är det till fördel om domsluten är formulerade så att det framgår vilken målsägande som har rätt till betalning ur vilken förverkandepunkt, som i exempel 1 i avsnitt 10.3.1. Eftersom domarna måste tolkas manuellt är det både tidskrävande och inte särskilt effektivt om det också innefattar ett moment med att försöka dela upp medel mellan målsägande. För att hitta en systemutveckling i framtiden och kunna skicka uppgifter vidare är det också en fördel att det tydligt går att tolka vilka medel som ska utbetalas till vem.

I exempel 2, där det inte framgår i domen vem som har rätt till vilka medel, blir det upp till handläggare att fördela det. Detta är inte

en bra lösning för verkställigheten av utbetalningar till målsägande. För arbetsgruppen som hanterar utbetalningar till målsägande är det en fördel om säkrade medel är kopplade till ett visst anspråk. Med en klumpsumma blir det mer komplicerat att handlägga, särskilt vid ett överklagande av bara vissa delar. Situationen är oundviklig om flera anspråk är kopplade till ett och samma förverkande och medel i förverkandet inte räcker för samtliga anspråk. Då kommer inkomna medel att behöva fördelas i vilket fall. Men generellt sett är det mer rättssäkert att domstolen, framför Polisens beslagshandläggare, fördelar egendomen så långt som möjligt.

Vad gäller frågan om hur beslutet ska verkställas om till exempel ett kontantbeslag eller värdet av sakförverkad egendom inte täcker anspråket, finns det möjlighet att vidta någon annan verkställighetsåtgärd. Exempelvis kan man bedriva uppbörd på resterande belopp. Är det däremot ett utdömt värdeförverkande där betalning inte sker genom uppbörd och Kronofogden inte får in tillräckliga medel genom indrivning har Polisens företrädare ingen bra lösning på de verkställighetsfrågor som har uppstått. Detta kommer säkerligen vara fallet för ganska många utdömda värdeförverkanden som efter avslutat uppbördsförfarande går till indrivning.

På frågan om den tilltalade klagar på förverkandet, men inte de enskilda anspråken, undrar Polisens företrädare hur det blir om de enskilda anspråken, som säger att pengarna ska tas ut förverkade medel, får laga kraft men själva förverkandet upphävs. Blir de enskilda anspråken exekutionstitlar då?

Synpunkter om verkställigheten

Om det har kommit in några medel till Polisen under uppbördsförfarandet finns uppgiften om när betalning har skett i systemet för uppbörd och kan meddelas Kronofogden. Men någon automatisk överföring av den uppgiften sker inte i nuläget. Om några medel har betalats ut från förverkade medel så finns även den uppgiften samt uppgift om när betalning har skett och till vem pengar har betalats ut. Polisen har i kommunikation med Kronofogden meddelat att det finns flera uppgifter som Polisen har systemstöd för att skicka, men det har inte varit av intresse för Kronofogden hittills eftersom det skulle kräva en it-utveckling hos myndigheten.

Enligt Polisens företrädare kan det ifrågasättas om det är en lämplig ordning att målsägandenas enskilda anspråk får lägre prioritet vid löneutmätning i och med den nya regleringen. Särskilt eftersom statistik för uppbörden visar att en större mängd av värdeförverkandena inte betalas frivilligt utan går till Kronofogden för indrivning. Det innebär att målsägande vars anspråk är kopplade till värdeförverkanden egentligen ofta har sämre förutsättningar att få sitt skadestånd utbetalt än vad de hade innan den nya förverkandelagstiftningen trädde i kraft. Annat är det för dem som ska få ersättning utbetalt från beslagtagna medel; för dem är den nya regleringen en förbättring.

En anslutande fråga från Polisens företrädare är vad som gäller för fullgörelseförverkande. Det är ju i grund och botten ett värdeförverkande, men kommer inte att visas som betalt innan medel har betalats in från beslag till uppbörden. Ska räntan i fråga om sådana förverkanden beräknas på samma sätt som när målsäganden har rätt till ersättning direkt ur sakförverkad egendom, det vill säga att räntan upphör att löpa vid dagen för domen? Den domde har ju ingen kontroll över hur snabbt en försäljning kan ske eller när medel kommer från beslag till uppbörd.

10.5 En jämförelse med Norge

I norsk rätt finns sedan länge en motsvarande reglering som den svenska om att målsägande kan få rätt till ersättning ur förverkad egendom. Den norska motsvarigheten till Kronofogden i de här sammanhangen är Skatteetaten och motsvarigheten till Polisen är Politiet. Nedan beskrivs det norska systemet, för att åskådliggöra vad man kan inspireras av.

10.5.1 Generellt om att säkra egendom i Norge

I Norge finns både värdeförverkande (verdiinnndragning) och sakförverkande (gjenstandsinndragning). Man säkrar egendom på olika sätt beroende på vilket förverkande som är aktuellt. Vid värdeförverkande kan egendom vara säkrad genom kvarstad (heftelse). Skatteetaten ansvarar för att driva in kvarstaden genom utmätning (utlegg). Vid sakförverkande säkras egendom genom beslag. Politiet ansvarar

för beslaget och för en senare försäljning om den beslagtagna egendomen förverkas (inndras).

Det finns i norsk rätt en viktig skillnad mellan beslag och kvarstad. Vid beslag övergår rådigheten över egendom på Politiet, medan kvarstad endast förhindrar innehavaren från att disponera över eller sälja den kvarstadsbelagda egendomen. Kvarstad ger således inte Skatteetaten någon förmånsrätt (fortrinnsrett). Skatteetaten behöver därför så fort som möjligt efter att det finns ett rättskraftigt avgörande försöka utmäta egendomen. Lyckas utmätningen kommer det som flyter in vid försäljning av egendomen att användas för att täcka målsägandens krav. Kommer det en annan borgenär (kreditor) och begär utmätning i egendomen före Skatteetaten kommer dennes krav att prioriteras vid den exekutiva försäljningen (tvangssalget). Om det inte finns någon kvarstadsbelagd egendom som kan utmätas kommer Skatteetaten försöka driva in förverkandet genom utmätning i annan egendom, exempelvis i form av löneutmätning (utlegg i lønn).

10.5.2 Att använda förverkad egendom för att täcka ersättningskrav

I norsk rätt finns en bestämmelse i 75 § straffeloven, där det i andra stycket (ledd) framgår att rätten i domen eller i ett senare beslut (kjennelse) kan bestämma att det som förverkas ska användas för att täcka (decke) ersättningskrav från den skadelidande.

När rätten har tillämpat bestämmelsen i 75 § andra stycket är det Skatteetaten som ansvarar för att verkställa (iverksette) domen i de fall det rör sig om ett värdeförverkande. Vid sakförverkande är det Politiet som verkställer domen, innefattande att sälja den sakförverkade egendomen och betala ut ersättning till målsäganden. 75 § andra stycket kan användas både när det finns säkrad egendom och när det inte finns säkrad egendom. Så länge det finns en dom med ett ersättningskrav som ska täckas av förverkad egendom kan Skatteetaten respektive Politiet använda det förverkade för att betala ut ersättning till den skadelidande.

Skatteetatens verkställighet

Skatteetaten verkställer domar som innehåller värdeförverkanden genom utmätning. Det sker både om det finns egendom som har säkrats genom kvarstad och när det inte finns någon säkrad egendom.

Att driva in den skadelidandes krav genom utmätning kan ta flera år i de fall när det inte finns någon säkrad egendom. Det kan bli så att betalning bara sker med småsummor varje månad, till exempel efter löneutmätning. Skatteetaten har dock ett väl utvecklat ärendehanteringssystem som löser många av de praktiska frågorna hos myndigheten. Det sker en viss manuell uppföljning, men de flesta delar hanteras automatiskt av systemet. Fördelning av pengar till målsägande (saksøkere) sker till exempel automatiskt. I systemet spelar det ingen roll om den skadelidande har rätt att få sitt krav täckt av förverkad egendom eller inte. Det spelar inte heller någon roll om det är små summor som kommer in under lång tid, eller om det är många målsägande som har rätt till ersättning ur samma förverkade egendom. När det kommer in medel i ärendet om förverkande fördelas de i huvudsak manuellt till sådana målsägande som har rätt till ersättning ur förverkad egendom. I systemet fördelas målsägandenas ersättning proportionellt i relation till storleken på deras krav.

Tillämpningen av reglerna

Den norska bestämmelsen i 75 § andra stycket är inte obligatorisk för rätten. Rätten *kan* tillämpa den, men den måste inte. Det är alltså en skillnad mot den svenska regleringen där rätten *ska* tillämpa 36 kap. 22 §. Enligt företrädare för Skatteetaten finns för- och nackdelar med båda varianterna. Av alla norska domar som innehåller beslut om förverkande tillämpas 75 § andra stycket endast i en liten del totalt sett. Hos Skatteetaten ser man dock att rätten har börjat tillämpa bestämmelsen mer och mer. Den tillämpas betydligt oftare nu än förr i tiden.⁴³

Beslut om förverkande förfaller efter tio år i Norge, vilket följer av foreldelseloven.⁴⁴ Detta innebär dock inte att den skadelidandes ersättningskrav förfaller eller preskriberas. Den del av domen som handlar om den skadelidandes rätt till ersättning är självständig från

⁴³ Minnesanteckningar från möte med Skatteetaten, komm2025/00016:44.

⁴⁴ LOV-1979-05-18-18.

den del som handlar om förverkande och rätt till ersättning ur förverkad egendom. Förverkandedelen och ersättningsdelen i domen är två olika saker. Ersättningskravet står sig alltså av sig självt och förändras inte av att förverkandet förfaller. Det här innebär att det inte spelar någon roll om målsäganden har rätt till en större summa än vad som täcks av det förverkade, exempelvis i form av ränta. Det kravet kan drivas in separat.

Det innebär också att den skadelidande kan välja hur han eller hon ska driva in sitt krav. Den skadelidande kan vända sig till Skatteetaten eller till ett inkassobolag för att kräva in ersättning, och kan också vända sig direkt till den dömde (domfelte) personen som ska betala. Det händer att den skadelidande och den dömde kommer överens om betalning vid sidan av ärendet hos Skatteetaten. Den dömde kan därför invända i utmättningsärendet att han eller hon har betalat. Detta kommer i så fall inte att påverka beslutet om förverkande, eftersom förverkande i första hand ska gå till staten. Men det kan leda till att ingen betalning sker till den skadelidande. Om det stämmer att den dömde har betalat direkt till den skadelidande kommer Skatteetaten inte att betala ut något till denne, men ändå kräva in det som har förverkats. För att den dömde i ett sådant fall ska få beslutet om förverkande upphävt krävs det att rätten meddelar ett nytt beslut i den frågan, vilket det finns ett särskilt förfarande för.

Med det norska systemet finns alltså vissa svårigheter som framför allt handlar om hur man ska hantera invändningar om dubbel betalning. I det avseendet är systemet inte helt smidigt, särskilt eftersom den dömde behöver vända sig till rätten och få ett nytt beslut.

10.6 Utredningens överväganden

Utredningen har diskuterat ett antal alternativa sätt att lösa de frågor som har uppstått i tillämpningen. I detta avsnitt beskrivs de möjliga lösningar som utredningen har identifierat i fråga om målsägandens enskilda anspråk, utformningen av domslut, överrättsprocessen och verkställigheten.

10.6.1 Målsägandens enskilda anspråk när det finns ett fastställelsebeslut

Bedömning

Enligt utredningen är rättsläget oklart vad gäller frågan om hur ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken påverkar målsägandens möjlighet att få betalt på annat sätt än ur förverkad egendom.

Utredningen har övervägt fem alternativa sätt att ändra reglerna i syfte att förbättra för målsäganden, domstolarna och de verkställande myndigheterna. Någon helt invändningsfri lösning har dock inte identifierats, och utredningen lämnar därför inte något skarpt förslag. En skiss lämnas dock över det alternativ som för utredningen framstår som mest tilltalande.

En stor del av de frågor som har uppstått om 36 kap. 21 och 22 §§ brottsbalken handlar om hur man ska tolka förarbetena i vissa avseenden. Det handlar bland annat om det som sägs om att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken inte utgör någon exekutions-titel, förutom i den del det överstiger förverkandet, tillsammans med formuleringen om att målsäganden inte längre kan vända sig till den enskilde med sitt anspråk.⁴⁵

Förarbetsuttalandena har av vissa tolkats som att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken innebär att målsägandens fordran utsläcks i den mån den inte fullgörs just genom betalning ur det som förverkats, eftersom brottmålsdomens rättskraft skulle hindra målsäganden från att få sitt anspråk prövat och verkställt på något annat sätt än genom betalning ur förverkad egendom.

Mot detta kan invändas att processuella regler om relationen mellan enskilda anspråk och förverkanden, oavsett vad som sägs i förarbetena, inte kan påverka giltigheten av målsägandens underliggande civilrättsliga fordran. Det kan, kan man hävda, inte heller rättskraften av ett fastställelsebeslut som avser relationen mellan

⁴⁵ Prop. 2023/24:144 s. 442 f.

målsäganden och staten göra.⁴⁶ Med det synsättet skulle målsäganden alltså ändå kunna driva in sitt krav vid sidan av förverkandemålet, till exempel genom direktkontakt med förverkandesvaranden, en ansökan om betalningsföreläggande eller ytterst i ett tvistemål. På så vis skulle den målsägande som vill kunna få en exekutionstitel och undvika negativa effekter i form av att förverkandebeslutet förfaller eller att kravet prioriteras ner i en löneutmätning.

Ytterligare ett sätt att tolka rättsläget är att bifallet i domen av målsägandens enskilda anspråk – trots vad som sägs i förarbetena – redan är en exekutionstitel (se hur punkten 1 är utformad i de domslutsexempel som redovisas i propositionen).⁴⁷ Reglerna om vad som är en exekutionstitel i 3 kap. utsökningsbalken har nämligen inte ändrats.⁴⁸

Enligt utredningens mening är det inte självklart hur rättsläget ska uppfattas i berörda hänseenden. Men om regleringen innebär att målsäganden genom ett förordnade enligt 36 kap. 22 § brottsbalken avskärs helt från möjligheterna att driva sitt anspråk, skulle det innebära att ett sådant förordnande kan ha negativa effekter för målsäganden. De negativa effekterna består bland annat i att målsägandens möjlighet att få skadestånd av en av flera solidariskt ansvariga begränsas och att målsägandens anspråk prioriteras efter andra anspråk vid löneutmätningar. Dessutom leder bedömningen till problem i överrättsprövningen – till exempel att överrätten kan vara förhindrad att meddela ett förordnande enligt 36 kap. 22 § om målsäganden inte är part där, eller att målsäganden får partsställning trots att det enskilda anspråket inte har överklagats.

Frågan är därför om reglerna borde ändras för att komma till rätta med den här problematiken. Utredningen har övervägt ett antal olika alternativ. Dessa redovisas närmare i det följande. Som kommer att framgå finns det för- och nackdelar med alla alternativ. Någon enkel och helt invändningsfri lösning på problemet har utredningen inte kunnat identifiera. Med hänsyn till detta och med beaktande av att

⁴⁶ För det första eftersom fastställelsebeslutet inte avser samma parter som målsägandens fullgörrelsetalan, för det andra eftersom en bifallen fullgörrelsetalan leder till en exekutionstitel. Se mer om innebörden av att något är en fullgörrelse- eller fastställelsealan respektive exigibel eller inexigibel dom i Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik, Bylund, Torleif, med flera, 2018, *Rättegång. Tredje häftet*. Norstedts Juridik, Juno version 8, 149–155 och Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik, Pauli, Mikael, 2015, *Rättegång. Andra häftet*, Norstedts Juridik, Juno version 9, s. 119.

⁴⁷ Prop. 2023/24:144 s. 444.

⁴⁸ En betalningsförpliktelse för den tilltalade till målsäganden finns i punkten 1, medan underpunkten handlar om relationen mellan målsäganden och staten.

de nya reglerna har varit i kraft relativt kort tid – och erfarenheterna av att tillämpa dem följaktligen är begränsade – har utredningen valt att inte lägga fram något skarpt lagförslag i denna del. Enligt utredningen skulle det inge betänkligheter att på det underlag som utredningen har tillgång till och med den begränsade tid som utredningen haft till sitt förfogande ändra i en så pass central del av den nyligen genomförda reformen av regelverket. Det gäller i synnerhet om en sådan ändring skulle innebära – helt eller delvis – en återgång till vad som gällde tidigare.

För det fall att regeringen ändå skulle önska gå vidare med lagändringar i denna del har utredningen lämnat en skiss på hur sådana ändringar skulle kunna utformas i fråga om det alternativ som för utredningen framstår som det mest tilltalande (alternativ 5).

Alternativ 1 – målsäganden får en subsidiär rätt att driva in sin fordran

Svea hovrätt har föreslagit att 36 kap. 22 § brottsbalken kompletteras med en bestämmelse om att ett fastställelsebeslut inte hindrar målsäganden från att själv driva in sin fordran i den utsträckning som influtna medel från förverkandebeslutet inte täcker målsägandens fordran eller förverkandebeslutet upphävs av högre rätt.

Lösningen skulle alltså göra att det enskilda anspråket, även i den mån det svarar mot förverkandet, också blir en exekutionstitel men först när det har konstaterats att de medel som flyter in från förverkandet inte täcker målsägandens fordran.

Hovrättens förslag har den praktiska fördelen att målsäganden slipper att själv utverka en ny exekutionstitel. Det innebär dock att målsägandens exekutionstitel inte börjar gälla förrän man vet att förverkandebeslutet inte täcker målsägandens fordran.

Frågan är hur och när man vet om influtna medel *inte* täcker målsägandens fordran. När förverkandebeslutet väl förfaller vet man förstås att fordran inte täcktes, men det tar tio år innan det sker. Målsäganden skulle med det här alternativet vara hindrad att driva in sin fordran innan förverkandet förfaller, vilket kan innebära negativa effekter för målsäganden – exempelvis om han eller hon vill vända sig till en annan person med solidariskt betalningsansvar.

Alternativ 2 – 36 kap. 22 brottsbalken upphävs

Hovrätten för Västra Sverige har föreslagit att 36 kap. 22 § brottsbalken upphävs. Målsäganden skulle då fortfarande ha en materiell rätt till ersättning ur förverkad egendom, men rätten skulle inte fastställas i domslutet utan prövas genom att målsäganden fick rätt till ersättning ur förverkade medel i samband med verkställigheten.

Med alternativet skulle alltså ingen prövning ske i brottmålet av om målsägandens anspråk svarar mot det som har förverkats, utan den prövningen skulle ske senare. Hovrätten har inte utvecklat hur prövningen i så fall skulle göras, men enligt den äldre 36 kap. 17 § brottsbalken fanns möjligheten att utverka ett sådant beslut av Justitiekanslern efter att brottmålet var avslutat. Målsägande som hade ett enskilt anspråk som svarade mot ett förverkande kunde med stöd av den bestämmelsen få ersättning av staten intill värdet av vad som hade tillfallit staten genom förverkandet. Numera ligger motsvarande regel i 36 kap. 21 § brottsbalken, som tillämpas av Justitiekanslern om frågan ska prövas självständigt utom rätta.

Om man gick vidare med det här alternativet skulle man antingen kunna behålla regleringen om att Justitiekanslern prövade frågan, eller lägga uppgiften att pröva den på de verkställande myndigheterna Polisen och Kronofogden.

Den äldre regleringen, där rätten inte skulle pröva målsägandens rätt till ersättning ur förverkad egendom, ansågs medföra ett antal problem. De problemen synes dock framför allt ha varit kopplade till att ett förverkande enligt den äldre regleringen inte skulle dömas ut om målsäganden hade ett anspråk som svarade mot förverkandet.⁴⁹ Tanken var i stället att statens förverkandensanspråk skulle stå tillbaka i de fallen. Det är möjligt att det med dagens reglering, där ett förverkandebeslut inte hindras av ett enskilt anspråk, skulle bli enklare att pröva frågan om fastställelse efter att domen har fått laga kraft. En sådan lösning skulle åtminstone åtgärda flera av utmaningarna för domstolarna, inte minst i fråga om klagorätt och partsställning i överrätten.

Enligt utredningen kan lämpligheten i att flytta prövningarna till Justitiekanslern dock ifrågasättas, eftersom frågan om ersättning aktualiseras i en stor andel av alla domar om förverkande. Att lägga prövningen av den typen av fråga på en verkställande myndighet

⁴⁹ En probleminventering gjordes av 2020 års förverkandeutredning, SOU 2021:100 s. 329–333.

framstår också som tveksamt, eftersom det är en rättsfråga som kräver att omständigheterna i målet beaktas och som också kräver att beslutsfattaren har goda kunskaper om skadeståndsrätt. Dessutom skulle det krävas ett nytt regelverk för de verkställande myndigheterna om hur den typen av prövningar skulle gå till. Ytterligare en komplikation är att det är två myndigheter som ansvarar för verkställighet och att man inte alltid vet när domen har fått laga kraft vilken myndighet som i praktiken kommer att verkställa förverkandet.

Alternativ 3 – nya regler om löneutmätning och skuldsanering

Ytterligare en variant är att inga ändringar görs av 36 kap. 21 och 22 §§ brottsbalken, men däremot införs en bestämmelse i regelverket om löneutmätning som gör att statens förverkandefordran i den mån den svarar mot ett enskilt anspråk har samma prioritet som skadeståndsfordringar. Det kan exempelvis vara en ändring i 7 kap. 14 § fjärde punkten utsökningsbalken på så sätt att ”fordran som avser skadestånd på grund av brott” kompletteras med ”och förverkande som svarar mot en sådan fordran”.

Man kan också införa ett tillägg i 5 kap. 7 § tredje stycket utsökningsbalken om att hinder mot utmätning av frihetsberövandeersättning inte heller gäller förverkandefordringar som svarar mot ett enskilt anspråk.

I fråga om skuldsanering skulle man kunna införa ett tillägg i 5 § lagen om Skatteverkets hantering av vissa borgenärsuppgifter där det anges att Skatteverket, om en förverkandefordran ingår i en skuldsanering och det har fastställts att målsäganden har rätt till ersättning ur förverkad egendom, i sin roll som borgenärsföreträdare ska beakta målsägandens uppfattning. Skatteverket kan ta fram en egen rutin för hur Polisen ska underrättas om vad som flyter in i skuldsaneringen.

De här ändringarna kan göras oberoende av hur man tolkar innebörden av 36 kap. 22 § brottsbalken (se de möjliga tolkningarna i inledningen till avsnittet). Oavsett vilket kan ändringarna vara ett stöd för målsäganden. Om man gör tolkningen att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken utsläcker målsägandens möjlighet att få sitt anspråk verkställt på andra sätt återstår dock problemen med pre-skription och att ett solidariskt ansvar riskerar att bli illusoriskt.

Problemet med preskription kommer man dock åtminstone delvis till rätta med genom det nya förslag om förlängd förfallotid som utredningen lämnar i avsnitt 9.7.2.

Alternativ 4 – målsägandens rätt är oberoende av fastställelsen

Ännu ett alternativ är att efter förebild i den norska modellen införa en ordning där målsägandens enskilda anspråk är helt självständigt i förhållande till beslutet om att målsäganden har rätt till ersättning ur förverkade medel. I Norge utgör hela det enskilda anspråket en exekutionstitel. Målsäganden kan därmed driva in sitt krav parallellt med att norska myndigheter verkställer förverkandet, antingen på egen hand eller med hjälp av Skatteetaten (den norska motsvarigheten till Kronofogden). Skatteetaten sammankopplar i så fall målsägandens mål med förverkandemålet. Om målsäganden får betalt för sin fordran på något annat sätt än genom förverkandet kommer målsäganden inte få ytterligare ersättning ur det som har flutit in vid förverkandet. Själva förverkandebeslutet i domen verkställs dock i norsk rätt även om förverkandesvaranden redan har betalat målsäganden, men det finns ett förfarande för att få förverkandebeslutet upphävt genom ett särskilt beslut i tingsrätten i de situationerna.

En reglering likt den norska skulle enligt utredningen ha tydliga fördelar. Den skulle vara förenlig med allmänna civilrättsliga principer och få till följd att målsäganden inte drabbas av några negativa effekter av ett förordnande med stöd av 36 kap. 22 § brottsbalken. Den skulle därmed göra att överrättsprocessen blir tydlig och hanterbar.

Regleringen skulle dock innebära att den förpliktade åtminstone utåt sett åläggs dubbla betalningsförpliktelser och även i praktiken medföra en risk för dubbelbetalningar. Det finns i och för sig sätt att med stöd av de nuvarande bestämmelser i 36 kap. 21 § brottsbalken, 5 § bötesverkställighetslagen och 3 kap. 21 § utsökningsbalken komma till rätta med risken för dubbelbetalningar, men i vart fall den sistnämnda bestämmelsen är endast formellt tillämplig efter invändning från den betalningsförpliktade.

Till saken hör också att förverkanden handläggs som allmänna mål enligt utsökningsbalken, medan enskilda anspråk handläggs som enskilda mål. Reglerna mellan allmänna och enskilda mål skiljer sig i vissa avseenden med följden att det inte på något enkelt sätt går att

samordna handläggningen mellan målen. Enligt de nuvarande reglerna skulle dessutom förverkandesvaranden behöva betala dubbla avgifter hos Kronofogden om både förverkandebeslutet och det enskilda anspråket var exekutionstitlar.

En lösning likt den norska skulle också kräva en omfattande förändring av Kronofogdens verksamhetssystem.

Alternativ 5 – betalning ur det som har förverkats endast när det finns penningmedel i beslag

Ytterligare en möjlig lösning är att begränsa tillämpningen av 36 kap. 22 § brottsbalken på så sätt att den bestämmelsen endast ska tillämpas när det finns penningmedel i beslag. Domstolen skulle då i de situationerna bifalla det enskilda anspråket som en verkställbar betalningsförpliktelse och förordna att målsäganden har rätt till betalning ur de sakförverkade penningmedlen. och att det som målsäganden får ska avräknas från skadeståndskravet som betalning. Samtidigt skulle 36 kap. 20 § brottsbalken ändras så att ett förverkande i form av en betalningsförpliktelse, det vill säga ett värdeförverkande, ska underlåtas i den mån det svarar mot ett enskilt anspråk.

I den utsträckning de beslagtagna penningmedlen inte räcker för att täcka målsägandens fordran, eller om det inte finns några penningmedel säkrade genom beslag, skulle detta innebära en återgång till vad som tidigare gällde när det finns ett skadeståndskrav som svarar mot det som sakförverkas. Domstolen skulle i de situationerna låta bli att besluta om ett förverkande i form av en betalningsförpliktelse (ett värdeförverkande), grundat i att ett sådant förverkande vore uppenbart oskäligt. Målsägandens skadeståndskrav avser i de situationerna samma summa pengar som skulle ha förverkats, vilket innebär att det enskilda anspråket gör att brottsvinsten ändå neutraliseras. Förverkandesvarandens brottslighet skulle alltså inte löna sig i de situationerna, oavsett om något förverkande sker eller inte.

Utredningen anser att det finns goda skäl för den här lösningen. På det här sättet skulle man kunna komma till rätta med de verkställighetsproblem som har uppstått hos Kronofogden och Polisen. Lösningen skulle också innebära att det borde bli enklare för domstolarna att formulera domsluten. De problem som har uppstått kopplade till ränteberäkning, utbetalningar och fördelning mellan

målsägande skulle upphöra. Någon risk för dubbelbetalning för förverkandesvaranden skulle inte heller finnas.

Enligt utredningen har detta alternativ också klara fördelar från målsägandens perspektiv. De negativa effekterna i form av lägre prioritet för målsägandens anspråk, att beslutet förfaller snabbare, att det inte går att vända sig till en solidariskt betalningsansvarig med mera skulle målsäganden slippa med det här alternativet. Möjligheten för målsäganden att få betalning genom indrivning är större i ett skadeståndsmål än i ett förverkandemål. Målsäganden kommer därmed att få betalt snabbare och kommer bara behöva ha kontakt med en myndighet, Kronofogden, i stället för med både Kronofogden och Polisen.

Alternativet skulle alltså innebära att ett förverkande ska underlåtas i de fall där det inte finns penningmedel i beslag när rätten bifaller ett enskilt anspråk som svarar mot det som skulle ha värdeförverkats. I den situationen skulle målsäganden omedelbart efter domen få Kronofogdens hjälp att driva in det enskilda anspråket. Kronofogden kontaktar alltid målsäganden på eget initiativ och hjälper målsäganden att begära verkställighet. Från målsägandens perspektiv innebär det ingen försämring.

Domstolarna skulle med den här lösningen inte behöva fördela medel som olika målsägande har rätt till i domslutet. Det skulle vara tillräckligt med ett förordnande om att målsäganden har rätt till betalning ur de sakförverkade penningmedlen. Efter att domen har fått laga kraft skulle Polisen få göra en fördelning av de beslagtagna penningmedlen mellan samtliga målsägande i proportion till deras anspråk.

En invändning mot en förändring av detta slag är att den kan uppfattas innebära att brottslighetens eventuella lönsamhet återigen blev beroende av målsägandens agerande, vilket skulle strida mot grundtanken bakom de nya bestämmelserna i 36 kap. 21 och 22 §§ brottsbalken.

Enligt utredningens bedömning skulle det emellertid i praktiken knappast bli på det sättet. Man kan visserligen tänka sig den ovanliga situationen att det finns en målsägande som är i maskopi med den tilltalade och framställer ett enskilt anspråk men sedan ber Kronofogden att inte verkställa det. Det verkar dock osannolikt att en person som är i maskopi med förverkandesvaranden skulle gå igenom det besvär som det innebär att framställa ett enskilt anspråk i en rättegång jämfört med att bara låta bli att polisanmäla eller rikta något

krav mot förverkandesvaranden. En sådan målsägande skulle dessutom även med stöd av de nuvarande reglerna kunna gynna den tilltalade och göra att frågan om "brottslighet lönar sig" blir beroende av målsägandens agerande genom att helt enkelt lämna över sina pengar till den dömda förverkandesvaranden – målsäganden får ju göra vad han eller hon vill med sin utbetalda ersättning.

Alternativet skulle kunna genomföras genom att 36 kap. 20 och 22 §§ brottsbalken ändrades enligt följande:

20 § Förverkande ska inte ske om det är uppenbart oskäligt.

Vid bedömningen av om ett förverkande i form av en betalningsskyldighet är uppenbart oskäligt ska rätten beakta om den i samma rättegång bifaller ett enskilt anspråk som svarar mot det som förverkas.

22 § Om rätten beslutar om förverkande av penningmedel och målsäganden i samma rättegång har framställt ett anspråk på penningmedel som svarar mot det som förverkas, ska rätten, om anspråket bifalls *och det finns penningmedel i beslag*, förordna att målsäganden har rätt till betalning ur det som staten får in till följd av förverkandebeslutet. *Vad som tillkommer målsäganden genom ett sådant förordnande ska räknas av som betalning för målsägandens fordran mot den förpliktade.*

Regleringen i 36 kap. 22 § brottsbalken skulle med detta förslag alltså gälla endast när det finns penningmedel i beslag och inte när det finns andra sorters egendom i beslag för att fullgöra ett värdeförverkande (det vill säga ett förverkande enligt 36 kap. 8 § brottsbalken).

För domstolarnas, Polisens och Kronofogdens del finns det klara fördelar med en sådan avgränsning. För domstolen blir det tydligt hur mycket av förverkandet som ska underlätas, eftersom domstolen ser vilket belopp som är i beslag. Om ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken även skulle ske när det fanns andra typer av egendom säkrad (det vill säga inför ett förverkande med stöd av 36 kap. 8 § brottsbalken) skulle domstolen behöva utgå från vad den egendomen hade värderats till för att bestämma hur mycket av värdeförverkandet som skulle underlätas. Vid verkställigheten kan det dock visa sig att egendomen var för lågt eller för högt värderad, vilket i så fall skulle leda till att för lite eller för mycket hade förverkats.

En nackdel med en avgränsning till beslag av penningmedel är dock att man inte skulle kunna hålla andra typer av egendom säkrad genom beslag för att verkställa det enskilda anspråket, utan beslaget av sådan annan egendom skulle behöva ändras till en kvarstad i den del som

ett förverkande underläts. En sådan manöver vore visserligen möjlig men är samtidigt relativt komplicerad.

10.6.2 Hur domslutet borde utformas

Bedömning

Domsluten i förverkandefrågor bör lämpligen formuleras på så sätt att alla pengar som ska sakförverkas räknas ihop och att alla värdeförverkanden räknas ihop. Rätten bör inte i sitt domslut fördela egendom proportionellt mellan olika målsägande som har rätt till ersättning ur förverkad egendom.

Som framgått i avsnitt 10.3.1 har det uppstått frågor bland rätts-tillämpare om hur domsluten ska formuleras när det förverkas egen-dom från flera olika brott eller när flera målsägande har rätt till er-sättning ur förverkad egendom. I utredningen har olika alternativa sätt att formulera domsluten diskuterats.

Enligt förarbetena måste sakförverkandet av säkrad egendom som en viss målsägande har bättre rätt till tydligt skiljas från övriga för-verkandebeslut i domslutet. I övrigt finns inget i förarbetena som säger att förverkandebeslut skulle behöva delas upp per brott eller målsägande, och detta har sannolikt inte heller varit avsikten.

Enligt utredningens uppfattning borde utgångspunkten vara att förverkandebesluten inte ska särskiljas för varje målsägande eller varje brott, utan att det ska vara ett förverkandebeslut per förverk-andesvarande (och typ av egendom). Om pengar sakförverkas borde de sakförverkade pengarna räknas ihop om det är kontanter. Om kontomedel sakförverkas kan pengarna också räknas ihop, men det kan finnas skäl att dessutom redovisa vilka belopp som förverkas från vilka konton. Alla värdeförverkanden borde räknas ihop till en punkt.

För överrätten kan det visserligen ibland vara enklare om förverk-andebesluten är uppdelade per brott, men när det finns flera måls-ägande med rätt till ersättning ur förverkad egendom kan en sådan ordning bli besvärlig. När domen har fått laga kraft och ska verkstäl-las räknas ändå de förverkade beloppen ihop. Vid verkställigheten underlättar det om den slutliga utgången i förverkandefrågan fram-

går i överrättens domslut, och inte måste konstateras genom att överrättens domslut läses mot underrättens.

När det gäller målsägandenas rätt till ersättning bör rätten inte fördela den proportionellt mellan olika målsägande, utan endast peka ut vilka punkter av förverkad egendom som de har rätt till ersättning ur. De hovrätter som har yttrat sig i frågan håller med om den bedömningen. Polisen anser dock att fördelningen mellan olika målsägande borde ske av rätten, eftersom det är svårare att tolka domarna annars och tidskrävande för Polisen att dela upp medel mellan målsägande.

Man kan visserligen hålla med Polisen i sak – en fördelning kan vara ett tidskrävande arbetsmoment som innefattar en tolkning av domslutet. Men fördelningen är tidskrävande även för rätten. Att Polisens handläggare fördelar egendomen är mer kostnadseffektivt än att rätten – som består av en grupp av personer – gör det. Polisens handläggare kan till exempel ta fram en fördelningsnyckel som kan användas när målsägandenas anspråk ska fördelas på samma sätt som i konkurslagen, det vill säga i förhållande till storleken på respektive anspråk.

Vad som framför allt är skälet till att fördelningen ska ske vid verkställigheten är emellertid att rätten (med undantag för Högsta domstolen) inte vet när den avgör målet om frågan därigenom är slutligt avgjord. Om domslutet innehåller en fördelning av egendom på olika målsägande kan det leda till svårigheter för det fall att den tilltalades skadeståndsskyldighet efter överklagande höjs, sänks eller upphävs. Det skulle kunna innebära att målsägande som egentligen inte borde vara parter i hovrätten får partsställning där.

Även om rätten inte bör göra någon proportionell fördelning mellan målsägande är det givetvis viktigt att rätten i fråga om sakförverkad egendom som en målsägande har bättre rätt till skiljer ut den från övrig förverkad egendom. Om en målsägande till exempel har bättre rätt till en del av ett kontantbeslag måste det tydligt redovisas i domslutet att övriga målsägandes rätt till ersättning ur beslaget inte avser de kontanterna.

Ett domslut formulerat i enlighet med det sagda kan se ut på det sätt som anges i det andra exemplet i avsnitt 10.3.1.

Avslutningsvis ska understrykas att utredningens bedömning av vad som är ett lämpligt domslut endast är avsett som en rekommendation till den domare som funderar över domslutsfrågor. Det kan

finnas skäl att göra en annan bedömning beroende på omständigheterna i målet. Ytterst är det givetvis de domare som prövar målet som kommer att ta ställning till hur domslutet ska utformas, och inget säger att ett domslut som är formulerat på något annat sätt än det utredningen förordar skulle vara olämpligt eller felaktigt.

10.6.3 Överrättsprocessen

Bedömning

Inga lagändringar behöver göras i fråga om processen i överrätt när beslut enligt 36 kap. 22 § brottsbalken överklagas.

Om man kan utgå från att målsägandens materiella rätt eller möjlighet att få en exekutionstitel inte utsläcks genom ett fastställelsebeslut enligt 36 kap. 22 § brottsbalken, utan att målsäganden antingen redan har en exekutionstitel eller åtminstone har samma möjlighet som annars att skaffa sig en annan exekutionstitel för sitt anspråk (se om tolkningarna i inledningen av avsnitt 10.6.1) innebär ett fastställelsebeslut enligt 36 kap. 22 § brottsbalken enbart något positivt för målsäganden.

Detsamma gäller om man gör det föreslagna tillägget i 36 kap. 22 § brottsbalken där det framgår att hela det enskilda anspråket är en exekutionstitel oavsett fastställelsen (Alternativ 4), eller om man skulle genomföra de diskuterade lagändringar som går ut på att underlåta värdeförverkande under vissa förutsättningar (Alternativ 5).

Alla de här varianterna innebär att målsäganden inte skulle få klaga på ett beslut att meddela ett förordnande enligt 36 kap. 22 §, brottsbalken men däremot på ett beslut att inte meddela ett sådant förordnande.

Om överrätten däremot bedömer att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken innebär att brottmålsdomens rättskraft kommer att hindra målsäganden från att få sitt anspråk verkställt på något annat sätt än genom betalning ur förverkad egendom kommer saken i ett annat ljus. Ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken kan i

så fall ses som negativt för målsäganden.⁵⁰ Med det synsättet måste alla målsägande som kan beröras av ett sådant förordnande vara parter i överrätten om underrättens dom ska kunna ändras i det avseendet – oavsett om underrättens dom innebar att ett förordnande meddelades eller att det inte meddelades, och oavsett om själva de enskilda anspråken har överklagats eller inte.⁵¹

När det gäller frågan om vilka målsägande som ska ha partsställning i överrätten blir det – om inga lagändringar görs – upp till rättstillämparna att bedöma vilken rättskraft de anser att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken har. Deras bedömning av den frågan blir sedan styrande för vilka målsägande som ska anses som parter och i vilken utsträckning det är möjligt att ändra ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken om inte alla berörda målsägande har involverats i processen.

För den tilltalade är det alltid fördelaktigt om rätten när den bifaller ett förverkandeyrkande och ett skadeståndsyrkande samtidigt meddelar ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken. Den tilltalade får alltså inte klaga på ett sådant beslut, utan endast på beslutet att inte meddela något förordnande om att målsäganden har rätt till betalning ur förverkade medel.

Staten har inget eget intresse av om förverkade medel ska eller inte ska användas till enskilda anspråk. Syftet med förverkandereglererna är inte att gynna statskassan. Staten, genom åklagaren, borde därför varken få överklaga ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken, eller ett beslut att inte meddela ett sådant förordnande.

Det som har sagts i det föregående stämmer med den uppfattning som Göta hovrätt har redovisat. Utredningen delar också Göta hovrätts bedömning att om en av flera målsägande överklagar i skadeståndsdelen – eller den tilltalade överklagar beträffande ett av flera enskilda anspråk – bör det inte i sig föranleda att övriga målsägande automatiskt blir parter i överrätten. Om däremot den tilltalade överklagar beslutet om förverkande och tingsrätten även har bifallit måls-

⁵⁰ En grundläggande utgångspunkt för reglerna om enskilt anspråk i brottmål är att det är en stor fördel för målsäganden att få sitt anspråk behandlat inom ramen för brottmålet. Det är också en fördel för den tilltalade, som inte heller gynnas av dubbla processer. Möjligheten till en gemensam handläggning av det enskilda anspråket tillsammans med åtalet beskrivs som i praktiken ofta avgörande för att en målsägande ska kunna få sitt anspråk prövat och som en viktig del av en målsägandes rättsskydd. Se SOU 2025:111 *Rättssäkerhetens pris*, s. 457–460 och Nordh, Roberth, 2019, *Enskilt anspråk*, Iustus Förlag, Juno version 3, s. 10.

⁵¹ Det här var skälet till att Svea hovrätt såg sig förhindrad att förordna enligt 36 kap. 22 § i mål B 5162-25, dom den 30 september 2025 i.

ägandenas skadeståndsanspråk och beslutat att ersättning ska utgå ur förverkade medel, bör alla målsägande anses ha ett intresse av utgången i förverkandefrågan och därigenom bli motparter till den tilltalade i hovrätten.

Utredningen ansluter sig dessutom till Göta hovrätts uppfattning att en målsägande i fråga om vilken tingsrätten beslutat att anspråket *inte* ska betalas ur förverkade medel och som därför överklagar får staten som motpart i hovrätten. Den tilltalade intar inte partsställning då, eftersom hovrätten bara kan ändra tingsrättens beslut på ett sätt som gynnar den tilltalade genom att han eller hon får avräkna sitt skadeståndsansvar från de förverkade medlen. Detsamma gäller om den tilltalade klagar på ett beslut att inte meddela ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken – målsäganden borde inte behöva klagat eller inträda i processen för att ett sådant förordnande ska kunna meddelas.

Vad gäller frågan som har ställts av Polisen om vad som händer om ett förverkande upphävs av överrätten medan det enskilda anspråket står fast, måste det innebära att det enskilda anspråket kan användas som en vanlig exekutionstitel. Detsamma måste gälla om enbart ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken upphävs av överrätten.

Utredningen delar också Göta hovrätts uppfattning att staten, i de fall den tilltalade eller målsäganden klagar på ett beslut att inte meddela ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken, bör företrädas av åklagaren. Någon särskild reglering bör inte krävas om detta, eftersom åklagaren är statens företrädare i övriga frågor i brottmålet.

Slutligen ansluter sig utredningen till vad Göta hovrätt har anfört att om en av flera solidariskt skadeståndsansvariga förverkandesvarande överklagar förverkandebeslutet bör det betraktas på samma sätt som redan är fallet när två eller flera skadevällare ådömts solidariskt skadeståndsansvar men endast en av dem överklagar. Det bör alltså inte föranleda att övriga förverkandesvarande som inte har klagat kan få partsställning.

Göta hovrätt har illustrerat hur överrättsprocessen borde se ut i en pedagogisk tabell, se bilaga 4.

10.6.4 Verkställigheten

Bedömning

Inga lagändringar behöver göras i fråga om hur beslut enligt 36 kap. 22 § brottsbalken ska verkställas. Kronofogden och Polisen kan dock behöva utveckla interna rutiner och stöd.

De praktiska problem som har uppstått vid verkställighet av förordnanden enligt 36 kap. 22 § brottsbalken är framför allt kopplade till att Polisen ska göra utbetalningar till målsägandena i takt med att förverkade medel flyter in till staten, samtidigt som Polisen oftast inte är den myndighet som får in medlen och målsägandenas rätt till ränta handläggs i andra mål än förverkandena.

Utredningen har övervägt ett antal olika sätt att lösa verkställighetsfrågorna för det fall att ingen ändring görs av reglerna om att rätten ska fastställa att målsäganden har rätt till betalning ur förverkad egendom. De olika sätten redovisas i det följande. Det ska dock understrykas att om alternativet om att målsäganden endast ska ha rätt till ersättning ur förverkad egendom när det finns säkrad egendom skulle genomföras (Alternativ 5) uppstår inga av de verkställighetsproblem som beskrivs i de här kapitlen. Nedanstående diskussion tar alltså avstamp i att ingenting görs med de nuvarande bestämmelserna.

Staten bör inte bli primärt betalningsansvarig

En tänkbar lösning på den beskrivna problematiken vid verkställighet vore att vända på ordningen; det vill säga att införa regler om att staten ska betala ut ersättning till målsägandena redan när fastställelsen har fått laga kraft. Med den lösningen har de verkställande myndigheterna ett datum att förhålla sig till för att beräkna målsägandenas ränta. Den dömde har i så fall, genom staten, fullgjort sin förpliktelse den dag som utbetalning sker från Polisen.

En sådan lösning skulle underlätta hanteringen hos Polisen och Kronofogden betydligt. I dag sker Polisens kontroll av om det har flutit in förverkade medel vid värdeförverkanden helt manuellt. Ofta flyter medel in genom låga summor varje månad, vilket är en naturlig konsekvens av att de dömda personerna ofta har flera skulder.

Om inga förändringar görs av det nuvarande regelverket (se avsnitt 10.6.1) kan man se framför sig att Polisen i många fall under flera år efter det att ett avgörande har fått laga kraft kommer att behöva betala ut småsummor varje månad till olika målsägande, i princip under de tio år det tar innan förverkandefordran förfaller.

En lösning där staten blir primärt ansvarig för den här typen av skadestånd skulle alltså frigöra resurser hos Polisen och Kronofogden. Samtidigt skulle den lösa problematiken med ränteberäkningen, och för målsägandena skulle det bli ointressant om det finns säkrade medel eller inte. Lösningen skulle dock bli kostsam för staten. I många fall skulle förverkandefordringarna aldrig gå att driva in.

Staten betalar visserligen brottsskadeersättning i flera situationer oberoende av om gärningsmannen gör det. Dessutom pågår lagstiftningsarbete om att vidga statens ansvar för att betala brottsskadeersättning.⁵² Det vore dock en principiell nyhet om staten skulle betala ersättning för sakskador och rena förmögenhetsskador. Brottsskadeersättning betalas endast undantagsvis för den typen av skador.⁵³ Att göra staten primärt ansvarig för sak- och förmögenhetsskador skulle, förutom att bli dyrt, vara ett steg mot att staten generellt blev primärt ansvarig för skador på grund av brott (om än med en regressrätt mot skadevållaren). Det kan ifrågasättas om det är rätt prioritering i fråga om hur skattemedel ska användas, och om en sådan ordning skulle innebära en rimlig begränsning av statens inblandning i enskildas mellanhavanden. Ett alternativ där staten görs till primärt skadeståndsansvarig i förverkandemålen bedöms därför inte som motiverat att undersöka vidare.

Rätten till ränta bör inte upphöra

Ett annat alternativ vore om räntan skulle upphöra att löpa vid domsdatum, alternativt laga kraft, i de fall där det fastställs att målsäganden har rätt till ersättning ur förverkade medel. Så sker redan om det finns säkrad egendom som täcker målsägandens krav, eftersom be-

⁵² I SOU 2025:23 *Ersättningsregler med brottsoffret i fokus* lämnas förslag om att staten ska betala brottsskadeersättning till målsäganden direkt vid en fällande dom och senare kräva in det av den dömden.

⁵³ I princip bara om brottet har begåtts av en frihetsberövad person, se 6–8 §§ brottsskadelagen (2014:322).

talning i så fall anses fullgjord i och med domen.⁵⁴ Ändringen skulle kunna motiveras med att målsägandena, om de inte vill ha statens hjälp att få ersättning, har möjlighet att driva sina enskilda anspråk själva utanför brottmålet. En sådan ändring skulle medföra alla de praktiska fördelar för Polisens och Kronofogdens verksamheter som har beskrivits under föregående rubrik.

En reglering om att räntan upphör att löpa trots att ingen betalning sker vore dock en betydande avvikelse från räntelagens (1975:635) systematik. Att hänvisa målsägandena till de praktiska svårigheter och ekonomiska risker som det innebär att driva sitt enskilda anspråk som ett tvistemål vore dessutom inte i linje med lagstiftarens ambition att stärka brottsoffers ställning. Att enskilda anspråk handläggs skilt från brottmålet i tvistemålsförfaranden medför dessutom ofta negativa effekter för den tilltalade, domstolarna och de verkställande myndigheterna.⁵⁵ Utredningen har därför bedömt att inte heller det här alternativet har varit meningsfullt att utreda vidare.

Medskick till de verkställande myndigheterna

För myndigheternas del innebär den nya regleringen en större arbetsbörda. Det skapas dubbla mål hos Kronofogden – dels ett skadeståndsmål med målsäganden som sökande (avseende kränkning eller i vart fall ränta), dels ett förverkandemål med staten som sökande.

Den större arbetsbördan kommer man förmodligen inte ifrån utan att göra sådana regeländringar som utredningen diskuterar i avsnitt 10.6.1 under rubriken Alternativ 5. Den större arbetsbördan för myndigheterna kan motiveras av att förfarandet underlättar för målsägandena. När de nya reglerna har tillämpats en längre tid kan det tänkas att Polisen och Kronofogden hittar sätt att praktiskt hantera situationen där de säkrade medlen inte räcker till att täcka målsägandens krav. Den verkställande myndigheten skulle till exempel kunna skapa en fördelningsnyckel som är kopplad till den totala förverkade summan och hur stor andel av den som respektive målsägande har i förhållande till storleken på sitt anspråk.

⁵⁴ Se prop. 2023/24:144 s. 443.

⁵⁵ Nackdelarna med förfaranden utanför brottmålet belyses i SOU 2025:111 s. 457–460.

I praktiken verkställer Kronofogden ofta värdeförverkanden genom löneutmätning, vilket innebär att Polisen får betala ut små summor under lång tid till de ersättningsberättigade målsägandena. Så hade det ändå varit om målsägandena hade vänt sig direkt till Kronofogden med sina krav enligt den äldre lagstiftningen – skillnaden nu är att betalningarna administreras genom Polisen och att det skapas dubbla mål hos Kronofogden.

Möjligen kan en systemutveckling hos myndigheterna lösa en del av de praktiska svårigheterna. Som framgått i avsnitt 10.5 har man i Norge väl utvecklade it- och ärendesystem för att hantera förhållandet mellan verkställighet av förverkanden som svarar mot enskilda anspråk. Företrädare för Kronofogden har förklarat att myndigheten skulle kunna göra om sitt medelsslåg där förverkanden hanteras till ett utbetalningsmedelsslåg för att Polisen på så sätt skulle få pengar och information om hur mycket som har flutit in i ett visst mål. Polisens företrädare har å sin sida förklarat att Polisen har uppgifter i sina system som skulle kunna överföras automatiskt till Kronofogden, som exempelvis uppgift om när betalning har skett i systemet för uppbörd. Den här typen av åtgärder skulle dock kräva it-utveckling hos myndigheterna.

I fråga om ränteberäkningen kan ett medskick till myndigheterna vara att räntan ska sluta löpa enligt följande:

- Om förverkandet är ett sakförverkande av säkrad egendom ska betalning anses ha skett den dag domen meddelades.
- Om förverkandet är ett värdeförverkande och betalning sker under uppbördsförfarandet ska betalning anses ha skett den dag medlen kom in till Polisen.
- Om förverkandet är ett värdeförverkande som fullgörs genom ett sakförverkande av säkrad egendom ska betalning anses ha skett den dag som försäljningslikviden redovisas till staten eller dagen för domen om egendomen består av pengar.
- Om förverkandet är ett värdeförverkande och Kronofogden driver in betalning ska betalning anses ha skett den dag medlen kom in till Kronofogden.

11 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

11.1 Ikraftträdande

Förslag

Författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027.

Förverkandedirektivet ska införlivas av medlemsstaterna senast den 23 november 2026 (artikel 33). Det är inte möjligt att genomföra de nödvändiga ändringarna i svensk rätt inom den tidsramen. Det är emellertid angeläget att direktivet införlivas så snart som möjligt och att de brottsbekämpande myndigheterna har effektiva verktyg för att spåra, identifiera, säkra och förverka egendom som har varit föremål för brott. Det är också angeläget att det finns tydliga bestämmelser om hur säkrad och förverkad egendom ska förvaltas från det att egendomen har säkrats och fram till dess ett beslut om förverkande kan verkställas.

De författningsförslag som utredningen föreslår bör mot den här bakgrunden träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som kan krävas för remissförfarandet, beredningen inom Regeringskansliet, riksdagsbehandlingen och myndigheternas anpassning till de nya reglerna är det rimligt att anta att de nya bestämmelserna kan träda i kraft den 1 juli 2027. Utredningen föreslår därför detta datum för ikraftträdande för samtliga förslag.

11.2 Övergångsbestämmelser

Förslag

Det ska införas en övergångsbestämmelse som anger att egendom som är tagen i penningbeslag före ikraftträdandet ska anses vara tagen i beslag efter ikraftträdandet. Det ska också införas en övergångsbestämmelse om att möjligheten att förlänga tiden innan ett beslut om förverkande förfaller ska tillämpas även på förverkandebeslut som vid ikraftträdandet inte har förfallit enligt äldre bestämmelser.

Bedömning

Det behövs inte några särskilda övergångsbestämmelser i övrigt.

Rättsliga utgångspunkter

Den inledande utgångspunkten för frågan om det behövs övergångsbestämmelser till nya lagar eller inte är förbudet mot retroaktiv lagstiftning.

I regeringsformen anges att ingen får dömas till straff eller någon annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks, och att det inte heller får dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven när gärningen begicks. Förbudet gäller även förverkande och andra särskilda rättsverkningar av brott. För skatter och statliga avgifter gäller ett motsvarande förbud som i huvudsak innebär att sådana inte får tas ut i vidare mån än vad som följer av föreskrifter som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten.¹ Ett retroaktivitetsförbud följer även av brottsbalkens promulgationslag.²

Motsvarande begränsning i fråga om retroaktiv strafflagstiftning och tillämpning följer också av artikel 7 i Europakonventionen. Där föreskrivs bland annat att strängare straff inte får utmätas än vad som var tillämpligt vid den tidpunkt när brottet begicks. Enligt Europadomstolen avses med straff inte bara själva påföljden, utan även andra

¹ 2 kap. 10 § regeringsformen.

² 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken.

direkta verkningar. Europadomstolen har bedömt att förverkanden har ett preventivt syfte med åtskilliga drag påminnande om straffpåföljd. En retroaktiv tillämpning av bestämmelser om förverkande har därför ansetts konventionsstridig.³

Förbudet mot retroaktiv verkan är inte generellt, men det får anses vara en utgångspunkt även inom svensk förmögenhetsrätt att ny lag inte ska ges någon sådan verkan. Det följer av att det ska finnas en förutsebarhet i lagstiftningen.⁴

Inget behov av övergångsbestämmelser i de flesta fall

Enligt utredningen behövs det för de flesta av de förslag som lämnas inga särskilda övergångsbestämmelser. Processuella regler och regler om myndigheters arbetsuppgifter träffas inte av de nämnda reglerna och principerna om förbudet mot retroaktiv verkan. Även om beslag har skett före ikraftträdandet eller om beslut om förverkande har fattats före det datumet, bör därför de nya processuella reglerna och reglerna om hur säkrad och förverkad egendom ska förvaltas gälla för den egendomen. Den utvidgade beslagsbestämmelse som föreslås och förslaget om omedelbara åtgärder bör gälla för alla beslag och åtgärder som sker efter ikraftträdandet. Detsamma bör gälla andra ändringar i tvångsmedelsbestämmelser. Några övergångsbestämmelser behövs inte som förklarar det utan det följer av hur förslagen i de här delarna är utformade.

Retroaktivitetsförbudet är däremot relevant i fråga om de ändringar i de materiella förutsättningarna till förverkande som föreslås i bestämmelserna om utvidgat förverkande, förverkande av brottsföremål och åklagarnas möjlighet till direktförverkanden.⁵ När frågan om förverkande är kopplad till ett konkret brott får de nya bestämmelserna endast tillämpas om brottet har begåtts efter ikraftträdandet eller om en tillämpning av bestämmelserna leder till mindre ingripande resultat. I fråga om utvidgat förverkande är det förverkandeutlösande brottet den relevanta tidpunkten för när den nya bestämmelsen får tillämpas.⁶ De nämnda bestämmelserna får alltså tillämpas om för-

³ Welch mot Förenade kungariket, dom den 9 februari 1995.

⁴ Prop. 2021/22:174 *Ett moderniserat konsumentskydd*, s. 141.

⁵ Det vill säga 36 kap. 6 och 10 §§ brottsbalken och 3 kap. 1 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande och åläggande av företagsbot.

⁶ Prop. 2015/16:155 *Utökade möjligheter till förverkande*, s. 37 och prop. 2007/08:68 *Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet*, s. 91.

verkandet är en särskild rättsverkan eller utlöses av brott som begås efter ikraftträdandet. Det sagda följer även utan övergångsbestämmelser av 5 § andra stycket promulgationslagen.

En övergångsbestämmelse för upphävda penningbeslag

Utredningen föreslår att möjligheten att ta egendom i penningbeslag upphävs. Den utvidgade beslagsregel som utredningen föreslår kommer att omfatta även de tidigare penningbeslagen.⁷ Det bör framgå i en övergångsbestämmelse till rättegångsbalken att i fråga om egendom som är tagen i penningbeslag före ikraftträdandet tillämpas vad som är föreskrivet om beslag. Utan en sådan övergångsbestämmelse kan det uppstå frågor hos myndigheterna som hanterar penningbeslag om hur de ska hantera den egendomen och om de behöver hantera olika regelverk parallellt.

En övergångsbestämmelse om möjligheten att förlänga förfallotiden för förverkandebeslut

Utredningen föreslår också att det införs en övergångsbestämmelse till det förslag som lämnas om att i vissa fall förlänga förfallotiden för beslut om förverkanden.⁸ I den ska det framgå att bestämmelserna om förlängning av tiden innan ett beslut om förverkande förfaller i 36 kap. 21 och 32 §§ brottsbalken tillämpas även för beslut om förverkande som har fattats före ikraftträdandet och som inte har förfallit före det enligt äldre bestämmelser. Utan en sådan bestämmelse skulle verkningarna av vad som tidigare gällde bestå under lång tid framåt, även i situationer där det framstår som stötande att förverkandebeslutet förfaller. Både allmänna och enskilda intressen talar enligt utredningen för att möjligheten att i vissa fall förlänga förfallotiden ska gälla även för förverkandebeslut som har fattats före ikraftträdandet, om dessa inte redan har verkställts eller förfallit.⁹

⁷ Förslaget till ändringar i 27 kap. 1 § rättegångsbalken.

⁸ Det vill säga ändringen i 36 kap. 31 § brottsbalken och förslaget till ny 36 kap. 32 § brottsbalken.

⁹ Jämför prop. 1981/82:96 med förslag till lag om preskription av skattefordringar m.m. s. 48 och prop. 2024/25:59 En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning, s. 63–66.

12 Förslagens konsekvenser

I det här kapitlet finns utredningens konsekvensanalys. Kapitlet inleds med redogörelser för de krav om konsekvensutredningar som ställs på alla betänkanden och de krav som utöver dem har ställts på den här utredningen. Därefter beskrivs vilka som berörs av utredningens förslag samt förslagets ekonomiska och övriga konsekvenser. Kapitlet avslutas med en redogörelse för vilka åtgärder som har vidtagits för att förslagen inte ska medföra mer långtgående konsekvenser än nödvändigt och utredningens bedömning av om förslagen bör utvärderas.

12.1 Allmänna krav på en konsekvensutredning

En utredning ska enligt kommittéförordningen (1998:1474) redovisa vilka konsekvenser som förslagen i ett betänkande kan få i en rad olika avseenden. Om förslagen i ett betänkande medför kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner, ska utredningen föreslå en finansiering som i första hand har anknytning till utredningens område och ange skäl för den föreslagna finansieringen. Regeringen kan också ange närmare i utredningsuppdraget vilka konsekvensbeskrivningar som ska finnas i betänkandet.

I förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar finns det närmare bestämmelser om vad en konsekvensutredning ska innehålla. Där anges att en konsekvensutredning ska innehålla en redogörelse för det aktuella problemet, vilken förändring som eftersträvas och vilka konsekvenser som bedöms uppstå om ingen åtgärd vidtas. Utredningen ska också redogöra för de olika alternativ som finns för att uppnå förändringen och de fördelar respektive nackdelar som

bedöms finnas med dessa. Slutligen ska det framgå vilket eller vilka alternativ som bedöms som lämpligast och av vilka skäl.¹

En konsekvensutredning ska dessutom innehålla en analys av det förslag som lämnas. Analysen ska bestå av

1. en beskrivning och beräkning av förslaget eller beslutets kostnader och intäkter för staten, kommuner, regioner, företag och andra enskilda,
2. en beskrivning och, om möjligt, en beräkning av andra relevanta konsekvenser än sådana som anges i 1,
3. en redogörelse för vilka åtgärder som har vidtagits för att förslaget eller beslutet inte ska medföra mer långtgående kostnader eller begränsningar än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå dess syfte,
4. en bedömning av om särskild hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser, och
5. en beskrivning av hur och när konsekvenserna av förslaget eller beslutet kan utvärderas.²

Om förslaget eller beslutet rör kommuner eller regioner ska konsekvensutredningen innehålla en bedömning av om förslaget eller beslutet inskränker den kommunala självstyrelsen. Innebär förslaget en sådan inskränkning ska även de överväganden som krävs enligt 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas.³ Om förslaget eller beslutet innebär förändringar av kommunala befogenheter eller skyldigheter, respektive grunderna för kommunernas eller regionernas organisation eller verksamhetsformer, ska konsekvensutredningen innehålla en beskrivning av förändringarna samt en beräkning av de kostnader och intäkter som följer av dessa.⁴

Konsekvensutredningen ska även innehålla en bedömning av om förslaget eller beslutet överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.⁵

¹ 6 § förordningen om konsekvensutredningar.

² 7 § förordningen om konsekvensutredningar.

³ Av 14 kap. 3 § regeringsformen följer att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

⁴ 8 § förordningen om konsekvensutredningar.

⁵ 9 § förordningen om konsekvensutredningar.

Om ett förslag till genomförande av EU-direktiv i nationell rätt går utöver direktivets miniminivå ska skälen för detta anges.⁶

12.2 Närmare om innehållet i utredningens konsekvensutredning

Av utredningens direktiv följer, utöver det som angetts ovan, att utredningen ska lämna en uttömmande och heltäckande redogörelse för förslagens konsekvenser, inklusive konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Särskild vikt ska läggas vid effekterna som förslagen kan få för rättsväsendets olika myndigheter. Vidare följer det av utredningens direktiv att den särskilt ska redogöra för vilka anpassningar berörda myndigheter behöver göra om förslagen genomförs, däribland förändringar av it-system. En bedömning ska göras av omfattningen av och kostnaderna för anpassningarna. Om förslagen bedöms innebära behov av anpassningar av myndigheternas it-system ska en bedömning även göras av hur anpassningarna påverkar övrig it-utveckling på myndigheterna inklusive myndighetsgemensamt överenskomna aktiviteter inom Rättsväsendets digitalisering.⁷

Utredningens uppdrag framgår av kommittédirektiven (se bilaga 1 och 2) och det har därutöver beskrivits översiktligt i kapitel 2. De problem som utredningen har identifierat, och de förslag som har tagits fram för att lösa dessa, redovisas utförligt i betänkandets olika kapitel. Där finns även en beskrivning av de alternativa lösningar som i förekommande fall har övervägts samt de fördelar och nackdelar som har identifierats med de olika alternativen. I betänkandet redovisas även löpande vilket alternativ som utredningen förordar. Det som sagts i tidigare kapitel upprepas inte här.

I kapitel 11 finns utredningens förslag om ikraftträdande. Det finns inte några särskilda behov av speciella informationsinsatser till allmänheten om förslagen genomförs. Däremot bör givetvis medarbetarna på de berörda myndigheterna få information och utbildning om förslagens innebörd.

I följande avsnitt beskrivs de ekonomiska konsekvenser som utredningens förslag kan komma att innebära för staten och för en-

⁶ 10 § förordningen om konsekvensutredningar.

⁷ Dir. 2024:122, se bilaga 1.

skilda. Därefter behandlas övriga konsekvenser som utredningen ska redovisa.

12.3 De som berörs av förslagen

Bedömning

De som främst berörs av utredningens förslag är

- enskilda som drabbas av säkringsåtgärder,
- företag som dels kan drabbas av säkringsåtgärder, dels kan bli tagna i beslag, men även bland andra aktiebolag, banker och kreditgivare som åläggs skyldighet att lämna ut uppgifter,
- brottsoffer, vars egendom kan bli tagen i beslag från någon som misstänks för brott,
- Polisen,
- Åklagarmyndigheten,
- Ekobrottsmyndigheten,
- Tullverket,
- Skatteverket,
- Kustbevakningen,
- Brottsoffermyndigheten,
- Sveriges Domstolar,
- Kronofogden,
- Brottsförebyggande rådet,
- Patent- och registreringsverket,
- Lantmäteriet,
- Transportstyrelsen och
- Bolagsverket.

Det har löpande i betänkandet redovisats vilka som påverkas av utredningens olika förslag. Det är fråga om ett stort antal förslag som innebär konsekvenser inom många olika områden i samhället. Främst berörs olika myndigheter av förslagen, men även enskilda och företag berörs. Här ges en översiktlig bild av de aktörer som kommer att påverkas av förslagen som lämnas i detta betänkande.

Inledningsvis kan nämnas att utredningens förslag drabbar enskilda och företag som får sin egendom beslagtagen. De som påverkas kan vara både enskilda vuxna och barn, men även företag, som under en tid inte fullt ut kan nyttja de förmåner som följer av ägande- eller nyttjanderätten till egendom. Det är bland annat fråga om personer som misstänks och åtalas för brott där det förekommer egendom som kan bli föremål för en förverkandetalan, men även personer som har utsatts för brott.

Även företag berörs, som sagts, av förslagen eftersom egendom även kan tas i beslag och förverkas från företag. Enligt förslagen kommer dessutom företag att kunna tas i beslag och en syssloman kommer att kunna utses för att förvalta företagen. Utredningen bedömer dock att detta kommer att vara ovanligt.

De företag som påverkas kan vara både stora och små företag. Även företag utan någon koppling till brottslig verksamhet kommer att påverkas av utredningens förslag, till exempel aktiebolag, handelsbolag, banker och kreditgivare, genom att de åläggs en skyldighet att lämna ut uppgifter till åklagare och undersökningsledare i utredningar om självständigt förverkande och till ARO-kontoren.

Förslagen kommer dessutom att i stor utsträckning påverka de brottsbekämpande myndigheterna samt även i viss mån Sveriges Domstolar, Kronofogden och Brottsoffermyndigheten.

12.4 Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag innebär bland annat att det införs en utvidgad beslagsregel som kan tillämpas på alla egendomsslag, att reglerna som har att göra med ARO-kontorens möjlighet att spåra, identifiera och säkra egendom ändras och förtydligas, att det införs AMO-kontor i Sverige samt förslag om nya och förändrade bestämmelser som rör förvaltningen av säkrad och förverkad egendom. Bland dessa regler innebär till exempel förslagen om bestämmelser om förtida försälj-

ning av beslagtagen egendom att en ny uppgift tillkommer för vissa brottsbekämpande myndigheter. Därutöver lämnas ett antal förslag som har aktualiserats av utredningens uppdrag att iakttä tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen.

12.4.1 Förslagen kan innebära vissa ökade kostnader för staten

Bedömning

Om utredningens förslag genomförs kommer de att medföra ökade kostnader för staten. De ökade kostnaderna kommer främst att belasta Polisen, Åklagarmyndigheten Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Skatteverket och Brottsoffermyndigheten. Förslagen påverkar även Kronofogden, Sveriges Domstolar, Kustbevakningen, Brottsförebyggande rådet, Patent- och registreringsverket, Transportstyrelsen, Bolagsverket och Lantmäteriet.

Kostnaderna kan uppskattas till sammanlagt cirka 1,5 miljoner kronor i införandekostnader och drygt 20 miljoner kronor i årliga kostnader när förslagen är genomförda. Förslagen kan inte genomföras utan ekonomiska tillskott till Polisen, Åklagarmyndigheten Ekobrottsmyndigheten, Tullverket och Kronofogden. Finansieringen av förslagen bör ske inom ramen för eventuellt reformutrymme på stadsbudgeten.

Vissa förslag väntas leda till att egendom säkras och förverkas i högre utsträckning och därmed ett ökat förverkanderesultat och större intäkter för staten som följd. Den samhällsekonomiska nyttan av förslagen förväntas överstiga den samhällsekonomiska kostnaden.

Konsekvenser av förslagen som rör ARO-kontorens uppgifter

Som har redovisats i kapitel 4 har det funnits ARO-kontor vid Polisen och Ekobrottsmyndigheten sedan lång tid tillbaka. Verksamheten har reglerats genom 10 kap. förordningen (2017:504) om internationellt polisiärt samarbete. Även om utredningen nu föreslår att ARO-kontorens verksamhet ska regleras i ett särskilt kapitel i förordningen om internationellt polisiärt samarbete kommer kontoren att fortsätta att utföra samma uppgifter på i princip samma sätt som tidigare. Men

det kommer att bli tydligare vad som gäller i fråga om möjlighet att vägra lämna ut uppgifter, frister och så vidare. Förslag som innebär att det förtydligas vad som gäller för ARO-kontorens verksamhet innebär inte i sig några ökade kostnader för verksamheten.

Förverkandedirektivet ställer dock krav på att ARO-kontoren ska ha tillgång till mer information än vad som är fallet nu. Utredningens förslag innebär att ARO-kontoren kommer att få tillgång till fler informationskällor och därmed mer information än tidigare. Man kan därmed förutse att ARO-kontoren kommer att lägga ner mer arbete på varje förfrågan de får från andra medlemsstater jämfört med nu. Varken förverkandedirektivet eller utredningens förslag påverkar i sig hur många frågor som kommer in till ARO-kontoren från andra medlemsstater. Det kan dock förutses att den uppmärksamhet som ARO-kontoren får i hela Europa med anledning av direktivets genomförande kan komma att öka medvetenheten om kontorens existens, vilket i sig kan ge upphov till fler förfrågningar än tidigare. Under 2024 kom det in drygt 60 förfrågningar till ARO-kontoren från andra medlemsstater. Om antalet förfrågningar ökar samtidigt som ARO-kontoren behöver lägga ner mer tid på varje förfrågan till följd av att antalet informationskällor har ökat bedömer utredningen att förslagen sammantaget kommer att innebära att kostnaden för att driva ARO-kontorens verksamhet kommer att öka.

ARO-kontoren kommer dessutom, genom utredningens förslag om att ARO-kontoren ska kunna vidta omedelbara åtgärder för att säkra egendom som har spårats och identifierats på uppdrag av en annan medlemsstat, att tillföras en ny uppgift. Förslaget kommer dels innebära vissa initiala kostnader för till exempel utbildning av personal och anpassning av myndigheternas arbetsordning, interna rutiner och it-system, dels vissa tillkommande årliga kostnader för att driva verksamheten. Det är svårt att uppskatta hur stor kostnaden kommer att bli för att fatta beslut om en omedelbar åtgärd, verkställa beslutet och förvara egendomen om det är egendom som ska förvaras. Kostnaden för att fatta själva beslutet bör bli marginell eftersom merparten av arbetet i ärendet kommer att vara gjort när beslutet fattas. Däremot kommer det att krävas en del dokumentation. Den berörde ska underrättas om beslutet, det ska verkställas och sedan bevakas och löpande omprövas till dess det upphör att gälla antingen genom ett beslut om upphörande eller att tiden för beslutet löper ut.

Polisen har vid underhandskontakter med utredningen gjort bedömningen att antalet förfrågningar till och från ARO-kontoren kommer att öka kraftigt i och med möjligheterna att genom en ARO-förfrågan få uppgifter om dels saldon på bankkonton, dels information om transaktioner. Även förslaget att ARO-kontoren ska kunna vidta omedelbara åtgärder för att säkra egendom på uppdrag av en annan medlemsstat bedöms innebära att antalet frågor till ARO-kontoren kommer att öka. För närvarande bemannas det polisiära ARO-kontoret med en årsarbetskraft. Med de ökade befogenheterna bedömer Polisen att man kommer att behöva ytterligare tre årsarbetskrafter till en kostnad om totalt tre miljoner kronor. Polisens bedömning är alltså att ARO-kontorens verksamhet behöver utökas om utredningens förslag genomförs.

Ekobrottsmyndigheten har vid underhandskontakter med utredningen angett att det ARO-kontor som finns inom myndigheten i dag hanterar cirka 350 förfrågningar per år. Fyra medarbetare delar på arbetsuppgifterna och lägger sammanlagt 30 timmar per vecka på handläggningen av frågor som inkommer till ARO-kontoret. Även Ekobrottsmyndigheten gör bedömningen att antalet frågor till ARO-kontoret kommer att öka om utredningens förslag genomförs. ARO-kontoret kommer framöver behöva ha en medarbetare på heltid i stället för de fyra som arbetar deltid med uppgifter som tillkommer ARO-kontoren. Den ökade kostnaden bedöms uppgå till en årslön, vilket motsvarar 1 550 000 kronor.

Utredningen instämmer i myndigheternas bedömning att förslagen kommer att påverka ARO-kontoren i sådan utsträckning att verksamheten behöver utökas. Utredningen har ingen anledning att göra någon annan bedömning än den som myndigheterna har gjort. Anslagen till ARO-kontoren bör alltså höjas med, för Polisens del tre miljoner kronor per år, och för Ekobrottsmyndighetens del med 1 550 000 kronor.

Konsekvenser av förslaget att införa AMO-kontor

Utredningens förslag om att Polisen och Kronofogden ska utses att vara AMO-kontor innebär att en ny uppgift läggs på de båda myndigheterna. Den modell för AMO-kontor som utredningen föreslår syftar till att uppfylla förverkandedirektivets minimikrav såvitt gäller

omfattningen av AMO-kontorens uppdrag. Förslaget innebär att AMO-kontoret endast ska ha ansvar för att tillhandahålla stöd och sakkunskap till de tillgångsförvaltande myndigheterna. I uppdraget ligger även att vara svensk kontaktpunkt för internationella frågor om tillgångsförvaltning.

Förslaget innebär att Polisen och Kronofogden dels får vissa initiala kostnader för att inrätta AMO-kontoret vid respektive myndighet, dels årliga kostnader för att driva AMO-kontoret. I de initiala kostnaderna ingår att bland annat anställa eller utse redan befintliga medarbetare att arbeta med frågor kopplade till AMO-kontoret, ta fram eventuella rutindokument och metodstöd och informera övriga tillgångsförvaltande myndigheter om att det finns sakkunskap och stöd att få genom AMO-kontoret och hur man går till väga för att komma i kontakt med kontoret.

Vid underhandskontakter med utredningen har Polisen uppgett att utredningens förslag om beslag, där inrättande av AMO-kontor är en del av förslagen, kommer att innebära att myndigheten behöver ta ett större grepp internt i fråga om all beslagshantering. Uppskattningsvis behöver man utöka bemanningen med fem årsarbetskrafter, innebärande en ökad kostnad om cirka fem miljoner kronor per år. I den kostnaden ingår driften av AMO-kontoren som en del. Polisen har bland annat gjort bedömningen att det kommer att krävas att det kopplas minst en jurist till beslagshanteringen dels på grund av AMO-kontoren, dels på grund av förslagen om en utvidgad beslagsregel och förvaltning av säkrad och förverkad egendom (se mer om konsekvenserna av de förslagen nedan). Vid bedömningen har Polisen tagit höjd för att beslagsfrågorna kommer att bli än viktigare med anledning av de förslag som utredningen lämnar och att man ser uppgiften att vara AMO-kontor som större än att enbart innebära en stöd- och servicefunktion till andra myndigheter. Det kommer finnas behov av stöd även internt inom myndigheten. I uppdraget kommer det även ingå krav på samverkan med AMO-kontor i andra medlemsstater och deltagande på möten inom EU.

Kronofogden har bedömt att myndigheten kommer att behöva ha en resurs tillgänglig dygnet runt för att snabbt besvara frågor från de övriga myndigheterna. Därtill kommer myndigheten att ha kostnader för administration, uppföljning, gränsöverskridande ärenden samt deltagande i nationellt och internationellt samarbete. Den årliga kostnaden har uppskattats till 1,5 miljoner kronor.

Utredningen uppskattar att de initiala kostnaderna för att inrätta AMO-kontoren kommer att vara tämligen begränsade och kan tas inom ramen för myndigheternas befintliga anslag. Att det för den årliga driften av AMO-kontoren behövs åtminstone en årsarbetskraft vid vardera myndigheten bedömer utredningen som rimligt. Det är vanskligt att uppskatta hur många förfrågningar som kan komma in till AMO-kontoren när de är i drift eftersom förfrågningarna främst bör handla om mer svårförvalttad egendom. Beslag av sådan egendom förekommer inte särskilt ofta i dag, men kommer troligen att öka om utredningens förslag genomförs. Utredningen bedömer att det främst är antalet beslag av fastigheter och bostadsrätter som kommer att öka med anledning av de förslag som utredningen lämnar. Fastigheter och bostadsrätter har tidigare säkrats genom kvarstad, vilket innebär att frågor om förvaltning av dessa troligen kommer att ställas till Kronofogden i första hand. Antalet säkrade fastigheter och bostadsrätter bedöms vidare öka framgent dels till följd av att bestämmelsen om självständigt förverkande (som infördes som en del av den nya förverkandelagstiftningen och alltså inte som följd av den här utredningens förslag) kommer att användas mer frekvent, dels till följd av förslaget om en utvidgad beslagsregel. Det kan också leda till fler frågor till AMO-kontoren, i alla fall initialt.

Även om det alltså är svårt att bedöma hur många förfrågningar som kommer att ställas till AMO-kontoren varje år kommer det att vara nödvändigt att utbilda och avsätta resurser för AMO-kontorens verksamhet vid både Polisen och Kronofogden. Utredningen har dock inte bedömt att det finns ett krav i förverkandedirektivet på att AMO-kontoren ska vara tillgängliga dygnet runt och alla dagar om året. Med hänsyn taget till det bedömer utredningen att Polisens och Kronofogdens kostnader för att driva AMO-kontoren kan uppskattas till omkring 1,5 miljoner kronor per år och myndighet. En del av den kostnadsökning som har nämnts för Polisens vidkommande återkommer utredningen till nedan i samband med bedömningen av konsekvenserna av förslagen om en utvidgad beslagsregel och om den nya regleringen för säkrad och förverkad egendom.

Konsekvenser av att bestämmelsen om förundersökning ändras

Utredningen lämnar förslag som innebär att bestämmelsen i 23 kap. 2 § rättegångsbalken om vad som ska utredas under förundersökningen preciseras så att det klargörs att det även ingår att utreda om det finns skäl att begära egendom förverkad. Paragrafen har dock begränsats på så sätt att det inte behöver utredas om det finns skäl att förverka egendom om det med hänsyn till brottets allvar och karaktär inte är påkallat. Syftet med den nya regleringen är att arbetet med tillgångsinriktad brottsbekämpning ska effektiviseras, men inte på bekostnad av den effektiva brottsbekämpningen som finns för mindre allvarliga mängdbrott eller brott som kan hanteras enligt det särskilda förfarande som finns för att åstadkomma en snabbare lagföring. Trots begränsningen kan förslaget innebära att det kommer att vidtas fler åtgärder för att utreda om det finns skäl att förverka egendom, till exempel genom att fler finansiella utredningar genomförs än tidigare. Förslagen kan alltså, både under en införandefas och över tid, få konsekvenser i form av ökade kostnader för de brottsbekämpande myndigheterna.

Av den officiella statistiken följer att det under år 2024 handlades drygt 1,5 miljoner brott. Av dessa utreddes omkring hälften av brotten (drygt 770 000 brott) och resterande handlagda brott avskrevs direkt. Under 2024 fattades dessutom beslut om förundersökningsbegränsning för drygt 100 000 av de handlagda brotten. Statistiken över handlagda brott omfattar samtliga anmälda brott där Polisen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Tullverket under referensåret har fattat ett beslut som innebär att handläggningen av brottet avslutas. De handlagda brotten är oftast, men inte alltid, anmälda samma år som besluten om att avsluta handläggningen fattas. Det medför att antalet handlagda brott inte är exakt detsamma som antalet anmälda brott under ett redovisningsår. Skillnaden är dock förhållandevis liten.⁸

Det är svårt att med någon större grad av säkerhet uttala sig om hur många förundersökningar som kommer att påverkas av utredningens förslag. Det beror dels på att det inte finns någon tillgänglig statistik över i hur många ärenden man utreder om det finns skäl att förverka egendom redan enligt gällande rätt. Så som påtalats i av-

⁸ Brottsförebyggande rådet, 2025, *Statistikerapport 2024 Handlagda brott – slutlig statistik*, s. 3 f., 5 f. och 11–13.

snitt 4.6.2 finns det uttalanden i äldre förarbeten som pekar på att det redan är obligatoriskt att utreda om det finns skäl att förverka egendom. Förslaget till ändring i 23 kap. 2 § rättegångsbalken bör alltså till viss del ses som ett förtydligande av redan gällande rätt. Det bör dock också ses som ett förtydligande av den tydligt uttalade ståndpunkten att brott inte ska löna sig. Förslaget är avsett att sätta ett visst ökat fokus på brottsvinster tidigt i brottsutredningar. Vid beräkningen av de kostnadsmässiga konsekvenserna av förslaget har utredningen utgått ifrån att de brottsbekämpande myndigheterna utreder om det finns egendom som ska förverkas i de allra flesta utredningar av brott som genererar brottsvinster. Av de drygt en halv miljon förundersökningar som handläggs varje år av brottsbekämpande myndigheter bör man alltså först kunna utesluta de utredningar där man redan nu utreder om det finns egendom som ska förverkas. Utredningen utgår då från att myndigheterna gör det vid alla brott som har förutsättning att ge ekonomiska fördelar, vilket bör vara vid utredningar av ekonomisk brottslighet (förutom vid skattebrottslighet där det finns andra sätt att återta brottsvinster än förverkande) samt vid narkotikabrott och smugglingsbrott som innebär överlåtelse, transport och liknande hantering som normalt ger en brottsvinst för gärningsmannen. Dessutom borde det vid bidragsbrott och mer omfattande bedrägeri- och penningtvåtsbrott vara av intresse att utreda om det finns anledning att förverka egendom redan i dag. Det handlar grovt uppskattat om omkring 200 000 av de handlagda brottsutredningarna.⁹

Genom den begränsningsregel som utredningen föreslår i 23 kap. 2 § tredje stycket rättegångsbalken kommer de mindre allvarliga brotten, såsom ringa stöld, trafikbrott och ringa narkotikabrott som avser eget bruk eller bruk av narkotika att kunna undantas. Dessutom bör ett antal brott som till sin karaktär är sådana att de inte genererar brottsvinster kunna uteslutas. Det innebär att ytterligare minst 200 000 handlagda brott kan undantas från bestämmelsens tillämpning.

Om man utgår från att det handläggs drygt en halv miljon förundersökningar per år och enligt resonemanget ovan skulle utesluta omkring 400 000 brottsutredningar skulle utredningens förslag kunna generera ökade kostnader i omkring 100 000 brottsutredningar. I dessa utredningar förväntas de brottsbekämpande myndigheterna genomföra någon form av grundläggande finansiell utredning, vil-

⁹ Se statistik över handlagda brott från Brottsförebyggande rådet, komm2025/00016-53.

ket kan göras i princip automatiskt i vart fall i Polisens it-system. Därefter bör utredningsledaren eller åklagaren ta ställning till om det finns anledning att genomföra ytterligare utredningar för att se om det finns skäl att begära egendom förverkad. Utredningens förslag ger alltså i de flesta fall anledning att utföra relativt begränsade utredningsåtgärder, sådana som i princip redan förväntas att myndigheterna utför i dag.

Tullverket har dock uppgett att myndigheten i nuläget inte har tillgång till en sådan automatisk lösning som Polisen har för att genomföra en grundläggande finansiell utredning, utan där behöver utredare inhämta vissa uppgifter manuellt. Att genomföra även en grundläggande finansiell utredning kommer därmed att kräva en större arbetsinsats för utredare vid Tullverket än vid Polisen. Enligt underhandskontakter som utredningen har haft med Tullverket pågår ett visst utvecklingsarbete på området, men arbetet med finansiella utredningar har inte förutsättningar att bli lika automatiserat som vid Polisen. Kostnaden per genomförd finansiell utredning kan därmed förväntas bli något högre vid Tullverket än vid Polisen. Tullverket har uppskattat att förslaget innebär kostnadsökningar uppgående till cirka 1,8 miljoner kronor årligen, motsvarande två årsarbetskrafter.

I den mån förslaget innebär kostnadsökningar för de brottsbekämpande myndigheterna kommer dessa enligt utredningens bedömning främst att uppstå i Polisens och Åklagarmyndighetens verksamheter eftersom dessa myndigheter hanterar flest brottsutredningar per år. Polisen kommer att utföra den stora merparten av utredningarna och för åklagarnas del innebär förslaget att fler överväganden kommer att behöva göras i fråga om det ska ges direktiv om grundläggande finansiella utredningar och om ytterligare utredningsåtgärder behöver göras. Vidare kommer förslagen troligen att leda till att fler yrkanden om förverkande framställs i domstol. För Ekobrottsmyndighetens del bedömer utredningen att förslaget får begränsad betydelse eftersom det får antas att man redan i dag i stor utsträckning genomför finansiella utredningar vid förundersökningar av den typ av brottslighet som förekommer i myndighetens verksamhet. Kostnaden i övriga brottsbekämpande myndigheters verksamhet bedöms öka i viss, om än begränsad, utsträckning.

Endast Tullverket har vid underhandskontakter med utredningen angett en närmare uppskattning av kostnadsökningen, men som re-

dan angetts är det rimligt att tro att både Polisen och Åklagarmyndigheten kommer att hantera en större andel förundersökningar där det finns anledning att utreda om det finns skäl att förverka egendom än Tullverket. Det är därmed troligt att dessa myndigheter kommer att få kostnadsökningar i paritet med dem som Tullverket har angett om förslagen genomförs. Utredningen bedömer att kostnaden för att genomföra förslagen kommer att uppgå till cirka sex miljoner kronor för alla myndigheter som berörs. Eftersom förslagen förväntas leda till att brottsvinster och oförklarade tillgångar förverkas i högre utsträckning än nu kan kostnaderna för att genomföra förslagen i viss mån kompenseras av högre intäkter till staten för förverkad egendom.

Konsekvenser av en utvidgad beslagsregel

Utredningen lämnar förslag om att den befintliga beslagsregeln i 27 kap. 1 § rättegångsbalken utvidgas så att den blir generellt tillämplig för alla egendomsslag. Samtidigt utmönstras bestämmelsen om penningbeslag ur lagstiftningen. Dessutom görs en del andra förändringar i fråga om hanteringen av säkrad och förverkad egendom som bland annat syftar till att förenkla myndigheternas förvaltning, till exempel genom att myndigheterna får verktyg för att hantera egendom som trots uppmaning inte hämtas ut. En annan förenkling för myndigheterna är att det obligatoriska kravet på beslagsförhandling tas bort, samtidigt som fristen för rättens prövning förlängs från fyra dagar till en vecka från den dag då prövningen har begärts. Dessutom har kravet på att rätten sätter ut en åtalsfrist och sedan bevakar den tagits bort i de fall där rätten fastställer ett beslag. Även i övrigt har 27 kap. rättegångsbalken anpassats till de krav som ställs i förverkandedirektivet, till exempel genom att det har införts ett krav på att den som berörs av beslag ska underrättas om sin möjlighet att begära förhandling. Det har även gjorts redaktionella och språkliga justeringar i 27 kap. rättegångsbalken och en del bestämmelser som tidigare fanns i rättegångsbalken har förts över till den nya lag om säkrad och förverkad egendom som utredningen föreslår. Konsekvenserna av det förslaget beskrivs och bedöms i nästa avsnitt.

Att tvångsmedelskatalogen utökas eller ändras kan i sig inte förväntas leda till ökade kostnader, varken för domstolarna eller de

brottsbekämpande myndigheterna. Det kan dock inte uteslutas att den utvidgade beslagsregeln kommer att innebära att fler beslag görs, inte minst av fastigheter och bostadsrätter. Om det blir så kan det leda till fler prövningar av beslag, vilket i så fall innebär ökade kostnader för de allmänna domstolarna. Förslaget om en utvidgad beslagsregel kan dock förväntas leda till att färre fastigheter och bostadsrätter beläggs med kvarstad, vilket är det tvångsmedel som för närvarande används för att säkra sådan egendom. Beslut om kvarstad fattas alltid av rätten. Eftersom utredningen, som nyss nämnts, lämnar förslag som innebär att det inte längre är obligatoriskt för domstolarna att hålla beslagsförhandling och att fristen för prövningen förlängts kan de eventuella kostnadsökningar som kan uppstå genom förslaget om en utvidgad beslagsregel för statens del i viss mån kompenseras av de kostnadsminskningar som andra förslag förväntas leda till.

Utredningens förslag kan dock innebära att en viss omfördelning av medel behöver ske från Kronofogden (som hanterar kvarstadsbelagda fastigheter i dag) till Polisen (som kan förväntas få hantera flest beslagtagna fastigheter). Dessutom kan det inte uteslutas att fler fastigheter kommer att säkras totalt sett om förslagen genomförs. Så som redovisats ovan har Polisen uppskattat att kostnaden för myndighetens beslagshantering generellt kommer att öka med omkring fem miljoner kronor om förslagen genomförs (se ovan vid redovisningen av kostnaderna till följd av att inrätta och driva AMO-kontoren). Det är rimligt att tro att Polisen kommer att få hantera den största andelen svårförvaltat egendom om förslagen genomförs (konsekvenserna av förslagen om att förvalta egendom beskrivs i nästa avsnitt). De ökade kostnaderna för Polisens hantering av beslagtagna egendom kan uppskattas till cirka två miljoner kronor per år. Ingen annan myndighet har uppskattat någon särskild kostnadsökning till följd av utredningens förslag i den här delen.

Ett syfte med att ändra bestämmelserna som handlar om myndigheternas möjlighet att säkra och förvalta egendom är att reglerna ska bli mer effektiva. En viss del av statens ökade kostnader för beslagshanteringen kan därmed förväntas ge ett ökat förverkanderesultat och därmed leda till större intäkter för staten.

För domstolarnas del kommer förslagen troligen att innebära färre kvarstadsförhandlingar, men å andra sidan fler beslagsprövningar. Några av beslagsprövningarna kommer att kunna ske utan förhandling, men inte alla. Sammantaget bedömer utredningen att kostnaderna

för domstolarnas del kommer att bli ungefär desamma. För övriga myndigheter bedöms de förslag som lämnas beträffande 27 kap. rättegångsbalken inte leda till större kostnadsökningar än att de kan hanteras inom berörda myndigheters befintliga anslagsramar.

Utredningens förslag om att det ska antecknas i olika register att egendom är tagen i beslag kommer också få konsekvenser för staten (genom de myndigheter som för register, till exempel Patent- och registreringsverket, Transportstyrelsen, Lantmäteriet och Bolagsverket). Registreringskostnaderna för myndigheterna bedöms dock vara begränsade. Motsvarande registreringsåtgärder för beslut om kvarstad kan dessutom förväntas minska i antal, vilket sammantaget innebär att ökningen av kostnaden för registrering av beslag i huvudsak tas ut av motsvarande minskning i fråga om färre registreringar av kvarstadsbeslut.

Konsekvenser av förslagen som rör vård och förvaltning av säkrad och förverkad egendom

En central del i utredningens uppdrag har handlat om hur egendom som har säkrats ska förvaltas. I förverkandedirektivet ställs krav på att medlemsstaterna ska säkerställa att säkrad och förverkad egendom förvaltas på ett effektivt sätt. I en svensk rättslig kontext har det funnits regler om att egendom ska vårdas. Utredningen har bedömt det som att förvaltningsbegreppet är något bredare och att det inte bara täcker den praktiska skötseln av egendomen utan även alla former av beslutsfattande i fråga om egendomen, inklusive frågor om hur den ska säljas. För att förverkandedirektivets reglering om egendomsförvaltning ska införlivas i svensk rätt föreslår utredningen att det ska införas en ny lag om säkrad och förverkad egendom som ersätter 1974 års lag (1974:1066) om förfarandet med förverkad egendom och hittegoods. Den nya lagen innehåller dels bestämmelser som tidigare fanns i 1974 års förfarandelag, dels ett utbyggt regelverk om förvaltning av säkrad och förverkad egendom. Den nya lagen ska vara tillämplig på all beslagtagnen egendom (det vill säga inte bara för hävda beslag som inte hämtas ut, vilket var tillämpningsområdet för 1974 års förfarandelag).

Den nya lagen syftar till att säkerställa att förvaltningen av säkrad och förverkad egendom är effektiv oavsett vilken myndighet som ansvarar för egendomen och vilken typ av egendom det rör sig om.

Det handlar alltså om myndigheter som hanterar beslagtagna egendom, förverkad egendom, hävda beslag som inte hämtas ut, stöldgods, hittegods och så vidare. De tillgångsförvaltande myndigheterna är Polisen, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket.

Det som i det här sammanhanget avses med effektivitet är att egendomens värde ska bevaras och förvaltningskostnaderna minimeras. Det innebär att egendomen ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn, samtidigt som det ska bevakas att inte kostnaderna för vården blir oproportionerliga i relation till syftet med att egendomen har säkrats eller i relation till den enskildes intresse av egendomen.

För att myndigheterna ska kunna bedriva en effektiv förvaltning behöver de ha utrymme att göra särskilda hänsynstaganden kopplade till egendomen. Det gör sig särskilt gällande för vissa typer av svårförvaltade egendomslag, exempelvis kryptovalutor, företag och immateriella tillgångar. Utredningen har därför lämnat förslag om att det i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom ska införas bestämmelser som bland annat innebär att myndigheterna kan utse en syssloman för att förvalta svårförvaltad egendom och regler som gör det möjligt att sälja eller oskadliggöra säkrad egendom i förtid. Utredningen föreslår även att det i den nya förordningen om säkrad och förverkad egendom finns ett krav på att myndigheterna ska göra särskilda förvaltningsbedömningar när det är motiverat, exempelvis inför förvaltningen av mer svårförvaltad eller värdefull egendom.

När det gäller möjligheten för myndigheterna att utse en syssloman för uppgiften att förvalta säkrad egendom innebär förslaget att en för uppdraget lämplig person kan utses för att förvalta egendom som bedöms som svår att förvalta. Sysslomannen ska ha rätt till skäligt arvode och ersättning för utgifter som uppdraget har krävt. Det är den myndighet som utser sysslomannen som ska besluta om dennes ersättning. Förslaget kommer att innebära vissa initiala kostnader för de berörda myndigheterna för att till exempel ta fram rutindokument och utbilda personal. Kostnaderna för detta bedöms dock bli marginella. När förslaget väl har trätt i kraft kan det, beroende på om det utses sysslomän eller inte, komma att uppstå löpande kostnader för frågor kopplade till sysslomän vid alla tillgångsförvaltande myndigheter. Utredningen utgår ifrån att det kommer vara ovanligt att sysslomän utses för att förvalta egendom. Det gäller inte minst i

Kustbevakningens, Skatteverkets och Tullverkets verksamheter. Sammantaget uppskattar utredningen att det kan bli fråga om som mest ett tiotal sådana beslut per år. Frågan om syssloman torde främst komma att aktualiseras i Polisens verksamhet eftersom det är den myndighet som hanterar flest beslag. Förslaget bedöms därmed inte orsaka några påtagliga kostnadsökningar för staten och de kostnader som kan komma att uppstå för sysslomän i förhållande till myndigheternas respektive anslag bedöms också bli marginella. Till den bedömningen hör också att myndigheterna, oavsett om någon syssloman förordnas eller inte, ändå har utgifter för egendomsförvaltningen.

Förslaget om att det ska göras förvaltningsbedömningar bedöms innebära vissa initiala kostnader för de tillgångsförvaltande myndigheterna, bland annat för att ta fram rutindokument och metodstöd för hur och när en förvaltningsbedömning ska genomföras. Utredningen bedömer att de löpande kostnaderna för att genomföra förvaltningsbedömningar kommer att bli begränsade när personalen har utbildats och rutindokument och metodstöd är på plats. I de allra flesta fall kommer bedömningen att bli högst begränsad, även om den utvidgade möjligheten att ta flera typer av egendom i beslag i vissa fall kommer att kunna leda till mer komplicerade bedömningar av svårförvaltat egendom. De underhandskontakter som utredningen har haft med olika myndigheter under utredningstiden har dock uttryckt att till exempel möjligheten att ta företag i beslag lär aktualiseras i ytterst få fall. När svårförvaltat egendom ska förvaltas kommer myndigheterna dessutom kunna söka stöd och råd av de AMO-kontor som utredningen föreslår ska inrättas. Utredningen bedömer att de mer komplicerade fallen av förvaltningsbedömningar kommer att bli ovanliga, och att stöd vid förvaltningen kommer att erbjudas av AMO-kontoren. De ökade kostnaderna till följd av utredningens förslag bedöms därför för de flesta tillgångsförvaltande myndigheterna bli marginella.

Polisen, som förvänts hantera den största andelen svårförvaltat egendom bedöms få ökade kostnader för förvaltning av särskilt svårförvaltat egendom med omkring 1,5 miljoner kronor per år (för en mer utförlig redovisning av Polisens uppgifter, se under AMO-kontoren ovan).

Ekobrottsmyndigheten har uppgett att man fram till december 2025 hade kostnader om 1 850 miljoner kronor för löpande beslagskostnader och hyra av externa beslagsförråd. Myndigheten har upp-

skattat att ytterligare 425 000 kronor kommer att behöva läggas på att utöka beslagsförråden i de egna lokalerna samt att ökningen av kostnader för externa förråd kommer att öka med cirka 300 000 kronor. Det innebär att Ekobrottsmyndigheten uppskattar att utredningens förslag om ändrade regler för förvaltning av säkrad och förverkad egendom kommer att leda till en ökad kostnad med cirka 725 000 kronor.

Utredningen har även lämnat förslag som innebär att de tillgångsförvaltande myndigheterna ska kunna göra sig av med säkrad egendom i förtid om det finns skäl för det. Myndigheterna ska enligt förslaget både kunna sälja och oskadliggöra egendomen i förtid. I dag finns inte någon generell reglering om förtida försäljning eller oskadliggörande. Tullverket och Kustbevakningen har enligt sin befintliga lagstiftning haft möjlighet att sälja och oskadliggöra egendom som de har tagit i beslag på grund av bland annat brott lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Polisen, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket har i princip helt saknat möjlighet till förtida försäljning och oskadliggörande av beslag enligt gällande rätt.¹⁰ Genom utredningens förslag, som finns i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom, får alla myndigheter ett tydligt regelverk som anger i vilka situationer de får sälja och oskadliggöra säkrad egendom. Dessutom utvidgas möjligheterna för myndigheterna att oskadliggöra säkrad och förverkad egendom genom att använda den i den egna verksamheten. Förslagen bedöms sammantaget innebära kostnadsbesparingar för myndigheterna genom att de kan undvika dyra kostnader för att förvalta till exempel vissa typer av svårförvalttad egendom där kostnaderna riskerar att överskrida tillgångens värde. Myndigheternas utvidgade möjligheter att sälja eller oskadliggöra säkrad egendom i förtid innebär också att de kommer att kunna göra sig av med till exempel narkotika. Dessutom kommer de att kunna förstöra explosiva varor eller ruttnande livsmedel och annat som i dag kan innebära säkerhets- eller arbetsmiljörisker att förvara. Förslagen om ett tydligare regelverk för förtida försäljning och oskadliggörande innebär sammantaget att myndigheterna kommer att kunna minska sina kostnader för förvaring av säkrad och förverkad egendom. Dessa förslag

¹⁰ En undersökningsledare eller åklagare får besluta att en beslagtagen bil av lågt värde får säljas i förtid enligt 8 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, men i övrigt saknas i princip möjlighet till förtida försäljning för nämnda myndigheter.

bedöms väga upp de, i och för sig marginella, kostnadsökningar som andra förslag om egendomsförvaltning kan innebära.

I det här sammanhanget bör även konsekvenserna av utredningens förslag om att beslag ska kunna bestå till dess domen har fått laga kraft nämnas. Förslaget kommer att innebära en viss kostnadsökning för staten i och med att beslagstiden och därmed tiden som egendomen ska förvaltas kommer att bli längre. I många fall innebär förslaget en mycket begränsad förlängning (i de fall som inte överklagas) men i andra fall kan tiden bli betydligt längre. Tullverket har vid underhandskontakter med utredningen angett att myndigheten bedömer att förslaget kan innebära en kostnadsökning för Tullverket uppgående till cirka 100 000 kronor per år. Kostnadsökningen är hänförlig till förvaring av fordon under en längre tid än i dag. Det finns flera osäkerhetsfaktorer i bedömningen, såsom att det är svårt att uppskatta hur många beslagtagna fordon det kan bli fråga om, under hur lång tid de ska förvaras och hur hög kostnaden blir för förvaringen.

Kostnadsökningen för den något längre beslagstiden bedöms sammantaget bli begränsad samtidigt som förvaltningen kommer att bli mer effektiv i och med att egendomen inte kan undanskaffas för det fall överrätten ändrar underrättens avgörande på så sätt att egendomen ska förverkas. För staten kommer förslaget att innebära en kostnadsbesparing genom att egendomen är säkrad, och kommer att underlätta verkställigheten av den typen av avgöranden.

Konsekvenser av utredningens övriga förslag

Den reform som genomfördes på förverkandeområdet i november 2024 var mycket omfattande. I utredningens uppdrag har ingått att iaktta tillämpningen av den nya lagstiftningen och vid behov lämna förslag till ändringar. Utredningen har med anledning av de iakttagelser som har gjorts föreslagit en rad åtgärder. Det handlar i många fall om förtydliganden av lagstiftningen där myndigheter har påtalat att regler har varit svåra att tolka eller behöver kompletteras. Så är till exempel fallet i fråga om åklagares möjlighet att meddela strafföreläggande när ett förverkande svarar mot ett enskilt anspråk, att fullgörelseförverkande ska få ske även vid värdeförverkande enligt 36 kap. 10 § brottsbalken och att åklagare ska ha möjlighet att direktförverka även föremål som har ett nära samband med egendom som saknar

legalt användningsområde. Det har också handlat om att till exempel förtydliga vilken tidpunkt som ska gälla för värdeberäkningen enligt tullbefogenhetslagen (2024:710), att tvångsmedlet undersökning på annat ställe ska gälla även vid utredningar om självständigt förverkande samt att förfallotiden för förverkandebeslut i vissa fall ska kunna förlängas.

De förslag som utredningen har lämnat i den här delen har, som nämnts, främst handlat om att justera, förtydliga och komplettera redan befintlig lagstiftning. Förslagen påverkar olika myndigheter och de bedöms, sedan till exempel intern och extern dokumentation har uppdaterats och myndigheternas it-system har anpassats till förslagen (se mer om det nedan), inte orsaka några påtagliga kostnadsökningar för staten eller myndigheterna. Flera av förslagen, till exempel att åklagare även ska kunna förverka tillbehör till narkotika när de direktförverkar narkotika, kan komma att innebära minskade kostnader för staten genom att dessa föremål inte längre behöver tas upp under processen i domstol.

Brottsförebyggande rådet påverkas av förslaget att det ska föras och samlas in statistik om säkrad och förverkad egendom enligt förverkandedirektivet. Det kan sägas redan ingå i myndighetens uppdrag att för Sveriges räkning rapportera den statistik som avses, men det kommer givetvis att innebära en ökad kostnad för myndigheten att utföra uppdraget. Ett uppdrag som syftar till att Brottsförebyggande rådet ska få strukturerad data som kan rapporteras in till kommissionen pågår inom samverkan för Rättsväsendets digitalisering. Den ökade kostnaden för Brottsförebyggande rådet bedöms inte vara större än att den kan tas inom ramen för myndighetens befintliga anslag.

Brottsoffermyndigheten påverkas av förslaget om att Brottsofferfonden ska tillföras 30 procent av intäkterna från statens försäljningar av förverkad egendom. Ytterligare medel kommer alltså att kunna delas ut ur Brottsofferfonden till stöd för olika ändamål som gynnar brottsoffer. För närvarande är statens intäkter från försäljningar av förverkad egendom inte särskilt stora. Polisen sålde till exempel förverkad egendom för knappt tolv miljoner kronor år 2024 och drygt åtta miljoner kronor år 2023.¹¹ Som jämförelse beviljade Brottsofferfonden utdelning ur fondens medel med drygt 57 miljo-

¹¹ Uppgifter ur Polisens konton, komm2025/00016-54.

ner kronor år 2024.¹² Utredningens förslag innebär alltså i nuläget att Brottsofferfonden kommer att kunna dela ut ytterligare medel med några procent. Det bedöms att den ökade kostnaden för närvarande inte är större än att den kan tas inom ramen för myndighetens befintliga anslag. Om arbetet med att återta brottsvinster intensifieras kan dock de summor som på grund av utredningens förslag tillförs Brottsofferfonden komma att öka betydligt i framtiden. I så fall kan det finnas anledning att tillföra Brottsoffermyndigheten ytterligare medel.

Myndigheternas behov av att uppdatera intern och extern information

Bedömning

Utredningens förslag kommer att kräva att myndigheterna justerar och uppdaterar föreskrifter, interna och externa webbsidor, handböcker samt styrande dokument där frågor som aktualiseras i betänkandet förekommer. Kostnader som uppstår med anledning av detta bör kunna hanteras inom ramen för det löpande förvaltningsarbetet och nuvarande anslagstilldelning.

Utredningens förslag kommer, som redan har beskrivits ovan, att innebära behov för myndigheterna att justera och uppdatera föreskrifter, interna och externa webbsidor, handböcker samt styrande dokument där frågor som aktualiseras i betänkandet berörs. Det kan även finnas myndighetsföreskrifter som behöver justeras med anledning av utredningens förslag. Sådan information behöver emellertid – oavsett utredningens förslag – ses över löpande för att till exempel ange rätt årtal och för att anpassa och justera materialet med anledning av andra författningsändringar eller ny praxis. Det är därför utredningens bedömning att myndigheternas arbete med att uppdatera intern och extern information, liksom eventuellt författningsarbete som förslagen kan ge upphov till, bör kunna hanteras inom ramen för det löpande förvaltningsarbetet och nuvarande anslagstilldelning.

¹² Brottsoffermyndigheten, 2025, *Årsredovisning 2024*, s. 22.

Anpassningar av myndigheternas it-system

Bedömning

Utredningens förslag kommer att kräva att myndigheternas it-system anpassas till de nya bestämmelser som utredningen föreslår. Det kommer att innebära tillfälliga kostnader för framför allt Polisen och Åklagarmyndigheten.

Som framgått av den ovanstående redogörelsen handlar en stor del av utredningens förslag om att regelverket om beslag ses över och ändras i olika avseenden. Förslagen leder även till ett stort antal följdändringar. För några av de förslag som utredningen lämnar bedömer utredningen att det kommer att krävas uppdateringar eller ändringar i de brottsbekämpande myndigheternas, Kronofogdens och de allmänna domstolarnas it-system. Det gäller till exempel hur mallar för yrkanden och domslut är utformade i åklagarnas och domstolarnas system.

Kansliet för Rättsväsendets digitalisering har vid underhandskontakter med utredningen uppgett att det som kan påverka myndigheternas kostnader är om anpassningar behöver göras i de system som myndigheterna planerar att utveckla inom ramen för de gemensamma projekt som det har planerats för i samverkan för Rättsväsendets digitalisering. I den gemensamma planen för 2026 ligger bland annat det beslagsprojekt som har beskrivits i avsnitt 7.5. Kansliet för Rättsväsendets digitalisering har dock uppgett att det bara är de enskilda myndigheterna som kan svara på om utredningens förslag innebär behov av ytterligare anslag för justeringar i respektive myndighets it-system.

Polisen har angett att utredningens förslag kommer att innebära behov av anpassningar i befintliga system för att samla in och tillhandahålla den information som efterfrågas. Dessa anpassningar bedöms vara av medelstor karaktär. För att kunna göra en närmare och mer exakt bedömning av kostnaderna krävs det ett samarbete mellan verksamheten och it-avdelningen för att klarlägga vad som faktiskt kräver it-utveckling. Någon sådan kartläggning har inte gjorts än varför det inte är möjligt att redovisa en tillförlitlig uppskattning av omfattning, tidsåtgång och påverkan på andra planerade utvecklingsinitiativ.

Åklagarkammaren har vid underhandskontakter med utredningen uppgett att utredningens förslag genererar en hel del arbete i myndighetens it-system Cåbra som främst påverkar systemets grunddata, men även en del i gränssnittet. Förändringar i grunddata är enklare att anpassa, men till exempel förslaget om att utmönstra tvångsmedlet penningbeslag innebär att man även behöver göra ändringar i systemets gränssnitt. Redan nu har man i beslagsprojektet (se avsnitt 7.5) tänkt att man ska ersätta begreppet föremål med egendom och eftersom man ännu inte har kommit så långt i det projektet kan viss hänsyn tas till utredningens förslag när man arbetar vidare i beslagsprojektet. Det kan innebära att visst dubbelarbete kan undvikas. En grov tidsuppskattning av vad det kommer att ta att genomföra de generella ändringarna i Cåbra är att arbetet kommer att ta cirka 200–250 timmar, vilket motsvarar en kostnad om cirka 300 000–350 000 kronor. Arbetet med att anpassa systemet till de ändringar som rör straffförelägganden är mer omfattande och kommer uppskattningsvis att ta cirka 300–350 timmar att utföra, vilket motsvarar en kostnad om cirka 500 000–550 000 kronor. Arbetet kommer härutöver innebära en del samverkan med övriga myndigheter inom Rättsväsendets digitalisering, vilket inte ingår i kostnadsuppskattningen. Sammantaget uppskattar utredningen att Polisens och Åklagarmyndighetens kostnader för att anpassa myndigheternas it-system kommer att uppgå till omkring 1,5–2 miljoner kronor.

När det gäller de anpassningar av it-systemen som fordras i förhållande till Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Tullverket, Kronofogden och Sveriges Domstolar har dessa myndigheter¹³ i underhandskontakter med utredningen förklarat att eventuella anpassningar av it-systemen inte är mer omfattande än att dessa eventuella merkostnader kan tas inom befintliga anslagsramar. Det saknas skäl för utredningen att göra en annan bedömning.

För det fall enskilda myndigheter får i uppdrag att ta fram den statistik som ska redovisas till kommissionen enligt artikel 28 (se avsnitt 7.7) kan det innebära att annan it-utveckling som planeras inom samverkan för Rättsväsendets digitalisering behöver senare läggas.

¹³ Domstolsverket har svarat för Sveriges Domstolars del.

12.4.2 Ekonomiska konsekvenser för enskilda personer, föreningar och företag

Bedömning

Förslagen kommer inte att föranleda några påtagliga kostnadsökningar för enskilda personer, föreningar och företag.

Utredningens förslag kommer att påverka enskilda personer och företag. I avsnitt 12.3 har beskrivits vilka förslag som får betydelse för enskilda. När det gäller ekonomiska konsekvenser för enskilda gör utredningen följande bedömning.

Förslaget som innebär att till exempel fastigheter, bostadsrätter och immateriella rättigheter får tas i beslag bedöms inte innebära några påtagliga ekonomiska konsekvenser för enskilda. Det beror på att dessa egendomsslag tidigare har kunnat säkras genom kvarstad och att det för den enskilde inte bör ha någon ekonomisk betydelse vilken typ av tvångsmedel en brottsbekämpande myndighet använder sig av för att säkra egendom. När det gäller till exempel bostäder och företagslokaler kan myndigheterna dessutom, i enlighet med utredningens förslag, medge att ägaren eller nyttjanderättsinnehavaren får fortsätta att använda fastigheten eller nyttjanderätten trots att den är säkrad om det inte äventyrar syftet med beslaget. Detsamma kan vara fallet när immateriella rättigheter tas i beslag.

Man kan även räkna med att fler kreditgivare kommer att påverkas av att egendom där kreditgivaren har till exempel säkerhet i form av pant oftare kommer att tas i beslag, inte minst när det gäller fast egendom. Utredningen har dock inte lämnat några förslag som påverkar kreditgivarens rätt i det här avseendet varför förslagen inte bedöms innebära några särskilda ekonomiska konsekvenser för kreditgivaren. Sådana kreditgivare kunde även före utredningens förslag beröras av att egendom som de haft säkerhet i förverkades.

Enligt förslagen kommer företag nu att kunna tas i beslag. Om det sker kommer företaget och dess ägare med stor sannolikhet att påverkas ekonomiskt, om inte företaget kan drivas vidare under tiden som det är säkrat. Enligt företrädare för brottsbekämpande myndigheter som utredningen har varit i kontakt med lär möjligheten att säkra företag främst nyttjas när företag används som brottsverktyg och myndigheterna av den anledningen vill få stopp på den illegala

verksamheten. I en sådan situation är negativa ekonomiska konsekvenser för de drabbade en förutsättning för att förhindra fortsatt brottslighet. Om det skulle vara aktuellt att ta ett företag i beslag som ska drivas vidare kommer utredningens förslag om att en syssloman kan utses för att förvalta företaget innebära att risken för ekonomisk skada för företaget kan begränsas. Kostnaden för sysslomannen ska dessutom staten stå för enligt förslaget. Den kostnaden drabbar alltså inte den enskilde. Som för alla tvångsmedel finns dessutom en möjlighet till skadestånd, om det senare skulle visa sig att beslutet att beslagta egendomen var felaktigt eller försumligt.

Det bör även nämnas att de förslag som utredningen lämnar om ändringar i de så kallade rörelselagarna samt i aktiebolagslagen (2005:551), lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar, lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag och revisionslagen (2001:883) innebär att företag och andra som bedriver verksamhet i enlighet med dessa lagar blir skyldiga att lämna ut uppgifter till ARO-kontoren i vissa fall och till utredningsledare och åklagare i andra fall. Den skyldigheten kommer att vara förknippad med kostnader för verksamhetsutövarna. Mot bakgrund av att det i vart fall i dagsläget bedöms bli fråga om relativt få fall per år bedöms den merkostnad som kan uppstå för verksamhetsutövarna vara försumbar.

Utredningens förslag om att det ska antecknas i olika register att egendom är tagen i beslag kommer att få konsekvenser för enskilda som är registerhavare, till exempel Sveriges värdepapperscentral och Internetstiftelsen. Sådana registreringsåtgärder bör dock komma i fråga i relativt få fall och kostnaden bedöms bli begränsad. Motsvarande registreringsåtgärder för beslut om kvarstad kan dessutom förväntas minska i antal, vilket medför en kostnadsbesparing för registerförarna.

Slutligen bör även nämnas att förslaget om att en viss del av statens årliga intäkter ska tillföras Brottsofferfonden innebär att förutsättningarna förbättras för bland andra ideella föreningar och forskare att få bidrag ur fonden, vilket kan antas få en positiv effekt för den verksamhet som bedrivs av sådana föreningar och forskare.

Sammantaget är det utredningens bedömning att förslagen inte kommer att föranleda några påtagligt ökade kostnader för enskilda personer och företag.

12.5 Övriga konsekvenser

12.5.1 Konsekvenser för kommuner och regioner

Bedömning

Förslagen innebär inte några konsekvenser för Sveriges kommuner och regioner.

Utredningens förslag bedöms, förutom förslaget om att en viss del av statens årliga intäkter ska tillföras Brottsofferfonden, inte påverka kostnader eller intäkter för landets kommuner och regioner. Förslagen berör inte heller kommuner eller regioner på något sätt som kan inskränka den kommunala självstyrelsen, kommunala befogenheter eller skyldigheter och inte heller grunderna för kommunernas eller regionernas organisation eller verksamhetsformer. Utredningen har inte heller identifierat några andra relevanta konsekvenser för kommuner eller regioner som bör redovisas eller beräknas.

När det gäller förslaget om att en viss del av statens årliga intäkter ska tillföras Brottsofferfonden innebär det att bland annat kommuner och regioner kan ansöka om bidrag från Brottsofferfonden i form av verksamhetsstöd till bland annat stöd till brottsoffer enligt 13 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400). Det är något som många kommuner saknar finansiella förutsättningar att prioritera i dag.

12.5.2 Konsekvenser för Sveriges medlemskap i EU

Bedömning

Förslagen är väl förenliga med Sveriges åtaganden till följd av medlemskapet i EU och för att genomföra förverkandedirektivet.

Som tidigare nämnts ska konsekvensutredningen även innehålla en bedömning av om förslag som lämnas överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU. Om ett förslag till genomförande av EU-direktiv i nationell rätt går utöver direktivets miniminivå ska skälen för detta anges.

En stor del av utredningens uppdrag har rört frågor om hur förverkandedirektivet och FATF:s uppdaterade rekommendationer ska

genomföras i svensk rätt. Det har i betänkandet löpande redovisats i vilken utsträckning svensk rätt bedöms överensstämma med direktivet och FATF:s rekommendationer. I de fall utredningen har bedömt att en åtgärd behöver vidtas har förslag lämnats om hur det bör ske. I samband med övervägandena har det i förekommande fall beskrivits om förslagen går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU. Om de förslag som lämnas går utöver direktivets miniminivå har skälen för det redovisats i betänkandet. Detta gäller framför allt förslagen om uppgiftsskyldighet i förhållande till ARO-kontoren i försäkringsrörelselagen (2010:2043), lagen (2019:724) om tjänstepensionsföretag och lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering (se avsnitt 4.6.4.). Även förslaget till ny utformning av bestämmelsen om utvidgat förverkande i 36 kap. 6 § brottsbalken går utöver vad som krävs enligt förverkandedirektivets miniminivå (se avsnitt 5.4.5).

Förslagen bedöms vara väl förenliga med Sveriges åtaganden till följd av medlemskapet i EU. De särskilda överväganden som krävs i förhållande till EU-rätten, och särskilt beträffande förverkandedirektivet, berörs i de allmänna övervägandena där förslag med bäring på direktivet lämnas.

Om de förslag som lämnas för att genomföra förverkandedirektivet inte genomförs i svensk rätt kan kommissionen inleda ett överträdelseförfarande mot Sverige i EU:s domstol. Vid felaktigt eller försenat genomförande kan domstolen döma ut böter.¹⁴ Vad som händer om ett land inte genomför FATF:s rekommendationer har beskrivits i avsnitt 2.4.

12.5.3 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Bedömning

Förslagen kan medföra vissa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

¹⁴ Se https://commission.europa.eu/law/application-eu-law/implementing-eu-law_sv (sidan besökt den 17 november 2025).

Ett av skälen för att kriminalisera ett visst beteende är att kriminaliseringen ska påverka människor på ett sådant sätt att de inte begår brott, det vill säga att den ska ha en allmänt brottsavhållande verkan. Denna kan antas uppstå genom avskräckning och genom moralbildning eller moralförstärkning. Generellt är det dock svårt att härleda effekter av detta slag till specifika lagändringar.¹⁵

I detta betänkande lämnas, bortsett från ett förslag om straffansvar för brott mot beslut om meddelandeförbud, inte några förslag till ny kriminalisering.¹⁶ Däremot lämnas förslag om bestämmelser som syftar till att ge de brottsbekämpande myndigheterna större möjligheter att säkra brottsvinster och oförklarade tillgångar. En av målsättningarna med förverkandelagstiftningen är att ingen ska få ekonomiska fördelar av sin brottslighet. Incitamenten att begå brott minskar om rättsväsendet har möjlighet att ta ifrån gärningsmannen dennes vinning. Att kunna förverka brottsvinster utgör därför en central del av den brottsbekämpande verksamheten. Det kan också uppfattas som stötande om någon berikar sig på brottslig verksamhet.

Utredningens förslag syftar till att förbättra möjligheterna för de brottsbekämpande myndigheterna att spåra, identifiera, säkra och förverka vinster som uppstår från brott eller en inte närmare preciserad brottslighet. Att minska möjligheten att göra brottslig verksamhet lönsam kan minska viljan att ägna sig åt brottslig verksamhet och i förlängningen leda till att intresset av att låta sig rekryteras till den organiserade brottsligheten minskar. Utredningen bedömer således att de förändringar som har föreslagits kan förväntas få en viss brottsförebyggande verkan.

12.5.4 Särskilda konsekvenser för enskilda

Bedömning

Ett ökat informationsutbyte kan innebära konsekvenser för den personliga integriteten. Konsekvenserna är motiverade utifrån det samhällsintresse som brottsbekämpningen och återtagandet av brottsvinster och oförklarade tillgångar utgör.

¹⁵ Se till exempel SOU 2010:71 *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag*, s. 480.

¹⁶ Se förslaget till lag (2027:000) om tillägg till den upphävda lagen (2004:299) om inlämningsverksamhet.

Utredningens förslag om att ARO-kontoren ska få tillgång till mer information om enskilda personer innebär ett visst ökat intrång i den personliga integriteten. Det är därför viktigt att det görs en noggrann bedömning av hur förslagen förhåller sig till det regelverk som syftar till att värna om den personliga integriteten, till exempel sekretessbestämmelser och regler om behandling av personuppgifter. Sådana bedömningar har gjorts kontinuerligt under arbetets gång och redovisas löpande i betänkandet. Rätten till skydd för den personliga integriteten är dock inte absolut utan kan bli föremål för inskränkningar. Skyddet för den personliga integriteten måste vägas mot motstående legitima och grundläggande värden och intressen. Sådana intressen kan till exempel vara just brottsbekämpning.

På ett generellt plan gör utredningen bedömningen att ett visst ökat intrång i den personliga integriteten får accepteras för att tillgodose behovet av ett ökat informationsutbyte när det gäller att vidta åtgärder för att spåra och identifiera egendom som kan komma att säkras i förverkandesyfte. I utredningens förslag regleras också tydligt under vilka förutsättningar information får utbytas. Förslagen har utformats på ett sådant sätt att integritetsskyddet har beaktats. Dessutom är förslagen en direkt följd av krav som finns i förverkandedirektivet. Direktivet får antas vara framtaget i överensstämmelse med EU:s personuppgiftsreglering. Det övergripande syftet med direktivet är att stärka möjligheterna att förverka brottsvinster och tillgångar som har sitt ursprung i brottslig verksamhet. Den risk för ökat integritetsintrång som förslagen kan medföra bedöms därmed som proportionerlig och motiverad i förhållande till det samhällsintresse som brottsbekämpningen och återtagandet av brottsvinster och oförklarade tillgångar utgör.

Utredningens förslag om att beslag ska kunna bestå till dess domen har fått laga kraft kommer att få konsekvenser för enskilda. Förslaget innebär att staten kommer att innehålla enskildas egendom trots att en domstol har bedömt att det inte har funnits tillräckliga bevis för att fälla personen till ansvar för det brott som egendomen kan kopplas till. Så som har framhållits i avsnitt 3.3.8 är det faktum att den enskilde ofta lider skada av ett reellt tvångsmedel oundvikligt och något som får accepteras. Utredningens bedömning är att den skada som den enskilde drabbas av inte är kopplad till tidpunkten för underrättens avgörande. Det kan inte heller generellt sett sägas att olägenheten att vara utan sin egendom förvärras på något mer betyd-

delsefullt sätt mellan tingsrättens dom och tidpunkten för laga kraft. Avgörande för olägenhetens eller skadans storlek är i stället hur lång tid totalt som tvångsmedlet består. Den extra tid som förslaget innebär får betraktas som acceptabel utifrån vikten av att den enskilde inte kan undanskaffa egendomen i avvaktan på överrättens prövning.

Utredningen har även lämnat förslag som innebär att den enskilde kan anvisa egendom till myndigheterna för beslag. Det kan ske i sådana fall där egendomens värde är den väsentliga anledningen till att den tas i beslag och staten alltså inte har något intresse av vilken egendom som beslaget avser. Förslaget är avsett att minska de olägenheter som tvångsmedlet innebär för den enskilde genom att det kan riktas mot den egendom som han eller hon lider minst skada av att vara utan.

Utredningens förslag om att förfallotiden för beslut om förverkande ska kunna förlängas i vissa fall kan medföra konsekvenser för de enskilda som blir föremål för ett sådant förlängningsbeslut. Det bedöms röra sig om ett fåtal personer per år. Dessa personers inkomster och ekonomi kommer att påverkas negativt av ett beslut om förlängd förfallotid. Åtgärden motiveras dock av samhällets intresse av att brottsvinster och oförklarade tillgångar ska återtogs i så hög utsträckning som möjligt.

På ett mer övergripande sätt kan även förslaget om att en viss del av statens årliga intäkter ska tillföras Brottsofferfonden innebära konsekvenser för enskilda personer genom att de kan få nytta av sådana insatser till brottsoffer som kommuner, regioner och föreningar kan komma att erbjuda med hjälp av det ekonomiska stöd som Brottsofferfonden kan ge.

12.5.5 Särskilda konsekvenser för barn

Bedömning

Förslagen om att fast egendom och bostadsrätter kommer att kunna tas i beslag kan antas innebära ett visst intrång i privatlivet för barn enligt artikel 8 i Europakonventionen och artikel 27 i barnkonventionen när åtgärderna används i det enskilda fallet. Fast egendom och bostadsrätter kan dock beläggas med kvarstad redan enligt gällande rätt, varför förslagen bedöms ha begränsade konsekvenser för barn. Förslagen bedöms vara förenliga med principen om barnets bästa enligt barnkonventionen.

I förarbetena till lagen om att barnkonventionen inkorporeras i svensk lagstiftning framhålls att konventionen bör synliggöras i förarbeten till lagstiftning där konventionen kan vara relevant.¹⁷

I artikel 3 i konventionen fastslås att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Det är angeläget att hela lagstiftningsprocessen präglas av ett barnrättsperspektiv och att barns rättigheter uppmärksammas och fångas upp tidigt i de fall där det kan vara av relevans. Kommittéväsendet har en central funktion när det gäller att föra in kunskap och olika perspektiv i det politiska systemet och att ta fram underlag för regeringens beslut inom olika områden. Om barnets rättigheter beaktas redan på utredningsstadiet och synliggörs i betänkanden, kan det bidra till att fördjupa diskussionen om de framlagda förslagen och ge ett bättre underlag inför det efterföljande lagstiftningsarbetet.

Utredningen bedömer att förslaget om en generell beslagsregel, som innebär att till exempel fast egendom och bostadsrätter ska kunna säkras genom beslag, kan påverka barns rätt enligt barnkonventionen, eftersom förslaget kan innebära att barnets hem säkras i syfte att senare förverkas. Förslaget kan i den delen också komma att innebära ett visst intrång i privatlivet för barn enligt artikel 8 i Europakonventionen.

¹⁷ Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och prop. 2017/18:186 *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*, s. 92 f.

Som har framhållits ovan kan fast egendom och bostadsrätter emellertid redan enligt gällande rätt beläggas med kvarstad. Gällande rätt tillåter också att förverkande sker av fast egendom och bostadsrätter. Utredningens förslag bedöms av den anledningen inte påverka barn i någon större utsträckning. Dessutom föreslår utredningen att det ska framgå av 27 kap. 10 § rättegångsbalken att egendom som tas i beslag får lämnas kvar hos innehavaren om det inte äventyrar syftet med beslaget. Detta bör få till följd att en familj med barn kan tillåtas att bo kvar i bostaden till dess frågan om förverkande har avgjorts i domstol.

Dessutom kan förslaget om att en viss del av statens årliga intäkter från försäljningar av förverkad egendom ska tillföras Brottsofferfonden innebära att barn som har utsatts för brott kan få stöd genom ideella verksamheter, eller genom verksamheter som drivs av kommuner eller regioner.

I övrigt bedömer utredningen att de förslag som lämnas i betänkandet inte påverkar barn i någon nämnvärd omfattning.

12.6 Redogörelse för vilka åtgärder som har vidtagits för att förslagen inte ska medföra mer långtgående konsekvenser än nödvändigt

Bedömning

Förslagen kommer inte att medföra några mer långtgående konsekvenser eller begränsningar än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå deras syfte.

Utredningen bedömer att förslagen inte kommer att medföra några mer långtgående konsekvenser eller begränsningar än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå deras syfte.¹⁸ Förslagen är utformade för att genomföra förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer. De syftar till att effektivisera den tillgångsinriktade brottsbekämpningen. De förslag som har tillkommit efter iakttagelser av tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen har skett i syfte att förbättra förutsättningarna för de brottsbekämpande myndigheterna att förverka egendom som härrör från brott eller brottslig

¹⁸ Jämför 7 § första stycket 3 förordningen om konsekvensutredning.

verksamhet och oförklarade tillgångar, vilket bedöms vara ett angeläget intresse.

Förslagen är också avgränsade, med beaktande av bland annat myndigheternas behov och vad som är proportionerligt, vilket medför att de inte kommer att innebära mer långtgående kostnader eller begränsningar än vad som är nödvändigt.

12.7 Utvärdering av förslagen

Bedömning

Om det bedöms nödvändigt att utvärdera förslagen bör det ske tidigast fem år efter att de har trätt i kraft.

Utredningen anser att det inte nödvändigtvis finns behov av att särskilt utvärdera de lagförslag som lämnas i betänkandet. En stor del av förslagen lämnas för att genomföra förverkandedirektivet och för att svensk rätt ska leva upp till FATF:s uppdaterade rekommendationer i fråga om att säkra och förverka egendom. Att förslagen lever upp till de krav som ställs i de två internationella instrumenten kommer att bedömas av kommissionen respektive FATF vid kontroller och utvärderingar.

Förslagen som gäller det särskilda uppdrag som utredningen har haft i fråga om utvidgade möjligheter att säkra egendom, där bland annat en utvidgad beslagsregel föreslås, samt förslagen som är föranledda av uppdraget att iaktta och lämna förslag kopplade till den nya förverkandelagstiftningen, är inte direkt föranledda av förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer. Utredningen kan inte se några särskilda tillämpningssvårigheter kopplade till en utvidgning av ett redan befintligt tvångsmedel. De förslag som utredningen har lämnat inom ramen för uppdraget att iaktta tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen är föranledda av just tillämpningssvårigheter som olika myndigheter har påtalat för utredningen. Inte heller de förslagen kan förutses innebära svårigheter vid tillämpningen.

Om förslagen ska utvärderas särskilt är det utredningens uppfattning att bestämmelserna behöver vara i kraft under en längre period så att det finns såväl erfarenhet samt viss praxis av att tillämpa dem. Det vore lämpligt att de utvärderas tidigast efter fem år. En eventuell

utvärdering bör i första hand riktas till de brottsbekämpande myndigheterna och Kronofogden genom att myndigheterna tillställs frågeformulär om regleringen, alternativt att företrädare för myndigheterna kallas till en hearing där förslagen diskuteras. Det som särskilt kan behöva utvärderas är i vilken utsträckning de nya bestämmelserna om förtida försäljning och oskadliggörande samt möjligheten att utse syssloman används och om det i så fall leder till kostnadsökningar eller besparingar hos myndigheterna.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om omedelbara åtgärder om frysning

I lagen finns bestämmelser om sådana omedelbara åtgärder som kan vidtas av ARO-kontoren på begäran av en annan medlemsstat för att säkra egendom i avvaktan på ett frysningsbeslut i det andra landet. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Lagen inleds med en beskrivning av dess tillämpningsområde och syfte. Därefter finns bestämmelser om förhållandet till beslut om kvarstad och beslag samt en förklaring till vad en omedelbar åtgärd är. I lagen finns det även bestämmelser om när en omedelbar åtgärd får vidtas, vem som meddelar beslutet och bestämmelser om verkställighet och förfaranderegler. Lagen innehåller också en bestämmelse som reglerar under vilka förhållanden en omedelbar åtgärd upphör.

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om genomförande av artikel 11.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Syftet med lagen är att förhindra att hjälpmedel, vinning eller egendom som ett kontor för återvinning av tillgångar har spårat och identifierat på begäran av en behörig myndighet i en annan medlemsstat försvinner eller hanteras på något annat sätt som innebär att egendomen eller dess värde blir otillgängligt för förverkande fram till ett beslut om frysning har meddelats.

I paragrafen anges lagens syfte och tillämpningsområde. Överväganden finns i avsnitt 5.4.2.

Paragrafens *första stycke* anger att bestämmelsen genomför artikel 11.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande i

Sverige. Bestämmelsen innebär att en omedelbar åtgärd endast får vidtas av Polisen och Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av ARO-kontor (Asset Recovery Office, på svenska kontor för återvinning av tillgångar).

Av paragrafens *andra stycke* framgår att syftet med lagen är att förhindra att hjälpmedel, vinning eller egendom som ett ARO-kontor har spårat och identifierat på begäran av en behörig myndighet i en annan medlemsstat försvinner eller hanteras på ett annat sätt som innebär att egendomen eller dess värde blir otillgänglig för förverkande fram till ett beslut om frysning har meddelats. Med begreppen ”hjälpmedel, vinning eller egendom” avses all sådan egendom som kan säkras i förverkandesyfte enligt svensk rätt (jämför 36 kap. brottsbalken). Vad som närmare avses med att egendom försvinner eller hanteras på ett annat sätt som innebär att egendomen eller dess värde blir otillgänglig för förverkande beskrivs under 4 §.

Förhållandet till beslut om straffprocessuella tvångsmedel

2 § Beslut i brottmål om kvarstad och beslag enligt bestämmelserna i 26 och 27 kap. rättegångsbalken ska gälla framför ett beslut om en omedelbar åtgärd enligt denna lag. Egendom ska också kunna förverkas utan att ett beslut om en omedelbar åtgärd enligt denna lag hindrar det.

Ett beslut i Sverige om kvarstad eller beslag eller ett beslut om förverkande ska, om beslutet meddelas inom ramen för internationellt straffrättsligt samarbete, gälla framför ett beslut om en omedelbar åtgärd enligt denna lag. Detsamma gäller ett beslut om att i Sverige verkställa ett motsvarande beslut som har meddelats i en annan stat.

I paragrafen anges hur ett beslut enligt lagen förhåller sig till beslut om kvarstad och beslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Av paragrafens *första stycke* framgår att beslut i brottmål om kvarstad och beslag har företräde framför ett beslut enligt denna lag. Företrädet i förhållande till ett beslut enligt lagen gäller oavsett för vilket brott ett beslut om kvarstad eller beslag har fattats eller om det har fattats i en utredning om självständigt förverkande. Företrädet innebär också att egendom ska kunna förverkas utan att ett beslut enligt denna lag hindrar det.

I paragrafens *andra stycke* anges att ett beslut i Sverige om beslag eller kvarstad eller ett beslut om förverkande ska, om det har meddelats inom ramen för internationellt straffrättsligt samarbete, gälla

framför ett beslut om en omedelbar åtgärd enligt denna lag. Dessamma ska enligt vad som framgår av stycket gälla ett beslut om att i Sverige verkställa ett motsvarande beslut, som har meddelats i en annan stat.

Det rör sig här om beslut enligt lagen (1957:668) om utlämning för brott, lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m., lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt, lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål, lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen, lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall, lagen (2011:423) om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande i vissa fall, lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder, lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande, lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande, lagen (2021:709) med kompletterande bestämmelser om straffrättsligt samarbete mellan Europeiska unionen och Förenade kungariket och lagen (2025:520) om internationell verkställighet i brottmål.

Ordförklaring

3 § Med en omedelbar åtgärd avses ett enligt lagen meddelat beslut som innebär ett förbud för den som anges i beslutet att förfoga över den egendom som beslutet avser.

I paragrafen definieras vad som avses med det i lagen centrala begreppet omedelbar åtgärd. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Av paragrafen följer att ett beslut om en omedelbar åtgärd innebär ett förbud för den som anges i beslutet att förfoga över den egendom som beslutet avser. För att säkerställa att beslutet efterföljs kommer egendomen, om det är en lös sak, att tas omhand av den myndighet som har beslutat om åtgärden. För egendom som

inte kan omhändertas säkerställs beslutet på något av de sätt som anges i 27 kap. rättegångsbalken, lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom och vad som i annan lag anges om verkställighet av beslag (se 7 §).

Beslut om omedelbar åtgärd

4 § En omedelbar åtgärd ska vidtas om det finns en överhängande risk för att egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning som är utfärdat av en behörig myndighet i en annan medlemsstat försvinner eller hanteras på något annat sätt som innebär att egendomen eller dess värde blir otillgängligt för förverkande.

I paragrafen anges när en omedelbar åtgärd ska vidtas. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

En omedelbar åtgärd ska vidtas när förutsättningarna i paragrafen är uppfyllda. En omedelbar åtgärd kan vidtas i två situationer; för det första när ett beslut om frysning redan har fattats av myndigheter i den begärande staten och för det andra när ett sådant beslut kan komma att fattas. Om ett beslut om frysning har fattats i den andra staten beträffande viss identifierad egendom som finns i Sverige bör ARO-kontoret kunna godta beslutet som underlag för ett beslut om omedelbara åtgärder så att egendomen kan säkras i avvaktan på att frysningsbeslutet kan verkställas. Om det inte finns något beslut om frysning i den begärande staten bör ARO-kontoren kunna godta en uppgift från den begärande myndigheten om att så kan komma att ske.

För att ett beslut om en omedelbar åtgärd ska kunna meddelas krävs det att det finns en överhängande risk för att egendomen försvinner eller hanteras på ett annat sätt som innebär att egendomen eller dess värde blir otillgängligt för förverkande. Det är ARO-kontoren som i det enskilda fallet ska bedöma om risken för försvinnande eller annan hantering som riskerar egendomens värde är överhängande. Bedömningen ska göras mot bakgrund av samtliga omständigheter som är kända vid beslutstillfället. De uppgifter som den begärande staten kan lämna i fråga om risken för egendomens försvinnande kan ingå som en del i bedömningen. Dessutom kan bedömningen göras såväl mot bakgrund av förhållanden hos den person som innehar egendomen som i förhållande till beskaffenheten hos egendomen.

Om egendomens innehavare till exempel saknar fast bostad här i landet kan det vara ett tecken på att det finns en överhängande risk för att egendomen försvinner. Förhållanden hos egendomen som kan tyda på en överhängande risk för att egendomen försvinner är att den är enkel att flytta eller överlåta. Så kan till exempel vara fallet med många finansiella tillgångar som snabbt och enkelt kan flyttas från ett konto på en svensk bank till ett konto i en bank utanför EU. Däremot går det normalt sett inte lika snabbt att hantera en fastighet på ett sådant sätt att fastigheten, eller dess värde, blir otillgängligt för förverkande. Det finns dock i sig inget formellt hinder mot att besluta om en omedelbar åtgärd beträffande fast egendom om förutsättningarna för åtgärden bedöms uppfyllda.

Slutligen är det en förutsättning för ett beslut om en omedelbar åtgärd att det finns en överhängande risk för att egendomen hanteras på ett annat sätt som innebär att egendomen eller dess värde blir otillgänglig för förverkande. Med att egendomen hanteras på ett annat sätt än att den försvinner avses till exempel att egendomen förstörs, säljs, ges bort i gåva eller någon annan liknande disposition som syftar till att den ska undanhållas myndigheterna.

5 § Ett beslut om en omedelbar åtgärd meddelas av Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten inom ramen för myndigheternas uppgift att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande utfärdat av en behörig myndighet i en annan medlemsstat.

I paragrafen anges vem som fattar beslut om omedelbara åtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Av paragrafen framgår att beslut om omedelbara åtgärder får meddelas av Polisen och Ekobrottsmyndigheten inom ramen för myndigheternas uppgift att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande utfärdat av en behörig myndighet i en annan medlemsstat. Det som avses är den del av respektive myndighet som utför det uppdrag som ARO-kontoren har. Vilka personer som utses till beslutsfattare på respektive myndighet bör kunna fastställas i till exempel en förordning, föreskrift eller i myndigheternas arbetsordning eller liknande interna styrdokument.

6 § Den som har drabbats av ett beslut om omedelbar åtgärd ska underrättas om beslutet.

En underrättelse kan dock anstå till dess egendomen är säkrad om det kan antas att syftet med en beslutad eller förutsedd åtgärd motverkas om underrättelse sker innan egendomen är säkrad. En underrättelse behöver inte lämnas om den med hänsyn till omständigheterna är uppenbart utan betydelse.

I paragrafen regleras hur den enskilde ska underrättas om ett beslut om omedelbara åtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Av paragrafens *första stycke* framgår bestämmelsens huvudregel som innebär att den som berörs av en omedelbar åtgärd ska underrättas om beslutet i samband med att beslutet meddelas. Det är angeläget för att den enskilde ska ha möjlighet att rätta sig efter beslutet. Vilka närmare uppgifter som ska framgå av beslutet följer av 9 §. Där framgår att beslutet ska vara skriftligt, vilket innebär att underrättelsen om beslutet som regel också bör vara skriftlig. Bestämmelsen är teknikneutral, vilket innebär att underrättelsen kan skickas via post, e-post eller på något annat sätt som anses lämpligt.

I paragrafens *andra stycke* finns en bestämmelse om att underrättelse i vissa fall kan anstå under en kortare tid. Så är fallet om det finns anledning att tro att egendomen kommer försvinna eller hanteras på något annat sätt som innebär att egendomen inte kommer att vara tillgänglig för myndigheten om den enskilde underrättas om beslutet innan egendomen är säkrad. Så snart egendomen är säkrad ska den enskilde som utgångspunkt underrättas om beslutet. En underrättelse behöver dock inte lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse. Så kan till exempel vara fallet om beslutet har upphävts innan den enskilde har underrättats om det.

Verkställighet av en omedelbar åtgärd

7 § Den som beslutar om en omedelbar åtgärd ska skyndsamt säkra den egendom som åtgärden avser. Vid verkställigheten av den omedelbara åtgärden tillämpas 27 kap. rättegångsbalken, lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom och vad som i annan lag anges om verkställighet av beslag.

Den säkrade egendomen ska hanteras av den myndighet som har beslutat om åtgärden.

I paragrafen anges hur beslut om en omedelbar åtgärd verkställs. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Av paragrafens *första stycke* framgår att den som beslutar om en omedelbar åtgärd skyndsamt ska säkerställa att egendomen är säkrad. Vidare anges att omedelbara åtgärder verkställs enligt 27 kap. rättegångsbalken och enligt lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom, det vill säga på samma sätt som beslag. Även vad som i annan lag anges om verkställighet av beslag ska gälla för omedelbara åtgärder.

Av 27 kap. 10 § rättegångsbalken framgår till exempel att egendom som har tagits i beslag ska tas om hand eller tas i förvar av den som har verkställt beslaget. Detsamma ska alltså gälla för egendom som omfattas av ett beslut om en omedelbar åtgärd.

Av 3 kap. 3 § lagen om säkrad och förverkad egendom följer att om den säkrade egendom som en myndighet hanterar är en fordran eller en annan rättighet, ska gäldenären eller den som annars är förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än den hanterande myndigheten. Det innebär bland annat att i fråga om egendom som utgörs av pengar, fordringar eller andra rättigheter och som finns hos en verksamhetsutövare enligt lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism ska verksamhetsutövaren underrättas om att egendomen eller ett motsvarande värde tills vidare inte får flyttas eller disponeras på något annat sätt än till den myndighet som har beslutat om den omedelbara åtgärden.

Om det förs ett register över den typ av egendom som har säkrats, får den myndighet som har säkrat egendomen, enligt 3 kap. 4 § lagen om säkrad och förverkad egendom underrätta registerhavaren om myndighetens rådighet och ägarens förlorade rådighet över egendomen. Registerhavaren ska då anteckna rådighetsinskränkningen i registret. Motsvarande bestämmelser om registrering av beslagtagna egendom finns också i andra lagar, exempelvis jordabalken och sjölagen (1994:1009).

I 27 kap. rättegångsbalken, lagen om säkrad och förverkad egendom och ett antal andra författningar finns ytterligare bestämmelser som ska beaktas av den beslutande myndigheten när egendomen säkras och förvaltas.

Förfarandet hos Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten

8 § Vid Polismyndighetens och Ekobrottsmyndighetens handläggning av ärenden enligt denna lag ska följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) tillämpas:

- 6 § om service,
- 7 § om tillgänglighet,
- 8 § om samverkan,
- 9 § om utgångspunkter för handläggningen,
- 10 § om partsinsyn,
- 13 § om tolkning och översättning,
- 14 och 15 §§ om ombud och biträde,
- 23 § första stycket om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 27 § om dokumentation av uppgifter, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 10 § förvaltningslagen om partsinsyn ska tillämpas först när ett beslut enligt 3 § har meddelats.

I paragrafen regleras förvaltningslagens (2017:900) tillämplighet vid Polisens och Ekobrottsmyndighetens handläggning av ärenden om omedelbara åtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Paragrafens *första stycke* innehåller en samlad hänvisning till de bestämmelser i förvaltningslagen som ska gälla vid handläggningen av ärenden om omedelbara åtgärder. Bestämmelserna i 6–9 §§ förvaltningslagen om grunderna för god förvaltning och utgångspunkterna för handläggningen gäller, med undantag endast för 9 § andra stycket, redan i dag i all polis- och åklagarverksamhet. De gäller också vid handläggning enligt den nya lagen. Även bestämmelsen i 9 § andra stycket, i vilken föreskrivs att handläggningen som huvudregel ska vara skriftlig, ska tillämpas av Polisen och Ekobrottsmyndigheten i ärenden om omedelbara åtgärder.

Den enskildes insyn i förfarandet regleras genom hänvisningen till 10 § förvaltningslagen. Den paragrafen innebär att den enskilde har rätt till insyn i allt material som tillförs ärendet, dock med den begränsning som anges i 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Rätten till tolk och översättning, som regleras i 13 § förvaltningslagen, gäller också i ärenden om omedelbara åtgärder. Den som ansvarar för ärendet får bedöma i det enskilda fallet om det finns behov av tolk eller översättning.

För att tillgodose den enskildes rätt att använda juridiskt biträde är 14 och 15 §§ förvaltningslagen tillämpliga.

Ansvaret för att en fråga om en omedelbar åtgärd blir tillräckligt utredd vilar på den myndighet som ska fatta beslutet. Det tydliggörs genom hänvisningen till 23 § första stycket förvaltningslagen.

Trots att förfarandet som huvudregel ska vara skriftligt är 24 § förvaltningslagen tillämplig. Det innebär att den enskildes behov av att kunna lämna uppgifter muntligt tillgodoses. Vidare gäller kravet i 27 § förvaltningslagen på dokumentation av uppgifter som har lämnats muntligen. Den myndighet som ansvarar för ärendet är skyldig att dokumentera sådana uppgifter.

Slutligen ska även bestämmelsen i 36 § förvaltningslagen, om rättelse av skrivfel och liknande, tillämpas vid handläggningen. Det är endast uppenbara felaktigheter och sådana som beror på skrivfel, räknefel och liknande förbiseenden som får rättas med stöd av den bestämmelsen.

Av paragrafens *andra stycke* framgår att rätten till partsinsyn i förfarandet gäller först när ett beslut om en omedelbar åtgärd har meddelats.

9 § Ett beslut om omedelbar åtgärd ska vara skriftligt och ange följande:

- vem beslutet avser,
- beslutets innebörd,
- vilken egendom som avses med åtgärden,
- skälen för beslutet,
- de bestämmelser som åberopas,
- när beslutet fattades och vem som fattade beslutet, och
- vilken dag och tid beslutet upphör att gälla.

I paragrafen anges vad ett beslut om en omedelbar åtgärd ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.2.

Av paragrafen framgår att det alltid ska anges vem beslutet rör, vad beslutet innebär och vilken egendom som avses med åtgärden. Om ett beslut om en omedelbar åtgärd meddelas får den enskilde inte längre förfoga över den egendom som avses med åtgärden. Det innebär att han eller hon bland annat inte får sälja, ge bort, gömma undan eller förstöra egendomen.

I beslutet ska det även anges vilka bestämmelser som åberopas till grund för beslutet. Det ska också framgå när beslutet fattades och vem som fattade beslutet samt vilken dag och tid beslutet upp-

hör att gälla om det inte har upphävts innan fristen om sju dagar har löpt ut. (Om fristen, se 10 §)

Upphävande av beslut om omedelbar åtgärd

10 § Om det inte längre finns skäl för den omedelbara åtgärden ska den ofördröjligen hävas. En omedelbar åtgärd upphör att gälla när sju dagar har gått från Polismyndighetens eller Ekobrottsmyndighetens beslut, om den inte har hävts före det.

I paragrafen anges när ett beslut om en omedelbar åtgärd ska upphävas. Överväganden finns i avsnitt 5.4.2.

I paragrafen anges att ett beslut om en omedelbar åtgärd ofördröjligen ska hävas om det inte längre finns skäl för åtgärden. Det ankommer på den myndighet som har beslutat om åtgärden att förlöpande överväga om det fortfarande finns skäl för åtgärden. Om den myndighet som har fattat beslutet får besked från den begärande staten att kravet på åtgärd inte längre behövs till exempel för att ett beslut om frysning har fattats i staten och beslutet är redo att verkställas, eller att en misstanke om att egendomen utgör en brottsvinst inte längre gör sig gällande ska åtgärden hävas.

Förutom regleringen som innebär att den beslutande myndigheten löpande ska ompröva ett beslut om en omedelbar åtgärd innebär paragrafen att en omedelbar åtgärd upphör att gälla automatiskt när sju dagar har gått från beslutet om åtgärden. Det gäller om inte åtgärden har hävts innan de sju dagarna har löpt ut. Av 2 § första stycket lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid framgår att om den tid, då enligt lag eller särskild författning en åtgärd senast ska vidtas, på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, får åtgärden vidtas nästa vardag. Det innebär att fristen enligt bestämmelsen enbart löper på vardagar.

13.2 Förslaget till lag (2027:000) om säkrad och förverkad egendom

I lagen finns bestämmelser om hur säkrad och förverkad egendom ska förvaltas. Övervägandena finns i avsnitt 6.6, 3.2.4 och 9.17.

I 1 kap. finns allmänna bestämmelser om lagens innehåll, begrepp som används i lagen och lagens tillämpningsområde. I 2 kap. finns bestämmelser om åtgärder för att återföra egendom till ägaren. I 3 kap. finns bestämmelser om förvaltning av säkrad egendom. I 4 kap. finns bestämmelser om förvaltning av egendom som har tillfallit staten. I 5 kap. finns bestämmelser om utlämnande av egendom och ersättning till tredje man. I 6 kap. finns bestämmelser om överklagande och bemyndigande.

I lagen samlas bestämmelser om vad ett beslag har för verkan och vilka åtgärder som ska vidtas för att säkra ett beslag, samt hur beslagtagen och annan säkrad egendom ska vårdas, säljas eller oskadliggöras. Lagen ersätter lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. (1974 års förfarandelag). Även om lagen är ny bör – för de bestämmelser som har sin motsvarighet i tidigare lagstiftning – ledning i stor utsträckning kunna sökas i såväl förarbetena till tidigare bestämmelser som den rättspraxis som har utvecklats i anslutning till dessa.

I den mån annan författning innehåller särskilda bestämmelser om hanteringen av eller sättet för avyttring av sådan egendom som lagen behandlar gäller de utöver vad som framgår i lagen. Vissa typer av egendom kräver till exempel tillstånd för att behålla eller överlåta – exempelvis läkemedel och narkotika. Det kan också finnas lagstiftning som innehåller förpliktelser för den som innehar egendom, som djurskyddsregler, miljöskyddsregler, regler om säkerhetsåtgärder som behöver vidtas för innehavet, dataskyddsregler, arbetsmiljöregler, bokföringsregler om att räkenskapsmaterial måste bevaras etcetera. Sådana bestämmelser gäller alltså utöver vad som framgår i lagen.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om hur säkrad egendom och egendom som i vissa fall har tillfallit staten ska förvaltas.

Paragrafen innehåller en övergripande beskrivning av lagens innehåll.

I paragrafen finns en upplysning om att lagen innehåller bestämmelser om hur säkrad egendom och egendom som i vissa fall har tillfallit staten ska förvaltas. I 2 och 3 §§ definieras begreppen säkrad egendom och egendom som har tillfallit staten.

2 § Med säkrad egendom avses i denna lag egendom som

1. har tagits i beslag,
2. har tagits i förvar enligt lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m.,
3. har omhändertagits med stöd av 24 a § polislagen (1984:387), 3 kap. 16 a § kustbevakningslagen (2019:32) eller 10 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710),
4. omfattas av 27 kap. 8 a § andra stycket rättegångsbalken, eller
5. omfattas av 22 § andra stycket klampningslagen (2024:1089).

Paragrafen innehåller en definition av vad som i lagen avses med säkrad egendom. Det handlar om beslagtagna egendom, egendom som har tagits i förvar som misstänkt stöldgods, egendom som har omhändertagits för att minska risken för trafikbrott, hävda beslag som ska lämnas ut till någon annan än målsäganden och egendom som har omhändertagits för att hindra fortsatt färd med fordon i vissa fall. Kvarstadsbelagd egendom omfattas alltså inte av lagen, trots att även det är säkrad egendom.

Paragrafen motsvarar delvis 1 § 1974 års förfarandelag, men i den nya lagen görs en skillnad mellan säkrad egendom och egendom som har tillfallit staten. 2 och 3 kap. är enbart tillämpliga i fråga om säkrad egendom, medan 4 kap. enbart är tillämpligt på egendom som har tillfallit staten. 5 och 6 kap. är tillämpliga på både säkrad egendom och egendom som har tillfallit staten.

3 § Med egendom som har tillfallit staten avses i denna lag egendom som

1. har tillfallit staten på grund av förverkande,
2. har tillfallit staten enligt lagen (1938:121) om hittegods, eller
3. har tillfallit staten med stöd av 2 kap.

Paragrafen innehåller en definition av vad som i lagen avses med egendom som har tillfallit staten. Det handlar om egendom som har tillfallit staten eftersom den har förverkats, egendom som har tillfallit staten i egenskap av hittegods och säkrad egendom som har tillfallit staten för att den inte har hämtats ut eller tagits emot enligt 2 kap.

Paragrafen motsvarar delvis 1 § 1974 års förfarandelag, men i den nya lagen görs en skillnad mellan säkrad egendom och egendom som

har tillfallit staten. 2 och 3 kap. är enbart tillämpliga i fråga om säkrad egendom, medan 4 kap. enbart är tillämpligt på egendom som har tillfallit staten. 5 och 6 kap. är tillämpliga på både säkrad egendom och egendom som har tillfallit staten.

4 § Med myndighet som hanterar egendom avses i denna lag den myndighet som förvarar eller, om egendomen inte kan förvaras, på något annat sätt har kontroll över egendomen.

Om den myndighet som hanterar egendomen är en annan än den som ansvarar för beslut om att säkra egendomen, ska den hanterande myndigheten samråda med den säkringsansvariga myndigheten innan den vidtar åtgärder enligt 5 § samt 3 kap. 8 och 9 §§.

I paragrafens *första stycke* förklaras vad som i lagen avses med ”myndighet som hanterar egendom”. Den frasen används genomgående i lagen för att beskriva den myndighet som har den faktiska kontrollen över egendomen. Om det är ett föremål är det den myndighet som förvarar föremålet eller anlitar en privat aktör för förvaringen som är den hanterande myndigheten. I fråga om annan egendom än föremål är det den myndighet som håller egendomen säkrad på något annat sätt, exempelvis genom registerföring, förbudsmeddelande eller skapandet av en plånbok för virtuell valuta. Det är den hanterande myndigheten som har ansvar att förvalta egendomen i fråga enligt lagen. Ofta är det en annan myndighet än Åklagarmyndigheten som är den hanterande myndigheten, men man kan tänka sig egendomstyper där den enda säkringsåtgärden är en registermarkering eller underrättelse som åklagaren gör. I så fall kan Åklagarmyndigheten ses som den hanterande myndigheten.

I *andra stycket* framgår vad som gäller när den myndighet som ansvarar för att fatta beslut om att säkra egendom är en annan än den myndighet som hanterar egendomen, vilket ofta är fallet när åklagare har fattat beslut om beslag eller när beslut har fattats av en förundersökningsledare på en utredande myndighet men därefter har överlämnats till åklagaren. I de situationerna är det den hanterande myndigheten som ansvarar för att egendomen hålls säker, genom att ta den i förvar, registerföra säkringsåtgärden, skicka förbudsmeddelanden och i övrigt förvalta den. Men vissa förvaltningsåtgärder får endast vidtas av den hanterande myndigheten efter samråd med den säkringsansvariga myndigheten. Samråd ska ske innan den hanterande myndigheten beslutar om avkastning på egendomen och förtida för-

säljning eller oskadliggörande. Som exempel på en situation där den säkringsansvariga myndigheten kan motsätta sig en förvaltningsåtgärd kan nämnas beslagtagna narkotika som skulle kunna förstöras i förtid. I de situationerna kan åklagaren ha uppfattningen att narkotikan behöver sparas för eventuella framtida utredningsåtgärder. I så fall kan myndigheterna gemensamt komma fram till hur stor mängd narkotika som behöver sparas och hur stor mängd som ska förstöras i förtid.

5 § Det som sägs i denna lag om egendom gäller även avkastning på egendomen och det som har trätt i egendomens ställe, om inte den myndighet som hanterar egendomen har beslutat något annat.

Beträffande fast egendom gäller även det som sägs i 27 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken.

I paragrafen förklaras vad som gäller för avkastning på egendom som hanteras enligt lagen, och för surrogat. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.2.

I *första stycket* framgår att lagen även är tillämplig i fråga om avkastning som grundegendomen genererar – exempelvis ränta som löper på beslagtagna bankmedel, utdelning på beslagtagna aktier och hyresintäkter från en beslagtagna fastighet. Bestämmelsen gäller i förhållande till egendom som har säkrats enligt lagen. Det innebär att endast sådan avkastning som har uppstått efter att egendomen har säkrats täcks av bestämmelsen. På motsvarande sätt omfattas avkastning på så kallat surrogat från den tidpunkt när den nya egendomen har trätt i den ursprungligen säkrade egendomens ställe.

I *andra stycket* finns en upplysning om 27 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken, som innehåller ett särskilt stadgande om avkastning av fast egendom. Av det följer att om fast egendom har lämnats hos innehavaren får denne fortsatt tillgodogöra sig fastighetens naturtillgångar till husbehov.

6 § När en myndighet hanterar egendom enligt denna lag ska den sträva efter att bevara värdet på egendomen och att minimera kostnaderna för förvaltningen. Myndigheten ska om möjligt beakta den uppfattning som egendomens ägare eller rättighetshavare har om hur egendomen bör förvaltas.

Paragrafen ger uttryck för syftet med egendomsförvaltningen och myndighetens vårdplikt för egendom som avses i lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1.

I första meningen anges att den myndighet som hanterar egendomen ska sträva efter att bevara egendomens värde och att minimera kostnaderna för egendomsförvaltningen. Av det följer att egendomen ska vårdas väl och hållas under noggrann tillsyn, samtidigt som det ska bevakas att inte kostnaderna för vården blir oproportionerliga i relation till syftet med att egendomen har säkrats eller i relation till den enskildes intresse av egendomen. Myndighetens vårdplikt för säkrad egendom gällde även tidigare men låg då, i fråga om beslagtagn egendom, i 27 kap. 10 § tredje stycket rättegångsbalken och avsåg endast föremål.

Vårdplikten har samma innebörd oavsett vilken myndighet som har säkrat egendom eller verkställt ett förverkande. Vad vårdplikten innebär i sak beskrivs i avsnitt 6.4. I avsnitt 6.5 beskrivs vad som behöver beaktas när särskilt svårförvaltnad egendom ska vårdas. Förarbeten och praxis om Kronofogdens vårdplikt för utmätt och kvarstadsbelagd egendom är också relevant för att bedöma innehållet i vårdplikten.

Som framgår i inledningen till kommentaren om den nya lagen kan det finnas bestämmelser i annan författning om hur egendom ska hanteras. Det kan handla om förpliktelser för den som innehar egendom, som djurskyddsregler, miljöskyddsregler, regler om säkerhetsåtgärder som behöver vidtas för innehavet, dataskyddsregler, arbetsmiljöregler, bokföringsregler om att räkenskapsmaterial måste bevaras etcetera. Sådana bestämmelser gäller som redan nämnts utöver vad som framgår i lagen. När myndigheten har vården om egendomen måste myndigheten iaktta den typen av regler.

I vårdplikten ligger att myndigheten behöver göra en särskild bedömning av hur beslagtagn egendom ska förvaltas i vissa fall. En sådan bedömning behöver göras om det är motiverat på grund av att egendomen är särskilt värdefull eller svår att förvalta. Den särskilda bedömningen, som regleras i 1 § förordningen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom, ska syfta till att klargöra hur förvaltningskostnaderna för egendomen kan minimeras och hur värdet av egendomen kan bevaras.

Det följer också av vårdplikten att myndigheten i fråga om säkrad egendom behöver vidta de åtgärder som framgår i bland annat 3 kap. när det är motiverat. Det kan handla om att se till att egendomen är säker genom att meddela förbudsmeddelande eller registerföra egen-

domen, att sälja eller oskadliggöra egendomen i förtid och att utse en syssloman för förvaltningen i vissa fall.

För många immateriella rättigheter gäller krav på att någon form av årsavgift ska betalas för att registerskyddet för rättigheten inte ska gå förlorat. Avgifter förekommer också på andra områden, exempelvis för bostadsrätter och domännamn. När en myndighet har rådighet över säkrad egendom – det vill säga när egendomen inte har lämnats i innehavarens vård – åligger det myndigheten att i förekommande fall betala den typen av avgifter. Att myndigheten har betalningsansvaret för sådana avgifter grundas i att det är en förutsättning för en effektiv egendomsförvaltning, annars går värdet av egendomen förlorat. Det grundas också i den rådighetsövergång till myndigheten som framgår i 3 kap. 1 §.

Den hanterande myndigheten är i princip skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att bevara värdet av egendomen, men det kan inte krävas att myndigheten på samma sätt som en ägare sätter sig in i och följer alla förhållanden som rör säkrad egendom. Om en fordran har tagits i beslag behöver myndigheten till exempel inte självmant hålla reda på om gäldenären försätts i konkurs, utan får i viss utsträckning förlita sig på att den enskilde (eller gäldenären) fäster myndighetens uppmärksamhet på förhållanden som kräver att någon åtgärd vidtas.

Om beslaget sedan hävs stannar kostnaderna för sådana avgifter på staten, eftersom den enskilde har saknat kontroll över egendomen under beslagstiden (jämför vad som gäller i fråga om utmätningar som går åter).

Vårdplikten gäller både säkrad och förverkad egendom. För förverkad egendom företräder myndigheten staten som ägare och ska tillse att egendomen förvaltas effektivt fram till att den säljs eller oskadliggörs.

I andra meningen framgår att myndigheten, om det är möjligt, ska beakta den uppfattning om egendomsförvaltningen som framförs av egendomens ägare eller rättighetshavare. Om den innehavare som drabbas av exempelvis ett beslag har uttryckt till myndigheten att denne vill vara delaktig i egendomsförvaltningen, till exempel när denne har informerats om beslaget, bör myndigheten beakta den enskildes synpunkter. Beaktandet behöver bara ske om det är möjligt. Om innehavaren är okänd, inte går att nå eller inte uttrycker något intresse för förvaltningsfrågorna behöver myndigheten inte göra

några särskilda efterforskningar för att ta reda på vad denne kan ha för synpunkter.

Frågan om det är möjligt att beakta synpunkter styrs också av vilken typ av egendom som säkringsåtgärden avser. Ibland kan den säkrade egendomen bara förvaltas på ett sätt. Pengar sätts till exempel i regel in på ett räntebärande konto eller får stanna på det konto där de ligger, lösa saker förvaras oftast i lager och fast egendom eller bostadsrätter lämnas i regel i innehavarens vård. I så fall finns kanske ingen möjlighet att beakta synpunkter om någon annan typ av förvaltningsåtgärd under tiden som myndigheten hanterar egendomen. Den enskilde kan dock alltid framföra önskemål om att säkrad egendom ska säljas i förtid. Förtida försäljning är ofta en lämplig åtgärd för att undvika värdeförluster i fråga om vissa typer av egendom som sjunker i värde av långvarig förvaring, exempelvis fordon och elektronik. Den enskilde kanske också har synpunkter i fråga om en sysselman ska utses för egendomsförvaltningen och vilken erfarenhet en sådan person borde ha eller vem som borde utses.

Den enskildes synpunkter bör tillmätas större betydelse om den säkrade egendomen är särskilt svårförvaltat, volatil eller dyrbar, eller om den har ett stort affektionsvärde för den enskilde, jämfört med om säkringen avser någon mer lättförvaltat egendom som pengar eller accessoarer. Om den individuella säkrade egendomen har stor betydelse för den enskilde ska dennes synpunkter tillmätas avsevärd vikt om de framstår som rimliga. Exempel på sådan egendom kan vara företag som har säkrats för fortsatt drift, bostadsrätter och fastigheter samt levande djur och annat med högt affektionsvärde. Att så sker är en del i att säkringsåtgärden inte ska bli oproportionerligt ingripande.

Om säkringen av egendomen har flera ändamål – exempelvis att ett beslag har gjorts både i bevis- och förverkandesyfte – kan det vara så att vissa åtgärder inte kan vidtas med egendomen eftersom bevisändamålet i så fall skulle äventyras. Kontanter som kan behöva spår-säkras kanske inte kan göras räntebärande till exempel, trots att den enskilde önskar det och det vore en i och för sig effektiv förvaltning. Att förvaltningen ska syfta till att egendomens värde bevaras och kostnaderna minimeras får förstås inte äventyra syftet med säkringen av egendomen.

2 kap. Åtgärder för att återföra egendom till ägaren

1 § Egendom som har tagits i förvar med stöd av lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m. ska förvaras hos Polismyndigheten i minst sex månader efter det att beslut har meddelats om att egendomen ska vara tagen i förvar. Denna frist ska i fall som avses i 2 § tredje stycket samma lag räknas från dagen för åklagarens beslut, även om detta prövats av domstol, och i övriga fall räknas från den dag då beslutet om att egendomen ska vara tagen i förvar vann laga kraft.

Vad som sägs i första stycket ska dock inte gälla om egendomen har tagits i förvar för att ägaren eller någon annan rättighetshavare inte gör anspråk på den. I så fall ska egendomen tillfalla staten.

Har det under den i första stycket angivna tiden inte kunnat utredas vem som har rätt till egendomen, ska Polismyndigheten på lämpligt sätt låta kungöra förhållandet med uppgift om egendomen och om de omständigheter under vilka den har anträffats. I kungörelsen ska det även anges inom vilken tid som den som vill göra anspråk på egendomen ska ge sig till känna. Tiden får inte understiga en månad. Framställs inte anspråk inom denna tid, eller avstår den som har rätt till egendomen från denna, ska egendomen tillfalla staten.

I paragrafen anges vilka åtgärder som ska vidtas med egendom som har tagits i förvar med stöd av stöldgodslagen i syfte att återföra egendomen till ägaren. Paragrafen motsvarar tidigare 2 § 1974 års förfarandelag.

Första och tredje styckena har inte ändrats jämfört med den tidigare lydelsen.

Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts i *andra stycket*, men någon ändring i sak är inte avsedd. Förtida försäljning eller oskadliggörande kan alltså även fortsättningsvis bli aktuellt för egendom som har tagits i förvar enligt stöldgodslagen, vilket följer av att det enligt 1 kap. 2 § utgör säkrad egendom, som alltså får hanteras enligt vad som sägs i 3 kap. Frasen att egendomen ska ”hanteras på det sätt som anges i denna lag” har genomgående i lagen bytts ut mot att egendomen ska ”tillfalla staten”. Det innebär ingen ändring i sak eftersom det var vad som hände även när egendom skulle hanteras enligt 1974 års förfarandelag.

2 § Egendom som har omhändertagits med stöd av 24 a § polislagen (1984:387), 3 kap. 16 a § kustbevakningslagen (2019:32) eller 10 kap. 1 § tullbefogenhetslagen (2024:710) ska finnas tillgänglig hos den myndighet som hanterar egendomen för avhämtning i minst en månad efter det att en sådan underrättelse som anges i 24 d § polislagen har delgetts den det be-

rör. Om egendomen inte hämtas ut inom denna tid, ska egendomen tillfalla staten.

Om egendomens värde sannolikt uppgår till mer än en fjärdedel av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde då underrättelsen delgavs, tillämpas bestämmelserna i denna lag först efter det att tre månader har gått sedan den myndighet som hanterar egendomen genom kungörelse har uppmanat ägaren eller någon annan rättighetshavare att göra anspråk på egendomen.

I paragrafen anges vilka åtgärder som ska vidtas med egendom som har omhändertagits i syfte att minska risken för vissa trafikbrott. Paragrafen motsvarar tidigare 2 a § 1974 års förfarandelag.

Det har inte gjorts några ändringar i förhållande till den paragrafen förutom att frasen att egendomen ska ”hanteras på det sätt som anges i denna lag” i *första stycket* har bytts ut mot att egendomen ska ”tillfalla staten”. Det innebär ingen ändring i sak eftersom det var vad som hände även när egendom skulle hanteras enligt 1974 års förfarandelag.

3 § Egendom som ska lämnas ut enligt 27 kap. 4 a § första stycket eller 27 kap. 8 a § första stycket rättegångsbalken ska i minst en månad efter delgivning av en sådan underrättelse som avses i 27 kap. 4 a § andra stycket respektive 8 b § första stycket rättegångsbalken finnas tillgänglig för avhämtning hos den myndighet som förvarar den. Om det är egendom som inte kan hämtas ut ska den tas emot enligt myndighetens anvisning. Om egendomen inte hämtas ut eller tas emot inom denna tid, ska den tillfalla staten.

Egendom som inte kan lämnas ut till någon enligt 27 kap. 8 a § första stycket rättegångsbalken ska i minst tre månader efter det att beslaget hävdes finnas tillgänglig hos den myndighet som förvarar den. Därefter ska den tillfalla staten. Om egendomens värde sannolikt överstiger en fjärdedel av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde när beslaget gjordes, tillämpas dock denna lag först efter det att tre månader har förflutit sedan den myndighet som förvarar egendomen genom kungörelse har uppmanat ägaren eller någon annan rättighetshavare att göra anspråk på den.

I paragrafen anges vilka åtgärder som ska vidtas med hävda beslag som ska lämnas ut till målsäganden, den som har trätt i målsägandens ställe eller den som har drabbats av beslaget. Övervägandena finns i avsnitt 9.19.

Paragrafen motsvarar tidigare 2 b § 1974 års förfarandelag. Det har gjorts två ändringar jämfört med den lydelsen, båda i *första stycket*. Den första ändringen är att frasen att egendomen ska ”hanteras på

det sätt som anges i denna lag” har bytts ut mot att egendomen ska ”tillfalla staten”. Det innebär ingen ändring i sak eftersom det var vad som hände även när egendom skulle hanteras enligt 1974 års förfarandelag. Den andra ändringen är att det har lagts till hänvisningar till 27 kap. 4 a § rättegångsbalken. Det innebär att om en målsägande eller någon som har trätt i målsägandens ställe inte hämtar ut eller tar emot sin egendom ska den tillfalla staten.

4 § Egendom som omfattas av 22 § andra stycket klampningslagen (2024:1089) ska finnas tillgänglig hos Polismyndigheten eller Tullverket för avhämtning i minst en månad efter delgivning av en sådan underrättelse som avses i 21 § den lagen. Om egendomen inte hämtas ut inom den tiden, ska egendomen tillfalla staten.

I paragrafen anges vilka åtgärder som ska vidtas med egendom som har omhändertagits för att hindra fortsatt färd med fordon i vissa fall. Paragrafen motsvarar tidigare 2 c § 1974 års förfarandelag.

Det har inte gjorts några ändringar i förhållande till den paragrafen förutom att frasen att egendomen ska ”hanteras på det sätt som anges i denna lag” har bytts ut mot att egendomen ska ”tillfalla staten”. Det innebär ingen ändring i sak eftersom det var vad som hände även när egendom skulle hanteras enligt 1974 års förfarandelag.

5 § Har egendom tagits i förvar med stöd av lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m., därför att ägaren eller någon annan rättighetshavare inte gör anspråk på den, ska egendomen tillfalla staten.

I paragrafen anges att egendom som har tagits i förvar enligt stöldgodslagen för att ingen ägare eller rättighetshavare gör anspråk på den ska tillfalla staten. Paragrafen motsvarar tidigare 3 § 1974 års förfarandelag.

Det har inte gjorts några ändringar i förhållande till den paragrafen förutom att frasen att egendomen ska ”hanteras på det sätt som anges i denna lag” har bytts ut mot att egendomen ska ”tillfalla staten”. Det innebär ingen ändring i sak eftersom det var vad som hände även när egendom skulle hanteras enligt 1974 års förfarandelag.

3 kap. Förvaltning av säkrad egendom

Myndighetens befogenheter

1 § När en myndighet hanterar säkrad egendom har myndigheten rätt att vidta de åtgärder beträffande egendomen som behövs för att egendomens värde ska bevaras och för att ändamålet med säkringen ska uppnås. Myndigheten har i det sammanhanget samma befogenheter som egendomens ägare. Myndigheten får dock inte väcka talan i domstol eller svara i mål om egendomen.

I paragrafen regleras den hanterande myndighetens rådighet över säkrad egendom. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1 och 3.2.4. Paragrafen har en förebild i 4 kap. 31 § utsökningsbalken.

Paragrafen kompletteras av den rådighetsavskärande bestämmelsen i 27 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken, som innebär att den enskilde förlorar sin rådighet över beslagtagen egendom om inte egendomen lämnas hos innehavaren. För annan säkrad egendom än beslag finns ingen motsvarande rådighetsavskärande bestämmelse, eftersom det i så fall rör sig om lösa saker som den enskilde ändå inte kan råda över på något sätt som äventyrar syftet med säkringsåtgärden. I samma utsträckning som den myndighet som hanterar egendom får rådighet över den, tappar alltså den enskilde sin rådighet. Rådighetsövergången sker direkt i och med att egendomen säkras.

Paragrafen kompletteras också av myndighetens vårdplikt som framgår i 1 kap. 6 §. Av den följer att myndighetens rådighet medför ett ansvar för egendomens vård.

Dessutom kompletteras paragrafen av proportionalitetsprincipen i 27 kap. 1 a § rättegångsbalken som gäller under hela den tid som ett beslag består. Proportionalitetsprincipen innebär att myndigheten när den utövar sina befogenheter ska beakta om de åtgärder som vidtas, eller inte vidtas, med egendomen kan vara till intrång eller annat men för den enskilde och om åtgärden trots det är proportionerlig.

Genom paragrafen har den myndighet som hanterar säkrad egendom stöd för att vidta samma förvaltningsåtgärder som egendomens ägare, vilket är nödvändigt för att vårdplikten ska kunna fullgöras. Myndigheten kan till exempel med stöd av bestämmelsen avbryta preskription av en beslagtagen fordran, bevaka fordringen i konkurs eller säga upp den till betalning. Om aktier har tagits i beslag kan myndigheten vid emission bevaka den rätt som är förenad med de beslagtagna aktierna. Har ett beslag skett av säljares rätt enligt av-

betalningskontrakt och fullgör inte köparen sin betalningsskyldighet, kan myndigheten låta återta egendomen enligt konsumentkreditlagen (2010:1846) respektive lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare m.fl. Beträffande avgifter som behöver betalas för att egendomen inte ska förlora i värde, se kommentaren till 1 kap. 6 §.

Om myndigheten hanterar samägd egendom har myndigheten, som utgångspunkt, samma rådighet som den delägare från vilken egendomen säkrades hade. I en sådan situation måste myndigheten emellertid beakta att säkringsåtgärden inte är riktad mot övriga delägare och att dessa har en på egendomsskyddet grundad rätt att inte drabbas av oproportionerliga begränsningar i sin äganderätt. Av detta följer att de åtgärder som myndigheten vidtar med stöd av bestämmelsen inte får bli för långtgående i relation till övriga delägars rätt att ha sin egendom i fred.

2 § Om den säkrade egendom som en myndighet hanterar är en andel som ger ett bestämmande inflytande i ett företag som företräds av en styrelse eller verkställande direktör, övertar myndigheten, om inget annat beslutas, omedelbart styrelsens och den verkställande direktörens behörighet och befogenhet. Myndigheten svarar i så fall för att styrelsens och den verkställande direktörens lagstadgade skyldigheter fullgörs.

I paragrafen regleras myndighetens rådighet när en andel som ger ett bestämmande inflytande i ett företag har säkrats. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1 och 3.2.4.

Paragrafen är ett komplement till den allmänna rådighet över säkrad egendom som följer av 1 §. I vissa företag har ägaren inte omedelbar rådighet över verksamheten utan rådigheten tillkommer i stället en styrelse eller verkställande direktör. Det gäller till exempel i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Om den säkrade egendomen är en andel som ger ett bestämmande inflytande i ett sådant företag övertar den hanterande myndigheten som huvudregel omedelbart i och med säkringen styrelsens och den verkställande direktörens behörighet och befogenhet. Det innebär att myndigheten kommer att kunna kalla till en stämma för att utse en ny styrelse, eller utse en syssloman med stöd av 5 § för förvaltningen av företaget. Myndigheten kommer i så fall också kunna göra nödvändiga ändringar i aktieboken och vidta andra relevanta åtgärder för att markera beslutet utåt.

Rådighetsövergången i de här fallen är bara en huvudregel. Den hanterande myndigheten kan besluta att styrelsen och den verkställande direktören behåller sin behörighet och befogenhet i de fall där det är lämpligt. Om den verksamhet som bedrivs i företaget är legitim och risken för att företagets tillgångar skingras bedöms som låg är den lämpligaste ordningen ofta att ingen rådighetsövergång sker enligt bestämmelsen. I ett välfungerande företag ligger det i företagsledningens intresse att inte skingra tillgångarna. Särskilt om företagsledningen är helt oberoende från den som drabbats av beslaget kan risken för att tillgångarna skingras oftast antas vara låg. En bedömning måste dock göras i det enskilda fallet, där risken för värdeförstöring genom att tillgångar skingras vägs mot intrånget i företagsägarnas verksamhet. I det sammanhanget måste det också beaktas att själva åtgärden att med tvång ta över ledningen av ett företag i sig kan medföra en risk för verksamheten och i förlängningen värdet av företaget.

Paragrafen blir endast tillämplig när den andel i företaget som har säkrats ger ett bestämmande inflytande i företaget. Vid säkrandet av en minoritetsandel gäller alltså endast den allmänna rådighetsövergången i 1 §. Den hanterande myndigheten tar i de fallen över rådigheten av den säkrade andelen – med det inflytande i företaget som det medför – men inte av företaget som sådant. Att endast säkrandet av en andel som ger bestämmande inflytande kan ge full rådighet över företaget är en följd av att något annat skulle strida mot övriga delägars egendomsskydd. Såvitt gäller aktiebolag ska det alltså vara fråga om att myndigheten genom säkring av aktier kontrollerar mer än 50 procent av rösterna för att paragrafen ska vara tillämplig.

Paragrafen blir tillämplig också i den situationen att flera andelar, som tillsammans blir en andel som ger ett bestämmande inflytande, har säkrats hos olika personer.

Proportionalitetsprincipen, som gäller för alla beslag, ska beaktas också om ett företag säkras. Av den följer att myndigheten – om inte den sittande styrelsen ska vara kvar – behöver agera skyndsamt för att tillse att en syssloman förordnas eller att en ny företagsledning utses på något annat sätt. På samma sätt som när det gäller samägd egendom (se kommentaren till föregående bestämmelse) måste myndigheten beakta att säkringsåtgärden inte är riktad mot minoritetsdelägare i företaget och att dessa har en på egendomsskyddet

grundad rätt att inte drabbas av oproportionerliga begränsningar i sin äganderätt.

I sista meningen anges att i de fall en myndighet övertar en styrelses eller verkställande direktörs behörighet och befogenhet övertar den också ansvaret för att deras lagstadgade skyldigheter fullgörs. Att så är fallet följer av vårdplikten och av att annan lag om hur egendom ska hanteras gäller utöver vad som anges i denna lag, men en påminnelse om det finns i den här bestämmelsen.

Underrättelser

3 § Om den säkrade egendom som en myndighet hanterar är en fordran eller en annan rättighet, ska gäldenären eller den som annars är förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än den hanterande myndigheten.

Om den säkrade egendomen är en sådan rättighet som avses i 7 kap. jordabalken eller en byggnad på ofri grund ska fastighetens ägare underättas. Om egendomen är en bostadsrätt underrättas bostadsrättsföreningen.

I paragrafen regleras underrättelser till den förpliktade när den säkrade egendomen består av en fordran eller en annan rättighet. Paragrafen ger uttryck för att denuntiationsprincipen gäller i fråga om säkrad egendom. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1 och 3.2.4.

Paragrafen motsvarar delvis tidigare 27 kap. 1 a § tredje stycket rättegångsbalken, som dock endast var tillämplig för penningbeslag. Paragrafen har också en förebild i 6 kap. 3 § utsökningsbalken. Åtgärderna som ska vidtas enligt bestämmelsen ska ske utan dröjsmål när säkringen sker. Det följer av att myndigheten annars inte kan uppfylla sin vårdplikt.

Denuntiationen skyddar tredje man från att ingå avtal om egendom som myndigheter har intresse av att förverka. Genom denuntiationen skyddas också egendomen från att dess innehavare omöjliggör eller försvårar ett senare förverkande genom att överlåta den. Denuntiationen hindrar att en sakrättsligt giltig överlåtelse av egendomen kan ske efter beslaget. En förvärvare av egendomen kommer i

princip inte att kunna hävda god tro om denuntiation har skett före överlåtelsen.¹

I *första stycket* anges att om den säkrade egendomen är en fordran eller en annan rättighet ska gäldenären eller den som annars är förpliktad meddelas ett förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än den myndighet som hanterar egendomen. En förutsättning för att ett sådant förbud ska meddelas är att någon faktiskt är förpliktad. Beträffande kryptovalutor är det sällan fallet och något förbudsmeddelande ska i så fall inte skickas. Inte heller immateriella rättigheter som varumärkesrätt eller patenträtt innebär någon förpliktelse, varför inget förbudsmeddelande ska skickas om sådan egendom säkras. I stället blir registerföring enligt exempelvis 4 § den säkringsåtgärd som ska vidtas för den typen av rättigheter.

I *andra stycket* anges att om den säkrade egendomen är en sådan nyttjanderätt som avses i 7 kap. jordabalken eller en byggnad på ofri grund ska fastighetsägaren underrättas. De rättigheter som nämns där är arrende, hyra, tomträtt och annan nyttjanderätt samt servitut och rätt till elektrisk kraft, om rättigheten har upplåtits genom avtal. Bestämmelsen i andra stycket lär sällan vara tillämplig eftersom den typen av nyttjanderätter ofta inte är lämpliga att ta i beslag. Hyresrätter till exempel är ofta inte överlåtbara och kommer av det skälet eller på grund av beneficiereglerna i 5 kap. sällan att beslagas.² Servitut kan inte lösgröras från den härskende fastigheten. Ett separat beslag av ett servitut är därför olämpligt. Ett beslag av ett servitut kommer dock kunna avse den härskende fastigheten tillsammans med servitutet. I så fall blir bestämmelsen tillämplig.

Ifall fastighetsägaren ska underrättas får den hanterande myndigheten i första hand rikta en sådan underrättelse till den som är inskriven som lagfaren ägare i fastighetsregistret. Gör någon annan anspråk på fastigheten bör även denne underrättas.

Om den säkrade egendomen är en bostadsrätt underrättas bostadsrättsföreningen. Lagstiftningsarbete pågår om ett register för bostadsrätter. Om ett sådant införs kommer registerföring att bli

¹ I Millqvist, Göran, 2025, Sakrättens grunder, Norstedts Juridik, Juno version 10, finns en tabell som visar sakrättsmomenten för olika sorters egendom, se s. 165–168. Jämför även 3 kap. 31 § och 1 kap. 10 § skuldebrevslagen, 1–3 §§ gåvolagen samt rättsfallen NJA 1993 s. 560 (gåva av bostadsrätt), NJA 1971 s. 66 (överlåtelse av bostadsrätt) och NJA 1988 s. 257 (överlåtelse av kommersiell hyresrätt).

² Jämför NJA 1986 s. 68.

den relevanta åtgärden att vidta i stället för, eller tillsammans med, denuntiation av föreningen.

När säkringsåtgärden upphör behöver givetvis fastighetsägaren respektive bostadsrättsföreningen underrättas även om detta. En bestämmelse om det finns i 6 § förordningen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

4 § Om det förs ett register över den typ av egendom som har säkrats, får den myndighet som har säkrat egendomen underrätta registerhavaren om myndighetens rådighet och ägarens förlorade rådighet över egendomen.

Registerhavaren ska anteckna rådighetsinskränkningen i registret.

Första och andra styckena gäller om det inte finns motsvarande bestämmelser om registrering av beslag i lag eller annan författning.

I paragrafen anges vilka åtgärder som ska vidtas om det förs ett register över den typ av egendom som har säkrats. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1 och 3.2.4. För sådan egendom anges i *första stycket* att myndigheten får underrätta registerhavaren när egendomen säkras. I *andra stycket* anges att registerhavaren ska anteckna rådighetsinskränkningen i registret.

Bestämmelser av motsvarande innebörd finns i ett antal andra lagar, exempelvis i fråga om fastigheter, skepp och skeppsbygge, luftfartyg, immateriella rättigheter som patent, registrerade varumärken och mönster. I de fall där det inte finns någon sådan reglering om verkan av beslag för ett visst register gäller i stället den här paragrafen. Det kan till exempel handla om domännamn, fordon och fartyg. Paragrafen är alltså subsidiär till andra bestämmelser om registrering, vilket framgår i *tredje stycket*.

I andra lagar med bestämmelser om att beslag ska registreras är det obligatoriskt för den hanterande myndigheten att utan dröjsmål anmäla beslaget till den registeransvarige när säkringen sker. Den här subsidiära bestämmelsen är dock fakultativ för myndigheten. Den hanterande myndigheten får föra in beslaget i registret, och i så fall ska registerhavaren anteckna rådighetsinskränkningen i registret. En sådan åtgärd är dock inte alltid nödvändig. En registrering i fordonsregistret medför till exempel ingen äganderättspresumption, utan det sakrättsligt relevanta momentet för en avyttring av ett fordon är en besittningsövergång. En sådan kan inte ske om fordonet är säkrat genom att den hanterande myndigheten förvarar det. Den hanterande myndigheten kanske därför inte har något behov av att registrera ett

beslag av ett fordon för att hålla fordonet säkert. Syftet med registermarkeringar enligt bestämmelsen ska vara att skydda egendomen från att dess innehavare omöjliggör eller försvårar ett senare förverkande genom att exempelvis överlåta den. Syftet är också att skydda tredje man från att ingå avtal om egendom som myndigheter har intresse av att förverka.

I vissa fall, som regleras i annan lag och alltså träffas av tredje stycket, är registermarkeringen eller anmälan om registrering ett hinder för att en sakrättsligt giltig överlåtelse ska kunna ske, till exempel i fråga om skepp, luftfartyg och finansiella instrument. Om registrering har skett kommer alltså sådan egendom alltid att kunna förverkas hos den registrerade ägaren, även om denne har försökt överlåta egendomen efter beslaget. I de fall registermarkeringen inte medför en äganderättspresumtion krävs att egendomen säkras på något annat sätt (genom denuntiation eller besittning) för att hindra att den godtroshet förverkas.

När säkringsåtgärden upphör behöver givetvis registerhavaren underrättas även om detta och markeringen tas bort. En bestämmelse om det finns i 7 § förordningen om säkrad och förverkad egendom.

Syssloman

5 § Om det finns skäl för det, får den myndighet som hanterar säkrad egendom utse en syssloman för att förvalta den.

Sysslomannen har samma rådighet över och ansvar för egendomen som den myndighet som har utsett sysslomannen, om inget annat beslutas. Sysslomannen får dock inte fatta beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande av egendom enligt 8 och 9 §§.

I paragrafen finns regler om att utse en syssloman för att förvalta säkrad egendom. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1.

I *första stycket* anges att den myndighet som hanterar säkrad egendom får utse en syssloman för att förvalta egendomen, om det finns skäl för det. Sådana skäl kan vara att den egendom som ska hanteras är svår att förvalta. Det kan till exempel handla om företag, kryptotillgångar, finansiella instrument, levande djur eller vissa typer av mer svårförvaltade fastigheter, exempelvis industri- eller jordbruksfastigheter. Det kan också finnas skäl att utse en syssloman om den enskilde aktivt försöker skingra eller sabotera egendomen, till exem-

pel om den enskilde vanvårdar sin fastighet, försöker ta bort fastighetstillbehör från fastigheten eller försöker tömma sitt bolag.

Det är i regel motiverat att utse en syssloman om en andel som ger ett bestämmande inflytande i ett företag ska tas i beslag för att säkra ett värdeförverkande, det vill säga när tanken är att driften av företaget ska fortsätta. Det kan också vara lämpligt att utse en syssloman om ett företag ska säkras i syfte att förverkas som brottsverktyg och avvecklingen av företaget kräver ställningstaganden till frågor som inte är okomplicerade.

I *andra stycket* anges att den som utses till syssloman har samma rådighet över och ansvar för egendomen som den myndighet som har utsett sysslomannen, om inget annat beslutas. Sysslomannen får dock inte fatta beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande av egendom.

Rådighetsövergången innebär att sysslomannen kan vidta samma förvaltningsåtgärder som myndigheten enligt 1 §, och har samma skyldighet att vårda egendomen som myndigheten enligt 1 kap. 6 §. Sysslomannen är givetvis också skyldig att följa regler i annan författning om hur egendomen ska hanteras. I övrigt finns inga särskilda bestämmelser om innehållet i sysslomannens uppdrag, utan det är beroende av den egendom som förvaltningen avser. I vårdplikten i 1 kap. 6 § ligger att egendomen ska skötas tillfredsställande, att avkastning i förekommande fall ska fortsätta att genereras och att förvaltningsåtgärderna inte ska vara oproportionerligt dyra. Sysslomannen övertar också ansvaret att beakta den enskildes synpunkter om egendomsförvaltningen.

När det gäller företag som har säkrats innebär rådighetsövergången att sysslomannen omedelbart tar över den behörighet och befogenhet som tidigare har tillkommit styrelsen och den verkställande direktören (jämför 2 §).

Möjligheten att utse en syssloman är ett komplement till möjligheten att anlita en annan privat aktör för egendomsförvaltningen. Den senare möjligheten finns alltid för myndigheten utan att detta kommer till särskilt uttryck i någon bestämmelse. Myndigheten kan således anlita ett privat företag för att förvara eller på något annat sätt sköta säkrad egendom – exempelvis ett lager, ett stall eller ett båtvarv. Något sysslomannaförordnande behövs inte för det.

Att utse en syssloman kan däremot vara motiverat när det krävs en mer aktiv egendomsförvaltning, innefattande ställningstaganden

till olika typer av frågor som löpande uppkommer under förvaltnings-tiden. I så fall kan sysslomannen agera mer självständigt än vad en annan privat uppdragstagare kan. Om egendom exempelvis lämnas till en depositarie får denne inte någon annan rådighet än enligt av-talet. En syssloman däremot kommer kunna agera mer fritt och vidta de förvaltningsåtgärder som är lämpliga i det enskilda fallet.

Sysslomannens befogenhet är begränsad på så sätt att denne inte får fatta beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande. Det ligger emellertid i sysslomannens uppdrag att uppmärksamma myn-digheten på sådana förhållanden som kan utlösa behov av en förtida försäljning eller behov av att oskadliggöra egendomen i förtid. Om initiativet kommer från någon annan än sysslomannen eller myndig-heten är det i regel lämpligt att sysslomannen tillfrågas inför ett even-tuellt beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande av egendo-men. När en myndighet har fattat ett beslut om förtida försäljning ankommer det på sysslomannen att bestämma de närmare formerna för försäljningen och genomföra den.

6 § Den som utses till syssloman ska ha den insikt och erfarenhet som uppdraget kräver samt även i övrigt vara opartisk och lämplig för uppdraget.

Om sysslomannen utses för att förvalta ett företag för fortsatt drift, ska det vid bedömningen av hans eller hennes lämplighet särskilt beaktas om han eller hon har erfarenhet av att i egenskap av konkursförvaltare fortsätta driva rörelse för ett konkursbos räkning enligt 8 kap. 2 § kon-kurslagen (1987:672), eller har någon annan motsvarande erfarenhet.

I paragrafen regleras vem som får utses till syssloman. Paragrafen har förebilder i 7 kap. 1 § första stycket konkurslagen (1987:672) och 2 kap. 15 § lagen (2022:984) om företagsrekonstruktion. Över-vägandena finns i avsnitt 6.6.1.

I *första stycket* anges att sysslomannen ska ha den insikt och er-farenhet som uppdraget kräver samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget. Den krets av personer som kan komma i fråga är inte be-gränsad till något formellt krav på en viss utbildning, examen eller motsvarande. Vem som är lämplig för uppdraget är beroende av vil-ken typ av egendom som ska förvaltas. För vissa typer av egendom kan det vara lämpligt om sysslomannen är ekonom eller jurist, medan det för andra typer av egendom kan vara lämpligt om sysslomannen är till exempel fastighetsförvaltare, värdepappershandlare, jägmästare eller finansiell rådgivare. Det avgörande är att sysslomannen har er-

farenhet av att förvalta den typ av egendom som uppdraget avser, och att sysslomannens opartiskhet inte av något skäl kan ifrågasättas.

Den myndighet som har utsett sysslomannen är att betrakta som sysslomannens huvudman. Även om sysslomannen har en självständig roll vid utförandet av sitt uppdrag behöver han eller hon agera lojalt mot uppdragsgivaren. Men sysslomannen behöver ändå beakta synpunkter från egendomens ägare eller rättighetshavare. Dessa personer påverkas av sysslomannens åtgärder och kan ha välgrundade uppfattningar om vad som är en lämplig förvaltning av egendomen. Det är därför viktigt att sysslomannen intar en självständig och opartisk hållning och att han eller hon beaktar både den enskildes, statens och eventuella rättighetshavares intressen.

Den person som förordnas behöver också ha tillräckligt med tid för uppdraget. Om egendomen som ska förvaltas finns på en bestämd plats och kräver en fysisk närvaro för förvaltningen, kan det ofta vara lämpligt att den som utses till syssloman är verksam i närheten av den plats där egendomen finns.

Sysslomannen har rätt till ersättning för resor och tidsspillan (se 7 §).

I *andra stycket* anges att om sysslomannen utses för att förvalta ett företag för fortsatt drift ska det vid lämplighetsbedömningen särskilt beaktas om han eller hon har erfarenhet av att fortsätta driva en rörelse för ett konkursbos räkning i egenskap av konkursförvaltare, eller någon annan motsvarande erfarenhet. Det ska alltså vara fråga om en person som, förutom allmänna juridiska kunskaper, besitter företagsekonomiska insikter, kunskaper om bokföring och redovisning samt kännedom om och vana vid olika affärsjuridiska uppdrag. Personen bör också förfoga över en väl utvecklad kontorsorganisation och ha insikter i straffrättsliga frågor. Allt detta är betydelsefullt vid den här typen av uppdrag.

Den som utses till syssloman för att förvalta företag för fortsatt drift bör i regel ha relevant erfarenhet som förvaltare av driftskonkurs eller motsvarande. Exempel på erfarenhet som den som konkursförvaltare har är tidigare erfarenhet av företagsrekonstruktion, likvidation eller av att ha bistått en annan konkursförvaltare vid en driftskonkurs. Det skulle också kunna vara så att företaget som ska förvaltas är verksamt inom en viss bransch och att den föreslagne sysslomannen har god kännedom om affärsförhållandena på just det området.

Om företaget inte ska förvaltas för fortsatt drift, utan ska avvecklas, är erfarenheter som konkursförvaltare fortfarande relevanta – men i så fall är det inte nödvändigt att den som utses till syssloman har erfarenhet av att fortsätta driva en rörelse för ett konkursbos räkning.

Om myndigheten inte längre har behov av en syssloman för egendomsförvaltningen kan han eller hon entledigas. Detsamma gäller om myndigheten inte är nöjd med sysslomannens arbete eller om sysslomannen begär att bli entledigad. Något särskilt stadgande om detta har inte ansetts nödvändigt.

7 § Sysslomannen har rätt att få skäligt arvode och ersättning för de utgifter som uppdraget har krävt. Beslut om detta fattas av den myndighet som hanterar egendomen. Staten ska stå för kostnaderna.

Paragrafen reglerar sysslomannens arvode. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1.

I paragrafen anges att sysslomannen har rätt att få skäligt arvode och ersättning för de utgifter som uppdraget har krävt. Arvodet prövas av den myndighet som hanterar egendomen. Kostnaden för sysslomannen stannar på staten. I 6 kap. 1 § framgår att beslutet får överklagas till domstol, och i 2 § förordningen om säkrad och förverkad egendom framgår att sysslomannen under vissa förutsättningar kan få förskott på arvodet.

Att arvodet ska vara skäligt innebär att det ska bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning. Sysslomannen har också rätt till ersättning för sådana utgifter som har varit nödvändiga för att utföra uppdraget, exempelvis kostnader för resor, transport och olika typer av avgifter.

Det åligger sysslomannen att ge in en kostnadsräkning som är tillräcklig tydlig för att myndigheten ska kunna pröva begäran om arvode och ersättning. Om räkningen är alltför schabloniserat utformad eller inte innehåller någon tydlig beskrivning av vilka åtgärder som sysslomannen har vidtagit kan det leda till att myndigheten sätter ner arvodet, eftersom den i så fall inte har tillräckligt underlag för att bedöma arvodesbegäran.

Försäljning och oskadliggörande av säkrad egendom

8 § En myndighet som hanterar säkrad egendom får omedelbart sälja egendomen om

1. den inte kan vårdas utan fara för att den hastigt faller i värde eller förstörs,
2. vården av den är förenad med alltför stora svårigheter eller kostnader, eller
3. det annars finns särskilda skäl.

Egendomens ägare och den som annars har rätt till egendomen ska få tillfälle att yttra sig innan egendomen säljs, om det är möjligt.

Paragrafen innehåller regler om förtida försäljning av säkrad egendom. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.5.

Paragrafen motsvarar delvis tidigare 4 § 1974 års förfarandelag, 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen (2024:710) och 3 kap. 12 § kustbevakningslagen (2019:32). Paragrafen har också förebilder i 16 kap. 14 § tredje stycket utsökningsbalken och 25 § förvaltningslagen (2017:900).

I *första stycket* anges förutsättningarna för att omedelbart sälja säkrad egendom. Det får ske om egendomen inte kan vårdas utan fara för att den hastigt faller i värde eller förstörs, om vården av den är förenad med alltför stora avgifter eller kostnader, eller om det annars finns särskilda skäl.

Regleringen i första punkten kan förstås tillämpas på färskvaror, men även andra typer av egendom kan falla i värde av långvarig förvaring. Det kan handla om elektronik, fordon, modebetonade accessorer, kryptotillgångar eller vissa sorters aktier.

Regleringen i andra punkten kan tillämpas på exempelvis levande djur, föremål som kräver förvaring i en särskild miljö för att inte förlora sitt värde, skepp och luftfarkoster. Kostnaderna bör ställas i relation till varans värde och den tid som beslaget kan förväntas bestå. Frågan om en förtida försäljning är motiverad för att egendomen kräver alltför kostsam vård måste alltid bedömas med hänsyn till egendomens värde och med beaktande av de olägenheter som skulle följa av en försäljning om säkringen senare upphävs.

Regleringen i tredje punkten innebär att det även i andra situationer kan vara motiverat att sälja egendomen i förtid. Så kan vara fallet exempelvis om egendomen är typiskt säsongsbetonad eller om ägaren begär att den ska säljas i förtid. Tredje punkten öppnar också för att en kombination av omständigheter kan göra att en försäljning

är lämplig. En bil till exempel faller i värde av att stå flera år i garage. Med beaktande av kostnaden för garageplatsen kan en förtida försäljning vara ändamålsenlig, om det av allt att döma verkar som att beslaget kommer att bestå under lång tid. Den enskildes uppfattning har förstås också stor betydelse som tillkommande omständighet i de fall där inte ordalydelsen i första eller andra punkten helt medger en försäljning. Ytterligare exempel på när det kan finnas särskilda skäl är om den enskilde inte går att nå trots flera försök, eller om egendomen är riskfylld att förvara – det kanske handlar om varor som läcker ur sitt emballage och därigenom vållar arbetsmiljöproblem eller skapar särskilda risker för brand eller explosion.

Den myndighet som säljer egendom behöver alltid förhålla sig till eventuell lagstiftning med särskilda regler om försäljning av vissa varor, exempelvis vapen eller andra varor som kräver tillstånd.

I *andra stycket* anges att egendomens ägare och den som annars har rätt till egendomen ska få tillfälle att yttra sig innan egendomen säljs, om det är möjligt. Att så ska ske följer redan av allmänna förvaltningsrättsliga regler, men tydliggörs här.

Myndigheten ska alltid göra en nyanserad bedömning av om någon egendom ska säljas i förtid eller inte. I den bedömningen behöver synpunkter från egendomens ägare eller innehavare tillmätas stor vikt.

Om den enskilde motsätter sig en förtida försäljning ska möjligheten till försäljning användas restriktivt. Den enskilde har dock inte något veto mot försäljning. Om egendomen ska säljas i förtid eller inte i en sådan situation är avhängigt av karaktären av och styrkan i de skäl som den enskilde åberopar för att motsätta sig försäljningen, sett i relation till kostnaderna för förvaringen av egendomen och den tid som beslaget kan förväntas bestå. I den situationen att den enskilde gör gällande att ett föremål har ett affektionsvärde, är svårt att ersätta eller av något annat skäl har stor betydelse ska den uppfattningen tillmätas särskild vikt. Särskild försiktighet ska också iaktas när det gäller fast egendom, bostadsrätter och företag. Att sälja en fastighet eller bostadsrätt i förtid bör endast komma i fråga i undantagsfall och om det har säkerställts att inte någon nyttjanderättshavare, exempelvis en hyresgäst eller arrendator, drabbas negativt av försäljningen.

Om den enskilde motsätter sig en förtida försäljning utan att lämna någon förklaring till det eller om förvaltningskostnaderna är oproportionerligt höga, bör egendomen många gånger kunna säljas

trots att den enskilde motsätter sig det. Om det enda skälet till att förtida försäljning övervägs är att kostnaderna för förvaltningen är höga – exempelvis vid förvaring av levande djur – ska myndigheten dock alltid fråga sig om det finns utrymme att lämna egendomen i den enskildes vård i stället för att genomföra försäljningen.

Om den enskilde tvärtom önskar en förtida försäljning ska myndigheten lägga stor vikt det. En förtida försäljning är nämligen i många fall den mest effektiva förvaltningen. På så sätt byts en tillgång som kräver förvaring eller annan vård ut mot en köpeskilling som sätts in på ett räntebärande konto. För den som drabbas av ett beslag som pågår under lång tid är detta många gånger att föredra framför att egendomen står i lager och sjunker i värde. I de fall där beslaget hävs har den personen i princip aldrig rätt till ersättning för att egendomens värde har sjunkit under förvaringen (med undantag för när myndigheten har orsakat en skada genom fel eller försummelse). När beslaget kan förväntas bestå länge finns det således starka incitament för den enskilde att låta egendomen säljas i förtid. Det är viktigt att den enskilde har den information som behövs för ett ställningstagande och att han eller hon i förekommande fall informeras om att en förtida försäljning kan vara till hans eller hennes fördel. Myndigheten är dock inte skyldig att sälja i förtid för att den enskilde begär det, utan ska alltid göra en självständig bedömning av om det är lämpligt.

Begränsningen till att den enskilde ska få yttra sig ”om det är möjligt” innebär att det inte behöver ske om personen är okänd eller inte går att nå. Det den enskilde ska få yttra sig över är själva försäljningsfrågan och det underlag som ligger till grund för att den frågan har väckts. Om myndigheten är tveksam till om det är möjligt att höra den enskilde ska den göra försök att nå honom eller henne.

9 § En myndighet som hanterar säkrad egendom får omedelbart oskadliggöra egendomen om

1. den inte kan säljas enligt 8 §,
2. den kan befaras komma till brottslig användning, eller
3. det annars finns särskilda skäl.

Egendomens ägare och den som annars har rätt till egendomen ska få tillfälle att yttra sig innan egendomen oskadliggörs, om det är möjligt och inte är uppenbart obehövligt.

Paragrafen innehåller regler om förtida oskadliggörande av säkrad egendom. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.5.

Paragrafen motsvarar delvis tidigare 5 § 1974 års förfarandelag, 8 kap. 12 § tullbefogenhetslagen, 3 kap. 12 § kustbevakningslagen och tidigare 19 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen). Den har också en motsvarighet i 25 § förvaltningslagen.

I *första stycket* anges förutsättningarna för att omedelbart oskadliggöra säkrad egendom. Det får ske om egendomen inte kan säljas enligt 8 §, om den kan befaras komma till brottslig användning eller om det annars finns särskilda skäl. Vad som avses med oskadliggörande framgår av 10 §.

Regleringen i första punkten kan endast tillämpas på sådan egendom där något av rekvisiten i 8 § är uppfyllt. Det ska alltså handla om egendom som riskerar att falla i värde, är svår att förvalta eller där det annars finns särskilda skäl för en omedelbar försäljning. Om den myndighet som hanterar sådan egendom bedömer att den inte kan säljas kan myndigheten i stället oskadliggöra egendomen. Det kan exempelvis handla om egendom som inte har något marknadsvärde eller kräver särskilt tillstånd för innehav. Det kan även vara livsmedel eller kosmetiska produkter, vilkas ofarlighet inte kan garanteras.

Regleringen i andra punkten kan tillämpas på all säkrad egendom som kan befaras komma till brottslig användning. Det kan vara narkotika, narkotikaklassade läkemedel, dopningsmedel, vapen, sprängämnen, sprängämnesprekursorer och liknande. Varor som är föremål för immaterialrättsbrott, till exempel varor med falska varumärken, är ett annat exempel.

Regleringen i tredje punkten kan tillämpas om förutsättningarna i de ovanstående punkterna inte är uppfyllda men det ändå finns särskilda skäl för att egendomen oskadliggörs i förtid. Det kan exempelvis röra sig om varor som myndigheten inte kan förvara utan särskild fara för miljön, arbetsmiljön eller risk för att egendomen angrips av skadedjur. Det kan också vara varor som är av lågt ekonomiskt värde eller annat värde för ägaren, som exempelvis använt förpackningsmaterial. Ett annat exempel är egendom som är olämplig för försäljning och som ägaren inte önskar få tillbaka.

I *andra stycket* anges att egendomens ägare och den som annars har rätt till egendomen ska få tillfälle att yttra sig innan egendomen oskadliggörs, om det är möjligt och inte är uppenbart obehövligt. Att så ska ske följer redan av allmänna förvaltningsrättsliga regler, men tydliggörs här. Om den enskilde motsätter sig ett förtida oskadliggörande ska möjligheten till det användas restriktivt. Myndigheten

måste beakta att ett oskadliggörande är en definitiv åtgärd och den verkan det kommer att ha för den enskilde.

Den enskilde behöver bara få tillfälle att yttra sig om det inte är uppenbart obehövt. Om ett yttrande inte kan tillföra något – till exempel i fråga om narkotika, läckande eller jästa varor eller explosiva varor som är riskfyllda att förvara – får myndigheten förstöra varorna utan att höra den enskilde. Den enskilde måste dock få information om den åtgärd som har vidtagits. Om det inte går att höra eller informera den enskilde, exempelvis för att myndigheten inte vet vem det är, behöver den inte göra det.

10 § Oskadliggörande enligt 9 § ska ske genom att myndigheten förstör egendomen. Oskadliggörande får dock även ske genom att myndigheten beslutar att behålla egendomen om den

1. utgörs av lösöre,
 2. behövs i myndighetens egen verksamhet och
 3. inte är förenad med någon särskild rätt.
- I beslutet ska det närmare anges vilken egendom som omfattas.

I paragrafen regleras hur egendom får oskadliggöras i förtid. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.10.

Paragrafen motsvarar delvis tidigare 5–6 §§ 1974 års lag och tidigare 19 § smugglingslagen.

I *första stycket* anges hur ett förtida oskadliggörande ska gå till. Det kan ske antingen genom att myndigheten förstör egendomen eller beslutar att behålla den. Att lämna egendomen till återvinning eller second hand täcks av att förstöra den. Att behålla egendomen utgör, i den här lagens mening, ett oskadliggörande trots att egendomen i den situationen finns kvar.

Oskadliggörandet går ut på att egendomen inte längre ska vara förenad med någon fara eller risk, exempelvis för att komma till brottslig användning. Myndigheten får bara besluta att behålla egendomen om den utgörs av lösöre, behövs i myndighetens egen verksamhet och inte är förenad med någon särskild rätt. Annars ska den förstöras.

Lösöre är individuellt bestämda, fysiska naturligt flyttbara saker. Det kan handla om fordon, levande djur, narkotika, elektronik, förpackningsmaterial och så vidare. Kontomedel, värdepapper, immateriella rättigheter, fastigheter och bostadsrätter är exempel på sådant som inte är lösöre.

Med att egendomen behövs i myndighetens egen verksamhet i andra punkten avses att myndigheten själv har användning för egendomen i den verksamhet som myndigheten har i uppgift att bedriva. Tullverket har till exempel användning för emballage och kan behålla den typen av saker. Polisen kan ha användning för mobiltelefoner och hårddiskar för att ta ut reservdelar till tömningar, och för kläder och accessoarer till spaningsverksamheten. I myndigheternas utbildningsverksamhet kan det behövas narkotika, vapen, dopningsmedel och annat material för exempelvis träning av spårhundar och utbildning av personal. Material kan också behövas för forensiska ändamål och i myndigheternas referenssamlingar, exempelvis narkotika, vapen, förfälskade pengar och dokument med mera.

I tredje punkten anges att egendomen inte ska vara förenad med någon särskild rätt. Det ska alltså inte vara egendom som tredje man har intresse i. Myndigheterna ska inte behålla belånad egendom och deras behållande av egendom får inte medföra en inskränkning i någons egendomsskydd.

I *andra stycket* beskrivs hur myndigheternas beslut om att behålla egendom som ska oskadliggöras ska gå till. I beslutet behöver det anges vilken egendom som omfattas. Beslutet behöver vara skriftligt och kunna granskas i efterhand. I övrigt ställs inga formella krav på beslutet – det är ett internt beslut hos myndigheten och det är ingen enskild som är part i frågan.

När myndigheten har oskadliggjort egendom genom att använda den i sin egen verksamhet företräder myndigheten staten som ägare av egendomen. Det innebär att om myndigheten vill göra sig av med egendomen, exempelvis för att den inte längre behövs i verksamheten, kan myndigheten göra det. Då kan myndigheten göra sig av med egendomen på det sätt som den anser är lämpligt, till exempel genom att förstöra den.

4 kap. Förvaltning av egendom som har tillfallit staten

1 § Egendom som har tillfallit staten ska säljas av den myndighet som hanterar den. Om det är olämpligt att egendomen säljs, eller om den inte går att sälja, ska den oskadliggöras.

I paragrafen regleras vad som ska ske med egendom som har tillfallit staten. Paragrafen motsvarar tidigare 6 § 1974 års förfarandelag.

Egendom som har tillfallit staten, antingen för att den har förverkats eller för att det inte har gått att återföra den till ägaren, ska som huvudregel säljas av den myndighet som förvarar den. Om det är olämpligt att den säljs ska den i stället oskadliggöras (hur det går till anges i 2 §). I att det är olämpligt att den säljs ligger att den i så fall kan befaras komma till brottslig användning. Det kan också handla om egendom som inte bör komma ut på en öppen marknad, till exempel egendom som kan medföra säkerhetsrisker. Dessutom kan det handla om egendom som det är olämpligt att en myndighet säljer, exempelvis egendom med drogromantiska eller antidemokratiska budskap, piratkopior etcetera.

Myndigheten får sälja egendomen på det sätt som är lämpligt i det enskilda fallet. Många gånger är offentlig auktion en lämplig ordning. Men det kan också vara lämpligt att sälja egendomen genom annonsering eller genom en mäklare. Myndigheten ska sträva efter att få en så hög försäljningslikvid som möjligt, och samtidigt genomföra försäljningen korrekt och sakligt utan att gynna någon intressent framför någon annan.

2§ Vid oskadliggörande enligt 1 § gäller 3 kap. 10 §.

I paragrafen regleras hur egendom som har tillfallit staten får oskadliggöras. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.10.

Paragrafen motsvarar delvis tidigare 5 och 6 §§ 1974 års lag samt tidigare 18 § lagen om straff för smuggling.

Oskadliggörandet ska ske på det sätt som anges i 3 kap. 10 §. För ytterligare kommentarer hänvisas till författningskommentaren till den paragrafen.

3 § Försäljning av egendom som har tillfallit staten sker för statens räkning. Om egendomen som har tillfallit staten består av pengar, ska beloppet redovisas till staten.

Av statens årliga intäkter från försäljningar av förverkad egendom ska 30 procent tillföras Brottsofferfonden.

I paragrafen regleras vad som händer med intäkter från försäljningar av statens egendom. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.10. Paragrafen motsvarar delvis tidigare 8 § första stycket och 10 § 1974 års förfarandelag.

I *första stycket* framgår att försäljningar av egendom som har tillfallit staten sker för statens räkning. När säkrad egendom säljs i för-

tid tillämpas i stället 1 kap. 5 §. Om egendomen som har tillfallit staten består av pengar ska beloppet redovisas till staten.

I *andra stycket* anges att av statens årliga intäkter från försäljningar av förverkad egendom ska 30 procent tillföras Brottsofferfonden. Bestämmelsen träffar enbart försäljningsintäkter, inte intäkter från förverkanden i övrigt (som pengaförverkanden och värdeförverkanden).

5 kap. Utlämnande av egendom och ersättning till rättighetshavare

Utlämnande av egendom

1 § Om någon gör anspråk på egendom som är föremål för en sådan åtgärd som avses i 1 kap. 2 § 2–5, ska myndigheten som hanterar egendomen besluta att lämna ut egendomen om den som gör anspråk på egendomen är ägare eller rättighetshavare till egendomen och det är lämpligt att lämna ut egendomen till denne. Om egendomen redan har sålts eller förstörts, gäller vad som sägs i 2 §.

Om egendomen har reparerats eller på något annat sätt förbättrats, är den som gör anspråk på egendomen enligt första stycket skyldig att betala kostnaden för förbättringen innan egendomen lämnas ut. Om kostnaden inte betalas inom en månad efter det att en särskild uppmaning har delgetts rättighetshavaren, ska egendomen tillfalla staten.

Paragrafen reglerar utlämnande av egendom till rättighetshavare och någon som annars gör anspråk på den. Övervägandena finns i avsnitt 9.17.

Innehållet i paragrafen har överförts från tidigare 7 § 1974 års förfarandelag. Den är, liksom tidigare, tillämplig i fråga om egendom som har tagits i förvar som misstänkt stöldgods, egendom som har omhändertagits för att minska risken för trafikbrott, hävda beslag som ska lämnas ut till någon annan än målsäganden och egendom som har omhändertagits för att hindra fortsatt färd med fordon i vissa fall. Paragrafen är inte tillämplig på beslagtagna egendom i allmänhet eller egendom som har tillfallit staten. För beslagtagna egendom gäller i stället bestämmelser i 27 kap. 4 a och 8–8 b §§ rättegångsbalken som handlar om utlämnande till rättighetshavare.

I *första stycket* har ändringar gjorts som förtydligar vad den myndighet som hanterar egendomen ska pröva innan den lämnar ut den.

Ändringen i *andra stycket* är endast språklig.

Ersättning till ägare och rättighetshavare

2 § Om säkrad egendom har sålts eller oskadliggjorts till skada för ägaren eller rättighetshavaren, har denne rätt till ersättning. För egendom som har sålts lämnas dock inte ersättning med högre belopp än vad som har kommit in vid försäljningen. Om egendomen har förstörts, lämnas ersättning med ett skäligt belopp. I de fall som avses i 1 § andra stycket ska kostnaden för förbättringen räknas från ersättningen.

Ett krav på ersättning prövas av den myndighet som har sålt eller oskadliggjort egendomen.

Paragrafen innehåller regler om ersättning till ägare och rättighetshavare om säkrad egendom har sålts eller oskadliggjorts till skada för ägaren eller rättighetshavaren. Övervägandena finns i avsnitt 9.17.

Första stycket motsvarar delar av hittillsvarande 19 § smugglingslagen, 3 kap. 12 § kustbevakningslagen samt 8 kap. 13 § tullbefogenhetslagen. Paragrafen är tillämplig i fråga om all säkrad egendom, det vill säga även beslag. Eftersom paragrafen endast gäller säkrad egendom är den endast tillämplig när egendomen har sålts eller oskadliggjorts i förtid. En förutsättning är också att försäljningen eller oskadliggörandet har inneburit en skada för ägaren eller rättighetshavaren. Den typiska situationen när så kan vara fallet är om säkringsåtgärden hävs – exempelvis ett beslag av egendom där förverkandeyrkandet ogillas och egendomen därför ska lämnas tillbaka. Det kan också finnas situationer där någon som har en särskild rätt i egendomen lider skada av ett oskadliggörande eller en försäljning i förtid, trots att säkringsåtgärden inte hävs senare.

Har egendomen sålts i förtid ska ersättning betalas med högst vad som har kommit in vid försäljningen. Något avdrag för kostnader ska normalt inte göras. Ersättningen ska motsvara den skada som ägaren eller rättighetshavaren har drabbats av, dock som högst den köpeskillning som har flutit in. Om egendomen har förstörts lämnas ersättning med ett skäligt belopp, vilket normalt är ett belopp som motsvarar varans marknadsvärde vid den tidpunkt när beslaget skedde.

I fråga om vissa typer av rättigheter, exempelvis nyttjanderätter till fast egendom, kan det vara så att den ekonomiska skada rättighetshavaren lider av en förtida försäljning är större än vad som täcks av köpeskillningen. Som framgår i kommentaren till 3 kap. 8 § om förtida försäljning är en sådan försäljning olämplig i så fall.

I *andra stycket* framgår att ersättningsfrågan prövas av den myndighet som har sålt eller förstört egendomen.

3 § Om förverkande har skett av egendom som en kreditgivare i god tro har förvärvat en säkerhet i eller återtaganderätt till, får staten

1. erbjuda kreditgivaren att ta över egendomen mot att ersätta staten för den del av egendomens värde som överstiger fordran,

2. med kreditgivarens samtycke sälja egendomen med förbehåll för kreditgivarens rätt enligt avtalet, eller

3. sälja egendomen utan förbehåll för kreditgivarens rätt.

Om försäljningen sker med förbehåll för kreditgivarens rätt, svarar där- efter den som förvärvat egendomen för den ursprungliga gäldenärens skyl- digheter enligt avtalet. Om egendomen säljs utan förbehåll för kreditgiva- rens rätt, ska kreditgivaren få ersättning. Ersättning lämnas dock inte med ett högre belopp än vad som har kommit in vid försäljningen, med avdrag för kostnader för reparationer eller andra förbättringar.

Anspråk från kreditgivare ska tillgodoses i den ordning som gäller enligt förmånsrättslagen (1970:979).

I paragrafen anges hur staten ska förhålla sig till en kreditgivare som har en särskild rätt till egendom som har tillfallit staten. Övervägan- dena finns i avsnitt 9.17. Paragrafen har en delvis förebild i 9 kap. 10 § utskökningsbalken.

I *första stycket* framgår att paragrafen är tillämplig när förverk- ande har skett av egendom som en kreditgivare har en säkerhet i eller återtaganderätt till. Säkrad egendom träffas alltså inte av be- stämmelsen. En kreditgivares säkerhet i egendomen kan bestå av exempelvis en panträtt. Även förbehåll som uttrycks på något annat sätt än med ordet återtagandeförbehåll inbegrips, till exempel ägan- derättsförbehåll.

Endast särskilda rättigheter som består enligt 36 kap. 17 § brotts- balken och som kreditgivaren har förvärvat i god tro faller inom be- stämmelsens tillämpningsområde. Har rätten förverkat en särskild rätt enligt 36 kap. 17 § – exempelvis på grund av att rättighetshava- ren har förvärvat den i ond tro – blir bestämmelsen inte tillämplig. Prövningen av om rätten har förvärvats i god tro tar sikte på förhål- landena när förvärvet skedde. Om förvärvet skedde innan egendomen säkrades får kreditgivaren i regel anses ha varit i god tro, om inte kreditgivaren insåg eller borde ha insett att egendomen kunde för- verkas på grund av dess samband med brottslig verksamhet. Om för- värvet skedde efter att egendomen säkrades kommer kreditgivaren i princip inte att kunna åberopa god tro om säkringsåtgärden hade registrerats eller denuntierats på rätt sätt. Ondtroende rättighets- havare har inte rätt till det skydd som följer av bestämmelsen.

I första stycket anges också vad staten får göra om egendom har tillfallit staten och det finns en kreditgivare som i god tro har förvärvat en säkerhet i eller återtaganderätt till egendomen. Staten har i så fall tre handlingsalternativ. Staten får för det första erbjuda kreditgivaren att ta över egendomen mot att ersätta staten för den del av egendomens värde som överstiger kreditgivarens fordran. Det alternativet kan exempelvis vara lämpligt om kreditgivaren har återtaganderätt. För det andra får staten med kreditgivarens samtycke sälja egendomen med förbehåll för hans eller hennes rätt enligt avtalet. Detta borde passa bäst vid försäljning under hand. För det tredje får staten sälja egendomen utan förbehåll för kreditgivarens rätt. När den hanterande myndigheten väljer mellan de tre alternativen ska det alternativ väljas som är lämpligt i det enskilda fallet. Myndigheten behöver beakta kreditgivarens uppfattning om saken och att förverkandet inte är riktat mot kreditgivaren, utan att utgångspunkten är att värdet av dennes säkerhet inte ska urholkas av myndighetens åtgärd.

I *andra stycket* anges vad som gäller om staten säljer egendomen med förbehåll för kreditgivarens rätt. I så fall svarar egendomens förvärvare ensam för den ursprungliga betalningsskyldigheten enligt avtalet. Den ursprunglige gäldenären blir därigenom befriad från sina återstående förpliktelser. I *andra stycket* anges också att om staten i stället säljer rätten utan ett sådant förbehåll har kreditgivaren rätt till ersättning. Det kan vara lämpligt att bestämma ersättningen med utgångspunkt i vad som sägs i 9 kap. 10 § *andra stycket* utsökningsbalken, beroende på vad det är för typ av rätt kreditgivaren har. De reglerna anknyter till vad som skulle ha gällt om den enskilde hade velat fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid. Kreditgivarens rätt till ersättning kan dock som högst uppgå till köpeskillingen, det vill säga egendomens värde.

I *tredje stycket* framgår att anspråk från kreditgivare ska tillgodoses i den ordning som gäller enligt förmånsrättslagen (1970:979).

4 § Om någon i god tro har förvärvat en annan särskild rätt till egendom som har förverkats än en sådan som anges i 3 §, ska staten sälja egendomen med förbehåll för dennes rätt.

Om det är lämpligt får staten i stället sälja egendomen utan förbehåll för den särskilda rätten. Rättighetshavaren ska i så fall få ersättning för sin skada på grund av att rätten upphör.

I paragrafen anges vad som gäller när egendom som har tillfallit staten är förenad med någon annan särskild rätt än en säkerhet för en kreditgivarens anspråk (som regleras i 3 §). Övervägandena finns i avsnitt 9.17.

I *första stycket* framgår att om någon i god tro har förvärvat en annan särskild rätt till förverkad egendom än en sådan som anges i 3 §, ska staten sälja egendomen med förbehåll för den särskilda rätten. Liksom i 3 § måste det handla om en begränsad sakrätt som består enligt 36 kap. 17 § brottsbalken. Nyttjanderätter till fast egendom träffas av bestämmelsens tillämpningsområde. Huvudregeln är alltså att fast egendom ska säljas med förbehåll för de nyttjanderätter som gäller i egendomen.

Prövningen av om rätten har förvärvats i god tro tar sikte på förhållandena när förvärvet skedde. Om det var innan egendomen säkrades får rättighetshavaren i regel anses ha varit i god tro, om inte rättighetshavaren insåg eller borde ha insett att egendomen kunde förverkas på grund av dess samband med brottslig verksamhet. Om ett förvärv av en nyttjanderätt till fast egendom har skett efter att egendomen säkrades kommer rättighetshavaren inte att kunna åberopa god tro (enligt 18 kap. 1 och 3 §§ jordabalken).

I *andra stycket* framgår att staten får sälja egendomen utan förbehåll för den särskilda rätten om det är lämpligt. Det innebär att rätten upphör i samband med försäljningen. I så fall har rättighetshavaren rätt till ersättning för den skada som han eller hon drabbas av på grund av att rätten upphör. Undantaget i andra stycket är endast tillämpligt när det är lämpligt att försäljning sker utan förbehåll för rätten. Det kan handla om att rättighetshavaren godtar en sådan försäljning. Det kan också handla om att det inte går att sälja egendomen med förbehåll för rätten utan att det påverkar egendomens värde avsevärt negativt. Om rättighetshavaren drabbas av en skada på grund av en sådan åtgärd har han eller hon rätt till ersättning. I de situationerna är ersättningen inte begränsad till köpeskillingen. Exempel på situationer som kan träffas av bestämmelsen är om en lokalhyresgäst måste sägas upp för att försäljning ska ske och drabbas av flyttkostnader eller andra skador kopplat till att denne behöver skaffa en ersättningslokal. Skadeståndslagens (1972:207) principer om skyldighet för den skadelidande att begränsa sin skada gäller utöver bestämmelsen.

5 § Om det vid en försäljning av förverkad egendom har uppstått ett överskott efter att det belopp som förverkandet avser har betalats och anspråk från rättighetshavare har tillgodosetts, ska överskottet betalas till den som egendomen har förverkats från.

Paragrafen reglerar vad som gäller vid försäljningar av egendom som sakförverkas för att fullgöra ett värdeförverkande. Om det uppstår ett överskott i en sådan situation ska överskottet, efter att värdeförverkandet har fullgjorts och anspråk från rättighetshavare har tillgodosetts, betalas ut till förverkandesvaranden. Det som sägs i paragrafen gäller redan (se prop. 2023/24:144 s. 250), men anges nu i lag.

6 kap. Överklagande och bemyndigande

1 § Beslut som avses i 3 kap. 7–9 §§ och beslut om utlämnande och ersättning i 5 kap. 1–4 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I paragrafen anges vad som gäller vid överklagande av beslut som har fattats med stöd av lagen. Paragrafen motsvarar tidigare 9 § 1974 års förfarandelag. De beslut som får överklagas är beslut om ersättning till sysslomän, beslut om förtida försäljning eller oskadliggörande av egendom och beslut om utlämnande av egendom eller ersättning till rättighetshavare.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om

1. sättet för kungörande enligt 2 kap. 1–3 §§,
2. hur pengar redovisas till staten enligt 4 kap. 3 § och
3. myndigheters närmare hantering av egendom enligt denna lag.

Paragrafen motsvarar tidigare 11 § och en del av 10 § 1974 års förfarandelag. Den innehåller ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om sättet för kungörande enligt 2 kap. 1–3 §§, det vill säga i fråga om åtgärder för att nå ägaren till stöldgods, egendom som har omhändertagits för att minska risken för trafikbrott och hävda beslag som ska lämnas ut till någon annan än målsäganden. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela närmare föreskrifter om hur pengar ska redovisas till staten enligt 4 kap. 3 § och om myndigheters närmare hantering av egendom enligt denna

lag. Det sistnämnda kan avse hur myndigheterna ska oskadliggöra eller sälja egendomen och i fråga om vilken egendom ett oskadliggörande genom användning i den egna verksamheten kan bli aktuellt.

13.3 Förslaget till lag om tillägg till den upphävda lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet

Lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet innehåller bestämmelser om sådan inlåningsverksamhet som andra företag än institut enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti får driva. Det handlar bland annat om spar- och låneföreningar. Lagen upphävdes den 1 januari 2021 och det går därmed inte att bilda nya spar- och låneföreningar. Den upphävda lagen gäller dock enligt övergångsbestämmelser till lagen (2020:1026) om upphävande av lagen (2004:299) om inlåningsverksamhetslagen fortfarande för sådana ekonomiska föreningar som före ikraftträdandet var registrerade enligt lagen om inlåningsverksamhet och som inom ramen för en icke-finansiell verksamhet bedriver inlåningsverksamhet som riktar sig till medlemmar och som bidrar till finansieringen av föreningens verksamhet. Lagen är också tillämplig för ekonomiska föreningar som avses i punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2020:1025) om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

De spar- och låneföreningar som har valt att fortsätta sin verksamhet tillämpar den upphävda lagen om inlåningsverksamhet.

Lagen om inlåningsverksamhet innehåller inte några regler om uppgiftsskyldighet, men spar- och låneföreningar kan ha sådana uppgifter som omfattas av den skyldighet som följer av artikel 6.3 d i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. De kontor för återvinning av tillgångar som finns vid Polisen och Ekobrottsmyndigheten ska därmed ha möjlighet att begära ut information från spar- och låneföreningar. En ny lag som kompletterar den upphävda lagen om inlåningsverksamhet föreslås därför med bestämmelser om uppgiftsskyldighet, meddelandeförbud, straff för brott mot meddelandeförbudet och en reglering om bemyndigande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådana föreningar som fortfarande bedriver verksamhet enligt den upphävda lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet. I tillägg till vad som gäller enligt den lagen ska följande bestämmelser gälla.

Paragrafen innehåller upplysningar om lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av paragrafen framgår att lagen endast gäller för sådana föreningar som fortfarande bedriver verksamhet enligt den upphävda lagen om inlåningsverksamhet. Lagen gällde tidigare även aktiebolag, men övergångsbestämmelserna innebär att endast föreningar, så kallade spar- och låneföreningar, kan fortsätta bedriva sin verksamhet enligt den upphävda lagen.

Uppgiftsskyldighet

2 § En inlåningsverksamhet som bedrivs enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till föreningen om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för spar- och låneföreningar samt bestämmelser om bemyndigande. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av paragrafens *första stycke* framgår att en spar- eller låneförening är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polisen eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande (det vill säga ARO-kontor). Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 d.

Av *andra stycket* följer att uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form. Att uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål innebär att det finns ett skyndsamhetskrav när uppgifterna lämnas.

Meddelandeförbud

3 § Den som begär uppgifter enligt 2 § får besluta att inlåningsverksamheten samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 2 §

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska den som har beslutat om åtgärden besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av paragrafens *första stycke* framgår att den som kan begära uppgifter från föreningen, det vill säga Polisen och Ekobrottsmyndigheten, också kan besluta om meddelandeförbud beträffande att uppgifter har lämnats.

I paragrafens *andra stycke* anges att ett meddelandeförbud får meddelas om det krävs för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Så kan vara fallet om det av begäran till ARO-kontoret framgår att syftet med att begära ut uppgifterna kan riskeras om den som uppgifterna rör får vetskap om att information har lämnats till den andra staten. Det kan till exempel vara fallet om tillgångar riskerar att skingras eller om den som uppgifterna berör undanskaffar bevis eller annat så att en utredning inte kan drivas vidare mot den enskilde. Ett meddelandeförbud ska inte bestå längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. Det ska vara tidsbegränsat, men möjligt att förlänga om det finns behov av det.

I *tredje stycket* anges att ett beslut om meddelandeförbud ska upphöra att gälla om det inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. Den myndighet eller funktion inom en myndighet som är behörig att besluta om ett meddelandeförbud är också behörig att besluta att förbudet ska upphöra att gälla. Det behöver alltså inte vara samma beslutsfattare som beslutar om meddelandeförbud och om att förbudet ska upphöra.

Liknande bestämmelser om meddelandeförbud finns i ett antal lagar inom finansmarknadsområdet. För närmare kommentar, se prop. 2004/05:144 s. 196 f.

Straff

4 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot ett meddelandeförbud enligt 3 §.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ansvar. Den är utformad efter förebild i bland annat 1 kap. 7 § lagen (2024:1159) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar och 1 kap. 9 § lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering, som i sin tur är utformade efter förebild i 1 kap. 8 b § i den numera upphävda lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av bestämmelsen följer att den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot ett meddelandeförbud enligt 3 § kan dömas till böter. För en närmare kommentar, se prop. 2004/05:144 s. 196 f.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt 2 § ska lämnas.

I paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifterna i 2 § ska lämnas till Polisen och Ekobrottsmyndigheten kan det i föreskrift närmare anges i vilket format uppgifterna ska lämnas. Liknande bestämmelser finns i andra lagar med uppgiftsskyldighet, se till exempel 8 kap. 2 b § fjärde stycket lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument.

13.4 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

23 kap.

2 §

Under förundersökningen *ska det* utredas

1. vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om *det finns* tillräckliga skäl för åtal mot honom eller henne, och

2. om *det finns skäl* att begära egendom förverkad.

Under förundersökningen *ska målet även förberedas så att bevisningen kan presenteras i ett sammanhang vid huvudförhandlingen.*

En utredning enligt första stycket 2 behöver inte genomföras, om det med hänsyn till brottets allvar och karaktär inte är påkallat.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förundersökningen. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.2.

Paragrafens *första stycke* har delats in i punkter där den andra punkten är ny. Av den punkten framgår det att det under förundersökningen ska undersökas om det finns skäl att begära egendom förverkad. Genom tillägget klargörs att utredningsledaren eller åklagaren tidigt under förundersökningen även ska utreda om den misstänkte har brottsvinster, oförklarade tillgångar eller annan egendom som det finns skäl att begära förverkad. Det kan ske genom direktiv om att det till exempel ska genomföras en grundläggande finansiell utredning som sedan, beroende på vad utredningen visar, följs upp genom fördjupade utredningar och att egendom som påträffas hos den misstänkte säkras för ett framtida förverkande. Beroende på vilka fynd som görs i utredningen kan det bli aktuellt att antingen framställa yrkanden om förverkanden mot den misstänkte kopplade till brott som han eller hon åtalas för, eller att en utredning om självständigt förverkande inleds parallellt med brottsutredningen där det klargörs om egendom som har påträffats härrör från brottslig verksamhet, vem egendomen tillhör samt ta ställning till om det finns tillräckliga skäl för att väcka en talan om förverkande (jämför 2 kap. 1 och 2 §§ lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot – i det följande 2024 års förfarandelag).

Av paragrafens *tredje stycke* följer att en utredning av om det finns skäl att förverka egendom inte behöver genomföras, om det med hänsyn till brottets allvar och karaktär inte är påkallat.

Kopplingen till brottets allvar möjliggör att brott med ett lågt straffvärde undantas, till exempel brott som normalt bestraffas med böter. Bestämmelsen är avsedd att träffa till exempel utredningar av mindre allvarliga brott som ofta färdigställs helt ute i fält. Den ska också kunna träffa bland annat brott som hanteras enligt det särskilda förfarande som finns för att åstadkomma en snabbare lagföring (jämför prop. 2021/22:279). Ett annat exempel är när förhandsgodkännande av strafföreläggande har använts. I sådana fall kan det finnas skäl att prioritera en effektiv lagföring framför att utreda om det finns skäl att förverka egendom. Det är utredningsledaren eller åklagaren som genom direktiv till utredarna avgör vilka utredningsåtgärder som ska vidtas. Som framgår av 23 kap. 4 a och 22 §§ rättegångsbalken gäller inte regleringen i detta stycke om en förundersökning läggs ner eller inte genomförs av de skäl som följer av de bestämmelserna.

Vidare kan man avstå från att utreda om det finns skäl att förverka egendom med hänsyn till brottets karaktär. Det kan bli aktuellt vid utredningar av brott som normalt inte genererar brottsvinster. I fråga om andra brott är utgångspunkten däremot att det ska utredas om det finns skäl att förverka egendom under förundersökningen.

I övrigt har enbart språkliga och redaktionella ändringar gjorts i paragrafen, innebärande att det som tidigare framgick i det andra ledet i första stycket, att målet under förundersökningen även ska förberedas så att bevisningen kan presenteras i ett sammanhang vid huvudförhandlingen, i stället regleras i ett nytt *andra stycke*.

4 a §

En förundersökning får vidare läggas *ner*

1. om fortsatt utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottets straffvärde inte överstiger fängelse i tre månader, eller

2. om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av bestämmelser om åtalsunderlåtelse i 20 kap. eller om särskild åtalsprövning samt något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att förundersökningen läggs *ner*.

Om det finns förutsättningar för att lägga ner en förundersökning enligt första stycket redan innan en sådan har inletts, får det beslutas att en förundersökning inte ska inledas. *Att det finns skäl att utreda om det finns egendom som ska förverkas utgör inte ett hinder mot att förundersökningen läggs ner om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda.*

Beslut enligt denna paragraf att lägga *ner* en förundersökning meddelas av den åklagare som leder förundersökningen om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av bestämmelserna om åtalsunderlåtelse i 20 kap. 7 § första stycket eller om särskild åtalsprövning. Detsamma gäller beslut att inte inleda förundersökning i motsvarande fall. Om förundersökningen leds av Polismyndigheten beslutar undersökningsledaren i dessa frågor. Övriga beslut enligt denna paragraf meddelas av åklagare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att lägga ner en förundersökning. Överväganden finns i avsnitt 4.6.2.

I paragrafens *andra stycke* har det lagts till att en förundersökning under vissa förhållanden får läggas ner även om det finns skäl att utreda om det finns egendom som ska förverkas. Av paragrafen följer att en förundersökning får läggas ner om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda. Det kan till exempel vara fallet om en fortsatt utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhål-

lande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottets straffvärde inte överstiger fängelse i tre månader, eller det finns förutsättningar att besluta om åtalsunderlåtelse för det misstänka brottet. Om en förundersökning läggs ner och det har påträffats oförklarade tillgångar kan en utredning om självständigt förverkande inledas i stället för en förundersökning om förutsättningarna för att inleda en sådan utredning är uppfyllda (jämför 2 kap. 2 § 2024 års förfarandelag).

I övrigt har enbart språkliga ändringar gjorts i paragrafen.

22 §

Förundersökning enligt detta kapitel behöver inte genomföras, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas föranleda någon annan påföljd än böter eller ett sådant brott som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket. Beslag får i dessa fall användas enligt vad som föreskrivs i 27 kap.

Om åklagaren vill utvidga ett väckt åtal, får det ske utan att en förundersökning enligt detta kapitel har ägt rum.

Om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda behöver en förundersökning inte genomföras även om det kan finnas skäl att utreda om det finns egendom som ska förverkas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från förundersökningsplikten. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.2 och 3.2.4.

I paragrafens *första stycke* har hänvisningen till penningbeslag tagits bort till följd av att tvångsmedlet har utmönstrats ur lagstiftningen. Sådan egendom som tidigare säkrades genom penningbeslag kan nu säkras genom beslag (se 27 kap. 1 §).

I *andra stycket* har enbart språkliga ändringar gjorts. De är inte avsedda att innebära någon ändring i sak.

Ett nytt *tredje stycke* har lagts till i paragrafen. Där anges att om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda så behöver en förundersökning inte genomföras även om det kan finnas skäl att utreda om det finns egendom som ska förverkas. Det innebär att samma undantag från förundersökningsplikten som tidigare fortfarande gäller. Om det i en situation som träffas av undantag från förundersökningsplikten har påträffats oförklarade tillgångar kan en utredning om självständigt förverkande inledas i stället för en förundersökning om förutsättningarna för att inleda en sådan utredning är uppfyllda (jämför 2 kap. 2 § 2024 års förfarandelag).

27 kap. Om beslag, kopiering, biometrisk autentisering och hemliga tvångsmedel

1 §

Egendom får tas i beslag om det skäligen kan antas att

1. *den* har betydelse för *en* utredning om brott,
2. någon har blivit av med *den* genom brott,
3. *den* kan bli *förverkad*,
4. *den* kan användas för att utföra en genomsökning på distans, eller
5. *den* har betydelse för en utredning om förverkande.

Paragrafen innehåller den grundläggande regeln om när egendom får tas i beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* har ordet ”föremål” bytts ut mot ordet ”egendom”. Tvångsmedlets tillämpningsområde har därmed utvidgats och beslag har gjorts tillämpligt på alla typer av egendom – förutom föremål även till exempel fast egendom, värdepapper, immateriella rättigheter, kontomedel och bostadsrätter. Egendom definieras ofta som något som tillhör någon. Även egendom som har övergetts, det som brukar kallas herrelös egendom (*res derelictae*), träffas dock av bestämmelsen – exempelvis skräp.

Möjligheten att ta all typ av egendom i beslag gäller oavsett för vilket ändamål beslaget görs. Det innebär att tvångsmedlet beslag numera i detta avseende korresponderar med tvångsmedlet kvarstad och med beslagsändamålet förverkande. På samma sätt som alla sorters egendom kan beläggas med kvarstad eller förverkas kan, som utgångspunkt, alla sorters egendom tas i beslag.

När det gäller beslag som sker i förverkandesyfte gäller emellertid samma begränsningar för beslaget som dem som gäller för förverkandet. Det får betydelse framför allt för den typ av egendom som, enligt bestämmelser i bland annat utsökningsbalken, inte kan förverkas som värdeförverkanden eller sakförverkanden enligt 36 kap. 8 och 10 §§ brottsbalken. Det kan till exempel handla om andel i giftorättsgods, vissa pensionsförsäkringar, egendom som inte får överlätas och skadestånd i vissa fall. Sådan egendom får inte utmätas av Kronofogden för att verkställa ett värdeförverkande och får heller inte sakförverkas för att fullgöra en betalningsförpliktelse till staten med stöd av 36 kap. 8 och 10 §§ brottsbalken. Av det följer att sådan egendom inte heller kan tas i beslag i förverkandesyfte enligt de bestämmelserna.

Genom utvidgningen av beslagsbestämmelsen kommer de brottsbekämpande myndigheterna behöva säkra och vårda andra typer av egendom än föremål, och göra andra överväganden i fråga om hur egendomen ska hanteras. Regler om hur det ska gå till finns i bland annat lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

Som en följd av bestämmelsens utvidgade tillämpningsområde har den tidigare 1 a § om penningbeslag upphört att gälla, liksom hänvisningar till den bestämmelsen i annan författning. En specialreglering om penningbeslag finns alltså inte längre, eftersom sådana beslag täcks av den här bestämmelsen.

Övriga ändringar i första stycket är språkliga.

Andra stycket om skriftliga handlingar har tagits bort, eftersom skriftliga handlingar täcks av begreppet egendom. Det innebär ingen ändring i sak.

Paragrafens *tredje stycke* har flyttats till 1 a §. Ändringen har gjorts av redaktionella skäl och innebär ingen ändring i sak.

1 a §

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Paragrafen är ny, men innehåller den förklaring om att proportionalitetsprincipen gäller för alla beslut om tvångsmedel enligt 27 kap. som tidigare fanns i 1 § tredje stycket. Ändringen är endast redaktionell.

4 §

Den som med laga rätt griper eller anhåller en misstänkt eller verkställer häktning, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får ta föremål som *påträffas i samband med det* i beslag.

Föremål, som i annat fall *har påträffats, och annan egendom som har identifierats*, får tas i beslag efter beslut av undersökningsledaren eller åklagaren. Vid fara i dröjsmål, *eller inför beslut enligt 3 kap. 4 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot*, får även utan ett sådant beslut åtgärden vidtas av en polisman, om det inte är fråga om en försändelse som avses i 3 §.

Om ett beslag verkställs av någon annan än undersökningsledaren eller åklagaren och har denne inte beslutat om beslaget, *ska en anmälan skynd-*

samt göras *till* honom *eller henne*, som omedelbart *ska* pröva om beslaget *ska* bestå.

Paragrafen innehåller regler om vilka personer som är behöriga att ta egendom i beslag under olika förutsättningar. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 9.15.

Andra stycket har ändrats på två sätt. Den första ändringen avser under vilka förutsättningar annan egendom än föremål får tas i beslag. Föremål får, liksom tidigare, endast tas i beslag om de finns tillgängliga. Kravet på tillgänglighet följer av rekvisitet att föremålet ska ha påträffats. När det gäller annan egendom än föremål krävs i stället att den ska vara identifierad. "Identifierats" är det begrepp som har använts i den tidigare bestämmelsen om penningbeslag. Med det begreppet avses att egendomens existens har verifierats på något sätt och att den går att ta i beslag hos exempelvis en bank eller någon annan verksamhetsutövare. Samma krav gäller nu för all egendom som inte är föremål, som fastigheter och immateriella tillgångar i form av exempelvis patent eller andra immaterialrätter. För att egendom av detta slag ska kunna tas i beslag krävs alltså att egendomen har identifierats i utredningsarbetet, exempelvis i fastighetsregistret, en bostadsrättsförenings lägenhetsförteckning (eller det kommande bostadsrättsregistret), immaterialrättsliga register, bolagsregistret, på konto hos värdepapperscentralen, eller på andra sätt. Det är således inte möjligt att besluta om beslag i förväg av egendom som man inte vet om den finns, men som kanske kan komma att hittas under utredningen.

Polismän får liksom tidigare fatta beslut om beslag om det är fara i dröjsmål, men nu avseende all egendom. För annan egendom än föremål, penningmedel och särskilda rättigheter i form av bankfordringar och liknande bör det dock ytterst sällan kunna vara fara i dröjsmål. Kravet på fara i dröjsmål innebär alltså i praktiken att polismän inte kommer att kunna besluta om beslag av fastigheter, bostadsrätter eller företag.

Den andra ändringen i andra stycket innebär att det inte krävs fara i dröjsmål för att polismän ska få beslagta egendom i de fall de själva är behöriga att förverka egendomen med stöd av 3 kap. 4 § 2024 års förfarandelag. I de fall där en polisman får fatta beslut om förverkande, för att beslutet inte riktas mot en misstänkt och avser egendom vars värde inte överstiger en tiondel av prisbasbeloppet, får

alltså samma polisman fatta beslut om att beslagta egendomen i fråga. Den typen av beslag behöver polismännen inte anmäla till åklagaren eller undersökningsledaren. Det följer av hur bestämmelserna är uppbyggda.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

4 a §

Åklagaren eller undersökningsledaren får besluta att beslagtagen egendom ska lämnas ut till målsäganden eller någon som tagit över målsägandens rätt om han eller hon har gjort anspråk på egendomen och det är uppenbart att han eller hon har bättre rätt till den än den som beslaget har gjorts hos.

En underrättelse om beslutet ska genast skickas till målsäganden eller den som har tagit över målsägandens rätt samt till den som beslaget har gjorts hos.

Om den som egendomen ska lämnas ut till enligt första stycket inte hämtar den, eller egendomen inte kan lämnas ut till någon enligt samma stycke, tillämpas lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

Paragrafen reglerar åklagarens och undersökningsledarens möjlighet att, om frågan är uppenbar, lämna ut beslagtagen egendom till målsäganden eller någon som har tagit över målsägandens rätt. Övervägandena finns i avsnitt 9.19.

En ändring har gjorts i *första stycket* i fråga om under vilka förutsättningar ett sådant utlämnande får ske. Enligt den tidigare lydelsen fick det endast ske innan åtal hade väckts, men det får numera ske även efter att åtal har väckts. Ändringen innebär att bestämmelsen korresponderar med regleringen i 8 §, som innebär att åklagare och undersökningsledare är behöriga att häva beslag även om åtal har väckts.

Tredje stycket är nytt. Där anges att lagen om säkrad och förverkad egendom blir tillämplig när egendom som ska lämnas ut till målsäganden eller någon som trätt i dennes ställe aldrig hämtas. Sådan beslagtagen egendom kan staten alltså numera göra sig av med genom att sälja eller oskadliggöra. På motsvarande sätt som för beslag enligt 8 b § finns en reglering i lagen om säkrad och förverkad egendom som innebär att egendomen i fråga inte får säljas eller förstöras förrän den har funnits tillgänglig för att hämtas eller tas emot i minst en månad från att en underrättelse har skickats till den som ska hämta egendomen.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

4 b §

Ett beslag av egendom som syftar till att säkra ett förverkande av brottsvinster, kostnadsersättning eller oförklarade tillgångar får hävas, om egendomens innehavare anvisar annan egendom som lämpligen kan tas i beslag.

Paragrafen är ny. Övervägandena finns i avsnitt 3.6.3.

Genom paragrafen har det blivit möjligt för den enskilde som drabbas av ett beslag att anvisa egendom till beslaget i de fall där ändamålet med beslaget är att säkra ett förverkande av brottsvinster, kostnadsersättning eller oförklarade tillgångar. Den enskilde kan således endast göra detta i de fall där syftet med beslaget är att säkra en betalningsförpliktelse till staten.

Bestämmelsen kan inte tillämpas för egendom som har tagits i beslag med syftet att den ska farlighetsförverkas, som brottsverktyg eller brottsföremål. Den kan inte heller tillämpas i fråga om bevis- eller återställandebeslag. Eftersom den är begränsad till beslag av egendom som har skett för att säkra framtida förverkanden av brottsvinster, kostnadsersättning eller oförklarade tillgångar är den endast tillämplig när det är egendomens värde som är det väsentliga för den beslagtagande myndigheten. Bestämmelsen korresponderar därmed med att egendom kan anvisas till förverkande i de situationerna, och att säkerhet kan ställas för att undvika kvarstad (se 36 kap. 8 § brottsbalken, 26 kap. 6 § rättegångsbalken och prop. 2023/24:144 s. 426 f.).

Genom att anvisa egendom till ett beslag kan den enskilde minimera den olägenhet som beslaget innebär för honom eller henne. Det kan till exempel handla om att något som den enskilde behöver i sin vardag har tagits i beslag, som en bil eller inkråm i ett företag. Det kan också handla om att beslagsbeslutet avser egendom som den enskilde själv vill ha kontroll över på grund av egendomens volatilitet, som kryptotillgångar eller aktier. Samtidigt kanske den enskilde har andra tillgångar som de brottsbekämpande myndigheterna inte har identifierat. Det kan exempelvis vara bankmedel på en utländsk bank, värdepapper eller dyrbara smycken. Det kan också vara så att den enskilde tar ett lån för att kunna anvisa medel till beslaget. Om den enskilde anvisar sådan annan egendom som kan användas för att säkra en betalningsförpliktelse får alltså ett ursprungligt beslag hävas och ersättas av att den anvisade egendomen tas i beslag.

Att beslaget hävs i en sådan situation förutsätter att den andra egendomen lämpligen kan tas i beslag. Kravet på att egendomen ska

vara lämplig innebär att det är upp till den som har beslutat om beslaget att avgöra om den andra egendom som erbjuds fyller beslagets syfte. Dessutom ska ett beslag av den erbjudna egendomen inte vara olämpligt av andra skäl, till exempel för att den egendomen är svårare eller dyrare att förvara än den redan beslagtagna. Den enskilde har alltså möjlighet att anvisa egendom i de fall där den som har beslutat om beslaget godtar det, men har ingen rätt att kräva att den erbjudna egendomen tas i beslag i stället. För myndigheterna innebär det ofta effektivitetsvinster om beslagsbeslutet kan avse penningmedel i stället för sådan egendom som behöver vårdas under beslagstiden och säljas efter ett eventuellt förverkandebeslut.

Om den som drabbas av ett beslag erbjuder annan egendom vars lagliga ursprung inte går att förklara behöver det undersökas om det kan bli aktuellt att göra ett separat beslag av den erbjudna egendomen. Även den kan tas i beslag om det skäligen kan antas att den kan förverkas.

Det finns ingen särskild möjlighet att överklaga ett beslut om att inte ersätta beslagtagna egendom med anvisad egendom enligt 4 b § – i de situationerna har det ju inte fattats något beslagsbeslut. Däremot kan den som drabbas av ett beslag och överklagar det beslutet förstås argumentera för att beslaget är oproportionerligt eftersom myndigheten inte vill ersätta det med den egendom som den drabbade har erbjudit i stället.

5 §

Rätten ska pröva frågor om beslag i de fall som anges i 6 §. När åtal har väckts får rätten även besluta om beslag av tillgängliga föremål och annan identifierad egendom, om målsäganden begär det.

Innan rätten prövar en fråga om beslag ska den hålla förhandling, om någon part begär det och det inte är uppenbart obehövligt.

För en förhandling om beslag gäller 24 kap. 17 § andra stycket i tillämpliga delar. Om det är fara i dröjsmål, får rätten omedelbart besluta om beslag till något annat har beslutats.

I paragrafen regleras förutsättningarna för rätten att besluta om beslag och om vad som gäller för beslagsförhandlingar. Övervägandena finns i avsnitt 3.4.5 och 3.6.1.

Ändringarna i *första stycket* är dels redaktionella, på så sätt att en del av vad som sägs tidigare låg i andra stycket, dels språkliga. Dess-

utom har en ändring gjorts som innebär att rätten inte längre får besluta om beslag utan yrkande från någon part (jämför 36 kap. 29 § brottsbalken). Den tidigare första meningen som stadgade att rätten ”må förordna om beslag å föremål, som företes vid rätten eller eljest är tillgängligt för beslag” har ändrats till att rätten ska pröva frågor om beslag i de fall som anges i 6 §, det vill säga när någon som har drabbats av ett beslag begär rättens prövning. Före det att åtal väcks får alltså rätten inte besluta om beslag förutom i de fall där beslagsfrågan underställs rätten efter ett överklagande av åklagarens eller undersökningsledarens beslut. När åtal har väckts får rätten även besluta om beslag på begäran av målsäganden. Liksom när det gäller åklagarens och undersökningsledarens beslag kan endast föremål som finns tillgängliga eller annan egendom som har identifierats tas i beslag, det vill säga inte någon egendom som man endast misstänker finns.

Ändringarna i *andra stycket* handlar om när rätten ska hålla förhandling i en beslagsfråga. Det var tidigare obligatoriskt, men numera ska rätten bara hålla förhandling om någon part begär det och det inte är uppenbart obehövligt. I kravet på uppenbarhet ligger att rätten ska tillämpa möjligheten att neka en part förhandling restriktivt. Om en part framför konkreta skäl till att en förhandling behövs måste dessa utvärderas noga. En förhandling bör inte nekas på grund av att den beslagtagna egendomen har ett lågt värde. Att neka någon en förhandling bör framför allt kunna vara aktuellt om det är tydligt att de sakomständigheter som parterna framför är ostridiga. Det kan också vara aktuellt när det framstår som att en förhandling begärs i syfte att obstruera. Om det nyligen har hållits förhandling och omständigheterna inte har ändrats på något avsevärt sätt efter det kan det också vara uppenbart obehövligt att hålla förhandling. Ytterligare ett exempel på när en förhandling inte behövs är om den som har drabbats av beslaget begär förhandling, men det är tydligt för rätten att en prövning på handlingarna kommer att leda till att beslaget hävs. Beslutet är ju i så fall i den drabbades intresse.

Vid bedömningen av om det är uppenbart obehövligt att hålla förhandling måste det beaktas vilken sorts egendom beslaget avser. Utrymmet för att underlåta att hålla förhandling på begäran av en part minskar ju mer ingripande verkan beslaget har för den enskilde, exempelvis på grund av att det handlar om värdefull egendom eller egendom som den enskilde har stort behov av. Särskilt om det är första gången beslagsfrågan prövas finns det i regel skäl att hålla för-

handling när egendomen har stor betydelse för den enskilde. Om den enskilde inte biträds av en försvarare eller ett juridiskt biträde bör möjligheten att neka till förhandling tillämpas restriktivt.

Ändringarna i *tredje stycket* är endast redaktionella och språkliga.

6 §

Den som har drabbats av ett beslag får begära rättens prövning av beslaget. När en sådan begäran har kommit in ska rätten, så snart som möjligt och, om det inte finns något synnerligt hinder mot det, senast inom en vecka därefter pröva beslaget.

Om det har beslutats att egendom som har tagits i beslag enligt 4 a § ska lämnas ut, får den som har drabbats av beslaget begära rättens prövning av beslutet. För denna prövning gäller det som sägs i första stycket. Om rätten håller en förhandling i beslagsfrågan, ska den som har framställt anspråk på egendomen underrättas om förhandlingen.

I paragrafen framgår fristen för rättens prövning av beslagsfrågan och prövningar av beslag enligt 4 a §. Övervägandena finns i avsnitt 3.4.5.

I *första stycket* fanns tidigare en frist om fyra dagar för rätten att hålla förhandling i en beslagsfråga, bortsett från i vissa fall där huvudförhandling hade satts ut till att hållas inom en vecka. Den fristen har ändrats. I stället gäller nu att rätten ska pröva beslaget inom en vecka från det att en begäran om rättens prövning har kommit in, om det inte finns något synnerligt hinder mot det. Fristen på en vecka gäller oavsett om prövningen sker efter en förhandling eller på handlingarna. Den som begär förhandling får alltså varken en snabbare eller långsammare prövning på grund av det.

I *andra stycket* har ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom”, som en följd av att beslag nu kan avse alla sorters egendom.

I övrigt är ändringarna i bestämmelsen endast språkliga och redaktionella.

7 §

Om rätten avslår en begäran om att ett beslag ska hävas, ansvarar åklagaren eller undersökningsledaren för att beslaget inte består längre tid än omständigheterna kräver.

Om rätten har beslutat om beslag på grund av målsägandens begäran, har rätten det ansvar som anges i första stycket.

Om det inte längre finns skäl för ett beslag, ska det omedelbart hävas.

I paragrafen framgår åklagarens eller undersökningsledarens ansvar för att bevaka att beslaget inte består längre än nödvändigt, samt att ett beslag alltid ska hävas så fort det inte längre finns skäl för det. Övervägandena finns avsnitt 3.5.3.

Första stycket har ändrats på så sätt att rätten inte längre ska sätta ut någon åtalsfrist i samband med att den prövar en beslagsfråga. Det rätten kan göra vid sin prövning är att antingen häva beslaget eller fastställa det. Om rätten fastställer beslaget resulterar det i att den avslår yrkandet om att beslaget ska hävas. Det är då återigen åklagaren eller undersökningsledaren som bevakar att beslaget inte består oproportionerligt lång tid. Beslutet om avslag innebär inte att frågan avgörs slutligt, varför den drabbade på nytt kan få frågan prövad av rätten om så önskas.

I *andra stycket* framgår att rätten ansvarar för att beslaget inte består längre tid än omständigheterna kräver, om beslutet om beslag har fattats på grund av en begäran från målsäganden. Stycket är tillämpligt när åklagaren eller undersökningsledaren inte har begärt att beslag ska ske. I dessa situationer åligger det rätten att med stöd av interna rutiner bevaka att beslagsfrågan omprövas löpande.

I *tredje stycket* anges att ett beslag omedelbart ska hävas om det inte längre finns skäl för det. Åklagaren eller undersökningsledaren ansvarar för att häva även sådana beslag som har fastställts av rätten, när det inte längre finns skäl för beslaget.

8 §

Har ett beslut fattats enligt 4 a § om att *beslagtagen egendom* ska lämnas ut, får beslaget hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om beslutet enligt 4 a § andra stycket har *skickats* till den som beslaget har gjorts hos. Om denne medger det får dock beslaget hävas omedelbart. Detsamma gäller om rätten fastställer ett beslut enligt 4 a § om att *egendomen* ska lämnas ut.

Om någon har framställt ett anspråk på *beslagtagen egendom* eller yrkat att en viss åtgärd ska vidtas med den, utan att det har fattats beslut enligt 4 a § om att *egendomen* ska lämnas ut, får beslaget hävas först tre veckor efter det att en underrättelse om att beslaget kan komma att hävas har sänts till den som har framställt anspråket. Om denne medger det ska dock beslaget hävas omedelbart. Av underrättelsen ska det framgå hos vem beslaget har gjorts. Den som beslaget har gjorts hos behöver inte underrättas i detta fall.

Om den som har drabbats av beslaget har begärt rättens prövning av ett beslut enligt 4 a § om att *beslagtagen egendom* ska lämnas ut, hävs beslaget av rätten.

När målet avgörs ska rätten pröva om ett beslag ska bestå. Om målet avgörs genom dom ska *andra stycket* inte tillämpas. Om det inte finns särskilda skäl mot det, ska rätten besluta att *beslaget* ska bestå till dess att domen fått laga kraft. Rätten får i samband med dom besluta om beslag.

Paragrafen reglerar vad som gäller i samband med prövningar av utlämnande av egendom enligt 4 a §. Övervägandena finns i avsnitt 3.3.8, 3.5.3 och 3.6.1.

Den tidigare lydelsen hade ett första stycke om vad som gällde om åtal inte kom in inom fristen. Stycket har tagits bort eftersom rätten numera inte ska sätta ut åtalsfrister. Övriga stycken har därför flyttats upp. Ändringar har genomgående gjorts i bestämmelsen på så sätt att ordet "föremål" har bytts ut mot "egendom", som en följd av att alla sorters egendom numera kan tas i beslag.

I det stycke som nu är *tredje stycket* fanns tidigare en mening om att endast rätten fick häva sådana beslag som hade fastställts eller meddelats av rätten. Den meningen har tagits bort. Åklagaren eller undersökningsledaren får numera häva även sådana beslag som har fastställts av rätten. Det får de göra oberoende av om åtal har väckts eller inte.

I *fjärde stycket* regleras rättens prövning av beslagsfrågan i samband med domen. Rätten ansvarar för att pröva de beslag som åklagaren eller målsäganden har framställt yrkanden om i målet, men har ingen utredningsplikt i övrigt i fråga om andra beslag som har gjorts under förundersökningen. Huvudregeln för samtliga beslag är numera att de ska bestå till dess domen har fått laga kraft. Tidigare gällde det endast för bevisbeslagen, medan övriga beslag skulle hävas omedelbart. Egendom kommer alltså numera som huvudregel att vara säkrad fram till dess att det finns ett avgörande som har fått laga kraft. Syftet är att undvika situationen att ett beslag hävs med anledning av en friande dom i underrätt och att egendomen sedan inte går att säkra på nytt, eller en dom inte kan verkställas, om domen sedan ändras av överrätten.

Rätten får dock häva beslaget om det finns särskilda skäl. Det kan handla om att ett fortsatt beslag efter en frikännande dom framstår som oproportionerligt, exempelvis mot bakgrund av hur lång tid det har bestått och hur stort behov den enskilde har av egendomen. Det kan också handla om att risken för att egendomen undanskaffas bedöms vara liten, eller att åklagaren eller målsäganden inte anser att beslaget behöver bestå.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga och redaktionella.

8 a §

När ett beslag har hävts *ska*, om *egendomen* inte enligt 4 a § *ska* lämnas ut till målsäganden eller någon *som tagit över målsägandens rätt*, *egendomen* lämnas ut till den som *beslaget har gjorts hos*. Gör denne inte anspråk på *egendomen* eller kan det inte utredas hos vem beslaget har gjorts, *ska egendomen* lämnas ut till den som gör anspråk på *den* om denne kan visa sannolika skäl för sin rätt till *egendomen*.

Om den som *egendom ska* lämnas ut till enligt första stycket inte hämtar *den eller tar emot den enligt den hanterande myndighetens anvisning*, eller *egendomen* inte kan lämnas ut till någon enligt samma stycke, tillämpas lagen (2027:000) om *säkrad och förverkad egendom*.

I paragrafen regleras vad som gäller för hävda beslag som inte ska lämnas ut till någon med stöd av 4 a §. Övervägandena finns i avsnitt 9.19.

Genomgående i paragrafen har ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom”, som en följd av att alla sorters egendom numera kan tas i beslag.

I *andra stycket* framgår att egendom som inte kan hämtas ska kunna tas emot enligt anvisningar från den myndighet som hanterar egendomen. Den som ska ta emot egendomen behöver alltså följa myndighetens instruktion om hur det ska gå till. Det kan exempelvis handla om att personen behöver lämna kontouppgifter till myndigheten eller att personen ska ta emot en plånbok för virtuell valuta genom att få en nyckelkod av myndigheten. I *andra stycket* finns numera också en hänvisning till den nya lagen om säkrad och förverkad egendom i stället för 1974 års förfarandelag som har upphävts.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast språkliga.

8 b §

När *egendom* enligt 8 a § *ska* lämnas ut till den *som beslaget har gjorts hos*, eller den som gör anspråk på *egendomen*, *ska* denne så snart som möjligt efter det att beslaget har hävts, underrättas om att

1. *egendomen* kan hämtas *eller*
2. *hur den annars kan tas emot* och

3. att *egendomen*, om den inte hämtas eller tas emot, kan komma att säljas för statens räkning eller oskadliggöras enligt lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

Är det känt att det även finns andra som har drabbats av beslaget ska dessa underrättas om att beslaget har hävts och, om *egendomen* ska lämnas ut, till vem utlämnandet ska ske.

Paragrafen innehåller regler om underrättelser när hävda beslag ska lämnas ut enligt 8 a §. Övervägandena finns i avsnitt 9.19.

Genomgående i paragrafen har ordet "föremål" bytts ut mot "egendom", som en följd av att alla sorters egendom numera kan tas i beslag. Av samma skäl har "hämtas" kompletterats med en punkt om att *egendomen* ska kunna "tas emot", eftersom inte alla sorters egendom kan hämtas. Den som ska få ut *egendomen* kan behöva vidta andra åtgärder än att hämta den, exempelvis lämna kontouppgifter till den myndighet som ska överföra *egendomen*.

Övriga ändringar i paragrafen är endast språkliga och redaktionella.

10 §

Egendom som har tagits i beslag ska tas om hand av den som har verkställt beslaget. Det beslagtagna får lämnas kvar hos innehavaren, om detta inte äventyrar syftet med beslaget.

Den som ett beslag har skett från får inte överlåta eller upplåta det beslagtagna eller i strid mot ändamålet med beslaget förfoga över det på något annat sätt om inte den myndighet som hanterar *egendomen* tillåter det. Lös *egendom* som har lämnats hos innehavaren får fortfarande nyttjas, om inget annat har beslutats. Sådan *egendom* kan vid behov märkas eller förseglas. Om fast *egendom* har lämnats hos innehavaren, får denne fortsatt tillgodogöra sig fastighetens naturtillgångar till husbehov.

*I lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom finns det bestämmelser om hur beslagtagnen *egendom* ska tas om hand.*

Paragrafen reglerar den inledande verkställigheten av beslagsbeslut och vilken verkan beslagsbeslutet har för den som drabbas av ett beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Genomgående i bestämmelsen har ordet "föremål" bytts ut mot "egendom" eftersom alla typer av *egendom* numera kan tas i beslag.

I första stycket har ytterligare språkliga och redaktionella ändringar gjorts, bland annat används numera begreppet "tas om hand" i stället för "tas i förvar". Föremål kan, liksom tidigare, tas i förvar, men för annan *egendom* kan det krävas andra typer av förfoganden.

Liksom tidigare får egendomen lämnas kvar hos innehavaren under beslagstiden om den beslutande myndigheten bedömer att risken för att egendomen skaffas undan är låg. Att lämna egendomen hos innehavaren kan också vara ett sätt att se till att beslaget inte blir oproportionerligt ingripande. Fast egendom, hyres- och bostadsrätter kan i många fall lämnas hos innehavaren. Egendom som den enskilde behöver för sin försörjning kan i vissa fall lämnas kvar, exempelvis verkstadsinventarier och arbetsfordon. Ett annat sätt att tillse att beslaget inte blir oproportionerligt kan vara att lösgöra någon del av egendomen och endast ta den lösgjorda delen i beslag – ett fastighetstillbehör till exempel.

Andra stycket innehåller ett rådighetsavskärande för den som drabbas av beslaget och ett förbud för denne att förfoga rättsligt över egendomen eller vidta någon annan åtgärd som äventyrar syftet med beslaget, exempelvis en åtgärd som minskar egendomens värde. Förbudet är, liksom tidigare, utformat med förebild i motsvarande förbud i fråga om kvarstadsbelagd egendom i 16 kap. 14 § utsökningsbalken, och har samma rättsverkningar som ett sådant förbud (jämför även 4 kap. 29 § utsökningsbalken).³

En ägare till en beslagtagna fastighet får till exempel inte minska dess värde genom att överlåta tillbehör eller genom att annat än till husbehov avverka skog, bedriva grus- eller stentäkt eller på något annat sätt utnyttja naturtillgångarna eller förändra fastigheten. Ett annat exempel som träffas av bestämmelsen är om en ägare till ett beslagtaget företag skingrar företagets tillgångar. Ytterligare åtgärder som träffas av bestämmelsen är att upplåta nya rättigheter i den beslagtagna egendomen – exempelvis hyra ut den.

Den som drabbas av ett beslag kan dock få lov att vidta åtgärder med egendomen om den hanterande myndigheten tillåter det. Det kan vara ett sätt att se till att beslaget inte blir oproportionerligt ingripande. Om den hanterande myndigheten inte är samma myndighet som har fattat beslut om beslaget bör den givetvis inte lämna ett sådant tillstånd utan att den beslutsfattande myndigheten samtycker till det.

Ägaren kan i vissa fall få tillbaka sin rådighet över egendomen genom att anvisa annan egendom för beslaget enligt 4 b §. Om den enskilde vill sälja den beslagtagna egendomen och anvisa köpeskil-

³ Se om dessa rättsverkningar i Gregow, Torkel, 2020, *Utsökningsrätt*, Norstedts juridik, Juno version 5, s. 237–239 och 426–428.

lingen för beslaget i stället (exempelvis om beslaget avser en fastighet) kan det ske med stöd av 4 b och 10 §§, om den myndighet som har beslutat om beslaget anser att det är lämpligt.

När lös egendom har lämnats hos innehavaren är huvudregeln, liksom tidigare, att han eller hon fortfarande får använda den, om inget annat har beslutats. I fråga om fast egendom som har lämnats hos innehavaren har det införts ett tillägg som innebär att denne får fortsätta att tillgodogöra sig fastighetens naturtillgångar till husbehov – det vill säga jaga, fiska, plocka frukt i trädgården och så vidare (jämför 12 kap. 6 § utsökningsbalken). Husbehov betyder den egna familjens behov, inte någon större krets av personer.

I fråga om avkastning på egendomen under beslagstiden finns en bestämmelse i 1 kap. 5 § lagen om säkrad och förverkad egendom.

Om den som drabbas av beslaget, eller någon annan, olovligen rubbar, skadar eller annars förfogar över den beslagtagna egendomen kan han eller hon, liksom tidigare, dömas för överträdelse av myndighets bud med stöd av 17 kap. 13 § brottsbalken. Bestämmelsen kan bli tillämplig om den som har drabbats av beslaget överlåter, upplåter eller försöker över- eller upplåta den beslagtagna egendomen. I fråga om lösa saker kan en överlåtelse inte fullgöras genom tradition om saken förvaras hos en myndighet. För den typen av egendom är alltså risken låg för att den enskilde ska kunna förfoga över egendomen i strid med beslagets syfte. I fråga om annan egendom där överlåtelsen fullbordas genom avtalet eller genom registrering kan den situationen däremot uppstå. Den typen av egendom måste därför säkras på andra sätt – antingen genom denuntiation till den förpliktade avtalsparten eller genom registrering i sådana register som medför en presumtionsverkan om ägande. Att så ska ske framgår av 3 kap. lagen om säkrad och förverkad egendom och av ett antal bestämmelser om registerföring i andra lagar, exempelvis jordabalken. Sådana säkringsåtgärder hindrar att en överlåtelse av egendomen kan ha någon verkan annat än parterna emellan, eftersom denuntiation och registerföring, liksom besittning, medför en äganderättspresumption och därmed en presumption för vem ett yrkande om förverkande ska riktas mot.

Förbudet i bestämmelsen riktar sig visserligen i första hand till egendomens innehavare, men anses liksom vad gäller för kvarstad och betalningssäkring även gälla mot en tredje man i förhållande till vilken en åtgärd har vidtagits i strid mot förbudet. Vissa undantag

gäller dock vid godtrosförvärv. Oavsett om säkring har skett eller inte får det anses följa av sakrättsliga principer att en ondetroende tredje man inte kan återropa sitt förvärv med verkan mot någon annan än möjligen sin avtalspart.⁴

Godtrosförvärv kan inte göras av beslagtagna fastigheter, ens om inte någon inskrivning har skett i fastighetsregistret (se 18 kap. 1 och 3 §§ jordabalken). Godtrosförvärv av lösöre kan ske enligt samma regler som i allmänhet gäller för sådana förvärv. Beträffande vissa sorters egendom gäller särskilda regler, exempelvis i fråga om skepp och skeppsbygge.

Om den som har drabbats av beslaget lyckas överlåta egendom under beslagstiden, exempelvis om egendomen inte har säkrats tillräckligt, kan köpeskillingen tas i beslag hos överlåtaren. Har förvärvaren inte betalat skälig ersättning kan det dessutom vara möjligt att rikta ett nytt beslagsbeslut, och senare ett förverkandebeslut, mot förvärvaren. Ett förverkande kan dock inte riktas mot en godtroende förvärvare som har betalat skälig ersättning för egendomen.

Om det upplåts en rätt i beslagtagen egendom i strid med förbudet till en ondetroende tredje man kommer denne person inte att få något skydd för den rätt som förvärvas genom upplåtelsen. Det är bara godtroende rättighetshavare som träffas av de skyddsbestämmelser som finns i 5 kap. lagen om säkrad och förverkad egendom. Det är inte möjligt att göra giltiga godtrosförvärv av nyttjanderätt, servitut eller rätt till elektrisk kraft i fast egendom som är beslagtagen (se 18 kap. 1 och 3 §§ jordabalken).

I *tredje stycket* fanns tidigare en bestämmelse om myndighetens vårdplikt över den beslagtagna egendomen. Den har numera flyttat till lagen om säkrad och förverkad egendom, där det också finns andra bestämmelser om hur verkställigheten av beslaget praktiskt ska gå till. Det nuvarande tredje stycket innehåller därför en hänvisning till den lagen.

⁴ Frågan om vilken sakrättslig verkan som dispositioner har över kvarstadsbelagd egendom eller egendom som är föremål för betalningssäkring har ägnats uppmärksamhet i förarbeten och doktrin. Se prop. 1978/79:28 med förslag till lag om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter m.m., s. 161 f. och prop 1980/81:84 med förslag till utskönningsbalk, s 163 f. och 195, tillägget i rättsfallet NJA 1949 s. 645, Hessler, Henrik, 1973, *Allmän sakrätt*, P.A Norstedt & Söners förlag, s. 468 f. och Rodhe, Knut, 1985, *Handbok i sakrätt*, Norstedts, s. 302 f. och 606–611.

11 §

Om den som ett beslag sker från inte är närvarande vid beslaget, ska han eller hon så snart det kan ske utan men för utredningen underrättas om det och om vad som har skett med det *som har tagits i beslag*. *Den som berörs av beslaget ska också underrättas om möjligheten att begära rättens prövning av beslaget och möjligheten att begära förhandling.*

Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, ska, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.

Bestämmelsen innehåller regler om underrättelser till den som har drabbats av ett beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.4.5.

I *första stycket* har det gjorts ett tillägg om att den som berörs av ett beslag ska underrättas om sin möjlighet att begära rättens prövning av beslaget och möjligheten att begära förhandling. Tillägget är motiverat av att förhandling numera inte behövs om ingen part begär det, vilket följer av 5 § andra stycket. Övriga ändringar i stycket är endast redaktionella och språkliga. En del av det som tidigare stod i första stycket – om försändelser hos befordringsföretag – har nu flyttat ner och bildat ett nytt *andra stycke*.

13 §

När *egendom* tas i beslag ska detta protokollföras. I protokollet ska ändamålet med beslaget och vad som förekommit vid beslaget anges. *Den beslagtagna egendomen* ska beskrivas noga. Vid omfattande beslag får *den beslagtagna egendomen* beskrivas genom samlande beteckningar om det är lämpligt.

Den som har drabbats av ett beslag har rätt att på begäran få ett bevis om beslaget. Beviset ska även i *förekommande fall* innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

Paragrafen innehåller regler om protokollföring av beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Paragrafens *första stycke* har ändrats på så sätt att ordet ”föremål” har bytts ut mot ”egendom”, som en följd av att alla sorters egendom numera kan tas i beslag.

Paragrafens *andra stycke* har försetts med tillägget ”i förekommande fall” eftersom det inte är säkert att någon brottsmisstanke ligger till grund för beslaget.

48 kap.

2 §

Straffföreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte föreläggs ett bötesstraff, efter vad åklagaren anser att brottet bör föranleda, som den misstänkte får godkänna omedelbart eller inom en viss tid. Under de förutsättningar som anges i 4 § andra stycket får straffföreläggande avse villkorlig dom eller en sådan påföljd i förening med böter. Under de förutsättningar som anges i 4 § fjärde stycket får straffföreläggande avse ungdomstjänst. Av 5 a § framgår att ett straffföreläggande också får omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet.

Föreläggande av ordningsbot enligt detta kapitel innebär att den misstänkte föreläggs ett bötesstraff, efter vad som bestämts enligt 14 §, som han eller hon får godkänna omedelbart eller inom en viss tid.

Om ett brott är förenat med egendoms förverkande, annan sådan särskild rättsverkan eller särskild rättsverkan i form av avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond, ska också en sådan särskild rättsverkan omfattas av ett straffföreläggande eller ett föreläggande av ordningsbot. Det samma gäller kostnad för provtagning och analys av blod, urin och saliv som avser den misstänkte och som har gjorts för utredning om brottet. I fråga om sådan kostnad ska 31 kap. 1 § och bestämmelserna om särskild rättsverkan tillämpas.

Om ett brott är förenat med företagsbot ska botten också föreläggas genom straffföreläggande som den misstänkte får godkänna.

Vid utfärdande av straffföreläggande om förverkande eller företagsbot gäller 36 kap. brottsbalken i tillämpliga delar.

Paragrafen innehåller regler om innebörden av straffförelägganden. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Ett nytt *femte stycke* har lagts till, där det framgår att vid utfärdande av straffföreläggande om förverkande eller företagsbot gäller 36 kap. brottsbalken i tillämpliga delar. Ändringen innebär att åklagarna vid utfärdande av straffförelägganden ska tillämpa samtliga relevanta bestämmelser i 36 kap. brottsbalken, inklusive dem om konkurrens mellan enskilda anspråk och förverkande.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.
2. I fråga om egendom som är tagen i penningbeslag före ikraftträdandet tillämpas vad som är föreskrivet om beslag.

Övervägandena finns i kapitel 11.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 juli 2027.

Av övergångsbestämmelsen i *andra punkten* framgår att i fråga om egendom som är tagen i penningbeslag före ikraftträdandet tillämpas vad som är föreskrivet om beslag. De myndigheter som hanterar beslagtagna penningmedel, fordringar och andra rättigheter ska alltså fortsättningsvis hantera den egendomen med stöd av beslagsreglerna.

13.5 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

36 kap.

6 §

Om det är övervägande sannolikt att egendom härrör från brottslig verksamhet, ska egendomen förverkas, om någon döms för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer och brottet har varit sådant att det skulle kunna ge vinst (utvidgat förverkande). I stället för egendomen får dess värde förverkas.

Om brottet har varit sådant att det skulle kunna ge vinst, gäller första stycket också om någon döms för

1. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § första stycket, utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § första eller andra stycket, tagande av muta enligt 10 kap. 5 a §, givande av muta enligt 10 kap. 5 b § eller barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § första stycket 1–4,

2. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller olovlig befattning med narkotikaprekursorer enligt 3 b § första stycket samma lag,

3. dopningsbrott enligt 3 § första stycket lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

4. narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. människosmuggling enligt 20 kap. 8 § första stycket utlänningslagen (2005:716) eller organiserande av människosmuggling enligt 20 kap. 9 § första stycket samma lag,

6. penningtvätt enligt 3 eller 4 §§ och näringspenningtvätt enligt 7 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,

7. finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt terroristbrottslagen (2022:666), eller

8. något annat brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer och som har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

Det som sägs om förverkande i första och andra styckena gäller också om någon döms för försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses där.

Paragrafen innehåller bestämmelser om utvidgat förverkande. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.5.

I paragrafens *andra stycke* har det gjorts ett tillägg med två nya punkter, sex och sju, med förverkandeutlösande brott. Tillägget innebär att penningtvätt och näringspenningtvätt enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott samt finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt terroristbrottslagen (2022:666) läggs till i listan över brott som kan utlösa förverkande.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

10 §

Egendom

1. som har framställts genom brott,
2. vars användande utgör brott,
3. som någon har tagit befattning med på ett sätt som utgör brott, eller
4. som på annat liknande sätt har varit föremål för brott ska förverkas (förverkande av brottsföremål).

I stället för egendomen får dess värde förverkas. *Vid förverkande av ett sådant värde får annan egendom förverkas, under förutsättning att den skulle kunna utmätas utan att det strider mot 5 kap. utökningsbalken.*

I paragrafen regleras förverkande av brottsföremål. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

I *andra stycket* har det gjorts ett tillägg som innebär att en fullgörelse av en betalningsskyldighet, det vill säga ett värdeförverkande, får ske genom ett sakförverkande av annan egendom. Det kan handla om att ett värde ska förverkas hos en penningtvättare eller internetbedragare när pengar har sammanblandats på ett konto och det inte är möjligt att säga vilka pengar som är brottsföremålet. I så fall får förverkandet fullgöras genom vilka pengar som helst. Det skulle också kunna vara en förverkandesvarande som har sålt brottsföremålet, till exempel en pistol, och har kvar köpeskillingen eller har köpt någon annan egendom för pengarna.

Tillägget är utformat på samma sätt som 8 § och tillämpas på samma sätt, men i de situationer där värdeförverkandet ersätter ett brottsföremål.

Paragrafen innebär alltså att samma regler blir tillämpliga som när ett värdeförverkande verkställs genom utmätning efter ett slutligt

avgörande. Precis som anges i förarbetena till 8 § bör möjligheten att säkra och sakförverka egendom som inte kan knytas till brottet användas med urskillning och endast i de fall det framstår som försvarligt (prop. 2023/24:144 s. 426 f., jämför 4 kap. 3 § utsökningsbalken). I valet mellan egendom som ungefär motsvarar värdet som ska förverkas och egendom med ett väsentligt högre värde bör den förstnämnda egendomen väljas. Om viss egendom har ett särskilt stort affektionsvärde för den enskilde eller om egendomen har betydelse för andra än förverkandesvaranden och det finns annan lämplig egendom tillgänglig för ett sakförverkande bör sådan annan egendom normalt väljas i första hand. Förverkandet ska inte i onödan inkräkta på andra intressen. Förarbetena till bestämmelserna i utsökningsbalken och den praxis som finns kan tjäna till vägledning i fråga om vilken egendom som bör väljas.

31 §

Beslut om förverkande, om åtgärd som kan förhindra missbruk eller om företagsbot förfaller, om beslutet inte har verkställts inom tio år från att det fick laga kraft. *Har en ansökan om förlängning av tiden gjorts enligt 32 § förfaller dock ett beslut om förverkande tidigast när frågan har avgjorts genom ett slutligt beslut som fått laga kraft.*

Paragrafen reglerar tiden innan beslut enligt kapitlet är förfallet. Övervägandena finns i avsnitt 9.7. Ett tillägg har gjorts som innebär att under den tid som det pågår ett förfarande om förlängning av tiden enligt 32 § förfaller inte ett förverkandebeslut förrän frågan om tidsförlängning har avgjorts.

32 §

Den tid som anges i 31 § får, såvitt gäller beslut om förverkande, förlängas med fem år efter ansökan av åklagare. En förlängning får ske om det är motiverat av särskilda skäl. Efter en förnyad ansökan får tiden förlängas med ytterligare fem år.

Det som anges om handläggningen av mål i 16, 17 och 23 §§ bötesverkställighetslagen (1979:189) ska tillämpas för mål om förlängning.

Paragrafen, som är ny, innebär att tiden innan ett beslut om förverkande förfaller kan förlängas i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 9.7.

I *första stycket* anges att tiden innan ett beslut om förverkande förfaller enligt 31 § får förlängas med fem år efter ansökan av åklagare. Det handlar alltså om att utsträcka tiden utöver tio år från det att beslutet fick laga kraft. Åklagaren är den som väcker talan om förlängning av tiden och företräder staten vid prövningen av ärendet. Initiativ till en förlängning kan dock komma från exempelvis Kronofogden, Polisen eller Kriminalvården, som kan uppmärksamma åklagaren på att det föreligger omständigheter som motiverar en förlängning. Om det finns ett enskilt anspråk som ska fullgöras ur förverkade medel, kan det även tänkas att målsäganden tar ett sådant initiativ.

En förlängning får ske om det är motiverat av särskilda skäl. Med det menas att det ska finnas omständigheter som, antingen var för sig eller tillsammans, med viss styrka talar för att tiden bör förlängas. Det kan handla om att förverkandesvaranden har verkställt ett långt fängelsestraff och därför saknat inkomst, men sannolikt kommer att få normala inkomstförhållanden efter frisläppandet. I synnerhet om det finns ett enskilt anspråk som ska fullgöras ur förverkade medel finns det i så fall särskilda skäl för en förlängning av tiden. Men även om det inte finns ett enskilt anspråk kan det finnas särskilda skäl – exempelvis om det finns anledning att tro att förverkandesvaranden inom de närmaste åren efter att tiden går ut kommer att ha goda möjligheter att fullgöra förverkandet. Kronofogden eller Polisen, som ansvarar för verkställigheten av förverkandet, kanske har anledning att tro att förverkandesvaranden har tillgångar som myndigheterna inte har lyckats säkra, eller att förverkandesvaranden kommer att få en gåva eller ett arv.

Enbart förhållandet att förverkandesvaranden verkställer ett långt fängelsestraff är inte skäl för förlängning av tiden. Om förverkandesvaranden sannolikt kommer att ha dålig ekonomi även efter frisläppandet – exempelvis för att personen alltid tidigare har haft det och har begränsade möjligheter att få tillräckliga inkomster för att försörja sig, finns det i regel inte tillräckliga skäl för en förlängning. Det samma är fallet om en målsägande som har rätt till betalning ut förverkade medel har gett uttryck för att det inte är motiverat att tiden förlängs.

Efter en förnyad ansökan får tiden förlängas med ytterligare fem år. Även vid en sådan ytterligare förlängning krävs särskilda skäl. Någon mer förlängning kan inte ske efter det.

I *andra stycket* anges att mål om förlängning ska handläggas i enlighet med 16, 17 och 23 §§ bötesverkställighetslagen (1979:189). De ska alltså handläggas enligt samma processuella regler som mål om förvandling av böter, vilket innebär att de ska prövas av tingsrätten genom beslut efter en förhandling och att hovrättens beslut endast får överklagas om hovrätten ger tillstånd till det.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.

2. Bestämmelserna om förlängning av tiden innan ett beslut om förverkande förfaller i 36 kap. 31 och 32 §§ tillämpas även för beslut om förverkande som har fattats före ikraftträdandet och som inte har förfallit före det enligt äldre bestämmelser.

Övervägandena finns i kapitel 11.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 juli 2027.

Av övergångsbestämmelsen i *andra punkten* framgår att de nya bestämmelserna i 36 kap. 31 och 22 §§ om förlängning av förfallotiden för beslut om förverkande ska tillämpas även för beslut som har fattats före ikraftträdandet och som inte har förfallit före det enligt äldre bestämmelser. Bestämmelserna avseende sådana beslut har alltså i viss mån retroaktiv verkan, om besluten i fråga inte redan har verkställts eller förfallit. Ett beslut som redan har förfallit kan alltså inte återupplivas med stöd av bestämmelsen.

13.6 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

16 kap.

11 §

När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde som överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd.

Vad som nu sagts om skyldighet att betala till bank eller kreditmarknadsföretag ska även gälla

1. försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till,

2. pensionssparinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande,

3. PEPP-sparinstitut vid utbetalning från sparande i en sådan PEPP-produkt som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1238,

4. Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brotts-skadelagen (2014:322),

5. huvudman vid utbetalning av skadestånd enligt 6 kap. 12 § skollagen (2010:800),

6. myndighet som betalar ut ersättning med anledning av skadestånds-anspråk mot staten, och

7. *Polismyndigheten vid utbetalningar ur det som staten har fått in till följd av förverkandebeslut.*

Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att betala till bank eller kreditmarknadsföretag endast när den första utbetalningen görs.

När utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger det belopp som anges i första stycket eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

Bestämmelserna i första–fjärde styckena gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Andra–fjärde styckena gäller inte heller om utbetalning görs från försäkring som har tagits inom ramen för en rörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till någon för vilken det har förordnats god man med uppgift att förvalta egendom eller för vilken det har förordnats förvaltare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när medel som tillfaller en omyndig person, eller en person för vilken det har utsetts god man eller förvaltare, ska sättas in på ett bankkonto med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 9.6.

Ett tillägg har gjorts genom en ny sjunde punkt i *andra stycket*. Genom tillägget följer att utbetalningar från Polisen ur det som staten har fått in till följd av förverkandebeslut omfattas av den angivna skyldigheten. Skyldigheten att betala till ett spärrat konto gäller belopp som överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ social-

försäkringsbalken eller som omfattas av villkor om särskild överförmyndarkontroll.

13.7 Förslaget till lag om ändring i jordabalken

19 kap.

29 §

Inskrivningsmyndigheten ska anteckna följande uppgifter i fastighetsregistrets inskrivningsdel:

1. uppgift om exekutiv försäljning eller expropriation eller liknande tvångsförvärv som inverkat på en inteckning eller en inskriven rättighet,
2. uppgift om en myndighets fördelning av medel som inverkar på en inteckning eller en inskriven rättighet,
3. uppgift om att talan har väckts om hävning eller återgång av förvärv av fast egendom eller tomträtt eller om bättre rätt till sådan egendom,
4. uppgift om att talan har väckts i tvist om upplåtelse av tomträtt,
5. uppgift om dom eller beslut som har vunnit laga kraft i mål som avses i 3 eller 4 eller i annat mål som angår inskrivning,
6. uppgift om att fast egendom eller tomträtt har utmätts,
7. uppgift om att konkursförvaltare har begärt att fast egendom eller tomträtt som ingår i konkursbo ska säljas exekutivt,
8. uppgift om att utmätt fast egendom eller tomträtt har sålts,
9. uppgift om att fast egendom eller tomträtt har belagts med kvarstad, tagits i förvar *eller beslag* eller tagits i anspråk genom betalningssäkring, och
10. annan uppgift som enligt lag eller annan författning ska antecknas i fastighetsregistrets inskrivningsdel.

Anteckning ska göras när anmälan, bevis eller utdelningslängd som utvisar förhållandet har kommit in till inskrivningsmyndigheten.

Domstol ska genast till inskrivningsmyndigheten anmäla sådana förhållanden som avses i första stycket 3–5.

Paragrafen innehåller regler om vilka förhållanden som inskrivningsmyndigheten ska anteckna i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* nionde punkten om att beslag ska antecknats i registret. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

21 kap.

2 §

En ansökan om inskrivning enligt 1 § ska avslås, om

1. upplåtelsehandlingen inte har kommit in eller, om den har lämnats elektroniskt, det inte har skett på det sätt som anges i 19 kap. 11 a § eller enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av den paragrafen,
2. föreskrifterna i 13 kap. 1–4 och 6 §§ inte har följts,
3. lagfart inte har sökts för upplåtaren,
4. inskrivning i fastigheten har beviljats eller sökts,
5. fastigheten har utmätts, belagts med kvarstad, tagits i förvar *eller beslag* eller tagits i anspråk genom betalningssäkring och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inskrivning söks,
6. det är uppenbart att upplåtelsen på annan grund är ogiltig eller inte kan göras gällande.

Har ärende angående lagfart för upplåtaren uppskjutits till senare inskrivningsdag, ska behandlingen av ansökan om inskrivning av tomträtten uppskjutas till samma dag.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inskrivning ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* femte punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att ansökan ska avslås. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

5 §

Ansökan om inskrivning av avtal om sådan ändring i tomträttens innehåll som avses i 13 kap. 21 § får göras av fastighetsägaren eller tomträttshavaren sedan tomträtten inskrivits. Om sådan inskrivning gäller i tillämpliga delar 2–4 §§ med följande avvikelser.

Är in-teckning förut beviljad eller sökt i tomträtten eller är inskrivning av nyttjanderätt, servitut eller rätt till elektrisk kraft förut beviljad eller sökt i denna eller söks sådan inskrivning samma dag, får ansökan om inskrivning av avtal som avses i första stycket bifallas endast om rättighetshavaren medgett inskrivning av ändringsavtalet eller detta är väsentligen utan betydelse för rättighetshavarens säkerhet. Om fastigheten eller tomträtten har utmätts, belagts med kvarstad, tagits i förvar *eller beslag* eller tagits i anspråk genom betalningssäkring och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inskrivning söks, gäller vad som sagts nu om rättighetshavaren även utmätningssökanden eller den för vars anspråk kvarstad, förvar, *beslag* eller betalningssäkring ägt rum.

Är avtal som avses i första stycket beroende av att fastighetsbildning äger rum, får ansökan bifallas endast om nämnda åtgärd kommit till stånd.

I avvaktan på att hinder som anges i andra eller tredje stycket undanröjs ska ansökan förklaras vilande.

Paragrafen innehåller regler om inskrivning av avtal om vissa ändringar i tomträters innehåll. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att avtalet ska skrivas in endast om den för vars anspråk beslaget har gjorts godtar det eller om det är väsentligen utan betydelse för dennes säkerhet. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

6 §

Om det framgår av en anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel eller upplyses på annat sätt att tomträtten har upphört enligt 13 kap. 19 §, ska det i fastighetsregistrets inskrivningsdel antecknas att tomträtten har upphört.

Ansökan om dödning av tomträttsinskrivning i fall som anges i 13 kap. 22 § får inte bifallas, om inskrivning i tomträtten är beviljad eller sökt eller om tomträtten har utmätts, belagts med kvarstad, tagits i förvar *eller beslag* eller tagits i anspråk genom betalningssäkring och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då dödning söks.

Paragrafen innehåller regler om bland annat när en ansökan om dödning av tomträttsinskrivning inte får bifallas. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om dödning inte får bifallas. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

22 kap.

3 §

Ansökan om inteckning ska avslås, om

1. föreskrifterna i 2 § inte iakttagits,
2. på grund av särskild föreskrift eller enligt anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel inteckning inte får beviljas i fastigheten,
3. inskrivning av tomträtt i fastigheten är beviljad eller sökt,
4. fastigheten frångått sökanden på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv,
5. sökanden är i konkurs eller försätts i konkurs den dag då inteckningen söks samt fastigheten hör till konkursboet, eller
6. en del av fastigheten har utmätts eller tagits i anspråk genom betalningssäkring eller fastigheten eller en del av fastigheten har belagts med kvarstad, tagits i förvar *eller beslag* och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inteckningen söks, om inte ansökningen har medgetts av Kronofogdemyndigheten *eller den myndighet som hanterar beslaget*.

Har ärende angående lagfart för sökanden uppskjutits till senare inskrivningsdag, ska behandlingen av ansökan om inteckning uppskjutas till samma dag.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inteckning ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* sjätte punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om inteckning ska avslås. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

23 kap.

2 §

En ansökan om inskrivning enligt 1 § ska avslås, om

1. den handling som rättigheten grundas på inte har kommit in eller, om den har lämnats elektroniskt, det inte har skett på det sätt som anges i 19 kap. 11 a § eller enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av den paragrafen,
2. föreskrift i lag beträffande sådan upplåtelse som ansökan angår inte har iakttagits och föreskriften inte avser giltigheten av endast visst förbehåll,
3. upplåtelsen står i strid med en mot upplåtaren gällande inskränkning i hans rätt att förfoga över egendomen och, när upplåtelsen skedde, lagfart inte var beviljad för upplåtaren eller, om så var fallet, ärende om anteckning

i fastighetsregistrets inskrivningsdel av inskränkningen var upptaget på inskrivningsdag,

4. inskrivning av tomträtt i fastigheten är beviljad eller sökt,
5. fastigheten före upplåtelsen överlåtits till någon vars förvärv enligt 17 kap. 1 eller 4 § äger företräde framför upplåtelsen,
6. fastigheten före upplåtelsen frångått upplåtaren på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv,
7. fastigheten har belagts med kvarstad, tagits i förvar *eller beslag* och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inskrivning söks,
8. upplåtelsen avser arrende eller hyra som enligt förbehåll i upplåtelsehandlingen inte får inskrivas,
9. upplåtelsen avser rätt till elektrisk kraft och skriftligt medgivande till inskrivning inte föreligger,
10. det är uppenbart att upplåtelsen av annan grund är ogiltig eller att rättigheten upphört eller av annat skäl inte kan göras gällande.

Har ärende angående lagfart för upplåtaren uppskjutits till senare inskrivningsdag, ska behandlingen av ansökan om inskrivning uppskjutas till samma dag.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inskrivning av bland annat nyttjanderätt ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* sjunde punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om inskrivning av bland annat nyttjanderätt ska avslås. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

24 kap.

1 §

En fastighetsägare har rätt att ansöka om inskrivning i fastighetsregistrets inskrivningsdel av en förklaring som avses i 2 kap. 3 §. Som fastighetsägare anses i detta kapitel den för vilken lagfart senast är sökt.

Ansökan ska avslås, om

1. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad och inskrivningsansökan inte har medgetts av den som har lagfart,
2. en eller flera inteckningar gäller i fastigheten och varje borgenär för vars fordran pantbrev på grund av sådan inteckning utgör säkerhet inte med ingivande av pantbrevet har medgett ansökan,
3. fastigheten har frångått sökanden på grund av exekutiv försäljning eller genom expropriation eller liknande tvångsförvärv,

4. sökanden är i konkurs eller försatts i konkurs den dag då inskrivningen söks samt fastigheten hör till konkursboet,

5. fastigheten eller en del därav är utmätt eller utmäts den dag då inskrivningen söks och Kronofogdemyndigheten inte har medgett ansökan,

6. fastigheten eller en del därav har tagits i anspråk genom betalningssäkring eller tas i anspråk den dag då inskrivningen söks och Kronofogdemyndigheten inte har medgett ansökan,

7. fastigheten eller en del därav är belagd med kvarstad, tagen i förvar *eller beslag* eller beläggs med kvarstad eller tas i förvar *eller beslag* den dag då inskrivningen söks och Kronofogdemyndigheten *eller den myndighet som hanterar beslaget* inte har medgett ansökan.

Om ett ärende angående lagfart för sökanden har skjutits upp till en senare inskrivningsdag, ska behandlingen av inskrivningsansökan skjutas upp till samma dag.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inskrivning av förklaring av fastighetstillbehör ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i sjunde punkten i *första stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om inskrivning av nyttjanderätt ska avslås, om inte den myndighet som hanterar beslaget har medgett ansökan. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1955:227) om inskrivning av rätt till luftfartyg

45 §

En ansökan om inskrivning av förvärv av luftfartyg *ska* avslås, om

1. bestämmelsen i 40 § inte har iakttagits,

2. ansökan avser ett luftfartyg som inte är registrerat i luftfartygsregistret eller, om det samtidigt ges in en ansökan om registrering i det registret, sådan åtgärd inte beviljas,

3. sökanden inte styrker sitt förvärv,

4. överlåtaren inte hade rätt att överlåta luftfartyget och förutsättningarna för att förvärvet enligt 2 d § trots detta *ska* gälla inte föreligger,

5. luftfartyget har blivit föremål för kvarstad, *beslag* eller betalningssäkring till säkerhet för ett anspråk mot överlåtaren och ett ärende som rör anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då ansökan görs eller överlåtaren har försatts i konkurs före utgången av den inskrivningsdagen,

6. luftfartyget har sålts exekutivt till någon annan än sökanden,
7. förvärvet har skett genom en gåva mellan makar och denna inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken, eller

8. det är uppenbart att förvärvet av något annat skäl är ogiltigt eller inte kan göras gällande.

En ansökan om anteckning enligt 2 a § ska avslås, om bestämmelsen i 40 § inte har iakttagits, om förvärvet inte är inskrivet eller skrivs in samma dag som ansökan ges in eller om det inte visas att det är föremål för ett äganderättsförbehåll eller är beroende av något annat villkor som inskränker förvärvarens rätt att överlåta, upplåta eller inteckna luftfartyget.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inskrivning av förvärv av luftfartyg ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* femte punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om inskrivning av förvärv av luftfartyg ska avslås. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring. Övriga ändringar i bestämmelsen är språkliga.

46 §

En ansökan om inskrivning av nyttjanderätt till ett luftfartyg ska avslås, om

1. bestämmelsen i 40 § inte har iakttagits,
2. sökanden inte styrker att han eller hon har nyttjanderätt till luftfartyget,
3. upplåtaren inte är inskriven som ägare i inskrivningsregistret för luftfartyg eller inte skrivs in som ägare samma dag som ansökan ges in,
4. upplåtelsen står i strid med en anteckning som avses i 2 a §,
5. luftfartyget har blivit föremål för kvarstad, *beslag* eller betalningssäkring till säkerhet för ett anspråk mot upplåtaren och ett ärende som rör anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då ansökan görs eller upplåtaren har försatts i konkurs före utgången av den inskrivningsdagen,
6. luftfartyget före upplåtelsen frångått upplåtaren på grund av exekutiv försäljning,
7. det är uppenbart att upplåtelsen av något annat skäl är ogiltig eller inte kan göras gällande.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inskrivning av förvärv av nyttjanderätt till luftfartyg ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* femte punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om inskrivning av förvärv av nyttjanderätt till luftfartyg ska avslås. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

I övrigt har endast en språklig ändring gjorts i bestämmelsen.

47 §

En ansökan om inteckning *ska* avslås, om

1. bestämmelsen i 40 § inte har iakttagits,
2. det på fordringshandlingen inte finns ett sådant bevitnat medgivande som avses i 5 §,
3. inteckning söks samma dag som en ny ägare ansöker om inskrivning av förvärv av luftfartyget eller därefter, och den nye ägaren inte har medgett inteckningen eller ansökan om inskrivning av förvärvet avslås,
4. luftfartyget har blivit föremål för kvarstad, *beslag*, betalningssäkring eller utmätning och ett ärende som rör anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inteckningen söks, om inte i fråga om kvarstad ansökan om inteckning har medgetts av *Kronofogdemyndigheten eller i fråga om beslag av den myndighet som hanterar beslaget*, eller
5. den som medgett inteckningen är försatt i konkurs när ansökan om inteckning görs, eller ett beslut om egendomsavträde meddelas samma dag som ansökan görs.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om inteckning i luftfartyg ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* fjärde punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att en ansökan om inteckning i luftfartyg ska avslås om inte den myndighet som hanterar beslaget har medgett ansökan. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

58 §

I inskrivningsregistret för luftfartyg ska antecknas när

1. talan har väckts om hävning eller återgång av förvärv av ett luftfartyg eller om bättre rätt till sådan egendom eller om en annan fråga som angår inskrivning,
2. mål som avses i 1 har avgjorts genom en dom eller ett slutligt beslut som vunnit laga kraft,

3. en inteckning helt eller delvis är ogiltig enligt en dom eller ett slutligt beslut som vunnit laga kraft, eller på grund av förhållande som avses i 36 §,
4. ägaren till ett luftfartyg har försatts i konkurs,
5. ett luftfartyg eller en rättighet som skrivits in i sådan egendom blivit föremål för kvarstad, *beslag*, betalningssäkring eller utmätning, eller när en konkursförvaltare har begärt att ett luftfartyg ska säljas exekutivt,
6. beslut som avses i 4 eller 5 om konkurs, kvarstad, *beslag*, betalningssäkring eller utmätning har upphävts eller återgått eller när fråga om exekutiv försäljning av ett luftfartyg eller en rättighet som skrivits in i sådan egendom har förfallit av annan anledning,
7. anmälan, bevis eller fördelningslängd inkommit som visar inverkan på inteckning av exekutiv försäljning,
8. någon i enlighet med 10 kap. 6 § luftfartslagen (2010:500) skriftligen anmäler att han eller hon har en fordran för vilken luftpanträtt gäller i luftfartyget,
9. det visas att luftpanträtt som avses i 8 har upphört att gälla,
10. domstol har meddelat sådan förklaring som avses i 26 §, eller
11. ett luftfartyg enligt 2 kap. 6 § luftfartslagen ska avregistreras men det finns hinder mot avregistreringen enligt 2 kap. 7 § samma lag.

Paragrafen innehåller regler om vad som ska antecknas i inskrivningsregistret för luftfartyg. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* femte och sjätte punkterna om att beslag och hävande av beslag ska vara sådana förhållanden som ska antecknas i inskrivningsregistret. Inskrivningsmyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring.

13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1955:229) i anledning av Sveriges tillträde till 1948 års konvention rörande internationellt erkännande av rätt till luftfartyg

3 §

Verkan i förhållande till tredje man av inskrivning, *som anges i 2 §, bedöms enligt lagen i den stat där rätten är inskriven. Om luftfartyg här i riket har utmätts, tagits i beslag eller belagts med kvarstad, eller luftfartyg omfattas av konkurs, som inträffat här i riket, och gäldenären med vetskap om det träffat det avtal, som ligger till grund för inskrivningen, får denna dock inte till förfång för utskökningsborgenären, den myndighet som hanterar beslaget, konkursborgenärerna eller för köparen vid exekutiv försäljning åberopas i vidare mån än som följer av svensk lag.*

Paragrafen innehåller lagvalsregler som avser de sakrättsliga verkningarna av avtal om köp, nyttjanderätt till eller pantsättning av vissa luftfartyg. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts om att beslag ska ha samma verkan som kvarstad, utmätning och konkurs. Tillägget innebär att dispositioner genom avtal om ett beslagtaget luftfartyg inte får åberopas mot den beslagtagande myndigheten till förfång för myndigheten, i vidare mån än vad som följer av svensk lag. Övriga ändringar är språkliga.

13.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1957:668) om utlämning för brott

21 §

Vid beviljande av utlämning *får* regeringen förordna, att *egendom* som tagits i beslag *ska* överlämnas till den främmande staten; och *får i samband med det bestämma* de förbehåll som av hänsyn till enskild rätt eller ur allmän synpunkt *är* påkallade.

Paragrafen reglerar utlämning av beslag till en främmande stat. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

En ändring har gjorts i form av att ordet ”föremål” har bytts ut mot ”egendom”, eftersom alla typer av egendom numera kan tas i beslag. Övriga ändringar är språkliga.

13.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m.

2 §

Vid beslag av egendom som avses i 1 § ska vad som i allmänhet är föreskrivet om beslag i brottmål tillämpas, dock med följande avvikelser:

1. Beslagtagen egendom får bevisligen förstöras om värdet är ringa eller om det annars måste anses försvarligt att förstöra egendomen. I annat fall får egendomen säljas. Spritdrycker, vin, starköl och öl får säljas till den som har rätt att tillverka eller att bedriva partihandel med sådana varor enligt alkohollagen (2010:1622). I fråga om försäljning till partihandlare omfattas även alkoholdrycksliknande preparat om de är skattepliktiga varor enligt lagen (2022:156) om alkoholskatt. Annan egendom får säljas på det sätt som med hänsyn till egendomen är lämpligt. Intäkter vid försäljning av beslagtagen egendom tillfaller staten.

Beslut om att förstöra eller sälja egendom får fattas av undersökningsledaren eller åklagaren. I de fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken får ett sådant beslut fattas även av Polismyndigheten, *Tullverket* eller Kustbevakningen.

Om ett beslag hävs och egendomen är förstörd eller såld enligt denna paragraf, ska ersättning betalas av allmänna medel. Ersättningens storlek ska motsvara egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller vad som annars är skäligt. Beslut om ersättning fattas av åklagaren. Den som drabbats av beslaget får begära rättens prövning av beslutet om ersättning. Det ska göras inom en månad från det att han eller hon fick del av beslutet. Ansökan görs vid den domstol som kunnat pröva beslaget. Ersättning betalas ut av länsstyrelsen på begäran av åklagaren.

1 a. Om värdet på beslagtagna alkohol är ringa, får en polisman, *tulltjänsteman* eller en kustbevakningstjänsteman besluta att den bevisligen ska förstöras. Även i dessa fall tillämpas 1 tredje stycket.

2. Om en polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i ett föreläggande av ordningsbot, ska anmälan om beslaget göras till Polismyndigheten.

3. I fråga om sådana drycker eller preparat som avses i 1 § tredje stycket och som intas eller förvaras i strid med villkor enligt 2 kap. 16 § andra stycket första meningen eller med 2 kap. 18 § eller med 4 kap. 4 § ordningslagen (1993:1617) eller med 5 kap. 2 § järnvägssäkerhetslagen (2022:367) eller med 6 kap. 2 § lagen (2022:368) om nationella järnvägssystem har den som tjänstgör som ordningsvakt vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller inom ett trafikföretags område eller dess färdmedel eller som befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg samma rätt att ta egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer en polisman.

En ordningsvakt eller en befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst vid järnväg som har verkställt beslag ska skyndsamt anmäla detta till Polismyndigheten och överlämna den beslagtagna egendomen. Om värdet på beslagtagna alkohol är ringa, får Polismyndigheten i stället besluta att den bevisligen ska förstöras av en ordningsvakt. Även i dessa fall tillämpas 1 tredje stycket.

Paragrafen beskriver förutsättningarna för att direktförverka alkohol i vissa fall.

I *andra stycket* har Tullverket lagts till bland de myndigheter som får fatta beslut om att förstöra eller sälja egendom i de fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken. Ändringen är av rättelsekaraktär eftersom Tullverket också tillämpar den bestämmelsen. På motsvarande sätt har en ändring gjorts i *tredje stycket* 1 a genom att ordet "tulltjänsteman" har lagts till.

13.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

6 kap.

52 §

I samband med utdömande av vite *får* rätten efter vad *den anser* skäligt föreskriva åtgärder för att förebygga missbruk av exemplar som avses med förbud enligt 51 §, *och* av föremål som kan användas endast för framställning *av sådana exemplar*. *Sådana föreskrifter får* avse, att egendomen *ska* förstöras eller ändras *på något sätt*.

Vad *som sägs* i denna paragraf gäller *inte* mot den som i god tro förvärvat egendomen eller *någon* särskild rätt *till den*.

Paragrafen reglerar vad rätten får göra för att förebygga att upphovsrättsligt skyddade verk missbrukas på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Det tidigare *tredje stycket* om att beslag fick göras av sådana verk har tagits bort. Ändringen har gjorts eftersom beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken numera kan användas i fråga om verken. Övriga ändringar är endast språkliga.

7 kap.

59 §

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna lag endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Överträdelse av 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket får alltid beivras av upphovsmannens efterlevande make, släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller syskon.

Paragrafen reglerar åklagares åtalsrätt med mera. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I paragrafen fanns tidigare ett *tredje stycke* där det angavs att egendom som innebar upphovsrättsintrång fick tas i beslag. Stycket har tagits bort eftersom beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken numera kan användas i fråga om sådan egendom.

13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

1 §

En dom som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge, varigenom dömts till böter eller förverkande av egendom eller i brottmål utdömts ersättning för rättegångskostnad, får på begäran verkställas i Sverige.

Det som sägs i första stycket ska också gälla beslut, som i någon av nämnda stater till tryggnad av anspråk på böter, förverkande av egendom, skadestånd eller ersättning för rättegångskostnad meddelats i fråga om kvarstad eller beslag av egendom som tillhör någon som är misstänkt för brott eller som en utredning om förverkande rör.

I lagen (2009:1427) om erkännande och verkställighet av bötesstraff inom Europeiska unionen finns bestämmelser om verkställighet av bötesstraff i vissa fall.

Bestämmelser om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande i vissa fall finns i

1. lagen (2011:423) om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande i vissa fall,

2. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande, och

3. lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande.

Paragrafen reglerar verkställighet av domar som meddelats i de nordiska länderna. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *andra stycket* har ordet ”penningbeslag” tagits bort, eftersom bestämmelsen om penningbeslag har upphävts som en följd av att all egendom numera kan tas i beslag. En redaktionell ändring har också gjorts.

4 a §

Bestämmelser om användning av beslag och kvarstad på begäran av myndigheter i Danmark, Finland, Island och Norge finns i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Paragrafen upplyser om att bestämmelser om beslag och kvarstad finns i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

En ändring har gjorts genom att ordet ”penningbeslag” har tagits bort, eftersom bestämmelsen om penningbeslag har upphävts som en följd av att all egendom numera kan tas i beslag.

13.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

36 §

Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan, åtgärder för biometrisk autentisering, genomsökning på distans och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

Paragrafen innehåller regler om tvångsmedel mot personer under femton års ålder. Övervägandena finns i avsnitt 3.5.3.

En ändring har gjorts i *första stycket* genom att ordet ”penningbeslag” har tagits bort, eftersom bestämmelsen om penningbeslag har upphävts som en följd av att all egendom numera kan tas i beslag.

Det tidigare *andra stycket* har också tagits bort. Stycket innehöll en hänvisning till de regler i 27 kap. rättegångsbalken som handlade om när åtal inte väcks inom den frist rätten har satt ut i en beslagsfråga. Eftersom rätten inte längre ska sätta ut någon åtalsfrist har hänvisningen tagits bort.

13.15 Förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

33 §

Om mönsterhavare skriftligen hos registreringsmyndigheten avstår från mönsterrätten *ska* myndigheten avföra mönstret ur registret.

Är mönsterrätt utmätt, belagd med kvarstad, *tagen i beslag* eller tagen i anspråk genom betalningssäkring eller är tvist om överföring av registrering anhängig, får mönstret *inte* på begäran av mönsterhavaren avföras ur

registret så länge utmätningen, kvarstaden, *beslaget* eller betalningssäkringen består eller tvisten inte blivit slutligt avgjord.

Paragrafen innehåller regler om när ett mönster inte får avföras ur mönsterregistret. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att mönstret inte får avföras ur registret. Registreringsmyndigheten ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring. Övriga ändringar i bestämmelsen är språkliga.

37 §

På yrkande av den som har lidit mönsterintrång får domstolen, efter vad som är skäligt, besluta att en produkt som tillverkats eller förts in till Sverige i strid mot annans mönsterrätt ska återkallas från marknaden, ändras, sättas i förvar för återstoden av skyddstiden eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med den. Detsamma gäller i fråga om hjälpmedel som har använts eller varit avsett att användas vid intrånget.

Trots vad som sägs i första stycket får domstolen, om det finns synnerliga skäl, på yrkande besluta att en innehavare av egendom som avses i första stycket ska få förfoga över egendomen under återstoden av skyddstiden eller del av den, mot skälig ersättning och på skäliga villkor i övrigt. Ett sådant beslut får meddelas endast om innehavaren har handlat i god tro.

Bestämmelserna i första och *andra* styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Ett beslut om åtgärd enligt första stycket får inte innebära att den som har lidit mönsterintrång ska betala ersättning till den som åtgärden riktas mot.

Åtgärder enligt första stycket ska bekostas av svaranden om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Ett beslut som avses i denna paragraf ska inte meddelas, om förverkande av egendom eller någon åtgärd som kan förhindra missbruk ska beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.

Paragrafen reglerar vad domstolen får göra i mål om mönsterintrång. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I paragrafen fanns tidigare ett *andra stycke* där det angavs att egendom som innebar mönsterintrång fick tas i beslag. Stycket har tagits bort eftersom beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken numera kan användas i fråga om sådan egendom. En redaktionell ändring har gjorts i hänvisningen till stycket som en följd av ändringen.

13.16 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

12 kap.

4 §

För att fastighet *ska* få ingå i sammanläggning krävs att ägaren har lagfart på fastigheten eller att ansökan om lagfart förklarats vilande och hinder mot bifall till ansökningen *inte* föreligger om fastighetsbildningen *genomförs*.

Är talan väckt om bättre rätt eller om lösningsrätt till fastigheten eller är rätten till fastigheten i annat fall tvistig, får fastigheten *inte* ingå i sammanläggning. Detsamma gäller, om fastigheten är utmätt eller *annars ska* säljas i den ordning som *föreskrivs* för utmätt fast egendom eller om den är belagd med kvarstad, *tagen i beslag* eller tagen i anspråk genom betalningssäkring. Utmätning, kvarstad eller betalningssäkring som återgår, om sammanläggning kommer till stånd, *ska* dock *inte* beaktas.

Paragrafen innehåller regler om när en fastighet inte får ingå i sammanläggning. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att fastigheten inte får ingå i sammanläggning. Lantmäterimyndigheten ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring. Eftersom beslag inte återgår om sammanläggning kommer till stånd nämns beslag dock inte i sista meningen (jämför 4 kap. 25 § utskönningsbalken). Övriga ändringar i bestämmelsen är språkliga.

13.17 Förslaget till lag om ändring i handelsregisterlagen (1974:157)

13 §

Om en näringsidkare upphör med sin verksamhet eller om verksamheten överläts eller går i likvidation, eller om en registrerad uppgift ändras i något annat fall, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till Bolagsverket.

Vad som sägs i första stycket gäller också om en verksamhet tas i beslag eller om ett sådant beslag hävs.

En anmälan görs och handläggs på samma sätt som en ansökan om registrering, om inte något annat följer av denna paragraf eller av vad regeringen bestämmer.

Om en domstol har utsett en likvidator i ett handelsbolag, är han eller hon anmälningsskyldig beträffande bolaget. En bolagsman som har lämnat

bolaget har rätt att göra en anmälan om sin avgång. Återkallelse av en procura får anmälas av varje bolagsman som inte är utesluten från rätten att företräda bolaget. *Beslag och hävning av beslag får anmälas av den myndighet eller domstol som har beslutat om eller på något annat sätt hanterat beslaget.*

Omfattar en överlåtelse av näringsverksamheten även företagsnamnet, ska anmälan om överlåtelsen göras av den nya innehavaren.

Paragrafen innehåller regler om förhållanden som ska anmälas till Bolagsverket. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i form av ett nytt *andra stycke* om att beslag och hävning av beslag ska vara sådana förhållanden som utan dröjsmål ska anmälas till Bolagsverket. Ett tillägg har även gjorts i nuvarande *fjärde stycket* om att en sådan anmälan får göras av den myndighet eller domstol som har beslutat om eller på något annat sätt hanterat beslaget. Anmälan kan alltså göras både av beslutsfattaren och av den hanterande myndigheten i de fall det inte är samma myndighet. Se om syftet med registrering i kommentaren till 3 kap. 4 § lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

13.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:1065) om visst stöldgods m.m.

3 §

Den som inte är nöjd med åklagarens beslut enligt 2 § tredje stycket får innan egendomen har sålts eller förstörts anmäla missnöje med beslutet till åklagaren. Anmäls missnöje ska åklagaren, om han eller hon vill att beslutet ska bestå, väcka talan om detta inom en månad efter det att anmälan gjordes. Väcks inte talan, ska åklagaren upphäva beslutet om förvar.

Väcker åklagaren åtal för brott, som föranlett att egendom tagits i förvar, innan egendomen har sålts eller förstörts, ska domstolen i samband med åtalet pröva om egendomen fortfarande ska hållas i förvar.

Åklagaren ska omedelbart underrätta *den myndighet som har säkrat egendomen* om missnöjesanmälan enligt första stycket och om talan enligt andra stycket. I avvaktan på att saken slutligt prövas får vidare åtgärder med egendomen inte vidtas, om den kan vårdas utan fara för förstörelse.

Paragrafen innehåller bestämmelser om åtgärder med förvarstaget misstänkt stöldgods. Övervägandena finns i avsnitt 9.19.

I *andra stycket* har "Polismyndigheten" bytts ut mot "den myndighet som har säkrat egendomen". Det innebär att även Ekobrottsmyndigheten omfattas av bestämmelsen.

13.19 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

2 §

Medel som anges i 1 § får inte annat än för medicinskt eller vetenskapligt ändamål

1. införas till landet,
2. överlåtas,
- 3 framställas,
4. förvärvas i överlåtelssyfte,
5. bjudas ut till försäljning,
6. innehas, eller
7. brukas.

Den myndighet som får behålla egendom med stöd av 3 kap. 10 § eller 4 kap. 2 § lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom får, trots första stycket, för utbildningsändamål eller för forensiska ändamål inneha sådana medel som anges i 1 §.

Paragrafen innehåller förbud mot olika sorters användning av dopningsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.10.

I *andra stycket* har hänvisningen till 1974 års förfarandelag ersatts med en hänvisning till motsvarande bestämmelser i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom, eftersom 1974 års förfarandelag har ersatts av den nya lagen.

13.20 Förslaget till lag om ändring i sjölagen (1994:1009)

2 kap.

23 §

En anmälan av ett skepp eller skeppsbygge för registrering eller ansökan om inskrivning av förvärv av sådan egendom *ska* avslås om

1. bestämmelsen i 20 § första stycket inte har iakttagits,
2. egendomen inte kan registreras enligt 1 §,
3. sökanden inte styrker sitt förvärv,
4. fångesmannens rätt inte är inskriven i registret fastän den hade kunnat skrivas in där och sökandens förvärv inte grundas på exekutiv försäljning,
5. den återopade överlåtelsen står i strid med en mot överlåtaren på grund av förvärvsvillkor gällande inskränkning i hans rätt att förfoga över egendomen och överlåtarens åtkomst inte var inskriven när överlåtelsen

ägde rum eller, om så var fallet, villkoret är infört i registret eller förs in i det samma inskrivningsdag som ansökan görs,

6. egendomen av överlåtaren tidigare har överlåtits till någon annan och överlåtarens åtkomst inte var inskriven när sökandens förvärv ägde rum eller, om så var fallet, inskrivning söks samma inskrivningsdag för det tidigare förvärvet,

7. egendomen har blivit föremål för kvarstad, *beslag* eller betalningssäkring till säkerhet för ett anspråk mot överlåtaren och ett ärende som rör anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då anmälan eller ansökan görs eller överlåtaren har försatts i konkurs före utgången av den inskrivningsdagen,

8. egendomen har sålts exekutivt till någon annan än sökanden,

9. förvärvet har skett genom en sådan gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken, eller

10. det är uppenbart att förvärvet av något annat skäl är ogiltigt eller inte kan göras gällande.

Första stycket 5–7 utgör inte hinder mot inskrivning av förvärv, om inskrivning av villkorlig äganderätt redan har beviljats på grund av samma förvärv.

Paragrafen innehåller regler om vilka förhållanden som ska leda till att en anmälan av ett skepp eller skeppsbygge för registrering eller en ansökan om inskrivning av förvärv av sådan egendom ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* sjunde punkten om att *beslag* ska vara ett sådant förhållande som leder till avslag. Registermyndigheten ska behandla uppgifter om *beslag* på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring. Utöver det har en språklig ändring gjorts.

28 §

I fartygsregistrets skepps- eller skeppsbyggnadsdel *ska det* antecknas när

1. talan har väckts om hävning eller återgång av förvärv av ett registrerat skepp eller skeppsbygge eller om bättre rätt till sådan egendom eller om en annan fråga som angår inskrivning,

2. mål som avses i 1 har avgjorts genom dom eller slutligt beslut som vunnit laga kraft,

3. ägare av ett registrerat skepp eller skeppsbygge har försatts i konkurs,

4. ett registrerat skepp eller skeppsbygge eller inskriven rätt till sådan egendom har blivit föremål för kvarstad, *beslag*, betalningssäkring eller utmätning, eller när en konkursförvaltare har begärt att ett registrerat skepp eller skeppsbygge *ska* säljas exekutivt, eller när ägaren enligt 1 kap. 10 § andra stycket har begärt att ett registrerat skepp *ska* säljas exekutivt eller egendomen har sålts exekutivt,

5. beslut som avses i 3 eller 4 om konkurs, kvarstad, *beslag*, betalningssäkring eller utmätning har upphävts eller återgått eller när fråga om exekutiv försäljning av ett registrerat skepp eller skeppsbygge eller inskriven rätt till sådan egendom har förfallit av annan anledning,

6. ett skepp eller skeppsbygge enligt 6 § *ska* avregistreras men det finns hinder mot avregistreringen enligt 7 §, eller

7. beslut har meddelats enligt 25 § att ett skepp eller skeppsbygge *ska* avföras ur registret den dag då registrering äger rum utomlands.

Är det i en annan författning föreskrivet att ett visst förhållande *ska* antecknas i fartygsregistrets skepps- eller skeppsbyggnadsdel, *ska* detta gälla.

En anteckning i fartygsregistrets skeppsbyggnadsdel *ska* föras över till fartygsregistrets skeppsdel, om bygget förs över dit som skepp. En registeranteckning *ska* avföras, om den uppenbarligen inte längre är av betydelse.

Paragrafen innehåller regler om vilka förhållanden som ska antecknas i fartygsregistrets skepps- eller skeppsbyggnadsdel. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* fjärde punkten om att beslut om beslag ska vara en sådan uppgift som ska antecknas i registret. Registermyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad eller betalningssäkring. Övriga ändringar i bestämmelsen är språkliga.

3 kap.

24 §

En ansökan om inteckning *ska* avslås om

1. bestämmelserna i 23 § första stycket inte har iakttagits,

2. ansökan strider mot 1 §,

3. ansökan strider mot sådan på grund av förvärvsvillkor mot sökanden gällande inskränkning i hans rätt att förfoga över egendomen, som har förts in i fartygsregistrets skepps- eller skeppsbyggnadsdel eller förs in i det samma inskrivningsdag som inteckningen söks, och ansökan inte medgetts av den till vars förmån inskränkningen gäller,

4. skeppet eller skeppsbygget *ska* avregistreras,

5. sökanden eller, om skeppet eller bygget ägs av flera, någon av sökandena är i konkurs eller försätts i konkurs samma inskrivningsdag som inteckningen söks och det inte visas att skeppet, bygget eller andelen inte hör till konkursboet,

6. skeppet, bygget eller en andel i eller en villkorlig äganderätt till sådan egendom har blivit föremål för kvarstad, *beslag*, betalningssäkring eller utmätning och ett ärende som rör anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inteckningen söks, om inte i fråga om

kvarstad ansökan har medgetts av *Kronofogdemyndigheten* eller i fråga om beslag ansökan har medgetts av den myndighet som hanterar beslaget, eller

7. skeppet, bygget eller en andel i eller en villkorlig äganderätt till sådan egendom har frångått sökanden genom exekutiv försäljning.

Om ett ärende som rör inskrivning av sökandens förvärv har skjutits upp, ska behandlingen av in-teckningsansökan skjutas upp på motsvarande sätt.

Paragrafen innehåller regler om vilka förhållanden som ska leda till att en ansökan om in-teckning av ett skepp eller skeppsbygge ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Tillägg har gjorts i *första stycket* sätte punkten om att beslag ska vara ett sådant förhållande som leder till avslag om inte den myndighet som hanterar beslaget medger ansökan. Registermyndigheten ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad.

13.21 Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

4 kap.

15 §

Revisorerna får inte obehörigen lämna upplysningar till utomstående om sådana stiftelsens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för stiftelsen.

Revisorerna är skyldiga att

1. till en medrevisor, en ny revisor, tillsynsmyndigheten och, om stiftelsen har försatts i konkurs, konkursförvaltaren lämna behövliga upplysningar om stiftelsens angelägenheter,

2. på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till undersökningsledaren under en förundersökning i brottmål, samt

3. på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande.

Bestämmelsen i andra stycket 1 om upplysningsskyldighet till tillsynsmyndigheten gäller inte när det är fråga om en sådan stiftelse som avses i 9 kap. 10 § första stycket. Detsamma gäller upplysningar i sådana hänseenden där stiftelsen är undantagen från tillsyn enligt 9 kap. 10 a §.

Revisorerna i en stiftelse som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldiga att på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen, regionen eller i sådana kommunalförbund som kommunen eller regionen ingår i.

Revisorerna i en stiftelse som avses i 2 § 5 lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. är skyldiga att på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till Riksrevisionen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för revisorer som fullgör uppdrag åt stiftelser. Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

I paragrafens *andra stycke* har det lagts till en ny tredje punkt om att sådana uppgifter som enligt bestämmelsen på begäran ska lämnas till exempelvis undersökningsledaren under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål även ska lämnas till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande. Övriga ändringar är redaktionella.

10 kap.

5 §

Om en stiftelse försätts i konkurs eller beslut om företagsrekonstruktion meddelas för stiftelsen, ska tingsrätten för registrering underrätta registreringsmyndigheten om beslutet och vem som har utsetts till konkursförvaltare eller rekonstruktör.

När en konkurs har avslutats eller en företagsrekonstruktion har upphört, ska tingsrätten genast för registrering underrätta registreringsmyndigheten och i det förra fallet ange om något överskott finns eller inte. Tingsrätten ska även för registrering underrätta registreringsmyndigheten när en högre rätt har upphävt ett beslut att försätta stiftelsen i konkurs eller ett beslut om företagsrekonstruktion.

Om en stiftelse tas i beslag ska den myndighet eller domstol som har beslutat om eller annars hanterat beslaget genast underrätta registreringsmyndigheten om beslutet. Detsamma gäller om beslaget hävs.

Paragrafen innehåller regler om förhållanden i fråga om stiftelser som ska anmälas till registreringsmyndigheten. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i form av ett nytt *tredje stycke* om att beslag och hävning av beslag ska vara sådana förhållanden som genast ska anmälas till registreringsmyndigheten. Anmälan kan göras både av beslutsfattaren och av den hanterande myndigheten i de fall det inte är samma myndighet.

13.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi

En skildring av barn i pornografisk bild *ska förverkas*.

Förverkande *ska inte ske* om det är *uppenbart* oskäligt.

Första stycket tillämpas inte, om en skildring kan förverkas enligt bestämmelser i brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förverkande av barnpornografi i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I *första* och *andra stycket* har språkliga ändringar gjorts till följd av ändringarna i 36 kap. brottsbalken. Därutöver begränsas utrymmet att underlåta förverkande, så att det krävs uppenbar oskälighet för att förverkande inte ska ske. Liksom tidigare krävs att en skälighetsbedömning görs. Den måste utgå från omständigheterna i varje enskilt fall. Bedömningen är inte begränsad till frågan om den enskilde har ett legitimt syfte med bildinnehavet, utan det ska också prövas om ett förverkande är proportionerligt. Mot förverkandebeskädet ska då vägas det ingrepp som förverkandet kan innebära med avseende på den enskildes intresse av egendomen och av skydd för sin privata sfär i övrigt. Om förverkandebeskädet omfattar informationsbäraren där bilden förvaras ska också det ekonomiska värdet av informationsbäraren beaktas, liksom värdet för den enskilde av den övriga information som kan finnas lagrad på denna.⁵

I *tredje stycket* har hänvisningen till smugglingslagen tagits bort, eftersom smugglingslagen inte längre innehåller någon materiell förverkandebestämmelse.

13.23 Förslaget till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)

8 kap.

2 §

Om innehavaren av växtförädlarrätten skriftligen hos Statens jordbruksverk avstår från växtförädlarrätten, *ska* verket avregistrera växtsorten.

Om växtförädlarrätten är utmätt, belagd med kvarstad, *tagen i beslag* eller tagen i anspråk genom betalningssäkring eller om en tvist om överföring av registreringen pågår, får sorten inte avregistreras på begäran av

⁵ Se NJA 2014 s. 14.

innehavaren av växtförädlarrätten så länge utmätningen, kvarstaden, *beslaget* eller betalningssäkringen består eller tvisten inte blivit slutligt avgjord.

Paragrafen innehåller regler om när en växtsort inte får avregistreras. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att växtsorten inte får avregistreras. Registreringsmyndigheten ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring. Utöver det har en språklig ändring gjorts i bestämmelsen.

13.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om flyttning och kontroll av vissa punktskattepliktiga varor

5 kap.

5 §

Vid brott enligt 1–4 §§ ska bestämmelserna om förverkande i 16 och 17 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling tillämpas.

Paragrafen hänvisar till vilka bestämmelser i smugglingslagen som ska tillämpas vid brott enligt lagen om flyttning och kontroll av vissa punktskattepliktiga varor.

En hänvisning till 18 § har tagits bort, eftersom den bestämmelsen har upphävts.

13.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument

4 kap.

17 §

På ett avstämningskonto ska anges

1. kontohavarens namn och personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,

2. panthavarens namn och personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,

3. det antal finansiella instrument som kontot omfattar,
4. i förekommande fall att kontohavaren har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av aktierna eller att aktierna företräds av en förvaltare som förordnats enligt 14 kap. 9 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, 24 kap. 10 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller 15 kap. 18 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),
5. pantsättning och förekomst av annan särskild rätt som gäller ett finansiellt instrument,
6. konkurs avseende kontohavaren samt utmätning, kvarstad, *beslag* eller betalningssäkring avseende ett finansiellt instrument eller avseende panträtt i detta, och
7. inskränkning enligt 13 kap. 19 § första stycket 4 eller 14 kap. 21 § första stycket 4 föräldrabalken.

Paragrafen innehåller regler om vilka förhållanden som ska anges på ett avstämningskonto. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* sjätte punkten om att uppgifter om beslag ska anges på ett avstämningskonto. Värdepapperscentralen ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad.

18 §

Utöver vad som följer av 17 § *ska det* på ett avstämningskonto beträffande aktier anges

1. för varje aktie om full betalning har erlagts för aktien till avstämningsbolaget,
2. till vilket slag varje aktie hör, om aktier av olika slag kan finnas enligt bolagsordningen,
3. om en aktie av visst slag kan omvandlas till en aktie av annat slag,
4. förbehåll att aktieägare eller annan *ska* vara berättigad att lösa aktie som övergår till ny ägare,
5. utbetalning som görs vid inlösen av en aktie eller minskning av aktiens kvotvärde eller vid skifte av bolagets tillgångar,
6. namn, personnummer och postadress för förmyndare eller god man för aktieägare och för konkursförvaltare i aktieägars konkurs,
7. uppgift om att *en myndighet* verkställer utmätning, kvarstad, *beslag* eller betalningssäkring avseende kontohavarens aktier, samt
8. namn, personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress för den som på grund av pantsättning, uppdrag eller villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införde aktieägaren lyfta utdelning och vid fondemission ta emot ny aktie samt utöva företrädesrätt att delta i emission.

I förekommande fall *ska* även anges aktiernas nominella belopp och utbetalning som görs vid minskning av det nominella beloppet. Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, *ska* även detta anges på kontot så snart som möjligt.

Paragrafen innehåller regler om vilka förhållanden som, utöver dem som anges i 17 §, ska anges på ett avstämningskonto beträffande aktier. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* sjunde punkten om att uppgifter om beslag ska anges på ett avstämningskonto. Värdepapperscentralen ska behandla uppgifter om beslag på samma sätt som uppgifter om kvarstad. Övriga ändringar i bestämmelsen är språkliga.

8 kap.

2 b §

En svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,

2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,

3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,

4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*

5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Bestämmelser om skyldighet för värdepapperscentraler och kontoförande institut att lämna uppgifter till överförmyndaren finns i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt första stycket ska lämnas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för en svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av

nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 f.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

4 §

Den som begär uppgifter enligt 2 b § får besluta att värdepapperscentralen eller det kontoförande institutet samt värdepapperscentralens eller institutets styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 2 b § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas endast om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för värdepapperscentraler och kontoförande institut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 2 b § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig

att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.26 Förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

36 §

Revisorn är skyldig att lämna en medrevisor, en ny revisor och, om företaget har försatts i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om företagets angelägenheter.

Revisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om företagets angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål *och till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande*.

Revisorn i ett handelsbolag som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen eller regionen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för revisorer. Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

I paragrafens *andra stycke* har det gjorts ett tillägg om att sådana uppgifter som enligt bestämmelsen på begäran ska lämnas till undersökningsledaren under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål även ska lämnas till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande.

13.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

1 kap.

2 §

Rättslig hjälp enligt denna lag omfattar följande åtgärder:

1. förhör i samband med förundersökning i brottmål,
2. bevisupptagning vid domstol,
3. telefonförhör,
4. förhör genom videokonferens,
5. kvarstad, beslag samt husrannsakan och andra åtgärder som avses i 28 kap. rättegångsbalken,

6. föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift enligt 27 kap. 16 § rättegångsbalken,
 7. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation,
 8. hemlig kameraövervakning,
 9. hemlig rumsavlyssning,
 10. hemlig dataavläsning,
 11. tekniskt bistånd med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 1 och 2 lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
 12. tillstånd till gränsöverskridande hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 1 och 2 lagen om hemlig dataavläsning,
 13. överförande av frihetsberövade för förhör m.m., och
 14. rättsmedicinsk undersökning av en avliden person.
- Lagen hindrar inte att hjälp lämnas med någon annan åtgärd än sådan som anges i första stycket om det kan ske utan tvångsmedel eller annan tvångsåtgärd.
- I fråga om överlämnande, utlämning och delgivning finns särskilda bestämmelser. Det finns också särskilda bestämmelser om rättslig hjälp i brottmål åt vissa internationella organ.

Paragrafen reglerar vilka åtgärder som omfattas av internationell rättslig hjälp i brottmål. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* femte punkten har ordet "penningbeslag" tagits bort, eftersom bestämmelsen om penningbeslag har upphävts som en följd av att beslag numera kan avse alla typer av egendom. Av samma skäl har det tidigare andra stycket, som handlade om penningbeslag, tagits bort.

4 kap.

19 §

Egendom får tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om *det* skäligen kan antas *att*

1. *den* har betydelse för utredningen om gärningen,
2. *någon* har blivit *av* med *den* genom brott, eller
3. *den* kan bli förverkad, om egendomen hade kunnat förverkas enligt svensk lag i en rättegång i Sverige och det finns särskilda skäl att överlämna egendomen till den ansökande staten.

En kopia enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken får överlämnas till den ansökande staten om kopian skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för beslag i samband med internationell rättslig hjälp i brottmål. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts i *första stycket* i syfte att anpassa lydelsen till den grundläggande beslagsregeln i 27 kap. 1 § rättegångsbalken.

13.28 Förslaget till lag om ändring i fartygssäkerhetslagen (2003:364)

8 kap.

7 §

Mål om ansvar enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen handläggs av domstol som är behörig enligt bestämmelserna i 21 kap. 1 och 8 §§ sjölagen (1994:1009).

Paragrafen handlar om vilken domstol som är behörig att handlägga mål om ansvar enligt fartygssäkerhetslagen. Orden ”och förverkande” har tagits bort, eftersom lagen sedan den förra förverkandereformen inte längre innehåller några bestämmelser om förverkande.

13.29 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk utredningsorder

4 kap.

7 §

Innehåller en arresteringsorder en ansökan om beslag tillämpas i denna del bestämmelserna i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Om det *identifieras sådan egendom* som på grund av den uppgivna gärningen skulle kunna tas i beslag och överlämnas enligt 4 kap. 19 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, får *egendomen* även utan en särskild ansökan tas i beslag genom beslut av åklagaren eller den som griper den eftersökte. Har beslag skett tillämpas 4 kap. 16 § andra stycket den lagen.

I samband med att den eftersökte frihetsberövas får husrannsakan göras för att söka efter föremål som får tas i beslag. Ett förordnande om husrannsakan meddelas av åklagaren. Om det är fara i dröjsmål får en polisman, en tulltjänsteman eller en kustbevakningstjänsteman göra husrannsakan även utan ett sådant förordnande.

Paragrafen innehåller regler om när en arresteringsorder innehåller en ansökan om beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *andra stycket* har det gjorts ändringar bestående i att ordet "föremål" har bytts ut mot "egendom" och ordet "påträffas" till "identifieras". Syftet är att bestämmelsen ska ha samma innehåll som reglerna om beslag i 27 kap. rättegångsbalken och alltså vara tillämplig på alla sorters egendom, inte bara föremål.

5 kap.

6 §

Om garantier som avses i 2 kap. 7 § har lämnats av en utländsk myndighet, ska rätten i beslutet om överlämnande ange att ett villkor för överlämnandet är att garantierna kommer att uppfyllas.

Beslut i fråga om överlämnande av *egendom* som enligt 4 kap. 7 § har tagits i beslag ska om möjligt meddelas av rätten i samband med beslutet i fråga om överlämnande av den eftersökte.

Paragrafen handlar om garantier som ska tas upp i domstolens beslut om överlämnande. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *andra stycket* har ordet "föremål" bytts ut mot "egendom", eftersom alla typer av egendom numera kan tas i beslag.

13.30 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder

2 kap.

20 §

Ett fondbolag och ett förvaringsinstitut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,

3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,

4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*

5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Om skyldighet för fondbolag och förvaringsinstitut att lämna uppgifter till överförmyndaren finns bestämmelser i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för fondbolag och förvaringsinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 f.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

20 a §

Den som begär uppgifter enligt 20 § får besluta att fondbolaget eller förvaringsinstitutet samt bolagets eller institutets styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 20 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas endast om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för fondbolag och ett förvaringsinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 20 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *ffjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.31 Förslaget till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

1 kap.

11 §

Ett kreditinstitut är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till institutet om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för kreditinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 d, f och i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

12 §

Den som begär uppgifter enligt 11 § får besluta att kreditinstitutet samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 11 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas endast om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för kreditinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 11 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fyjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.32 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall

1 kap.

2 §

Med frysningsbeslut avses i denna lag

1. ett beslut om kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken, som avser värdet av förverkad egendom, eller ett beslut om beslag eller kopiering enligt 2 kap. 1 § denna lag,

2. ett beslut som har meddelats av en rättslig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen i samband med ett straffrättsligt förfarande, i syfte att tillfälligt hindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av egendom som i den staten kan omfattas av förverkande eller utgöra bevismaterial, och som har översänts till Sverige för erkännande och verkställighet.

Paragrafen innehåller en beskrivning av vad som avses med ett frysningsbeslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I första punkten har ordet ”penningbeslag” tagits bort. Ändringen är en följd av att bestämmelsen om penningbeslag har upphävts eftersom alla typer av egendom numera kan tas i beslag.

2 kap.

1 §

Åklagaren får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 a § samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken, besluta om beslag av *egendom*, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller bli *förverkad* på grund av brott och som kan antas komma att *identifieras* i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, trots att *egendomen* inte har *identifierats* vid beslutet.

Åklagaren får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 a § och 17 a § andra stycket rättegångsbalken, besluta om kopiering av handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om utvidgat förverkande enligt 36 kap. 6 § brottsbalken och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet.

Beslut enligt första och andra styckena får inte verkställas i Sverige.

Paragrafen innehåller regler om befogenheter för åklagare i fråga om beslag och kopiering i frysningsärenden. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* har ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom” och meningen om penningbeslag har tagits bort. Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom och att bestämmelsen om penningbeslag har upphävts.

Det *sista stycket* om beslag av skriftliga handlingar har tagits bort, eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

Genomgående i bestämmelsen har hänvisningen till proportionalitetsprincipen ändrats till 27 kap. 1 a § rättegångsbalken, eftersom principen numera anges i det lagrummet.

3 §

När ett beslut om beslag som avses i 1 § har verkställts i den andra medlemsstaten tillämpas följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

- 6 § första stycket om rättens prövning,
- 7 § och 8 § tredje stycket om hävande av beslag,
- 11 § om underrättelse, och
- 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att erhålla bevis om beslaget.

Om *egendom* som tagits i beslag enligt 1 § överlämnas till Sverige, *ska* den tas i förvar av åklagaren och anses vara *tagen* i beslag enligt rättegångsbalken.

Även om *egendomen* inte har *överförts* till Sverige när målet avgörs *ska* rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § *fjärde* stycket rättegångsbalken pröva om beslaget fortfarande *ska* bestå.

Paragrafen innehåller regler om vilka bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken som tillämpas när beslut om beslag har verkställts i en annan medlemsstat. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4, 3.5.3 och 3.6.1.

I *första stycket* harhänvisningen till rättens åtalsfrist tagits bort i och med att rätten inte längre ska sätta någon åtalsfrist. Ändringar

har också gjorts i fråga om hänvisningar till stycken i 27 kap. 8 § som en följd av att den bestämmelsen har ändrats redaktionellt.

I *andra och tredje styckena* har ordet "föremål" bytts ut mot "egendom" och ordet "överlämnats" bytts ut mot "överförs". Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom. Dessutom har hänvisningen till 27 kap. 8 § rättegångsbalken ändrats eftersom den bestämmelsen har ändrats redaktionellt. Övriga ändringar i bestämmelsen är språkliga.

3 kap.

6 §

Åklagaren ska i verkställbarhetsförklaringen ange att frysningsbeslutet ska verkställas

1. med tillämpning av 27 kap. 10–13 §§ rättegångsbalken, om frysningsbeslutet avser *egendom* som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkad på grund av brott,

2. som ett kvarstadsbeslut i brottmål, om frysningsbeslutet avser värdet av förverkad egendom, eller

3. med tillämpning av 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller regler om vad åklagare ska ange i verkställbarhetsförklaringen om frysningsbeslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I första punkten har ordet "föremål" bytts ut mot "egendom". Ändringen är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom.

13.33 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

4 kap.

10 §

Ett samtyckesförbehåll hindrar inte att utmäta *eller beslagtagna* aktier eller aktier som ingår i ett konkursbo överläts.

I paragrafen regleras när ett samtyckesförbehåll inte hindrar överlåtelse av aktier. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att ett samtyckesförbehåll inte hindrar en överlåtelse. Beslag ska behandlas på samma sätt som utmätning eller konkurs.

8 kap.

43 §

Bolaget ska för registrering i aktiebolagsregistret anmäla

1. bolagets postadress,
2. vem som har utsetts till styrelseledamot, styrelsesuppleant, styrelsens ordförande, verkställande direktör, vice verkställande direktör och särskild delgivningsmottagare,
3. av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan ska innehålla uppgifter om postadress för de personer som anges i första stycket 2 och 3. Om postadressen avviker från personernas hemvist, ska även hemvisten anges. Anmälan ska vidare innehålla en uppgift om de angivna personernas personnummer eller, om sådant saknas, födelsedatum. Om en styrelseledamot eller en styrelsesuppleant har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda eller lagen (2008:9) om arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner, delningar och ombildningar, ska detta anges.

Även den som anmälan gäller har rätt att göra anmälan enligt första stycket. Den som har utsetts till en sådan befattning som avses i första stycket 2 har även rätt att anmäla företrädarens avgång.

Om bolaget tas i beslag ska den myndighet eller domstol som beslutat om eller annars hanterat bolaget genast anmäla det till aktiebolagsregistret. Det samma gäller om beslaget hävs.

Paragrafen innehåller regler om uppgifter om aktiebolag som ska anmälas till aktiebolagsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i form av ett nytt *fjärde stycke* om att beslag och hävning av beslag ska vara sådana förhållanden som genast ska anmälas till aktiebolagsregistret. Anmälan kan göras både av beslutsfattaren och av den hanterande myndigheten i de fall det inte är samma myndighet. Se om syftet med registrering i kommentaren till 3 kap. 4 § lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

Den nya bestämmelsen är, genom hänvisningar i andra lagar, tillämplig också på vissa andra företagsformer än aktiebolag (se 10 kap. 1 § och 11 kap. 1 § lagen [2004:297] om bank- och finansieringsrörelse, 7 § lagen [2004:575] om europabolag, 10 § lagen [2006:595]

om europakooperativ samt 11 kap. 1 § försäkringsrörelselagen [2010:2043]).

9 kap.

46 §

Revisorn är skyldig att lämna en medrevisor, en ny revisor, en lekman-revisor, en särskild granskare och, om bolaget är försatt i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bolagets angelägenheter.

Revisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål *och till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande*.

Revisorn i ett aktiebolag som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen, regionen eller i sådana kommunalförbund som kommunen eller regionen ingår i.

Revisorn i ett aktiebolag i vilket staten äger samtliga aktier är skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till Riksrevisionen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för revisorer som fullgör uppdrag åt aktiebolag. Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

I paragrafens *andra stycke* har det gjorts ett tillägg om att sådana uppgifter som enligt bestämmelsen på begäran ska lämnas till undersökningsledaren under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål även ska lämnas till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande.

10 kap.

18 §

Lekmannarevisorn är skyldig att lämna en bolagets revisor, en annan lekmanarevisor, en särskild granskare och, om bolaget är försatt i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bolagets angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål *och till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande*.

Lekmannarevisorn i ett aktiebolag som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen, regionen eller i sådana kommunalförbund som kommunen eller regionen ingår i.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för lekmannarevisorer som fullgör uppdrag åt aktiebolag. Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

I paragrafens *andra stycke* har det gjorts ett tillägg om att sådana uppgifter som enligt bestämmelsen på begäran ska lämnas till undersökningsledaren under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål även ska lämnas till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande.

13.34 Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat

6 kap.

8 §

Ett försäkringsföretag, ett tjänstepensionsföretag och ett blandat finansiellt holdingföretag är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag och blandade finansiella holdingföretag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut

uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 f.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

9 §

Den som begär uppgifter enligt 8 § får besluta att företaget samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 8 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas endast om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag och blandade finansiella holdingföretag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 8 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar

ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.35 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

1 kap.

12 §

Ett värdepappersbolag, en börs och en central motpart är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för värdepappersbolag, börser och centrala motparter. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 f.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

13 §

Den som begär uppgifter enligt 12 § får besluta att värdepappersbolaget, börser eller den centrala motparten samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 12 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för värdepappersbolag, börser och centrala motparter. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 12 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fyjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.36 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:990) om företagshypotek

2 kap.

Företagshypotekets förhållande till kvarstad *och beslag*

9 §

Företagshypotek omfattar inte kvarstadsbelagd *eller beslagtagna* egendom, om inteckningen söks samma dag som *kvarstads- eller beslagsbeslutet* meddelas eller senare. Hävs kvarstaden *eller beslaget*, gäller dock företagshypoteket även i den egendomen såvida den inte är utmätt eller tagen i anspråk genom betalningssäkring.

Paragrafen innehåller regler om vad företagshypotek inte omfattar. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Tillägg har gjorts i form av att företagshypotek inte får omfatta beslagtagna egendom, på motsvarande vis som för kvarstadsbelagd egendom. Om beslaget hävs får dock företagshypoteket gälla även i den egendomen under samma förutsättningar som gäller för när kvarstad hävs. Beslag ska behandlas på samma sätt som kvarstad.

13.37 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:1075) om inteckningsbrevsregister

10 §

På begäran av Kronofogdemyndigheten ska Bolagsverket besluta att sådana registreringsåtgärder som anges i 5–7 §§ inte får vidtas. Ett sådant beslut gäller till dess att något annat har förordnats.

Vad som anges i första stycket gäller även om begäran görs av en myndighet som hanterar beslagtagna egendom.

Paragrafen innehåller regler om när registreringsåtgärder kan hindras av en myndighet. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett nytt *andra stycke* har införts där det förklaras att en begäran från en myndighet som hanterar beslagtagna egendom ska hanteras på samma sätt som en begäran från Kronofogden enligt första stycket. Det innebär att Bolagsverket ska besluta att registreringsåtgärder i inteckningsbrevsregistret inte får vidtas om den beslagshanterande myndigheten begär det.

13.38 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:366) om handel med läkemedel

1 kap.

1 §

I denna lag finns bestämmelser om

- detaljhandel med läkemedel till konsument (2 kap.),
- apoteksombud (2 a kap.),
- partihandel med läkemedel (3 kap.),
- förmedling av humanläkemedel (3 a kap.),
- retur av läkemedel från öppenvårdsapotek (3 b kap.),
- detaljhandel med läkemedel till hälso- och sjukvården (4 kap.),
- sjukhusens läkemedelsförsörjning (5 kap.),
- maskinell dosdispensering på öppenvårdsapotek (6 kap.),
- handläggning, avgifter och återkallelse av tillstånd (8 kap.), och
- ansvar, överklagande och ytterligare bemyndigande (9 kap.).

Paragrafen beskriver vad lagen om handel med läkemedel innehåller. En ändring har gjorts i form av att ordet ”förverkande” har strukits ur sista strecksatsen, eftersom lagen sedan den förra förverkandereformen inte längre innehåller några bestämmelser om förverkande.

13.39 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:751) om betaltjänster

3 kap.

14 §

Betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer är skyldiga att lämna ut sådana uppgifter som avses i 12 § första stycket, om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 d.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

15 §

Den som begär uppgifter enligt 14 § får besluta att betalningsinstitutet eller den registrerade betaltjänstleverantören samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 14 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

I fråga om europabolag och europakooperativ som har ett sådant förvaltningsystem som avses i artiklarna 39–42 i rådets förordning (EG) nr 2157/2001 eller artiklarna 37–41 i rådets förordning (EG) nr 1435/2003 ska det som anges om styrelseledamöter i första stycket tillämpas på ledamöter i tillsynsorganet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 14 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fyjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.40 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor

16 §

Den som hanterar, överför, importerar eller exporterar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ska ha tillstånd till det.

Tillstånd enligt denna lag behövs inte för hantering av brandfarliga varor som avser transport i sådan rörledning för vilken koncession har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar eller enligt naturgaslagen (2005:403). Verksamheten ska dock uppfylla kraven för tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag.

Tillstånd enligt denna lag behövs inte heller för hantering av brandfarliga och explosiva varor om egendomen är förverkad och ska användas för utbildningsändamål eller för forensiska ändamål av den myndighet som får behålla sådan egendom med stöd av 3 kap. 10 § eller 4 kap. 2 § lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

Paragrafen innehåller krav om tillstånd för brandfarliga varor. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.10.

En ändring har gjorts i *tredje stycket* i form av att hänvisningen till 1974 års förfarandelag har ersatts med en hänvisning till motsvarande bestämmelser i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom, eftersom 1974 års förfarandelag har ersatts av den nya lagen.

13.41 Förslaget till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)

7 kap.

5 §

En ansökan om registrering enligt 2 § får inte bifallas om upplåtaren, när ansökan om registrering görs, inte är behörig att förfoga över den pant-förskrivna egendomen på grund av utmätning, konkurs, betalningssäkring, kvarstad, *beslag* eller någon annan anledning.

Paragrafen innehåller regler om när en ansökan om registrering av panträtt i ett registrerat varumärke eller i en ansökan om registrering av ett varumärke inte får bifallas. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts om att *beslag* ska vara ett sådant förhållande som gör att ansökan inte får bifallas. Patent- och registreringsverket ska behandla *beslag* på samma sätt som kvarstad eller betalnings-säkring.

13.42 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (2010:2043)

19 kap.

46 §

Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 45 §, är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskilda förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för företag som fullgör skyldigheter enligt kapitlet. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

47 §

Den som begär uppgifter enligt 46 § får besluta att företaget samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 46 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för företag som fullgör skyldigheter enligt kapitlet. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter

enligt 47 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.43 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:755) om elektroniska pengar

3 kap.

14 §

Institut för elektroniska pengar är skyldiga att lämna ut sådana uppgifter som avses i 12 § första stycket, om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för institut för elektroniska pengar. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

15 §

Den som begär uppgifter enligt 14 § får besluta att institutet för elektroniska pengar samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 14 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

I fråga om europabolag och europakooperativ som har ett sådant förvaltningssystem som avses i artiklarna 39–42 i rådets förordning (EG) nr 2157/2001 eller artiklarna 37–41 i rådets förordning (EG) nr 1435/2003 ska det som anges om styrelseledamöter i första stycket tillämpas på ledamöter i tillsynsorganet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för institut för elektroniska pengar. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 14 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.44 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder

3 kap.

8 §

Innehåller en nordisk arresteringsorder en ansökan om beslag, *tillämpas* i den delen lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Om det *identifieras sådan egendom* som på grund av den uppgivna gärningen skulle kunna tas i beslag och överlämnas enligt 4 kap. 19 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, får *egendomen* även utan en särskild ansökan tas i beslag genom beslut av åklagaren eller den som griper den eftersökte.

I samband med att den eftersökte frihetsberövas får husrannsakan göras för att söka efter föremål som får tas i beslag. Förordnande om husrannsakan meddelas av åklagaren. Om det är fara i dröjsmål får en polisman, en tulltjänsteman eller en kustbevakningstjänsteman göra en husrannsakan även utan ett sådant förordnande.

Paragrafen innehåller regler om vad som gäller när en nordisk arresteringsorder innehåller en ansökan om beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* har ett stavfel rättats. I *andra stycket* har ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom” och ”påträffas” bytts ut mot ”identifieras”. Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom som har identifierats.

4 kap.

5 §

Rätten ska, om möjligt, i samband med beslut i fråga om överlämnande, meddela beslut i fråga om överlämnande av egendom som har tagits i beslag enligt 3 kap. 8 § första stycket.

Beslut i fråga om överlämnande av *egendom* som har tagits i beslag enligt 3 kap. 8 § andra stycket ska alltid fattas i samband med beslut i fråga om överlämnande. Beslutet får förenas med villkor som är påkallade med hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller regler om att rätten i samband med beslut om överlämnande också ska lämna beslut om överlämnande av beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Ändringar har gjorts i *första och andra styckena* i form av att ordet ”föremål” har bytts ut mot ”egendom”. Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom.

13.45 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat

3 kap.

9 §

Om kontoföringsmyndigheten har underrättats om att en innehavare av ett certifikatkonto gått i konkurs, ska detta registreras på certifikatkontot. Detsamma gäller om myndigheten har underrättats om att ett elcertifikat eller en rättighet som är registrerad enligt denna lag har utmätts, belagts med kvarstad, *tagits i beslag* eller blivit föremål för betalningssäkring.

När kontoföringsmyndigheten har underrättats om att ett konkursbeslut upphävts, att en konkurs avslutats eller att en sådan åtgärd som avses i första stycket har upphävts eller återgått, ska en sådan registrering som nämns i första stycket tas bort.

Paragrafen innehåller regler om vad som ska registreras på ett elcertifikatskonto. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* om att en uppgift om beslag ska registreras på certifikatkontot. Kontoföringsmyndigheten ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring.

4 kap.

11 §

Kontoföringsmyndigheten ska den 1 april varje år annullera eller låsa det antal elcertifikat som tillsynsmyndigheten lämnar uppgift om.

Annultering eller låsning får inte ske av elcertifikat som har

1. pantsatts enligt en preliminär eller slutlig registrering på kontot,
2. utmätts, belagts med kvarstad, *tagits i beslag* eller blivit föremål för betalningssäkring, eller

3. överlåtits enligt en preliminär registrering på kontot.

Kontoföringsmyndigheten ska, i förekommande fall, annullera elcertifikat som är låsta när ett beslut om hur många elcertifikat som ska annulleras har vunnit laga kraft.

Paragrafen innehåller regler om annullering eller låsning av elcertifikat. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* andra punkten om att annullering eller låsning inte får ske om i fråga om ett elcertifikat som har tagits i beslag. Kontoföringsmyndigheten ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring.

13.46 Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder

8 kap.

25 §

En AIF-förvaltare och ett förvaringsinstitut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till förvaltaren och institutet om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,

2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,

3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,

4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*

5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Bestämmelser om skyldighet för AIF-förvaltare och förvaringsinstitut att lämna uppgifter till överförmyndaren finns i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för AIF-förvaltare och förvaringsinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 f.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

26 §

Den som begär uppgifter enligt 25 § får besluta att AIF-förvaltaren eller förvaringsinstitutet samt förvaltarens eller institutets styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 25 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för AIF-förvaltare och förvaringsinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 25 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.47 Förslaget till lag om ändring i lagen (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag

6 kap.

11 §

Ett finansiellt holdingföretag, ett blandat finansiellt holdingföretag och ett värdepappersinriktat holdingföretag är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för finansiella holdingföretag, blandade finansiella holdingföretag och värdepappersinriktade holdingföretag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 d och f.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

12 §

Den som begär uppgifter enligt 11 § får besluta att holdingföretaget samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 11 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om

rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för finansiella holdingföretag, blandade finansiella holdingföretag och värdepappersinriktade holdingföretag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 11 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.48 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter

4 kap.

15 a §

Ett bostadskreditinstitut är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av till-

gångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för bostadskreditinstitut. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av paragrafens *första stycke* framgår att ett konsumentkreditinstitut är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Bestämmelsen innebär att den tystnadsplikt som finns i 15 § bryts. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 d.

Av *andra stycket* följer att uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och i elektronisk form. Att uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål innebär att det finns ett skyndsamhetskrav när uppgifterna lämnas. I 7 kap. 1 § införs ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva hur uppgifterna ska lämnas ut.

15 b §

Den som begär uppgifter enligt 15 a § får besluta att bostadskreditinstitutet samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 15 a §.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska den som har beslutat om åtgärden besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om meddelandeförbud. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av paragrafens *första stycke* framgår att den som kan begära uppgifter från bostadskreditinstitutet, det vill säga Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, också kan besluta om meddelandeförbud beträffande att uppgifter har lämnats.

I paragrafens *andra stycke* anges att ett meddelandeförbud får meddelas om det krävs för att uppfylla en internationell överens-

kommelse som är bindande för Sverige. Så kan vara fallet om det av begäran till ARO-kontoret framgår att syftet med att begära ut uppgifterna kan riskeras om den som uppgifterna rör får vetskap om att uppgifter har lämnats till den andra staten. Det kan till exempel vara fallet om tillgångar riskerar att skingras eller om den som uppgifterna berör undanskaffar bevis eller annat så att en utredning inte kan drivas vidare mot den enskilde. Ett meddelandeförbud ska inte bestå längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. Det ska vara tidsbegränsat, men möjligt att förlänga om det finns behov av det.

I *tredje stycket* anges att ett beslut om meddelandeförbud ska upphöra att gälla om det inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. Den myndighet eller funktion inom en myndighet som är behörig att besluta om ett meddelandeförbud är också behörig att besluta att förbudet ska upphöra att gälla. Det behöver alltså inte vara samma beslutsfattare som beslutar om meddelandeförbud och om att förbudet ska upphöra.

Liknande bestämmelser om meddelandeförbud finns i ett antal lagar inom finansmarknadsområdet. För närmare kommentar, se prop. 2004/05:144 s. 196 f.

15 c §

Till böter döms den som uppsåtligen eller av grov oaksamhet bryter mot ett meddelandeförbud enligt 15 b §.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ansvar som är utformad efter förebild av bland annat 1 kap. 7 § lagen (2024:1159) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar och 1 kap. 9 § lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering, som i sin tur är utformade efter förebild av 1 kap. 8 b § i den numera upphävda lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Av bestämmelsen följer att den som uppsåtligen eller av grov oaksamhet bryter mot ett meddelandeförbud enligt 15 b § kan dömas till böter. För en närmare kommentar, se prop. 2004/05:144 s. 196 f.

7 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vilket innehåll en ansökan om tillstånd enligt denna lag ska ha,
2. de krav på insikt och erfarenhet som ska gälla för deltagande i ledningen av en kreditförmedlare enligt 3 kap. 2 § första stycket 4,
3. sådan försäkring för skadeståndsskyldighet som avses i 3 kap. 2 § första stycket 6,
4. vilka uppgifter som ska ingå i en anmälan enligt 3 kap. 4 §,
5. vad en kreditgivare eller kreditförmedlare ska iaktta för att uppfylla skyldigheterna i 4 kap. 1 §,
6. vilka krav som ska gälla avseende kunskap och kompetens enligt 4 kap. 2 §,
7. en kreditgivares eller kreditförmedlares ersättningssystem enligt 4 kap. 3–6 §§,
8. riktlinjer för utlåning enligt 4 kap. 11 §,
9. riktlinjer för värdering av säkerhet enligt 4 kap. 12 § och vad som ska iaktas när det gäller dokumentation av värderingen,
10. vad en kreditgivare ska iaktta för att uppfylla skyldigheterna i 4 kap. 12 a §,
11. vad en kreditgivare ska iaktta för att uppfylla skyldigheterna i 4 kap. 12 b §,
12. erkännande av utländska krav enligt 4 kap. 12 c §,
13. vilka uppgifter som ska ingå i en anmälan enligt 4 kap. 13 § och vad en kreditgivare eller kreditförmedlare i övrigt ska iaktta när det gäller uppdragsavtal,
14. vad som ska ingå i dokumentation enligt 4 kap. 14 §,
15. *hur uppgifter enligt 4 kap. 15 a § andra stycket ska lämnas, och*
16. vilka upplysningar ett företag ska lämna till Finansinspektionen för dess tillsynsverksamhet enligt 5 kap. 3 och 5 §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om bemyndiganden. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafen har det lagts till en ny punkt, 15, i listan över bemyndiganden. Den nya punkten innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifterna i 4 kap. 15 a § ska lämnas till Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Övriga ändringar i paragrafen är enbart redaktionella.

13.49 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

2 kap.

13 §

En utredningsorder får utfärdas för

1. beslag av *egendom* som kan antas komma att *identifieras* i en annan medlemsstat, trots att *egendomen* inte *har identifierats* vid utfärdandet, eller

2. kopiering av en handling enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att handlingen inte är tillgänglig vid utfärdandet.

Paragrafen innehåller regler om vad en utredningsorder får utfärdas för. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* första punkten har ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom” och ordet ”påträffas” till ”identifierats”. Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom som har identifierats.

Det sista stycket om beslag av skriftliga handlingar har tagits bort, eftersom beslag numera kan göras av alla typer av egendom.

14 §

När en utredningsorder för beslag har verkställts i den andra medlemsstaten, ska följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas:

- 6 § första stycket om rättens prövning,
- 7 § och 8 § tredje stycket om hävande av beslag,
- 11 § om underrättelseskyldighet, och
- 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

Den som berörs av beslaget ska, i förekommande fall, underrättas om möjligheten att begära rättens prövning av beslaget.

Om *egendomen* inte har överlämnats till Sverige när brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § *fyjärde* stycket rättegångsbalken pröva om beslaget fortfarande ska bestå.

Paragrafen innehåller regler om vilka bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken som tillämpas när en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4, 3.5.3 och 3.6.1.

I *första stycket* har hänvisningen till rättens åtalsfrist tagits bort, i och med att rätten inte längre ska sätta någon åtalsfrist. Ändringar har också gjorts både i första och andra styckena i fråga om hänvisningar till stycken i 27 kap. 8 § som en följd av att den bestämmelsen har ändrats redaktionellt.

I *andra stycket* har dessutom ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom”. Ändringen är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom.

15 §

Egendom som överlämnas till Sverige enligt en utredningsorder för beslag ska tas i förvar av åklagaren och anses vara *tagen* i beslag enligt rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller regler om vad en utredningsorder för beslag får för verkan. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Ordet ”föremål” har bytts ut mot ”egendom”. Ändringen är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom.

3 kap.

32 §

När en utredningsorder för beslag har verkställts, får den som har drabbats av beslaget begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol. Det samma gäller när en utredningsorder har verkställts och handlingar som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats.

Behörig domstol enligt första stycket är den tingsrätt inom vars domkrets beslaget, husrannsakan eller genomsökningen på distans har verkställts.

Om domstolen vid sin prövning enligt första stycket finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras.

Paragrafen innehåller regler om prövningar av verkställbarhetsförklaringar av utredningsorder för beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.5.3.

Det tidigare *andra stycket* har tagits bort. Stycket innehöll en hänvisning till de regler i 27 kap. rättegångsbalken som handlade om när åtal inte väcks inom den frist rätten har satt ut i en beslagsfråga.

Eftersom rätten inte längre ska sätta ut någon åtalsfrist har hänvisningen tagits bort.

13.50 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar

7 kap.

45 a §

Om en förening tas i beslag ska den myndighet eller domstol som beslutat om eller annars hanterat beslaget genast anmäla beslutet för registrering i föreningsregistret. Detsamma gäller om beslaget hävs.

Paragrafen är ny. I paragrafen anges att uppgifter om beslag av föreningar, eller hävda sådana beslag, genast ska anmälas till föreningsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Anmälan till föreningsregistret kan göras både av beslutsfattaren och av den hanterande myndigheten i de fall det inte är samma myndighet. Se om syftet med registrering i kommentaren till 3 kap. 4 § lagen (2027:000) om säkrad och förverkad egendom.

Den nya bestämmelsen är, genom hänvisningar i andra lagar, tillämplig också på vissa andra företagsformer än ekonomiska föreningar.⁶

8 kap.

50 §

Revisorn är skyldig att lämna en medrevisor, en ny revisor, en lekmanarevisor, en särskild granskare och, om föreningen är försatt i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bolagets angelägenheter.

Revisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål och till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande.

Revisorn i en förening som omfattas av 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är även skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen,

⁶ 12 kap. 1 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 13 kap. 2 § försäkringsrörelselagen (2010:2043).

regionen eller i sådana kommunalförbund som kommunen eller regionen ingår i.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för revisorer som fullgör uppdrag åt ekonomiska föreningar. Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

I paragrafens *andra stycke* har det gjorts ett tillägg om att sådana uppgifter som enligt bestämmelsen på begäran ska lämnas till undersökningsledaren under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål även ska lämnas till åklagaren under en utredning om självständigt förverkande.

13.51 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1653) om företagsnamn

5 kap.

10 §

På yrkande av den som har lidit företagsnamnsintrång får domstolen, efter vad som är skäligt, besluta att egendom som det olovligen förekommer näringskännetecken på ska återkallas från marknaden, ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med den. Detsamma gäller i fråga om hjälpmedel som har använts eller varit avsett att användas vid intrånget.

Första *stycket* tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Paragrafen reglerar vad domstolen får göra med egendom som det förekommer näringskännetecken på. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Det tidigare *andra stycket* om att beslag fick göras av sådan egendom har tagits bort. Ändringen har gjorts eftersom beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken numera kan användas i fråga om egendomen. Utöver det har en redaktionell ändring gjorts.

13.52 Förslaget till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)

3 kap.

Ta *egendom* i beslag

10 §

En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 27 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken ta *egendom* i beslag för brott som ingår i den direkta brottsbekämpningen.

Vid brott som anges i 3 kap. 2 § 8 får en kustbevakningstjänsteman även i andra fall än som anges i 27 kap. 4 § rättegångsbalken ta *egendom* i beslag, om den skäligen kan antas bli förverkad på grund av brottet eller ha betydelse för en utredning om ett sådant brott.

Om det i lag finns avvikande bestämmelser om beslag gäller dessa.

Paragrafen innehåller regler om kustbevakningstjänstemäns rätt att ta *egendom* i beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I första stycket har ordet "föremål" bytts ut mot "egendom". Ändringen är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av *egendom*.

11 §

Egendom som tagits i beslag ska *hanteras* av Kustbevakningen om inget annat är föreskrivet eller åklagaren bestämmer något annat.

Paragrafen innehåller regler om vilken myndighet som ska hantera Kustbevakningens beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Ordet "förvaras" har bytts ut mot "hanteras". Ändringen är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av *egendom*, det vill säga inte enbart sådan som kan förvaras.

13.53 Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:724) om tjänstepensionsföretag

16 kap.

37 §

Ett företag som vid fullgörandet av skyldigheter enligt detta kapitel får sådan kunskap som avses i 36 §, är skyldigt att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för tjänstepensionsföretag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

38 §

Den som begär uppgifter enligt 37 § får besluta att företaget samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 37 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för företag som fullgör skyldigheter enligt detta kapitel. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 37 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.54 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande

2 kap.

1 §

Åklagare är utfärdande myndighet när ett svenskt beslut om frysning genom beslag eller kvarstad i brottmål sänds över till en annan medlemsstat enligt EU-förordningen.

Paragrafen förklarar att åklagare är utfärdade myndighet när ett svenskt beslut om frysning sänds över till en annan medlemsstat. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Ordet ”penningbeslag” har tagits bort. Ändringen är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom och att bestämelsen om penningbeslag därför har upphävts.

Beslut i Sverige om beslag enligt denna lag

2 §

En åklagare får besluta om beslag av *egendom* trots att *den* inte *har identifierats* vid beslutet, om *egendomen*

1. skäligen kan antas bli *förverkad* på grund av brott, och
2. kan antas komma att *identifieras* i en annan medlemsstat som är bunden av EU-förordningen.

I fråga om beslag av sådan egendom som avses i 27 kap. 2 och 3 §§ rättegångsbalken gäller även de förutsättningar som anges i de paragraferna.

Paragrafen innehåller regler om när åklagare får besluta om beslag av egendom som inte har identifierats. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* har ordet ”föremål” bytts ut mot ”egendom” och ordet ”påträffas” till ”identifierats”. Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom som har identifierats. En språklig ändring har också gjorts.

Meningen i *andra stycket* om beslag av skriftliga handlingar har tagits bort, eftersom beslag numera kan göras av alla typer av egendom.

4 §

Beslag enligt 2 § får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller de men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Beslag enligt 2 § får inte verkställas i Sverige.

Paragrafen innehåller en proportionalitetsprincip för beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första och andra styckena* har hänvisningen till tidigare 3 §, som handlade om penningbeslag, tagits bort. Ändringarna är en följd av

att bestämmelserna om penningbeslag har upphävts eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

6 §

När ett beslag enligt 2 § har verkställts i den verkställande staten tillämpas följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

- 4 a § om utlämnande av *egendom* till målsägande eller någon annan som trätt i dennes ställe,
- 6 § om rättens prövning,
- 7 § och 8 § *första* och *tredje* styckena om hävande av beslag,
- 11 § om underrättelseskyldighet, och
- 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

När brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § *fyjärde* stycket rättegångsbalken pröva om beslaget fortfarande ska bestå.

Paragrafen innehåller regler om vilka bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken som tillämpas när beslut om beslag har verkställts i den verkställande staten. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4, 3.5.3 och 3.6.1.

I *första stycket* har hänvisningen till rättens åtalsfrist tagits bort i och med att rätten inte längre ska sätta någon åtalsfrist.

Ändringar har också gjorts i både *första och andra styckena* i fråga om hänvisningar till stycken i 27 kap. 8 § som en följd av att den bestämmelsen har ändrats redaktionellt. Dessutom har orden ”eller penningbeslaget” tagits bort i andra stycket, som en följd av att bestämmelserna om penningbeslag har upphävts eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

7 §

När brottmålet avgörs får rätten, på yrkande av åklagaren, i domen förordna att ett beslut om beslag enligt 2 § eller ett beslut om kvarstad till säkerhet för beslut om förverkande ska gälla under en viss tid efter det att domen har fått laga kraft, dock längst till dess att beslutet om förverkande har verkställts i den verkställande staten.

Paragrafen innehåller regler om vad rätten får förordna i fråga om beslag och kvarstad vid domen. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Hänvisningen till tidigare 3 §, som handlade om penningbeslag, har tagits bort. Ändringen är en följd av att bestämmelserna om penningbeslag har upphävts eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

4 kap.

3 §

Ett beslut om erkännande och verkställighet enligt artikel 7.1 i EU-förordningen ska innehålla uppgift om det belopp eller den egendom som verkställigheten ska avse och om huruvida beslutet om frysning ska verkställas som ett beslut om beslag eller kvarstad i brottmål.

Av beslutet om erkännande och verkställighet ska det i förekommande fall även framgå om uppskov med verkställigheten har beslutats enligt artikel 10.1 i EU-förordningen.

Paragrafen innehåller regler om ett beslut om erkännande och verkställighet enligt artikel 7.1 ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första stycket* har ordet ”penningbeslag” tagits bort. Ändringen är en följd av att bestämmelserna om penningbeslag har upphävts eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

8 §

Åklagaren får anlita biträde av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket eller Kustbevakningen när ett beslut om frysning ska verkställas som ett beslut om beslag och när egendom ska tas i förvar enligt 6 §.

Paragrafen innehåller regler om åklagares rätt att anlita biträde av andra myndigheter vid verkställigheten av frysningsbeslut. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Ordet ”penningbeslag” har tagits bort. Ändringen är en följd av att bestämmelsen om penningbeslag har upphävts eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

13.55 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:899) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gräsrotsfinansiering

1 kap.

7 §

En leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*

5. begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

8 §

Den som begär uppgifter enligt 7 § får besluta att leverantören av gräsrotsfinansieringstjänster samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 7 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt för-

verkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 7 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.56 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1746) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt)

1 kap.

6 §

Ett PEPP-sparinstitut, en PEPP-distributör och ett förvaringsinstitut som avses i 5 § är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. *begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.*

Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för PEPP-sparinstitut, PEPP-distributörer och sådana förvaringsinstitut som avses i 5 §. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

7 §

Den som begär uppgifter enligt 6 § får besluta att PEPP-sparinstitutet, PEPP-distributören eller förvaringsinstitutet samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att upp-

gifter har lämnats enligt 6 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder.

Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för PEPP-sparinstitut, PEPP-distributörer och sådana förvaringsinstitut som avses i 5 §. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 6 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till "den som har beslutat om åtgärden" pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.57 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:114) om clearing och avveckling av betalningar

1 kap.

4 §

Ett clearingbolag ska utan dröjsmål lämna uppgifter i elektronisk form om enskildas förhållanden till bolaget om det

1. under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren,
2. under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren,
3. i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol,
4. i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren, *eller*
5. begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för clearingbolag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det gjorts ett tillägg i en ny femte punkt som innebär att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 i.

I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts i paragrafen.

5 §

Den som begär uppgifter enligt 4 § får besluta att clearingbolaget eller den som är eller har varit knuten till bolaget inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 4 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte

ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för clearingbolag. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämnandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att meddela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 4 § första stycket 5 också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *fjärde stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

13.58 Förslaget till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)

8 kap.

Beslag

10 §

En tulltjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 27 kap. 4 § rättegångsbalken ta egendom i beslag.

En tulltjänsteman får även i andra fall än de som anges i 27 kap. 4 § rättegångsbalken ta egendom i beslag, om den skäligen kan antas bli förverkad på grund av brott eller ha betydelse för en utredning om ett sådant brott.

Om ett beslag verkställs av någon annan än undersökningsledaren eller åklagaren och denne inte har beslutat om beslaget, ska anmälan skyndsamt göras till denne, varvid han eller hon omedelbart ska pröva om beslaget ska bestå.

Paragrafen reglerar en tulltjänstemans rätt att ta egendom i beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

Genomgående i paragrafen har orden ”eller penningbeslag” tagits bort, eftersom bestämmelsen om penningbeslag har upphört att gälla och numera inbegrips i beslag.

11 §

Beslagtagnen egendom ska *hanteras* av Tullverket, om inte annat är föreskrivet eller åklagaren bestämmer något annat.

Egendom som har tagits i beslag med stöd av 26 § ska *hanteras* av Polismyndigheten när den har övertagit ärendet. Detsamma gäller när en förundersökning har överlämnats till Polismyndigheten eller allmän åklagare med stöd av 1 § andra stycket.

Paragrafen innehåller regler om vilken myndighet som ska hantera Tullverkets beslag. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *första och andra styckena* har ordet ”förvaras” bytts ut mot ”hanteras”. Ändringarna är en följd av att beslag numera kan göras av alla typer av egendom, det vill säga inte enbart sådan som kan förvaras.

9 kap.

2 §

En tullåklagare ska fatta beslut enligt 3 kap. 3 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot, om tullåklagaren har talerätt enligt 1 §.

En tullåklagare får fatta beslut enligt 3 kap. 4 § lagen om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot, om

1. värdet av det som *kan komma att förverkas inte överstiger* hälften av *prisbasbeloppet* enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, och

2. det är uppenbart att förutsättningarna för ett förverkande är uppfyllda.

I fråga om förfarandet tillämpas lagen om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot. Om missnöje anmäls mot en

tullåklagares beslut och Tullverket anser att talan om förverkande bör föras, ska ärendet snarast överlämnas till allmän åklagare.

Paragrafen reglerar tullåklagares rätt att besluta om förverkande av egendom som har tagits i beslag. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

I *andra stycket* har en ändring gjorts som innebär att det är värdet vid beslutstillfället – inte när beslaget gjordes – som avses. Beloppsgränsen relaterar till det sammanlagda värdet av det som kan komma att förverkas och avser egendom som har ett värde på en legal marknad. Egendom som saknar sådant värde är möjlig att förverka oavsett vilket värde den kan betinga på en illegal marknad. Den relevanta tidpunkten för att avgöra egendomens värde är den dag då beslut om förverkande fattas.

13.59 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande och åläggande av företagsbot

2 kap.

5 §

Bestämmelserna i 23 kap. 4, 6–7 och 9–15 §§, 16 § andra stycket och 21–21 d och 23 §§ rättegångsbalken ska tillämpas i en utredning om självständigt förverkande. Vid tillämpningen ska det som där sägs om

- skäligen misstanke om brott avse skäligen anledning att anta att egendom kan komma att förverkas,
- den misstänkte avse den som en utredning om självständigt förverkande rör,
- förundersökning avse utredning om självständigt förverkande,
- undersökningsledaren avse den som leder utredningen,
- försvarare avse biträde,
- åtal avse talan om självständigt förverkande, *och*
- *ett brott på vilket fängelse kan följa avse självständigt förverkande.*

I paragrafen anges genom en hänvisning till rättegångsbalken vilka regler om förundersökning i brottmål som gäller på motsvarande sätt i utredningar om självständigt förverkande. Övervägandena finns i avsnitt 9.16.3.

Ett tillägg har gjorts i strecksatserna där det framgår att med frasen ”ett brott på vilket fängelse kan följa” i en utredning om själv-

ständigt förverkande ska avse ”självständigt förverkande”. Det innebär att om hämtning till förhör utan föregående kallelse (se 23 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken) ska användas i en utredning om självständigt förverkande ska undersökningen avse självständigt förverkande, inte ett brott på vilket fängelse kan följa.

11 §

Husrannsakan, kroppsvisitation och *undersökning på annat ställe* får användas i en utredning om självständigt förverkande om det finns synnerlig anledning att anta att det vid användningen av tvångsmedlet kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller förvar eller att det annars är av betydelse för utredningen.

Genomsökning på distans får användas i en utredning om självständigt förverkande, om det finns synnerlig anledning att anta att det vid användningen av tvångsmedlet kommer att anträffas handlingar av betydelse för utredningen.

I fråga om husrannsakan, kroppsvisitation, *undersökning på annat ställe* och genomsökning på distans ska i övrigt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap. rättegångsbalken tillämpas, med undantag för 28 kap. 5 §, 10 d § första stycket andra meningen och 13 § första stycket andra meningen. Vid tillämpningen ska det som där sägs om

- anledning att anta att brott har begåtts avse anledning att anta att egendom kan komma att förverkas,
- den misstänkte avse den som en utredning om självständigt förverkande rör,
- utredning om brott och förundersökning avse utredning om självständigt förverkande,
- undersökningsledaren avse den som enligt 3 § första stycket 2 leder utredningen, och
- åtal avse talan om självständigt förverkande.

Paragrafen reglerar möjligheterna att använda tvångsmedel enligt 28 kap. rättegångsbalken i en utredning om självständigt förverkande. Övervägandena finns i avsnitt 9.16.3.

Tillägg har gjorts i *första och tredje styckena* som innebär att tvångsmedlet undersökning på annat ställe, enligt samma förutsättningar som övriga tvångsmedel i bestämmelsen, får användas i utredningar om självständigt förverkande.

12 §

I en utredning om självständigt förverkande får beslag och kvarstad inte bestå längre tid än ett år, om det inte finns särskilda skäl.

Paragrafen innehåller regler om en tidsfrist för utredningar om självständigt förverkande. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

En ändring har gjorts i form av att ordet ”penningbeslag” har tagits bort. Ändringen är en följd av att bestämmelsen om penningbeslag har upphävts eftersom beslag numera kan ske av alla typer av egendom.

3 kap.

2 §

Åklagaren får pröva en fråga om förverkande av egendom om värdet av det som kan komma att förverkas inte överstiger fem prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Ett beslut om förverkande av viss egendom får endast avse egendom som är tagen i beslag.

Paragrafen reglerar åklagarens befogenhet att direktförverka egendom. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4.

I *andra stycket* har ordet ”penningbeslag” tagits bort. Ändringen är en följd av att eftersom bestämmelsen om penningbeslag har upphört att gälla eftersom alla typer av egendom numera kan tas i beslag.

3 §

Åklagaren ska pröva en fråga om förverkande av egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde, *samt sådana föremål som har ett nära samband med egendomen och är av ringa värde.*

Om beslutet riktas mot någon som är misstänkt för brott med koppling till frågan om förverkande ska det meddelas senast i samband med att åklagaren beslutar om huruvida åtal ska väckas eller att förundersökningen ska läggas ner.

Om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för det får han eller hon i stället begära att rätten prövar frågan.

I paragrafen regleras åklagarens skyldighet att ta ställning till frågor om förverkande av egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 9.13.

I *första stycket* har det gjorts ett tillägg som innebär att åklagaren, utöver att förverka egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde, även ska förverka sådana föremål som har ett nära samband med egendomen och är av ringa värde. Det kan handla om sådana föremål som åklagaren annars hade kunnat direktförverka med stöd av 36 kap. 12 § brottsbalken utanför brottmålet. Tillägget innebär att åklagarna inte behöver sortera ut punkter med ett nära samband till den egendom som ska förverkas ur beslagsprotokollet och underställa dem rättens prövning, om egendomen är av ringa värde. Med ringa värde avses värdet av den enskilda tillgång som förverkas, det vill säga inte det samlade värdet av samtliga förverkade tillgångar. Värdet under en tiondels prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken bör i allmänhet anses som ringa, även om värdebestämningen inte är fixerad till ett bestämt belopp. Med att egendomen ska ha ett nära samband med den egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde avses att den ska höra ihop med den illegala egendomen. Det kan handla om förpackningsmaterial och utrustning för att framställa, använda eller förpacka narkotika eller dopningsmedel. Exempel på egendom som träffas av bestämmelsen är odlingslampor, hushållsvågar, örtkvarnar, plastpåsar och inplastningsapparater, om det framgår av omständigheterna kring hur egendomen påträffats att den har ett nära samband med brotts-egendom och det inte finns skäl att separera den från brottsegendomen.

Övriga ändringar i bestämmelsen är endast redaktionella och språkliga.

4 §

Om *den egendom som kan komma att förverkas* är tagen i beslag och värdet av *den* inte överstiger en tiondel av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, får en fråga om förverkande av egendomen prövas av

1. en polisman, eller
2. någon annan anställd vid Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen som respektive myndighet har utsett.

I paragrafen regleras möjligheten för en polisman eller någon annan anställd vid Polisen eller Säkerhetspolisen som respektive myndighet har utsett att fatta beslut om att egendom ska förverkas. Den ändring

som har gjorts är att ”egendomen” har bytts ut mot ”den egendom som kan komma att förverkas”, som ett förtydligande av att bestämelsen inte syftar tillbaka till den egendom som nämns tidigare i kapitlet. Ingen ändring i sak är avsedd.

5 §

Ett beslut om förverkande enligt detta kapitel ska meddelas skriftligen. Beslutet ska delges den det riktas mot. *Beslut om egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde samt sådana föremål som har ett nära samband med den egendomen och är av ringa värde behöver dock inte delges.*

Den som beslutet riktas mot får anmäla missnöje hos den myndighet som har meddelat beslutet inom tre veckor från dagen för delgivning av beslutet eller, om beslutet inte ska delges, från dagen för beslutet. Om missnöje anmäls, ska beslutet om förverkande inte längre gälla.

Om den som beslutet riktas mot anmäler missnöje ska åklagaren senast inom en månad från anmälan väcka talan om förverkande enligt 4 kap. Väcks inte talan är frågan slutligt avgjord.

Om en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen som respektive myndighet har utsett har fattat beslut om förverkande och myndigheten efter anmälan om missnöje anser att talan om förverkande bör väckas, ska ärendet skyndsamt överlämnas till åklagaren.

I paragrafen regleras formkrav för beslut enligt 2–4 §§, och möjligheterna att anmäla missnöje. Övervägandena finns i avsnitt 9.14.

En ändring har gjorts i *första stycket* som innebär att undantaget från kravet på delgivning gäller för samtliga beslut som fattas med stöd av kapitlet, det vill säga inte bara åklagares beslut, om beslutet avser egendom som uppenbart saknar legalt användningsområde samt sådana föremål som har ett nära samband med den egendomen och är av ringa värde. Beträffande rekvisiten nära samband och ringa värde, se kommentaren till 3 §.

Den typen av beslut behöver alltså inte delges, oavsett om beslutsfattaren är åklagare, polisman eller någon annan. I den mån de riktas mot en känd svarande ska de dock skickas eller överlämnas till denne.

6 kap.

2 a §

En underrättelse till den som en utredning om självständigt förverkande rör ska delges honom eller henne om värdet av det som kan komma att förverkas överstiger fem prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

När delgivning ska ske i ett sådant fall får det inte ske enligt 38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932). Om handlingen ska delges i ett ärende där egendom har tagits i beslag, får delgivning dock ske genom kungörelsedelgivning och tillgänglighetsdelgivning i enlighet med 48 och 52–54 §§ delgivningslagen.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om delgivning av underrättelser i utredningar om självständigt förverkande. Övervägandena finns i avsnitt 9.16.4.

Paragrafen innebär att en del av 24 § andra stycket förordningen (2024:902) om förfarandet vid förverkande av egendom och företagsbot har flyttat till lag och försetts med ett tillägg som gör kungörelsedelgivning och tillgänglighetsdelgivning möjlig i de fall där egendom har tagits i beslag i ärendet. Beslaget ska ha riktats mot den person som ska delges genom kungörelsedelgivning eller tillgänglighetsdelgivning. För att kungörelsedelgivning ska få användas krävs att förutsättningarna enligt 48 § delgivningslagen (2010:1932) är uppfyllda, vilket normalt förutsätter att andra delgivningssätt först har prövats utan resultat. Tillgänglighetsdelgivning enligt 52 § delgivningslagen sker genom att handlingen som ska delges hålls tillgänglig hos en myndighet antingen omedelbart eller från och med en i förväg bestämd tidpunkt. Av 53 § delgivningslagen följer att tillgänglighetsdelgivning endast får användas om delgivningsmottagen vid ett personligt sammanträffande eller genom ljud- och bildöverföring har delgetts information om att sådan delgivning kan komma att användas samt information om från vilken tidpunkt och på vilken plats handlingen kommer att hållas tillgänglig.

3 §

Om ett beslut enligt 3 kap. eller en stämning enligt 4 kap. avser förverkande av egendom som är tagen i beslag, får delgivning ske genom kungörelsedelgivning och tillgänglighetsdelgivning i enlighet med 48 och 52–54 §§ delgiv-

ningslagen (2010:1932). Om beslutet eller stämningen riktas mot någon okänd ska delgivning ske genom kungörelsedelgivning.

Om värdet av den säkrade egendomen inte överstiger en tiondel av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, får delgivning i stället ske genom att beslutet eller stämningen anslås hos den myndighet som har meddelat beslutet eller utfärdat stämningen. Värdet av egendomen ska bestämmas med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt då beslutet eller stämningen anslås.

Paragrafen reglerar utrymmet för att använda andra delgivningssätt än dem som vanligen används i brottmål för delgivning av stämningar och beslut i mål om självständigt förverkade. Övervägandena finns i avsnitt 9.16.4 och 3.2.4.

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* som innebär att delgivnings-sättet tillgänglighetsdelgivning också får användas vid delgivning av beslut och stämningar i ärenden som handläggs enligt lagen. Tillgänglighetsdelgivning enligt 52 § delgivningslagen sker genom att handlingen som ska delges hålls tillgänglig hos en myndighet antingen omedelbart eller från och med en i förväg bestämd tidpunkt. Av 53 § delgivningslagen följer att tillgänglighetsdelgivning endast får användas om delgivningsmottagen vid ett personligt sammanträffande eller genom ljud- och bildöverföring har delgetts information om att sådan delgivning kan komma att användas samt information om från vilken tidpunkt och på vilken plats handlingen kommer att hållas tillgänglig.

Ordet ”penningbeslag” har tagits bort ur första stycket som en följd av att bestämmelserna om penningbeslag har upphävts, eftersom alla typer av egendom numera kan tas i beslag.

5 §

I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel enligt 2 kap. 5 § användas mot någon som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även beslag, åtgärder för biometrisk autentisering, husrannsakan, *undersökning på annat ställe*, kroppsvisitation och genomsökning på distans enligt 2 kap. 8, 10 och 11 §§ användas mot den unge.

I en utredning om förverkande som har koppling till ett brott får tvångsmedel enligt 23 kap. 6 a, 7 och 9 §§ rättegångsbalken användas mot någon som inte är misstänkt för brottet och som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även beslag, åtgärder för biometrisk autentisering, husrannsakan, *undersökning på annat ställe*, kroppsvisitation och genomsökning på

distans enligt 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge.

Vid kroppsvisitation får den som inte har fyllt 15 år hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar. En polisman får ta med den som ska kroppsvisiteras till den plats där åtgärden ska genomföras.

Paragrafen reglerar möjligheterna att använda tvångsmedel mot unga personer i en utredning om förverkande som handläggs enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.16.3 och 3.2.4.

Tillägg har gjorts i *första och andra styckena* som innebär att tvångsmedlet undersökning på annat ställe, enligt samma förutsättningar som övriga tvångsmedel i bestämmelsen, får användas i utredningar som bedrivs enligt lagen. Dessutom har ordet ”penningbeslag” tagits bort som en följd av att bestämmelserna om penningbeslag har upphävts, eftersom alla typer av egendom numera kan tas i beslag.

13.60 Förslaget till lag om ändring i patentlagen (2024:945)

8 kap.

11 §

En begäran om patentbegränsning eller upphävande får inte bifallas utan samtycke från berörda rättighetshavare *eller myndigheter* så länge patentet är utmätt, belagt med kvarstad, *taget i beslag*, taget i anspråk genom betalningssäkring eller det pågår en tvist om överföring av patentet vid en domstol.

Paragrafen innehåller regler om när en begäran om patentbegränsning eller upphävande av ett patent inte får bifallas. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att ansökan inte får bifallas, om inte den myndighet som hanterar beslaget samtycker. Patent- och registreringsverket ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring.

9 kap.

6 §

Om patenthavaren hos Patent- och registreringsverket skriftligen avstår från patentet, ska verket förklara att patentet har upphört i sin helhet. Beslutet får verkan från beslutsdagen.

Om patentet är utmätt, belagt med kvarstad, *taget i beslag* eller taget i anspråk genom betalningssäkring eller om det pågår en tvist vid domstol om överföring av patentet, får patentet inte förklaras ha upphört så länge utmätningen, kvarstaden eller betalningssäkringen består eller tvisten inte har blivit slutligt avgjord.

Denna paragraf gäller inte i fråga om europeiska patent med enhetlig verkan. Den tillämpas dock i fråga om tilläggsskydd som har meddelats av Patent- och registreringsverket, även om grundpatentet är ett europeiskt patent med enhetlig verkan.

Paragrafen innehåller regler om när ett patent inte får förklaras ha upphört på grund av patenthavarens avstående. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.4 och 6.6.1.

Ett tillägg har gjorts i *andra stycket* om att beslag ska vara ett sådant förhållande som gör att patentet inte får förklaras ha upphört. Patent- och registreringsverket ska behandla beslag på samma sätt som kvarstad eller betalningssäkring.

13.61 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:1159) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar

1 kap.

5 §

Ett företag som omfattas av EU-förordningen ska utan dröjsmål lämna uppgifter i elektronisk form om enskildas förhållanden till företaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren, under en utredning om självständigt förverkande begärs av åklagaren, i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål begärs av åklagaren på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder begärs av åklagaren.

Detsamma gäller om sådana uppgifter som avses i första stycket begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets

direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgiftsskyldighet för företag som omfattas av EU-förordningen. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

Ett tillägg har gjorts i form av ett nytt *andra stycke* där det anges att verksamhetsutövaren är skyldig att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget om det begärs av Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten i deras egenskap av nationellt kontor för återvinning av tillgångar enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande. Genom tillägget genomförs direktivets artikel 6.3 j.

6 §

Den som begär uppgifter enligt 5 § får besluta att företaget samt dess styrelseledamöter och anställda inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats enligt 5 § eller att det pågår en förundersökning, en utredning om självständigt förverkande, ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Ett sådant förbud får meddelas om det krävs för att en utredning om brott eller självständigt förverkande inte ska äventyras eller för att uppfylla en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Förbudet ska vara tidsbegränsat, med möjlighet till förlängning, och får inte avse längre tid än vad som är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet. I ett ärende om rättslig hjälp i brottmål eller om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder får dock förbudet tidsbegränsas bara om den stat eller mellanfolkliga domstol som ansökt om rättslig hjälp eller den utländska myndighet som har utfärdat utredningsordern samtycker till detta.

Om ett förbud inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med förbudet, ska *den som har beslutat om åtgärden* besluta att förbudet ska upphöra.

Paragrafen innehåller bestämmelser om meddelandeförbud för företag som omfattas av EU-förordningen. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.4.

I paragrafens *första stycke* har det särskilda omnämmandet av undersökningsledare eller åklagare tagits bort. Ändringen är inte avsedd att innebära någon ändring i förhållande till de som var behöriga att med-

dela beslut om meddelandeförbud enligt den tidigare lydelsen. Ändringen innebär att även de som är behöriga att begära ut uppgifter enligt 5 § andra stycket också är behöriga att besluta om meddelandeförbud i fråga om uppgifternas utlämnande.

I *tredje stycket* har en motsvarande ändring gjorts i fråga om vem som är behörig att besluta att ett meddelandeförbud ska upphöra att gälla. Hänvisningen till ”den som har beslutat om åtgärden” pekar ut vilken myndighet eller funktion inom myndigheten som är behörig att fatta beslut. Det behöver alltså inte vara just den person som har fattat beslut om meddelandeförbud som beslutar att det ska upphöra.

Särskilda yttranden

Särskilt yttrande av docenten Gustaf Almkvist

Jag instämmer i huvudsak i utredningens analyser och slutsatser. I följande frågor gör jag dock delvis andra överväganden.

En ordning med förverkandebeslag efter frikännande dom

Straffprocessuella tvångsmedel handlar i huvudsak om olika typer av åtgärder som vidtas i avvaktan på att en viss fråga har blivit prövad på ett fullständigt underlag. Vissa tvångsmedel är då mera inriktade på att *säkerställa en rättslig prövning*, medan andra handlar om att *säkerställa att en viss rättsföljd ska kunna verkställas*. När det gäller beslag är bevisbeslag ett exempel på det förstnämnda, medan förverkandebeslag och återställandebeslag är exempel på det sistnämnda. Genomgående gäller lägre beviskrav för att tvångsmedel ska få beslutas än för att de flesta materiella rättsföljder ska kunna beslutas efter en fullständig prövning.

Det kan ibland tänkas att tvångsmedel beslutas även efter en fullständig prövning. I den mån tvångsmedlet huvudsakligen handlar om att säkerställa verkställigheten av avgörandet, bör enligt min mening rättsläget förstås så att *beviskravet då blir detsamma för tvångsmedlet som för den materiella rättsföljd som tvångsmedlet ska säkra*. Efter avslutad överläggning till dom är det alltså svårt att se att beviskravet för häktning skulle vara "sannolika skäl" eller för förverkandebeslag skulle vara "skäligen kan antas". En helt annan sak är att tvångsmedel som primärt handlar om att säkra den rättsliga prövningen i sig, exempelvis bevisbeslag, även i ett sådant läge kan ha ett lägre beviskrav än vad som gäller för den materiella rättsföljden. Vid frågan om ett föremål har betydelse för utredningen om ett brott blir frågan även efter överläggning till dom alltså om det "skäligen kan antas" att föremålet

kan ha sådan betydelse. Frågan är ju inte kopplad till någon rättsföljd som har prövats genom domen. De båda av utredningen nämnda rättsfallen NJA 1987 s. 876 och NJA 2023 s. 1043 är som jag ser det väl i linje med denna syn på förutsättningarna för tvångsmedel efter att dom har beslutats.

I dag finns en särskild regel i 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken att ett bevisbeslag ska bestå efter dom, oavsett utgång, om det inte finns särskilda skäl mot det. Regeln möjliggör att utredning är säkrad för en prövning även i högre instans. Någon motsvarande regel finns inte när det gäller beslag eller andra tvångsmedel som i stället är inriktade på att säkra att ett kommande avgörande kan verkställas. Om ett yrkande om en viss rättsföljd avslås i en instans kan instansen alltså inte samtidigt besluta om fortsatt beslag eller annat tvångsmedel till säkrande av rättsföljden i fråga, för det fall en högre instans efter överklagande skulle komma fram till en annan utgång. Blir någon frikänd, får han eller hon inte sitta kvar i häkte. Avslås ett förverkandeyrkande eller en talan om bättre rätt, får ett förverkande- eller återställandebeslag inte bestå.

Det kan diskuteras om det skulle vara motiverat att för vissa situationer eller tvångsmedel luckra upp denna begränsning i möjligheterna att besluta om fortsatt tvångsmedel när ett visst yrkande avslås. Jag är inte principiellt främmande för en sådan tanke. Om en sådan möjlighet införs är det dock nödvändigt att prövningen av om tvångsmedlet ska bestå knyts till något annat än ett beviskrav knutet till rättsföljden.

En möjlighet är då förstås att, som utredningen, uppställa en regel om att ett beslag som huvudregel ska bestå till dess att domen får laga kraft, oavsett beslagets ändamål. Prövningen blir då inriktad på om det finns särskilda skäl att avvika från huvudregeln och häva ett beslag.

Enligt min mening är dock en sådan ordning svärförenlig med utgångspunkten att ett tvångsmedel som ska säkra en rättsföljd är en provisorisk åtgärd i avvaktan på en prövning på fullständigt underlag av om yrkandet ska bifallas eller inte. Det skulle ligga närmare till hands att göra skillnad mellan beslag som på något sätt ska säkerställa den rättsliga prövningen och sådana som ska säkerställa verkställigheten av en rättsföljd som prövas genom domen. I den sistnämnda situationen borde det då snarare krävas särskilda skäl för att låta ett beslag bestå än tvärtom.

Oavsett om prövningen gäller särskilda skäl mot eller för beslag är det svårt att komma ifrån att prövningen i stor utsträckning måste handla om att väga skälen för och emot fortsatt beslag. Beträffande situationer när det gäller beslag till säkrande av verkställigheten av rättsföljden ligger det enligt min mening nära till hands att se en sådan bedömning som ett slags spegelbild av kriterierna för inhibition av ett avgörande, alltså graden av sannolikhet för ändring och de potentiella skadorna av ett hävt beslag om avgörandet skulle ändras i högre instans. Vill man, av de skäl som utredningen är inne på, inte knyta prövningen till en grad av sannolikhet för ändring kan prövningen knytas till frågans grad av komplexitet. Sådana faktorer kommer dock av allt att döma ha betydelse även med utredningens förslag, bara att utgångspunkten med utredningens förslag är att beslaget ska bestå snarare än att det som utgångspunkt ska hävas.

Mitt förslag är att nuvarande 27 kap. 8 § femte stycket byggs ut till tre stycken av ungefär följande lydelse.

När målet avgörs ska rätten pröva om ett beslag fortfarande ska bestå. Om målet avgörs genom dom ska tredje stycket inte tillämpas. Rätten får i samband med dom besluta om beslag.

Om det rör sig om ett *beslag enligt 1 § första stycket 1, 4 eller 5* ska rätten besluta att beslaget ska bestå till dess att domen fått laga kraft, om det inte finns särskilda skäl emot det.

Om det rör sig om ett beslag enligt 1 § första stycket 2 eller 3 får rätten besluta att beslaget ska bestå till dess att domen fått laga kraft, om det finns särskilda skäl för det.

Rätt till ersättning när ett tvångsmedel hävs

Den som har varit anhållen eller häktad har långtgående möjligheter till ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder, om tvångsmedlet inte leder till åtal, eller slutar med frikännande dom eller liknande. Den enskilde har rätt till ersättning för bland annat ren förmögenhetsskada och även för ideell skada i betydande utsträckning. Fel och försummelse behöver inte visas.

Någon motsvarande reglering finns inte för den som berövas sin egendom genom ett tvångsmedel som på motsvarande sätt inte leder till någon fällande dom. Den enskilde som vill ha ersättning är alltså i sådana situationer hänvisad till reglerna om det allmännas skadeståndsansvar i 3 kap. skadeståndslagen (1972:207). Det innebär att

den enskilde för att kunna få ersättning både måste visa skadans storlek och att fel och försummelse förekommit från statens sida. Det är alltså i praktiken omöjligt att få ersättning för exempelvis ren förmögenhetsskada efter ett hävt beslag.

Under utredningsarbetet har det diskuterats om ett förslag om utökade möjligheter att låta beslag bestå vid frikännande dom borde förenas med en utökad möjlighet till ersättning, där det inte uppställs krav på fel och försummelse. Utredningen har stannat för att inte lämna något sådant förslag. De två avgörande argument som anförs är dels att det ofta är svårt för den enskilde att styrka att han eller hon lidit skada, dels att en ersättningsregel som enbart gäller beslag som får bestå trots frikännande dom skulle framstå som udda.

Det sistnämnda argumentet har jag viss förståelse för. Det vore motiverat att mera förutsättningslöst utreda statens skadeståndsansvar till följd av tvångsmedelsanvändning. När det gäller beslag skulle det kunna övervägas om en mer långtgående rätt till ersättning än enligt 3 kap. skadeståndslagen borde införas om ett beslag exempelvis hävs för att åtal aldrig väcks, eller för att ett ansvarsyrkande eller förverkandeyrkande avslås. I synnerhet vore det motiverat att inte kräva att den enskilde visar att staten gjort sig skyldig till fel och försummelse. Att en mer generell regel vore motiverad förtar enligt min uppfattning emellertid inte att det framstår som särskilt märkligt varför staten ska kunna tvångsomhänderta enskildas egendom i praktiken helt på den enskildas bekostnad i den situation som nu är aktuell, alltså att låta ett beslag bestå trots att en domstol efter en fullständig prövning avslår yrkandet som beslaget ska säkra.

Under alla förhållanden är argumentet att det skulle vara svårt att visa skada knappast ett bärande argument för varför den enskilde ska behöva styrka fel och försummelse i de fall då det faktiskt går att styrka en skada. Exempelvis kan tänkas att en bil eller en mobiltelefon tas i beslag under en längre tid. Den enskilde kommer då i de allra flesta fall ha kostnader för att skaffa en annan bil eller mobiltelefon. Dessutom kommer egendomen att minska i värde.

Min slutsats är att en eventuell möjlighet att låta beslag bestå trots att yrkandet som beslaget avser avslås, inte bör införas utan att det samtidigt införs ett strikt ansvar för staten för i vart fall ren förmögenhetsskada. Idealt bör en sådan ersättningsregel göras mera generell och avse all tvångsmedelshantering, eller i vart fall alla tvångsmedel som innebär att egendom tvångsomhändertas. En sådan regel

skulle lämpligen kunna placeras i frihetsberövandelagen, exempelvis genom att 2 § gjordes tillämplig även på vissa tvångsmedel som innebär att man berövas viss egendom.

En regel om verkan av beslag

Enligt 27 kap. 10 § rättegångsbalken gäller redan i dag att beslagtagen egendom inte får överlåtas eller i strid mot ändamålet med beslaget förfogas över på annat sätt. En liknande regel finns i 16 kap. 14 § utsökningsbalken beträffande kvarstadsbelagd egendom.

Det är straffbelagt enligt 17 kap. 13 § brottsbalken att förfoga över egendom i strid med förfogandeförbudet. Det kan däremot diskuteras vad de civilrättsliga verkningarna är enligt gällande rätt av ett förfogande i strid med ett förfogandeförbud knutet till beslag eller kvarstad. Rättsläget bör dock, som utredningen är inne på, sannolikt förstås så att den som förvärvar säkrad egendom eller en rättighet i sådan egendom inte kan åberopa sitt förvärv mot staten, i vart fall inte om han eller hon är i ond tro om att egendom är belagd med förfogandeförbud. Vad som gäller för det fall förvärvaren är i god tro tycks mera oklart. Antagligen beror det på möjligheterna att beträffande olika typer av egendom göra exstinktiva förvärv i god tro. (Se t.ex. Rodhe, Handbok i sakrätt, 1985 s. 302.)

Dessa frågor ställs sällan på sin spets, eftersom beslagtagen egendom regelmässigt tas i förvar, även om möjlighet finns att låta egendomen förbli i innehavarens besittning. När utredningen nu föreslår att beslag ska kunna ske av alla sorters egendom kommer frågan i ett annat läge. Det kommer då att kunna röra sig om egendom som inte kan tas i förvar, exempelvis fastigheter, bostadsrätter och immaterialrätter.

För egen del är jag inte övertygad om att det är tillräckligt med möjligheten enligt 36 kap. brottsbalken att väcka talan mot förvärvaren om förverkande av den säkrade egendomen. Det kommer att vara relativt enkelt att kringgå eller kraftigt försvåra förverkande av beslagtagen egendom, genom att exempelvis dagen för domstolens dom underrätta domstolen om att egendomen har överlåtits. Sker detta i juridiska personer kan straffansvaret för åtgärden ibland tänkas vara svårutrett. Risken är överhängande att beslaget framstår som tandlöst. Det framstår alltså som angeläget att komplettera förfog-

andeförbudet med en regel som tydligt begränsar verkningarna av ett förfogande över beslagtagna egendom. Med tanke på det något oklara rättsläget bör frågan regleras i lag. Det är då viktigt att reglerna utformas så att det ankommer på förvärvaren att själv inträda i processen för att förhindra ett förverkande, exempelvis genom påstående om ett godtroshöfvet, snarare än att talan behöver väckas även mot förvärvaren eller att domstolen själv måste behöva beakta möjligheten till godtroshöfvet.

Ett sätt att utforma en regel av det nämnda slaget vore att knyta den till en begränsning i behörighet att alls förfoga över egendomen. En regel i linje med det sagda skulle alltså innebära att ett förfogande över egendom som är tagen i beslag är utan verkan. Möjligen skulle ett visst skydd kunna uppställas för godtroshöfvet.

Antagligen är en sådan regel om begränsningar i de obligationsrättsliga möjligheterna att förfoga över beslagtagna egendom onödigt långtgående. Mer närliggande vore en regel som, i linje med vad som kan antas gälla redan utan uttryckligt lagstöd, begränsar de sakrättsliga verkningarna av ett förfogande. En sådan regel skulle kunna utformas så att ett förfogande över beslagtagna egendom inte hindrar att förverkande sker från den som egendomen tillhörde vid tidpunkten för beslaget, eller som då skulle anses äga egendomen (jfr 36 kap. 13 § brottsbalken). Ett annat, mera generellt sätt att utforma en sådan regel, vore att föreskriva att ett förfogande i strid med förfogandeförbudet saknar verkan mot staten. Även en regel inriktad på de sakrättsliga verkningarna skulle kunna kompletteras med ett skydd för förvärvare i god tro, som dock bör återspegla att det gäller olika regler för godtroshöfvet av olika typer av egendom.

Jag föreslår alltså att en bestämmelse införs av den ovan skisserade innebörden. En sådan regel skulle kunna placeras antingen som ett nytt stycke i 27 kap. 10 § rättegångsbalken eller som en paragraf i den nya lagen om säkrad och förverkad egendom, och ha ungefär följande lydelse.

Ett förfogande i strid mot inskränkningarna i rätten att förfoga över beslagtagna egendom saknar verkan mot staten, om inte förvärvaren har gjort ett giltigt godtroshöfvet.

Ett alternativ vore att placera en bestämmelse i 36 kap. brottsbalken, exempelvis i ett nytt stycke i 13 §, av ungefär följande lydelse.

Om egendomen är tagen i beslag, ska frågan vem förverkande får ske från enligt första stycket bedömas utifrån tidpunkten då egendomen säkrades, om inte den som senare förvärvat egendomen har gjort ett giltigt godtrosförvärv.

Något om utredningens överväganden gällande konkurrens mellan enskilda anspråk och förverkande

De nya regler som infördes genom 2024 års förverkandereform beträffande konkurrens mellan enskilda anspråk och förverkande är komplicerade, inte minst för att de berör många problemkomplex, rättsområden och aktörer. Jag deltog i arbetet med att ta fram reglerna och är den första att medge att det finns flera problem som behöver analyseras närmare och som möjligen bör leda till förändringar i reglerna. En viktig förklaring till problemen är att reglerna togs fram under betydande tidspress, med begränsade möjligheter att på djupet överblicka alla konsekvenser av reglerna.

Även 2025 års förverkandeutredning har arbetat under betydande tidspress. Utredningen har påbörjat ett värdefullt arbete att identifiera olika utmaningar med de nya reglerna och några alternativ för att hantera dessa. Frågan är dock av en sådan komplexitet att den skulle förtjäna en egen utredning.

Utredningen gör i sammanhanget vissa uttalanden om rättsläget efter 2024 års reform (se avsnitt 10.6.1). För egen del menar jag att det är klart att verkan av att domstolen fastställer att målsäganden har rätt till betalning ur förverkade medel är att domslutet i den delen inte är någon exekutionstitel. Det är enligt min mening också klart att frågan därmed är rättskraftigt avgjord. Målsäganden har väckt en fullgörelsetalan som enligt lag ska hanteras på visst sätt, och är därmed förhindrad att väcka en ny fullgörelsetalan om samma sak.

En stor förtjänst med utredningens analys av de nu gällande reglerna är slutsatsen att många problem kan undvikas om domstolarna enbart fattar ett förverkandebeslut per svarande ”i klump”, och att olika målsägandes rätt därmed inte hanteras var för sig i domslutet. En sådan lösning skulle sannolikt minska problemen med den nu gällande ordningen, inte minst vad gäller överrättsprocessen för det fall högre rätt skulle ändra domen i vissa men inte alla delar. I sam-

manhanget kan nämnas att jag inte är helt övertygad om att en fastställelse enligt 36 kap. 22 § måste uppfattas vara till nackdel för målsäganden på så sätt målsäganden blir part i överrättsprocessen. Det rör sig om en lagreglerad följd av att målsäganden valt att föra talan inom ramen för brottmålet. Frågan förtjänar en närmare analys än vad som varit möjligt inom ramen för utredningen.

Det finns onekligen vissa fördelar med den lösning som utredningen kallar alternativ 5, alltså att en rätt till betalning ur förverkade medel bara ska beslutas i den mån det finns säkrade medel. En sådan modell skulle i synnerhet förenkla för de myndigheter som ska hantera verkställigheten. Däremot tror jag att det finns en risk att alternativ 5 skulle leda till andra problem, inte minst för åklagare och domstolar.

Med alternativ 5 måste domstolen sannolikt ta ställning till med vilket belopp ett skadeståndsanspråk ska utgå ur förverkade medel, och med vilket belopp skadeståndsanspråket snarare ska bifallas som en betalningsförpliktelse för svaranden. Därmed skulle utmaningar uppkomma inte minst i överrättsprocessen. Detta problem tycks enbart kunna undvikas om domstolen beslutar om dubbla exekutions-titlar: dels fullt förverkande, dels full betalningsskyldighet, vilket framstår som problematiskt.

Om de nämnda problemen går att lösa har jag inga invändningar mot alternativ 5. Under alla förhållanden är dock det förslag till alternativ 5 som utredningen skisserar problematiskt. Utkastet till ändring i 36 kap. 20 § brottsbalken innebär enligt ordalydelsen att rätten inte ska besluta om förverkande om den bifaller ett enskilt anspråk som svarar mot det som förverkas. Det innebär alltså att det i just den situation då skadestånd ska utgå ur förverkade medel normalt ska anses uppenbart oskäligt att förverka egendom. Då finns det aldrig anledning att komma in på 36 kap. 22 § och pröva om skadeståndet ska utgå ur förverkade medel.

Vid den fortsatta beredningen av alternativen bör vad gäller alternativ 5 snarare övervägas en modell med ungefär följande utformning.

36 kap. 20 § andra stycket

Om ett förverkande svarar mot ett enskilt anspråk som rätten bifaller i samma rättegång, ska förverkande anses uppenbart oskäligt, om det inte finns penningmedel i beslag som säkrats för förverkandet och rätten förordnar att målsäganden har rätt till betalning ur medlen enligt 22 §.

Med en sådan lösning saknas det skäl att begränsa 36 kap. 22 § till säkrade medel, eftersom förverkande bara sker i den mån medel finns säkrade.

Särskilt yttrande av advokaten Eleonora Johansson Bergdahl

I egenskap av expert och medlem av Sveriges advokatsamfund är det undertecknads uppgift att bevaka den enskildes intresse mot statens intresse av en effektiv brottsbekämpning, i syfte att bevaka så att staten inte får alltför långtgående befogenheter att ingripa mot den enskilde på ett sätt som inte kan motiveras och att den enskildes möjligheter att gentemot staten hävda sina intressen inte försvagas eller förändras till det sämre.

Ändringar i 27 kap. 7 § rättegångsbalken

Enligt förslaget i avsnitt 3.5.3 bör rätten inte längre äga frågan om beslag och därmed inte heller, vid beslagsförhandling, bestämma en åtalsfrist. Ändringar därom föreslås införas i 27 kap. 7 § rättegångsbalken.

Dagens ordning innebär att om beslagsförhandling begärs så ska rätten i samband med förhandlingen bestämma åtalsfrist och målen blir så kallade fristmål. Åtalsfristen har samma innebörd som åtalsfrist i häktade mål och för den enskilde medför det att handläggningen av målet inte kan dra ut på tiden alltför länge. Enligt utredningen bör rätten inte längre fastställa beslag och sätta ut åtalsfrister på grund av risk för undanträngningseffekter som drabbar andra mål. Jag delar inte utredningens förslag i denna del. Utredningen har visat att det inte begärs beslagsförhandling i så många fall att eventuell undanträngningseffekten kan vara särskilt stor. Dessutom kommer det alltid finnas fristmål; mål med häktade är fristmål, ungdomsmål är fristmål och mål i vilka det finns yrkande om kvarstad är fristmål. Ett resonemang om undanträngningseffekter skulle i så fall vara tillämpligt på alla fristmål. Det kommer alltid behöva göras prioriteringar och det bör inte vara ett argument för att försämma för den enskilde i förhållande till staten på detta sätt.

För den enskilde som begär rättens prövning när staten har tagit den enskildes egendom i beslag, är det av stor betydelse att få en åtalsfrist och veta att ärendet drivs effektivt. I och med att målen blir fristmål så prioriteras de. Är ett mål inte ett fristmål så är det inte ovanligt att målet blir liggande. Möjligheterna att få en åtalsfrist i samband med beslagsförhandling är ett av få verkligt effektiva

verktyg som den enskilde har kvar i förhållande till staten i detta avseende. Beslag kan avse stora värden och görs även i ett skeende av en utredning där skuld är långt ifrån fastställd eller frågan om beslaget slutligen avgjord, vilket ökar behovet av den enskildes möjligheter att få ett beslag prövat med åtalsfrist. Ur den enskildes perspektiv har staten tagit den enskildes egendom och den enskilde vill så klart ha tillbaka sin egendom så fort som möjligt. Att då få veta att det finns en åtalsfrist att förhålla sig till underlättar förståelsen och acceptansen av statens beslut. Att det finns effektiva möjligheter för den enskilde att få statens beslut om beslag prövade med åtalsfrist handlar också omförtroendet och legitimiteten för statens beslut i ett större perspektiv. Åtalsfristen säkerställer att utredningarna inte drar ut på tiden. Med de nya reglerna om självständigt förverkande är det sannolikt att fler kommer drabbas av större beslag. För att balansera upp de förändringarna och tillförsäkra att den enskilde inte hamnar i ett sämre utgångsläge när statens möjligheter att beslagtag och förverka egendom har utvidgats vore det balanserat att behålla nuvarande ordning med åtalsfrist i samband med beslagsförhandling. Den föreslagna ändringen medför otvivelaktigt en förändring till den enskildes nackdel. Ur den enskildes perspektiv är det just kopplingen till en åtalsfrist som är viktig. Då det inte begärs beslagsförhandling i så stor utsträckning att det är ett problem för domstolarna och undanträngningseffekterna inte kan anses så stora att det motiverar en förändring är det min uppfattning att det i denna del saknas skäl för ändring till den enskildes nackdel. Jag avstyrker således förslaget om ändring i 27 kap. 7 § rättegångsbalken innebärande att rätten inte längre ska bestämma åtalsfrist vid beslagsförhandling.

Referenser

Litteratur

- Almkvist, Gustaf, 2014, *Förverkande av egendom*, Iustus förlag.
- Andersson, Sten, Johansson, Svante, Skog, Rolf, 2024, *Aktiebolagslagen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 19.
- Arnerstål, Stojan, 2014, *Varumärket som kontraktsföremål*, Iustus Förlag.
- Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, 2025, *Skadeståndslagen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno, version 8 B.
- Bokelund Svensson, Ulf, 2024, *Enskild firma*, Juno version 32.
- Bostwick, Lisa, Bartlett, Nigel, Cronje, Herminone, Abernathy III, T.J., 2023, *Managing Seized and Confiscated Assets – A Guide for Practitioners*, Stolen Asset Recovery Initiative.
- Boucht, Johan, 2025, *Extended confiscation and Human Rights*, publicerad i *Extended Confiscation of Illicit Assets and the Criminal Law*, redaktör Hryniewicz-Lach, Elzbieta.
- Boucht, Johan, 2022, *Non-conviction Based Confiscation: Moving the Confiscation of Criminal Proceeds from the Criminal to the ‘Civil’ Sphere: Benefits, Issues and Two Procedural Aspects*, publicerad i *Criminal and Quasi-criminal Enforcement Mechanisms in Europe*, redaktör Franssen, Vanessa med flera.
- Bäcklund, Agneta, Wersäll, Fredrik, 2025, *Brottsbalken Del III – En kommentar*, Norstedts juridik, Juno.
- Danelius, Hans, Danelius, Johan, Bull, Thomas, med flera, 2023, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, Norstedts juridik, 6 U.
- Edmar, Malin, 2021, *Internetpublicering och sociala medier – en juridisk vägledning*, Norstedts juridik, Juno version 7.

- Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik, Bylund, Torleif, med flera, 2018, *Rättegång. Tredje häftet*, Norstedts Juridik.
- Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik, Heuman, Lars, 2016, *Rättegång. Fjärde häftet*, Norstedts juridik, Juno version 7.
- Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik, Pauli, Mikael, 2015, *Rättegång. Andra häftet*, Norstedts Juridik.
- Ekelöf, Per Olof, 1982, *Ett problem med avseende på hemlig avlyssning?* SvJT 1982 s. 658.
- Fitger, Peter, Sörbom, Monika, Eriksson, Tobias, med flera, 2024, *Rättegångsbalken*, kommentaren till 26 kap. 1 §, Juno version 97.
- Gregow, Torkel, 2020, *Utsökningsrätt*, Norstedts juridik, Juno version 5.
- Gärde, Natanael, 1949, *Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande: med kommentar*, P.A. Norstedt & Söners förlag.
- Hager, Richard, 2007, *Ämnet värderingsrätt och förhållandet mellan juridik och ekonomi*, SvJT 2007 s. 277.
- Harris, David, O'Boyle, Michael, Bates, Ed, med flera 2018, *Law of the European convention on human rights*, 4 U, Oxford University Press.
- Heidbrink, Jakob, 2010, *Det allmännas vårdplikt vid custodia*, SvJT 2010 s. 321.
- Hellner, Jan, Radetzki, Marcus, 2010, *Skadeståndsrätt*, Norstedts juridik, 8 U.
- Hessler, Henrik, 1973, *Allmän sakrätt*, P.A Norstedt & Söners förlag.
- Hult, Magnus, 1998, *Värdering av företag*, Liber Ekonomi.
- Johansson, David, 2024, *Skada och ersättning vid immateriella intrång*, Iustus Förlag.
- Jonshammar, Louise, *kommentaren till patentlagen*, Karnov, Juno, besökt den 21 april 2025.
- Karnell, Gunnar, 1991, *Juridiska aspekter på vad ett varumärke är värt; licenser, skadestånd, varumärken i konkurser*, Nordiskt Immaterialt Rättsskydd, nr 3 1991.
- Kerzel, Malene, Bødker Madsen, Helle, Hansen Jensen, Michael, 2024, *Retspleje och Strafferet*, Karnov.

- King, Colin, 2022, *EU Developments in Non-Conviction-Based Confiscation*, publicerad i Criminal Law and Justice in the European Union.
- Kleineman, Jan, 1992, *De offentliga rättssubjektens skadeståndsansvar – offentligrättslig reglering med privaträttslig metod*, JT 1991/92 s. 63.
- Levin, Marianne, Hellstadius, Åsa, 2023, *Lärobok i immaterialrätt*, Norstedts Juridik, Juno version 13.
- Lindberg, Gunnel, 2023, *Några reflektioner om särregleringen av personuppgiftsbehandling för brottsbekämpning*, publicerad i Data-skyddet 50 år, Jure AB.
- Lindberg, Gunnel, 2022, *Straffprocessuella tvångsmedel*, Norstedts juridik, 5 U.
- Lindskog, Stefan, 2019, *Lagen om handelsbolag och enkla bolag – en kommentar*, Norstedts Juridik, Juno version 3.
- Malmström, Åke, Ramberg, Christina, 2025, *Malmströms Civilrätt*, Liber, 28 U.
- Mellqvist, Mikael, Welamson, Lars, 2017, *Konkurs och annan insolvensrätt*, Wolters Kluwer, 12 U.
- Millqvist, Göran 2025, *Sakrättens grunder*, Norstedts juridik, Juno version 10.
- Millqvist, Göran, 2022, *Aktier utan aktiebrev – en blind fläck i bolagsrätten?* Publicerad i *Festskrift till Rolf Skog*, Norstedts Juridik.
- Möller, Mikael, 1997, *Immaterialrätter och konkurs – en översiktlig karta*, Iustus förlag.
- Möller, Mikael, 1988, *Konkurs och kontrakt*, Iustus förlag.
- Nilsson, Christer, 2014, *Utmätning hos näringsidkare – en introduktion*, 2 U.
- Nordh, Roberth, 2019, *Enskilt anspråk – Om handläggning av civilrättsliga anspråk i samband med åtal för brott*, Iustus, Juno version 3.
- Olsson, Henry, Rosén, Jan, 2023, *Upphovsrättslagstiftningen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 5.
- Palmér, Eugène, Savin, Peter, 2024, *Konkurslagen*, Norstedts juridik, Juno version 56.
- Ramberg, Jan, Herre, Johnny, 2023, *Köplagen – En kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 3 B.

- Rodhe, Knut, 1985, *Handbok i sakrätt*, Norstedts.
- Sevenius, Robert, 2025, *Rätt bolagsrätt*, Sanoma utbildning, FAR online.
- Svahn Starrsjö, Kristina, *Regeringsformen*, kommentaren till 10 kap., Karnov, Juno, besökt den 23 april 2025.
- Svernlöv, Carl, 2023, *Bolagsrättsliga FAQ*, Norstedts juridik.
- Teleman, Örjan, 2022, *Bodelning enligt äktenskapsbalken*, Norstedts juridik, Juno version 7.
- Träskman, Per Ole, 1998, *Omvänt eller bakvänt? – Om konststycket att lägga bevisbördan i brottmål på den tilltalade, utan att det kommer bak på människorättigheterna*, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 1998 s. 353.
- Undén, Östen, 1976, *Svensk sakrätt 1 – Lös egendom*, Jure förlag.
- Victorin, Anders, Badur; Assur, Flodin, Jonny med flera, 2017, *Komersiell hyresrätt*, Norstedts Juridik, Juno version 4.
- Walin, Gösta, Gregow, Torkel, Millqvist, Göran med flera, 2023, *Utsökningsbalken – en kommentar*, Juno version 6.
- Walin, Gösta, Millqvist, Göran, H. Persson, Annina, 2022, *Panträtt*, Norstedts Juridik, Juno version 4.
- Walin, Gösta, Herre, Johnny, 2021, *Lagen om skuldebrev m.m. – En kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 4A.
- Wessman, Richard, 2023, *Varumärkeslagen – en kommentar*, Norstedts juridik, Juno version 1 c.
- Wessman, Richard, Kraus, Jakob, Lukins, Ilze, 2019, *Immaterialrättens struktur*, Norstedts juridik, Juno.
- Wiklund, Johan, Nerle, Per, 2014, *Bodelning av minoritetsposter i fåmansbolag*, Advokaten nr 3 2014.
- Åberg, Kazimir, 2024, *kommentaren till lagen (2000:1225) om straff för smuggling*, Lexino, Juno.
- Östberg, Jessica, 2018, *Om aktieägars lojalitetsplikten*, SvJT 2018 s. 265.

Rättsfall och beslut

Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen

Regionens medgivande, NJA 2025 s. 271.

Deckarserien, NJA 2025 s. 162.

Förverkandebeslaget av bilen, NJA 2023 s. 1043.

Smyckets vikt, NJA 2023 s. 373.

Den verkställda genomsökningen, NJA 2023 s. 143.

HFD 2023 ref. 40.

Flygbolagets medgivande, NJA 2021 s. 1093.

Telefonförhöret på sjukhuset, NJA 2021 s. 970.

Swishöverföringarna, NJA 2021 s. 263.

HFD 2021 not. 58.

Kontaktförbudsprövningen, NJA 2020 s. 1061.

Alpha, NJA 2020 s. 753.

Analyskostnaden, NJA 2020 s. 154.

HFD 2020 ref. 26.

Domännamnsförverkandet, NJA 2017 s. 1070.

NJA 2016 s. 799.

Sedelförverkandet, NJA 2016 s. 641.

NJA 2016 s. 202.

NJA 2015 s. 494.

NJA 2014 s. 1006.

NJA 2014 s. 14.

NJA 2013 s. 867.

Lyxbilen, NJA 2010 s. 374.

NJA 2010 s. 617.

Pirate Bay-målet, NJA 2010 s. 274.

NJA 2009 s. 695.

NJA 2009 s. 159.

Royal, NJA 2008 s. 392.

NJA 2007 s. 690.

- NJA 2004 s. 336.
NJÄ 2004 s. 204.
NJÄ 2003 s. 407.
NJÄ 1998 s. 86.
NJÄ 1996 s. 261.
NJÄ 1996 s. 149.
NJÄ 1996 s. 74.
Den oäkta tavlan, NJÄ 1995 s. 112.
Båtägarens enskilda anspråk, NJÄ 1994 s. 306.
NJÄ 1993 s. 560.
NJÄ 1992 s. 154.
NJÄ 1990 s. 137.
NJÄ 1989 s. 607.
Det upphävda häkttningsbeslutet, NJÄ 1989 s. 502.
NJÄ 1989 s. 191.
Mögelskadan II NJÄ 1988 s. 363.
NJÄ 1988 s. 257.
Frikännandet och reseförbudet NJÄ 1987 s. 876.
NJÄ 1986 s. 559.
NJÄ 1986 s. 68.
NJÄ 1985 s. 352.
Det nya reseförbudet, NJÄ 1985 s. 235.
NJÄ 1983 s. 570.
NJÄ 1982 s. 700.
NJÄ 1978 s. 618.
Det hävda beslaget, NJÄ 1977 s. 573.
NJÄ 1971 s. 66.
NJÄ 1965 s. 97 I och II.
Den omhäktade, NJÄ 1953 s. 460.
NJÄ 1950 s. 5.
NJÄ 1949 s. 645.

Europadomstolen

Yordanov m.fl. mot Bulgarien, dom den 19 februari 2024.
Telbis och Viziteu mot Rumänien, dom den 26 september 2018.
Džinić mot Kroatien, dom den 17 augusti 2016.
Fexler mot Sverige, dom den 13 januari 2012.
Banfield mot Förenade kungariket, dom den 18 oktober 2005.
Miller mot Sverige, dom den 8 maj 2005.
Butler mot Förenade kungariket, dom den 22 juni 2002.
Phillips mot Förenade kungariket, dom den 5 juli 2001.
Telbis och Viziteu mot Rumänien, dom den 26 september 2018.
Micallef mot Malta, dom den 15 oktober 2009.
C.M. mot Frankrike, dom den 26 juni 2001.
Rolf Gustafsson mot Sverige, dom den 1 juli 1997.
Welch mot Förenade kungariket, dom den 9 februari 1995.
Raimondo mot Italien, dom den 22 februari 1994.
Sporrong och Lönnroth mot Sverige, om den 23 september 1982.

Övriga

Svea hovrätts dom den 30 september 2025 i mål B 5162-25.
Hovrätten för Västra Sveriges dom den 18 juli 2025 i mål B 3696-25.
Stockholms tingsrätts dom den 17 januari 2025 i mål B 12258-21.
Højesteret, Tfk 2024.177.
Norrköpings tingsrätts dom den 9 december 2024 i mål B 2567-24.
Hovrätten för Västra Sveriges dom den 21 november 2024 i mål B 7304-23.
Justitieombudsmannens beslut den 24 februari 2022, dnr 2763-2021.
Svea hovrätts dom den 22 juli 2021 i mål B 2006-20.
JK 2021/7371.
WM och Sovim SA mot Luxemburg Business Register, EU-domstolens dom den 22 november 2022, C-37/20 och C-601/20.
Justitiekanslern, beslut den 18 december 2019, dnr 5783-19.

Høyesterett, Rt. 2013 s. 1738.
Høyesterett, Rt. 2011 s. 296.
JO 2011/12 s. 67.
Høyesterett, Rt. 2009 s. 1011.
JO 1693-2009.
JO 6533-2008.
JO 2006/07 s. 54.
JO 2005/06 s. 38.
Svea hovrätts dom den 15 maj 2002 i mål T 8308-01.
JO 2001/02 s. 40.
Justitiekanslerns beslut den 29 november 2000, dnr 3673-00-94.
RÅ 1999 ref. 26.
Justitiekanslerns beslut den 21 april 1999, dnr 1745-98-40.
JK 1994 C 13.
RH 1993:112.
Høyesterett, Rt. 1992 s. 904.
Høyesterett, Rt. 1992 s. 407.
RÅ 1991 ref. 58.
JK 1990 C 10.
JO:s ämbetsberättelse 1988/89.
JK 1987 C 4.
RÅ 1986 ref. 150.
JK 1985 C 12.
Justitiekanslerns beslut den 29 september 1981, dnr 1958-81-40.
JO 1978/79 s. 28.
JO 1973 s. 111.
RH 65:83.
JO 1962 s. 46.
JO:s ämbetsberättelse 1963 s. 111.

Offentligt tryck

Regeringen

Regeringen, 2025, lagrådsremissen *Stärkt säkerhetsskydd vid överlåtelse av fast egendom*.

Regeringen, 2025, lagrådsremissen *Ett register för alla bostadsrätter*.

Regeringsbeslut den 28 maj 2025, dnr LI2025/01086.

Regeringsbeslut den 3 juli 2025, *Uppdrag om stärkt förmåga att återta brottsvinster*, Ju2025/01525.

Justitiedepartementet, 2025, promemorian *Förordning om en gradvis start av driften av EU:s in- och utresesystem*, COM (2024)567.

Prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*.

Finansdepartementet, 2025, *Utlämnande av uppgifter ur registret med verkliga huvudmän*, Finansmarknadsavdelningen, dnr Fi2025/00707.

Regeringen, 2025, lagrådsremissen *Kontroller av kontanta medel vid den inre gränsen*.

Regeringen, 2025, lagrådsremissen *Nordisk verkställighet i brottmål*

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Polisen, Ju2025/101348.

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Ekobrottsmyndigheten, Ju2025/00001.

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Åklagarmyndigheten, Ju2024/00267 och Ju2024/02573.

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Tullverket, Fi2024/02402, Fi2023/02613, Fi2024/00448.

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Skatteverket, Fi2024/01590, Fi2024/02402.

Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Kronofogden, Fi2024/02402.

Prop. 2024/25:202 *Utökade möjligheter att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning*.

Prop. 2024/25:180 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse*.

Prop. 2024/25:135 *Ett nytt konkursförfarande*.

Prop. 2024/25:129 *Skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods*.

- Prop. 2024/25:123 *Kontaktförbud – ett utökat skydd för utsatta personer.*
- Prop. 2024/25:126 *Ny lag om internationella sanktioner.*
- Prop. 2024/25:59 *En modern straffrättslig preskriptionslagstiftning.*
- Prop. 2024/25:65 *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen.*
- Prop. 2024/25:43 *En ny EU-reglering om marknader för kryptotillgångar.*
- Regeringen, 2024, *Uppdrag om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster*, dnr Ju2024/00222.
- Regeringens beslut den 5 juni 2024, Fi2022/02040.
- Regeringens beslut den 4 april 2024, Ju 2024/00843.
- Finansdepartementet, 2024, promemorian *En ny EU-reglering om marknader för kryptotillgångar*, Fi2024/00366.
- Justitiedepartementet, 2024, promemorian *Ett effektivare informationsutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna inom EU*, Ju2024/0113.
- Justitiedepartementet, 2024, promemorian *Förordning om en gradvis start av driften av EU:s in- och utresesystem*, 2024/25:FPM12.
- Prop. 2023/24:150 *Ny patentlag.*
- Prop. 2023/24:144 *En ny förverkandelagstiftning.*
- Prop. 2023/24:46 *Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål.*
- Regeringens skrivelse 2023/24:67 *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet.*
- Prop. 2022/23:137 *Ekonomiska sanktioner mot terrorism.*
- Prop. 2021/22:279 *Snabbare lagföring av brott.*
- Prop. 2021/22:197 *Effektivare verktyg i utökningsförfarandet.*
- Prop. 2021/22:174 *Ett moderniserat konsumentskydd.*
- Prop. 2021/22:172 *Nya regler om informationsutbyte om brottmålsdomar i EU.*
- Prop. 2021/22:119 *Modernare regler för användningen av tvångsmedel.*
- Prop. 2021/22:81 *Anpassning av svensk rätt till EU:s nya in- och utresesystem.*
- Prop. 2020/21:184 *Nya EU-bestämmelser om tullkontroller av kontanta medel*

- Prop. 2019/20:149 *Skärpta straff för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång.*
- Prop. 2017/18:279 *Stärkt rättssäkerhet i de allmänna förvaltningsdomstolarna.*
- Prop. 2017/18:267 *Modernare regler om varumärken och en ny lag om företagsnamn.*
- Prop. 2017/18:186 *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.*
- Prop. 2017/18:174 *En mer heltäckande terrorismlagstiftning.*
- Prop. 2017/18:58 *Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet.*
- Prop. 2017/18:7 *Skadestånd och Europakonventionen.*
- Prop. 2016/17:180 *En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag.*
- Prop. 2016/17:173 *Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.*
- Prop. 2016/17:91 *Tullbrottsdatalag.*
- Prop. 2015/16:155 *Utökade möjligheter till förverkande.*
- Prop. 2015/16:68 *Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet.*
- Prop. 2014/15:77 *Genomförande av brottsofferdirektivet.*
- Prop. 2013/14:121 *En effektivare kriminalisering av penningtvätt.*
- Prop. 2013/14:110 *En ny organisation för polisen.*
- Prop. 2013/14:86 *Förenklingar i aktiebolagslagen.*
- Prop. 2010/11:76 *Genomförande av rådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet.*
- Prop. 2010/11:40 *En reformerad budgetlag.*
- Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag.*
- Prop. 2008/09:227 *Förfarandet när ett beslag har hävts.*
- Prop. 2008/09:150 *Offentlighets- och sekretesslag.*
- Prop. 2007/08:68 *Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet.*
- Prop. 2004/05:144 *Tillträde till 2000 års EU:s konvention m.m.*
- Prop. 2004/05:85 *Ny aktiebolagslag.*
- Prop. 2003/04:166 *Sveriges antagande av rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott.*

- Prop. 2002/03:139 *Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse.*
- Prop. 2002/03:17 *Förvärv av stöldgods i god tro.*
- Prop. 1999/00:124 *En ny smugglingslag m.m.*
- Prop. 1999/00:26 *Effektivisering av förfarandet i allmän domstol.*
- Prop. 1997/98:43 *Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.*
- Prop. 1994/95:23 *Ett effektivare brottmålsförfarande.*
- Prop. 1993/94:251 *Förmynderskapslagstiftningen.*
- Prop. 1993/94:143 *Brottsoffren i blickpunkten.*
- Prop. 1985/86:23 *Om ändring i brottsbalken m.m. (företagsbot).*
- Prop. 1981/82:96 *med förslag till lag om preskription av skattefordringar m.m.*
- Prop. 1980/81:84 *med förslag till lag om införande av utsökningsbalken m.m.*
- Prop. 1980/81:8 *med förslag till ny utsökningsbalk.*
- Prop. 1986/87:112 *om anhållande och häktning m.m.*
- Prop. 1986/87:6 *om förverkande m.m.*
- Prop. 1984/85:30 *om effektivare företagsrevision.*
- Prop. 1979/80:2 *med förslag till sekretesslag m.m. Del A.*
- Prop. 1978/79:28 *med förslag till lag om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter m.m.*
- Prop. 1972:5 *med förslag till ny skadeståndslag m.m.*
- NJA II 1943: *Den nya rättegångsbalken.*
- Prop. 1942:5 *med förslag till rättegångsbalk.*

Statens offentliga utredningar och departementsserien

- SOU 2025:111 *Rättssäkerhetens pris.*
- SOU 2025:81 *En ny organisation av ekobrottsbekämpningen.*
- SOU 2025:23 *Ersättningsregler med brottsoffret i fokus.*
- SOU 2025:13 *En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag.*

- SOU 2024:63 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – Behov och föreslagna förändringar.*
- SOU 2024:58 *Ett nytt regelverk mot penningtvätt och finansiering av terrorism.*
- SOU 2024:46 *Ny lag om internationella sanktioner – Genomförande av EU:s sanktionsdirektiv.*
- SOU 2024:36 *Förenkla och förbättra!*
- SOU 2024:32 *Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier.*
- SOU 2024:7 *Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister.*
- SOU 2023:99 *Nya tullrättsliga sanktioner och skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods.*
- SOU 2023:69 *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen.*
- SOU 2023:34 *Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag.*
- SOU 2023:99 *Nya tullrättsliga sanktioner och skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods.*
- SOU 2023:69 *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel.*
- Ds 2023:30 *Anpassning av svensk rätt till den reviderade VIS-förordningen.*
- SOU 2022:79 *Ett register för alla bostadsrätter.*
- SOU 2022:70 *En uppväxt fri från våld.*
- SOU 2021:100 *Ny förverkandelagstiftning.*
- SOU 2021:20 *Ecris-TCN – ett mer effektivt utbyte av brottmålsdomar mot tredjelandsmedborgare.*
- Ds 2021:9 *Anpassning av svensk rätt till EU:s nya in- och utresesystem.*
- SOU 2018:6 *Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott.*
- SOU 2017:17 *Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången.*
- SOU 2016:82 *En översyn av lagstiftningen om företagsbot.*
- SOU 2015:67 *För att brott inte ska löna sig.*
- Ds 2014:14 *Genomförande av brottsofferdirektivet.*
- Ds 2013:34 *Straffrättsliga bestämmelser till skydd för EU:s finansiella intressen.*

- SOU 2012:12 *Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud.*
- SOU 2011:45 *Förundersökning – objektivitet, beslag, dokumentation m.m.*
- SOU 2010:71 *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag.*
- SOU 2007:8 *Nya förutsättningar för ekobrottsbekämpning.*
- SOU 2007:96 *Avgifter.*
- SOU 2001:68 *Förslag till formskyddslag.*
- SOU 2001:1 *Ny aktiebolagslag – del 2.*
- SOU 1995:47 *Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen.*
- SOU 1992:61 *Ett reformerat åklagarväsende.*
- SOU 1984:54 *Tvångsmedel, anonymitet, integritet.*
- SOU 1938:44 *Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk.*
- SOU 1938:43 *Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk.*

Myndigheter och riksdagen

- Ekobrottsmyndigheten, 2025, *Ekonomisk brottslighet Ekobrottsmyndighetens lägesbild 2025.*
- Skatteverket, 2025, *Förvaltning av ett konkursbo*, Skatteverkets rättsliga vägledningar.
- Brottsförebyggande rådet, 2025:20, *Företag som brottsverktyg.*
- Brottsförebyggande rådet, 2025, *Statistikrapport 2024 Handlagda brott – slutlig statistik.*
- Polisen, 2025, *Myndighetsgemensam redovisning om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster*, Nationella operativa avdelningen.
- Polisen, 2025, remissvar över SOU 2025:81, A425.074/2025.
- Tullverket, 2025, remissvar över SOU 2025:81, dnr TV-2025-16879.
- Kustbevakningen, 2024, remissvar över SOU 2025:81, dnr 2025-1473.
- Åklagarmyndigheten, 2025, remissvar över SOU 2025:81, ÅM2025-1635.
- Brottsoffermyndigheten, 2025, *Årsredovisning 2024.*
- Riksdagsskrivelse 2024/25:148.

Justitiekontoret, 2024/25:JU03

Åklagarmyndigheten, RÅV 2024:7, *Brottsvinster och oförklarade tillgångar*.

Polisen, 2024, rapporten *Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten*, dnr A573.423/2024.

Polisen, 2024, *Promemoria den 15 juli 2024*.

Nationellt underrättelsecentrum, 2024, *Historikbolag som brottsverktyg*, dnr A274.795/2024.

Kronofogden, 2024, *Handbok konkursstillsyn*, 8 U.

Åklagarmyndigheten, RÅV 2024:8 *Förvar och kvarstad*.

Åklagarmyndigheten, RÅV 2024:7 *Brottsvinster och oförklarade tillgångar – Även om penningbeslag*.

Brottsförebyggande rådet, 2024, *Gemensam plan för Rättsväsendets digitalisering 2025*, dnr 0534/24.

Brottsförebyggande rådet, 2024, *Övergripande plan för Beslagsprojektet – utveckling av förmågan att utbyta relevant strukturerad information om beslagshantering genom rättskedjan*, dnr 337/24.

Kronofogden, *PM om skadeståndsärenden av principiellt intresse*, dnr 4497-2024.

Åklagarmyndigheten, RÅV 2023:3, *Skadestånd – Om åklagarens uppgift att föra målsägandens talan*.

Polisen, 2023:22 *Polismyndighetens handbok för beslagshanteringen*.

Kronofogden, 2023, *PM den 24 februari 2023 om skadeståndsärenden av principiellt intresse*.

Polisen, 2022, rapporten *Penningtvätt och finansiering av terrorism med kryptovalutor*, dnr A433.555/2022.

Åklagarmyndigheten, RÅV 2022:22 *Beslag och genomsökning på distans*.

Kronofogden, 2022, *PM den 10 februari 2022 om skadeståndsärenden av principiellt intresse*.

Åklagarmyndigheten, RÅV 2021:11, *Kryptovalutor*.

Riksrevisionen, 2021, *Ekobrottsmyndigheten – arbetet mot den organiserade ekonomiska brottsligheten*, RiR 2021:30.

Brottsförebyggande rådet, 2021, *Strategisk plan för samverkan inom Rättsväsendets digitalisering 2023–2027*, dnr 0304/21.

- Polisen, 2021, *Polismyndighetens handbok för underrättelseverksamhet – verksamhet, process och begrepp*, PM 2021:17, Saknr 493.
- Kronofogden, 2021, *PM om skadeståndsärenden av principiellt intresse*, dnr 9197-2021.
- Kronofogden, 2018, *S-handboken, del 1*, dnr 808 34351-10/111.
- NOU 2016:24 *Ny straffeprocesslov*.
- RP 222/2010 rd *Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till översyn av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen*
- Riksdagsskrivelse 2003/04:22.
- Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) *Om lov om straffeloven*.
- Ot.prp. nr. 8 (1998–1999) *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprocessloven mv (inndragning av utbytte)*.
- Första särskilda utskottets utlåtande nr 2, utlåtande 1942:säru12.

Övrigt

Utredningens diarium

- Uppgifter ur Polisens konton, komm2025/00016 nr 54.
- Statistik över handlagda brott från Brottsförebyggande rådet, komm2025/00016 nr 53.
- Svea hovrätts yttrande, komm2025/00016 nr 49.
- Hovrätten över Skåne och Blekinges yttrande, komm2025/00016 nr 47.
- Göta hovrätts yttrande, komm2025/00016 nr 45.
- Hovrättens för Västra Sveriges yttrande komm2025/00016 nr 43.
- Minnesanteckningar från möte med Skatteetaten, komm2025/00016 nr 44.
- Minnesanteckningar från möte med Brottsförebyggande rådet, komm2025/00016 nr 42.
- Beskrivning av Allramålet från ansvarig åklagare, komm2025/00016 nr 41.
- Utskick och myndigheternas svar, dnr komm2025/00016 nr 32.
- Skrivelse från 2025 års förverkandeutredning och svar, komm2025/00016 nr 27.
- Underlag från Domstolsverket, komm2025/00016 nr 12 och 14.

- Minnesanteckningar från möte med Kustbevakningen,
komm2025/00016 nr 25.
- Minnesanteckningar från möte med Internetstiftelsen,
komm2025/00016 nr 24.
- Minnesanteckningar från möte med Ekobrottsmyndigheten,
komm2025/00016 nr 22.
- Minnesanteckningar från möte med Tullverket,
komm2025/00016 nr 23.
- Minnesanteckningar från samtal med konkursförvaltare,
komm2025/00016 nr 21.
- Minnesanteckningar från möte med Brottsoffermyndigheten,
komm2025/00016 nr 19.
- Minnesanteckningar från möte med Kronofogden,
komm2025/00016 nr 17.
- Tjänsteanteckning från telefonsamtal med advokatfiskal vid Kammar-
kollegiet, komm2025/00016 nr 15.
- Presentation av AGRASC, komm2025/00016 nr 6.
- Minnesanteckningar från workshop om artiklarna om tillgångsför-
valtning i EU:s förverkandedirektiv den 24 februari 2024,
komm2025/00016 nr 5.
- Minnesanteckningar från möte med Kronofogden om tillgångsför-
valtning, komm2025/00016 nr 4.
- Minnesanteckningar från möte med Polisen om tillgångsförvaltning,
komm2025/00016 nr 3.
- Minnesanteckningar från möte med företrädare för ARO-kontoren,
komm2025/00016 nr 2.

Webbsidor

- www.brottsoffermyndigheten.se/sok-projektmedel/om-brottsofferfonden/, besökt den 26 mars 2025.
- www.fatf-gafi.org/en/the-fatf.html, besökt den 17 februari 2025.
- polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/myndighetsgemensam-satsning-mot-organiserad-brottslighet/, besökt den 4 mars 2025.

www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/06/ekobrottsmyndigheten-verksamhet-behover-vassas/, besökt den 27 september 2025.

polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/kriminell-ekonomi/ besökt den 12 november 2025.

www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/skarpta-atgarder-mot-utforsel-av-stoldsgods_hc01sku21/, besökt den 29 april 2025.

www.ekobrottsmyndigheten.se/allra-malet-vi-ska-gora-vad-vi-kan-for-att-atertra-pengarna/, besökt den 29 maj 2025.

polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/kriminell-ekonomi/, besökt den 25 september 2025.

www.unodc.org/documents/corruption/AddisEGM2017/Presentations/Addis_Meeting_Belgium.pdf, besökt den 5 mars 2025.

www.cab.ie/about-us/, besökt den 5 mars 2025.

agrasc.gouv.fr/en/presentation, besökt den 5 mars 2025.

Övrigt

FATF, 2025, *Asset recovery guidance*, Paris, <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Methodsand Trends/asset-recovery-guidance-best-practices-2025.html>.

FATF, 2024, *Methodology for Assessing Technical Compliance with the FATF Recommendations*.

Generaladvokatens förslag till avgörande i EU-domstolens mål C8/24, ECLI:EU:C:2025:430.

Europaparlamentets utredningstjänst, 2024, *Revision of the EU rules on asset recovery and confiscation*.

The Ministry of Justice and Security of the Netherlands and the Public Prosecution Service, 2024, *Asset Recovery Guide the Netherlands*.

Internetstiftelsens registreringsvillkor fr.o.m. 3 juni 2024.

Europarådet, 2023, *Thematic Monitoring Review of the Conference of the Parties to CETS No.198 on Article 3(4)*, ("Confiscation measures").

FATF, 2017, *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Sweden*.

Internetstiftelsen, 2018, remissvar på SOU 2018:6, Ju2018/01146/L3.

Journalistförbundet, 2018, remissvar på SOU 2018:6, dnr 23/18-810.

Kommittédirektiv 2024:122

Genomförande av direktivet om återvinning av tillgångar och förverkande

Beslut vid regeringssammanträde den 19 december 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska ta ställning till hur det nya förverkandedirektivet ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag och förslag på andra åtgärder som krävs för att genomföra direktivet och Financial Action Task Forces (FATF) rekommendationer om förverkande.

Utredaren ska därutöver bl.a.

- följa tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen, redovisa sina iakttagelser och vid behov lämna förslag om författningsändringar som kan komplettera lagstiftningen,
- ta ställning till om en omvänd bevisbörda eller en s.k. förverkandepresumtion bör införas vid utvidgat förverkande i linje med vad som följer av artikel 3.4 i förverkandekonventionen och, oavsett ställningstagande, lämna förslag om en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande, och
- ta ställning till om tillämpningsområdet för befintliga tvångsmedel bör utvidgas, och oavsett ställningstagande, lämna förslag som innebär att egendom generellt kan säkras i förverkandesyfte och därmed sammanhängande frågor.

Uppdraget ska redovisas senast den 19 december 2025.

*Ett nytt förverkandedirektiv, FATF:s nya rekommendationer
och en ny förverkandelagstiftning*

Den organiserade brottsligheten drivs i stor utsträckning av en vilja till ekonomisk vinst. En framgångsrik kamp mot organiserad brottslighet och ekonomisk brottslighet kräver därför åtgärder för att bekämpa de ekonomiska drivkrafterna att begå själva brotten. Det är svårt att avgöra hur stora intäkterna från den organiserade brottsligheten är i Sverige. Uppskattningar från Europol visar dock att brottsvinsterna inom EU uppgår till minst 139 miljarder euro per år. Samhällsutvecklingen har lett till ett allt större fokus, både nationellt och internationellt, på att förverka brottsvinster och tillgångar som har sitt ursprung i brottslighet.

Som ett led i EU:s strategi för att bekämpa den organiserade brottsligheten presenterade Europeiska kommissionen den 25 maj 2022 ett direktivförslag om återvinning av tillgångar och förverkande. Det övergripande syftet med förslaget var att stärka möjligheterna att kunna förverka brottsvinster och tillgångar som har sitt ursprung i brottslighet.

Med utgångspunkt i kommissionens förslag har Europaparlamentet och rådet antagit ett nytt direktiv om återvinning av tillgångar och förverkande (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande). Det nya förverkandedirektivet ersätter Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen (2014 års direktiv), den gemensamma åtgärden 98/699/RIF, rambesluten 2001/500/RIF och 2005/212/RIF samt rådsbeslutet 2007/845/RIF.

Många av bestämmelserna i förverkandedirektivet har motsvarigheter i de tidigare rättsakterna. Direktivet innehåller dock flera bestämmelser som saknar tidigare motsvarighet, däribland bestämmelser om förverkande av oförklarad förmögenhet och förvaltning av egendom som säkrats och förverkats samt bestämmelser om en strategisk ram för återvinning av tillgångar.

Medlemsstaterna ska ha genomfört förverkandedirektivet senast den 23 november 2026.

Samtidigt som förverkandedirektivet har förhandlats har arbete pågått även i andra internationella sammanhang med att vidta åtgärder

för att motverka de ekonomiska drivkrafterna bakom brottsligheten. I oktober 2023 antog Financial Action Task Force (FATF) nya rekommendationer på förverkandeområdet som i huvudsak syftar till att stärka arbetet med den tillgångsinriktade brottsbekämpningen (se bl.a. rekommendation 4 och 38).

Vidare trädde den nya förverkandelagstiftningen i kraft den 8 november 2024 (prop. 2023/24:144, bet. 2024/25:JuU3 och rskr. 2024/25:9). Lagstiftningen utgör en central del i regeringens ambition att krossa den kriminella ekonomin.

Uppdraget att ta ställning till hur förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer ska genomföras i Sverige

Det övergripande uppdraget för utredaren är att ta ställning till hur det nya förverkandedirektivet ska genomföras i Sverige. I uppdraget ingår att analysera hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag och förslag på andra åtgärder som krävs för att genomföra direktivet.

Ett EU-direktiv är bindande för medlemsstaterna när det gäller det resultat som ska uppnås, men medlemsstaterna får bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Sverige har alltså vid genomförandet av det nya förverkandedirektivet ett visst utrymme att anpassa reglerna till svensk rätt i övrigt.

Utöver genomförandet av det nya förverkandedirektivet är det av stor vikt att Sverige uppfyller sina åtaganden inom FATF. De i sammanhanget relevanta rekommendationerna som ska analyseras av utredaren är framför allt rekommendation 4 och 38.

Vid utformningen av förslagen ska utredaren ansluta till den systematik och terminologi som gäller i den nya förverkandelagstiftningen. Utredaren ska också beakta intresset av att kunna säkra och förverka brottsvinster i andra medlemsstater med stöd av den reglering som gäller för det straffrättsliga samarbetet. Liksom vid all lagstiftning bör enkelhet, överskådlighet och konsekvens eftersträvas.

Utredaren ska därför

- analysera vilka författningsändringar och andra åtgärder som krävs för att genomföra förverkandedirektivet och FATF:s rekommendationer, och

- lämna nödvändiga författningsförslag och vid behov förslag på andra åtgärder.

Det ingår inte i uppdraget att ta fram en nationell strategi för återvinning av tillgångar (se artikel 25 i förverkandedirektivet).

Det ingår inte i uppdraget att föreslå ändringar i grundlag.

Tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen

Som ett led i sin ambition att krossa den kriminella ekonomin fattade regeringen den 23 maj 2024 beslut om en proposition med förslag till en ny förverkandelagstiftning. Genom beslut den 2 oktober 2024 antog riksdagen regeringens lagförslag (prop. 2023/24:144). Reformen syftar till att ge rättsväsendet ändamålsenliga möjligheter att beröva kriminella deras tillgångar. Den nya lagstiftningen innebär bl.a. att ett nytt 36 kap. har införts i brottsbalken och att brottsbekämpande myndigheter fått ett nytt verktyg, självständigt förverkande. Förverkandeformen gör det möjligt att förverka egendom som inte står i proportion till en persons legitima förvärvskällor oberoende av om någon kan hållas straffrättsligt ansvarig för ett brott. Reformen innebär också att en ny lag har införts som reglerar förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot. I den nya lagen finns också de grundläggande reglerna om hur en utredning om självständigt förverkande ska bedrivas.

Att motverka de ekonomiska drivkrafterna att begå själva brotten är av helt central betydelse för att bekämpa den organiserade brottsligheten. Brottslighet ska inte löna sig.

Utredaren ska därför

- följa tillämpningen av den nya förverkandelagstiftningen, redovisa sina iakttagelser och vid behov lämna förslag om författningsändringar som kan komplettera lagstiftningen.

Omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande

För att förverkandesanktionerna ska få största möjliga genomslag är det angeläget att beviskravet som ska gälla för att förverkande ska få ske inte är för högt. Samtidigt får beviskravet inte sättas så pass lågt

att förverkandeformernas legitimitet kan ifrågasättas. Det är också av betydelse att förhållandet mellan förverkandeformerna rent systematiskt går att försvara.

För att förverkande enligt bestämmelsen om självständigt förverkande ska få ske krävs att det ska vara klart mera sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Som en konsekvens av att självständigt förverkande införts i 36 kap. brottsbalken har beviskravet vid utvidgat förverkande sänkts. Vid utvidgat förverkande krävs därför numera att det ska vara övervägande sannolikt att egendomen härrör från brottslig verksamhet för att förverkande ska få ske. Regeringen aviserade samtidigt i propositionen att det kunde övervägas om en omvänd bevisbörda borde införas för utvidgat förverkande.

Regeringen kan konstatera att bl.a. Norge och Danmark tillämpar en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande (se 13 kap. 68 § fjärde stycket i norska straffeloven respektive 9 kap. 76 a § fjärde stycket i danska straffeloven). En sådan ordning ligger i linje med de krav som följer av artikel 3.4 i Europarådets konvention från 2005 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och om finansiering av terrorism (förverkandekonventionen). Enligt artikeln ställs krav på att förverkandesubjektet ska kunna förklara förverkandeobjektets legitima ursprung, i de fall någon döms för ett allvarligt brott, för att egendomen ska fredas från förverkande. Sverige har för närvarande reserverat sig mot artikel 3.4 i konventionen.

Det är angeläget att beviskravet vid utvidgat förverkande utformas på ett sätt som innebär att förverkandeformen kan utgöra ett så effektivt verktyg i brottsbekämpningen som möjligt, utan att sanktionen riskerar att förlora sin legitimitet.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om en omvänd bevisbörda eller en s.k. förverkandepresumtion bör införas vid utvidgat förverkande i linje med vad som följer av artikel 3.4 i förverkandekonventionen och, oavsett ställningstagande, lämna förslag om en omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande.

*Möjligheterna att kunna säkra egendom i förverkandesyfte
behöver utvidgas*

För att egendom ska kunna förverkas krävs många gånger att det finns förutsättningar att säkra egendomen. Risken är annars överhängande att egendomen byter ägare eller försvinner vilket i sin tur försvårar ett förverkande. Att egendom inte kan säkras under tiden en brottsutredning pågår kan i vissa fall också medföra att brottslighet kan fortgå under utredningstiden till dess ett eventuellt förverkande kan ske.

När egendom har säkrats är staten förpliktad att vårda egendomen och säkerställa att egendomen inte förlorar i värde. Det ligger i statens intresse att egendomen som förverkas inbringar ett så stort värde som möjligt när den säljs (när egendomen förverkas tillfaller egendomen staten). Än viktigare är – i de fall en talan om förverkande inte bifalls – att egendomen inte skadats eller av annat skäl förlorat i värde när den ska gå åter till förverkandesubjektet (jfr 27 kap. 10 § rättegångsbalken).

Möjligheterna för en åklagare att säkra egendom i förverkandesyfte är enligt nuvarande lagstiftning begränsade. Enligt 27 kap. rättegångsbalken får endast föremål tas i beslag. Detsamma gäller också i t.ex. de immaterialrättsliga lagarna. Genom lagändringar som trädde i kraft den 8 november 2024 är det dock möjligt att säkra t.ex. banktillgodohavanden med stöd av det nya generella tvångsmedlet penningbeslag. Enligt gällande lagstiftning saknas alltså möjligheter för åklagaren att i förverkandesyfte säkra andra egendomsslag, t.ex. fastigheter och bostadsrätter men även annan egendom, exempelvis immateriell egendom, som varken träffas av tillämpningsområdet för bestämmelserna om beslag eller penningbeslag. Som exempel kan nämnas att domännamn inte ansetts kunna tas i beslag (SOU 2018:6 Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott s. 59).

För att förverkandelagstiftningen ska kunna vara ett kraftfullt verktyg i brottsbekämpningen är det viktigt att de processuella regler som gör det möjligt att säkra egendom som kan antas bli förverkad är enkla, tydliga och förutsebara. Ett tvångsmedel som gör det möjligt att på ett enkelt – och generellt – sätt kunna säkra egendom skulle därför bidra till att stärka förverkandelagstiftningens effektiva genomslag. Utredaren ska därför ta ställning till på vilket sätt tillämpningsområdet för befintliga tvångsmedel bör utvidgas så att egendom generellt kan säkras i förverkandesyfte.

På samma sätt är det viktigt att de processuella reglerna för att säkra egendom under domstolsprocessen är ändamålsenligt utformade. När ett mål avgörs ska rätten pröva om ett beslag ska bestå. Vid en ogillande dom är utgångspunkten att s.k. förverkandebeslag ska hävas. En konsekvens av den rådande ordningen är att brottsvinster eller oförklarade tillgångar i vissa fall inte kan förverkas om domen ändras efter en överprövning i högre instans. För s.k. bevisbeslag gäller det omvända, dvs. utgångspunkten är att beslaget ska bestå till dess domen har fått laga kraft. Utredaren ska ta ställning till om det bör införas en motsvarande möjlighet att besluta att förverkandebeslag ska bestå till dess domen har fått laga kraft.

Den som har drabbats av ett beslag kan begära rättens prövning. När en sådan begäran har kommit in, ska rätten så snart som möjligt och, om det inte finns något synnerligt hinder mot det, senast inom fyra dagar hålla en förhandling. Om beslaget fastställs ska rätten, om inte talan redan har väckts, bestämma en frist för när åtal eller talan om självständigt förverkande senast ska väckas. Den nuvarande regleringen innebär alltså att rätten – även i de fall ett åtal eller en talan om självständigt förverkande inte har väckts – kan få anledning att återkommande pröva om det finns skäl att låta beslag bestå.

En möjlig konsekvens av den nya förverkandelagstiftningen är att personer som drabbas av beslag i större utsträckning kommer att begära rättens prövning av åklagarens beslut om beslag. Det är därför angeläget att processen för prövning av beslag är ändamålsenligt utformad. Utredaren bör därför överväga om det är motiverat att rättens prövning i samtliga fall ska ske efter en förhandling och inom en viss tidsfrist. Likaså bör utredaren ta ställning till om rätten – när beslaget fastställs – ska bestämma en frist för när åtal eller talan om självständigt förverkande senast ska väckas.

När egendom väl har säkrats är det också angeläget att säkerställa att den vårdas och inte förlorar i värde. Likaså behöver egendomen vårdas när den, genom förverkande, har övergått i statens ägo. Fastigheter, bostadsrätter och immateriella rättigheter är till sin natur sådana att vård av dessa egendomsslag kan kräva att andra åtgärder behöver vidtas än vad som är fallet vid vård av lösa saker (jfr ovan nämnda bestämmelse i rättegångsbalken). Dessutom kan andra åtgärder behöva vidtas för att exempelvis förhindra att egendomen ska kunna överlåtas eller för att förhindra att egendomen kan komma till fortsatt användning i brottsliga syften (jfr t.ex. 16 kap. 14 § första stycket

utsökningsbalken och 27 kap. 1 a § tredje stycket rättegångsbalken). Det ligger därför i uppdraget att även ta ställning till formerna för hur en sådan egendomsförvaltning ska se ut, vilka åtgärder verkställande myndigheter får vidta när de förfogar över egendom som kan kräva särskilda åtgärder och vilken myndighet eller annat rättssubjekt som bör anförtros uppgiften att förvalta sådan egendom, efter att den säkrats och i förekommande fall förverkats. Utredaren ska särskilt beakta behovet av att renodla Polismyndighetens arbetsuppgifter. En utgångspunkt för utredarens ställningstaganden bör vara att Polismyndigheten inte ska ägna sig åt arbetsuppgifter som saknar eller har låg polisiär relevans och som i övrigt inte bidrar till genomförandet av kärnuppdraget (jfr uppdraget om en översyn av vissa uppgifter som utförs av Polismyndigheten [Dir. 2024:75]).

Utredaren ska därför

- ta ställning till om tillämpningsområdet för befintliga tvångsmedel bör utvidgas, och oavsett ställningstagande, lämna förslag som innebär att egendom generellt kan säkras i förverkandesyfte,
- ta ställning till om det bör införas en möjlighet för rätten att besluta att s.k. förverkandebeslag ska bestå till dess domen har fått laga kraft,
- ta ställning till om det bör gälla en tidsfrist för rättens prövning av ett beslag, om rätten alltid bör hålla förhandling och om rätten – när beslaget fastställs – ska bestämma en frist för när åtal eller talan om självständigt förverkande senast ska väckas,
- ta ställning till hur formerna för förvaltning av egendom som säkrats och förverkats ska se ut, vilka åtgärder brottsbekämpande myndigheter ska få vidta när de förfogar över sådan egendom som kan kräva särskilda åtgärder och vilken myndighet eller annat rättssubjekt som bör anförtros att förvalta egendomen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska lämna en uttömmande och heltäckande redogörelse för förslagens konsekvenser, inklusive konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Utredaren ska lägga sär-

skild vikt vid effekterna som lämnade förslag kan få för rättsväsendets olika myndigheter. Utredaren ska beräkna förslagets påverkan på statens inkomster och utgifter. Om förslag som lämnas innebär utgiftsökningar, ska förslag till utgiftsminskningar lämnas.

Utredaren ska särskilt redogöra för vilka anpassningar berörda myndigheter behöver genomföra om förslagen genomförs, däribland förändringar av it-system. En bedömning ska göras av omfattningen av och kostnaderna för anpassningarna. Om förslagen bedöms innebära behov av anpassningar av myndigheternas it-system ska en bedömning även göras av hur anpassningarna påverkar övrig it-utveckling på myndigheterna inklusive myndighetsgemensamt överenskomna aktiviteter inom Rättsväsendets digitalisering.

Förslagen ska även i övrigt redovisas enligt vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Arbetets genomförande, kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med myndigheter och hämta in synpunkter från organisationer i den utsträckning som utredaren anser lämpligt.

Utredaren ska redovisa gällande rätt och eventuellt pågående lagstiftningsarbete i länder som utredaren bedömer vara av intresse och i övrigt göra de internationella jämförelser som anses befogade.

Om utredaren kommer fram till att regelverket bör förändras ska han eller hon lägga fram fullständiga författningsförslag. Det gäller även följdändringar i lagar och andra författningar, exempelvis de som gäller för det internationella straffrättsliga samarbetet.)

Utredaren ska hålla sig informerad om och vid behov beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, utredningsväsendet, EU och andra internationella organisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 19 december 2025.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2025:78

Tilläggsdirektiv till 2025 års förverkandeutredning (Ju 2024:15)

Beslut vid regeringssammanträde den 21 augusti 2025

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 19 december 2024 kommittédirektiv om genomförande av direktivet om återvinning av tillgångar och förverkande (dir. 2024:122). Uppdraget skulle enligt direktiven redovisas senast den 19 december 2025.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 19 februari 2026.

(Justitiedepartementet)

2024/1260

2.5.2024

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2024/1260

av den 24 april 2024

om återvinning av tillgångar och förverkande

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artiklarna 82.2, 83.1, 83.2 och 87.2,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽¹⁾,i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽²⁾, och

av följande skäl:

- (1) I Europols hotbilda-bedomning avseende den grova organiserade brottsligheten (Socta) för 2021 belystes det växande hotet från organiserad brottslighet och kriminell infiltration. Till följd av de stora intäkterna från den organiserade brottsligheten, som uppgår till minst 139 miljarder EUR per år och i allt högre grad tvättas genom ett parallellt underjordiskt finansiellt system, utgör tillgången på vinning från brottslig verksamhet ett betydande hot mot ekonomins och samhällets integritet, vilket urholkar rättsstatens principer och de grundläggande rättigheterna. Enligt kommissionens meddelande av den 14 april 2021 om EU:s strategi för att bekämpa organiserad brottslighet 2021–2025 syftar den strategin till att komma till rätta med de utmaningar som den organiserade brottsligheten medför genom att främja gränsöverskridande samarbete och informationsutbyte, ge stöd till effektiva utredningar avseende kriminella nätverk, undanröja vinning från brottslig verksamhet och anpassa brottsbekämpningen och rättsväsendet till den digitala eran.
- (2) Den viktigaste drivkraften för kriminella nätverk med gränsöverskridande verksamhet inklusive kriminella högrisknätverk, är ekonomisk vinning. För att hantera det allvarliga hot som den organiserade brottsligheten utgör är det därför viktigt att behöriga myndigheter ges mer operativ kapacitet och de verktyg som krävs för att effektivt spåra och identifiera, frysa, förverka och förvalta hjälpmedel vid och vinning av brott eller egendom som härrör från brottslig verksamhet.
- (3) Kriminella organisationer återinvesterar vanligtvis en del av sina vinster från brottslig verksamhet i syfte att skapa en finansiell bas som gör det möjligt för dem att fortsätta sådan verksamhet. Dessutom tillgriper kriminella organisationer ofta våld, hot, skrämseltaktik eller korruption för att förvärva kontroll över företag, erhålla koncessioner, tillstånd, anbuds-förfaranden eller bidrag, för att få olagliga vinster eller fördelar eller för att infiltrera central infrastruktur såsom logistiknät. På så sätt inverkar sådana organisationer negativt på konkurrensfriheten eller påverkar offentliga myndigheters beslut, vilket hotar rättsstatens principer och demokratin. Kriminella organisationer har utvecklats till globala ekonomiska aktörer med entreprenöriella målsättningar. Att beröva brottslingar olagliga vinster är avgörande för att störa deras verksamhet och förhindra att de infiltrerar lagliga ekonomier.
- (4) Ekonomisk och finansiell brottslighet, särskilt organiserad brottslighet, begås ofta genom juridiska personer, och de brott som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde kan begås i sådana juridiska personers intresse eller till gagn för dem. Därför kan beslut om frysning och förverkande även utfärdas mot juridiska personer i enlighet med nationell rätt.

⁽¹⁾ EUT C 100, 16.3.2023, s. 105.⁽²⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 13 mars 2024 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 12 april 2024.

- (5) För att systemet för återvinning av tillgångar ska bli effektivt fordras att man snabbt spårar och identifierar hjälpmedel vid och vinning av brott och egendom som misstänks vara av brottsligt ursprung. Hjälpmedlen, vinningen eller egendomen bör sedan frysas för att förhindra att de försvinner, varefter de bör förverkas när ett beslut om förverkande har utfärdats inom ramen för straffrättsliga förfaranden. För att systemet för återvinning av tillgångar ska bli effektivt krävs dessutom en effektiv förvaltning av den frysta och förverkade egendomen för att bevara egendomens värde för staten eller för brottsoffren vid ett återlämnande.
- (6) Unionens nuvarande rättsliga ram för spårande och identifiering, frysning, förverkande och förvaltning av hjälpmedel, vinning eller egendom och för kontor för återvinning av tillgångar består av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU ⁽⁵⁾, rådets beslut 2007/845/RIF ⁽⁶⁾ och rådets rambeslut 2005/212/RIF ⁽⁷⁾. Kommissionen har utvärderat direktiv 2014/42/EU och beslut 2007/845/RIF och kommit fram till att den nuvarande ramen inte fullt ut har uppnått det politiska målet att bekämpa organiserad brottslighet genom att fränta brottslingarna deras vinster.
- (7) Den befintliga rättsliga ramen bör därför uppdateras för att underlätta och säkerställa effektiva insatser för återvinning av tillgångar och förverkande i hela unionen. Genom detta direktiv bör det därför fastställas minimiregler för spårande och identifiering, frysning, förverkande och förvaltning av egendom inom straffrättsliga förfaranden. Straffrättsliga förfaranden är i detta sammanhang ett självständigt begrepp i unionsrätten i enlighet med Europeiska unionens domstols tolkning och utan hinder av rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Detta direktiv påverkar inte de förfaranden som medlemsstaterna kan använda sig av för att frysa eller förverka egendom. Det är nödvändigt att stärka de behöriga myndigheternas kapacitet att beröva brottslingar vinningen av deras brottsliga verksamhet. För detta ändamål bör det fastställas regler som stärker kapaciteten för spårande och identifiering av tillgångar samt frysning, förbättrar förvaltningen av fryst och förverkad egendom fram till dess att den avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande, stärker instrumenten för förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott och av egendom som härrör från brottslig verksamhet som bedrivs av kriminella organisationer samt ökar den övergripande effektiviteten i systemet för återvinning av tillgångar.
- (8) Detta direktiv bör underlätta det gränsöverskridande samarbetet genom att de behöriga myndigheterna ges de befogenheter och resurser som krävs för att snabbt och effektivt besvara förfrågningar från myndigheter i andra medlemsstater. Bestämmelser om tidigt spårande och tidig identifiering, brådskanse åtgärder för frysning eller effektiv förvaltning förbättrar möjligheterna att återvinna tillgångar över gränserna. Med tanke på den organiserade brottslighetens globala karaktär och dess förmåga att snabbt överföra kriminella tillgångar över gränserna bör även samarbetet med tredjeländer stärkas inom den internationella rättsliga ramen.
- (9) Eftersom de kriminella organisationerna ägnar sig åt olika typer av brottslighet, bedriver en systematisk och vinstinriktad samverkan och är involverade i en rad olika illegala verksamheter på olika marknader, krävs det att åtgärderna för frysning och förverkande täcker vinsterna av brott från alla områden av brottslighet där de organiserade kriminella grupperna är verksamma för att en effektiv kamp ska kunna föras mot den organiserade brottsligheten. Dessa brott omfattas av de områden av brottslighet som förtecknas i artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Utöver de brott som förtecknas i artikel 83.1 i EUF-fördraget bör detta direktivs tillämpningsområde också omfatta de brott som är harmoniserade på unionsnivå, inbegripet bedrägerier som riktar sig mot unionens finansiella intressen mot bakgrund av de organiserade kriminella gruppernas allt högre grad av involvering i sådana brott. Detta direktivs tillämpningsområde bör dessutom omfatta miljöbrott, som är en kärnverksamhet för organiserade kriminella grupper och ofta är kopplade till penningtvätt eller avser avfall och restprodukter som uppkommer i samband med framställning av och handel med narkotika. Hjälp till olaglig inresa och vistelse utgör en kärnverksamhet för organiserade kriminella grupper och är typiskt sett kopplad till människohandel. Brottet hjälp till olaglig inresa och vistelse bör förstås i den mening som avses i rådets

⁽⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen (EUT L 127, 29.4.2014, s. 39).

⁽⁶⁾ Rådets beslut 2007/845/RIF av den 6 december 2007 om samarbete mellan medlemsstaternas kontor för återvinning av tillgångar när det gäller att spåra och identifiera vinning eller annan egendom som härrör från brott (EUT L 332, 18.12.2007, s. 103).

⁽⁷⁾ Rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (EUT L 68, 15.3.2005, s. 49).

direktiv 2002/90/EG ⁽⁶⁾ och rådets rambeslut 2002/946/RIF ⁽⁷⁾. Rambeslut 2002/946/RIF föreskriver möjligheten att låta straffrättsliga påföljder åtföljas av förverkande av de transportmedel som använts för att begå brottet, samtidigt som det tydligt anges att bestämmelserna i det rambeslutet ska vara tillämpliga utan åsidosättande av det skydd som ges flyktingar och asylsökande i syfte att tillhandahålla humanitärt bistånd i enlighet med internationell rätt.

- (10) Utöver brottet att ha deltagit i en kriminell organisation enligt artikel 2 i rådets rambeslut 2008/841/RIF ⁽⁸⁾ bör andra brott som avses i artikel 1.1 i rambeslut 2008/841/RIF och som de är definierade i nationell rätt omfattas av detta direktivs tillämpningsområde i den utsträckning de begås inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i artikel 1.1 i rambeslut 2008/841/RIF och enligt definitionen i nationell rätt, i syfte att fånga upp olaglig vinning som härrör från brottslig verksamhet som typiskt sett utförs av kriminella organisationer. Medlemsstaterna uppmanas särskilt att säkerställa att brotten förfälskning och piratkopiering, olaglig handel med kulturföremål, förfälskning av och handel med administrativa dokument, mord eller grov misshandel, olaglig handel med mänskliga organ och vävnader, kidnappning, olaga frihetsberövande eller tagande av gisslan, organiserat eller väpnat rån, beskyddarverksamhet och utpressning, handel med stulna fordon, skattebrott som rör direkta och indirekta skatter, mordbrand, bedrägeri och svindleri, olaglig handel med radioaktivt och nukleärt material samt brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion, omfattas av detta direktivs tillämpningsområde. Detta direktiv medför dock inte någon skyldighet för medlemsstaterna att införa eller vidmakthålla något brott.
- (11) För att säkerställa ett effektivt genomförande av unionens restriktiva åtgärder är det nödvändigt att utvidga detta direktivs tillämpningsområde till att omfatta brott som omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1226 ⁽⁹⁾.
- (12) För att fånga upp egendom som kan omvandlas och överföras för att dölja dess ursprung, och för att säkerställa harmoniserade och tydliga definitioner i hela unionen, bör egendom som kan bli föremål för frysning och förverkande definieras brett. Den bör omfatta, juridiska dokument eller instrument, även i elektronisk eller digital form, som styrker äganderätt eller intresse i den egendom som är föremål för frysning och förverkande, till exempel finansiella instrument, truster eller dokument som kan ge upphov till borgenärsfordringar och som normalt innehas av den person som berörs av de relevanta förfarandena. Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av de befintliga nationella förfarandena för bevarande av juridiska dokument eller instrument som styrker äganderätt eller intresse i egendom, så som de tillämpas av de nationella behöriga myndigheterna eller offentliga organen i enlighet med nationell rätt. Definitionen av egendom bör omfatta alla former av egendom, inklusive kryptotillgångar.
- (13) För att fånga upp egendom som kan omvandlas och överföras för att dölja dess ursprung, och för att säkerställa harmonisering och tydliga definitioner i hela unionen, bör vinning av brott ges en bred definition som inbegriper direkt vinning av brottslig verksamhet och alla indirekta fördelar, innefattande all efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning, i enlighet med definitionerna i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 ⁽¹⁰⁾. Vinning bör därför inkludera vilken egendom som helst, inbegripet egendom som helt eller delvis har omvandlats eller konverterats till annan egendom, och egendom som har uppblandats med egendom som förvärvats från lagliga källor, upp till det beräknade värdet på den uppblandade vinningen. Den bör också inkludera den inkomst eller de andra fördelar som härrör från vinning av brott eller från egendom som sådan vinning har omvandlats eller konverterats till eller uppblandats med.

⁽⁶⁾ Rådets direktiv 2002/90/EG av den 28 november 2002 om definition av hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (EGT L 328, 5.12.2002, s. 17).

⁽⁷⁾ Rådets rambeslut 2002/946/RIF av den 28 november 2002 om förstärkning av den straffrättsliga ramen för att förhindra hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (EGT L 328, 5.12.2002, s. 1).

⁽⁸⁾ Rådets rambeslut 2008/841/RIF av den 24 oktober 2008 om kampen mot organiserad brottslighet (EUT L 300, 11.11.2008, s. 42).
⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1226 av den 24 april 2024 om fastställande av brottsrekvisit och påföljder för överträdelse av unionens restriktiva åtgärder och om ändring av direktiv (EU) 2018/1673 (EUT L, 2024/1226, 29.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1226/oj>).

⁽¹⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande (EUT L 303, 28.11.2018, s. 1).

- (14) Spårande och identifiering av egendom i ett tidigt skede av en brottsutredning är av avgörande betydelse för att säkerställa en snabb identifiering av hjälpmedel, vinning eller egendom som senare kan komma att förverkas, inbegripet egendom som härrör från brottslig verksamhet i andra jurisdiktioner, varvid gränsöverskridande samarbete underlättas. För att säkerställa att finansiella utredningar prioriteras i tillräckligt hög grad i alla medlemsstater, så att brott av gränsöverskridande karaktär kan hanteras, är det nödvändigt att kräva att de behöriga myndigheterna inleder spårande av tillgångar så snart det föreligger misstanke om brottslig verksamhet som sannolikt kan ge upphov till betydande ekonomiska fördelar. Vid fastställandet av huruvida de ekonomiska fördelarna sannolikt kommer att vara betydande bör medlemsstaterna kunna fastställa minimiträsklar för värdet på de förväntade intäkterna eller låta de behöriga myndigheterna göra en bedömning från fall till fall. För att medge tillräcklig flexibilitet vid inledandet av finansiella utredningar bör medlemsstaterna kunna begränsa räckvidden till utredningar av brott som sannolikt har begåtts inom ramen för en kriminell organisation. För att säkerställa att finansiella utredningar sker effektivt bör medlemsstaterna tillhandahålla nödvändiga ekonomiska, tekniska och mänskliga resurser.
- (15) För att säkerställa att unionens restriktiva åtgärder tillämpas effektivt har unionen fastställt gemensamma minimiregler för definitioner av brottsliga gärningar som strider mot unionens restriktiva åtgärder. För att underlätta upptäckt av brott med anknytning till överträdelse av unionens restriktiva åtgärder är det viktigt att ge kontor för återvinning av tillgångar befogenhet att spåra och identifiera egendom tillhörande personer och enheter som är föremål för sådana åtgärder, på begäran av nationella behöriga myndigheter på grundval av indikationer på och rimliga skäl att anta att sådana brott har begåtts. Dessa befogenheter bör inte påverka processuella krav och rättssäkerhetsgarantier som fastställs i nationell rätt, inbegripet reglerna om inledande av straffrättsliga förfaranden eller, vid behov, kravet på att erhålla ett rättsligt tillstånd.
- (16) Med tanke på att effektivt spårande och effektiv identifiering av egendom kan kräva spårnings- och identifieringsåtgärder som kräver ingripande av andra myndigheter är det viktigt att kontor för återvinning av tillgångar har möjlighet att begära att de berörda myndigheterna samarbetar. Villkoren för sådana begäranden omfattas av nationell rätt. Medlemsstaterna kan inkludera företrädare för både brottsbekämpande och rättsliga myndigheter i personalen vid sina kontor för återvinning av tillgångar eller inrätta kontor för återvinning av tillgångar både inom brottsbekämpande myndigheter och rättsväsendet.
- (17) På grund av den gränsöverskridande karaktären hos de finansiella medel som används av de organiserade kriminella grupperna bör medlemsstaterna snabbt utbyta information som kan leda till identifiering av hjälpmedel vid och vinning av brott och annan egendom som ägs eller kontrolleras av brottslingar. För det ändamålet är det nödvändigt att ge kontor för återvinning av tillgångar befogenhet att spåra och identifiera egendom som senare kan komma att förverkas, säkerställa att de har åtkomst till nödvändig information på tydliga villkor och fastställa regler för snabbt informationsutbyte mellan kontoren, på eget initiativ eller på begäran. I brådskande fall där det finns risk för att egendomen försvinner bör svar på begäranden om information lämnas så snart som möjligt och inom åtta timmar. Kravet på att kontor för återvinning av tillgångar ska spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för beslut om frysning eller förverkande som utfärdas av en annan medlemsstat syftar till att underlätta utarbetandet eller verkställandet av beslut om frysning från andra medlemsstater, men medför inte någon skyldighet att erkänna sådana beslut enligt förordning (EU) 2018/1805.
- (18) För att kunna genomföra effektiva utredningar för spårande av tillgångar och snabbt besvara gränsöverskridande begäranden bör kontor för återvinning av tillgångar ha åtkomst till den information som krävs för att fastställa förekomsten av, äganderätten till eller kontrollen över egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande. Därför bör kontor för återvinning av tillgångar ha omedelbar och direkt åtkomst till relevanta data såsom fastighetsinformation, nationella medborgarskaps- och befolkningsregister, kommersiella databaser och fordonsdatabaser utöver åtkomst till uppgifter om bankkonton enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1153⁽¹⁾ och till uppgifter om verkligt huvudmannaskap enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849⁽²⁾. Åtkomst och sökningar bör anses vara omedelbara och direkta bland annat i fall där de

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1153 av den 20 juni 2019 om fastställande av bestämmelser för att underlätta användning av finansiell information och andra uppgifter för att förebygga, upptäcka, utreda eller lagföra vissa brott och om upphävande av rådets beslut 2000/642/RIF (EUT L 186, 11.7.2019, s. 122).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG (EUT L 141, 5.6.2015, s. 73).

nationella myndigheter som förvaltar ett register skyndsamt överför uppgifter till de behöriga myndigheterna genom en automatiserad mekanism, förutsatt att ingen mellanliggande institution kan påverka de begärda uppgifterna eller den information som ska tillhandahållas. Medlemsstaterna bör dessutom säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar har snabb åtkomst, antingen omedelbart och direkt eller på begäran, till annan information som kan vara av värde för att identifiera relevant egendom, såsom information om hypotekslån och andra lån, tulluppgifter eller information om elektroniska överföringar och kontosaldon, samt skatteuppgifter, socialförsäkringsuppgifter och brottsbekämpningsrelaterad information. När det gäller skatteuppgifter, nationella socialförsäkringsuppgifter och brottsbekämpningsrelaterad information bör det vara möjligt för medlemsstaterna att besluta att ge kontor för återvinning av tillgångar åtkomst till sådan information på grundval av motiverade begäranden, och göra det möjligt för de myndigheter som innehar sådan information att på vissa villkor neka åtkomst till sådan information, i syfte att säkerställa utredningsintegriteten, sekretessen för uppgifter som tillhandahålls av en annan medlemsstat eller ett tredjeland samt proportionaliteten i begäranden om information i förhållande till en fysisk eller juridisk persons legitima intressen. Åtkomst till information bör omfattas av särskilda skyddsåtgärder som förhindrar missbruk av åtkomsträttigheterna. Sådana skyddsåtgärder kompletterar kraven på att föra loggar över åtkomst och sökningar enligt artikel 25 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680⁽¹³⁾. Beviljandet av åtkomst till den informationen hindrar inte medlemsstaterna från att låta åtkomsten omfattas av rättssäkerhetsgarantier som fastställs i nationell rätt, samtidigt som vederbörlig hänsyn tas till behovet av att kontor för återvinning av tillgångar snabbt kan besvara gränsöverskridande begäranden. Tillämpning av rättssäkerhetsgarantier bör inte påverka möjligheterna för kontor för återvinning av tillgångar att besvara förfrågningar från andra medlemsstater, särskilt vid brådskande begäranden.

- (19) För att trygga säkerheten för den information som utbyts mellan kontor för återvinning av tillgångar bör alla kontor för återvinning av tillgångar ha direkt åtkomst till nätapplikationen för säkert informationsutbyte (Siena), som förvaltas av Europol i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794⁽¹⁴⁾. Siena eller, när så krävs i undantagsfall, andra säkra kanaler bör användas för all kommunikation mellan kontor för återvinning av tillgångar enligt detta direktiv. Det kan vara nödvändigt att använda en annan säker kanal i undantagsfall, till exempel om begäran om information till ett annat begärande kontor för återvinning av tillgångar om det skulle skada de nationella säkerhetsintressena i den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran är beläget, äventyra pågående utredningar eller kriminalunderrättelseverksamhet, utgöra ett överhängande hot mot en persons liv eller fysiska integritet eller vara uppenbart oproportionellt eller irrelevant för de ändamål för vilka informationen har begärts. Vid bedömningen av efterlevnaden av principerna om nödvändighet och proportionalitet bör kontor för återvinning av tillgångar visa tillbörlig aktsamhet, bland annat när det gäller respekten för de grundläggande rättigheterna.
- (20) Med tanke på hur snabbt brottslingar överför kriminella tillgångar mellan jurisdiktioner bör medlemsstaterna säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar snabbt utbyter den information som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter. I undantagsfall kan det vara objektivt motiverat att kontor för återvinning av tillgångar vägrar att lämna information till ett annat begärande kontor för återvinning av tillgångar om det skulle skada de nationella säkerhetsintressena i den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran är beläget, äventyra pågående utredningar eller kriminalunderrättelseverksamhet, utgöra ett överhängande hot mot en persons liv eller fysiska integritet eller vara uppenbart oproportionellt eller irrelevant för de ändamål för vilka informationen har begärts. Vid bedömningen av efterlevnaden av principerna om nödvändighet och proportionalitet bör kontor för återvinning av tillgångar visa tillbörlig aktsamhet, bland annat när det gäller respekten för de grundläggande rättigheterna.
- (21) Frysning och förverkande inom ramen för detta direktiv är autonoma koncept som inte bör hindra medlemsstater från att genomföra bestämmelserna i detta direktiv genom instrument som i enlighet med nationell rätt skulle anses vara sanktioner eller andra typer av åtgärder.

⁽¹³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på de behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana data och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF (EUT L 119, 4.5.2016, s. 89).

⁽¹⁴⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) och om ersättande och upphävande av rådets beslut 2009/371/RIF, 2009/934/RIF, 2009/935/RIF, 2009/936/RIF och 2009/968/RIF (EUT L 135, 24.5.2016, s. 53).

- (22) Förverkande leder till slutgiltigt berövande av egendom. Att egendom bevaras kan dock vara en förutsättning för förverkande och är ofta avgörande för effektiv verkställighet av ett beslut om förverkande. Egendom bevaras genom frysnings. För att förhindra att egendom försvinner bör medlemsstaternas behöriga myndigheter, vilka kan inbegripa kontor för återvinning av tillgångar, ha befogenhet att omedelbart vidta åtgärder, vilka kan ta formen av ett beslut, för att säkra egendom fram till dess att ett frysningsbeslut har utfärdats. Med tanke på att sådana åtgärder är av undantagskaraktär bör medlemsstaterna begränsa tidsramen för deras giltighet.
- (23) Om de behöriga myndigheterna inte kan vidta omedelbara åtgärder bör medlemsstaterna tillåta kontor för återvinning av tillgångar att vidta sådana åtgärder. Sådana åtgärder kan särskilt vara nödvändiga om ett kontor för återvinning av tillgångar, på begäran av ett kontor för återvinning av tillgångar i en annan medlemsstat, har spårat och identifierat tillgångar som kan försvinna mycket snabbt, såsom kryptotillgångar, och om de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran är beläget inte kan vidta omedelbara åtgärder i avsaknad av en brottsutredning i den medlemsstaten. Kontor för återvinning av tillgångar bör kunna säkra tillgångarna till dess att ett europeiskt beslut om frysnings enligt förordning (EU) 2018/1805 kan utfärdas.
- (24) Med tanke på det ingrepp i rätten till egendom som beslutet om frysnings utgör, bör sådana provisoriska åtgärder inte vidmakthållas längre än vad som är nödvändigt för att bevara egendomens tillgänglighet för ett eventuellt senare förverkande. Upprätthållandet av sådana provisoriska åtgärder kan kräva att den nationella domstolen omprövar beslutet för att kontrollera att det fortfarande finns skäl att förhindra att egendomen försvinner.
- (25) Frysningsåtgärder bör inte påverka möjligheten att betrakta specifik egendom som bevisning under hela förfarandet under förutsättning att egendomen i slutet av förfarandet görs tillgänglig för effektiv verkställighet av beslutet om förverkande. Inom ramen för straffrättsliga förfaranden kan egendom också frysas för dess eventuella senare återlämnande eller för att säkra ersättning för skador som orsakats av ett brott.
- (26) Utöver åtgärder för förverkande som gör det möjligt för myndigheter att frånta brottslingar hjälpmedel eller vinning som är föremål för en slutgiltig fällande dom, är det nödvändigt att göra det möjligt att förverka egendom till ett värde som motsvarar hjälpmedlen eller vinningen för att fånga upp egendom till ett värde som motsvarar hjälpmedlen vid och vinningen av ett brott, när det är omöjligt att förverka sådana hjälpmedel och sådan vinning. Det står medlemsstaterna fritt att definiera förverkande av egendom till motsvarande värde som en underordnad eller alternativ åtgärd till förverkande av hjälpmedel och vinning, beroende på vad som är lämpligt i enlighet med nationell rätt.
- (27) Vid genomförande av detta direktiv, när det gäller förverkande av egendom till ett värde som motsvarar hjälpmedel, bör relevanta bestämmelser vara tillämpliga om en sådan åtgärd, med hänsyn till de särskilda omständigheterna i fallet, är proportionell, särskilt med beaktande av värdet på de berörda hjälpmedlen. Medlemsstaterna kan också beakta om och i vilken omfattning den dömda personen är ansvarig för att förverkandet av hjälpmedlen har gjorts omöjligt.
- (28) Att misstänkta eller tilltalade personer överför egendom eller vinning till en införstådd tredje man för att undvika förverkande är vanligt och allmänt förekommande. Förvärv som görs av tredje man avser situationer där till exempel egendom direkt eller indirekt, exempelvis genom en mellanhand, har förvärvats av tredje man från en misstänkt eller tilltalad person, även situationer där brottet har begåtts på deras vägnar eller till gagn för dem, och där en tilltalad saknar egendom som kan förverkas. Ett sådant förverkande bör vara möjligt åtminstone i de fall där det har fastställts att de berörda tredje männen hade kännedom om eller borde ha haft kännedom om att överföringens eller förvärvets syfte var att undvika förverkande. En bedömning av huruvida tredje man hade eller borde ha haft sådan kännedom bör göras på grundval av konkreta fakta och omständigheter, inbegripet att överföringen genomfördes utan ersättning eller i utbyte mot ett belopp som var väsentligt oproportionellt jämfört med marknadsvärdet, att egendomen överfördes till närstående parter eller att den misstänkta eller tilltalade personen behållit den faktiska kontrollen över den. Överföringar till närstående parter till den misstänkta eller tilltalade personen kan omfatta överföringar till familjemedlemmar eller fysiska personer som har rättsliga arrangemang eller andra nära affärsförbindelser med den misstänkta eller tilltalade personen, eller överföringar till juridiska personer i vilka den misstänkta eller tilltalade personen eller en familjemedlem ingår i förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorganen.

Reglerna om förverkande hos tredje man bör utvidgas till att omfatta både fysiska och juridiska personer, utan att det påverkar tredje mans rätt att bli hörd, inbegripet rätten att hävda äganderätt till den berörda egendomen. Under alla omständigheter bör rättigheterna för tredje man som handlar i god tro skyddas i enlighet med nationell rätt.

- (29) Kriminella organisationer ägnar sig åt en lång rad olika typer av brottslig verksamhet. För att effektivt bekämpa organiserad brottslig verksamhet kan det finnas situationer där det är lämpligt att efter en brottmålsdom för ett brott som sannolikt kan ge upphov till ekonomiska fördelar inte endast förverka egendom knuten till ett specifikt brott, inbegripet vinning av eller hjälpmedel vid brottet, utan även ytterligare egendom som enligt domstolens bedömning härrör från brottsliga gärningar. Sådant utvidgat förverkande bör vara möjligt om domstolen är förvissad om att egendomen i fråga härrör från brottsliga gärningar, även om det inte krävs en fällande dom för sådana brottsliga gärningar. Den brottsliga gärningen i fråga kan avse alla typer av brott. Enskilda brott behöver inte bevisas men domstolen måste vara förvissad om att egendomen i fråga härrör från en sådan brottslig gärning. Domstolen måste i detta sammanhang beakta de specifika omständigheterna i målet, däribland fakta och tillgängligt bevismaterial på grund av vilket ett beslut om utvidgat förverkande kan utfärdas. Det faktum att personens egendom inte står i proportion till personens lagligen förvärvade inkomst skulle kunna vara en av de omständigheter som leder till att domstolen drar slutsatsen att egendomen härrör från brottsliga gärningar. Medlemsstaterna skulle också kunna fastställa ett krav på en viss tidsperiod under vilken egendomen kan anses ha haft sitt ursprung i brottsliga gärningar.
- (30) Förverkande bör vara möjligt om en slutlig fällande dom inte är möjlig på grund av att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk, har avvikit eller avlidit. Förverkande bör också vara möjligt om de preskriptionstider som föreskrivs i nationell rätt för brotten i fråga underskrider 15 år och har löpt ut efter det att det straffrättsliga förfarandet har inletts. Förverkande i sådana fall bör endast tillåtas om det straffrättsliga förfarandet kunde ha lett till en slutlig fällande dom i avsaknad av sådana omständigheter, åtminstone för brott som sannolikt, direkt eller indirekt, kan ge upphov till betydande ekonomiska fördelar, och om domstolen är förvissad om att hjälpmedlen, vinningen eller egendomen som ska förverkas härrör från eller är direkt eller indirekt kopplade till brottet. I fall av sjukdom och avvikelse bör förfaranden i den tilltalades uteraro i en medlemsstat kunna vara tillräckliga för att uppfylla skyldigheten att möjliggöra sådant förverkande. Det är viktigt att ha i åtanke att internationella organ har pekat på potentialen i förverkande i avsaknad av en fällande dom för att hantera hindren för förverkande av olaglig vinning på grund av immunitet och amnesti.
- (31) Vid tillämpningen av detta direktiv bör med sjukdom förstås oförmågan hos den misstänkta eller tilltalade personen att närvara vid det straffrättsliga förfarandet under en längre period, vilket innebär att det finns en risk att tidsfristerna enligt nationell rätt för straffrättsligt ansvar löper ut och förfarandet inte kan fortsätta.
- (32) I situationer där förverkandeåtgärderna i artiklarna 12–15 inte tillämpas av rättsliga eller sakliga skäl som fastställs i nationell rätt bör det fortfarande vara möjligt att förverka egendom som har identifierats eller, om det nationella rättssystemet kräver frysning, frysts i samband med en utredning av ett brott på grundval av indikationer på att egendomen kan härröra från en brottslig gärning. Sådan egendom bör förverkas om domstolen är förvissad om att egendomen härrör från en brottslig gärning som begåtts inom ramen för en kriminell organisation och om denna gärning sannolikt, direkt eller indirekt, kan ge upphov till en betydande ekonomisk fördel. När medlemsstaterna fastställer huruvida en brottslig gärning sannolikt kan ge upphov till en betydande ekonomisk fördel kan de beakta alla relevanta omständigheter, inbegripet tillvägagångssättet, till exempel om ett av rekviriten är att brottet begåtts inom ramen för organiserad brottslighet eller i avsikt att generera regelbundna vinster från brott. Medlemsstaterna bör möjliggöra förverkande av sådan oförklarad förmögenhet när den utredning där egendomen identifierades avser ett brott som omfattas av detta direktiv och som är belagt med ett maximistraff på minst fyra års frihetsberövande. Det villkoret säkerställer att möjligheten till förverkande av oförklarad förmögenhet uppstår vid brottsutredningar av brott som uppfyller en viss svärhetsgrad.

- (33) Vid tillämpning av de nationella regler som genomför detta direktiv kan de nationella behöriga myndigheterna välja att inte besluta om eller inte verkställa förverkandet av oförklarad förmögenhet om tillämpningen av reglerna i detta direktiv i det aktuella fallet skulle vara uppenbart orimlig eller oproportionell. Medlemsstaterna kan också fastställa ett krav på en viss tidsperiod under vilken egendomen skulle kunna anses ha haft sitt ursprung i sådana brottsliga gärningar. Medlemsstaterna bör säkerställa att lämpliga processuella rättigheter för den berörda personen respekteras. Rättigheterna för tredje man som handlar i god tro bör skyddas i enlighet med nationell rätt.
- (34) Även om det inte får vara en förutsättning för förverkande av oförklarad förmögenhet att enskilda brott styrks, måste det finnas tillräckliga fakta och omständigheter för att domstolen ska vara förvisad om att egendomen i fråga härrör från brott. Den brottsliga gärningen i fråga kan avse alla typer av brott som begåtts inom ramen för en kriminell organisation och som sannolikt kan ge upphov till betydande ekonomiska fördelar och därmed är allvarliga. Vid bedömningen av om egendomen bör förverkas bör nationella domstolar beakta alla relevanta omständigheter i ärendet, inbegripet den tillgängliga bevisningen och konkreta uppgifter, såsom att värdet på egendomen är väsentligt oproportionellt i förhållande till personens lagligt förvärvade inkomst. En annan relevant faktor som skulle kunna beaktas är avsaknaden av en sannolik laglig källa till egendomen, eftersom ursprunget för lagligen förvärvad egendom normalt kan redovisas. Personens anknytning till en kriminell organisations verksamhet kan också vara relevant, liksom sådana omständigheter som den situation i vilken egendomen påträffades eller tecken på deltagande i brottslig verksamhet. Bedömningen bör göras från fall till fall beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Medlemsstaterna bör kunna besluta att tillåta förverkande av oförklarad förmögenhet om straffrättsliga förfaranden avbryts eller besluta om sådant förverkande separat från straffrättsliga förfaranden rörande brottet.
- (35) Detta direktiv hindrar inte medlemsstaterna från att anta åtgärder som gör det möjligt att förverka oförklarad förmögenhet för andra brott eller omständigheter. Detta direktivs innehåll är begränsat till straffrättsliga förfaranden och detta direktiv är därför inte tillämpligt på förverkandeåtgärder i civilrättsliga förfaranden som medlemsstaterna kan ha genomfört.
- (36) Det bör vara möjligt att spåra och identifiera egendom som ska frysas och förverkas även efter en slutlig fällande dom för ett brott, eller efter förfaranden som involverar förverkande utan fällande dom. Detta hindrar inte medlemsstaterna från att fastställa rimliga tidsfrister efter en slutlig fällande dom eller ett slutligt beslut i förfaranden som rör förverkande utan fällande dom, varefter spårande och identifiering inte längre skulle vara möjligt.
- (37) Med tanke på att brottslig verksamhet kan orsaka stor skada för offren är det avgörande att skydda deras rättigheter, inbegripet rätten till ersättning och återlämnande. Medlemsstaterna bör därför vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att brottsoffers anspråk på återlämnande och ersättning mot den person som är föremål för en förverkandeåtgärd till följd av ett brott beaktas vid förfaranden för spårande av tillgångar, frysning och förverkande, även i gränsöverskridande fall. För att underlätta ersättning och återlämnande av egendom till brottsoffer är det dessutom nödvändigt att underlätta spårandet av egendom som kan bli föremål för sådana anspråk samt utbyte av information mellan myndigheter som är behöriga att spåra tillgångar och myndigheter som är behöriga att fatta beslut om brottsoffers anspråk eller verkställa sådana beslut.
- (38) En återanvändning för sociala ändamål av förverkad egendom sänder ett synligt budskap till samhället i stort om betydelsen av värden som rättvisa och laglighet, bekräftar rättsstatens existens i samhällen som är mer direkt drabbade av organiserad brottslighet och bygger upp dessa samhällens motståndskraft mot kriminell infiltration i deras sociala och ekonomiska struktur, vilket har konstaterats i de medlemsstater som redan har infört sådana åtgärder för återanvändning för sociala ändamål. Medlemsstaterna uppmannas därför att vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra att förverkad egendom används för allmännyttiga eller sociala ändamål, så att förverkad egendom kan behållas som statlig egendom för rättsliga, brottsbekämpande, offentliga, sociala eller ekonomiska ändamål eller att överföra sådan förverkad egendom till myndigheterna från det samhälle eller den region där den är belägen, så att dessa myndigheter kan använda den för sådana ändamål, inbegripet för tilldelning till organisationer som utför arbete av socialt intresse. Användningen av förverkad egendom för sådana ändamål påverkar inte medlemsstaternas budgetautonomi.

- (39) Medlemsstaterna bör också kunna använda den förverkade egendomen för att bidra till mekanismer för att stödja tredjeländer som påverkas av situationer med avseende på vilka unionen har antagit restriktiva åtgärder, i den mån det begångna brottet är direkt eller indirekt kopplat till den situationen. Kommissionen bör underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna och med tredjeländer och skulle kunna ge vägledning om de effektivaste förfaranden och finansiella mekanismer som finns tillgängliga för att stödja sådana tredjeländer i syfte att främja användningen av förverkade hjälpmedel samt förverkad vinning eller egendom för detta ändamål.
- (40) Medlemsstaterna uppmanas att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att egendomen under avyttringen efter ett beslut om förverkande, direkt eller indirekt, förvärvas av personer som dömts inom ramen för det straffrättsliga förfarande inom vilket egendomen har frysts. Sådana åtgärder kan begränsas till egendom över ett visst värde och kan utesluta vissa typer av enheter från att delta i försäljningen av egendomen, innefatta krav på dokumentation från köparen eller bedömning av köparens eventuella kopplingar till den dömda personen. Medlemsstaterna kan tillämpa sådana åtgärder även vid försäljning av fryst egendom.
- (41) För att säkerställa att egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande bibehåller sitt ekonomiska värde bör medlemsstaterna införa effektiva förvaltningsåtgärder. Dessa åtgärder inbegriper effektiv förvaltning av enheter, såsom företag, som bör bevaras för fortsatt drift, samtidigt som nödvändiga åtgärder vidtas för att säkerställa att den misstänkta eller tilltalade personen inte direkt eller indirekt drar nytta av enhetens pågående verksamhet eller, när så är lämpligt, åtgärder för övervakning av kontrollen av en sådan enhet.
- (42) Om det är motiverat på grund av egendomens art, inbegripet dess värde eller behovet av särskilda förvaltningsvillkor, bör en bedömning göras av hur förvaltningskostnaderna kan minimeras och värdet på egendomen bevaras när beslutet om frysning förbereds eller senast utan oskäligt dröjsmål efter verkställandet av beslutet om frysning. Syftet med bedömningen är att förse de behöriga myndigheterna med information om relevanta hänsyn som ska tas före, under eller efter antagandet eller verkställandet av beslutet om frysning. Medlemsstaterna kan utfärda riktlinjer för hur en sådan bedömning bör göras med beaktande av omständigheterna kring den egendom som ska frysas och för att säkerställa att bedömningen inte äventyrar ett snabbt verkställande av beslutet om frysning.
- (43) I situationer där det skäligen kan antas att den frysta egendomen är lättfördärlig eller snabbt förlorar i värde, att dess underhållskostnader inte står i proportion till det förväntade värdet vid tidpunkten för förverkandet, att den är alltför svår att förvalta eller lätt kan ersättas, bör medlemsstaterna tillåta försäljning av sådan egendom före ett slutligt beslut om förverkande. I enlighet med nationell rätt kan beslut om försäljning av en egendom av en viss art vara föremål för förhandsgodkännande av en nationell behörig myndighet. Innan medlemsstaterna fattar ett sådant beslut bör de säkerställa att den berörda personen underrättas och, utom i brådskande fall, ges möjlighet att höras före försäljningen, med undantag för fall där den berörda personen har avvikit eller inte kan lokaliseras. Medlemsstaterna bör föreskriva en möjlighet att överklaga ett beslut om förtida försäljning. Medlemsstaterna bör föreskriva en möjlighet för en domstol att tillfälligt avbryta verkställandet av ett sådant beslut, till exempel om det är nödvändigt för att skydda den berörda personens legitima intressen, särskilt om det finns risk för irreparabel skada. Medlemsstaterna kan också föreskriva en möjlighet att ge överklagandet suspensiv verkan enligt lag. Medlemsstaterna bör kunna kräva att ägaren av eller den verkliga huvudmannen för egendomen debiteras kostnaderna för förvaltningen av den frysta egendomen, exempelvis som ett alternativ till att beordra förtida försäljning, samt vid en lagakraftvunnen fällande dom.
- (44) Medlemsstaterna bör inrätta eller utse en eller flera behöriga myndigheter som ska fungera som kontor för förvaltning av tillgångar, i syfte att inrätta specialiserade myndigheter med uppgift att förvalta fryst och förverkad egendom för att effektivt förvalta den egendom som frysts före förverkande och bevara dess värde i avvaktan på ett slutligt beslut om förverkande och avyttring av egendomen på grundval av ett sådant beslut. Utan att det påverkar medlemsstaternas interna administrativa strukturer bör kontor för förvaltning av tillgångar antingen vara enda myndighet som förvaltar fryst och förverkad egendom eller ge stöd till decentraliserade aktörer i enlighet med nationella förvaltningsstrukturer och stödda berörda myndigheter med planering. Detta direktiv reglerar inte den rättsliga eller institutionella karaktären hos kontoren för förvaltning av tillgångar och påverkar inte institutionella system i medlemsstaterna.

- (45) Detta direktiv är förenligt med de grundläggande rättigheter och iakttagelse av principer som erkänns i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*) och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (*Europakonventionen*), såsom dessa har tolkats i praxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Detta direktiv bör genomföras i enlighet med dessa rättigheter och principer.
- (46) Beslut om frysning och förverkande påverkar i hög grad misstänkta och tilltalade personers rättigheter, och i vissa fall även rättigheterna för tredje man och andra personer som inte åtalas. Detta direktiv bör föreskriva särskilda skyddsåtgärder och rättsmedel för att garantera skyddet av dessa personers grundläggande rättigheter vid genomförandet av detta direktiv i enlighet med rätten till en rättvis rättegång, rätten till ett effektivt rättsmedel och oskuldspresumtionen som fastslås i artiklarna 47 och 48 i stadgan.
- (47) Den berörda personen bör utan oskäligt dröjsmål underrättas om beslut om frysning, förverkande och förtida försäljning. Medlemsstaterna bör dock kunna föreskriva en rätt för behöriga myndigheter att senare lägga underrättandet av den berörda personen om beslut om frysning, på grund av utredningens behov. Syftet med att meddela dessa beslut är bland annat att göra det möjligt för den berörda personen att bestrida besluten. Därför bör sådana underrättelser som en allmän regel innehålla skälet eller skälen för beslutet i fråga. Om en berörd persons identitet eller vistelseort är okänd eller om underrättelsen till var och en av de berörda personerna skulle medföra en oproportionell börda för en behörig myndighet, bör underrättelse genom ett offentligt tillkännagivande vara möjlig.
- (48) Den berörda personen bör ha faktisk möjlighet att bestrida beslut om frysning, förverkande och förtida försäljning. När det gäller beslut om förverkande där alla delar av brottet föreligger men en fällande brottmålsdom är omöjlig bör den tilltalade när så är möjligt ha möjlighet att höras innan beslutet utfärdas. När det gäller beslut om förverkande enligt bestämmelser om utvidgat förverkande och förverkande av oförklarad förmögenhet bör omständigheter som kan bestridas av den berörda personen i samband med att beslutet om förverkande överklagas till domstol också omfatta de konkreta uppgifter och den tillgängliga bevismaterial som ligger till grund för att den berörda egendomen anses vara egendom som härrör från brottsliga gärningar.
- (49) När medlemsstaterna genomför detta direktiv kan de, undantagsvis, föreskriva att förverkande inte bör beslutas eller verkställas i den mån detta, i enlighet med nationell rätt, skulle innebära en oskälig börda för den berörda personen, på grundval av omständigheterna i respektive enskilt fall.
- (50) Medlemsstaterna är visserligen skyldiga att säkerställa att personer vars egendom påverkas av de åtgärder som föreskrivs i detta direktiv har rätt att få tillgång till en advokat under hela frysnings- och förverkandeförfarandet, men detta direktiv påverkar inte de regler som är tillämpliga på tillhandahållandet av kostnadsfri rätts hjälp.
- (51) Detta direktiv bör genomföras utan att det påverkar tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU ⁽¹³⁾, 2012/13/EU ⁽¹⁴⁾, 2012/29/EU ⁽¹⁵⁾, 2013/48/EU ⁽¹⁶⁾, 2014/60/EU ⁽¹⁷⁾, (EU) 2016/343 ⁽²⁰⁾, (EU) 2016/800 ⁽²¹⁾ och (EU) 2016/1919 ⁽²²⁾.
- ⁽¹³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU av den 20 oktober 2010 om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden (EUT L 280, 26.10.2010, s. 1).
- ⁽¹⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/13/EU av den 22 maj 2012 om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden (EUT L 142, 1.6.2012, s. 1).
- ⁽¹⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF (EUT L 315, 14.11.2012, s. 57).
- ⁽¹⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/48/EU av den 22 oktober 2013 om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet (EUT L 294, 6.11.2013, s. 1).
- ⁽¹⁷⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/60/EU av den 15 maj 2014 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 (EUT L 159, 28.5.2014, s. 1).
- ⁽²⁰⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden (EUT L 65, 11.3.2016, s. 1).
- ⁽²¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/800 av den 11 maj 2016 om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden (EUT L 132, 21.5.2016, s. 1).
- ⁽²²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1919 av den 26 oktober 2016 om rätts hjälp för misstänkta och tilltalade i straffrättsliga förfaranden och för eftersökta personer i förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder (EUT L 297, 4.11.2016, s. 1).

- (52) Det är särskilt viktigt att skyddet av personuppgifter, i enlighet med unionsrätten, säkerställs i samband med behandling av data enligt detta direktiv. Bestämmelserna i detta direktiv bör därför anpassas till direktiv (EU) 2016/680. Det bör särskilt anges att de personuppgifter som utbyts mellan kontor för återvinning av tillgångar fortsatt ska begränsas till de kategorier av personuppgifter som förtecknas i avsnitt B punkt 2 i bilaga II till förordning (EU) 2016/794. Direktiv (EU) 2016/680 ska tillämpas på behandling av personuppgifter vid nationella behöriga myndigheter, särskilt kontor för återvinning av tillgångar, vid tillämpningen av det här direktivet.
- (53) Det är särskilt viktigt att skyddet av personuppgifter, i enlighet med unionsrätten, säkerställs i samband med allt informationsutbyte enligt detta direktiv. För detta ändamål, och när det gäller behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, är reglerna om dataskydd i direktiv (EU) 2016/680 tillämpliga på åtgärder som vidtas enligt det här direktivet. Direktiv (EU) 2016/680 fastställer regler om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, i enlighet med en uppsättning principer för behandling av personuppgifter, särskilt laglighet, rättvisa och öppenhet, ändamålsbegränsning, uppgiftsminimering, korrekthet, lagringsbegränsning, integritet och konfidentialitet samt ansvarsskyldighet. I tillämpliga fall, särskilt när det gäller behandling av personuppgifter som görs av kontor för förvaltning av tillgångar i samband med förvaltning av egendomen, är reglerna om dataskydd i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679⁽²³⁾ tillämpliga.
- (54) Ett effektivt system för återvinning kräver samordnade insatser från ett brett spektrum av myndigheter, inbegripet brottsbekämpande myndigheter, däribland tullmyndigheter och skattemyndigheter i den mån de har behörighet gällande återvinning av tillgångar, kontor för återvinning av tillgångar, rättsliga myndigheter och myndigheter med ansvar för förvaltning av tillgångar, inbegripet kontor för förvaltning av tillgångar. För att säkerställa att alla behöriga myndigheter vidtar samordnade åtgärder är det nödvändigt att fastställa ett mer strategiskt tillvägagångssätt för återvinning av tillgångar och främja ett ökat samarbete mellan de berörda myndigheterna samt att få en tydlig överblick över resultaten av återvinning av tillgångar. Det är också nödvändigt att säkerställa ett närmare och effektivare samarbete mellan kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar och deras motsvarigheter i andra medlemsstater. För detta ändamål bör medlemsstaterna anta och regelbundet se över en nationell strategi för återvinning av tillgångar för att vägleda åtgärder i samband med finansiella utredningar, frysning och förverkande, förvaltning samt slutlig avyttring av relevanta hjälpmedel, intäkter eller egendom. Medlemsstaterna kan besluta om ett lämpligt format för en sådan strategi och beakta sin konstitutionella ram. I detta direktiv bör det fastställas vilka delar som ska ingå i en sådan strategi, såsom en beskrivning av rollerna och ansvarsområdena för alla behöriga myndigheter som deltar i återvinning av tillgångar samt arrangemangen för samordning och samarbete dem emellan, utan att det fastställs vilken konkret typ av information som ska ingå i den strategin. Dessutom bör medlemsstaterna förse de behöriga myndigheterna med de resurser som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter på ett effektivt sätt. De behöriga myndigheterna bör förstås som de myndigheter som anförtrots att utföra de uppgifter som anges i detta direktiv och i enlighet med nationella ramar.
- (55) Medlemsstaterna bör säkerställa att kontor för förvaltning av tillgångar, och i förekommande fall kontor för återvinning av tillgångar och andra behöriga myndigheter som utför uppgifter enligt detta direktiv, snabbt kan erhålla den information som krävs för en effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom. För detta ändamål bör medlemsstaterna upprätta effektiva verktyg, såsom ett eller flera register över egendom som frysts och förverkats enligt detta direktiv.
- (56) För att utvärdera ändamålsenligheten och effektiviteten i ramen för återvinning av tillgångar, förvaltning av tillgångar och förverkande är det nödvändigt att samla in och offentliggöra en jämförbar minimiuppsättning av lämpliga statistiska uppgifter om frysning, förvaltning och förverkande av egendom.
- (57) För att stödja kommissionen i genomförandet av detta direktiv och underlätta samarbetet mellan kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar samt för att utbyta bästa praxis bör ett samarbetsnätverk för återvinning av tillgångar och förverkande inrättas. Det nätverket bör bestå av företrädare för kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar och bör ledas av kommissionen och, om lämpligt, Europol. Kommissionen skulle kunna bjuda in företrädare för Eurojust, Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo) och, om lämpligt, Myndigheten för bekämpning av penningtvätt och av terrorismfinansiering (Amla) att delta i nätverkets möten.

⁽²³⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).

- (58) Organiserade kriminella grupper är verksamma över gränserna och förvärvar i allt högre grad egendom i andra medlemsstater än de i vilka de är baserade och i tredjeländer. Med tanke på den organiserade brottslighetens transnationella dimension är internationellt samarbete av avgörande betydelse för att återvinna vinsterna och förverka de finansiella tillgångar som gör det möjligt för brottslingar att verka. Medlemsstaterna bör därför säkerställa att både kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar har ett så omfattande samarbete som möjligt med sina motsvarigheter i tredjeländer för att spåra, identifiera och förvalta hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för beslut om frysning eller förverkande inom ramen för straffrättsliga förfaranden. Det är viktigt att medlemsstaterna utnyttjar befintliga samarbetsramar och uppmuntras att utveckla eller anpassa befintliga bilaterala avtal, ansluta sig till befintliga multilaterala konventioner eller att upprätta nya bilaterala avtal när inga andra arrangemang finns. Reglerna om dataskydd i direktiv (EU) 2016/680 och, i förekommande fall, i förordning (EU) 2016/679 är tillämpliga på åtgärder som vidtas i detta avseende.
- (59) Kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar bör också ha ett nära samarbete med unionens organ och byråer, inbegripet Europol, Eurojust och Eppo, inom deras respektive behörighetsområden och i enlighet med den tillämpliga rättsliga ramen, i den utsträckning det är nödvändigt för att spåra och identifiera egendom inom ramen för de gränsöverskridande utredningar som stöds av Europol och Eurojust eller inom ramen för Eppos utredningar. Medlemsstaterna bör, i enlighet med sina respektive skyldigheter enligt rådets förordning (EU) 2017/1939 ⁽²⁴⁾, säkerställa att deras kontor för återvinning av tillgångar uppfyller de relevanta skyldigheter som fastställs i förordning (EU) 2017/1939.
- (60) För att säkerställa en samsyn och miniminormer för spårande och identifiering, frysning, förverkande och förvaltning av tillgångar bör det i detta direktiv fastställas minimiregler för de relevanta åtgärderna samt tillhörande skyddsåtgärder. Antagandet av minimiregler hindrar inte medlemsstaterna från att ge mer omfattande befogenheter till kontor för återvinning av tillgångar eller till kontor för förvaltning av tillgångar, från att föreskriva mer omfattande regler om frysning och förverkande eller från att föreskriva ytterligare skyddsåtgärder enligt nationell rätt, förutsatt att sådana nationella åtgärder och bestämmelser inte undergräver målet med detta direktiv.
- (61) Eftersom målet med detta direktiv, nämligen att underlätta förverkande av egendom i straffrättsliga förfaranden, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget). I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.
- (62) Eftersom detta direktiv innehåller en omfattande uppsättning regler som skulle överlappa redan befintliga rättsliga instrument, bör det ersätta rådets gemensamma åtgärd 98/699/RIF ⁽²⁵⁾, rådets rambeslut 2001/500/RIF ⁽²⁶⁾, rambeslut 2005/212/RIF, beslut 2007/845/RIF och direktiv 2014/42/EU med avseende på de medlemsstater som är bundna av det här direktivet.
- (63) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokoll nr 22 om Danmarks ställning, fogat till EU-fördraget och EUF-fördraget, deltar Danmark inte i antagandet av detta direktiv, som inte är bindande för eller tillämpligt på Danmark.
- (64) I enlighet med artiklarna 1, 2 och 4a.1 i protokoll nr 21 om Förenade kungarikets och Irlands ställning med avseende på området med frihet, säkerhet och rättvisa, fogat till EU-fördraget och EUF-fördraget, och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 4 i det protokollet, deltar Irland inte i antagandet av detta direktiv, som inte är bindande för eller tillämpligt på Irland.

⁽²⁴⁾ Rådets förordning (EU) 2017/1939 av den 12 oktober 2017 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (EUT L 283, 31.10.2017, s. 1).

⁽²⁵⁾ Gemensam åtgärd 98/699/RIF av den 3 december 1998 antagen av rådet på grundval av artikel K 3 i Fördraget om Europeiska unionen om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel och vinning av brott (EGT L 333, 9.12.1998, s. 1).

⁽²⁶⁾ Rådets rambeslut 2001/500/RIF av den 26 juni 2001 om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott (EGT L 182, 5.7.2001, s. 1).

(65) Europeiska datatillsynsmannen har hört i enlighet med artikel 42.1 och 42.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1725 ⁽²⁷⁾ och avgav ett yttrande den 19 juli 2022 ⁽²⁸⁾.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

Allmänna bestämmelser

Artikel 1

Innehåll

I detta direktiv fastställs minimireglar om spårande och identifiering, frysning, förverkande och förvaltning av egendom inom ramen för straffrättsliga förfaranden.

Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av åtgärder för frysning och förverkande inom ramen för förfaranden i civilrättsliga eller administrativa frågor.

Artikel 2

Tillämpningsområde

1. Detta direktiv är tillämpligt på brott som omfattas av
- a) rambeslut 2008/841/RIF,
 - b) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/541 ⁽²⁹⁾,
 - c) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU ⁽³⁰⁾,
 - d) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU ⁽³¹⁾,
 - e) rådets rambeslut 2004/757/RIF ⁽³²⁾,
 - f) den konvention som utarbetats på grundval av artikel K 3.2 c i fördraget om Europeiska unionen om kamp mot korruption som tjänstemän i Europeiska gemenskaperna eller Europeiska unionens medlemsstater är delaktiga i ⁽³³⁾ och rådets rambeslut 2003/568/RIF ⁽³⁴⁾,
 - g) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1673 ⁽³⁵⁾,
 - h) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 ⁽³⁶⁾,

⁽²⁷⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1725 av den 23 oktober 2018 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter som utförs av unionens institutioner, organ och byråer och om det fria flödet av sådana uppgifter samt om upphävande av förordning (EG) nr 45/2001 och beslut nr 1247/2002/EG (EUT L 295, 21.11.2018, s. 39).

⁽²⁸⁾ EUT C 425, 8.11.2022, s. 2.

⁽²⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/541 av den 15 mars 2017 om bekämpande av terrorism, om ersättande av rådets rambeslut 2002/475/RIF och om ändring av rådets beslut 2005/671/RIF (EUT L 88, 31.3.2017, s. 6).

⁽³⁰⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF (EUT L 101, 15.4.2011, s. 1).

⁽³¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF (EUT L 335, 17.12.2011, s. 1).

⁽³²⁾ Rådets rambeslut 2004/757/RIF av den 25 oktober 2004 om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel (EUT L 335, 11.11.2004, s. 8).

⁽³³⁾ EGT C 195, 25.6.1997, s. 1.

⁽³⁴⁾ Rådets rambeslut 2003/568/RIF av den 22 juli 2003 om kampen mot korruption inom den privata sektorn (EUT L 192, 31.7.2003, s. 54).

⁽³⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1673 av den 23 oktober 2018 om bekämpande av penningtvätt genom straffrättsliga bestämmelser (EUT L 284, 12.11.2018, s. 22).

⁽³⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 av den 17 april 2019 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (EUT L 123, 10.5.2019, s. 18).

SV

EUT L, 2.5.2024

- i) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/62/EU ⁽³⁷⁾,
 - j) Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU ⁽³⁸⁾,
 - k) protokollet mot olaglig tillverkning av och handel med skjutvapen, delar av och komponenter till dessa samt ammunition, vilket kompletterar Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet ⁽³⁹⁾,
 - l) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 ⁽⁴⁰⁾,
 - m) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG ⁽⁴¹⁾ och direktiv 2005/35/EG, ⁽⁴²⁾,
 - n) rambeslut 2002/946/RIF och direktiv 2002/90/EG,
 - o) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/57/EU ⁽⁴³⁾,
 - p) direktiv (EU) 2024/1226.
2. Detta direktiv är tillämpligt på brott som avses i artikel 1.1 i rambeslut 2008/841/RIF vilka begås inom ramen för en kriminell organisation.
3. Detta direktiv ska tillämpas på brott som föreskrivs i andra unionsrättsakter om det i de rättsakterna anges att detta direktiv är tillämpligt på dessa brott.
4. Bestämmelserna i kapitel II om spårande och identifiering av hjälpmedel, vinning eller egendom ska tillämpas på alla brott enligt definitionen i nationell rätt som bestraffas med frihetsberövande eller frihetsberövande åtgärd i minst ett år.

Artikel 3

Definitioner

I detta direktiv gäller följande definitioner:

1. *vinning*: varje ekonomisk fördel som direkt eller indirekt härrör från ett brott, bestående av alla former av egendom och innefattande all efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning och eventuella värdefulla fördelar.
2. *egendom*: varje form av egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, inbegripet kryptotillgångar, samt alla former av juridiska dokument eller instrument som styrker äganderätt eller intresse i sådan egendom.
3. *hjälpmedel*: all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedd att användas för att begå ett brott.
4. *spårande och identifiering*: varje utredning som utförs av behöriga myndigheter för att fastställa hjälpmedel, vinning eller egendom som kan härröra från brottslig verksamhet.
5. *frysning*: tillfälligt förbud mot överföring, förstöring, omvandling, avyttring eller flyttning av egendom, eller att man tillfälligt tar egendom i förvar eller tar kontroll över egendom.

⁽³⁷⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/62/EU av den 15 maj 2014 om straffrättsligt skydd av euron och andra valutor mot penningförfälskning och om ersättande av rådets rambeslut 2000/383/RIF (EUT L 151, 21.5.2014, s. 1).

⁽³⁸⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU av den 12 augusti 2013 om angrepp mot informationssystem och om ersättande av rådets rambeslut 2005/222/RIF (EUT L 218, 14.8.2013, s. 8).

⁽³⁹⁾ EUT L 89, 25.3.2014, s. 10.

⁽⁴⁰⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen (EUT L 198, 28.7.2017, s. 29).

⁽⁴¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG av den 19 november 2008 om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser (EUT L 328, 6.12.2008, s. 28).

⁽⁴²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/35/EG av den 7 september 2005 om föroreningar förorsakade av fartyg och om införande av sanktioner, inbegripet straffrättsliga sanktioner, för föroreningsbrott (EUT L 255, 30.9.2005, s. 11).

⁽⁴³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/57/EU av den 16 april 2014 om straffrättsliga påföljder för marknadsmissbruk (marknadsmissbruksdirektiv) (EUT L 173, 12.6.2014, s. 179).

6. *förverkande*: slutgiltigt berövande av egendom beslutat av domstol i samband med brott.
7. *kriminell organisation*: kriminell organisation enligt definitionen i artikel 1.1 i rambeslut 2008/841/RIF.
8. *brottsoffer*: ett brottsoffer enligt definitionen i artikel 2.1 a i direktiv 2012/29/EU eller en juridisk person enligt definitionen i nationell rätt som har lidit skada eller ekonomisk förlust som ett direkt resultat av något av de brott som omfattas av det här direktivet.
9. *verklig huvudman*: verklig huvudman enligt definitionen i artikel 3.6 i direktiv (EU) 2015/849.
10. *berörd person*:
 - a) en fysisk eller juridisk person mot vilken ett beslut om frysning eller förverkande har utfärdats,
 - b) en fysisk eller juridisk person som äger egendom som är föremål för ett beslut om frysning eller förverkande,
 - c) tredje man vars rättigheter med avseende på egendom som är föremål för ett beslut om frysning eller ett beslut om förverkande direkt påverkas menligt av beslutet, eller
 - d) en fysisk eller juridisk person vars egendom är föremål för en förtida försäljning enligt artikel 21 i detta direktiv.

KAPITEL II

Spårande och identifiering

Artikel 4

Utredningar för spårande av tillgångar

1. För att underlätta gränsöverskridande samarbete ska medlemsstaterna vidta åtgärder för att möjliggöra snabbt spårande och snabb identifiering av hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande i samband med straffrättsliga förfaranden.
2. Egendom som avses i punkt 1 ska också omfatta egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande i enlighet med artikel 10.2 i direktiv (EU) 2024/1226.
3. Om en utredning inleds på grund av ett brott som sannolikt kan ge upphov till betydande ekonomiska fördelar ska utredningar för spårande av tillgångar enligt punkt 1 omedelbart genomföras av de behöriga myndigheterna. Medlemsstaterna får begränsa räckvidden av sådana utredningar för spårande av tillgångar till utredningar av brott som sannolikt har begåtts inom ramen för en kriminell organisation.

Artikel 5

Kontor för återvinning av tillgångar

1. Varje medlemsstat ska inrätta minst ett kontor för återvinning av tillgångar för att underlätta gränsöverskridande samarbete i samband med utredningar för spårande av tillgångar.
2. Kontoren för återvinning av tillgångar ska ha följande uppgifter:
 - a) Att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom när det är nödvändigt för att stödja andra nationella behöriga myndigheter som ansvarar för utredningar för spårande av tillgångar enligt artikel 4 eller Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo).
 - b) Att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande utfärdat av en behörig myndighet i en annan medlemsstat.
 - c) Att samarbeta och utbyta information med kontor för återvinning av tillgångar i andra medlemsstater och Eppo för att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande.

3. För att utföra sina uppgifter enligt punkt 2 b ska kontoren för återvinning av tillgångar ha rätt att begära att de relevanta behöriga myndigheterna, i enlighet med nationell rätt, vid behov samarbetar med dem för att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom.

4. Kontor för återvinning av tillgångar ska ha befogenhet att spåra och identifiera egendom tillhörande personer och enheter som är föremål för unionens restriktiva åtgärder när så är nödvändigt för att underlätta upptäckt av brott som avses i artikel 2.1 p i detta direktiv, på begäran av nationella behöriga myndigheter på grundval av indikationer på och rimliga skäl att anta att ett brott enligt artikel 3 i direktiv (EU) 2024/1226 har begåtts. Dessa befogenheter ska inte påverka relevanta processuella krav och rättssäkerhetsgarantier som fastställs i nationell processrätt, inbegripet regler om inledande av straffrättsliga förfaranden eller, vid behov, kravet på att erhålla ett rättsligt tillstånd.

Artikel 6

Åtkomst till information

1. För genomförandet av de uppgifter som avses i artikel 5 ska medlemsstaterna säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar har åtkomst till den information som avses i den här artikeln i den utsträckning sådan information är nödvändig för att spåra och identifiera hjälpmedel, vinning eller egendom.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar har omedelbar och direkt åtkomst till följande information, förutsatt att sådan information lagras i centraliserade eller sammankopplade databaser eller register vilka innehas av offentliga myndigheter:

- a) Olika typer av nationella fastighetsregister eller elektroniska datasöksystem.
- b) Nationella medborgar- och befolkningsregister över fysiska personer.
- c) Nationella register över motorfordon, flygplan och vattenfarkoster.
- d) Kommersiella register, inbegripet handels- och företagsregister.
- e) Nationella register över verkligt huvudmannaskap i enlighet med direktiv (EU) 2015/849 och uppgifter som finns tillgängliga via sammankoppling av register över verkligt huvudmannaskap i enlighet med det direktivet.
- f) Centraliserade bankkontoregister i enlighet med direktiv (EU) 2019/1153.

3. Vid tillämpningen av punkt 1 ska medlemsstaterna säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar antingen omedelbart och direkt eller på begäran snabbt kan erhålla följande information:

- a) Skatteuppgifter, inbegripet uppgifter som innehas av skattemyndigheterna.
- b) Nationella socialförsäkringsuppgifter.
- c) Relevant information som innehas av myndigheter som är behöriga att förebygga, upptäcka, utreda eller åtala för brott.
- d) Information om hypotekslån och andra lån.
- e) Information som finns i databaser för nationell valuta och valutaväxling.
- f) Information om värdepapper.
- g) Tulluppgifter, inbegripet gränsöverskridande fysiska överföringar av kontanta medel.
- h) Information om företags årsredovisning.
- i) Information om elektroniska överföringar och saldon på konton.
- j) Information om konton för kryptotillgångar och överföringar av kryptotillgångar enligt definitionen i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1113⁽⁴⁴⁾.

⁽⁴⁴⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1113 av den 31 maj 2023 om uppgifter som ska åtfölja överföringar av medel och vissa kryptotillgångar och ändring av direktiv (EU) 2015/849 (EUT L 150, 9.6.2023, s. 1).

k) I enlighet med unionsrätten, uppgifter som lagras i informationssystemet för viseringar (VIS), Schengens informationssystem (SIS II), in- och utresesystemet, EU-systemet för reseuppgifter och resetillstånd (Etias) och det europeiska informationssystemet för utbyte av uppgifter ur kriminalregister avseende tredjelandsmedborgare (Ecris-TCN).

4. Om den information som avses i punkterna 2 och 3 inte lagras i centraliserade eller sammankopplade databaser eller register som innehas av offentliga myndigheter ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar snabbt kan få den informationen från relevanta institutioner på annat rationaliserat och standardiserat sätt.

5. Medlemsstaterna får besluta att åtkomst till den information som avses i punkt 3 a, b och c ska kräva en motiverad begäran och att en sådan begäran kan avslås om tillhandahållandet av den begärda informationen skulle

a) äventyra framgången med en pågående utredning,

b) vara klart oproportionellt i förhållande till en fysisk eller juridisk persons legitima intressen med avseende på de ändamål för vilka åtkomst har begärts, eller

c) omfatta information som tillhandahållits av en annan medlemsstat eller ett tredjeland, och samtycke för dess vidare överföring kan inte erhållas.

6. Åtkomst till information som avses i denna artikel ska inte påverka de rättssäkerhetsgarantier som fastställs i nationell rätt inbegripet, vid behov, kravet på att erhålla ett rättsligt tillstånd.

Artikel 7

Kontor för återvinning av tillgångar: villkor för deras åtkomst till information

1. Åtkomst till information som avses i artikel 6 ska vara tillåten endast från fall till fall, när det är nödvändigt och står i proportion till utförandet av uppgifter enligt artikel 5 och för personal som särskilt utsetts och getts behörighet att få åtkomst till sådan information.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att personalen vid kontoren för återvinning av tillgångar följer de regler om konfidentialitet och tystnadsplikt som föreskrivs i tillämplig nationell rätt samt unionens regelverk om dataskydd. Medlemsstaterna ska säkerställa att personalen vid kontoren för återvinning av tillgångar har de specialkunskaper och färdigheter som krävs för att kunna utföra sina uppgifter på ett effektivt sätt.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder vidtas för att säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig i förhållande till risken med behandlingen av uppgifter så att kontoren för återvinning av tillgångar kan få åtkomst till och söka i den information som avses i artikel 6.

Artikel 8

Kontor för återvinning av tillgångar: övervakning av åtkomst och sökningar

Medlemsstaterna ska föreskriva att loggar förs över åtkomst och sökningar som görs av kontor för återvinning av tillgångar enligt detta direktiv i enlighet med artikel 25 i direktiv (EU) 2016/680.

Artikel 9

Informationsutbyte

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att deras kontor för återvinning av tillgångar, på begäran av ett kontor för återvinning av tillgångar i en annan medlemsstat, tillhandahåller all information som de kontoren för återvinning av tillgångar har åtkomst till och som är nödvändig för att det kontor för återvinning av tillgångar som begär informationen (*det begärande kontoret för återvinning av tillgångar*) ska kunna utföra sina uppgifter enligt artikel 5. Det ska vara endast möjligt att tillhandahålla de kategorier av personuppgifter som förtecknas i avsnitt B.2 i bilaga II till förordning (EU) 2016/794, med undantag för kriminaltekniska hjälpmedel för identifiering som förtecknas i avsnitt B.2 c v i den bilagan.

Vilka personuppgifter som ska tillhandahållas ska fastställas från fall till fall mot bakgrund av vad som är nödvändigt för att utföra uppgifterna enligt artikel 5, och i enlighet med direktiv (EU) 2016/680.

2. När det begärande kontoret för återvinning av tillgångar gör en begäran enligt punkt 1 ska det så utförligt som möjligt ange följande:

- a) Föremålet för begäran.
- b) Skälen till begäran, inbegripet relevansen av den information som begärs för spårande och identifiering av den berörda egendomen.
- c) Förfarandets art.
- d) Den typ av brott till vilken begäran hänför sig.
- e) Kopplingen mellan förfarandet och den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran är beläget.
- f) Uppgifter om vilken egendom som berörs eller söks, såsom bankkonton, fastigheter, fordon, fartyg, luftfartyg, företag och andra föremål med högt värde.
- g) Om så krävs för identifiering av de fysiska eller juridiska personer som förmodas vara inblandade, identitetshandlingar om sådana finns tillgängliga, uppgifter som till exempel namn, medborgarskap, bostadsort, nationella id-nummer eller socialförsäkringsnummer, adress, födelsedatum och födelseort, datum för registrering, etableringsland, aktieägare, huvudkontor och dotterföretag, beroende på vad som är lämpligt.
- h) I tillämpliga fall, skälet till att begäran är brådskande.

3. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att göra det möjligt för deras kontor för återvinning av tillgångar att lämna information till ett kontor för återvinning av tillgångar i en annan medlemsstat, utan föregående begäran, om dessa kontor känner till information om hjälpmedel, vinning eller egendom som de anser vara nödvändig för att kontoren för återvinning av tillgångar i den andra medlemsstaten ska kunna utföra uppgifterna enligt artikel 5. När kontor för återvinning av tillgångar tillhandahåller sådan information ska de ange skälen till att den information som lämnas anses vara nödvändig.

4. Om inte annat anges av det kontor för återvinning av tillgångar som lämnar information enligt punkt 1 eller 3, får den lämnade informationen läggas fram som bevisning för en nationell domstol eller behörig myndighet i den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar den informationen är beläget, i enlighet med förfarandena enligt nationell rätt, inbegripet processuella regler om tillåtlighet av bevis i straffrättsliga förfaranden i enlighet med Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och med medlemsstaternas skyldigheter enligt artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar har direkt åtkomst till nätapplikationen för säkert informationsutbyte (Siena) och använder de särskilda fält utformade för kontoren för återvinning av tillgångar i Siena som motsvarar den information som krävs enligt punkt 2 eller, när det är nödvändigt i undantagsfall, andra säkra kanaler för informationsutbyte enligt denna artikel.

6. Kontor för återvinning av tillgångar får vägra att lämna information till ett begärande kontor för återvinning av tillgångar, om det finns sakliga skäl att anta att den information som lämnas skulle

- a) skada grundläggande nationella säkerhetsintressen i den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran är beläget,
- b) äventyra en pågående utredning eller kriminalunderrättelseverksamhet, eller utgöra ett överhängande hot mot en persons liv eller fysiska integritet, eller
- c) vara uppenbart oproportionell eller irrelevant för de ändamål för vilka den har begärts.

7. Om ett kontor för återvinning av tillgångar, enligt punkt 6, vägrar att lämna information till ett begärande kontor för återvinning av tillgångar ska den medlemsstat där det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran är beläget vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att skälen för vägran anges och att samråd med det begärande kontoret för återvinning av tillgångar sker på förhand. En vägran ska avse enbart den del av den begärda informationen som skälen i punkt 6 avser och ska inte påverka skyldigheten att lämna övriga delar av den informationen, när så är tillämpligt, i enlighet med detta direktiv.

Artikel 10

Tidsfrister för lämnande av information

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar svarar på en begäran om information enligt artikel 9.1 så snart som möjligt och under alla omständigheter inom följande tidsfrister:

- a) Sju kalenderdagar, för alla begäranden som inte är brådskande.
- b) Åtta timmar, för brådskande begäranden som rör information som avses i artikel 6 och som lagras i databaser och register till vilka dessa kontor för återvinning av tillgångar har direkt åtkomst.
- c) Tre kalenderdagar, för brådskande begäranden som rör information som dessa kontor för återvinning av tillgångar inte har direkt åtkomst till.

2. Om den information som begärs enligt punkt 1 b inte är direkt tillgänglig eller om den begäran som gjorts enligt punkt 1 a medför en oproportionell börda för det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran får det kontoret för återvinning av tillgångar skjuta upp lämnandet av informationen. I ett sådant fall ska det kontor för återvinning av tillgångar som mottar begäran omedelbart underrätta det begärande kontoret för återvinning av tillgångar om detta uppskjutande och lämna den begärda informationen så snart som möjligt och inom sju dagar från den ursprungliga tidsfrist som fastställts enligt punkt 1 a eller inom tre dagar från den ursprungliga tidsfrist som fastställts enligt punkt 1 b och c.

3. De tidsfrister som anges i punkt 1 ska börja löpa så snart begäran om information har mottagits.

KAPITEL III

Frysning och förverkande

Artikel 11

Frysning

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra sådan frysning av egendom som är nödvändig för att säkerställa ett eventuellt förverkande av den egendomen enligt artiklarna 12–16. Frysningsåtgärderna ska bestå av frysningsbeslut och omedelbara åtgärder.

2. Omedelbara åtgärder ska vidtas när så är nödvändigt för att bevara egendomen fram till dess att ett beslut om frysning har utfärdats. När omedelbara åtgärder inte vidtas i form av ett beslut om frysning ska medlemsstaterna begränsa den omedelbara åtgärdens tillfälliga giltighet.

3. Utan att det påverkar andra behöriga myndigheters befogenheter ska medlemsstaterna göra det möjligt för kontor för återvinning av tillgångar att vidta omedelbara åtgärder enligt punkt 2 om det finns en omedelbar risk att den egendom som dessa kontor har sparat och identifierat vid utförandet av sina uppgifter enligt artikel 5.2 b försvinner. Giltigheten för sådana omedelbara åtgärder får inte överstiga sju arbetsdagar.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att frysningsåtgärder vidtas av en behörig myndighet och att skälen till sådana åtgärder anges i det relevanta beslutet eller registreras i ärendekanten om frysningsåtgärden inte vidtas genom skriftligt beslut.

5. Beslutet om frysning ska endast förbli i kraft så länge som det är nödvändigt för att bevara egendomen för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande. För fryst egendom som inte senare förverkas ska frysningen hävas utan oskäligt dröjsmål. De villkor eller processuella regler enligt vilka frysningen av sådan egendom hävs ska avgöras av nationell rätt.

Artikel 12

Förverkande

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av hjälpmedel och vinning som härrör från ett brott som fastställts genom en slutlig fällande dom, vilken också kan vara resultatet av förfaranden i den tilltalades utvaro.

2. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra förverkande av egendom vars värde motsvarar hjälpmedel eller vinning som härrör från ett brott som fastställts genom en slutlig fällande dom, vilken också kan vara resultatet av förfaranden i den tilltalades utelämnande. Ett sådant förverkande kan vara subsidiärt eller alternativt till förverkande enligt punkt 1.

Artikel 13

Förverkande hos tredje man

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra förverkande av vinning eller annan egendom vars värde motsvarar vinning som direkt eller indirekt överförs av en misstänkt eller tilltalad till tredje man, eller som har förvärvats av tredje man från en misstänkt eller tilltalad person.

Förverkande av vinning eller annan egendom enligt första stycket bör vara möjligt i de fall då en nationell domstol, på grundval av konkreta fakta och omständigheter i fallet, har slagit fast att berörd tredje man hade kännedom om eller borde ha haft kännedom om att överföringens eller förvärvets syfte var att undvika förverkande. Sådana fakta och omständigheter omfattar bland annat följande:

- a) Överföringen eller förvärvet genomfördes utan ersättning eller i utbyte mot ett belopp som är klart oproportionellt i förhållande till marknadsvärdet för egendomen, eller
 - b) egendomen överfördes till närstående parter samtidigt som den fortfarande stod under den misstänkta eller tilltalade personens faktiska kontroll.
2. Punkt 1 ska inte inverka menligt på rättigheterna för tredje man som handlar i god tro.

Artikel 14

Utvidgat förverkande

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av egendom som tillhör en person som har dömts för ett brott, om det brott som begåtts sannolikt, direkt eller indirekt, kan ge upphov till en ekonomisk fördel och om den nationella domstolen är förvisad om att egendomen härrör från brottsliga gärningar.

2. Vid bedömningen av huruvida egendomen i fråga härrör från brottsliga gärningar ska hänsyn tas till alla omständigheter i det enskilda fallet, inbegripet specifika fakta och tillgängliga bevis, såsom att egendomens värde inte står i proportion till den dömda personens lagligt förvärvade inkomst.

3. Vid tillämpningen av denna artikel ska begreppet *brott* åtminstone omfatta de brott som förtecknas i artikel 2.1–2.3, om dessa brott är belagda med ett maximistraff på minst fyra års frihetsberövande.

Artikel 15

Förverkande utan fällande dom

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att, på de villkor som anges i punkt 2 i denna artikel, möjliggöra förverkande av hjälpmedel, vinning eller egendom enligt artikel 12, eller vinning eller egendom som överförs till tredje man enligt artikel 13, om straffrättsliga förfaranden har inletts men inte kunde fortsätta på grund av en eller flera av följande omständigheter:

- a) Den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk.
- b) Den misstänkta eller tilltalade personen avviker.
- c) Den misstänkta eller tilltalade personen avlider.
- d) Den preskriptionstid som föreskrivs i nationell rätt för brotten i fråga understiger 15 år och har löpt ut efter det att det straffrättsliga förfarandet har inletts.

2. Förverkande utan fällande dom enligt denna artikel ska begränsas till fall där, i avsaknad av de omständigheter som anges i punkt 1, det berörda straffrättsliga förfarandet hade kunnat leda till en fällande dom, åtminstone för brott som sannolikt, direkt eller indirekt, kan ge upphov till en betydande ekonomisk fördel, och där den nationella domstolen är förvisad om att de hjälpmedel, den vinning eller den egendom som ska förverkas härrör från eller är direkt eller indirekt kopplade till det berörda brottet.

Artikel 16

Förverkande av oförklarad förmögenhet med koppling till brottsliga gärningar

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att, i de fall där förverkandeåtgärderna i artiklarna 12–15 inte får tillämpas enligt nationell rätt, möjliggöra förverkande av egendom som identifierats i samband med utredningen av ett brott, under förutsättning att en nationell domstol är förvissad om att den identifierade egendomen härrör från brottsliga gärningar som har begåtts inom ramen för en kriminell organisation och att dessa gärningar sannolikt, direkt eller indirekt, kan ge upphov till en betydande ekonomisk fördel.
2. Vid bedömningen av om den egendom som avses i punkt 1 bör förverkas ska alla omständigheter i det enskilda fallet beaktas, inbegripet tillgängliga bevis och specifika fakta vilka kan omfatta
 - a) att egendomens värde är väsentligt oproportionellt i förhållande till den berörda personens lagligt förvärvade inkomst,
 - b) att det inte finns någon sannolik laglig källa till egendomen,
 - c) att den berörda personen har anknytning till personer med koppling till en kriminell organisation.
3. Punkt 1 ska inte inverka menligt på rättigheterna för tredje man som handlar i god tro.
4. Vid tillämpningen av denna artikel ska begreppet brott omfatta de brott som avses i artikel 2.1–2.3, om dessa brott är belagda med ett maximistraff på minst fyra års frihetsberövande.
5. Medlemsstaterna får föreskriva att förverkandet av oförklarad förmögenhet i enlighet med denna artikel får ske endast om den egendom som ska förverkas tidigare har frysts i samband med en utredning av ett brott som begåtts inom ramen för en kriminell organisation.

Artikel 17

Effektivt förverkande och verkställighet

1. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att möjliggöra spårande och identifiering av den egendom som ska frysas och förverkas även efter en slutlig fällande brottmålsdom, eller efter förfaranden för förverkande enligt artiklarna 15 och 16.
2. Vid tillämpning av punkt 1 ska medlemsstaterna säkerställa att de behöriga myndigheterna har möjlighet att använda spårnings- och identifieringsverktyg som är lika effektiva som de som finns tillgängliga för att spåra och frysa tillgångar i enlighet med kapitel II i detta direktiv.
3. Medlemsstaterna får ingå avtal om kostnadsfördelning med andra medlemsstater i fråga om verkställighet av beslut om frysning och förverkande.

Artikel 18

Ersättning till brottsoffer

1. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att när offer, till följd av ett brott, har ersättningsanspråk mot en person som är föremål för en förverkandeåtgärd som föreskrivs i detta direktiv, ska sådana ersättningsanspråk beaktas vid de berörda förfarandena för spårande av tillgångar, frysning och förverkande.
2. Medlemsstaterna ska göra det möjligt för de behöriga myndigheter som ansvarar för utredningar för spårande av tillgångar enligt artikel 4 att på begäran tillhandahålla de myndigheter som ansvarar för att fatta beslut om anspråk på återlämnande och ersättning, eller verkställa sådana beslut, all information om identifierade tillgångar som kan vara relevant för sådana anspråk. Medlemsstaterna får också göra det möjligt för behöriga myndigheter som ansvarar för utredningar för spårande av tillgångar enligt artikel 4 att tillhandahålla sådan information även utan en sådan begäran.

SV

EUT L, 2.5.2024

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar får spåra och identifiera hjälpmedel och vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om ersättning eller återlämnande av egendom till ett brottsoffer, åtminstone när kontoren för återvinning av tillgångar agerar i gränsöverskridande fall i enlighet med artikel 5.2 b, och när beslutet utfärdas av en domstol med straffrättslig behörighet i en annan medlemsstat under det straffrättsliga förfarandet.

4. Om ett brottsoffer har rätt till återlämnande av egendom som är eller kan bli föremål för en förverkandeåtgärd som föreskrivs i detta direktiv, ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att återlämna den berörda egendomen till brottsoffret, på de villkor som anges i artikel 15 i direktiv 2012/29/EU.

5. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att verkställigheten av förverkandeåtgärder som föreskrivs i detta direktiv inte menligt påverkar brottsoffers rätt till ersättning. Medlemsstaterna får besluta att begränsa sådana åtgärder till situationer där lagöverträdarens lagliga tillgångar inte är tillräckliga för att täcka det totala ersättningsbeloppet.

Artikel 19

Vidare användning av förverkad egendom

1. Medlemsstaterna uppmanas att vidta nödvändiga åtgärder för att göra det möjligt att, när så är lämpligt, använda förverkad egendom för allmänna eller sociala ändamål.

2. Utan att det påverkar tillämplig internationell rätt får medlemsstaterna använda de hjälpmedel, den vinning eller den egendom som förverkats i samband med de brott som avses i direktiv (EU) 2024/1226 för att bidra till mekanismer för att stödja tredjeländer som påverkas av situationer som föranlett att unionen antagit restriktiva åtgärder, särskilt i händelse av anfallskrig. Kommissionen får ge vägledning om arrangemangen för sådana bidrag.

KAPITEL IV

Förvaltning

Artikel 20

Förvaltning av tillgångar och planering

1. Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa en effektiv förvaltning av enheter, såsom företag, som ska bevaras för fortsatt drift.

2. Medlemsstaterna uppmanas att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att egendom förvärfvas, under avyttringen av den till följd av ett beslut om förverkande, av personer som dömts inom ramen för det straffrättsliga förfarande inom vilket egendomen frystes.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa en effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom fram till dess att den avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att behöriga myndigheter som ansvarar för förvaltningen av fryst egendom, om det är motiverat på grund av egendomens art, bedömer de särskilda omständigheterna kring egendom som kan bli föremål för ett beslut om förverkande för att minimera dess uppskattade förvaltningskostnader och för att bevara värdet av sådan egendom fram till dess att den avyttras. En sådan bedömning ska göras när beslutet om frysning förbereds eller senast utan oskäligt dröjsmål efter verkställandet av beslutet om frysning.

5. Medlemsstaterna får kräva att kostnaderna för förvaltningen av fryst egendom, åtminstone delvis, ska belasta den verkliga huvudmannen.

Artikel 21

Förtida försäljning

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att egendom som är föremål för ett beslut om frysning kan överföras eller säljas före ett slutligt beslut om förverkande om någon eller några av följande omständigheter föreligger:

a) Den egendom som är föremål för frysning är lättfördärlig eller förlorar snabbt i värde.

- b) Lagrings- eller underhållskostnaderna för egendomen står inte i proportion till dess marknadsvärde.
- c) Förvaltningen av egendomen fordrar särskilda förhållanden och sakkunskap som inte är lätt tillgänglig.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att den berörda personens intressen beaktas vid utfärdandet av ett beslut om förtida försäljning, inbegripet huruvida den egendom som ska säljas lätt kan ersättas. Med undantag för fall där den berörda personen har avvikit eller inte kan lokaliseras ska medlemsstaterna säkerställa att den berörda personen underrättas och, förutom i brådskande fall, ges möjlighet att höras före försäljningen. Den berörda personen ska ges möjlighet att begära försäljning av egendomen.
3. Intäkterna från en förtida försäljning ska säkras till dess att ett rättsligt beslut om förverkande har fattats.

Artikel 22

Kontor för förvaltning av tillgångar

1. Varje medlemsstat ska inrätta eller utse minst en behörig myndighet som ska fungera som ett kontor för förvaltning av tillgångar för att förvalta fryst och förverkad egendom fram till dess att egendomen avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande.
2. Kontoren för förvaltning av tillgångar ska ha följande uppgifter:
- a) Säkerställa en effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom, antingen genom direkt förvaltning av fryst och förverkad egendom eller genom att tillhandahålla stöd och sakkunskap till andra behöriga myndigheter som ansvarar för förvaltning av fryst och förverkad egendom samt planering i enlighet med artikel 20.4.
- b) Samarbeta med andra behöriga myndigheter med ansvar för att spåra och identifiera, frysa och förverka egendom enligt detta direktiv.
- c) Samarbeta med andra behöriga myndigheter som ansvarar för förvaltning av fryst och förverkad egendom i gränsöverskridande ärenden.

KAPITEL V

Skyddsåtgärder

Artikel 23

Skyldighet att underrätta berörda personer

Medlemsstaterna ska säkerställa att beslut om frysning som avses i artikel 11, beslut om förverkande som avses i artiklarna 12–16 och beslut om försäljning av egendom som avses i artikel 21 utan oskäligt dröjsmål meddelas den berörda personen. I sådana beslut ska skälen för åtgärden anges samt de rättigheter och rättsmedel som står till förfogande för den berörda personen enligt artikel 24. Medlemsstaterna får föreskriva en rätt för behöriga myndigheter att skjuta upp underrättelsen till den berörda personen om besluten om frysning så länge som det är nödvändigt för att förhindra att det äventyrar brottsutredning.

Artikel 24

Rättsmedel

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att personer som berörs av beslut om frysning enligt artikel 11 och beslut om förverkande enligt artiklarna 12–16 har rätt till ett effektivt rättsmedel och till en rättvis rättegång så att deras rättigheter tillvaratas.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att rätten till försvar, inbegripet rätten till tillgång till akten, rätten att bli hörd i rättsliga och faktiska frågor och, i förekommande fall, rätten till tolkning och översättning, garanteras berörda personer som är misstänkta eller tiltalade eller personer som påverkas av förverkande enligt artikel 16.

SV

EUT L, 2.5.2024

Medlemsstaterna får föreskriva att även andra berörda personer har de rättigheter som avses i första stycket. Medlemsstaterna ska föreskriva att sådana andra berörda personer har rätt till tillgång till akten och rätt att bli hörda i rättsliga och faktiska frågor samt alla andra processuella rättigheter som är nödvändiga för att effektivt kunna utöva sin rätt till ett effektivt rättsmedel. Rätten att tillgå en akt får begränsas till handlingar som rör åtgärden för frysning eller förverkande under förutsättning att de berörda personerna har tillgång till de handlingar som krävs för att de ska kunna utöva sin rätt till ett effektivt rättsmedel.

3. Medlemsstaterna ska göra det faktiskt möjligt för den person vars egendom berörs att bestrida beslutet om frysning enligt artikel 11 inför domstol, i enlighet med förfaranden som föreskrivs i nationell rätt. Om ett beslut om frysning har utfärdats av en annan behörig myndighet än en rättslig myndighet, får det i nationell rätt föreskrivas att ett sådant beslut först ska underställas en rättslig myndighet för godkännande eller prövning innan det kan bestridas inför domstol.

4. Om den misstänkta eller tiltalade personen har avvikit ska medlemsstaterna vidta alla rimliga åtgärder för att säkerställa en faktisk möjlighet att utöva rätten att bestrida beslutet om förverkande och kräva att personen i fråga kallas till förverkandeförfarandet eller att rimliga ansträngningar görs för att uppmärksamma den personen på sådana förfaranden.

5. Medlemsstaterna ska göra det faktiskt möjligt för den person vars egendom berörs att bestrida beslutet om förverkande enligt artiklarna 12–16, inbegripet de relevanta omständigheterna i fallet och tillgängliga bevis som ligger till grund för slutsatserna, inför domstol, i enlighet med förfaranden som föreskrivs i nationell rätt.

6. Medlemsstaterna ska göra det faktiskt möjligt för en berörd person att bestrida ett beslut om förtida försäljning enligt artikel 21 och ska erbjuda den berörda personen alla processuella rättigheter som krävs för att utöva rätten till ett effektivt rättsmedel. Medlemsstaterna ska föreskriva en möjlighet för en domstol att tillfälligt avbryta verkställandet av ett sådant beslut om försäljning om det annars skulle uppstå irreparabel skada för den berörda personen.

7. Tredje man ska ha rätt att hävda äganderätt eller annan egendomsrätt, inbegripet i de fall som avses i artikel 13.

8. De personer som påverkas av de åtgärder som föreskrivs i detta direktiv ska ha rätt att få tillgång till en advokat under hela frysnings- och förverkandeförfarandet. De berörda personerna ska informeras om att de har denna rätt.

KAPITEL VI

Strategisk ram för återvinning av tillgångar

Artikel 25

Nationell strategi för återvinning av tillgångar

1. Medlemsstaterna ska senast den 24 maj 2027 anta en nationell strategi för återvinning av tillgångar och regelbundet uppdatera den, åtminstone vart femte år.

2. Den strateg som avses i punkt 1 ska innehålla

- a) delar gällande prioriteringarna för den nationella politiken på detta område samt mål och åtgärder för att uppnå dem,
- b) de behöriga myndigheternas roll och ansvar, inbegripet arrangemang för samordning och samarbete emellan,
- c) resurser,
- d) utbildning
- e) åtgärder som, i tillämpliga fall, ska vidtas när det gäller användningen av förverkade tillgångar för allmänna eller sociala ändamål,

- f) insatser som ska utföras för samarbete med tredjeländer,
 - g) arrangemang som möjliggör regelbunden utvärdering av resultat.
3. Medlemsstaterna ska meddela kommissionen sina strategier och eventuella uppdateringar av dem inom tre månader efter det att de har antagits.

Artikel 26

Resurser

Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar som utför uppgifter enligt detta direktiv har personal med lämpliga kvalifikationer samt lämpliga finansiella och tekniska resurser för att de effektivt ska kunna utföra sina uppgifter i samband med genomförandet av detta direktiv. Utan att det påverkar rättsväsendets oberoende och skillnader i rättsväsendets organisation inom unionen ska medlemsstaterna säkerställa att specialiserad utbildning och utbyte av bästa praxis finns tillgänglig för personal som arbetar med identifiering, spårande och återvinning av tillgångar samt förverkande.

Artikel 27

Effektiv förvaltning av fryst och förverkad egendom

1. För förvaltningen av fryst och förverkad egendom ska medlemsstaterna säkerställa att kontor för förvaltning av tillgångar, och i förekommande fall kontor för återvinning av tillgångar, och andra behöriga myndigheter som utför uppgifter enligt detta direktiv snabbt kan erhålla information om fryst och förverkad egendom som ska förvaltas enligt detta direktiv. För detta ändamål ska medlemsstaterna upprätta effektiva verktyg för förvaltning av fryst eller förverkad egendom, såsom ett centralt register eller andra register över egendom som frysts och förverkats enligt detta direktiv.
2. Vid tillämpningen av punkt 1 ska medlemsstaterna säkerställa att det är möjligt att erhålla information om följande:
- a) Den egendom som är föremål för ett beslut om frysning eller förverkande och som ska förvaltas enligt artikel 20.3 fram till dess att den avyttras till följd av ett slutligt beslut om förverkande, inbegripet uppgifter som gör det möjligt att identifiera egendomen.
 - b) När så är lämpligt, det uppskattade eller faktiska värdet av egendomen vid tidpunkten för frysningen, förverkandet och avyttringen.
 - c) Egendomens ägare, inbegripet den verkliga huvudmannen, om sådan information finns tillgänglig.
 - d) Referensnummer för den nationella akten för förfarandet avseende egendomen.
3. Om medlemsstaterna upprättar ett register över fryst och förverkad egendom enligt punkt 1 ska de säkerställa att myndigheter som har åtkomst till registret kan söka i och erhålla information om namnet på den myndighet som för in informationen i registret och om den unika användaridentiteten för den tjänsteman som förde in informationen i registret.
4. Om medlemsstaterna upprättar ett register över fryst och förverkad egendom enligt punkt 1 i denna artikel ska de säkerställa att den information som avses i punkt 2 i denna artikel bevaras så länge som det är nödvändigt för att föra register och ha översikt över den frysta, förverkade eller förvaltade egendomen, och inte längre än till dagen för dess avyttring, eller för att tillhandahålla årlig statistik enligt artikel 28.
5. Om medlemsstaterna upprättar ett register över fryst och förverkad egendom enligt punkt 1 ska de säkerställa att alla personuppgifter som lagras i registren är åtkomliga och kan användas i samband med frysning, förverkande och förvaltning av hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om förverkande, i enlighet med tillämpliga regler om dataskydd.

6. Om medlemsstaterna upprättar ett register över fryst och förverkad egendom enligt punkt 1 ska medlemsstaterna säkerställa att lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder har vidtagits för att säkerställa säkerheten för uppgifterna i registren över fryst och förverkad egendom och ska utse den eller de behöriga myndigheter som ska ansvara för förvaltningen av registren och för att utföra den registeransvariges uppgifter enligt tillämpliga regler om dataskydd.

Artikel 28

Statistik

Medlemsstaterna ska regelbundet samla in och föra uttömmande statistik från de relevanta myndigheterna för att se över effektiviteten i deras system för förverkande. Den insamlade statistiken ska årligen sändas till kommissionen senast den 31 december det följande året och ska omfatta

- a) antalet verkställda beslut om frysning,
- b) antalet verkställda beslut om förverkande,
- c) det uppskattade värdet, vid tidpunkten för frysningen, på den egendom som frysts i syfte att senare eventuellt förverkas,
- d) det uppskattade värdet på den återvunna egendomen vid tidpunkten för förverkandet,
- e) antalet ansökningar om verkställighet av beslut om frysning i en annan medlemsstat,
- f) antalet ansökningar om verkställighet av beslut om förverkande i en annan medlemsstat,
- g) värdet eller det uppskattade värdet på den egendom som återvunnits efter verkställighet i en annan medlemsstat,
- h) värdet av förverkad egendom jämfört med dess värde vid tidpunkten för frysningen, om det är tillgängligt på central nivå,
- i) fördelningen av siffrorna och värdena enligt leden b och d per typ av förverkande, om den är tillgänglig på central nivå,
- j) antalet förtida försäljningar, om det är tillgängligt på central nivå,
- k) värdet på den egendom som är avsedd att återanvändas för sociala ändamål.

KAPITEL VII

Samarbete

Artikel 29

Samarbetsnätverk för återvinning av tillgångar och förverkande

1. Kommissionen ska inrätta ett samarbetsnätverk för återvinning av tillgångar och förverkande för att underlätta samarbetet mellan kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar och med Europol vid genomförandet av detta direktiv och för att ge råd till kommissionen och möjliggöra utbyte av bästa praxis när det gäller genomförandet av detta direktiv.

2. Kommissionen får bjuda in företrädare för Eurojust, Eppo och, när så är lämpligt, Myndigheten för bekämpning av penningtvätt och av terrorismfinansiering att delta i mötena i det nätverk som avses i punkt 1.

Artikel 30

Samarbete med unionsorgan och unionsbyråer

1. Medlemsstaternas kontor för återvinning av tillgångar ska, inom respektive behörighetsområden och i enlighet med tillämpliga rättsliga ramar, ha ett nära samarbete med Eppo i syfte att underlätta identifieringen av hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande i straffrättsliga förfaranden som rör brott som omfattas av Eppos behörighet.

2. Kontor för återvinning av tillgångar och kontor för förvaltning av tillgångar ska samarbeta med Europol och Eurojust, i enlighet med deras behörighetsområden, i syfte att underlätta identifieringen av hjälpmedel, vinning eller egendom som är eller kan bli föremål för ett beslut om frysning eller förverkande som utfärdats av en behörig myndighet i samband med straffrättsliga förfaranden för att underlätta förvaltningen av fryst och förverkad egendom.

Artikel 31

Samarbete med tredjeländer

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar samarbetar inom den internationella rättsliga ramen med sina motparter i tredjeländer i största möjliga utsträckning, och i enlighet med den tillämpliga rättsliga ramen för dataskydd, för att utföra uppgifterna enligt artikel 5.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att kontor för återvinning av tillgångar samarbetar inom den internationella rättsliga ramen med sina motparter i tredjeländer i största möjliga utsträckning, och i enlighet med den tillämpliga rättsliga ramen för dataskydd, för att utföra uppgifterna enligt artikel 22.

KAPITEL VIII

Slutbestämmelser

Artikel 32

Utsedda behöriga myndigheter och kontaktpunkter

1. Medlemsstaterna ska informera kommissionen om den eller de myndigheter som utsetts att utföra uppgifterna enligt artiklarna 5 och 22.
2. Medlemsstaterna ska utse högst två kontaktpunkter för att underlätta samarbetet i gränsöverskridande ärenden mellan kontor för återvinning av tillgångar och högst två kontaktpunkter för att underlätta samarbetet mellan kontor för förvaltning av tillgångar. Det ska inte vara nödvändigt för sådana kontaktpunkter att själva ha anförtratts de uppgifter som avses i artikel 5 eller 22.
3. Senast den 24 maj 2027 ska medlemsstaterna underrätta kommissionen om den eller de behöriga myndigheter och, i förekommande fall, de kontaktpunkter som avses i punkt 1 respektive 2.
4. Senast den 24 maj 2027 ska kommissionen upprätta ett onlineregister med en förteckning över alla behöriga myndigheter och den utsedda kontaktpunkten för varje behörig myndighet. Kommissionen ska på sin webbplats offentliggöra och regelbundet uppdatera den förteckning över myndigheter som avses i punkt 1.

Artikel 33

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast den 23 november 2026 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 34

Rapportering

1. Kommissionen ska, senast den 24 november 2028, lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet om genomförandet av detta direktiv.
2. Kommissionen ska, senast den 24 november 2031, lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet med en utvärdering av detta direktiv. Kommissionen ska ta hänsyn till den information som lämnats av medlemsstaterna och annan relevant information avseende införlivandet och genomförandet av detta direktiv. På grundval av denna utvärdering ska kommissionen besluta om lämpliga uppföljningsåtgärder, däribland, vid behov, ett lagstiftningsförslag.

SV

EUT L, 2.5.2024

Artikel 35

Förhållandet till andra instrument

Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av direktiv (EU) 2019/1153.

Artikel 36

Ersättande av gemensam åtgärd 98/699/RIF, rambeslut 2001/500/RIF och 2005/212/RIF, beslut 2007/845/RIF och direktiv 2014/42/EU

1. Gemensam åtgärd 98/699/RIF, rambeslut 2001/500/RIF och 2005/212/RIF, beslut 2007/845/RIF och direktiv 2014/42/EU ska ersättas med avseende på de medlemsstater som är bundna av det här direktivet, utan att det påverkar dessa medlemsstaters skyldigheter vad gäller tidsfristen för införlivande av dessa instrument i nationell rätt.
2. För de medlemsstater som är bundna av detta direktiv ska hänvisningar till de instrument som anges i punkt 1 anses som hänvisningar till detta direktiv.

Artikel 37

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 38

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna i enlighet med fördragen.

Utfärdat i Strasbourg den 24 april 2024.

På Europaparlamentets vägnar
R. METSOLA
Ordförande

På rådets vägnar
M. MICHEL
Ordförande

Väglledning om överrättsprocessen

Tabell 1 Göta hovrätts väglledning om överrättsprocessen

Utfall i domen	Klagorätt	Kommentar
Förverkande JA Skadestånd JA Ers. ur förverkande JA	Staten: Ingen klagorätt*	* Statens enda intresse är att förverkande sker
	TT: Klagorätt i fråga om förverkande och skadestånd** - Bara förverkande: Staten + MÅ är motparter (B-mål) - Bara skadestånd: MÅ är motpart (T-mål) - Både förverkande och skadestånd: Staten och MÅ är motparter (B-mål) MÅ: Ingen klagorätt***	** TT kan inte enbart yrka att ers. inte ska utgå ur förverkade medel, utan måste även yrka antingen att förverkandet hävs eller att skadeståndsanspråket ogillas *** Förutsatt fullt bifall på MÅ:s skadeståndsyrkande
Förverkande JA Skadestånd NEJ (Ers. ur förv. ej aktuellt)	Staten: Ingen klagorätt TT: Klagorätt i fråga om förverkande* - Staten är motpart (B-mål) MÅ: Klagorätt i fråga om skadestånd** - TT är motpart (T-mål)	* TT:s enda intresse är att förverkandet upphävs; MÅ är inte motpart i den frågan ** Hovrätten blir skyldig att ex officio lyfta frågan om ers. ur förverkade medel vid bifall till MÅ:s överklagande. Då staten inte har något självständigt intresse av att behålla förverkade medel är staten inte motpart

Utfall i domen	Klagorätt	Kommentar
Förverkande JA Skadestånd JA Ers. ur förverkande NEJ	Staten: Ingen klagorätt	
	TT: Klagorätt i alla delar	* Eftersom ers. ändå inte ska
	- Bara förverkande: Staten är motpart (B-mål)*	utgå ur förverkade medel har MÅ inget partsintresse
	Bara skadestånd: MÅ är motpart (T-mål)	** TT har självständigt intresse av att förverkade
	- Bara ers. ur förverkande: MÅ + Staten är motparter (Ö-mål)**	medel används till att betala skadestånd och har därför klagorätt. Eftersom staten
	- Förverkande + skadestånd: Staten + MÅ är motparter (B-mål)	vid bifall ska ge ers. ur förverkade medel är staten motpart. MÅ kan bara gynnas av att hovrätten ändrar tingsrättens beslut och intar
	- Förverkande + ers. ur förverkande: Staten + MÅ är motparter (B-mål)	därför inte per automatik partsställning
	MÅ: Klagorätt i fråga om ers. ur förverkande	*** Rätten till ers. ur förverkade medel berör
	- Staten är motpart (Ö-mål)***	relationen mellan MÅ och staten. TT kan endast gynnas genom att hovrätten beslutar att ersättning ska utgå ur de medlen och behöver därför inte
		inta partsställning

Utfall i domen	Klagorätt	Kommentar
Förverkande NEJ Skadestånd JA (Ers. ur förv. ej aktuellt)	Staten: Klagorätt i fråga om förverkande - TT och MÅ är motparter (B-mål)* TT: Klagorätt i fråga om skadestånd - MÅ är motpart (T-mål) MÅ: Ingen klagorätt**	* Om statens förverkandeyrkande bifalls blir hovrätten skyldig att ex officio lyfta frågan om ers. ur förverkade medel; därav har MÅ partsintresse ** MÅ äger inte frågan om förverkande och kan därför inte överklaga ett avslagsbeslut i den delen
Förverkande NEJ Skadestånd NEJ (Ers. ur förv. ej aktuellt)	Staten: Klagorätt i fråga om förverkande - TT och MÅ är motparter (B-mål) TT: Ingen klagorätt MÅ: Klagorätt i fråga om skadestånd - TT är motpart (T-mål)	

Tabellen är framtagen inom Göta hovrätt och utgör en del av hovrättens synpunkter på en promemoria av utredningen (se avsnitt 10.4.2). Tabellen bygger på utgångspunkten att ett förordnande enligt 36 kap. 22 § brottsbalken enbart är positivt för målsäganden. Ser man det som att ett förordnande kan vara negativt bör målsäganden ha klagorätt och alltid ha partsställning.

Statens offentliga utredningar 2026

Kronologisk förteckning

1. Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. Fi.
2. 710 miljoner skäl till reformer. Ju.
3. Genomförande av plattformsdirektivet. A.
4. Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. U.
5. Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. Fi.
6. En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. S.
7. Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. S.
8. Rättssäker samhällsvård för barn och unga. S.
9. Registrering av EES-medborgare. Ju.
10. Ökade möjligheter till tillgångsriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. Ju.

Statens offentliga utredningar 2026

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Genomförande av plattformsdirektivet. [3]

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. [1]

Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. [5]

Justitiedepartementet

710 miljoner skäl till reformer. [2]

Registrering av EES-medborgare. [9]

Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. [10]

Socialdepartementet

En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. [6]

Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.

Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.

Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. [7]

Rättssäker samhällsvård för barn och unga. [8]

Utbildningsdepartementet

Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. [4]